о. Др. М. І. Любачівський

Катехизм

для парохів

Виданий за припорученням святішого вітця папи Пія V

На підставі декретів св. Тридентійського собору

Свобідний переклад на підставі Латинського Оригіналу із узглядненням візантійського обряду

зладив о. Др. М. І. Любачівський

Видання Львівської Архиепархії УГКЦ

Нью-Йорк — Мюнхен — Львів 1998

Передрук за виданням:
о. Др. М. І. Любачівський КАТЕХИЗМ для парохів
Нью-Йорк — Мюнхен 1961
Редакційне опрацювання: о. Др. Леонід Костко

Зміст

Вступ

1. Доказ на існування Бога з неконечности, змінливости і несовершенности річей у світі

2. Доказ на існування Бога з премудрого ладу у Всесвіті

3. Доказ на існування Бога з категоричного приказу нашої совісти

Конечність Божого об’явлення

Частина перша

Нікейсько-Царгородський символ віри

Розділ 1.

«Вірую во єдиного Бога Отця, вседержителя, творця неба і землі, видимих же всіх і невидимих.»

Вірую

Конечність віри

Проповідання віри

Поширення Єрисей — конечність навчання людей

Достовірність джерел навчання

Докази достовірности — чуда й пророцтва

Пророцтва

Дефініція віри

В одного Бога

Отця

Вседержителя

Сотворення ангелів, фльори, фауни і людини

Розділ 2

§1 *«І во єдиного Господа Ісуса Христа; Сина Божого, єдинородного, іже от Отца рожденного, прежде всіх вік.»*

Первородний гріх

Христа

Ісус — найвищий священик

Ісус — Цар всесвіту

Сина Божого, єдинородного

§2 *«Світа от світа, Бога істинна от Бога істинна, рожденна, несотворенна, єдиносущна Отцу, імже вся биша»*

Ісус Христос має дві природи

Розділ 3

«Нас задля человік і нашого ради спасенія сшедшаго з небес, і воплотившагося от Духа Свята і Марії Діви і вочеловічшася.»

Душа Ісуса Христа

Марія — Божа Мати

Ісус — Адам, Пречиста Діва — Ева

Розділ 4

«Распятаго же за ни при Понтії Пілаті, і страдавша і погребенна і воскресшаго во третий день по писанієм»

Значення того Розділу

Ісус Христос терпів

Ісус Христос справді вмер

Погребенна

Розважання терпінь Спасителя

Овочі терпінь Ісуса

Розділ 5

§1 *«(Зіступив до Аду) і воскресшаго во третий день по писанієм»*

Чистилище

Третє значення аду

§2 *«Воскресшаго во третий день по писанієм».*

Конечність і ціль воскресіння

Користь із воскресіння Ісуса Христа

Що слідує для нас із смерти Христа?

Розділ 6

«І возшедшаго на небеса і сидящаго одесную Отца»

Сидящаго одесную Отца

Причини вознесіння

Ласки вознесіння

Розділ 7

«І паки грядущаго со славою судити живим і мертвим, єго же царствію не будет конца»

Подвійний прихід Христа

Подвійний Суд: Особливий — Партикулярний і Загальний

Конечність Загального Суду

Спаситель є суддею як чоловік

Знаки попереджаючі Страшний Суд

Переведення Страшного Суду й Засуд

Засуд

Висновки

Розділ 8

«І в Духа Святаго, Господа животворящаго, іже от Отца і Сина ісходящого, іже со Отцем і Сином сопокланяєма і сославима, глаголавшаго пророки»

Значення слова Святий Дух

Святий Дух є рівний в усьому Бог — Отцеві й Бог — Синові

Святий Дух є особою різною від Отця і Сина

Походження Святого Духа

Розділ 9

«Во єдину, святую, соборную і апостольськую Церков.»

Церква Воююча, Терпляча і Торжествуюча

Члени Церкви

Виключення з Церкви

Властивості Церкви

Святість Церкви

Соборність (Католицькість) Церкви

Апостольськість Церкви

Порівняння Церкви, Прообрази Церкви

Церква це предмет нашої віри

Члени Церкви і її Духові Добра

Розділ 10

«Ісповідую єдино крещеніє во оставленіє гріхов».

Церква має владу відпускати гріхи

Церква може відпускати всі гріхи

Хто має владу розрішати (відпускати гріхи)?

Відпущення гріхів, це одиноко вислід Божого авторитету

Божа доброта в способі прощення гріхів

Розділ 11

«Чаю воскресенія мертвих».

Значення слів

Воскресіння мертвих — Воскресіння тіла

Воскресне те саме тіло

Вигляд воскресшого тіла

Докази на воскресіння з мертвих

Всі люди воскреснуть

Воскресіння з мертвих у Святому Письмі

Порівняння

Безсмертність воскресших тіл

Властивості воскресших тіл

Велич тіл праведників

Рухливість тіла

Субтельність тіла

Овочі з розважання того розділу

Розділ 12

«І жизни будущаго віка»

Значення розділу

Природа вічного щастя

Суть Небесного Щастя

Суттєві Добра

Додаткові Добра

Заключення

Частина друга

Святі Таїнства

Про Святі Таїнства загально

Значення слова “Таїнство”

Дефініція святого Таїнства

Знак

Знак святої речі

Різниця між Таїнствами й іншими святими знаками

Різнорідні значення Святих Таїнств

Причини установлення Святих Таїнств

Матерія й форма Святих Таїнств

Маємо сім Святих Таїнств

Конечність Святих Таїнств

Хто установив Святі Таїнства?

Люди уділяють святих Таїнств

Наслідок святих Таїнств (ласка освячуюча)

Особливіші ласки святих Таїнств — Характер

Почитання й приймання святих Таїнств

Святе Таїнство Хрещення

Назва Таїнства Хрещення

Дефініція святого Хрещення

Матеріал й форма Таїнства Хрещення

Спосіб, обряд уділювання Таїнства

Установлення святого Таїнства Хрещення

Тайнослужителі Таїнства Хрещення

Хрещені Батьки-Куми

Конечність Таїнства Хрещення для дітей

Хрещення дорослих

Намірення й Віра

Жаль за гріхи й бажання поправи перед прийняттям Таїнства

Наслідки Хрещення — Прощення гріхів

Страсть остає

Прощення кар за гріхи

Хрещення не звільняє від терпіння

Влиття ласки освячуючої й чеснот

Хрещення відчиняє небо, замкнене первородним гріхом

Обряди (церемонії) Таїнства Хрещення

Святе Таїнство Миропомазання

Значення слова й природа Таїнства Миропомазання

Таїнство Миропомазання різне від Таїнства Хрещення

Установлення Таїнства Миропомазання

Матерія Таїнства Миропомазання

Форма Таїнства Миропомазання

Тайнослужитель Таїнства Миропомазання

Куми Таїнства Миропомазання

Користі з Таїнства Миропомазання

Наслідки Таїнства Миропомазання

Характер

Обряди-церемонії Таїнства Миропомазання

Святе Таїнство Євхаристії

Гідність Таїнства Євхаристії

Різні назви Таїнства Євхаристії

Пресвята Євхаристія — Правдиве Таїнство

Різниці між Таїнством Євхаристії й іншими Таїнствами

Потрійне значення Євхаристії

Матерія Таїнства Євхаристії

Символіка євхаристійної матерії

Форма Таїнства Євхаристії

На що потрібно звернути увагу в Таїнстві Євхаристії?

Приявність Спасителя в Таїнстві Євхаристії доводить Святе Письмо

Докази на приявність Ісуса Христа під видами хліба й вина у Святих Отців

Осудження єретиків

Гідність Пресвятої Євхаристії

Христос є цілий у Таїнстві Євхаристії

Докази Транссубстанціяції (Переєствлення) із Святого Письма

Докази зі святих Отців

Пояснення Переєстествлення

Чи треба усилено старатися зрозуміти Переєстествлення?

Таїнственні види

Овочі Пресвятої Євхаристії

Потрібний спосіб приймання Пресвятої Євхаристії

Приготування до Пресвятої Євхаристії

Приймання Пресвятого Таїнства Євхаристії

Хто не повинен причащатися?

Служитель Пресвятої Євхаристії

Пресвята Євхаристія як жертва

Різниці між Жертвою й Таїнством

Установлення й Прообрази Безкровної Жертви

Природа й Вага Безкровної Жертви

Святе Таїнство Покаяння

Значення Таїнства Покаяння

Різні значення слова «Покаяння»

Покаяння як чеснота

Як осягнути каяття?

Покаяння як Таїнство

Матерія Таїнства Покаяння

Форма Таїнства Покаяння

Овочі Таїнства Покаяння

Суттєві части Таїнства Покаяння

Жаль за гріхи, його суть

Якості Жалю

Чого вимагається від правдивого жалю?

Користі зі щирого жалю й спосіб як його збуджувати

Користі з Таїнства Покаяння й конечність

Природа Таїнства Сповіді

Конечність Таїнства Покаяння

Властивості Сповіді

Служитель Таїнства Покаяння

Закон секрету (таїни)

Установи нормуючі Сповідь

Дефініція й властивості задоситьучинення

Конечність задоситьучинення за гріх

Успішність і підстава задоситьучинення

Задоситьучинюючі діла

Святе Таїнство Єлеопомазання

Святе Таїнство Єлеопомазання є Таїнством

Матерія Таїнства Єлеопомазання

Форма Таїнства Єлеопомазання

Установлення Святого Таїнства Єлеопомазання

Кому уділяється це Таїнство?

Як належить приймати Таїнство Єлеопомазання?

Служитель Таїнства Єлеопомазання

Овочі Таїнства Єлеопомазання

Святе Таїнство Священства

Властивості Таїнства Священства

Влада Священства

Пояснення назви Таїнства Священства

Таїнство Священства є справжнім Таїнством

Постриження (тонзура), приготування до Свячень

Нижчі чини у візантійському обряді

Чин Свіченосця

Постриження

Чин Півця

Чин Читця

Чин Піддиякона

Вищі чини у візантійському обряді

Чин Диякона

Чин Священства

Нижчі чини в латинському обряді

Лекторат — Чин Читця

Егзорцистат— Чин заклинача злих духів

Аколітат — Чин Свіченосця

Вищі чини в латинському обряді

Піддияконат

Дияконат

Чин священства

Ступені Священичої Влади

Служитель святого Таїнства Священства

Овочі Таїнства Священства

Святе Таїнство Супружжя

Важність християнського Супружжя

Дефініція Супружжя-Подружжя

Установлення й Обов’язки подружжя

Є дві причини супружої звязі

Християнське подружжя є святим Таїнством

Гідність Християнського Подружжя

Нерозривність Християнського Подружжя

Овочі Таїнства Подружжя

Подружі Обов’язки

Обряди Таїнства Подружжя й подружні перешкоди

Частина третя

Декальог — десять заповідей Божих

Значіння Декальогу

Походження Декальогу

Овочі Декальогу

Установа Декальогу

Проголошення Декальогу

Перша Заповідь

Не матимеш інших богів крім мене. (Іс. 20, 3)

Подвійне значення цих слів

Почитання Святих

Заборона божих образів

Користі з почитання святих Ікон

Кара за переступлення Першої Заповіді

Санкція

Як прогрішуються люди проти першої Заповіді?

Гріхи проти першої чесноти, проти віри

Безнадійність на Боже милосердя

Гріх проти третьої богословської чесноти, проти любови

Гріх проти третьої богословської чесноти, проти любови

Друга Заповідь Божа

Не взиватимеш надаремно імені Господа Бога Твого. (Ісх. 20, 7)

Як належить почитати Боже ім'я?

Дефініція присяги

Умови правдивої присяги

Як люди грішать проти цієї Заповіді?

Кари на тих, що переступають цю Заповідь

Третя Заповідь Божа

Пам'ятай й день суботній, щоб святкувати його... пам'ятай святкувати день святий. (Ісх. 20, 8)

Предмет Третьої Заповіді

Різні складові части Третьої Заповіді

Таїни дня присвяченого Господеві

Чому нам не вільно працювати в свята?

Рації тої Заповіді

Четверта Заповідь Божа

Шануй Твого батька й твою матір, щоб довголітен був ти на землі, що її дасть тобі твій Господь Бог. (Ісх. 20, 12).

Природа й обсяг цієї Заповіді

Різниця, яка заходить між першими трьома й іншими Заповідями

Значення слова «почитати»

Любов до родичів

Почитання церковної влади й державних начальників

Нагорода для тих, що заховують цю Заповідь

Кара, що жде тих, які переступають Заповідь

Обов'язки родичів супроти дітей

П'ята Заповідь Божа

Не убий (Ісх. 20, 13)

Пояснення П'ятої Заповіді

Виїмки від П’ятої Заповіді

Ділання, заборонені П’ятою Заповіддю

Вбивство

Що ця Заповідь приказує робити?

Мотиви прощення образ

Шоста Заповідь Божа

Не прелюбодій. (Ісх. 20, 14)

Пояснення Заповіді

Чужоложство

Розважання над захованням чистоти

Сьома Заповідь Божа

Не крадь. (Ісх. 20, 15)

Пояснення Заповіді (Кан. 203)

Природа й рід крадежі

Важкість злочину крадежі

Хто переступає цю Заповідь?

Хто грішить гріхом грабунку?

Хто є зобов’язаний до реституції, до віддання того, що забрав?

Застосоване милосердя

Різні способи як управляти милосердя

Християнам потрібно триматися здалеку від лиходійства

Восьма Заповідь Божа

Не свідчитимеш ложно на свого ближнього. (Ісх. 20, 16)

Як конечним є вияснення тої Заповіді?

Дві части Заповіді

Інші прогріхи, заборонені тією Заповіддю

Поручення Господа що до зовнішних осудів

Відраза й погань брехні

Дев’ята й Десята Заповідь Божа

Не пориватимеш очей на хату Твого ближнього; не пориватимеш очей на його дружину, ні на слугу, ні на рабиню, ні на скотину, ні на осла, ні на ніщо, що є Твого ближнього. (Ісх. 20 17).

В тих двох Заповідях криється рація заховування інших Заповідей

В тих двох Заповідях блищить доброта Бога зглядом нас

Дві частини Заповіді: позитивна й негативна

Пояснення Заповіді

Хто передусім повинен триматися здалеку від блуду пожадливости

Частина четверта

Молитва

Глава I

Особлившнй обов’язок пароха навчати, як належить молитися

Конечність молитви

Глава II

Овочі молнтвн. Хосен із молитви

Глава III

Частини й степені молитви

Глава IV

Про що належить молитися?

Глава V

За кого належить молитися?

Глава VI

До кого треба молитися?

Глава VII

Належне приготованя до молитви

Глава VIII

Прикмети доброї молитви

Глава IX

Вступ до Господньої молитви

Отче наш, що еси на небі

Наш

Що єси на небі

Глава X

Перше прошення

Нехай святиться ім’я Твоє.

Глава XI

Друге прощення

Хай прийде царство Твоє

Глава XII

Третє прошення

Нехай буде Твоя воля.

Як на небі так і на землі

Глава XIII

Четверте прошення

Хліб наш насущний дай нам сьогодні

Насущний — Щоденний — Повседневний

Дай нам

Сьогодні

Глава XIV

П’яте прошення

І відпусти нам наші довги, так як і ми відпускаємо тим, що довжні нам.

Глава XV

Шосте прошення

І не введи нас у спокусу

Глава XVI

Сьоме прошення

Але звільни нас від злого

Глава XVII

Про останню частинку Господньої Молитви, тобто про «Амінь»

Книги Старого й Нового Завіта і їхні скорочення, уживані в цитатах

Вступ

Катехизм — це збірник Божих правд, що їх Господь Бог об'явив людям через своїх патріярхів, судців, пророків, а під кінець — через свого єдинородного Сина Ісуса Христа і Його апостолів. Цю Божу науку наслідниця Ісуса Христа, свята Церква продовжує тут на землі. Згідно з установленням Божого Сина вона має продовжувати її аж до кінця світу, аж доки прийде сповнення віків: «Ідіть отже, й навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця Сина і Святого Духа і навчаючи їх заховувати все те, що я вам заповів; і я буду з вами по всі часи, аж до сповнення віків». (Мат. 28, 20). Ті Божі правди Господь об'явив нам, тому що в них є наше спасіння. Проте, кожний з нас мусить їх знати, коли хоче спасти свою душу й осягнути вічне щастя в небі.

Та заки приступимо до навчання тих Божих правд, треба нам знати, що Господь Бог справді існує, та що має право вимагати від нас, щоби ми прийняли Його Божі правди і спасали себе згідно з Його волею. Щоб приготовити себе до прийняття Божих правд, що їх знаємо із об'явлення, треба нам уживати іншого способу пізнання Бога і в той спосіб приготовити підставу до нашого пізнання з віри. Те інше пізнання Бога, яке є підставою нашого пізнання з віри, є пізнання при помочі нашого, людського, природного розуму. Дві правди чоловік може пізнати при помочі свого розуму, а саме, що «є один Бог» і другу, що «той Бог, — це є справедливий суддя, який за добро нагороджує, а за зло карає.» Без пізнання тих двох основних правд ніхто, не лише християнин, але навіть і поганин, хоча б нічого й не чув про Ісуса Христа і Його Божу, науку, ніяк не зможе спастися.

Проте, і пізнання тих правд мусить бути доступним для всіх людей усіх часів, а тим самим є незалежним від Божого об'явлення. До пізнання тих двох основних правд кожний чоловік, що дійде до уживання розуму, може дійти без помочі других людей і то при помочі цього видимого світу, та й при помочі свого власного досвіду й застанови. Є три найважніші, розумові докази на існування Бога.

1. Із неконечности, змінности і несовершенности речей у цьому світі.

2. Із премудрого ладу в світі, який спирається на законах, а тим самим супонує безмежно мудре Єство, яке ті закони у вселенну вложило і при помочі них управляє всесвітом.

3. Із категоричного приказу нашої совісти, яка супонує в ній прияву Божого закону.

1. Доказ на існування Бога з неконечности, змінливости і несовершенности річей у світі

Коли так глянемо на оцей наш світ, побачимо кругом себе безліч усякого творива. Від найбільших небесних тіл (звізд, планет, сонць) аж до найменших сотворінь, яких голим оком ніяк побачити не можемо, хіба що узброїмо його дуже сильним мікроскопом, як мікроби, бактерії, тощо. Й коли ми так розглядаючи ті творива спитаємо себе, чи вони є конечні — то мусимо згідно з правдою сказати, що ні. Чому? Бо якби яке-небудь створіння було конечним, тоді мусило б завжди існувати, А тимчасом, коли так глянемо, приміром... на дерево, то мусимо сказати, що був час, коли його не було. Опісля десь вітрець надніс насіння, воно скільчилось, почало рости спочатку маленьке, опісля чимраз то більше, аж доки не виросло на велике дерево, яким ми любуємось і в якого тіни відпочиваємо. Тепер воно існує, живе, розвивається; весною вбирається в зелене листя, прикрашується запашним, різноманітним цвітом, яке під осінь переміняється в спілий овоч. Принісши овоч, дерево приготовляється до зимового сну, скидає листя, яке й так не могло б видержати зимових морозів, а яке вже не потрібне для дерева. Бо воно в зимі вже не працює, тобто не приготовляє поживи, але засипляє спокійним сном. Як листя, так і осталі ще овочі опадають на землю, де вони гниють, полишаючи по собі насіння, щоб з них вийшли нові дерева. Як листя, яке вбирає дерево весною й, пожовкнувши, опадає осінню, так само й дерево живе якийсь час, аж доки по літах не постаріється, спорохнявіє, похилиться й, упавши, зогниє. Отаке бачимо, що в житті дерева можемо розрізнити його початок (із маленького насіння), його життя і його кінець, тобто смерть. Отже, воно як твориво, має свій початок, має свій певний час розвитку і життя, та й час коли вже більше не існує — зникає з лиця землі. З того виходить, що воно не було конечним, бо якби було таким, тоді б завжди мусило бути і ніяк не могло б загинути, зникнути. Далі ми завважили в житті дерева, що воно з порами року зміняло свій вид, тобто весною вбиралось у розкішну зелену одежу, прикрашувалось опісля квіттям, а пізньою осінню її скидало. З тих змін, які заходили в життю дерева, пізнаємо, що воно не було конечним. Чому? Тому що єство конечне мусить мати завжди все те, що його визначає, та й не може нічого втратити із своїх якостей чи ознак.

Всі творива, коли будемо їх обсервувати, заховуються подібно як і дерево, тобто зачинають існувати; живуть і в часі свого існування зміняються час до часу, а під кінець умирають і зникають із цього світу. Як такі єства, тобто змінні і неконечні вони абсолютно вимагають єства конечного, що від нього походять і від якого в свойому існуванні залежать. Бо коли спитаємо, звідкіля це дерево, що на нього глядимо, походить? Відповідь звичайно

буде: від іншого дерева, яке приготовило для нього насіння. Те знову від попереднього і так у нашому пошукуванні ми вкінці дійдемо аж до того першого дерева, прародича всіх дерев того особлившого роду. Й тоді спитаємо, а від кого походить те перше дерево? Не може походити від себе самого, бо мусило б бути і не бути в той сам час, що є неможливим. Чому, бо мусило б існувати, щоб для себе самого приготовити насіння; але мусило б заразом не існувати, щоб могло із того насіння розвинутись. В той спосіб те наше перше дерево, прародич усіх інших дерев, вимагає якогось іншого єства, яке було б його посередньою чи безпосередньою причиною.

Та хтось міг би закинути, кажучи: «а може те дерево походить від якогось іншого дерева, те знову від іншого і так у безконечність буде тягнутись. Тоді можна б відповісти на такий закид в той спосіб. Будь-яке дерево само в собі не має тої досконалості, чи ознаки існування, життя. Проте, й усі дерева разом узяті, хоча б не знати, як багато було, навіть і безконечне число, тої досконалості «існування», тобто «буття» ніколи не можуть мати. Так приміром, хоча б не знати, скільки сліпих людей, ми узяли б, ніколи в висліді не повстане з них ані один видючий чоловік. Чи може, інакше узявши, хоча б ми і безконечне число звичайних людей зібрали і між собою мішали, то мимо всього, з них ніколи не дістанемо крилату людину. Тому що тої досконалосте «мати крила» ні один з нас не має, проте і другому уділити не може. Це є загальне правило, яке коли хтось чогось не має, того не може дати другому.

Знову, інший може поясняти взаїмне походження дерев від себе самих кажучи: те взаїмне походження одного від другого, те від третього, це знову від четвертого в той спосіб, що останнє в цьому замкненому крузі походить остаточно від першого. Так що не треба сягати до якогось єства поза тим кругом, щоб створило те перше дерево. У відповідь на таке пояснення скажемо, що воно протирічить собі. Чому? Бо вимагає, чи безпосередньо чи посередньо, щоби те саме дерево було своєю причиною і своїм вислідом. Без огляду на те, чи між тим самим деревом, яке в цьому випадку буде причиною, і ним самим, що мало б бути вислідом, є інші дерева, тобто чи воно буде посередньо чи безпосередньо своєю причиною і вислідом, воно мусило б найперше існувати, щоб приготовити для себе насіння. А заразом воно мусило б не існувати, щоб заіснувати, в той спосіб мусило б рівночасно бути й не бути це очевидно є неможливим, бо противорічним. А по друге, коли те дерево не мало життя само в собі з самого початку, тоді не маючи тої совершенности «життя, існування», не може його і другим уділити.

Проте, ясним є, що єства скінчені, змінні, неконечні, силою своєї власної природи вимагають якогось єства, якоїсь причини, яка є поза ними і від якої то причини вони в своєму існуванні, а тим самим і у всьому залежать. А причина ця, що від неї все, що існує, тому що всі речі подібні до себе під одним оглядом, а саме — всі є неконечні, скінчені, змінні, залежить так у своєму бутті, як і всьому, що буття конечне — це Бог.

2. Доказ на існування Бога з премудрого ладу у Всесвіті

Гляньмо так на зорі і подумаймо трошки, знаючи, що вони не маленькі цятки на небозводі, але це безмежно великі світила. Супроти них наша земля неначе маленька порошинка. А скільки то їх ми голим оком можемо доглянути в ясну, весняну, погідну ніч, чи в морозну ніч у зимі? Ті величезні світила зі заворотною скорістю крутяться в першу чергу кругом своїх власних осей, а рівночасно кружляють по небесних, безкраїх просторах. І хоч мільйони і мільйони літ так кружляють, ми ще досі не бачили, щоб між тими безчисленними світилами сталась якась катастрофа, зудар чи щось по дібного. Й вони не є завішені на якихсь непохитних колюмнах, не мають як наші залізниці побудованих, непорушних рейок. Вони не мають нікого, щоб ними кермував, за виїмком двох сил притягання і відпихання. Й при помочі тих двох сил відосередньої і доосередньої спокійно і без жодних випадків кружляють своїми дорогами. Та не лише в макрокосмосі панує такий порядок, його бачимо також куди лише глянемо кругом нас. Гляньмо на землю. Вона поділена на три сфери: зимні від підбігунових кіл до бігунів; сфери середні від зворотників до підбігунових кіл; та й сферу горячу від зворотників до рівника. У тих сферах є своєрідні пори року, які у свій спосіб дозволяють відповідній тим сферам фльорі й фавні розвиватися, розмножуватись і у той спосіб бути пожиточними чоловікові. Безконечне число можна б навести таких законів, які кермують великими тілами небесними і маленькими, невидними для людського ока, мікробами чи бактеріями. Ті закони так доцільно кермують цілим життям на землі і у вселенній, що всюди панує нічим не закаламучений лад.

Цей так премудрий, так досконалий лад домагається своєї собі відповідної причини. Чому? Бо кожний лад, а передусім, оцей совершенний лад у Всесвіті домагається якогось безмежно розумного єства, яке найперше знало створіння цілковито і під кожним оглядом. Тобто, це Єство знало всі спромоги усіх сотворінь, їхній розвій, їхні потреби, та й відповідно до того установило й улаштувало закони, які мали усім кермувати й допроваджувати усе до як найкращого розвою.

Тим законодателем, чи пак, творцем ладу не може бути сам світ, тому що світ це мертва матерія, матеріяльне створіння, яке не має розуму і мати не може, тож не може бути причиною ладу, який вимагає пізнання цілі і відповідно до неї вміє добирати середники до тої цілі. Творцем ладу не може бути й сам чоловік, бо як знаємо

від нього цілком не залежить чи сонце порушається з такою скорістю з якою порушається, чи із більшою. Від людини не залежить, чи воно буде від землі віддалено 93.000.000 миль чи менше. Чоловік тих законів ніяк не установив, бо був час, коли він про те сам і не знав. Він щойно відкриває ті закони, які вже від тисячоліть; чи радше мільйони літ перед тим були й кермували Всесвітом. Проте той пречудний лад у світі вимагає якогось позасвітового Єства, яке існувало вже перед тим заки заіснував Всесвіт, бо після законів того Єства цілий Всесвіт розвинувся. Лад у світі далі вимагає безмежно мудрого Єства, яке до самого дна проникнуло всі таїни цього світу. Домагається Єства яке пізнало всі навіть найдрібніші об'яви життя, навіть найменші єства і усьому що існує дало закони, дало той гін до розвитку, до совершенства. А як ми знаємо те безконечне розумне Єство, яке найперше пізнало всі закони і тими законами кермує всесвітом, спрямовуючи все до совершенного розвою, це ніхто інший тільки... Бог.

3. Доказ на існування Бога з категоричного приказу нашої совісти

Коли ми так застановимося над нами самими, над нашим власним життям, тоді зауважимо, що коли стаємо перед якимсь почином, чи діянням, чуємо в нас самих наче якийсь голос, диктат, який приказує нам щось робити, або відраджує і забороняє робити щось противного. Рацією того приказу, чи відраджування є оцінка, що щось є добрим і його належить робити, а щось противного тому є злим і тому його належить уникати. Й ми зауважимо рівночасно ще інше явище, а саме, що коли ми робимо і поступаємо так як нам той голос совісти радить, тоді ми відчуваємо вдоволення, яке є наче нагородою за виконання того доброго діла. Коли ж ми не послухаємо того голосу і зробимо щось на що той голос не призволював, але радше заборонював, тоді ми маємо докори совісти. Вони є не раз такі сильні, що ми не можемо собі і місця знайти, не раз і заснути не можемо і ніяк не маємо ні хвилини супокою. Дивним є те, що коли ми поповнимо якесь противне цьому внутрішньому законові діло, хоч його нам ніхто не заказував робити; хоч і ніхто нас не бачив, як ми його доконували, ми все таки невдоволені, неспокійні, начеб очікували кари за переступлення того внутрішного закону. Те, що ми зауважуємо в нас самих, зауважуємо також і в малих дітей, які ще не мали часу ні нагоди пізнати законів моральних. А все таки вони також як і ми неспокійні, затривожені тоді, коли поповнять щось противне законові, навіть тоді, коли ніхто їх не бачив, а затим не може за те покарати.

З того виходить, що в нас у нашій совісти є якийсь зако н, який помагає нам розрізнити добро від зла, який заразом домагається, щоб ми робили добро, а уникали злого. Та й той закон, залежно від того як ми поступаємо, хвалить нас за добро, а картає за зло. Той закон не походить від нас самих, тому що він домагається від нас безоглядного послуху. А ми самі з власної практики знаємо що ми самі себе до безоглядного послуху зобов'язати не можемо. Тому що ніхто собі самому приказувати не може. Приказ супонує єство вище, яке приказує і друге єство нижче, яке повинується приказам. Тому й той закон, який вимагає від кожного з нас такого безоглядного послуху, вказує на існування Творця того закону. Вказує на Творця, від якого чоловік у всьому залежить, а тим самим мусить бути йому підчиненим, мусить повинуватися Його законові. Той підчинений чоловік слухає того внутрішного закону, бо, як ми вже бачили зі своєї самої природи, він боїться кари за його переступлення. Тим законодателем, який жадає й має право жадати безоглядного послуху від людини, це те саме безконечно могуче, відвічне, премудре Єство — Бог.

Коли ми вже так переглянули ті докази, мусимо сказати, що кожний чоловік при помочі свого природного розуму може без жодного сумніву пізнати цю першу правду, а саме, що існує всемогуче, безмежно мудре Єство — відвічний, несотворенний Творець — Бог. При помочі того самого світла природного розуму можемо пізнати і другу правду, тобто, що «Бог є справедливий суддя, який за добре нагороджує, а за зле карає.» Ті дві основні правди кожний чоловік, який дійшов до уживання розуму, легко може пізнати, розглядаючи своє життя, ціль для якої він сотворенний. Тому кожний, навіть і ті, які ніколи не чули про Божу науку, про об'явлення, мусять ті дві правди знати, коли хотять бути спасенні. А ті дві правди є такі важні для нашого спасіння, бо вони найперше вказують нам на нашого Творця й Володаря — Бога, який заразом є й нашою ціллю. А далі вказують нам як повинуватись цьому Володареві, вказуючи на Його закон, який є в нашому серці, у нашій душі.

Чоловік, пізнаючи той закон, який є в його серці, совісті, пізнає також рівночасно, шо він мусить Його слухати. Це пізнання свого зобов'язання до послуху цьому законові походить із зрозуміння, що той закон походить від якогось вищого Єства, від якого він в усьому залежить. Бо від того Єства він одержав своє буття-життя, від нього чоловік одержує все, що йому потрібне до життя, а тим самим у всьому залежить. Пізнає в той спосіб що те вище Єство — Бог, яке його сотворило і дало йому той закон, вимагає, щоб чоловік виповняв той закон, тим більше, що він установлений тільки для вдосконалення людського єства. Те Єство Боже, найвищий Законодатель обіцяє нагороду за совісне виповнення закону, а з другої сторони грозить карою за занедбання, чи за його порушення. Отже, як уже сказано перед тим, чоловік сам, своїм власним розумом, без Божого об'явлення тобто без книг Старого й Нового Завіту, без проповідання святих апостолів, пізнає, що існує якесь вище Єство, Бог, яке дало йому закон, і вимагає безоглядного послуху. А рівночасно з тим пізнає, що те Єство нагороджає за добро, а карає за зло, за невиконання закону.

Конечність Божого об'явлення

Якщо слідкуємо за дотеперішніми доказами, приходить нам на гадку, по що ж було треба людям ще й Божого об'явлення? По що Бог мусив говорити до людей, посилати до них патріярхів, суддів, пророків, а вкінці й свого власного Сина — Ісуса Христа; коли чоловік сам, при помочі свого розуму, може пізнати те, що йому до спасіння потрібно? По що чоловікові було конечно Божого об'явлення, коли він сам без може спастися, знаючи ті дві основні правди: що «Є один Бог» і що «Бог є справедливий суддя, який за добре нагороджає, а за зле карає.»?

Воно правда, що людський розум повинен чоловікові вистарчити, бо він, розглядаючи світ і розважаючи його, а далі роздумуючи над самим собою й створіннями, може дійти до пізнання Бога. Він може самостійно дійти до пізнання тої правди, що Бог хоче, щоби чоловік жив згідно з законом. Заразом чоловік може дійти до пізнання тої правди, що Бог надгородить його за виповнення закону, а каратиме за його переступлення. До того однак, треба було б, щоби чоловік застановлявся над світом, над самим собою, над початком свого існування, над своєю ціллю, тощо. Та ми самі з власного досвіду знаємо, що чоловік так дуже поринає в те земське життя із його турботами про хліб щоденний, про майно, що забуває на все інше. Чоловік так дуже зайнятий журбою про майбутнє так своє власне, як і своєї родини, дітей, що майже ніколи не знаходить часу на те, щоб зайнятись своєю душею й ціллю свого туземного життя. Земські турботи так абсорбують його, що він не має часу на що інше.

Є ще й інші люди, які дійсно займалися й занимаються розважанням тих відвічних правд, та як знаємо, не завжди з добрим успіхом. Коли розглянемо історію фільософії, коли читатимемо про науки мислителів людства, які хотіли пояснити собі початок вселенної, початок існування людини. Вони щиро шукали за тою першою причиною всього буття, та мимо того людський розум не доходив до пізнання правди. Ті вчені люди догадувались, що мусить бути якесь надземське єство, яке все сотворило (принимали існування творця) але думали, що над тим надземським єством є або сонце, або місяць, звізди чи сили природи, як блискавка, вогонь, вода, тощо. Ті небесні світила й сили природи були для них їхніми богами — ідолами. Люди доходили також до пізнання що вони мають жити згідно з законом моральним, признавали також нагороду за добрі діла, а кару за злі. Це виходить із того, що вони приносили жертви своїм ідолам, стараючись переблагати їх за свої гріхи, навіть кровавими жертвами з людей, ба навіть із своїх власних дітей. Та з другої сторони бачимо, як те людське пізнання було несовершенне. Вони не могли дійти до того ясного пізнання, що їхні божки то тільки створіння, а не творець вселенної. З того виходить, що людство полишене собі самому, було б хіба по довгому часі і з великим трудом дійшло до пізнання правдивого Бога-Творця.

Тому й Господь Бог, добрий наш Отець, хотів полегшити людям те пізнання себе самого, а тим самим і дорогу, якою людство повинно прямувати до Нього, написав до людей листа, що ним є Святе Письмо Старого й Нового Завіту. В ньому Він все точно описав, очевидно відповідно до спромог людського розуму, себе самого, свої старання про людський рід й свою любов до людського роду. У цьому листі Він точно визначив ціль людини, як також і спосіб як її осягати. Всі ці інформації про себе, про ціль людства і про середники, як її осягати, Господь зложив у своїй інституції, що її тут на землі оснував — у святій Церкві. Вона то з Його установлення має за завдання навчати людей про те все і в той спосіб доводити до їхньої остаточної цілі — до Бога.

Якраз у наших розважаннях — Катехизах — ми хочемо перейти цю Божу науку, щоб пізнати добре, хто є Бог, звідки ми повстали і куди маємо прямувати. Іншими словами, хочемо пізнати точно Божу науку, чи перечитати того божого листа до нас, щоб ми знали як маємо жити, щоби осягнути нашу ціль.

В першій частині розважимо ті правди, які замикає в собі Нікейсько-Царгородський Символ Віри. Його зложили Отці Церкви на те, щоб кожний християнин мав коротеньку збірку всіх тих найважніших правд, що в них він має вірити, щоби міг спастися.

В другій частині застановимося над святими Таїнствами, тобто середниками, які нас освячують, уділяють Божої ласки і у той спосіб помагають у тій дорозі до Бога.

В третій частині перейдемо Десять Заповідей Божих, які є наче дороговказами у нашій мандрівці на тій нашій землі. Вони — це правила життя, які дав Бог на те, щоб ми як найкраще розвинули всі свої снаги душі і тіла, та й у той спосіб стали звершеними людьми, ба навіть Його прибраними дітьми, під кожним оглядом совершенними.

В останній четвертій частині запізнаємось ближче із Господнею Молитвою, та переходячи всі її прощення, розважимо про яке ми щодня того нашого Бога, нашого Отця просимо.

Частина перша

Нікейсько-Царгородський символ віри

Розділ 1.

«Вірую во єдиного Бога Отця, вседержителя, творця неба і землі, видимих же всіх і невидимих.»

Вірую

Вірити — значить визнавати за правду те, що хтось нам розказав, задля авторитету (поваги, слова) того, хто нам розказує. В акті віри ми самі не пізнаємо зв'язку між правдами, однак віримо, тобто, уважаємо, що так справа малася, тому що нам про те розказувала особа, яка заслуговує на довір'я. А заслуговує вона на довір'я тому що ми знаємо, що як вона про що-небудь говорить, то ані сама не помиляється, ані нас не хоче ввести в блуд, не хоче ошукати. Те саме є в акті віри що до справ божих. Ми віруємо в усі ті правди, які Бог нам об'явив, знаючи, що Він сам не може помилятися, бо є безконечно мудрий; ані нас не може ввести в блуд, тому що є Він сама святість, сама прав да.

Конечність віри

У нашому щоденному житті ми віримо другим людям, коли вони нам про щось говорять. Без такої віри, довір'я людям, життя загалом було б неможливим, тому що не кожний може про все сам особисто переконатися. Так само, або ще в більшому степені віра є конечна в справах духових, у справах божих. Бо в об'явленні є такі правди, які ми власним розумом ніяк не можемо пізнати й тому конечно мусимо вірити Богові, що те все що він нам про себе чи про нас самих розказав є непохитною правдою.

Господь Бог сотворив людей — розумні єства, які саме тим своїм розумом різняться від усіх інших земських сотворінь. Людський розум це така снага, що при її помочі, додавши деякого зусилля можемо дійти до пізнання багатьох правд. Та ті правди відносяться переважно до природних, підпадаючих під смисли річей. Вправді, при помочі великої натуги розуму, чоловік може пізнати багато правд, які відносяться до Божого Єства, як ми вже про те згадували, приміром, що Бог існує; що є справедливим суддею, який за добре нагороджає, а за зле карає. Облегшити тільки при помочі самого розуму він не міг би пізнати всіх тих середників, які ведуть людину до його остаточної цілі, яку йому Творець назначив, до Бога. Бо як пізніше побачимо, ми всі особлившим способом вийшли з рук божих і мусимо перейшовши туземну мандрівку назад повернути до того, від кого ми вийшли до Бога.

Як навчає св. ап. Павло в листі до Римлян: «Невидиме бо Його від создання світу думанням про твори робиться видимим і вічна Його сила й божество» (Рим. 1, 20). То значить, як ми вже сказали, Бог об'являється чоловікові при помочі своїх творів та прерізних сотворінь. Як знаємо, створіння як висліди Божої причини, включають у собі в деякій мірі прикмети совершенства Бога. Так як кожний із нас побачивши дитину знає відразу, що вона мусить мати родичів; чи побачивши якийсь твір людських рук чи розуму як дім, годинник, книжку чи якусь іншу річ, скаже відразу, що мусив бути й чоловік, який вибудував той дім, зробив годинник, чи написав книжку. Так само й кожний із нас розглядаючи світ, створіння й видячи, що вони самі собою не поясняють свого існування мусить заключити, що є позасвітове, несотворене Єство, яке те все сотворило.

Та крім тих правд, які їх чоловік природнім розумом може пізнати є ще й Божі таїни, як приміром, що Один Бог є в Пресвятій Тройці, та й багато інших, яких природним розумом чоловік не те що пізнати не може, ба навіть і збагнути їх не може, хоч уже дізнався про їхнє існування, тому що вони перевищують спромоги його розуму. Й вони були б назавжди закриті перед нами, коли б Господь Бог у своїй доброті не об'явив нам: «Таїну закриту від віків і від родів, тепер же явлену святим Його.» (Сол. 1, 29) Ми не можемо поняти деяких Божих правд, тому що в природі з якої при помочі наших смислів черпаємо наше знання не знаходимо жодних прикладів на них.

Тими Таїнами про своє єство, про свою природу, Господь хотів поділитися з нами, наче зі своїми дітьми. Щоби ми тут на землі віруючи в них задля Його авторитету, були колись учасниками тої слави, що до неї Він нас призначив.

Проповідання віри

Тому що віра зачинається від слуху, тож самозрозумілою справою є, що треба якогось учителя й то з авторитетом, щоб подав ті правди про Боже Єство до загального відома людям, св. ап. Павло каже: «Як же признаватимуть того в кого не увірували? Як же віруватимуть про кого не чули, як же ж чутимуть без

проповідуючого? А як же проповідуватимуть, коли їх не послано? (Рим. 10, 14). Й тому Бог, як про те читаємо в Новому Завіті: «По части й усякими способами промовляючи здавна до батьків через пророків, в останні оці дні промовив до нас через Сина, що Його настановив наслідником усього, котрим і віки сотворив» (Євр. 1, 1). І сам Божий Син, Богочоловік, Ісус Христос остав тим вірним учителем усіх божих таїн, а по Його смерти, по славному воскресінні й вознесінні на небо, Його наслідники тут землі — святі апостоли з їх головою ап. Петром, а далі єпископи й священики під проводом видимого голови святої Церкви Папи Римського — наслідника Ісуса Христа. Тому й ті слова, які свята Церква передає грядучим поколінням, це не її слова, але слова самого Бога й тому вимагається від вірних безоглядного послуху й віри в них. Все знання й кожна правда має за фундамент, за підставу опору безконечний божий ум, тому що Бог є безконечно мудрий, сама мудрість, він не може помилитися; а тому що Він сама правда, не може нас увести в блуд. Бог не може ввести нас у блуд, тому що блуд, похибка — це брак знання. А брак це заперечення буття, що в Бога є неможливим, тому що Бог, це совершенне буття, повнота буття, саме буття. Тому Ісус Христос говорить до своїх апостолів: «Хто вас слухає, мене слухає; а хто гордує вами, много гордує; хто ж гордує мною, гордує тим, що мене послав» (Лк 10, 16). Ті слова відносяться не тільки до самих апостолів, але й до всіх їхніх наслідників. Бо Ісус обіцяв бути з тими всіма, які голосять Його науку аж до кінця світу: «Ідіть і навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа, навчаючи їх додержувати всього, що я вам заповідав, і ось я з вами по всі дні, аж до кінця світу» (Мат. 28, 19).

Поширення Єрисей — конечність навчання людей

Тому що навчання людей не можна ніколи переривати, конечним є тягле, безперервне навчання, подавання тої Божої науки, начеб животворного корму, щоб люди слухаючи її могли осягнути спасіння. В світі було і є багато лжепророків, як про те говорить пророк Єремія: «Не пос илав я тих пророків (говорить Господь), а вони самі побігли; я не говорив їм, а вони пророкували» (Єр. 23,21). Із-за жадоби наживи чи слави йдуть ті несовісні люди без божого покликання між народ і навчають його своєї людської науки, наражаючи спасіння людей на загладу. Вони проповідують не Божу, але свою науку, яка пособляє смисловій, зіпсутій природі людській і тому вони звичайно мають попит між людьми. А слова божі, які противляться розгнузданій природі людській, вимагають від людей умертвлення, зрозуміло не мали радісного прийому між людьми. І тому, вони звичайно правдивих пророків проганяли, а навіть убивали, як про те свідчить пророк Ілля: «Запалав я ревністю про Бога Господа Саваота, бо сини Ізраіля понехали твій заповіт, жертовники твої поруйнували і твоїх пророків повбивали мечем; оставсь я один, та вони повстають і на мою душу» ((3 Цар. 19, 10). Та мимо того, наука Христа, хоч вона важка, противна природі, поширяється все більше між людьми. Вона доходить до сердець не при людській помочі, але Господь дає їй ріст, дає їй силу пробити ту тверду скелю серця людини. А противно, науки лжепророків, людські навчання, хоча й пособляють пристрастям, хоча й коряться перед зіпсованою природним гріхом природою людською, по короткому періоді розцвіту, звичайно упадають, аж поки цілком не загинуть без сліду. І хоч як старалися ті науки на протязі століть знищити, завоювати науку святої Церкви, вони нічого не вдіяли, але тільки самі загинули. Церква Христова стоїть все непорушно, бо вона «збудована на камені і ворота (сили) пекельні не подужають її» (Мат. 16, 18).

Достовірність джерел навчання

Але хтось спитає, звідкіля ми знаємо про те все. тобто, що свята Церква є божої установи; що вся її наука є Божа, що Ісус Христос є Богом? Загалом звідкіля ми знаємо, що підстави нашої віри є божого походження? Оповідання, чи пак, ціла Божа наука дійшла до нас у двох так би сказати збірниках: в УСТНОМУ ПЕРЕДАННІ й СВЯТИХ КНИГАХ. І як одне так і друге джерело має за собою повагу непомильности, тому що Бог хотів, щоби Його наука дійшла до людей такою, як вона є в Нього.

Що до усного передання, то воно основується на проповіданні Святої Церкви, яка, як уже перед тим сказано, має за собою повагу Ісуса Христа, який обіцяв свою поміч словами: «Ось я з вами по всі дні, до кінця світу» (Мат. 28, 20). Тому й те все, що свята Католицька Церква проповідує, мусить бути правдиве.

Друге джерело, це Святі, книги — Старий і Новий Завіт. Вони вправді не дійшли до нас в оригіналах, бо ті затратились, але дійшли в переписах, фрагментах, так що ми тепер маємо вірне відтворення Божого Слова й історії божого ведення людей. Тільки святих Євангелій чи пак, Нового Завіту маємо щось 4.000 різних кодексів і фрагментів. Тому можемо бути певні, вже природним способом, що все те, що говорив і навчав Ісус Христос, заховалося в книгах непомильно до наших часів і його можемо читати, наче б лист Бога до своїх сотворінь, до людей. Як кажу, цілком природно, бо якщо віримо, що в даному році жив Юлій Цезар, великий завойовник римський, тільки тому, що до нас дійшов опис його війни з галлійцями. Чи, ми віримо, що колись був Олександр Великий, також тільки тому, що маємо опис його воєн. Тому так само мусимо вірити, що жив Ісус Христос, великий пророк — Божий Син, бо про той факт маємо прерізні докази документів, кодексів.

Докази достовірности — чуда й пророцтва

А яка то трудність стоїть на перешкоді Святим книгам, що невіруючі люди так недовірливо відносяться до них? Тільки тому, що в них говориться про чуда, які творив Бог на доказ правдивості божого післанництва своїх пророків, чи на потвердження науки, що вони голосили. А як знаємо', чуда це є факти, які є поза, проти чи понад законами природи. Факти, яких ніде в звичайному людському житті стрінути не можна, бо їх чоловік доконати не може, але тільки одинокий Бог. І тому то люди з недовір'ям відносяться до тих книжок, які розказують про них (про чуда).

Однак у кожному чуді треба розрізнити дві речі:

1. Сам факт чуда, тобто ту подію, чи саме діло, які є проти, поза, чи понад законами природи. Приміром: був сліпий чи спараліжований чоловік. Його при помочі природних середників, ліків ніяк не можна вилікувати. Такого чоловіка міг кожний бачити, міг про все власними очима переконатися. Опісля по словам Ісуса:« ... прозри; встань, візьми своє ліжко й ходи...»; Ісус повертав сліпому зір, привертав здоровля хворому, так що спараліжований брав своє ліжко й ішов домів. Це нагле оздоровлення також кожний міг бачити, й справді багато людей те бачило, дивувалось і славило Бога, який дав таку владу людям. «Народ же бачив це, дивувався й прославляв Бога, який таку владу дав людям» (Мат. 9, 8). Також і противники Ісуса, його земляки, які Його знали від маленької дитини, бо жили разом із ним; дивувались, звідкіля взялась у Ісуса «така премудрість і сила?» (Мат. 13, 54). Тому про ті зовнішні, підпадаючі під смисли факти ніяк не можна сумніватися, бо приявні люди, як ми вже перед тим сказали, цілком легко могли переконатись; вони переконуються ще й тепер по всім усюдам, де діють чуда (Люрд, Фатіма і т.п.). І так, як ми віримо історії, що в даному часі жив славний чоловік, чи що була війна чи случилася яка інша подія, тільки тому, що нам про них переказали чи написали ті люди, які це бачили, чи самі переживали. Так і в цьому випадку ми повинні вірити Святому Письму як історичному документові, який стверджує існування того надзвичайного факту — ЧУДА. Бо, щоб ще раз підчеркнути сам зовнішний факт — міг кожний бачити й тому міг бути його достовірним свідком.

2. Друга річ у чуді — це його надприродність чи протиприродність. Очевидно, що нам важко приходиться в те вірити, бо то щось надзвичайного. В природі ми не подибуємо чогось подібного, тому що чудо ділає часто проти законів природи, чи завішує ділання законів природи і тим той факт є незвичайний. Проте кожний, хто бачить чудо, мусить собі сказати, що в ньому ділає хтось, хто є більший від природи; хтось, що може задержати її закони, їх завісити, чи навіть ділати проти них.

Розрізняємо три роди чуд:

1) Згідне з природою, але не можливе до осягнення середниками природи; або може навіть можна осягнути середниками природними, але не в так короткому часі.

Приміром оздоровлення в одну мить прокаженого, чи гарячкуючої тещі св. Петра. Очевидно при помочі лікарств можна б було осягнути той самий вислід, але по довшому часі, по довгому лікуванні.

2) Поза законами природи.

Воскресіння Лазаря, молодця з Наїм, чи дочки Яіра. Нагле утишення бурі і вітру після слів Ісуса. Поза законами, бо хто раз умер, той природно не встає. Й треба якоїсь вищої сили, щоб привернула бездушному тілу той первень життя — душу. Так само буря чи вітер звичайно не втихають, як чоловік їм приказує затихнути. Такий приказ може дати їм тільки надземське Єство, яке є безоглядним паном над природою.

3) Проти законів природи.

Чудо з трьома молодцями в огненній печі. Чи чудо з пророком Даниїлом у ямі зі львами. Вони є проти природи, бо згідно з природою вогонь палить, а голодні льви пожирають все, що їм кидається на ї жу. Проте, тут неземська сила мусила повздержати закон природи і ділати проти нього. Бо мимо вогню молодцям було холодно в огненній печі.

Коли тепер якийсь чоловік на доказ божественного походження своєї науки робить такі чуда, всі мусять вірити, що Його наука є справді божа. Чому? Бо чуда може робити тільки одинокий Бог, жодне створіння не є в силі чуда зробити, бо до чуда вимагається єства, яке має владу над життям. Проте, воно само в першій мірі мусить бути повнотою життя, а таким Єством є тільки одинокий Бог. Дальше чудо вимагає єства, яке має абсолютну владу над природою, над світом, а її має тільки Творець природи — один, одинокий Бог. Проте, якщо би Господь робив чуда на просьбу того чоловіка, який голосить науку і запевняє, що вона божа, а вона не була б такою, тоді сам Бог вводив би людей у блуд. А Він того, як ми вже бачили, робити не може, бо Він є сама правда. Бо роблячи те, Він заперечував би сам себе, що є абсолютно неможливим.

Пророцтва

Ще одне остає нам доказати, а саме, що Ісус Христос був справді вибраний Богом, на вірного учителя Божої

науки. На це найкращими доказами є, як ми вже сказали чуда, так матеріяльні (прерізні оздоровлення, чуда в природі і т.п.) як і моральні — пророцтва.

Про чуда матеріяльні ми вже говорили, зараз хочемо застановитися над моральними, тобто над пророцтвами, їх маємо дуже багато, ми однак наведемо тільки деякі важніші. Про дівственне народження Ісуса напророкував уже пророк Ісаія: «Оце ж дасть вам сам Господь Бог знак: Ось невинна дівиця почне в утробі і породить сина і дадуть йому ім'я Еммануїл (з нами Бог)» (Іс. 7, 14). На це пророцтво покликується опісля Євангелист Матей: «Усе ж це сталося, щоб справдилось це, що предсказав Господь через пророка, кажучи: Ось діва матиме в утробі і вродить сина і дадуть йому ім'я Еммануїл, що в перекладі є:«(З нами Бог» (Мат. 1,21). Сам Ісус Христос пояснює місце пророка Ісаї: «Дух Господень на мені, задля чого намастив мене; благовістити вбогим послав мене, зціляти сокрушених серцем, проповідувати полоненим визволення, і сліпим прозріння, випускати замучених на волю, проповідувати рік Господень приятний» (Іс. 61, 1). У Євангелиста Луки (Лк 4, 18) Він повторяє ці самі слова, а далі загорнувши книгу сказав: « ... сьогодні справдилось це писання в ваших ушах» (Лк. 4, 21). Далі, що Ісус Христос є Сином Божим (Пс. 2,7) «Сказав Господь до мене, Ти є Син мій, я сьогодні зродив Тебе.» Це місце пояснює Ап. Павло про Ісуса в листі до Жидів: «Кому бо з ангелів сказав — Ти є моїм сином... і знов Я буду йому Отцем, а він буде мені Сином» (Євр. 1, 5). І багато інших таких місць є в Святому Письмі (Пс. 44, 7; Євр. 1, 8; Пс. 109, 1, 3; Мат. 22, 42). Всі вони стверджують божественне походження Ісуса. А якщо воно правда, то Ісус Христос є Богом, бо на ньому сповнилися всі пророцтва, які говорили про прихід на світ Божого Сина. Коли ж так, тоді він є правдивим, авторитетним учителем Божої науки, так що ми мусимо беззастережно вірити Його словам. Тому, що Він як Бог є самою правдою, що ані сам не може помилитись, ані нас не може ввести в блуд.

Ісус Христос сам покликується на чуда, як на доказ свого божественного походження й на доказ своєї Божої науки. «Коли я не роблю діл мойого Отця не ймiть мені віри. Коли ж роблю, а ви мені не віруєте, то ділам віруйте» (Йо. 10, 37). Під ділами розуміє Ісус чуда, які робив на знак свого божого посланництва. Ось приклад: «Відповів їм Ісус: ідіть та сповістіть Йоана про все, що чули і бачили. Сліпі бачать, криві ходять, глухі чують, мертві встають і вбогим проповідується благовість» (Мат. 11,4). Ці слова натякають на подібне пророцтво Ісаії пророка, що в ньому говориться про часи Месії: «Скажіть млявим на душі, будьте мужні не бійтеся. Ось Бог ваш..., Він прийде спасти вас. Тоді прозрять очі сліпих і вуха глухих відтворяться. Тоді хромий підскочить як олень, а язик німого піснею озветься.» (Іс. 35, 4).

Як видно з попередних доказів, Святе Письмо, що його беремо тут як звичайну історичну книжку говорить про Ісуса Христа як про того чоловіка, що на ньому сповнились всі пророцтва, які предсказували прихід Месії — Сина Божого — правдивого Бога. Далі, це саме Святе Письмо говорить про Нього, що Він на доказ що є Мессією, на доказ свого божого посланництва, свого синівства божого творив чуда і то власного силою, які лише один, одинокий Бог може творити. Проте, Він сам мусить бути Богом. Сам Ісус покликується на ті чуда як на доказ свого божественного посланництва, на доказ що Його наука справді божа, що Він правдивий Мессія — Син Божий.

Коли отже, те все є правдою, про що доказують нам чуда, тоді ми повинні вірити в те все, що нам розказав Ісус. Ми мусимо признавати за правду цю науку, яку Він голосив, бо вона це Божа наука, це слова нашого Творця, який має право жадати від нас послуху. А ця наука, як ми вже казали писана дійшла до нас у Старому й Новому Завіті: а усно в переданні Святої Церкви — в її науці. Кажу не лише в Новому, але також у Старому Завіті, бо Ісус Христос уживає слів Старого Завіту як слів божих, цитує їх, покликується на слова пророків і ними доводить жидам своє мессіянське посланництво.

Отже, якщо ми віруємо, що є один Бог, нащо маємо і розумові (перед тим наведені) докази. Якщо пізнаємо опісля, що той сам Бог (що видно з Його чуд, так матеріальних, як і моральних — пророцтв) дав нам свою Божу науку, яка має нас вести до ним призначеної нам цілі, ми мусимо прийняти її і жити так, як вона нам приказує. А що ця наука міститься в Старому й Новому Завіті й у Переданні Святої Церкви, що ми вже доказали — і дальше цю науку (подає нам свята Церква — інституція, яку оснував сам Ісус Христос. Проте ми мусимо слухати навчання Святої Церкви і жити після неї, бо тільки тоді зможемо дійти до нашої цілі — до Бога.

Ми підкреслюємо те все ще ра3, бо про те, що ми маємо говорити, будемо висновувати з навчання Святої Церкви, тобто з навчання Вселенських Соборів, папських Енциклік— першого джерела Божої науки — Святого Письма: Старого й Нового Завіту — другого джерела Божого об'явлення.

Дефініція віри

Святе Письмо дає цьому слову «віра» різні значення. У символі розуміємо таке розположення нашого розуму, що ним даємо нашу повну згоду на всі Богом об'явлені правди. Ніхто не може сумніватися, що така віра є конечно потрібна до спасіння, особливо коли пригадаємо собі слова св. ап. Павла: «Без віри не можна подобатися Богові» (Євр. 11,6). Тому, що ціль, до якої Бог призначив людину, під кожним оглядом перевищує

його природні сили, являється конечним, щоб чоловік одержав пізнання від того, що його до тої цілі призначив. Бо нерозумним було б, коли б Бог призначував ціль чоловікові, якої він не міг би ніяким способом осягнути. А що її природним способом не може ніяк осягнути, бо оглядати Бога — духове Єство, безконечно совершенне, змисловий чоловік, тобто такий, який пізнає все при помочі змислів, а ще до того скінченний (несовершенний) ніяк не може. Тому Бог мусить дати йому пізнання подібне до певної міри до свого власного пізнання, щоб при Його помочі, чоловік зміг Його пізнати. Таке пізнання Бога тут на землі — це віра; коли в небі матимемо від Бога інше пізнання, що ним оглядатимемо Його безпосередньо — при помочі божого світла, названого Світлом Слави.

Віра, отже, це певного роду пізнання Божих правд, які при її помочі узнаємо за правду те, що Бог об'явив, а Католицька Церква подає до вірування, тобто своєю повагою (непомильністю) стверджує, що ця наука є справді Божа. Звідси повстає величезна різниця між вірою, якою віримо в правди, які нам до вірування подає Церква; а тими правдами, які нам подають учені люди, чи історики. В Святому Письмі знаходимо багато місць, які наглядно переконують нас, як сильною повинна бути наша віра: «Маловіре, чого ж ти сумнівався» (Мт. 14. 31), кличе Ісус Христос до св. Петра, коли той на Його приказ ідучи до Нього по воді перестрашившися хвиль озера і почав потопати. «Де ж ваша віра?» (Лк. 8, 25). Кличе до апостолів, коли вони потопаючи в хвилях розбурханого озера будять Його, щоб їх рятував. Або на просьбу апостолів: «прибав нам віри (каже)... Коли б ви мали віру як зерно гірчиці, то ви б сказали шовковині викоренись і посадися в морю, то вона б послухала вас» (Лука 17, 6; Мат. 17, 19).

Та то ще замало вірити, треба ще й жити так як віра, тобто вірою пізнане об'явлення, приказує. Інакше , така віра нічого не значить, бо: «Віра без діл є мертва» (Лк. 2,20) — каже св. Яків. Чому він так каже? Бо як же можна казати, що в когось є жива, правдива віра, коли той чо ловік приймімо вірить, що існує Бог, який за зле карає, а за добре нагороджує. Він вірить також, що той Бог, його Творець хоче, щоб люди жили праведно, так як Він про те говорить у свойому листі до нас. Він да лі вірить, що той Бог його найвищий пан і тому має право жадати послуху від нього, свого створіння — але мимо того живе як сам хоче, противлячися Божим заповідям, переступаючи їх? Чи справді можем о сказати, що такий чоловік вірить? Та як же він може вірити і рівночасно робити щось, що цілковито противиться тим правдам у які він вірить. Очевидно, що трафляються часом випадки, де чоловік чи з немочі, чи внаслідок великої покуси, чи недогляду згрішить. Але коли він справді вірить, то сейчас кається, жалує за гріх, хоче з нього висповідатися і не хоче вже більше грішити. Такий чоловік справді вірить у Бога. Вірить, що Бог те відвічне, святе Єство ненавидить гріх, а з ним і тих, які грішать.

Словом, вірую ми висловлюємо не лише те, що ми уважаємо, чи думаємо, що воно правда; але радше що ми є свято переконані, що ми є певніші, що до тої правди — як ця правда, що «два рази два є чотири.» Ми певніші тому, що за тою правдою, що її нам об'явив Бог стоїть сама Божа мудрість, яка каже нам приймати це все за правду, задля Його божого авторитету. Й хоч Господь відмовляє нам тут на землі пізнати деякі (правди) свої таїни, то мимо того, вимагає від нас сліпої віри в них, лише задля того, що Він каже, що воно так є. Але чи може воно є нерозумним? Чи ж ми не уважали би образою для нас, якби так хтось не хотів повірити нашим словам, тільки задля нашого авторитету? То чому ж ми не маємо вірити словам самого Бога? А Господь не об'являє нам свої таїни найперше тому, що ми й так не могли б їх зрозуміти, а з другої сторони Він того не робить задля нашого власного добра. Визнаючи за правду на сліпо те, що Господь нам об'являє, ми збираємо собі заслуги перед Богом. Бо віра в те, що ми не бачимо, що може і видається нам дивним, незрозумілим, вимагає великих зусиль нашої волі, щоб підчинити шукаючий за раціями, причинами наш ум. Вимагає великого умертвлення нашої зарозумілості, бо м и мусимо знизитись, упокоритись і наче та дитина вірити тільки тому, що Бог так навчає. Проте, віра мусить прогнати з нашого розуму не тільки сумніви в дану правду, але навіть охоту до доказів — до пояснення.

Та замало є лише внутрішнє вірити, треба також ту внутрішну віру назовні виявляти, як про те говорить Псалом 115: «Я вірив тому і говорив» (Пс. 115, 1). Подібно також говорили і апостоли: «Ми не можемо мовчати про те, що ми бачили і чули...» (Діян. 4, 20). Чи слова св. ап. Павла: «Віримо серцем, щоб ми були оправдані, визнаємо устами, щоб ми були спасені» (Рим. 10, 10). Чоловік найкраще визнає свою віру тим, що живе згідно із навчанням віри. У нашому случаю коли чоловік буде заховувати як найкраще Божі заповіді, як також по можности і євангельські ради Ісуса Христа. Віра сама не вистарчає, як про те згадує св. ап. Яків: «Так само і віра, коли діл не має, мертва сама по собі» (Як. 2, 17).

В одного Бога

Пізнання Бога вірою є о небо вище від пізнання його природним розумом. Розумом мусимо поволи шукати за Ним, розглядаючи створіння, їхню невистарчальність до уоснования їхнього існування й у той спосіб заключаючи на існування надприродного Єства — дателя всякого життя. У противенстві до того повільного пізнавання, при помочі розуму, ми доходимо сейчас до пізнання початку, останньої причини існування — до Бога, при помочі віри. Святе Письмо Старого Завіту вже на початку каже: «На початку Бог сотворив небо і землю» (Бут. 1, 1). На початку не було нічого, не було жодного створіння, загалом нічого — тільки один,

одинокий Бог, як Єство само від себе, що всю рацію свого буття має в самому собі, в своїй божій природі. Те, відвічне Єство, само від себе, існувало все, від самого початку і не було нікого, ані нічого крім нього одного.

Таке пізнання Бога вірою заховує нас від поблуджень. Бо коли так переглянемо історію людства, побачимо скільки то часу мучився чоловік, заки своїм власним розумом дійшов до тої правди, що Бог — то не сонце ані не місяць; що Він не вогонь ні вода, ні ті звірята, що сильніші від людини. Ба навіть найсвітліші уми фільософів старинних не пізнали Бога, так як він дійсно об'явився і доперва треба було Божого об'явлення, щоб цю так важну правду подати до відома людям. І ця правда про Бога дістається нам без жодного труду і без поблудження, не так як тим, що при помочі світла природного розуму шукали за Ним. І що ж? Вони могли дійти тільки до того, що мусить існувати якесь надземське єство, що все сотворило, що установило в світі моральний лад та й вимагає, щоб всі заховували той моральний порядок, щоб не переступали Його закону. Хто той лад заховує, той є гідний нагороди, хто ж той лад ламає, зневажає, той мусить понести заслужену кару.

А люди вірою пізнають без порівнання більше правд. От візьмімо хоч би лише що до тих двох наведених, ми знаємо багато більше. Бо знаємо, що Бог є не лише Творцем і Володарем всього, але заразом є правдивим Батьком цілого людського роду. Знаємо, що той Отець дав людям один закон у серце, а другий писаний у листі до них, де точно оприділив, як ті люди мають жити, щоб могли Йому приподобатись і осягнути ціль, що до неї вони сотворені. Далі, знаємо, що за точне виповнення Божих заповідей жде нас вічне щастя в небі, як про те говорить св. ап. Павло, чи вже навіть перед тим пророк Ісаія: «Від початку віків, крім Тебе о Боже ні вухо не чуло, ні око людське не бачило з того, що Ти приготовив для тих, що Тебе люблять» (Іс. 64, 4; порівнай: 1 Кор. 2, 9).

Визнаємо проте в Символі Віри, що є один, одинокий Бог, безконечно совершенне Єство, що виключає друге подібне собі, побіч себе. Чому? Бо коли б було друге Йому подібне, тоді б оба не були безконечно совершенні. Одне не могло би бути творцем другого, проте оба не були б безконечно совершенні. Бути творцем всього іншого, що є поза собою, є величезним совершенством. Не маючи його оба такі єства не були б безконечно совершенними, бо не мали б того совершенства бути початком усього, творцем усього. Далі, ті два єства були б від себе залежні, або незалежні. Якщо залежні, тоді не могли б бути безконечно совершенні, бо мали б залежати від себе. А залежати від когось є ограниченням, негацією, чого в Бога, що є самим буттям, повнотою буття, ніяк не може бути. Якщо би ті два єства були від себе незалежними, тоді також були б несовершенні, бо не включали б у собі того совершенства, що єство само від себе мусить мати, а саме, що все що поза ним є від нього в усьому залежне, бо від нього усяке буття походить. Тому, як видно з тих порівнань, може існувати тільки одне, одиноке Єство само від себе, безконечно совершенне, повнота всякого буття, а заразом Датель усякого буттяжиття другим.

Маємо багато місць у Святому Письмі, де говориться про те, що є тільки Один Бог: «Слухай Ізраїлю, що Господь Бог наш є Бог один» (Второкн. 6, 4). «Я — Господь, первий (з усього) і останній, я — все той самий» (Іс. 41,4). «Оце каже Господь, цар Ізраіля і його відкупитель, Господь сил: Я первий, я й останній; крім мене немає Бога» (Іс. 44, 6).

Отця

Вже самі погани, як греки називали їхнього найвищого божка — батьком, бо по їхній думці, він мов той батько для рідні, старається про все, як і той божок сотворив усе і усім наче той батько в родині управляє. До відвічного, правдивого Бога, дуже підходить те означення — Батько. Ба Він не лише все сотворив і всім управляє, але також мов той рідний батько дбає про кожне створіння. Особливішим же способом дбає Він про людей, ба навіть зробив їх своїми прибраними дітьми, так що ми всі справді можемо називати Бога нашим Батьком. Про те вже читаємо в Старому Завіті: «Так то відвдячуєшся Господеві? Чи ж він не твій Отець, який сотворив тебе... і заготовив все для тебе.» (Вторзак. 32, 6). А скільки то разів говориться про ту правду в Новому Завіті: «Отче наш, що на небі...» (Мат. 6, 9) (Мат. 5, 48; 6, 4. 8). Або в св. Йоана: «Глядіть яку любов дав нам Отець, щоб ми діти божі називались і ними були. (1 Йо. 3, 1; Рим. 8, 17. 29).

Та ця назва Отець має своє особливше значення для нас у Символі Віри, бо вона відкриває нам незглибиму таїну Божого єства, що Бог одиноке Єство — є в Трьох Особах Божих. І першою Особою Божою є Бог Отець. Це є незглибима таїна божої природи, що природою одинокий Бог може бути рівночасно трьома особами Пресвятої Тройці. В природі не маємо ніяких примірів на те й тому нам дуже важко що-небудь із тої таїни вияснити, чи самим поняти. Різняться три особи Пресвятої Тройці між собою лише реляціями — відношеннями до себе.

Отже, Бог Отець — є ненароджений і тим різниться від других осіб. Бог Син є роджений відвічним родженням від Отця й те Його визначає — проте Бог Син є роджений. Знову ж Бог Святий Дух походить від Отця і тому в Нього як особливої Божої любови заходить різниця відношення до Отця і Сина. Однак жодна Особа Божа не є ні перша, ні старша від інших: бо вони всі є відвічні як відвічною є їм одна спільна Божа природа. Щоб мати

хоч приблизно якийсь образ того Божого єства і тої правди про Пресвяту Тройцю візьмімо за приклад наше сонце. Те сонце, що рівночасно видає зі себе світло і тепло, та ні світло ні тепло, ані врешті та горіюча маса соняшна не є другорядні, ані нижчі. Вони як повстали, то повстали разом. Як тільки заіснувала горіюча куля, маса, рівночасно з нею заіснувало і світло й тепло — і вони разом узяті це майже щось одне. Бо світло й тепло це тільки об'яви тої самої жевріючої кулі — маси. Очевидно не можемо сказати, що так само річ мається й у Бога в Божому єстві і тому нам важко, неможливо роз'яснити містерію Божого єства, тому що не маємо подібного приміру в природі. Проте, ми лише можемо вірити в цю таїну сказавши собі щиро, що вона перевищує наш малий ум. У Святому Письмі маємо багато місць, які говорять про Пресвяту Тройцю: «Ідіть і навчайте всі народи хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа.» (Мат. 28, 19), або: «Бо є три, які свідчать на небі: Отець, Слово і Святий Дух, і ці три є одно.» (Йо. 5, 7).

Вседержителя

Всемогучого, який все удержує. Того прикметника «вседержителя» на означення величі Божого єства вживає сам Бог у Святому Письмі дуже часто, начеб давав йому першенство над усіма іншими. «Я Бог всемогучий.» (Бут. 17, 1) «Мій Бог всемогучий зділає те, що він змилосердиться над нами.» (Бут. 43, 14) «Господь Бог всемогучий, що є, був і прийде.» (Откр. 1, 8) «Богові немає нічого неможливого.» (Лк. 1,37). Цей атрибут, прикмета хоче усмисловити людям, що немає такої речі на світі, якої не могла би зробити всемогуча Божа рука. І то не лише те, що Бог може увесь цей світ однією гадкою, одним актом своєї волі змести, чи сотки і тисяч і таких нових світів привести до існування. Але загалом може зробити все, чого ми навіть нашою уявою не схоплюємо. З другої сторони однак, всемогучий Бог не може говорити неправди, ошукувати, грішити, бути знищеним, терпіти, не знати.

Чому спитаєте? Тому, що ті речі є запереченням буття. А Бог це повнота буття, саме буття; найсовершенніше буття, проте і не може включати в собі заперечення того самого буття, бо воно б противорічило Його Божій природі. Й тим атрибутом — прикметою — всемогучий, чи вседержитель — рівночасно признаємо, що Бог все знає і що є найвищим паном усього.

Яке довір'я, яку силу повинно вливати в нас те звання, що там у небі маємо всемогучого Бога Отця. Бо що ж нам може зробити світ, що може злого нам приключитись, коли над нами чуває всемогуча рука нашого небесного Отця, проти якої ніяка сила ворожа встоятись не може? Як же ж повинно рости наше довір'я коли ми молимось і просимо чогось від того Бога-Отця, якому нічого не значить нам помогти, який нічого не тратить, хоч би і цілі світи нам подарував? І хто знає, що могли б ми осягнути, якщо б зуміли справді з вірою просити. Сам Ісус Христос ганить маловір'я апостолів кажучи: «Якщо би ви мали таку віру як зерно гірчиці і сказали оцій горі двигнися і перейди звідсіля, то перейшла б і нічого не було б вам неможливого.» (Мат. 17, 19) Подібно й ап. Яків у свойому Соборному Посланню: «Коли ж у кого з вас недостає премудрости, нехай просить у Бога, який дає всім щедро й не осоромляє, то дасть йому. Хай же просить із вірою, нічого не сумніваючись: бо хто сумнівається подібний до морської хвилі, що її вітер жене і розбиває.» (Яків 1, 5)

Цю прикмету — всемогучий — приписуємо Богові-Батькові, не тому начеб Бог Син і Бог Дух Святий не були всемогучими, а тому що Пресвята Тройця, це щось одне. Але тому, що Бог Отець — це джерело всіх причин, подібно як Богові Синові приписуємо особлившим способом мудрість, а Богові Святому Духові — любов. Хоч те все є спільне трьом Особам Пресвятої Тройці.

Той всемогучий Бог, коли прийшов слушний час сотворив із нічого увесь Всесвіт, ведений одиноко бажанням розлити надмір свого щастя, своїх ласк на створіння. Сотворив той світ не з чогось, бо нічого тоді ще не було, тільки один-одинокий Бог. Він то своїм одиноким словом як каже Святе Письмо «Нехай буде», «Нехай станеться» це все привів до буття, до існування. Та не лише матерії, тобто матеріялу не мав Творець, щоб в ній чи з неї зробити цілий світ. Він не мав ані моделю, щоб після нього творити. Лише глядячи в себе самого, в свою природу — суть, та й видячи в ній різні способи, як створіння можуть наслідувати Його прерізні совершенства, сотворив це все, що ми тепер подивляємо, та й до яких чуд ми не раз доходимо з великим трудом, відкриваючи у природі. А Господь Бог сам один сотворив те все в одну мить, одиноким словом, Яка безмежна могучість того Божого слова — нехай буде — і яка безмежна мудрість Божого єства! «Він сказав і вони сталися, приказав і повстали». (Пс. 32, 9).

Він сотворив ті світила, цілі світи, що ми тепер відкриваючи подивляємо. Сонце, планети і звізди, які наче сріблиста мережка покрили небозвід, це величезні світила, що сотки, а то й сотій тисяч разів перевищують величину нашої землі. А Господь одним словом сотворив їх і завісив у просторі. Ті величезні тягарі, що про них ми ледво що подумати можемо, висять і з непонятною скорістю кружляють, відбуваючи призначені їм дороги, й ні кроку не відступають від призначеної їм напрямної.

Сотворення ангелів, фльори, фауни і людини

Господь сотворив у небі совершенні духи, що з усіх сотворінь найбільше подібні до Нього самого, чистого духа. Він наділив їх прерізними совершенствами, так що вони начеб були його князями, живучи в безмежній радості, втішаючись огляданням лиця свого Творця. Вони мали величезне значення: «Таж пан мій такий мудрий, як божий ангел, і знає все, що на землі.» (2 Сам. 14, 20) «Благословіть Господа ви Його ангели, потужні силою виконателі Його слова.» (Пс. 102, 20) Вони — це військо небесне: «Господь Саваот» (Господь небесних сил). Та вони не видержали в добрі, деякі з них згорділи і хотіли статись рівними свойому Творцеві: «Диявол не видержав у добрі.» (Йов. 8, 4). Той сам Господь, які так високо підніс, вивищив над усіх, сейчас їх покарав, бо відкинув їх назавжди від себе і скинув до пекла. Із духів світла, зробив їх духами тьми, на віки нещасними створіннями, відкиненими назавжди від Його любови.

Наповнивши небо мешканцями, Господь звернув свою увагу на землю. Він упорядкував її, прибрав травами, цвітами, деревами, загалом — усякою рістнею. Опісля, заселив її прерізними звірятами, птицями. Води наповнив рибами і усякими іншими тваринами й так прикрашену, приготовив на мешкання свого останнього твору, що по Його плянові, мав би бути звеном між світом духів і світом матеріяльним — людину. Його, як оповідає нам Святе Письмо, зліпив Господь Бог із землі (Бут. 2, 7) вдунув у нього свого, животворного Духа, і чоловік зліпок із землі, почав жити. Бачачи, що «Не добре чоловікові бути самому», сказав Бог, тож «сотворімо йому таку поміч, щоб була йому до пари.» (Бут. 2, 18) І сотворив Бог йому товаришку життя — що її Адам назвав Евою (із жидівського слова «хая» — життя). Поблагословив їх, щоб розмножувалися і далі заселювали землю, яку він приготовив їм на дочасну домівку.

Та на тому не закінчився акт сотворення, бо він триває все і триватиме у віки. Господь Бог, само життя, удержує при житті те все, що він сотворив і якщо би Він тільки на хвилину забув на нас і не піддержував нас при житті, то ми всі, та й загалом те все що існує пропало б, зникло. Тому що все що є сотворене не має життя само в собі, але живе й удержується при житті тільки силою всемогучого Творця. «Що ж могло б існувати, якби Ти не захотів? І якщо би Ти не піддержував його на всякчас, що могло б заховатись?» (Премудрости 11, 26). Та не лише Господь удержує те все при житті, але й веде своїм Божим провидінням до тієї цілі, що її кожному сотворінню призначив. Неживучі творива, тобто мертву природу і нерозумні єства, як приміром: звізди, планети, чи прерізні звірята і животини землі він веде законами природи і абсолютно, без їхньої згоди, чи їхнього вибору. А розумним створінням, анг елам і людям, Він дає свобідну волю, однак кладе перед їхніми очима закони, бо хоче, щоб вони сповнюючи Його святу волю, мали перед Ним заслугу. Та чи вони виконають Його волю чи ні, все таки Господніх плянів вони не можуть ніяк помішати чи знищити. Не виповняючи Його волі вони лише самі собі шкодять, бо відстають від Нього — Дателя щастя, життя. Самі себе засуджують на вічну муку, втративши Його — свою ціль, джерело безконечного щастя. Й тому правду каже св. Лука «...хоч недалеко (Він) від кожного з нас. Бо ним ми живемо, двигаємось...» (Діяння 17, 27) Це значить, що Він держить нас при житті, він потрібний нам так, як повітря, як пожива і без Нього, без Його підтримки ми мусили б перемінитись у ніщо.

Хоч сотворення Всесвіту в символі віри приписується самому тільки Богові-Батькові, воно однак згідно зі Святим Письмом є актом спільним усім трьом Особам Божим, бо вже св. Йоан говорить про другу Божу Особу — про Божого Сина: «Все через Нього сталося і без Нього нічого не сталось із того, що сталося.» (Йо. 1, 3). А й про Святого Духа є згадка при сотворенні світу: «І дух Божий уносився над водами...» (Бут. 1, 2). Подібно і псальмопівець натякає на співпрацю других двох Божих Осіб при сотворенні світу: «Словом Господнім (Слово Боже — це друга Особа Божа — Божий Син. (Йо. 1,1) сотворені небеса і усе воїнство їх — подихом Його уст.» (дихання Божої любови, особова Божа любов, це Святий Дух, який походить через любовне дихання Бога Отця до Сина, і любовне дихання Бога Сина до Отця) (Пс. 32, 6). Тому, що акт сотворення, це акт ділання Бога назовні, акт Божої природи, спільної всім трьом Божим Особам, проте й акт сотворення є спільний усім трьом Особам.

Розділ 2

§1 *«І во єдиного Господа Ісуса Христа; Сина Божого, єдинородного, іже от Отца рожденного, прежде всіх вік.»*

У цьому Артикулі визнаємо, що Ісус Христос є Божим Сином. Тож ми відмовляючи щодня, а то й кілька разів у день Символ Віри, (визнаючи Ісуса Христа Божим Сином) все більше й більше збираємо собі Божих ласк. Про те визнавання синівства божого Ісуса Христа говорить улюблений ученик Спасителя св. ап. Йоан: «Хто визнає, що Ісус є Сином Бога, Бог перебуває в ньому і він у Бозі. (1 Йо. 4, 15). Про ту саму правду говорить сам Ісус Христос до голови апостолів Петра, коли той визнав Його Сином живого Бога: «Щасливий ти Симоне, сину Йони, бо ні тіло ні кров не об'явили тобі того, але мій Отець, що є в небі.» (Мат. 16, 17). Ця правда віри є підставою нашого спасіння.

Первородний гріх

Як знаємо із Нового Завіту, друга Особа Божа — Божий Син, Боже Слово взяло на себе тіло, щоб спасти людство від первородного гріха. Той чоловік, що його Господь сотворив, наділив особлившими ласками і поставив у раї, подібно як і частина ангелів не видержав у добрі. Він переступив Божу заповідь, яка забороняла йому їсти овоч із заказаного дерева; послухавши намов своєї жінки, він з'їв овоч і згрішив. Тому що він був головою людського роду, ми всі (як його нащадки) опинилися під гріхом: так що діти, що тепер приходять на світ являються на ньому вже грішниками. Щоб застановитися над тим, які наслідки потягнув за собою первородний гріх, мусимо застановитись якими ласками наділив Господь перших родичів?

Дари тіла: Перші родичі були вибраними створіннями божими, їхнє тіло мало заховати, згідно з Божим пляном, завжди свою молодість, не підлягало жодним хворобам, не підлягало навіть змученню. Праця була для прародичів приємністю, їхній розум був свіжий, легко понимав, легко доходив до пізнання різних правд. Над ними не було того страху смерти, бо вони мали бути безсмертними і неначе в сні переходити з того місця де їх Господь на землі поставив у раї до вічного щастя в небі.

Рай: як каже Святе Письмо був місцем розкоші. Це був сад, що його особлившим способом насадив Господь і сам приготовив на мешкання для перших людей. Все, що було в ньому, всі ростини, звірята і загалом усі створіння повинувались чоловікові, служили йому.

Дари душі: Перші люди були дітьми, улюбленими божими і сам Господь як каже Святе Письмо часто під вечір приходив до них, щоб бесідувати з ними. їхні пристрасті, смисли, абсолютно повинувались приказові розуму і ніколи не воювали проти нього; ніколи не хотіли того, чого не хотів розум. Все було в них спокійне, не було того роздвоєння між душею і тілом. Не було тої борні між пристрастями і розумом, що є зараз у нас.

По первородному грісі вони втратили те все, що мали поза природними даруваннями, тобто понад те, чого вимагала їхня людська природа. Втратили рай, той повний щастя, повний радощів сад. Звірята стали тепер ворожо відноситись до них. Природа, яка досі повинувалась їм у всьому звернулась тепер проти них. Праця перестала бути для них приємністю, а стала важким трудом: «...у поті твойого чола їстимеш твій хліб». (Бут. 3, 1). Бо земля замість родити збіжжа приводила для них терня і будяки: «проклята земля задля тебе, в печалі й тузі харчуватимешся з неї по всі дні твойого життя. Тернину і будяки вона родитиме тобі...» (Бут. 3, 1). Прародичі втратили свою безжурну молодість, їхнє тіло підпало хворобам, а навіть смерті: «...аж поки не повернешся в землю, що з неї тебе взято. Бо ти є земля й у землю обернешся» (Бут. 3, 19). Із дітей божих, вони стали Його ворогами. Пристрасті стали їх панами і вони тепер почали тягати розум там де хотіли. Й здавалось, що вже не було для людини рятунку. Тоді то в так важкій хвилині для цілого людства сам Господь придумав спасіння. Він обіцяв послати їм свого Сина, щоб той відкупив їх, щоб визволив їх із неволі первородного гріха.

Тільки одинокий Бог міг спасти людину, тільки він міг очистити його від гріха. Бо гріх, це безмежна образа Бога, тому що він є образою Його безмежного Єства. Й щоб змити з душі людей цю пляму, яку гріх наніс, треба було безконечного задоситьучинення, яке Бог міг дати тільки той, хто є однаково безконечний, отже сам Бог. А що Бог Отець — ображений, не міг собі самому задосить учинити, тому що йому мали задосить учинити люди — Друга Особа Божа прийняла на себе людську природу і своєю смертю на хресті обмила первородний гріх людства. Вже в самій карі за гріх бачимо велику любов Бога Отця до людського роду. Він у самому прокльоні, що його кидає на змію — Диявола, висловлює пророцтво, що з того зараз відкиненого людського роду вийде Спаситель, який зітре голову Дияволові і примирить людей із Богом. «І положу ворожнечу між тобою і жінкою, і між поколінням твоїм і поколінням її, вона розчавить тобі голову, ти ж наставатимеш на його п'яту.» (Бут. 3, 15). А опісля через цілий Старий Завіт заповідає, що з роду Авраама, пізніше царя Давида вийде Месія — Спаситель Світу. (Бут. 22, 16, 18). Господь являється в сні Якову і говорить таке: «І буде насіння твоє як пісок земний... і благословляться в тобі всі покоління землі у твойому насінні.» (Бут. 28, 14). Й від того часу Господь

усе відновляв цю обітницю, аж доки не послав Месію. А цілий Старий Завіт був лише приготуванням упавшого людського роду на Його прихід.

Само ім'я Ісус у єврейській мові значить «Бог Спаситель», те ім'я носить Богочоловік, Син Божий, тому що Він — друга Божа Особа — своєю смертю на хресті, стався Спасителем людського роду. Те ім'я надали Ісусові Його родичі (Св. Йосиф — прибраний батько і Пречиста Діва Марія — Його мати) так як заповів те архангел Гавриїл при Благовіщенні: «І ось зачнеш ти в утробі твоїй і вродиш Сина і назовеш ім'я Йому Ісус.» (Лк. 1, 31). А значіння того імени поясняє Святе Письмо на іншому місці: «Йосифе... і вродить вона сина і даси Йому ім'я Ісус; бо він спасе своїх людей від їхніх гріхів.» (Мат. 1, 20). Отже, Богочоловік носить ім'я Ісус тому, що Він є тим, що спас, вибавив людей від їхніх гріхів, а головно від первородного гріха, що його стягнув на всіх людей перший чоловік, наш прародич Адам.

І справедливо, Спаситель має те ім'я Ісус, бо без нього неможливим було б спасіння людей. Бог відкинув їх від себе і у своїй безконечній справедливості жадав від них відповідного до їхньої провини задоситьучинення. А неможливим було, щоб чоловік сам, який є скінченим єством, міг загладити безконечну провину, що нею є образа відвічного Єства — Бога. Й тому, якщо Бог хотів спасти людей, мусив послати свого Сина, бо тільки Він — тому що Бог, міг їх відкупити.

Христа

Із першим ім'ям Ісус є злучене друге — Христос. Воно означає помазанник. Як знаємо з біблійної історії, коли Господь Бог вибирав людей до якоїсь визначної служби чи уряду, казав помазувати їх оливою на знак їхньої гідності. Так помазувано в жидів пророків, царів чи священиків. Пророків тому, що вони були начеб перекладачами — уст Бога, посередниками між Ним і людьми. Царів, бо вони мали бути заступниками Бога, тому що правдивим царем у Ізраїльському народі був сам Ягве — Бог. Вони мали хоронити Божі закони в народі, боронити немічних і карати тих, що провинились проти закону. Священиків, помазувано тому, що вони мали своїми молитвами поручати Богові народ і віддавати його Божій опіці; приносити в Його імені жертви (Богові), щоб ними переблагати Його за гріхи.

Коли ми тепер розглянемо життя Ісуса, побачимо, що Він один обняв ці всі уряди. Він не потребував бути помазаним святим олієм, бо Його освячувала Його Божа природа — друга Особа Божа, Бог-Слово, Божа Мудрість. Про те ясно говориться в письмі: «Ти полюбив справедливість і зненавидів беззаконня, тому й помазав тебе Господь Бог твій миром радості понад твоїми товаришами.» (Пс. 44, 8). Чи в другому місці: «Дух Господній надо мною,, який помазав мене і післав благовістити убогим.» (Лк. 4, 18).

В той спосіб Ісус Христос є пророком і учителем у найсовершенніший спосіб. Він сама Божа Мудрість, знає найкраще науку свого небесного Отця. Він, що є віддзеркаленням Божої суті, найкраще може навчити людей про те, хто є Бог і який Він є; яку ціль Він має щодо людей і як вони можуть ту ціль осягнути. Він як всемогучий і всевідучий Бог найкраще міг пророкувати, бо Він сам Боже Слово, тож найкраще міг в імені Бога промовляти до людей; найкраще міг навчити їх, як можна йому подобатися.

Ісус — найвищий священик

Всі старинні священики приносили Богові кроваві жертви зі звірят, а також і безкровні, які були прообразом тої кровавої жертви, що її приніс Богові Його Син — Ісус Христос на горі Голготі, даючи себе розп'яти на хресті. Він дав себе вбити, щоб тою смертю задосить учинити за наші гріхи. Він одинокий є правдивим священиком, бо тою одною жертвою вибавив усе людство, примирив його з Богом; підчас коли всі інші старозавітні священики всіма своїми жертвами не могли того ніяк зробити. Тож пс. 109 називає Ісуса дійсним священиком: «Ти є священик у віки по чину Мелхиседека.» (Пс. 109, 4). Ісус і надалі остався священиком, бо по цілому світові, аж до кінця світу приносить і приноситиме себе небесному Батькові у безкровній жертві. Бо то не священики, але він сам себе приносить у жертві. Він сам устами священика, що є начеб Його знаряддям (як для нас перо, чи олівець) освячує і перемінює хліб у своє Тіло, а вино в Кров, тобто далі приносить себе в жертві Богові за нас.

Ісус — Цар всесвіту

Він Цар не лише з огляду на свою Божу природу. Він є королем також як чоловік, як про те говориться в Євангелії: «І царюватиме над домом Якова во віки і Його царству не буде кінця» (Лк. 1, 33). Царство Ісуса, це царство духове, воно вже почалось тут на землі і буде продовжуватись далі в небі, Його царство, це свята Церква, що нею Він управляє при помочі свого заступника тут на землі — святійшого Отця. Він провадить її, дає їй закони, хоронить від нападу ворогів. Він дає їй не лише святість, але також достаточно сили, щоб вона могла витривати в добрі. До Його царства належать усі ті, що хотять піддатися Його законам, ті що слухають Його приказів і живуть чистим, святим життям. Ті всі відчувають безграничну доброту і ласкавість нашого Царя Ісуса. Те царство Він дістав від свого Отця вже від свого народження, але своєю смертю на хресті Він ще

наново виборов його собі, спасаючи своїх підданих від смерти гріха, від власти Диявола.

Сина Божого, єдинородного

Ті слова приводять нам на гадку цю велику таїну відвічного родження Сина від Отця. Як же ж собі те пояснити? Бог Отець, всесовершенніше Єство духове, воно живе, воно ділає. Ділання Духа це розуміння, пізнавання. Бог Отець глядить на себе самого, розважає свою Божу природу, всі свої досконалості і у той спосіб пізнає себе самого у найсовершенніший спосіб, пізнає себе так, як Він у дійсності є, існує. Те пізнання Ьебе самого, совершенне пізнання своєї природи, ця Божа думка, Слово — Висказ Його безконечного ума, це друга Божа Особа, Син Божий, Божа Премудрість, Боже Слово. Пізнавання (відвічне, без початку і без кінця, що ніколи не почалось і ніколи не кінчається) себе самого в Бога Отця — це боже родження, родження Його Єдинородного Сина, що найсовершенніше віддзеркалює Бога Отця, тому що є найбільш совершенним пізнанням Бога Отця, пізнанням себе самого. Тому-то і у Святому Письмі говориться про Божого Сина, як про Бога Слово (висказання назовні гадки Бога Отця): «На початку було Слово і Слово було в Бога і Богом було Слово» (Йо. 1, 1).‘Слово Боже роджене від віків, тому що в Бога немає ділання, щоб чергувалось, то значить що було б і минало. Ні в Бога те що є — все є, ніколи не минає, але завжди триває, Очевидно, ми не можемо пізнати тієї таїни родження Сина Божого, тому Ісаія каже: «Його родження — хто ж збагне?» (Іс. 53, 8).

§2 *«Світа от світа, Бога істинна от Бога істинна, рожденна, несотворенна, єдиносущна Отцу, імже вся биша»*

Тими словами хотять зазначити Отці Церкви, в противенстві до тодішних єресей, що Божий Син, Боже Слово в усьому рівне Богові Отцеві і ні в чому Йому не уступає, бо має одну і ту саму Божу природу. Тому й кажуть: Син Божий це світло від світла. Як кожне світло є одної природи з іншим світлом, так само і Син має ту саму природу що Батько. Він правдивий Бог, бо походить від правдивого Бога родженням і не є сотворений, як усі інші створіння. Проте, Він не є нижчий, підчинений Богові-Батькові, але є рівний йому у всьому. А рівним є Йому якраз тому, що має ту саму природу, що Його Отець — тобто Бог Отець.

Тому що Слово взяло на себе людську природу, Воно так злучилося з нею, що створило одну особу. Тому й говориться в Символі Віри про Ісуса Христа, тобто про Богочоловіка і Йому приписується все те, що Святе Письмо приписує другій Божій Особі. Й знову ставить нам перед очі нова таїну — як правдивий Бог, Слово Боже, може бути рівночасно і правдивим чоловіком. Як можливо, щоб та сама особа раз по своїй Божій природі була роджена від віків від Бога Отця, а другий раз по своїй людській природі приходила на світ, тут на землю з Пречистої Діви, як мале немічне дитя, здане на ласку людей, своїх родичів: Пречистої Діви і св. Йосифа, прибраного батька? Як можливо, щоб цей всемогучий Бог-Слово, через якого все повстало, всі ті безмежні світи, всі створіння, могло рівночасно лежати мов те безпомічне дитя в яслах на в’язанці сіна? Як можливо, щоб той, що все удержує при житті й має усе в своїй власті, віддавався в руки своєї матери, в неї шукав захисту, піддержки? Відповідь на ті всі питання є в тому, що в Ісусі Христі, в Його одній особі є злучені дві природі: Божа і людська. Й то злучені тісно, незмішано, нерозлучно. І коли беремо під увагу Його боже родження від Бога Отця, Він не має співбратів, співнаслідників; бо Він є одним, одиноким родженим а не сотвореним Божим Сином. Коли однак візьмемо під увагу Його людське родження з Пречистої Діви і Святого Духа в Вифлеємі, тоді Він не лише називає нас своїми братами, але навіть так обходиться з нами, якби ми дійсно були Його братами. Й справді після Божого пляну всі, що будуть спасенні, будуть співучасниками Ісуса Христа в Його славі, будуть співучасниками в щасті — в огляданні Бога. Він є однак, нашим первородним братом, так як Його називає ап. Павло: «Первородний між багатьма братами» (Рим. 8, 29).

Ісус Христос має дві природи

Святе Письмо на різних місцях різно висловлюється про Ісуса Христа. Один раз розважає Його як Бога, а другий раз як людину. Слушно каже, коли розглядає Його Божеську природу, що Він є безсмертний, вічний, всемогучий. Коли ж глядить на Його людську природу каже, що Він терпів, умер і воскрес.

Та є ще інші атрибути (прикмети), які даємо Ісусові, що однако відносяться до обох природ. Приміром, називаємо Його Господом, нашим паном. І справді Ісус Христос по своїй Божій природі є рівний Богові Отцеві, будучи самим Богом як Отець — є нашим найвищим паном, тому що нашим паном може бути тільки один Бог. Але й як чоловік, Він є нашим паном. Бо він визволив нас від неволі гріха, своєю смертю звільнив нас, що були призначені на вічну загладу. Він дав життя нашій гріхом умершій душі, помирив нас із своїм Батьком. І в той спосіб ціною своєї крові, своєї смерти на хресті наче купив нас за своїх невільників. «Стався видом як чоловік, принизив себе бувши слухняним аж до смерти, смерти хрестної. Тому й Бог Його возніс високо і дав Йому ім’я більше від усякого імени, щоб в ім’я Ісуса приклонилось усяке коліно, що на небі і на землі і під землею» (Филип. 2, 8). Ба й сам Ісус по свойому воскресінні говорить: «Мені дано всяку владу на небі і на землі» (Мат. 28, 18). Він має назву Господа ще й тому, що в дивний нам незрозумілий спосіб долучив в одній своїй особі дві

природи — Божу і людську. Проте, й із тої самої причини ми повинні б признати Його нашим паном, бо одна і та сама особа Ісус має в собі рівночасно Божу природу нашого Творця, а тим самим найвищого пана.

Яке ж відношення повинно бути між нами і Ісусом? Про нього знаємо вже із святих Таїнств. У Хрещенні ми торжественно вирікаємось Диявола-сатани і прирікаємо бути назавжди вірними Ісусові Христові, зате, що Він визволяє нас від влади Диявола. В Миропомазанні ми обіцяємо бути хоробрими жовнірами Христа, Його святої Церкви й усе заховувати Його заповіді, обіцяємо боронити її, а навіть якщо зайде потреба вмерти за неї, як на жовнірів пристало. Й те все ми робитимемо для нашого добра, бо залежно від того як далеко ми поступимо в совершенстві, як точніше сповнятимемо заповіді Христа тим краще буде для нас. Бо тим любіші станемо Йому; тим більше ласк Він зсилатиме на нас, тим більший вінець слави Він приготовить нам. А сам Ісус, хоч має право трактувати нас як слуг і то з трьох причин, про що ми вже згадували, мимо всього уважає нас за своїх братів і справді обходиться з нами так, якби були Його братами. Ось сам каже: «Ви мої друзі, коли робите все, що я вам заповів. Вже більше не зву вас слугами, бо слуга не знає, що робить його пан. Вас назвав я другами, бо все що я чув від мойого Отця, я об’явив вам» (Йо.15, 14). Ми ж зі своєї сторони повинні признати те все, що зробив для нас Господь, любити Його за ті всі добродійства, бо хто знає чи наша рідна мати віддала б за нас своє життя так, як Він на хресті; хоч вона найбільше зі всіх нас любить. А Він, хоч і наш Бог, хоч міг би мати міліярди лучших за нас єств, віддав за нас своє життя. Він бачив нас уже від самого початку, ще перед сотворенням світу, полюбив нас і тому не вагався терпіти за нас та й кров свою пролляти, щоб тільки вирятувати нас від вічної заглади.

А від нас зате Він нічого не бажає як тільки нашої любови. Хоче тільки, щоб ми були готові віддати Йому наші серця, так як Він сам не пожалів дати своє власне серце пробити, щоб наглядно доказати нам свою божественну любов.

Розділ 3

«Нас задля человік і нашого ради спасенія сшедшаго з небес, і воплотившагося от Духа Свята і Марії Діви і вочеловічшася.»

У цих словах Символа Віри міститься величезна таїна Божої любови, Божої мудросте, що в своїй доброті не знає границь, але лише стремить до того, щоб помогти сотворінню, щоб дати йому змогу осягнути свою ціль. Кажеться в тій таїні, що друга Божа Особа взяла на себе людське тіло з Пречистої Діви Марії при співділанні Святого Духа. Той створив у лоні Преч. Матері зародок, що розвинувся опісля й дав початок цьому пречудному тілу нашого Спасителя. «Йосифе сину Давидів (сказав ангел до сплячого обручника Пречистої) не бійся взяти до себе Марію, твою жінку, бо що в ній зачалося, є від Святого Духа» (Мат. 1, 20). А в Євангелиста Луки: «Дух Святий найде на тебе і сила Вишнього осінить тебе, тим те, що вродиться святе, зватиметься Божим Сином» (Лк. 1, 35). Так сповнилось те давне Боже пророцтво, що його Він дав уже прародичам у раї: Син Божий зійшов з небесних висот, покинув щастя відвічного Отця і прийшов тут на землю, щоб жити між нами, як кожний із нас. Він прийшов, щоб уподібнитись до нас у всьому крім гріха і своїми терпіннями задосить учинити за наші провини. Гріх, безконечна образа Бога, вимагала безконечного задоситьучинення. Тому й Син Божий прийшов на землю. Він сам Бог, рівний Богу Отцеві прийшов щоб принестись у жертві за гріхи. А що задоситьучинення мало прийти від людей, тому Він прийняв людську природу, людське тіло і у той спосіб людська природа злучена в одній особі з Божою природою могла своїми терпіннями заплатити гідно за образу завдану Богові прародичем, Адамом. Вона своєю злукою з Божою природою в Христі, піднесена до безконечного совершенства могла рівночасно заплатити за всі провини і прогріхи людські, що ними від початку і до кінця світу люди обрахували і ображуватимуть Бога, відвічне, найсовершенніше Єство, свого найвищого пана.

Діло приготування тіла для Ісуса Христа, тобто сотворення зародка, як ділання Бога назовні є ділом Пресвятої Тройці, тому що воно є ділом Божої природи, яка є спільна всім трьом Особам Божим. Але тоді, що є ділом безмежної Божої любови, тому приписується Святий Духові, що є особовою, божою любов'ю. Само ж прийняття тіла, злука природи людської з Божою природою довершилось у одній особі — другої Особи Божої, в особі Божого Слова.

У воплоченні Божого Сина можна підчеркнути елементи природні і надприродні. Природним є те, що Ісус Христос одержав тіло від своєї матері Пречистої Діви Марії, подібно як і кожний чоловік одержує його від своєї матері. Однак перевищує спосіб людського понимання і включає в собі незглибиму таїну те, що як лише Пресвята Діва дала свою згоду стати Матір'ю Бога: «Се я раба Господня, нехай буде зі мною по твойому слову» (Лк. 1, 38), сейчас формується в її лоні зародок, що дає початок тілу Спасителя (непорочне зачаття). Рівночасно з ним лучиться душа й у цьому самому моменті наступає злука цієї повної людської природи з Божою природою Божого Слова; повстає незвичайне Єство: Бог і чоловік заразом, Ісус Христос, Воплочений Бог. Проте, в одному й тому самому часі повстає те чудесне Єство, совершенний чоловік і совершенний Бог заразом. Тому й Пречиста Діва Марія є дійсною Матір'ю Бога, бо вона дала тіло чоловікові, що є рівночасно Богом. Тому що вона в цьому акті зачаття, зачинаючи чоловіка, зачала рівночасно й Бога: «Ось ти почнеш у твоїй утробі і уродиш сина і назовеш ім'я Йому Ісус. Той буде великий і назоветься Сином Вишнього» (Лк. 1, 31). Сповнилось, отже, пророцтво, що його предсказав пророк Ісаія: «Оце ж дасть вам Господь знак: Ось дівиця почне в утробі і народить сина і дадуть йому ім'я Еммануїл (з нами Бог)» (Іс. 7, 14). Бог сейчас старається поширити цю правду, бо коли Пречиста зустрічається зі своєю тіткою Єлисаветою, та вже під впливом Святого Духа називає її Матір'ю Господа: «Звідкіля це, що до мене прийшла Мати мойого Господа» (Лк. 1, 43),

Душа Ісуса Христа

Як тіло Спасителя уформоване без співділання мужа Духом Святим у лоні Пречистої Матері, є особливішим твором Божої всемогучссті, так і Душа Спасителя, це твір Божої ласки, бо на неї вилив Дух Святий безмірне множество своїх дарів. Він не щадив їх, але вилив на неї таке множество, що ми всі можемо з неї черпати. Хоча душа Спасителя мала стільки ласк, не можна назвати Ісуса задля цього прибраним Божим Сином, так як кожного з нас, що живе в ласці освячуючій. Тому що Ісус є правдивим Сином Божим, отже не може бути рівночасно і прибраним сином. Одинокою ціллю воплочення Божого Сина було приведення людей до Бога Отця. Ісус, Божий Син, що любить безмежно Отця, бачив кривду, що йому наніс гріх. З другої сторони Він глядів на людей, на ті немічні створіння і бачив що вони втратили через гріхи, а заразом знав, що їх жде, коли не змиє з їхньої душі плями гріхів. Тому Він жертвує собою, щоб тільки привернути лад нарушений гріхом, щоб примиряти Бога з людством, Творця з Його створінням. Розважаючи часто цю божественну любов Ісуса Христа до нас, ми повинні старатися в якийсь спосіб відлічитись Йому..

Марія — Божа Мати

Та не лише небо працювало над тим, щоб Божий Син воплотився, співпрацювала з ним і земля. Дух Святий сформував лише зародок і получив його з душею. Син Божий прийняв ту новостворену людську природу; але дальший розвиток тій природі дала вже Пречиста Діва Марія. Вона як кожна мати співділала в творенні тіла, носила Його в свойому дівичому лоні, аж доки не привела на світ у Віфлеємі. При рождестві Ісуса Богочоловіка засіяла над убогою яскинею ясна зоря, на знак, що в ній прийшов на світ Божий Син. Появилися на небі міріяди ангелів, що співом витали свого пана. Вони витали свого всемогучого Творця, що як немічне дитя лежав у яслах. Відвічний Бог, Творець вселенної, що своєю всемогучою рукою держить всесвіти й усьому дає життя, приходить на світ м ов те немічне дитя, серед біди, нужди в печері де тільки в холодний час палестинські пастухи заганяли свої вівці й худобу в час непогоди. Цар неба і землі лежить у бідній печері на в'язанці сіна. Справжня містерія, таїна не тільки мудрости й любови, але заразом таїна пониження й покори Божого Сина. Так то сповнив Господь свою обітницю, що її дав прародичам у раї, коли по їхньому грісі проганяв їх із того місця щастя, осідку розкоші.

Як зачаття Спасителя відбулося чудесним способом, так і Його прихід на світ є новим чудом. Бо родився Ісус не нарушаючи дівицтва своєї матери, як про те вже говорив пророк Єзекіїл: «І промовив до мене Господь: Брама оця буде зачинена і не відчиниться і ніяка людина не ввійде нею, бо Господь Бог Ізраіля увійшов нею й вона була зачинена» (Єзик. 44, 2). Як пізніше по свойому воскресінні Ісус увійшов до залі де були зібрані його учні крізь зачинені двері (Йо. 20,) так і тепер пройшов, заховавши свою матір дівою. Наче промінь сонця проходить крізь замкнене вікно і впадає до кімнати наповняючи її соняшним світлом, так Ісус пройшов покидаючи дівиче лоно своєї матері і наче соняшне проміння засіяв між людьми. Про Ісуса, що мав засіяти колись людям пророкував уже пророк Ісаія: «Люд, що в темряву блукає, побачить велике світло: живучим у країні смертної тіни, засіяє світло» (Іс. 9, 2). Бог ужив цілої своєї всемогучости, щоб невинне дівча, яке жертвувало Йому своє дівицтво, остало надалі ненарушеним, хоча й мало стати матір'ю Його Єдинородного Сина. І як Святий Дух чудесним способом сотворив у її лоні зачаток тіла Спасителя, так Ісус її Син чудесним способом опустив те лоно, заховавши Матір-Дівою.

Ісус — Адам, Пречиста Діва — Ева

Апостол Павло називає часто Ісуса, новим Адамом (1 Кор. 15, 45). І справді є між ними схожість. Бо як у Адамі всі згрішили, вмерли для Божої ласки, так у другому всіх знову покликано до духового життя. Як Адам є батьком людського роду в природньому порядкові річей, так Ісус Христос є дателем для всіх людей Божої ласки і слави (Рим. 5, 1). Подібні схожості є і між Преч. Дівою Марією і Евою. Як Ева повіривши намовам злого духа стягнула прокляття і смерть на цілий людський рід, так друга Преч. Діва Марія, повіривши словам архангела Гавриїла привернула людям благословення й життя. Задля Еви ми родимось дітьми Божого гніву (Еф. 2, 3); від Марії маємо Ісуса, якого заслугами відроджуємось і стаємо дітьми ласки, прибраними синами Бога. Марія була звільнена від загального прокляття, що важить над усіма жінками: «У терпінні родитимеш дітей» (Бут. 3, 16) бо Ісус пройшов не тільки не нарушуючи її дівицтва, але й не приніс болю своїй Матері.

Тому, що в рождестві Спасителя було багато чудесних явищ, Боже провидіння вже перед тим вказало на них, щоб вони були одним із доказів правдивості Божого посланництва предсказаного Месії, Ісуса Христа. Й так дівственне рождество проображувала замкнена брама (Єзек. 44, 2). Скала, що відірвалась від гори і розбила статую, яку бачив у сні цар Навуходоносор — це Христос і Його свята Церква, що в недовгому часі розбила, розрушила поганство (Дан. 2, 1-45).

Ісус обнимає свій учительський уряд вже в свойому приході на світ, і вчить нас як можна найкраще, бо своїм прикладом. Вже як маленьке дитя Він вчить нас може найбільшої з чеснот — покори. Він Бог, пан неба й землі приходить на землю в таїні в пристановищі призначеному не для людей, але для звірят. Він зробив це на те, щоб навчити нас, що не в багацтві лежить наше щастя. Вказує, що не в тому, що сприяє нашій природі, не в розкошах маємо шукати нашого щастя. Для нього, що й через своє людське походження (із роду жидівських царів — Давида) повинен був вимагати для себе більше відповідного пристановища. Як нащадок царя Давида, що його родинним містом був Вифлеєм, не знайшлося місця в ньому, тому Він шукає собі пристановища в печері. Й чи міг Ісус краще вчити нас, як своїм власним життям, власним прикладом? Той, що може сказати: «Моя є земля з тим усім, що має» (Пс. 49, 12) не знайшов пристановища в людській хаті, але мусив захоронитися перед зимном і непогодою в печері для звірят. Він «прийшов у своє, та свої Його не прийняли » (Йо. 1,11). Якщо сам Бог так упокорюється, то повинні впокоритись і ми самі, що хочемо стати подібні Йому у всьому. Вправді покора нам немила, тому то Ісус хотів її піднести в наших очах. Хотів показати її велич, тому то Він сам став так покірним, що більш покірного чоловіка годі знайти. З другої сторони ми повинні бути гордими через те, що сам Бог не вважав ганебним для себе прийняти нашу немічну природу. В той спосіб Він наче волів радше нас, ніж ангелів, бо «Прийняв природу дітей Авраама, а не ангелів» (Євр. 2, 16).

Ісус прийшов тут на світ не лише на те, щоб нас усіх спасти, але також, щоб вже тут на землі могти як найтісніше злучитися з нами. Він хоче, щоб ми раз відкуплені, приведені до життя ласки синівства божого, ніколи її вже не втратили. Й тому Він вибирає наші серця на свою оселю і перебуває в нас так довго, аж доки ми

важким гріхом не відмовимо Йому мешкання. Тому як повинні ми уважати, як повинні берегтися найменшого навіть гріха, щоб той Бог ще раз не зазнав від нас тої прикрости, як тоді перед своїм рождеством, коли стукав до всіх гостинниць Вифлеєму і ніде не знаходив пристановища. Ми маємо бути такими людьми, як ті, що про них говорить св. Йоан: «Котрі ж прийняли Його, Він дав їм владу статись дітьми божими, що вірують у Його ім'я. Ті що не від крові, ні від хотіння тіла, ні від хотіння мужа, але від Бога родились» (Йо. 1, 12). Ісус хоче, щоб ми відроджені жили в новому дусі: «Бо ми погреблися з ним через хрещення в смерть' щоб як Христос устав із мертвих славою Отця, так і ми в обновленні життя ходили» (Рим. 6, 4). Бо ми «тепер уже визволились від умершого закону, що нас держав, щоб ми служили (Богові) в обновленому дусі, а не в давньому писанні» (Рим. 7, 6) повинні заховувати старанно чистоту і святість ума, що визначає нас як людей відновлених духом, згідно з намірами Бога.

Розділ 4

«Распятаго же за ни при Понтії Пілаті, і страдавша і погребенна і воскресшаго во третий день по писанієм»

Значення того Розділу

Св. ап. Павло говорячи про Христа каже, що не знає іншого Христа як розп'ятого (1 Кор. 2, 2). Вказує він у дальших своїх словах як конечним є пізнання тої правди, і як важним є її мати перед собою, головно в часі покус. Бо коли люди пам'ятатимуть якою ціною Ісус Христос відкупив їхні душі, вже так легко не наразять їх на нову загладу; вже так легко не будуть наражатися на найближчу нагоду до гріха і так скоро вже не згрішать. Перші слова артикула означають ближче час, коли ця подія сталася. Було воно за часів панування римського намісника Понтія Пилата над Юдеєю, як ий управляв нею в імені цісаря Тиберія. Згадується в Символі про те, тому що час того панування чужинців і поган над жидами предсказано вже в Старому Завіті. Святе Письмо свідчило, що Ісус Христос прийде на світ і терпітиме тоді, коли від Юди (тобто від царів жидівського походження) відбереться панування над жидівським народом і віддасться в руки поган. Так воно й було, бо в цьому часі панували над жидами погани-римляни. Вони вправді шанували віру підбитих народів, але самі як недовірки, кпили собі з усього віддаючися лише уживанню життя, так званому веселому життю. Ісус предсказує своїм ученикам ближчі дані що до своєї смерти: «І видадуть (жиди) Його в руки поган, щоб висміяли Його, били й розп'яли, а він третього дня воскресне» (Мат. 20, 19). Також і св. ап. Павло покликується на терпіння Ісуса: «Заповідаю тобі перед Богом, що все оживляє і Ісусом Христом, що свідчив при Понтії Пілаті добре визнання» (1 Тим. 6, 13).

Ісус Христос терпів

Ніхто не може твердити, що природа Ісуса, хоч як висока і совершенна, була звільнена від терпіння. Тому що Ісус узяв не себе правдиву, людську природу, мусив відчувати біль, жах і все те, що людська природа відчуває, коли на неї прийде хвилина болю й муки. Ісус ідучи зі своїми апостолами до оливного городу, після Таїнственної Вечері, шукає в них розради й співчуття: «Сумна моя душа аж до смерти» (Мт. 26, 32; Мк. 14, 34). Тобто, такий сум, такий жах, перед терпіннями огортає мою душу, що я чую наче смертельний біль, біль такий сильний, що може навіть спричинити смерть. І хоча людська природа Ісуса була злучена з Божою, він мимо того відчував усі страхіття терпінь так, начеб тої злуки цілком і не було. Дивною справою є те, що підчас своїх терпінь Ісус був свідомий своєї Божої сили, свого божества (тому що Божа природа в Ісусі заховала свої елементи безсмертносте й неможливости терпіти) все таки Його людська природа як каже Святе Письмо вилась мов черв'як, йдучи на страшні муки в недалекій майбутності. Й Ісус хоч у часі своїх терпінь завжди був свідомий своєї всемогучости, хоч міг кожної хвилини стати вільним від своїх катів, перервати муки; то він однак терпів, бо хотів показати нам, яким злочином є гріх і як великою образою Бога, коли треба було такої муки самого Божого Сина на те, щоб переблагати розгніваного Бога Отця.

Ісус Христос вибрав собі смерть на хресті, бо Він хотів, щоб якраз із того самого хреста спливало на нас життя, яке Його на ньому опускало. Із дерева звів Диявол перших людей, тому й висячи на хрестному дереві Спаситель його переміг. А вибрав Ісус той рід смерти, тому що він був найбільше понижуючим. Та й не лише погани вважали хрестну смерть чимсь найбільш гідним погорди (пр. римського громадянина не можна було розп'яти на хресті, але можна було йому стяти голову) закон Мойсея також відкидав її як щось найбільш огидне: «Проклятий, що є прибитий до хреста» (Вт. 21, 23). «Христос викинув нас від клятви закону, ставшися за нас клятьбою, бо є написано: Проклят усякий, хто висить на дереві» (Гал. 3, 13).

Хоч як ганьблячою була смерть на хресті, хоч як злочинною уважали її тодішні народи, Ісус все таки прийняв її на себе, ба що більше зробив її фундаментом, підставою нашого спасіння. Якраз тому, що світ відкидав таку смерть як огиду, Бог у своїй премудрості взяв її за підставу своєї науки про відкуплення і приобіцяв спасти тих, що повірили б у неї: «Бо коли в премудрості Божій світ не пізнав Бога премудрістю, Бог зводив дурощами проповіді спасти віруючих.» (1 Кор. 1,21). Тож і не диво, чом пророки перед приходом Христа й апостоли по Його смерти так сильно держаться тої правди і так завзято її боронять. Вони хотять у той спосіб переконати людей, що якраз у тому, що вони вважають чимсь понижаючим, негідним людської гідності, лежить їхнє спасіння. Й якраз тому, що таїна хрестної смерти є чимсь ненормальним для людського розуму, Господь не переставав ніколи її проповідувати й потверджувати різними чудами, щоб вкінці таки довести людей до пізнання тої правди. Господь Бог вказує на прообраз Старого Завіту на смерть свого Сина, що одинока має спасти погибший людський рід. Смерть Авеля (Бут. 4, 8); жертвування Ісаака (Бут. 22, 6-12); пасхальне ягня (Ісх. 12, 5); мідяний змій завішений на хресті (Чис. 21,8). Подібно й псальми Давида говорять про ганьблячу смерть Ісуса (Пс. 2, 21, 68, 109) як рівно ж пророцтва пророка Ісаії. (Іс. 53).

Ісус Христос справді вмер

Цю правду віри не раз мусили боронити апостоли і учні Христові, не тому що вона є чимсь незвичайним, але тому що за нею послідує, щось незвичайного — воскресіння. Тож противники хотячи заперечити те, що Ісус Христос справді воскрес, перечать правдивість Його смерти. Однак про неї ясно говорять всі чотири Євангелисти (Мат. 27, 50; Мк. 15, 37; Лк. 23, 46; Йо. 19, ЗО). Чи ж міг чоловік жити, що переніс таке важке, двогодинне бичування? Чи міг би хто видержати ті всі знущання, уплив крові з пошарпа ного тіла й страшні болі розп'яття? А хоч би і те видержав, хоча як ми сказали воно природним способом неможливо, тоді вже певно ніхто не зміг би жити коли Його серце проб'ється списом. А вкінці навіть здоровий чоловік міг би вдуситися від запаху олійків (около 100 літрів) що в них завинули тіло помершого Спасителя, коли б побув так три дні в гробі. Проте, про смерть Ісуса навіть ніхто не сумнівався з сучасників. Зрештою смерть потвердив сотник, що списом відчинив грудь Спасителя. По смерти Ісуса, тобто по розлуці душі з тілом у гробі, Божа природа Спасителя осталась надалі злучена з тілом у гробі і з душею в аді, де вона пішла, щоб звільнити праведників і послати їх до небесного Отця.

Ісус Христос умер добровільно, бо він хотів умерти. Його смерть і Його муки були добровільні. Про те вже говорить пророк Ісаія: «Він пожертвувався, бо сам того хотів.» (Іс. 53, 7). Так само говорить і Спаситель: «Я даю моє життя щоб його наново взяти. Ніхто мені його не відбирає, але я сам даю його, і я можу його дати і відібрати.» (Йо. 10. 17). Про свободу в віддані свого життя можемо переконатись із того, що Ісус усе знав, знав також, що тільки в Єрусалимі Він може вмерти (Лк. 13, 32) тож вистарчало Йому не піти до Єрусалиму й уже природним способом був би заховав своє життя. Не кажучи вже про те, що як Бог, Він міг кожної хвилі звільнитись від катів. Добровільність смерти й мук Спасителя підкреслюємо тому, щоб в якнайяскравішому світлі поставити Його любов до нас. Проте й той дар, що Він вислужив нам своєю смертю — синівство боже — повинен бути нам тим дорожчий.

Погребенна

По смерти, учні зняли Ісуса (Йосиф із Ариматеї) з хреста, овинули плащаницею (білий обрус) як то було в звичаю в жидів і положили Його в гробі, висіченому в скелі. Той гріб запечатали і поставили при ньому сторожу, хотячи в той спосіб перешкодити учням Ісуса забрати Його тіло. В гробі тіло Спасителя остало ненарушеним, як то було предсказано: «Ти о Господи не позволиш, щоб Твій Святий пізнав знищення» (Пс. 15, 10) (Діян. 2, 31). Отже, Ісус помер і Його тіло людської природи поховано, бо лише вона могла терпіти, вмерти і зложитись до гробу.

Але тому, що людська природа була злучена з божеством: «І Слово сталося тілом і замешкало між нами.» (Йо. 1, 1) терпіння людської природи набрало безмежної вартості перед Богом Отцем, очистило нас усіх від первородного гріха й принесло заплату за всі наші особисті гріхи поповнені від початку аж до кінця світу. За нас терпів і за нас умер Богочоловік, Творець усього, бо в ньому й через нього повстало все, що існує: «Бо з Нього й через Нього й у Ньому все.» (Рим. 11, 36). «Все Ним сталося й без Нього нічого не сталося, що сталося.» (Йо. 1, 3) тому й Його терпіння мають безмежну вартість.

Розважання терпінь Спасителя

Щоб ми могли добре оцінити, як дорого кус заплатив за нас Божій справедливості, застановімось над Його терпіннями. Заки прийшла година терпіння, Ісус бачив точно, що Його жде. Він відчував кожний удар, кожний біль і тому терпів невимовно вже перед муками. Каже Святе Письмо що Син Божий вився на землі мов той розтоптаний черв і просив: «Отче, якщо Твоя воля, нехай відійде від мене ця чаша!» (Лк, 22,42). «Отче, коли хочеш мимо неси цю чашу від мене, тільки не моя воля а Твоя нехай буде!» Ісус як представник людства, узявши на себе провини всіх людей, станув перед Божою справедливістю і той страх, що колись мучитиме грішника, як стане перед обличчям страшного судді, зійшов на Ісуса. Прискорене биття серця, спричинене страхом і важким терпінням витискало кров крізь пори тіла, так що кровавий піт заливав обличчя Ісуса і ціле Його тіло. Й не знаходив Ісус супокою, в тому горю, аж доки ангел: не прийшов із неба і не покріпив Його.

Слідуюче терпіння, поза ганебним веденням до Анни і ударом у лице на допиті того бувшого, жидівського первосвященика — це бичування. Оруддям бичування були або різки, або нагайки. Різки, це були кілька тростин сплетених до купи між які вкладувано куски костей. Нагайки складалися з кількох ременів, що були закінчені олов'яними кульками, або гачками. Прошу собі уявити, яку страшну силу мав і який гіркий біль завдавав удар, одним із тих середників мук? Удар різками відбивав тіло від костей, а удар нагайками розшарпував і роздирав тіло, і кусками його вишарпував. Це все допустив Ісус на собі, задля нас. По тому бичуванні жовніри накидають на Ісуса старий, драний плащ, на ті Його пошарпані плечі, на голову втискають вінець із терня й не дають спокою, але плюють у лице, б'ють по голові тростиною вбиваючи терня чимраз то глибше й глибше в голову. Так то глузували звірські, римські жовніри з Ісуса. Наглузувавши доволі зривають із плечей плащ, що вже прикипів до ран тіла й знову роздирають кров'ю залиті рани. Одягають Його в одежу й

вкладають на поранене тіло важкий хрест, та й силують нести його на місце страчення. Подумаймо лише, коли нас щось болить, то ми і діткнутись не даємо того болючого місця, а тут здирають плащ, вкладають порепане дерево хрестне на болючі плечі й побоями змушують Його вже ледво живого волочити той важкий хрест на гору Голгофу.

Коли ж Ісус знемощілий паде на дорозі, Його б'ють, підводять насильно і тільки зі страху, щоб той нещасний Ісус не вмер їм по дорозі і тим не позбавив їх видовища страшної смерти, кажуть одному чоловікові (Симонові Киринейському) нести Його важкий хрест. На Голгофі вдруге здирають із Ісуса одежу, знову той сам біль наче вогнем прошибає все тіло. Кладуть Його на хрест, прибивають одну руку до одного рамени, шарпають опісля й тягнуть другу руку, щоб зайшла на своє місце. Рвуть м'язи, витягають сустави й живе тіло прибивають цвяхами до дерева. Опісля ж прибивши, підносять хрест і так повис Богочоловік на власних ранах рук і стіп між небом і землею. Чи може хтось описати те терпіння, коли живий чоловік із розшарпаними бичуванням плечами прилягає до рапавого хреста й висить прибитий на ранах рук і ніг? Витягненим, напнятим наче струна грудям не достає духу. Страшна горячка висушує горло і язик, рани печуть у горячому, південному сонці. А там під хрестом'глузує собі з тих страшних терпінь народ. Ось це все допускає на себе Бог, що всю вселенну создав одним словом, що її цілий час удержує своєю всемогучою рукою. Те все терпить Ісус мовчки і тільки під кінець це невисказане терпіння витискає на Його уста гіркі слова: «Боже, мій Боже, чом Ти мене опустив?» (Мат. 27, 46; Мк. 15, 34). А причиною тих нелюдських терпінь Ісуса — наші гріхи. Як самі знаємо, ми в нашому житті не раз мали нещастя образити Бога і за ті гріхи ждало нас відкинення від Нього, ждала мука й терпінйя. Однак Ісус узяв те все на себе, бо хотів щоб ми були свобідні від кари вічної; не хотів позволити, щоб ми були відкинені від Бога, на віки позбавлені щастя. Хотячи привернути нас опять до нашої цілі, до злуки з Богом, він дав своє тіло на страшну муку й на смерть; своєю власною груддю Він заслонив нас, віддав себе самого, щоб тільки спасти нас від терпіння. Він не жалів себе ніяк, а й Отець небесний послав Його, свого Одинокого Сина, щоб на Ньому одному відомстити цю образу, що йому завдав своїми гріхами цілий людський рід. «Я його поразив за гріхи мойого народу.» (Іс. 53, 8). Бо «Ми всі блукали, як вівці, кожен ходив своєю дорогою, провин и ж усіх нас вложив Господь на нього одного.» (Іс. 53, 6). Коли ж так Бог досвідчив свого Сина за гріхи, то як же ж повинні ми боятися того гріха? Він мусить бути справді чимсь страшним, коли треба було такої муки, щоб нас відкупити. Й то не муки якогось чоловіка, але терпінь Богочоловіка, одинокого Божого Сина. З другої сторони ця страшна мука повинна вливати в наші серця довір'я до Бога, довір'я Його любови до нас. Бо ж що пожаліє нам Господь Бог, коли «Він, що свого Сина не пощадив, а видав Його за нас усіх, хіба ж із ним не подарує нам усього?» (Рим. 8, 32) Бо що ж може мати Бог Отець ціннішого в світі за свого Сина, що є чимсь одним із ним?

А якщо і того віддав на такі страшні муки й смерть для нашого спасіння, то чи може відмовити нам чогось, що було би корисним для нас в осягненні нашої цілі?

Овочі терпінь Ісуса

Муки й смерть Ісуса спасли нас від гріхів: «Він полюбив нас і обмив наші провини своєю кров'ю.» (Об'явл. 1, 5). Він нас, «що були мертві в провинах... оживив із ним простивши всі провини, знищивши засуд смерти, що був виданий на нас, якого взяв і прибив на хресті.» (1 Кол. 2, 13). Зі смертю Христа впала влада Диявола, що зависла була над нами по первородному грісі: «Тепер суд цьому світу: тепер князь цього світу проженеться геть. І як я буду піднятий від землі, всіх притягну до себе.» (Йо. 12, 31). Ісус сплатив Богу Отцеві наче довг, що його затягнув Адам своїм першим гріхом. Для Бога Отця не було кращої і милішої жертви над цю, що її приніс Його Син одинокий, від даючи себе на хресті і нею совершенно задосить учинив за всі наші гріхи. А заплативши, відчинив нам закрите небо, що його замкнув перед нами первородний гріх: «Маємо надію, що будемо допущені до святині силою крові Ісуса Христа.» (Євр. 10, 19).

Жертва Спасителя сталась усім для нас, тому й ми повинні пам'ятати про неї і старатись користати з неї. А користатимемо з неї, коли уникатимемо гріха, бо інакше вона нам нічого не поможе і піде на марне терпіння Ісуса. Проте, як каже св. ап. Петро: Уважайте «Знаючи, що не тлінним сріблом, або золотом викупились ви від марного вашого життя переданого отцям, але дорогоцінною кров'ю Христа...» (1 Петр. 1, 13); а св. ап. Павло додає: «Христос викупив нас від клятви закону, ставшись за нас клятьбою, бо написано: Проклятий кожний, хто висить на дереві.» (Гал. 3, 13) Чого ж вчить нас хрест Спасителя? Вчить нас усіх найсовершенніших чеснот. Найкраще представляє терпеливість, Ісус бо терпить без слова скарги. Вчить покори, бо на хресті нагий, осміяний всіма висить Богочоловік, одинокий Божий Син. Любови, бо ж що могло Ісусові піддати таку важку жертву, як не любов, передусім до свого небесного Отця, а опісля Його безмежна любов до нас? Хрест вчить нас лагідности, послуху, витривалости, бо треба нам тямити завжди, що те все терпить всемогучий Бог. І що ж сталось би з жидами, що кпили собі з нелюдських терпінь Спасителя, якби Він не був лагідним? Послуху, бо коли Син Божий був послушний Батькові аж до смерти на хресті, то як же ж повинні ми слухати нашого всемогучого Творця? Витривалости, нас ледво чи можуть зустрінути в житті муки подібні до терпінь Ісуса, тож коли Він за нас не вагався піти на смерть, перенести ті всі муки, то чи ж не повинні ми зносити ті прикрості життя, щоб хоч у якийсь спосіб сказати йому нашу вдячність?

Розділ 5

§1 *«(Зіступив до Аду) і воскресшаго во третий день по писанієм»*

Першого члена «Зіступив до Аду» в нашому символі віри не маємо виразно висказаного, та мимо того про цю правду вчимо в катехизах. Тими словами визнаємо, що душа Спасителя зіступила до аду, підчас коли Його тіло лежало в гробі. Прославлена душа Спасителя зіступила до аду, щоб визволити душі старозавітних праведників.

Як знаємо, що тільки смертю Ісуса ввесь людський рід одержав спасіння, тому й ті люди, що повмирали ще перед Його смертю не могли ввійти до неба, не могли полупитись із Богом, осягнути вічного щастя. Вони перебували в якомусь особлившому місці, що звалось Адом.

Те слово «Ад» приходить у Святому Письмі в трьох значеннях. Означає воно пекло. Ось приміром: «...щоб в ім'я Ісуса приклонилось усяке коліно, що на небі і на землі і під землею.» (Филип. 2, 10). Тут св. ап. Павло начеб поділив усесвіт на три части. На людей, що осягнули вже свою ціль — небо з усіма його мешканцями; на людей, що ще прямують, що є ще в дорозі до тої цілі — під землю; і тих що розминулися зі своєю ціллю, на віки її втратили — пекло з його мешканцями. Або, в Діяніях апостольських згадується також про той «ад», як місце кар: «Котрого Бог воскресив, що переніс муки пекла, бо не могло воно вдержати Його.» (Діян. ап. 2, 24). Тут порівну є божественний автор муки Спасителя до мук пекла.

Проте, застановімось, що то такого пекло? Не всі люди приймають, що існує пекло, місце вічної, страшної кари. А не хотять вірити в нього тільки тому, що його бояться. Воно все стоїть над нами, начеб той страшний привид і огірчує не одну радісну хвилю. Тому й не диво, що деякі люди хотячи заспокоїти свою нечисту совість, стараються затерти перед нею той страшний привид — пекло. Але що ж каже про цю правду свята віра? У Святому Письмі Ісус Христос говорить про нього як про місце кари за гріхи. А кілька разів описує його, називаючи «огненною геєнною», тобто місцем невгасаючого вогню, де черв вічно живий (грижа совісти) у віки мучить людину. Він каже далі, що пекло то таке місце, де буде плач і скрегіт зубів. Ісус остерігає перед тим місцем і радить нам позбутися тут на землі навіть такої речі як ока, руки, чи ноги, щоб лише не дай Боже там не попасти.

Але й сам розум говорить нам, що пекло мусить бути. Коли розважимо, що то такого є важкий гріх, будемо мусити прийняти існування пекла. Бо гріх — це безмежна образа найсовершеннішого Єства; образа Творця вселенної, нашого абсолютного Пана. Проте, ця образа має в собі щось із безконечности — тому що є зневагою безконечно совершенного Бога. Тому, що образа міряється маєстатом ображеної особи, а що в нашому випадку Божий маєстат є безмежний, і образа того безмежного маєстату є безмежна. Щоб таку образу змити, треба якоїсь безконечної кари на виновника. А що кара не може бути безконечно важка (бо безконечним є лише одинокий Бог, кара ж тому що є створінням не може бути безконечна) тому вона принайменше мусить тягнутися в безконечність, отже мусить бути вічною. Коли вже тут на землі, за образу маєстату пануючого володаря, жде злочинника кара смерти, то за образу Бога мусить ждати якась більша кара, тобто вічна кара пекла. Те саме виходить із порівнання пекла з небом. Коли існує місце вічного щастя — небо; мусить бути також і місце вічної кари — пекло.

Пекло — це місце кари. Розрізняємо двояку кару в пеклі. Кару душі й кару тіла. Кара душі, це втрата цілі — Бога й грижа совісти. Грішники почувши слова Страшного Судді: «Йдіть від мене прокляті в огонь вічний зготований Дияволові і його слугам.» (Мат. 25, 41) западуться і попадуть у те страшне місце. Вони там неначе прийдуть до себе і пригадають собі точно те все, що ще перед хвилиною бачили. Вони побачили дрібку тої слави, величі Спасителя і пізнали, що за щастя ждало їх, та вони своїми гріхами Його відкинули. Душа кожного чоловіка спрямована лише на те одне, а саме, щоб любити свого Творця і повернути до Нього, від якого вона вийшла, приходячи на цей світ. Вона не має ніякого іншого завдання, як тільки повернути до того, хто її сотворивши, наче замкнув у смертному тілі на якийсь час, щоб опісля по тій розлуці прийняти назад до свого люблячого лона. Й ця душа, що через цілий час своєї земської мандрівки нудила світом, не знаходячи нігде супокою, вона тепер на хвилиночку побачивши здалеку ту ціль, що до неї безнастанно стриміла, зараз же приходить до пізнання, що ця ціль, те невисказане щастя для неї втрачене на віки. Страшний невисказаний біль пройде душу того нещасного чоловіка на згадку, що він утратив, що він зробив. Він почув із уст свого Бога, що до Нього наставленням своєї душі стремів, страшні слова: «йди геть від мене!»

Ми тут, на землі не раз дуже боліємо коли втратимо дорогу нам особу. Деякі люди навіть сходять з розуму, коли втратять майно, що про нього старались ціле своє життя. Та того болю нашого тут на землі і порівняти не можна з болем проклятого у пеклі. Тут за життя ми маємо багато розривок, багато сотворінь, що в часті а то й в цілості можуть нам заступити втрачену річ, чи особу. А там (у пеклі) проклятий не має жодної розривки; а зрештою Бога, одинокої цілі душі людської, ніхто й ніщо ніколи не може заступити. Проклятий добре знає, що одиноке, правдиве щастя його вже ждало, було вже так близько нього, та й у одну мить остало для нього в віки

недоступним.

А що найгірше для того нещасного чоловіка це свідомість, що то він одинокий сам собі винен, що не осягнув вічної радости. Й ця свідомість, це той черв'як, що в віки мучитиме проклятих. Тут на землі люди стараються звалити вину на когось другого, стараються на всякі лади оправдати себе й у той спосіб заспокоїти, чи пак, утишити власну совість. Але там у пеклі, де кожний ясно бачитиме зв'язь між своїми гріхами і тою вічною карою, не буде можна заглушити грижі совісті. А ще й до того гадка, що тій муці ніколи не буде кінця, ніколи не буде відпочинку, забуття, лише на віки та сама мука, той сам біль у серці по втраті безконечного щастя; у віки незаспокоєне щастя, бажання любови безконечного Єства.

А як же ж терпить тіло? Там є невгасаючий вогонь. Самі з досвіду знаємо, що то значить горіти. Ми здригаємось на саму гадку, коли читаємо, що давніше палили людей живцем. І справді це страшні муки. Знаємо як те воно болить коли попечемо собі палець, руку чи щось подібного. А там не палець, не руку, не поверхню нашого тіла, але кожну клітину нашого тіла прошиватиме страшний біль, почуття горіння; бо пекельний вогонь проникне нас навскрізь. Кожний фібр, кожний наш нерв відчуватиме той страшний біль, ту страшну муку. Довкруги темрява, а в ній страшні крики, зойки, голосіння, прокльони доходитимуть до ух нещасних. Дикий вереск горіючих грішників та їхні стогони будуть безперервною музикою у віки, без кінця. Й ніяка надія на зміну не просвічуватиме тим нещасним грішникам, для них немає ніякої потіхи, ніякої розради. Правду каже Святе Письмо: «Страшно є попасти в руки живого Бога.» (Євр. 10, 31). Бо хоч він є безконечно добрий, хоч і безконечно любить свої створіння; то однак він є й безконечно справедливий і страшно карає тих, що поважуються нарушити Його закони, переступити Його святу волю.

Чистилище

«Ад» приходить часом у значенні чистилища, тобто місця мук за легкі провини. Чистилище різниться від пекла тим, що воно не є вічне. Й по страшному суді воно перестане існувати, тому що по ньому будуть тільки два місця: місце вічної кари — пекло, і місце вічного щастя — небо.

Третє значення аду

Це те місце, де як вже було сказано душі праведних старозавітних вичікували Спасителя, щоб той прийшов і позволив їм осягнути повноту щастя, поміг злучитися з Творцем, Богом.

Прихід Ісуса до аду був повний слави, бо він як побідник увійшов туди, щоб зібрати перші овочі своєї смерти на хресті; щоб звільнити душі праведників і позволити їм піти до неба, тому що вони без Нього ніяк не могли би того зробити. Бо смерть Ісуса, тому що задосить учинила Богу Отцеві за первородний гріх Адама, тим самим розкувала окови, знищила цю непроходиму стіну між людьми і їхнім Богом. Тому то з Його приходом до аду душі праведних вже звільняються і переходять до вічного щастя. Про те, згадує Святе Письмо коли Ісус Христос звертається до розбійника по своїй правій стороні: «Сьогодні ще будеш зі мною в раї». (Лк. 23, 43). Про те славне зіступлення Спасителя говорить і пророк Осія: «О смерте, я буду твоєю смертю, о пекло я буду твоїм знищенням.» (Ос. І3, 14). Подібно і пророк Захарія: «Ти кров'ю Твойого завіту випустив побіджених із безводного озера.» (Зах. 9, 11). Або в Новому Завіті св. ап. Павло в свойому листі до Колосян: «...знищивши рукопис декрету, що був проти нас, взявши його і прибивши на хресті; і роздягши князівства і власти вивіз на дивовижу сміливо, перемігши їх на ньому.» (Кол. 2, 14). Тими словами Святе Письмо вказує на хрест, як на те оруддя, що ним Спаситель переміг Диявола, св. Отці в своїх творах порівнюють хрест Спасителя до примани, 'що наче рибу, так він (хрест) приймав диявола, а зловивши його — переміг.

Та не тільки те було причиною, чому Спаситель зіступив до Аду. Він хотів зіступити там у славі, як володар, щоб показати свою силу, свою могучість. Бо від тої хвилини Ісус є тим паном, що перед ним мусить клонитися кожне коліно на небі, на землі і у аді (під землею).

§2 *«Воскресшаго во третий день по писанієм».*

Коли Понтій Пилат переконався від зізнання сотника, що Ісус справді помер, позволив Йосифові з Ариматеї забрати тіло Спасителя і похоронити в гробі. Й там воно лежало від п'ятниці вечером, через цілу суботу аж до неділі ранку. В той день ще перед сходом сонця задрожала земля, ангел відвалив камінь від гробу і з нього вийшов живий Ісус Христос. Душа й тіло злучилися знову в одно і Спаситель славно повстав із гробу.

Тими словами: «Ісус воскрес із гробу», ми не лише висловлюємо ту правду, що Спаситель воскрес, відзискав життя, але також висловлюємо ту велику правду, що на ній св. Павло будує нашу віру, а саме, що Ісус власною силою повстав із гробу. «Коли ж Христос не воскрес, то марна наша проповідь, марна ж і ваша віра.» (1 Кор. 15, 14). Бо як знаємо, багато було таких людей, що воскресли. Приміром, сам Ісус воскресив три особи. Ще в

старому завіті пророки воскрешали умерших, але ніхто не воскрес своєю власною силою, бо це міг зробити тільки один Ісус Христос — Богочоловік. Він хоч «і був розп'ятий задля своєї немочі (людської природи) живе, проте, силою Бога.» (2 Кор. 13, 4). Й та сила Його Божества ніяк не розлучалася з тілом, але як знаємо навіть по смерти, тобто по розлуці душі з тілом оставала далі і піддержувала ті дві части людської природи Ісуса, аж доки третього дня знову не злучила їх в одно. Про те вже згадує пророк Давид, кажучи: «Його правиця спасла його і святе рам'я його.» (Пс. 97, 2). Тобто іншими словами, поворот до життя людської природи Спасителя, це діло Його самого, Його Божої природи, що зволила розлучити, усмертити себе як людийу, на те, щоби опісля получивши знову душу з тілом доказати ясно всім своїм противникам своє Божество.

Своїм воскресінням Ісус показав нам наочно, що й ми, хоча і умремо, колись воскреснемо до нового життя. Він є «первородним між умершими» (Кол. 1, 18; Об'явл. 1, 5). «Тепер же Христос устав із мертвих, остався первістком між мертвими. Бо, як через людину прийшла смерть, так через людину і воскресення з мертвих. Бо, як у Адамі всі умирають, так і в Христі всі оживають» (1 Кор. 15, 20). І так, як Спаситель по свойому воскресінні вже більше не вмирає, ба навіть умерти вже не може, так само й усі люди, коли вже раз воскреснуть до нового життя, вже більше не підлягатимуть смерти.

«Христос воскресший із мертвих, вже не вмирає більше, смерть уже більше не запанує над ним» (Рим. 6, 9).

В символі додається «по писанієм», як сказалось у Святому Письмі. Цей додаток додали отці Церкви, щоб піднести цю правду, що смерть і воскресіння Ісуса Христа, як такої правди, що на ній базується наша віра, яка вже давно була предсказана Богом і тепер у часі сповнилася. Й справді сам Ісус Христос багато разів предсказує свою смерть і славне воскресіння. «Син чоловічий буде переданий у руки поган і насміхатимуться з Нього й зневажатимуть Його й плюватимуть на Нього й, бивши, уб'ють Його: А третього дня воскресне.» (Мт. 20, 1). А як прообраз свого тридневного перебування в гробі подає Спаситель тридневне перебування пророка Йони в животі кита.

Конечність і ціль воскресіння

Ісус Христос мусив воскреснути славно, щоб дати доказ Божої справедливости. Бо годилось, щоб той, хто задля Бога так упокорився і прийняв такі муки, дістав зате належну нагороду — воскресіння. «Упокорив себе, ставши послушним аж до смерти, смерти хрестної. Тому й Бог Його возніс і дав йому ім'я, більше від всякого імени.» (Фил. 2, 8)

Воскресіння Ісуса, це найкращий доказ Його Божества, Божого синівства, бо ніхто, тільки Бог може воскрешати з мертвих, тому що Він є самим життям, джерелом життя. А тому, що Ісус без жодної чуткої помочі встав із мертвих, доводить найкраще, що Він є паном життя і смерти, що Він є самим життям, джерелом, дателем життя.

В той спосіб Ісус зміцняє нашу надію на наше воскресіння колись по смерти. Бо, коли Він, наша голова, встав із мертвих, то й ми, тому що є членами Його тіла, мусимо так само як Він воскреснути, повстати до нового життя. Й так аргументує св. Павло в листах до Коринтян (1 Кор. 15, 12; і Сол. 4, 14). Подібно й ап. Петро: «Благословен Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що по великій своїй милості знову породив нас на вповання Христовим воскресінням із мертвих до нетлінного й непорочного насліддя, що не зов'яне сховане для вас на небесах...» (1 Петр 1, 3).

Користь із воскресіння Ісуса Христа

Наш Спаситель своїм воскресінням показав дам, що Він є Богом, а тим самим, є безсмертним, преславним побідником смерти і Диявола. Тому й ми мусимо вірити, що слушний час і ми воскреснемо нате, щоб вже ніколи не вмирати, але щоб жити в віки. Й те вічне життя приходить до нас якраз через Ісуса Христа. Бо як «через одного чоловіка прийшла смерть у світ, так через одного чоловіка воскресіння з мертвих» (1 Кор. 15, 21). Тому, що Бог у своїй премудрості вжив тіла Спасителя як середника до заглади первородно го гріха, тому то і Його людська природа є також середником нашого майбутного воскресіння. Проте, можемо глядіти на воскресіння Спасителя як на прототип нашого воскресіння. Й те все, що ми заобсервуємо на прославленому тілі й душі, загалом на прославленій людській природі Ісуса, можемо зааплікувати і до нашої природи. Бо й наша прославлена природа по воскресінні буде до неї дуже подібна, а то майже така сама. «Наше бо є життя на небі, звідкіля ждемо й Спасителя нашого Господа Ісуса Христа, що переобразить тіло смирення нашого, щоб було подібне тілу Його слави» (Фил. 3, 20).

Що слідує для нас із смерти Христа?

Як Спаситель змив із усього людського роду пляму первородного гріха своєю смертю і воскресінням, та й задосить учинив за всі гріхи світу, так і ми всі повинні користаючи з ласк, що Він вислужив нам на хресті, змивати гріхи з нашої душі і зачинати життя повне невинности, святости, покори і милосердя.

По друге, ми повинні старатися жити аж до кінця нашого життя праведно й ніколи не опускати того праведного способу життя. Бо ж Ісус є для нас не лише прикладом, ідеалом такого божого життя, але рівночасно і поміччю, бо своїми терпіннями і воскресінням Він вислужив нам безліч ласк, що при їх помочі ми маємо осягнути нашу вічну ціль — Бога. Й так смерть Спасителя має прображувати нашу смерть для гріха, .а Його воскресіння, наше нове життя в ласці божій як божих дітей. Тому й слушно говорить св. Павло: «Коли ж оце ви воскресли з Христом, то високого шукайте, де Христос сидить по правиці Бога» (Кол. 3, 1). Бо хто хоче мати по смерти супокій, життя вічне, щастя, славу й блаженство мусить так жити, щоб міг так само воскреснути як Спаситель. Тому й ми всі мусимо про високе думати, а не про земне» (Кол. 3, 2). Мусимо вже раз зрозуміти, що ми не сотворені для землі, але що вона є тільки місцем нашого вигнання. А наша вітчина це небо, куди дістанемось лише тоді, коли підіб'ємо нашу зіпсуту природу під володіння розуму, піддамо її під Божий закон, що є в серці кожного з нас і каже як належить жити, щоб осягнути вічне життя.

Розділ 6

«І возшедшаго на небеса і сидящаго одесную Отца»

Пророк Давид розважаючи над тою правдою своїм віщим духом кличе до всіх народів: «Ви всі народи плещіть у долоні!... Бо Господь Всевишній, великий цар на всю землю... Піднісся Бог серед веселого гукання, Господь серед голосів трубних» (Пс. 46, 1). І так як є багато чудесних подій у житті Ісуса Христа, так і те чудо вознесіння вказує на Нього як на Божого Сина. Бо багато людей возносилось, однак все тільки при помочі когось іншого. Як приміром Ілия пророк на вогненному врзі (4 Цар. 2, 11) чи пророк Авакум, чи Енох. А тільки одинокий Ісус Христос своєю власною силою, силою свого божества вознісся на небо.

Перебувши 40 днів із апостолами і своїми учнями, доповнивши те знання, що їм дав був ще перед своєю смертю, Ісус знову взяв їх зі собою і повів на ту саму гору оливну; звідкіля перед страстями з ними прощався. Тепер однак Він вже нікого не боявся, йшов уже як побідник. Вийшовши на гору Він попрощався востаннє з учнями. Кожному з них сказав напевно якесь слово потіхи, підбадьорення; а тоді попращавшись відступив від них на кілька кроків і глядячи на всіх почав їх благословити. Й благословляли почав поволи взноситись на небо і то з такою величчю, що апостоли неначе зачаровані стояли й не можучи рушитися з місця гляділи на Нього. А Ісус поволи, поволи взносився, аж нарешті білий облак закрив Його перед очима вдивлених учнів. Вони однак не рушалися з місця, але все ще гляділи в надії, що може ще побачать свого Учителя. Й треба було аж послати ангела, щоб розбудив їх із того задивлення й забуття, та й щоб пригадав їм, що для них тепер зачинається праця, щоб приготовити на землі царство для того Царя, що так славно вознісся від них на небо. Й вони, хоч знали, що вже ніколи тут на землі Спасителя не побачать, радісні і повні довір'я до Нього повернули домів, щоб зачати так важне й відвічальне діло.

Сидящаго одесную Отца

Як треба це розуміти, що Ісус Христос сів то правиці Бога, коли знаємо, що Бог це найчистіший дух, проте не може мати жодних розмірив? Сидіти по правиці, це говорячи словами Святого Письма, значить мати таку саму владу, як той що сидить на престолі.

Тобто іншими словами Ісус Христос дістав від Бога Отця владу над усіма створіннями; владу властиву одному Богові. Очевидно, як Бог, тобто по своїй Божій природі Ісус уже таку владу мав, тепер однак і Його людська природа участує в Його володінні над всією вселенною. Тому й ап. Павло говорить у листі до Ефесян: «Воскресивши Його із мертвих (Ісуса Христа) і посадивши по правиці себе на небесах, вище всякого начальства і сили й панування і всякого імени названого не тільки в цьому віці, але й у будучому, і все покорив під Його ноги» (Ефес. 1, 20). Із тих слів виходить, що для Ісуса Христа в небі є особлива слава як для Богочоловіка й тому св. Павло в особливший спосіб зазначує це словами: «Бо до кого з ангелів коли сказав (Бог) сядь по моїй правиці?» (Євр. 1, 13).

І те славне вознесіння так само як Його воскресіння є нагородою за ту справді божу покору, що її заховав Ісус Христос через ціле своє життя. Він бо жив наче кожний із нас, хоч був рівночасно правдивим Богом. І був послушним аж до мук і до смерти на хресті.

Причини вознесіння

Одною з причин, що Ісус вознісся на небо було те, що для Його прославленого тіла найвідповіднішим місцем перебування було небо з Його славою; радше чим ця земля; місце терпінь. Він відійшов, щоб звідтіля дбати про наші духові добра. Тому що Його царство, як Він сам сказав до Пилата не є з цього світу, але Його царство це небо з його у віки щасливими жителями. Тому й відійшов він до нього по своїй смерті, що нею Його людська природа заслужила собі на те найвище достоїнство. Ціле своє життя тут на землі Ісус проповідував про небесні добра й закликував там складати своє майно, свої дорогоцінноші, щоб завжди туди тягнуло нас наше серце. Тому тепер Він сам пішов туди, щоб і Його само го ми мали там і в той спосіб ще більше старалися туди йти, щоб колись получитися з Ним. Своїм вознесінням як і воскресінням вказує Ісус Христос на ту правду, що і ми колись мусимо подібно як і Він по смерти воскреснути до нового життя і вознестися там де Він, щоб могти жити з Ним. І в той спосіб маючи перед очима наше призначення, щоб ми наші гадки все підносили до тої нашої вітчини й завжди пам'ятали, що ми тут на землі тільки подорожні в дорозі до нашої батьківщини, до неба». А як співгромадяни святих, то й домашні Бога» (Еф. 2, 19), а тим самим: «Ми є громадянами неба» (Филип. 3, 20).

Ласки вознесіння

Вже в псальмі згадується про дари Господа, що вознісся й обдарив людей: «Ти вийшов на гору, забрав у неволю

бранців, роздав дари між людей ...»(Пс. 67, 19). Першим даром було зіслання Святого Духа, що Його послав Ісус 10 днів по свойому вознесінні, так як приобіцяв своїм апостолам: «Лучше вам, щоб я пішов, бо як не піду Утішитель не прийде до вас. Коли ж піду, пошлю Його до вас» (Йо. 16, 7).

Вознісшийся Ісус стався нашим заступником перед престолом Всевишнього. Про цю повну розради правду оповідає нам св. ап. Йоан: «Дітоньки мої, це пишу вам, щоб ви не грішили; коли ж однак хто згрішить заступника маємо перед Отцем, Ісуса Христа праведника» (1 Йо. 2, 1). Так само й св. Павло: «Не в рукотворену бо святиню ввійшов Христос, зроблену на взір правдивої, а в саме небо, щоб нині являтися перед Божим лицем за нас»

Спаситель відійшов від нас на небо, щоб приготовити там місце для нас щоб і ми там були завжди з Ним там, де він є. Й до того місця, що він приготовив, Він привів найперше душі тих святих старозавітних, що ждали на Нього в аді.

Та й для нас самих є кращим те, що Ісус Христос вознісся на небо. Хоч може нам здається, що краще було б, якби ми так жили в часах Ісуса і могли бачити Його завжди між нами. Як знаємо Ісус говорячи до невірного Томи коли той діткнувшися ран Спасителя повірив у Його воскресіння сказав: «Блаженні — (щасливі) ті, що не бачили і повірили» (Йо. 20, 29). Отже, тим самим, ми всі мусимо бути щасливими, бо ми віримо в те все, щ о нам свята Церква подає до вірування, а Ісуса та й тих осіб, що були з ним ми не бачили ні не чули.

Своїм вознесінням Ісус зміцняє не лише заслугу нашої віри, але також нашу надію. Бо коли Його, нашого голову, бачимо по правиці Отця ми сподіємось сильно, що й ми як Його члени, які належимо до Його містичного тіла, колись злучимось із ним, очевидно тоді, коли будемо так жити, як Він нас навчив.

По третє, якщо би Ісус остався був між нами, тоді трудно було б нам любити Його духовою любов'ю. Ми любили б Ісуса радше як людину, тому що ми земські люди, люди тілесні і любили б Ісуса як прегарного мужчину ідеального проповідника, чудотворця, добродія. Та може замало було б у нашому серці любови до нього чисто духової любови, що її Він від нас хоче. А тому, що ми Його зараз не бачимо, але мимо того любимо за ті незвичайні, Божі чесноти, наша любов із конечности мусить бути духова без жодної земської домішки, хоч і не злої, та зате несовершенної любови. Примір, маємо із самих апостолів, що за життя Ісуса думали про Нього як думається про людей, на людський спосіб. Тому то й Ісус сказав до них; краще для вас як я піду. Бо в той спосіб хотів, щоб їхня земська любов до Нього видосконалилась і розвинулася в справжню Божу любов, при помочі Святого Духа, особової Божої любови.

По четверте, своїм вознесінням Ісус побільшив своє перебування на землі. Бо своєю силою і провидінням кермує з небесних висот своєю обручницею святою Церквою, при помочі свого видимого заступника і апостолів, та й загалом при помочі своїх заступників тут ні землі (Еф. 4, 11). А сидячи по правиці Отця уділяє безліч дарів тій святій Церкві, щоб заховати її чистою і непорочною (Еф. 4, 7).

Розділ 7

«І паки грядущаго со славою судити живим і мертвим, єго же царствію не будет конца»

Ісус має три найвищі уряди в своїй Церкві: Відкупителя, Покровителя й Судді. Про два попередні ми вже чули, а зараз розважимо той третій. Своїм терпінням, смертю й воскресінням Ісус став спасителем, відкупителем Церкви. Вознесінням і місцем по правиці Отця Він стався заступником Церкви і її покровителем. А при кінці світу справуватиме ще й третій свій суверенний уряд Страшного Судді.

Подвійний прихід Христа

У Святому Письмі згадується про подвійний прихід Спасителя на землю. Перший від Пречистої Діви Марії, а другий при кінці світу, щоб судити всіх людей. Той другий прихід називає воно Днем Господа, бо «Господь прийде як нічний злодій» (1 Сол. 5, 2). Ба навіть сам Спаситель говорить, що про той день ніхто не знає...» Дня того й години ніхто не знає...» (Мат. 24, 36). Про одне тільки знаємо; що: «Всім бо нам треба явитись перед судом Христовим, щоб кожен прийняв по тому, що зробив тілом, чи добре чи зле» (2 Кор. 5, 10). Й так як цілий старинний світ із нетерпеливістю очікував того першого приходу Спасителя, як визволителя з неволі Диявола. Так і ми тепер повинні так жити, щоб могли з тугою ожидати Його приходу як того, що має принести для нас вічне щастя — осягнення нашої цілі ... Бога.

Подвійний Суд: Особливий — Партикулярний і Загальний

Два рази кожний із нас появиться перед нашим суддею найвищим, перед Ісусом Христом. Перший раз сейчас по смерті, наша душа стане на суд і пізнає сейчас що її жде, вічне щастя, чи може вічна кара, мука? Кажуть учені, що в час нашої смерти, тобто в час розлуки душі з тілом, душа свобідна від земських оков, просвічена світлом Божого суду пізнає ясно всі свої земські діла. Перейшовши їх неначе в фільмі, ясно, без жодної помилки і сумніву пізнає чи добр е вона робила чи зле і зрозуміє, що її жде. Там вона в цьому Божому світлі пізнає, чи вона дійшла до Бога до своєї цілі, чи може задивлена і залюблена (в створіннях) зійшла з тієї дороги і задержалась при сотворінні? А тим самим, що сама себе відвернула від Бога і призначила на вічну муку.

В нашому земському житті є лише дві дороги. Одна, що веде до Бога — дорога чесноти; а друга, що веде до створіння і відводить від Бога —дорога проступку, гріха. Й тому чоловік сам собі вибирає дорогу яку захоче а смерть — кінець нашої земської мандрівки та й із нею особливший (партикулярний) суд тільки показує закінчення тої дороги. Й там на цьому порозі до нового життя кожний з нас ясно й без жодного обману побачить куди завела його добровільно вибрана дорога.

Другий час появи перед Богом, це час появи всіх людей усіх віків та усіх часів, вже від початку сотворення призначений Богом на суд усього створіння. Його однак ніхто, навіть ангели не знають. І той страшний суд буде не меншою карою для проклятих від самих пекельних мук, а рівночасно буде величезним прославленням для праведників.

Конечність Загального Суду

Як знаємо, кожне добре діло, подібно як і зле, знаходить між сучасними чи послідуючими людьми своїх послідовників, прихильників. Добрий приклад —збудовання, як і злий чи згіршення мають свій вплив на других, тих, що Його бачать, чи виховуються. Проте, без загального суду кожна душа, що стає перед особлившим судом, не могла б побачити тих наслідків своїх добрих чи злих діл, проте суд був би неповним. Коли ж, однак, при кінці світу всі люди стануть на суді, тоді життя кожного стане перед нами і тоді кожний буде міг переконатися, кілько користи чи шкоди принесло його кожне діло з осібна.

Загально водиться в світі, що люди грішні живуть поважані другими, хвалені всіма, що або не бачать їх гріхів, або бояться їхньої могучости. Зате люди добрі живуть звичайно в пониженні, в упокоренні, в біді.

Проте, Божа справедливість вимагає, щоб всі побачили ясно, кого вони хвалили, кому покланялися; а ким погорджували, кого упокоряли.

Чоловік, виконуючи за життя добре діло, чи поповнюючи гріх, робить їх як ціле єство, тобто зі своїм тілом і душею. На особлившому ж суді стане перед Богом тільки душа. Тому й годиться, щоб тіло, яке трудилось і умертвлювалось, прямуючи важкою дорогою до Бога, одержало також свою нагороду. Так само як і те тіло, що за життя валялось у гріхах, що заспокоювало всі свої смислові похоті, жажди, каралось разом із душею. А цього всього не можна осягнути без загального воскресіння при страшному суді.

Тут на землі живуть разом, як найтіснішими зв'язами пов'язані добрі і злі люди. І як одні, так і другі роблять добрі і злі діла; бо ж не все грішник грішить, як і праведник не все сповняє добрі діла. Проте, Господь хоче піднести заслуги одних у їхньому змаганні за добро, і тим більше нап'ятнувати гріхи других, які вони творили в житті, марнуючи Божу ласку, яка не раз старалася зрушити їхні серця. Бо то не мало труду коштує глядіти, як грішники живуть у розкошах, і не захитатися в прямуванні до добра. «Мало що мої ноги зійшли з дороги, мало що не поховзлись мої стопи. Бо я завидував бутним людям, бачивши щасливу долю беззаконних.» (Пс. 72, 2) «Ось там беззаконники, а в них немає журби ніякої; здобувають собі богатства. Даремне я дбав про чистоту серця, вмивав мої руки в невинності, приймаючи що дня гірку муку й кару щоранку...» (Пс. 72, 12). Цього вимагає Божа справедливість і Боже провидіння, щоб ніхто не міг сказати, що Бог сидить собі десь і нічого не журиться про людей, чи що Він допускає щоби несправедливість панувала на землі. Тоді на Страшному Суді завстидаються всі, що тут за життя сумнівалися в Божу справедливість, не вірили в Його провидіння і кермування людською долею. Вкінці, годилося б, щоб ця перспектива, що наші добрі чи злі діла, будуть загально знані, відстрашуватиме одних від їхнього доконування, а заохочуватиме других, до їхнього наслідування. Тому той Спаситель, говорячи про останні дні, чи пак, про кінець світа заповів, що тоді настане загальний суд усього створіння і описав знаки, що по них буде можна Його пізнати. А прихід Спасителя на той Страшний Суд буде такий славний, як було Його вознесіння на небо.

Спаситель є суддею як чоловік

Ісус Христос не лише як Бог має бути суддею на Страшному Суді, але також як чоловік. Бо хоч сам акт судження, як кожний акт назовні належить до Триєдиного Бога, все таки приписується Божому Синові, особовій мудрості Божій. А що Ісус як чоловік має судити всіх людей, виходить ясно з Його власних слів: «Як Отець має життя в собі, так Він дав і Синові мати життя в собі і дав Йому владу і суд творити, тому що Він є Сином Чоловічим.» (Йо. 5, 26) Випадало також, щоб воскресші люди своїми тілесними очима могли бачити того суддю і своїми власними вухами могли почути засуд і в той спосіб своїми власними змислами могли слідкувати за судом. Також годилось Ісусові Христові, щоб Він, що прийняв на себе найбільш несправедливий засуд, міг тепер сам своєю людською природою бути найвищим суддею всіх. Тому й св. Петро таке говорить про Ісуса: «Припоручив нам проповідати народам і свідчити, бо Бог установив Його суддею живих і мертвих.» (Діян. 10, 42)

Знаки попереджаючі Страшний Суд

Три знаки особливо попереджатимуть Страшний Суд. Вони по словам самого Спасителя є: Проповідання благої вісти, чи Євангелія по цілому світі, загальне відступлення від віри і прихід Антихриста. «Проповісться оце Євангеліє цілому світові на свідоцтво всім народам і тоді прийде кін ець.» (Мат. 24, 14) А св. Павло остерігає, щоб ніхто не помилився, бо: «Аж поки не прийде відступлення перше і не відкриється людське беззаконня, суд не прийде.» (2 Сол. 2, 3)

Переведення Страшного Суду й Засуд

Про перебіг того суду розказує вже пророк Даниїл (Дан. 7, 9), а також Євангелля (Мат. 24; 25; Мк. 13) і св. Павло (Рим. 2). Щоб менше-більше мати обра3, як він відбудеться, учені поясняють собі те різно, однак сказати щось певного, як воно відбудеться, ніхто не може. Закидають деякі, що неможливою справою є, щоб кожного чоловіка з осібна судили, бо тоді було б треба за багато часу, щоб стільки міліонів, чи радше біліонів людей переслухати. Хоч би воно й так було, тоді нічого не шкодило б, бо на другому світі немає вже квестії часу, тому що ми житимемо вже не в часі, але в вічності. Проте, було б досить часу переслухати, перейти ціле життя кожного чоловіка зосібна.

Деякі однак кажуть, що той суд відбудеться в той спосіб, що коли всі люди зберуться перед страшним суддею, Господь дасть змогу читати усім у кожному чоловіці начеб у книжці перебіг цілого життя. Кожний, щось на подобу Бога, матиме в той час повне пізнання (рівночасно) в одну мить цілого життя всіх тих міліярдів зібраних людей з найменшими подробицями. Щось на подобу Бога проникне кожний із нас і пізнає вичерпуюче все життя, всі найтайніші гадки, загалом усе, що тільки можна про людину пізнати, так що тоді вже ніхто перед ніким не зможе мати ніякої таїни. Те прилюдне пізнання цілого життя кожного з нас, буде для грішників, проклятих такою самою мукою, як пекельні муки. Бо перед очима всіх людей, знакомих і незнакомих, тих що його поважали і боялися, чоловік стане в цілій своїй ничтожності. Він покажеться справді таким, яким у дійсності був. Всі пізнають його слабості, навіть найтайніші гадки, які деколи він і перед самим собою ховав, встидався. Й гіркий встид покриє їхні чола, встид гірший від самої смерти, бо всі рівночасно побачать також і безмір тих Божих ласк, що він змарнував.

Об'являться також усі провини праведників, однак на диво, вони не будуть причиною встиду для праведників, тобто тих, що в Божій ласці зійшли з цього світу, але радше будуть їхніми гордощами. Чому? Бо з них пізнають усі, що мимо тих покус, мимо тих упадків-гріхів, мимо їхньої немочи вони працювали над собою. Терпіли й усе

йшли тою важкою дорогою до Бога, аж доки до Нього не дійшли. Тому, якщо хтось не хоче зазнати встиду перед тим збором усіх людей на Страшному Суді, нехай старається всіма способами вмерти в Божій ласці, в стані ласки освячуючої.

Засуд

По виявленні всього прийде засуд. І найперше звернеться Страшний Суддя, наш Спаситель до праведників словами розради, словами щастя: «Прийдіть благословенні мойого Отця і візьміть у посідання царство, приготоване вам від створіння світу.» (Мат. 25, 34;. Мат. 25, 34-40). За всі терпіння в часі земської мандрівки вони дістануть нагороду. А коли ті щасливі відійдуть, щоб в віки втішатися щастям, звернеться сам Суддя, але з грізним обличчям до тих нещасних проклятих і самими своїми словами дасть їм закоштувати пекельних мук. Той Бог, що до нього вони ціле своє життя несвідомо прямували, за яким вони шукали, тепер проганяє їх від себе, словами: «Ідіть прокляті геть від мене в огонь вічний, приготований Дияволові і його ангелам.» (Мат. 25, 41). Той Бог, що їх сотворив, що їх призначив до Себе самого, що як одиноку ціль для їхнього існування назначив Себе самого. Той Бог, що влив у їхні серця бажання, вічного, безмежного щастя, тепер у цю хвилину, коли вони вже ось-ось мали б осягнути це вічне, безмежне щастя, відкидає їх від себе і дозволяє, щоб вони назавжди остались без цілі, з вічно незаспокоєним бажанням щастя. А за товариша їх терпінь дає їм Диявола, відвічного ворога людського роду, що ціле своє життя тільки чигає, щоби їм пакости діяти, щоби їх мучити. Те все жде тих, що не хотіли виповняти Його святої волі.

Висновки

Проте, ми повинні дуже часто розважати над тою правдою про Страшний Суд, а таке розважання поможе нам оминати покуси. Той жах перед долею проклятих додасть нам сили уникати гріха і усякої нагоди до нього. Вже в Старому Завіті читаємо в Еклезіястику: «У всіх своїх ділах пам’ятай на свій кінець, а во віки не згрішиш.» (Еккл. 7, 40). І справді ніхто не був би так дуже склонним до гріха, нікого так легко не заманила б покуса, якщо би він завжди тямив, що з кожного найменшого свого діла, з кожної марної гадки, буде мусити колись здати рахунок перед Страшним Суддею — Христом. А той тоді вже судитиме по справедливості. В той спосіб, кожний із нас старатисьме якнайбільше поступати в чеснотах, якнайбільше робити добра, бо знатиме, що за це все ждатиме нагорода, так як грішників кара.

Розділ 8

«І в Духа Святаго, Господа животворящаго, іже от Отца і Сина ісходящого, іже со Отцем і Сином сопокланяєма і сославима, глаголавшаго пророки»

В цьому артикулі віри отці собору застановляються над третьою Божою Особою, над Святим Духом. Очевидно, що наука про Триєдиного Бога була б неповна, коли б ми не розважали про цю Божу Особу. Вже св. ап. Павло, прийшовши в Ефе3, не хотів позволити на те, щоб ефезяни не знали нічого про Святого Духа, тож повчивши їх про Нього, клав на них руки і ті, що вже були прийняли Йоаново (Хрестителя) хрещення (покаяння), приймали Святого Духа і так само як і апостоли на Сошествіє Святого Духа пророкували. (Діян. 19, 1-7).

Значення слова Святий Дух

Тою назвою можна називати кожну Особу Пресвятої Тройці, тому що Бог, а затим і кожна Божа Особа є духом і до того найчистішим, найсвятішим духом. Далі, й ангели, це духи, а що без гріха, то й вони святі, їх також можна назвати святими духами. Однак ця назва властива третій Божій Особі, приходить дуже часто в Святому Письмі так Нового як і Старого Завіту. Тепер у Святому Пис ьмі, щоб відрізнити Святого Духа від інших духів (ангелів), пишуть, коли йде бесіда про третю Божу Особу, великою буквою.

І так у Псальмі 50: «і Духа Твойого Святого не відніми від мене.» (Пс. 50, 13). «Хто би пізнав Твою волю, якщо б Ти не дав йому мудрості і не послав йому з неба Твойого Святого Духа.» (Премудр. 9, 1). А в Новому Завіті ставиться Святого Духа на рівні з попередними Божими Особами: «Ідіть і навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа.» (Мат. 28, 19). Або коли Преч. Діва Марія почала Ісуса: «бо що в ній (Преч. Діві) зачалось, є від Святого Духа.» (Мат. 1, 20). «Дух Святий найде на тебе і сила Вишнього тебе осінить, тим і те, що вродиться, зватиметься Сином Божим.» (Лк. 1,35).

Не маємо іншого слова на означення третьої Особи Божої, тому що ми не знаходимо вислову на походження третьої особи. Як знаємо, другу Божу Особу називаємо Божим Сином, тому що вона походить від Бога Отця, через родження. А що в нас те все, що походить від другого через родження, називається сином, проте і другу Божу Особу називаємо — Сином. Знову ж походження Святого Духа це — любовне дихання, — чи процес-походження, на те ми не маємо особлившого вислову, проте не можемо знайти спеціяльного слова на те означення. Наші поняття творимо на основі нашого досвіду з видимого світу. А що в видимому світі не маємо подібного прикладу, бо за виїмком родження не маємо іншого способу доходження одного від другого, тому й такого походження не можемо назвати Як ми вже говорили, Святий Дух походить від любовного дихання Бога Отця і Бога Сина, тобто від любовного акту двох Божих Осіб походить третя Божа Особа, особова Божа любов — Святий Дух.

Це загальне означення — Святий Дух пояснюється також тим, що Він вливає в нас життя духове і без Його помочі, без подиху Його Божої ласки, ми не могли б зробити нічого заслуговуючого на вічне життя. Тобто наше духове життя було б неможливим без Його і нспірації— надхнення. Бо Він своєю ласкою не тільки помагає нам іти дорогою життя, робити добрі діла, але також піддає нам спасенні гадки. Він просвічує наш розум, щоб ми пізнали, що є добре, а що зле; спонукує нашу волю, щоб вибирала добро, те, що їй розум як добро предложив, дає нам поміч у виконанні добрих діл, а вкінці спомагає у видержанні в добрі.

Святий Дух є рівний в усьому Бог — Отцеві й Бог — Синові

Вже з місць Святого Письма виразно видно ту рівність між трьома Божими Особами. Це виразно виходить також із самого символа віри, де про всі Божі Особи говориться, як про щось одного: Вірую в одного Бога Отця, Сина і Святаго Духа, додаючи про кожну особу тільки ті прикмети чи діла, що ними вона назовні відзначається, чи пак, означається.

У Святому Письмі, як уже сказано, говориться про Святого Духа, як про Бога, однаково: «Ананіє, чому спокусив тебе сатана збрехати Святий Духові... ти не збрехав перед людьми, але перед Богом.» (Діян. 5, 3)., св. Петро виразно називає Святого Духа Богом. На іншому місці св. Павло, вияснюючи ділання Святого Духа Коринтянам, каже: «Між даруваннями є різниця, Дух же той самий, і між служеннями є різниця, а той сам Господь. І різниця є між працями, а один Бог, що робить усе для всіх... все це дійствує один і той же Дух, уділяючи кожному як хоче.» (1 Кор. 12,4). Як бачимо, апостол уживає на переміну слів — Бог і Святий Дух, чим хоче сказати, що це щось одного. Де-інде знову цитуючи пророка Ісаію: «І відказав мені: Йди до цього народу і скажи їм... Бо запеклось серце в того народу і тяжко чують вухами, та й позакривали свої очі, щоб очима не побачити і вухами не почути.» (Іс. 6, 9). Додає: «Дух Святий добре сказав через пророка Ісаїю.» (Діян. 28, 25). Ісус Христос кажучи до апостолів, щоб йшли і навчали всі народй, хрестячи їх у ім'я Отця і Сина і Святого Духа, також рівнорядно кладе всі три особи, св. Іван каже: «Три свідчать на небі: Отець, Син і Дух Святий і ті

три є одно.» (1 Йо. 5, 7).

Із того, що приписується Святий Духові, також свідчить про Його рівність іншим Божим Особам. Наше тіло є Його святинею (1 Кор. 6, 19). Він освячує нас (2 Сол. 2, 12), оживляє (Йо. 6, 64), зглибляє Божі таїнства (1 Кор. 2, 10), говорить устами пророків (2 Петр. 1, 21), є всюди присутний (Премудр. 1, 7). Все те можна говорити тільки виключно про Бога, тож тим самим Святий Дух мусить бути правдивим Богом.

Святий Дух є особою різною від Отця і Сина

Мимо того, що в усьому Він є рівний, ба навіть є одно, тобто тої самої Божої природи, все таки як особа Святий Дух різниться від Отця і від Сина. Вже в формулі хрещення виходить ця різність між особами при помочі злучки «і». Вона вправді зазначує рівнорядність осіб, але також їхню різність. Подібно й св. Павло в листі до Коринтян: «Ласка Господа Ісуса Христа, і любов Бога і Отця і участковання Святого Духа, нехай буде зі усіма вами.» (2 Кор. 13, 13). Отже, кожній Божій Особі додає її особливший атрибут (прикмету), а тим самим уважає їх різними. Те саме й отці собору в боротьбі проти єретика Македонія додають слова, що слідують у артикулі, називаючи Святого Духа, Господом, що оживляє все, що походить від Отця і Сина і що має однакову славу з тими особами. Отці називають Святого Духа животворящим, тому що всі ласки походять від Нього. А як знаємо, ласка оживляє гріхом умершу душу, або дає їй продовження життя, тобто удержує її при житті і тому той, хто дає їй ласку, або іншими словами той, що дає життя душі, той що дає їй силу далі витривати в добрі, слушно називається животворящий, то значить той, що дає життя.

Походження Святого Духа

Про родження вже знаємо, тобто про походження Бога Сина від Бога Отця. Тепер маємо дізнатися про інше походження, вже не від одного принципу, але від двох, що його не зустрічаємо в природі, тобто про дихання, чи їіро походження Святого Духа. Ми вже знаємо, як походить Бог Син. Бог Отець розважає свою природу, себе самого. Своїм безмежним Божим розумом обхоплює себе як найсовершенніше, пізнає все, що тільки можна пізнати про себе. Й те найсовершенніше пізнання наче віддзеркалює якнайсовершенніше ціле єство Бога Отця, є Його найсовершеннішим образом. Це пізнання себе самого, це є божественне родження. А той совершенний образ Божого єства в умі Бога Отця, це Друга Божа Особа — Божий Син. Тому однак, що те пізнання боже Бога Отця себе самого — своєї природи остається у нутрі Божого єства, мусить бути особовим. Проте, й те Боже пізнання є особою, особовою Божою Мудрістю, Словом Божим, Божим Сином. А тепер те пізнання, Божий Син, совершенний образ Бога Отця глядить на свого родителя — Отця, так само як і Отець глядить на свого Одинородного Сина. Ті дві Особи Божі бачать себе взаїмно, видять ті безмежні свої совершенства і з цього родиться в них безмежна любов одного до другого, Отця до Сина і Сина до Отця. Це є вже друге ділання у нутрі Божого єства, любовне дихання обох Божих Осіб взаїмйо до себе. А тому, що як вже перед тим сказано, кожне ділання у Бога внутрі є особовим, проте так само і любовне дихання Отця до Сина і Сина до Отця мусить бути особою. Проте, й те дихання, це другий спосіб походження в Бозі, а його терміном (осягненням) є третя Божа Особа — Святий Дух. Різниться те походження від попереднього тим, що в попередньому — родженні був лише один принцип — Бог Отець, що себе совершенно пізнавав. У другому походженні є вже два принципи, бо з одної сторони Бог Отець, а з другої Бог Син. І ті два принципи вже не пізнають себе взаїмно, але й люблятьcя найсовершенніше, Божою любов'ю, а терміном тої любови є Божа Особа Бог Дух Святий. Отже, як ми бачили, Він походить від двох принципів, тобто Бога Отця і Сина. Підчеркаємо цю правду тому, що «православні» оспорюють її, кажучи, що Бог Дух Святий походить тільки від Бога Отця, а не від Сина. Що згідно з нашим поясненням не є правдивим, бо до любови треба не тільки особи, що любить, але й предмету, що його вона любить. Так само і у нашому випадку, де особами є дві Особи Божі, та й предметами є вони також для себе взаїмно.

Докази на ту правду маємо в Святому Письмі зі слів самого Ісуса Христа: «Він мене прославить, бо від мойого одержить.» (Йо. 16, 14). А той, хто дістає щось від другого, в тому від нього зависить, а далі, коли розважимо, то й походить. Часто говориться про Святого Духа, що Його посилає Бог Отець, але також, що Його посилає Бог Син. З того видно ясно, що дві перші Особи Божі виступають як рівнорядні принципи у відношенні до Святого Духа. св. ап. Павло в листі до Галатів: «Бог післав Духа свого Сина у ваші серця, що кличе: Авва-Отче.» (Гал. 4, 6). А євангелист Матей: «Не ви говоритимете, але Дух Вашого Отця.» (Мат. 10, 20). Так само і Ісус Христос на останній вечері каже: «Утішитель, що Його вам пошлю, Дух Правди, що походить від Отця, Він свідчитиме про мене» (Йо. 15, 26). Або знову де-інде говорить про Святого Духа: «що Його Отець пошле в мойому імени» (Йо. 14, 26). Отже, ясно видно, що Дух Святий походить однаковим способом від обидвох Осіб Божих, тому що вони без розбору називають Його своїм, чи пак без розбору Його посилають.

Всі ласки, що ми тут на землі дістаємо, походять від Святого Духа. Вправді, посилання ласк, тому що є діянням Бога назовні, належить до Пресвятої Тройці, тобто до всіх трьох Божих Осіб. Одначе тому, що кожна Божа ласка, це діло Божої любови і тому, що Святий Дух це особова Божа любов, тому і Йому в особливший спосіб приписується роздача ласк. Крім інших ділань Святого Духа як оживлювання (від чого походить і прикметник,

що його зустрічаємо в Символі Віри: «животворящаго»): «Дам вам Святого Духа і житимете.» (Єзек. 37, 6). Пророк Ісаїя вичисляє ще й інші головні ділання Святого Духа, так звані дари Святого Духа: «дух мудрости і розуму, дух ради і сили, дух знання і побожности, дух страху божого.» (Іс. 11,2). Всі ті дари Святого Духа дістаємо, щоб ми могли вести справжнє християнське життя.

Три Божі Особи, хоч є щось одно, коли візьмемо під увагу їхню Божу природу — є один Бог, зате як особи різняться. Й так Бог Отець різниться від прочих двох Осіб, що

Він є нероджений. Бог Син різниться тим, що Він є роджений від Отця, а Бог Дух Святий різниться тим, що Він походить від Отця і Сина.

Розділ 9

«Во єдину, святую, соборную і апостольськую Церков.»

У тому артикулі говориться про святу Церкву, тобто про ту інституцію, що її заснував тут на землі Ісус Христос, Богочоловік. Він її відкупив, освятив, і провадить при помочі своїх учеників і свого заступника тут на землі Папи, Епископа Римського.

Само слово Церква, чи по-грецьки Екклезія, має багато значень. Найперше воно означає збір людей, без огляду на те, що вони роблять. І так у Діяннях (Діян. 19, 39) Екклєзією, чи Церквою називають збір ефезьких людей, що прийшли складати жертви богині Діяні. Часом називають таким словом збір злих людей (Пс. 25, 5). З часом однак то слово набрало значення збору християн, вірних, то значить таких людей, яких Бог покликав до світла, до правдивого пізнання Бога й до того, щоб вони Його пізнали, полюбили і Йому служили, Церквою називатимемо всіх вірних, тобто всіх людей по цілому світі, що служать одному, правдивому Богові в Пресвятій Тройці. В той спосіб Церква — це товариство людей, що Його оснував Богочоловік, Ісус Христос на те, щоб вони під проводом Його правдивих заступників і пастирів, кермуючись Його законами дійшли до пізнання, до любови Бога, нате, щоб, служивши Йому так, як Він того хоче, заслужили собі на життя вічне, на вічне щастя в небі. Є багато всяких релігій на світі, та правдива є тільки одна. Так само є багато церков, чи пак зборів людей у світі, які збираються, щоб служити Богові; та правдива є тільки одна, яку оснував не чоловік і не на людських основах, на людській науці, але основана Богочоловіком на божих основах. Це є одинока правдива, в якій подається Божа наука божого життя на землі — Церква Христова.

Є ще й інші назви, що означають правдиву Церкву Христа і вони приходять часто в Святому Письмі. Й так Святе Письмо називає Церкву Будівлею Бога, Домом Божим: «коли ж загаюся, щоб ти знав, як жити в Божому домі, що є церквою живого Бога, стовп і утвердження правди.» (1 Тим. 3, 15). Називає домом, тому що Церква це наче одна родина під проводом одного голови, наче батька родини. В тій Божій родині є також спільнота духових дібр, наче в якій родині. Ісус називає церкву отарою, чередою овець, якої пастирем є Він сам. «Хто не входить дверями в кошару, а перелазить де-інде, той злодій і розбійник. Хто ж входить дверями, той є пастирем овець.» (Йо. 10, 1). Святий Павло називає Церкву «супругою Христа»: «Бо я ревную про вас Божою ревністю, тому що я заручив вас одному мужеві, щоб як чисту діву привести перед Христа». (2 Кор. 11,2). Вкінці церкву називають ще тілом Христа (Еф. 1, 23; Кол. 1, 24).

Церква Воююча, Терпляча і Торжествуюча

Розрізняємо в одній Церкві два підподіли: Церква Воююча, Терпляча і Торжествуюча. Перша, воююча: це ті люди, що живуть тут на землі й належать до неї, тобто живучі вірні. Називається воююча тому, що її члени через цілий час свого туземного життя ведуть боротьбу проти трьох головних ворогів: світу, тіла і Диявола. Під тими ворогами розуміємо світ із його принадами, тобто людьми і усіма прочими створіннями, що стараються звести людину з дороги правди на дорогу гріха. Тіло, тобто сам чоловік, його неупорядкована природа, змисли, що на всі боки шарпають розум і стараються потягнути його за собою, щоб тільки догодити пристрастям тіла. Врешті Диявол, той відвічний ворог людства, що всіма силами старається шкодити Богові в Його плянах щодо людини і хоче того відвести від Бога і підбити під свою владу.

Церква Терпляча: це душі в чистилищі тих людей, що вмерли в стані ласки освячуючої, але не заплатили Божій справедливості за гріхи яких допустилися у свойому житті. Вони то хоч при помочі святого Таїнства Сповіді звільнилися від гріхів важких, а затим від вічної кари, все таки мусять каратися до часу в чистилищі, щоб тою карою дочасною сплатити всі свої залеглості Божій справедливості.

Церква Торжествуюча: це всі ті, що померли в Божій ласці і тепер втішаються огляданням слави Бога. Вони всі перейшли за свого життя багато лиха, багато терпінь. Видержали в тій дорозі до Бога, померли в ласці Божій і тому тепер у віки в безмежному щасті.

Члени Церкви

У воюючій церкві маємо дві групи людей: добрі і злі. Злі участкують у тих самих Таїнствах, що й добрі, мають тут саму віру; різняться однак від добрих своїм грішним життям і своїми обичаями. Добрі є злучені між собою не лише визнаванням тої самої віри й Таїнствами, але також Божою ласкою і зв'язю любови. Про них каже Святе Письмо: «Господь знає тих, що є Його.» (2 Тим. 2, 19). Чи хто з нас належить до тої першої групи, до добрих? Кожний з нас може' так думати, коли не почувається до жодного гріха, та напевно того сказати не може. Тому й ніхто не може твердити, що перша Церква Христова, це збір людей виключно святих, а всі прочі, що не живуть побожно не належать до Церкви. Бо Церква — це видима інституція, яку заснував Ісус Христос, а якщо би до неї належали тільки праведні тоді вона б перестала бути видимою, тому що ніхто не може напевно

сказати, чи хтось належить до Церкви, не знаючи напевно, чи він є в стані Божої ласки, чи ні? Проте, Церква обнимає в собі всіх, добрих і злих, які підлягають тим самим правам, тим самим зверхникам. Доказом того маємо багато місць Святого Письма, де говориться про неї, порівнюючи її до поля пшениці, на якому Диявол насіяв кукілю (Мат. 13, 24-30), до сіти, вкиненої в море, повної різних (малих і великих) риб (Мат. 13, 47-50); до віялки, на якій є пшениця і полова (Лк. 3, 17); до десяти дів, пять розумних і пять не розумних (Мат. 25, 1-13). Порівнюється також до арки Ноя, бо як вона мала в собі чисті і нечисті звірята, так і Церква має праведників і грішників.

Інший є поділ на тих людей, що належать до тіла Церкви, і на інших, що належать до душі Церкви. Отаке до тіла Церкви належать всі охрещені люди, добрі чи злі, що не відлучились від неї, та й їх не усунено від неї клятвою. Та належати до тіла ще нічого не значить, бо можна бути в церкві і не бути спасенним; як подібно можна не належати до тіла Церкви й бути спасенним. Інші люди належать до душі Церкви. До неї належать найперше всі ті, що охрещені і живуть праведно в Божій ласці. До душі Церкви належать також і ті погани, що вірять лише в дві правди, а саме, що є Бог і що Він є справедливий, який нагороджає за добро, а карає за зло і у своєму житті стараються не грішити і живуть у Божій ласці. Вони також будуть спасенні, тому що роблять те все, що при їхньому знанні Божого об'явлення мають робити, ведені внутрішним законом, який є в серці кожного чоловіку і осудом совісті, що є його найближчою нормою.

Але хтось закине, що ніхто не може спастися, хто не охреститься. Це правда, лише треба знати, що є різні хрещення. Й так одно є хрещення з води, тобто таїнство Хрещення, що її установив Ісус Христос і так хрестяться всі християни. Однак є ще інші два хрещення. Хрещення крові, так хрестилися катехумени, мученики за перших часів християнства. Вони ще не були охрещені, однак ішли на муки за Христову віру. Очевидно, що вони були спасенні, бо хрестилися власною кров'ю, не вагаючись віддати життя за правдиву віру. їхній первородний гріх змивала їхня мученича смерть за віру Христа і таке хрещення називаємо хрещенням крові. Третє хрещення, це хрещення вогня, тобто горячого бажання прийняти хрещення якого прийняти не може, бо немає нікого, хто б йому того хрещення уділив. Ті два останні хрещення можливі тільки в дорослих. Та й вони можуть заступити хрещення тільки тоді, коли ніхто не може уділити їм хрещення і вони вмирають без нього. Вони однак зобов'язані прийняти хрещення, коли б не вмерли і могли бути охрещені, бо в такому випадку не можуть бути звільнені від хрещення водою.

Виключення з Церкви

Церква як кожна інституція має право і уживає його, щоб позбутись таких своїх членів, що її не слухають, чи діють на її шкоду. Крім того є багато людей, що не входять у її склад, а ними є: погани чи невірні. Вони не належать до неї, тому що не охрестились, тому й не стали її підданими. Бо через таїнство Хрещення, охрещений стається громадянином тої Богом основаної держави — Церкви. Він, приймаючи її громадянство, відрікається служби сатані і піддається під провід Христа, начальника Церкви.

Єретики й Схизматики: Єретики це ті люди, що подають ложну науку про Божі правди. Вони тим самим, що не вчать згідно з наукою Церкви, виключають себе з того товариства, бо вірять у що іншого, а не в те, що Господь Бог нас навчив, а Його свята Церква подає до вірування. Тих свята Церква виключає зі свого товариства, як ложних учителів і як тих, що не визнають правдивої науки Христа.

Схизматики, це ті, що не признають над цілою церквою одного, видимого голови Папи Римського і твердять, що патріярхи чи пак начальники поодиноких національних церков є собі рівні. Тобто не хотять прийняти того монархічного устрою Церкви, що його установив Ісус.

Викляті, або екскомуніковані: це ті люди, які за їхню науку чи непослух Церква викинула зі свого товариства, хотячи, щоб вони, підпавши під таку кару спам'яталися і поправились. Або щоб відлучити їх від вірних нате, щоб ще й ті не заразилися від них і самі не згрішили.

Погани не належать до Церкви деколи не з власної вини, тому що або не знали, або були виховані в іншій релігії і її держалися, як кажуть часто не з власної вини. Однак ті дві останні групи: єретики й схизматики і викляті не належать до того товариства (до Церкви) з власної вини. Вони, тому що охрещені, є далі під владою (юрисдикцією) святої Церкви; одначе вона не використовує звичайно тої впасти, але полишає їх у спокою.

Зате грішники, які себе не виключили з Церкви (як єретики чи схизматики), ані яких Церква не виключила (як виклятих, екскомунікованих), належать до неї і остаються її членами. Ба навіть можуть занимати відповідальні, навіть найвищі місця і це нічого не значить, що вони є грішниками. Вони завжди можуть виконувати важно те все, до чого мають право, що його надає їм їхній уряд. Тобто як єпископи вони можуть управляти церквою, уділяти святі Таїнства, подібно і священики. Бо якби лише святі люди могли те все робити, тоді дуже важко було б уділяти святі Таїнства, та й кожний (священик, чи єпископ) був би непевний, чи може їх уділяти, тому що ніхто не може бути певним, що він є в ласці Божій, не має жодного гріха.

У Святому Письмі слово церква приходить ще в (партикулярному) особлившому значенні, коли говориться про Церкви Коринту (1 Кор. 1, 2), Галатії (Гал. 1, 2), Ляодикеї (Кол. 4, 16) і т. п. Часом означає воно голову, тобто єпископа даної регіональної Церкви. Приміром: «Якщо тебе не послухає, скажи церкві...» (Мат. 18, 17). Вкінці церквою називають також те місце, де народ збирається чи то на Службу Божу, чи послухати проповіді: «Бо найперше, як сходитеся в церкві, чую, що бувають роздори між вами і по части вірю.» (1 Кор. 11, 18).

Властивості Церкви

Першою властивістю правдивої Церкви, що її заложив Спаситель Ісус Христос є те, що вона є одною, одинокою і немає більше церков. Бо як є: «Один Господь, одна віра, хрещення...» (Еф. 4, 5) так і одною є свята Церква. Подібно як один є управитель Церкви і її провідник: «(Ісус Христос, що Бог) покорив все під Його ноги дав Його як голову над усім у церкві, що є Його тілом повнота того, хто сповняє все в усьому» (Еф. 1, 2).

Знаємо, що Ісус Христос заложив одну Церкву, тому і мусить вона бути одна і одинока правдива, бо інакше не сповнились би слова Ісуса Христа, Богочоловіка, що сказав що: «Буде одне стадо і один пастир» (Йо. 10, 16). Під стадом розуміє Спаситель Церкву, тобто всіх людей злучених під одним проводом. А під пастирем Ісус розуміє себе самого як невидомого голову і свого заступника Папу Римського, видимого голову. Отже, якби були якісь дві правдиві Церкви, тоді слова Ісуса були б неправдиві, що є очевидно ложним. Проте, мусить бути тільки одна правдива Церква і вона одинока може бути правдива. Всі знову інші, що хотять собі надати поваги Церкви Христової є лише обманцями. Про одиноку святу Церкву багато говорили і писали Отці і Учителі Церкви. А тому що вони є членами навчаючої Церкви, що має за собою від Ісуса Христа запевнення непомильности: «...і ось я з вами по всі дні аж до кінця світу» (Мат. 28, 20). Тому що вони тільки передають науку Спасителя, їхні слова є для нас доказом однаково як і Святе Письмо непомильним, що Церква мусить бути одна-одинока.

Св. ап. Павло в листі до Коринтян порівнує Церкву, що її заложив Спаситель Ісус Христос до людського тіла кажучи: «Бо як тіло одно, а членів має багато, всі ж члени одного тіла, хоч багато їх, а одне тіло, так і Христос. Бо одним Духом усі ми в одно тіло хрестилися, чи то жиди чи греки, невільники чи вільні і всі одним Духом напоєні. Бо тіло це не один член, але многі» (1 Кор. 12, 12). Із тих слів Святого Письма виходить ясно, що коли-небудь хрестилися тим самим стали членами одного товариства святої Церкви» Вони стали наче членами одного великого тіла, увійшли до нього, так що тепер творять одну цілість із ним. Проте, не може бути й мови про більше церков, тому що якийсь там один член чи навіть більше членів разом узятих поза цілістю тіла, ніколи не можуть стати тілом. Вони будуть завжди тільки членами одного тіла, але самі тіла ніколи не зможуть створити. Так само й ті, що раз важно охрестилися, сталася членами одинокої, правдивої Церкви. Проте, якщо від неї відпадуть, ніколи не зможуть створити якоїсь іншої Церкви, але назавжди останутся членами (хоч і відпавшими) одної Церкви. Небезпеку відступлення від Церкви передбачував уже св. ап. Павло, тому й благає він Коринтян, заклинає їх ім'ям Господа Ісуса Христа, щоб вони такої схизми не робили: «Благаю вас браття ім'ям Господа нашого Ісуса Христа, щоб ви всі те саме говорили і щоб не було розділу між вами, але щоб були з'єднані в одному розумінні і одній мислі» (1 Кор. 1, 10). Тими словами він перестерігає їх від іншої науки як тої, що її перейняли від правдивих учнів і післанців Христа, а тим самим, щоб не творили собі власних церков, бо Церква є тільки одна одинока, так як є один Христос. «Кажу ж проте, що кожен з вас говорить: Я Павлів, а є апостолів, а я Кифин, а я Христа. Хіба ж поділився Христос? Хіба Павла розп'яли за вас? Або в ім'я Павлове ви хрестились?» (1 Кор). 1. 12).

Святість Церкви

Другою прикметою чи властивістю Цер кви правдивої це святість. Під тою прикметою треба розуміти те, що Церква є свята своїм походженням, бо її оснував сам Божий

Син Ісус Христос. Далі, вона маю святу науку, бо ця наука це не людське розумування, але Божа наука, слова самої Божої премудрости. Далі, її ціль є свята, бо прямує до того, щоб всіх собі підчинених громадян, усіх християн довести до їхньої найвищої цілі, до якої призначив їх Творець, до Бога. Вона має до тої цілі конечні середники, що є рівно ж святі. Тими средствами є святі Таїнства, що своїм походженням — Божою установою є святі, а далі також спричиняють, чи радше допроваджують до святости того чоловіка, що йому їх уділено. Вони мають свою особлившу ласку, яку дає Бог тому чоловікові, що дане Таїнство приймає. Крім того Церква має ще прерізні благословення, що також побільшують Божу ласку в тих, що їх приймають.

Та крім тих середників, які Церква має в собі і що служать до освячування людей, вона ще сама, тобто збір людей називається святим. Як це треба розуміти? Кожна річ, що її віднімається від повседневного вжитку і присвячується виключно на службу Богові називається святою. Так приміром церковні одежі, посуди, олтарі, загалом усе, що призначувалось виключно до церковного вжитку, на службу Богові, називалося святим. Тож й не диво, що й люди, які є в церкві, хоч між ними є дуже багато грішників тим самим, що вони приймають таїнство Хрещення, тобто посвячуються на службу Богові, можна назвати святими. Не задля їхньої особистої святости, але задля їхнього призначення на службу Богові. Як знаємо кожний чоловік при хрещенні вирікається

Диявола і його служби і віддається на службу Богові. Тим самим стає начеб річчю, що належить до Бога, річчю святою. Тому й не диво, що й люди, які є в церкві, хоч між ними є дуже багато грішників ство, народ святий, вибрані люди, щоб звіщали чесноти того що покликав вас із темряви в денне світло» (1 Петр. 2, 9). Або св. ап. Павло, що називає Коринтян святими: «...Церкві божій у Коринті, освяченим у Ісусі Христі, покликаним святим із усіми, що признають ім'я Господа нашого Ісуса Христа» (1 Кор, 1, 2), хоча трошки далі в 3-ій главі лає їх називаючи їх тілесними й закликає їх, щоб завернули з тої дороги: «Бо коли між вами зависть, сварня і незгода, то хіба ж не тілесні ви й хіба не чоловічим робом ходите?» (1 Кор. 3, 3). Отже, не задля їхньої особистої святости він називає їх святими, але тому що вони приступивши до святої Церкви, тим самим що віддалися на службу одинокому, правдивому Богові, як кожна річ Йому призначена стали святими.

Отже, Церква є свята, тому що є получена зі своїм основником Ісусом Христом, творячи тіло, якого головою є Він сам. Дуже гарно доводить цю правду учитель Католицької Церкви св. Августин кажучи: кожний чоловік може сказати, що він святий, тому що належить до містичного Христа. Від творить наче щось одного з Ним, тому що чоловік член святої Церкви одержав у Таїнстві Хрещення ласку освячуючу, змиваючу первородний гріх і всі особисті гріхи, а заразом ласку бути членом Христового Тіла. Бо коли правдиві є слова св. ап. Павла: «Ви всі, що в Христа хрестилися, в Христа одягнулися» (Гал. 3, 27) тобто, якщо є правдою, що всі ті, що прийняли таїнство Хрещення, стали членами містичного Тіла Христа, якщо би твердили, що вони не є святі, робили б кривду свойому Спасителеві, що є головою того тіла.

Соборність (Католицькість) Церкви

Під соборністю Церкви розуміємо ту ціху правдивої Церкви, силою якої вона має обнімати всі простори землі. Має бути поширена по цілому світі і має стриміти до того, щоб обняти всіх людей. Вона не замикається між поодинокими державами, не вдоволяється ролею національної Церкви, але вона вища понад усі державні границі, виходить поза всі нації, племена і народи, та й стремить до того, щоб згуртувати всіх людей під прапором Христа. В ній як каже св. ап. Павло в листі до Галатів: «Немає жидовина ні грека, немає невільника ні вільного, немає мужеськогО ні женського пола: бо всі ви одно в Христі Ісусі» (Гал. 3. 28). Тому шо Христос умер за всіх людей без розбору, нікого Він не виключив від своєї Церкви, але як говорить св. ап. Йоан у Апокаліпсі: «...бо Ти був заколений і відкупив нас Богові своєю кров'ю з усякого роду, язика і народу й поган» (Апок. 5, 9). Вже в псальмі пророкується про те царство Христа, що має розтягатися як найширше. Там Бог Отець говорить до свого Сина таке: «Проси в мене і дам тобі народи в насліддя і кінці світу у впадіння» (Пс. 2, 8). Ісус прийшов, щоб проповідати всім людям спокій, як про те кажеться у листі до Ефесян: «...і прийшов благовістити мир вам далеким і близьким» (Еф. 2, 17). Зрештою, Ісус Христос сам виразно каже посилаючи своїх апостолів, щоб голосили Його Божу науку всім народам: «Ідіть же і навчайте всі народи, хрестячи їх у ім'я Отця і Сина і Святого Духа» (Мат. 28, 19). Ясніше ледве чи можна б було сказати те, що Церква з установи її основника, з Божої волі, має право голосити всюди слово Боже, всюди шукати собі учеників, поклонників Триєдиного Бога. Й вона справді уживає того права. Так що сьогодні вже ледво чи можна знайти яке місце, де б не голосилося слово Спасителя, де б не було христових учеників, поклонників Його Божої науки. Та й оця Божа сила, що помагає Божому слову, що його засіяв тут, на землі Божий Син розходиться по цілому світі. Мимо всяких перепон, мимо того, що наука Христова нелегка і вимагає відречення, заперечення людської природи свідчить незвичайно ясно, що ця Церква є справді божого походження. Бо коли всі ті релігії, які люди творили, хоча й пособляли людській, первородним гріхом зіпсованій, природі, занепадали і поволи переходили в забуття. Коли навіть ті науки, які попирали могучі цього світу, яких великі держави старалися огнем і мечем удержати і поширити по цілому світі, поволи занепадають і переходять у забуття. То Церква Христова і її Божа наука мимо всяких перепон, переслідувань росте і шириться по цілому світі і виразно дає свідоцтво тій правді, що Боже діло не може ніколи пропасти. Воно хоч і видається нам незначне, слабоньке, якраз власне тому, що не може числити на людські сили, на поміч людей, дає доказ всесильній Божій могучості.

Вже в перших часах християнства говорив про ту церкву церковний писатель Тертуліян, коли доводив божественне походження науки Христової казав: «Ніщо вам не поможе те, що нас переслідуєте і убиваєте. Бо кров мучеників є насінням християн». І справді, мимо найлютіших мук мучеників, число християн не маліло, але противно росло. Хоча вони вимагали від своїх поклонників умертвлення, постів, повздержування похотей тіла, якраз у такому часі де всі тільки жили нате, щоб лише догодити своїм пристрастям. І скоро росло, бо той сам писатель (Тертуліян) говорить: «Ми щойно нинішні а вже заповнили уряди, військо, села, міста.» Так скоро збільшував Бог громадян своєї Церкви, бо вона по Його слову має обняти цілий світ.

Апостольськість Церкви

Четвертою ознакою, що може найкраще потверджує правдивість Христової Церкви це її апостольськість. Бо одинока правдива Церква може бути тільки та, що її оснував Богочоловік Ісус Христос, а по світі поширили своєю проповіддю святі апостоли, Його посланці, які те царство Ним заложене поширяли по світі. Проте, й ті всі Церкви, що повстали пізніше і що тепер хотять доводити своє божественне походження сейчас розмасковуються коли вглянемся в їхню історію і спитаємо, чи можуть вони доказати своє походження від

апостолів правних наслідників самого Бога в поширюванні Божого царства на землі. Бо Ісус сказав: «Як мене послав Отець, так я посилаю вас» (Йо. 20, 21). Тому й тільки та Церква, що над нею працювали святі апостоли, що її вони закладали по всім усюдам, а вкінці тільки вона одна за яку вони пролляли свою кров, може бути правдивою Церквою. А такою церквою є наша свята, Католицька Церква з Папою Римським на чолі. Бо її там у Римі оснували два найвизначніші апостоли: голова апостолів св. Петро і апостол народів св. Павло. Вони там перебували, проповідували, ба що більше, вони там зложили свої голови на свідоцтво, що наука, яку вони голосити є справді божа і що віддати життя за неї не важко. Вони пам'ятаючи на слова свого небесного учителя: «Не бійтеся тих, що вбивають тіло, душі ж не можуть убити; лякайтесь радше того, що може погубити душу і тіло в пеклі» (Мат. 10, 28), пішли за Його прикладом на смерть, щоб тим засвідчити правдивість і божеськість науки, яку голосили. Тому що за марні людські слова, за людську науку ледво чи хто захоче покласти свою голову.

Як знаємо, Ісус Христос по свойому воскресінні прийшов до апостолів і посилаючи їх на проповідь найперше дунув на них уділяючи їм у той спосіб Святого Духа. «І промовивши це, дунув на них і сказав їм: Прийміть Святого Духа. Кому відпустите гріхи відпустяться їм, кому задержите, задержаться» (Йо. 20, 2). Отже, посилаючи апостолів і даючи їм Божу владу відпускати гріхи, дунув на них даючи їм Святого Духа, що від апостолів через рукоположення переходив далі на їх наслідників. Той сам Святий Дух переходить і до нині через рукоположення на всіх правдивих наслідників апостолівепископів, а від них на священиків. І тільки та Церква є правдива, що заховала ту тяглість у переданні святого Духа, що є душею тої інституції, яку оснував Ісус Христос. Він є душею тому, що від Нього вона має духове життя, від Нього має вона всі ласки, які у Таїнствах і Благословеннях розділює між людей, між своїх вірних. Той же сам Святий Дух перебуває цілий час у церкві, провадить нею, хоронить від поблудження, освячує її і веде до остаточної цілі -— до Бога. Й тому одинока лише Церква Католицька може бути певна, що вона заховала ненарушеною науку основника Ісуса, лише вона може бути спокійна, що веде своїх вірних дорогою правди, дорогою Божого закону, Його заповідей.

Тільки вона одинока може запевнити своїм вірним Божу ласку своїми святими Таїнствами і у той спосіб безпечно допровадити їх до вічного щастя в небі.

Порівняння Церкви, Прообрази Церкви

У Святому Письмі маємо багато прообразів святої Церкви. Порівнюють її з ковчегом Ноя, що його він на Божий приказ збудував, опісля увів у нього чистих і нечистих звірят, та й увійшов сам із родиною. І той ковчег одинокий остався по потопі і урятував життя всім тим, що до нього схоронились. Так само й свята Церква. До неї входять усі, що прийняли таїнство Хрещення і спасаються лише ті, що остаються в ній. Прочі ж, так само, як і ті люди, що остались поза ковчегом погибають у хвилях земських пристрастей, у морі гріха.

Церква, це наче давний Єрусалим (другий прообраз), тільки в ній можна гідно почитати Бога. Бо тільки вона одинока має правдиву жертву, яка подобається Богові. Тільки вона жертвує небесному Батькові Його одиноко улюбленого Сина в безкровній Жертві, яка є відтворенням тої колишньої кривавої на горі Голгофі. Лише вона одна має святі Таїнства, які освячують кожного, що їх приймає, бо в ній ділає Святий Дух, який своєю животворною ласкою освячує людей.

Церква це предмет нашої віри

Вправді, кожний із нас знає, що Церква свята це збір охрещених людей, які признають над собою Папу Римського видимого голову, заступника Ісуса Христа на землі і підчиняються своїм ординаріям-Епископам, слухаючи своїх духовних отців-Парохів. Однак не всі признають, що вона правдива. Приміром жиди чи турки того не признають. Проте, наше визнання тої правди, це також акт віри. Бо лише наш розум просвічений вірою може приймати за правду ті рації, які ми вже навели на божеське походження нашої

Церкви. Тож і поставили отці Церкви той артикул у Символ Віри і приказали нам збуджувати в ньому акт віри.

Її не оснували люди, але сам Бог заложив її тут на землі (Пс. 86, 5) і тому вона називається насліддям Бога (Пс. 2, 8), народом Бога (Осія 2, 1). Тому то й владу, що її вона має і уділяє своїм слугам єпископам, священикам, це не владу людська, але Божа. Її не можна добути людськими силами і тільки при помочі віри ми знаємо, що в ній зложив Ісус ключі до Божого Царства (Мат. 16, 19), дав їй владу відпускати гріхи (Йо. 20, 23, виключати з неї, а тим самим вичеркати з книги життя (Мат. 18, 17), жертвувати на її жертівнику Тіло Христа (Лк. 22, 19). І тому, що вона має провадити людей до Бога, її члени не мають сталої вітчини на землі, але мандрують лише прямуючи до вічної вітчини в небі (Євр. 13, 14).

Церква — це Товариство Святих. Участкування в Святих Речах

Церква, це товариство святих людей, посвячених на службу Богові. А тому, що кожна річ посвячена Богові, на Його виключний ужиток є свята, проте й люди, що через хрещення стаються прибраними божими дітьми, які своїм життям мають віддавати честь і славу Його безконечному Єству, є святі. І тому, що вони через присвячення Богові в Таїнстві Хрещення сталися правно Його прибраними дітьми, повинні старатися, щоб і своїм дальшим життям доводили, що вони справді зрозуміли цю велику ласку, що її одержали від Бога. Вони повинні на подобу св. Павла старатись не тільки назовні, правно, але й у внутрі святим життям, стати добрими членами того збору святих, св. Павло виразно говорить чого Бог домагається від тих, через хрещення посвятилися Йому: « ... щоб ходити вам достойно перед Господом у всякому догоджуванні і у всякому доброму ділі приносячи овочі й поступаючи в розумінні Бога» (Кол. 1, 10) «дякуючи Отцеві, який зробив нас достойними спільноти в наслідді святих у світлі...» (Кол. 1, 12).

А свята Церква справді хоче, щоб люди, її члени поступали в святості, бо вона все в свойому навчанні звертає на те увагу і дає змогу зробити людей святими, бо має святі Таїнства, які є призначені на освячування людей. Неначе брамою вступу до Церкви є таїнство Хрещення, яке дає право охрещеному вживати всіх інших Святих Таїнств на освячення своєї душі. Тими Таїнствами ми чимраз то більше зв'язуємося з джерелом святості — Богом. А вже найбільша злука з Ним довершується в Таїнстві Евхаристії, де Евхаристійний Ісус приходить до душі людини і замешкує в ній із Отцем і Святим Духом. Так що душа справді в особливший спосіб стає мешканням Триєдиного Бога.

Дуже часто порівнують цю злуку, чи товариство святих, святу Церкву до людського тіла. Як у тілі є багато членів і вони всі рівні, хоча й мають прерізні функції, так само і у Церкві. Багато є членів, які різняться між собою світовими достоїнствами, даруваннями; та в Церкві вони всі рівні, хоч і мають у ній різні функції. Й хоча люди прерізних рас, народів, держав належать до неї, люди прерізних станів, багаті й убогі, то одержавши таїнство Хрещення вони стаються одним тілом. Перед нею вони є тільки різні члени одного і того самого тіла, рівні між собою які до гідности. Церква надає своїм членам різні уряди, однак вони є тільки на те, щоб служили для загального добра, а не нате, щоб виносити когось. Вже Ісус Христос сказав: «...хто хоче бути великим між вами, нехай буде вам слугою; і хто хоче між вами бути першим, нехай буде вам рабом» (Мат. 20, 2).

Члени Церкви і її Духові Добра

Добрами духовними святої Церкви втішаються, тобто їх одержують, тільки ті, які живуть справді християнським життям, ті які живуть у ласці Божій. А люди, які живуть у гріхах не є, щоправда, позбавлені тої ласки бути членами тіла Церкви, однак не користають нічого із того життя ласк, яке пливе в ній за діланням Святого Духа. Все таки остаючись злученими з містичним тілом Христа зі святою Церквою і вони дещо користають, тобто інші моляться за них і просять Бога, щоб Він змилосердився над грішниками і дав їм ласку навернення. Й Господь нераз вислухує тих молитов і своєю ласкою притягає назад до себе закаменілого грішника, нераз уже на смертному ложі зм'ягчує його холодне серце і дає ласку навернення.

Та крім тих звичайних ласк, Господь дає ще й надзвичайні ласки: як дар чудес, пророцтва, знання. Вправді, не для приватного вжитку, але для добра загалу, їх уділяє Він добрим і злим людям, на збудовання Церкви і навернення відпавших. А далі, коли ми вже пізнали, що все, що ми маємо, це все від Бога, проте й ті природні дари, що ними Бог обсипав кожного з нас, як багацтво, знання і т.п. є дарами даними не на наш виключний ужиток, але радше на те, щоб ми вживаючи тих дарів, чи дарувань, ділились ними з тими, що їх не мають. До тої жертвенної любови ближнього, нашого брата в Христі взиває нас уже св. Йоан у свойому листі: «Хто ж має поживу в світі і видить свого брата в потребі, та й зачинить своє серце перед ним, то яка Божа любов перебуває в ньому? Дітоньки, любімо не словом, ані язиком, але ділом і правдою» (1 Йо. 3, 1). Якщо справді всі розумітимуть ту звязь між членами Церкви, тоді кожний буде міг закликати з псальмопівцем: «Що за любі мешкання Твої Господи небесних сил. Бажає і лине моя душа до Господнього двора: серце моє й моє тіло радісно взивають до Бога живого... Щасливий той, хто живе в Твойому домі о Боже» (Пс. 83, 2, 3, 5).

Розділ 10

«Ісповідую єдино крещеніє во оставленіє гріхов».

У святій, Католицькій Церкві маємо три Таїнства, які між іншими ласками дають тому що їх приймає ласку освячуючу, тобто відпускають важкі гріхи. Із тих дві в першій мірі призначені до відпущення гріхів, тобто святе таїнство Хрещення і Сповіді, а третя, так би сказати побічно, або в дальшому свойому діланні, тобто святе таїнство Єлеопомазання. Тут у Символі Віри приходять ті дві перші, однак тому, що святими Таїнствами будемо займатись у спеціяльному (особлишому) відділі, тільки побіжно згадаємо про відпущення гріхів, не входячи в особливіш ласки поодиноких із тих Святих Таїнств.

Церква має владу відпускати гріхи

Свята Церква має владу відпускати людям гріхи і то не тільки в цьому значенні, як те говорить пророк Ісаія: «Народ, який живе в Сіоні осягне прощення всіх своїх прогріхів» (Іс. 33, 24) але справді в повному значенні того слова. Тобто, Церква має таку владу, що як її відпоручник, священик вимовить ці слова: «Аз разрішаю тя от всіх гріхів твоїх во імя Отця і Сина і Святого Духа. Амінь» із наміренням увільнити того, що сповідається, від гріхів, йому всі гріхи відпускаються. Очевидно від того, що сповідається вимагається, щоби він хотів висповідатися, щоб визнав усі свої гріхи і мав принайменше совершенний жаль за гріхи. Та як ці всі условини він виповнить, тоді Церква запевняє його, що зі словами священика, прощаються навіть найбільші його провини перед Богом вони зникають начеб їх ніколи не було.

Відпущення всіх провин разом із первородним гріхом одержав кожний із тих, що вже охрестилися в таїнстві Хрещення, так що душа справді вже не має на собі жодної плями. Але ласка Таїнства Хрещення не звільняє нас від кожної нашої природної немочі. Тобто в тій Таїнстві Господь дарує нам цю образу, яку наніс Йому перший чоловік Адам, та однак не повертає вже більше усіх тих надприродних дарів, які мав Адам. Головно не повертає дару безоглядного володіння розуму над смислами, над тілом, що його мали прародичі в раї. Тому й ледво чи знайдеться десь у світі такий чоловік, щоб так завзято боровся проти покус, щоб ніколи не згрішив.

Проте, конечною річчю є, щоб Церква могла в якийсь спосіб відпускати гріхи, які чоловік допускається в свойому житті. Й Церква, яка від Спасителя одержала владу відпускати гріхи: «Прийміть Святого Духа: Кому відпустите гріхи, відпустяться йому, а кому задержите, задержаться» (Йо. 20, 23), уживає тої власті на те, щоб помогти людям, які зійшли з дороги правди на дорогу гріха. Вона знову відчиняє небо грішникам, які своїми провинами собі зачинили, бо вона має ключі до Небесного Царства. «І тобі дам ключі небесного царства (сказав Ісус Христос до св. ап. Петра) і що зв'яжеш на землі, буде зв'язане на небі, а що розв'яжеш на землі, розв'яжеться і у небі» (Мат. 16, 19). Таку саму владу дістали і апостоли, відпускати гріхи словами Ісуса: «Що зв'яжете на землі, буде зв'язане на небі, а що розв'яжете на землі, розв'яжеться і на небі» (Мат. 18, 18). Ця влада справді божа, бо тільки Бог може відпускати ті провини, що люди ображають Його самого. Бог однак дав її своїй Церкві, щоб вона вживала тої власти для добра своїх вірних.

Церква може відпускати всі гріхи

Ісус Христос не ограничив ту владу Церкви ні специфічно до певних гріхів, ні квантитативно, щодо числа гріхів. Тобто, іншими словами, немає такого гріха, що його Церква не могла б відпустити, ані немає такого грішника, якого задля многоти його гріхів вона не могла б розрішити. Ані не ограничив Ісус тої власти до якогось часу, він віддав Церкві свою Божу владу неограниченою, такою, як Він сам уживав тут на землі. Скільки гріхів чоловік не мав би і які важкі вони б не були і під кінець скільки разів він не прийшов би до Церкви, якщо він жалує за них, він завжди дістане розрішення, прощення своїх провин. Вже сам Ісус пояснює цю правду апостолові Петрові, коли той спитав Його, скільки разів належить простити тому, що нас ображає? «Не сім разів, але сімдесята разів по сім» (Мат. 18, 21). Іншими словами, завжди належить прощати тому, хто просить про прощення.

Та хтось міг би закинути, кажучи: Ісус сам говорить, що гріхи проти Нього відпустяться, але ті проти Святого Духа не відпустяться. Так принайменше є в євангелиста Луки: «І всякий, хто скаже слово на Сина Чоловічого, проститься йому, хто ж на Духа Святого хулив, не проститься» (Лк. 12, 10). Ці слова треба так розуміти. Не проститься цьому чоловікові тому, що він сам не є розположений до покаяння. Тобто ті грішники, що наче ті фарисеї, видячи виразно Божі діла, зі злоби приписували їх Дияволові, напевно не були ніяк розположені духом до того, щоб Господь простив їм їхню провину. Бо, як глянемо на те саме місце в Матея: «Тим глаголю вам, усякий гріх проститься людям, а хула на Духа не проститься людям. І хто скаже слово проти Сина Чоловічого, проститься йому, а хто скаже слово проти Святого Духа, не проститься йому ні в цьому віці, ні в будучому» (Мат. 12, 31). Ті слова говорить Ісус, коли фарисеї приписували Його чуда вигнання бісів із біснуватих начальникові злих духів Велзевулові: «Почувши це, фарисеї сказали: не інакше цей виганяє біси, як при помочі

Велзевула, бісовського князя» (Мат. 12, 24). Отже, не відпускається їм гріхів тому, що вони ніяк не жалують за свої проступки і у той спосіб самі не хотять доступити прощення гріхів. Як уже самі знаєте з Нового Завіту, фарисеї уважали себе за одиноко праведних людей на світі і узяли б собі за образу, коли б хтось сказав їм, що вони грішники. Тож брак не є по стороні Церкви, яка має владу відпускати всі гріхи, але по стороні того грішника, що ніяк не хоче жалувати за свої прогріхи. Бо треба тямити, що ніяк не можна давати розгрішення тому, хто не жалує за свої гріхи. Так що священик, якщо має такого пенітента, мусить найперше довести його до жалю, а щойно тоді може його розгрішати.

Хто має владу розрішати (відпускати гріхи)?

Ісус Христос не дав цієї власти усім своїм ученикам, але тільки єпископам і священикам. Тому й нищі чини не можуть ні слухати сповіди, ні розрішати, бо не мають до того Богом даної власти. Але навіть, ті, що вже мають владу розрішати, не можуть уживати її, як самі хотять, лише в спосіб, точно опреділений Святою Церквою. З того ясно слідує, що священики не так як Бог можуть, як хотять, відпускати гріхи, але вони в справуванні того Таїнства є знаряддям у руках Бога, Ісуса Христа, який одинокий є дателем спасіння і Він одинокий у цьому Таїнстві устами священика відпускає гріхи і вливає в душу ласку освячуючу.

Відпущення гріхів, це одиноко вислід Божого авторитету

Як ми вже давніше згадували, гріх — це безмежна образа Бога, безконечного Єства. Щоб за нього задоситьучинити, сам Син Божий мусив терпіти страшні муки і умерти на хресті. Проте, й відпустити їх може тільки один Бог, бо ніхто за Нього не може прощати Його особистої образи. Далі, прощати гріхи, значить душу грішника умертвлену гріхом повертати назад до життя, до Божої ласки. А духовне життя, так само або ще й у більшій мірі, може уділити тільки той, хто є джерелом життя, хто є повнотою всякого, так тілесного, як і духовного життя. Бачимо отже, що до цього треба конечно безмежної могучости Бога. Св. Августин каже, що більшої сили треба, щоб відпустити гріхи, чим щоб сотворити з нічого небо й землю. Коли це все правда, то як до сотворіння світу треба було всемогучого Слова Триєдиного Бога, так само й до того слова: «я відпускаю тобі всі твої гріхи» треба тої самої сили всемочучого Єства. Вже в пророка Ісаії говорить Господь Бог виразно про те, що Він одинокий прощає провини. «Я сам (з ласки) затираю проступки твої задля мене самого, та й не пам'ятаю гріхів твоїх» (Іс. 43, 25). «Пригадай мені, (каже далі Господь) станьмо на суд, говори ти, як можеш оправдатись? Праотець твій згрішив, та й посередники твої відступали від мене (старозавітні священики)» (Іс. 43, 26). Бо так само, як ніхто не може подарувати довгу довжникові, як тільки одинокий віритель, тобто той, що йому позичив. Так само й наші провини ніхто простити нам не може, тільки один Бог. Тому й ми просимо в Господній Молитві кожного дня: «І остави нам долги наша... » (Мат. 6, 12), бо «Перед Тобою одним я согрішив і вчинив зло перед Твоїми очима... » (Пс. 50, 4), бо тільки проти одинокого Господа ми грішимо, Його одинокого ми ображуємо нашими гріхами, тому й до Нього одинокого ми мусимо прибігати й просити прощення.

Тої власти (відпускати гріхи) не мав ніхто з людей перед приходом Ісуса Христа. Він перший як чоловік дістав цей дар від свого Отця: «Щоб ви знали», сказав Ісус до фарисеїв, які гіршилися тим, що Він відпускав гріхи, «що Син Чоловічий має владу на землі відпускати гріхи, сказав до спараліжованого: встань, візьми своє ліжко й іди до свого дому» (Мат. 9, 6; Мк. 2, 9). Опісля перед своїм вознесінням на небо Ісус передав цю владу своїм апостолам, а через них священикам і єпископам словами: «Прийміть Святого Духа! Кому відпустите гріхи, відпустяться йому, а кому задержите, задержаться» (Йо. 20, 23). Все-таки не треба ніколи забувати, що то не священики ні єпископи відпускають гріхи, але тільки ними послуговується Бог, як своїми знаряддями.

Божа доброта в способі прощення гріхів

Вже сам спосіб заглади гріхів, що його придумала Божа мудрість, повинен побуджувати нашого духа до розваги над величністю того Божого дарунку. Він хотів, щоб Його улюблений Син віддав своє життя, пролив свою кров на те, щоб знищити, змити гріхи з наших душ. Тож не що будь заплатив небесний Отець за спасіння наших душ, але Кров свого одинокого Сина — Богочоловіка: «...знаючи, що не тлінним сріблом або золотом викуп ились ви від марного вашого життя, переданого батьками, але дорогоцінною кров'ю Христа, як непорочного й чистого агнця» (1 Петр. 1, 18). Тому як повинні ми цінити це Таїнство, що найперше змиває наші гріхи, дає нам ласку синівства божого; віддає нам утрачену гріхом батьківську любов небесного Отця; а вкінці вказує нам як дорогими уважає нас той добрий Бог. Бо Бог заплатив за наше спасіння кров'ю свого Сина. Він волів, щоб Той умер за нас тілом, як щоб ми на віки втратили життя нашої душі.

Тож як повинні ми цінити це святе Таїнство? Як часто повинні ми користати з цього справді Божого дару? Тим більше, що Господь вже тим самим, що віддав цю владу своїй св ятій Церкві, вказує на те, що Він хоче, щоби люди якнайчастіше користали з неї. Бо це Таїнство, це наче купіль. Як кожний із нас хоче бути чистим і само зрозуміло користає з купелі, коли забрудиться. Тож так само, самозрозумілою справою повинно бути для нас приходити до сповіді, коли відчуваємо, що наша душа запорошилася земськими про-гріхами. Як ніхто не може спастися, хто не охреститься, так само той, що по хрещенні знову попав у гріхи не зможе осягнути вічного

шастя, коли не обмиє своїх гріхів у цьому таїнстві Покаяння. Тому аж дивним здається нам той закон, що його мусила видати свята Церква на те, щоб вірні принайменше раз у рік сповідалися. Це свідчить тільки про те, як люди собі легковажать ті старання Бога, щоб їх спасти. Й вони ще потім сміють говорити, що Бог не любить людей, коли карає пеклом грішників. Як же ж бо міг Бог краще забезпечити спасіння людей як тим Таїнством, що її може приймати кожний чи в день чи в ночі, ба навіть кілька разів у день? Якщо хтось не любить, то хіба лише грішник сам себе не любить, бо не хоче користати з так великого добродійства Божої любови.

Розділ 11

«Чаю воскресенія мертвих».

Значення слів

Коли в попередних артикулах віри ми говорили все «вірю», тут у тому, щоб підчеркнути цю правду, вже визнаємо щось більше, як «вірю», бо кажемо: «я очікую, я вижидаю воскресіння з мертвих». І справді цю правду віри підчеркують не лише отці вселенського Нікейсько-Царгородського Собору, але також Святе Письмо вже кладе цю правду як підставу нашого спасіння. «Якщо немає воскресіння з мертвих, то й Христос не воскрес; а якщо Христос не воскрес, то даремна наша проповідь, як і даремна наша віра» (1 Кор. 15, 14). Чому, спитаєте? Як знаєте, Святе Письмо, свята Церква, прихід на світ Ісуса Христа все те має на цілі навчити людей праведного, божого життя. Тобто такого, що доведе їх до вічної цілі, до безмежного щастя, до Бога. Все те однак має свою рацію, свій смисл тільки тоді, якщо справді існуєте позагробове життя, якщо справді ті люди, що померли, колись устануть і житимуть у віки.. Як кажу, це все має смисл тільки тоді, коли людське життя не кінчиться зі смертю, але радше з нею щойно зачинається. Коли ж немає воскресіння з мертвих, коли ми колись у майбутньому не воскреснемо, тоді смішним було б жити праведно й не догоджувати своєму тілу. Бо сяк чи так кінчилося б усе із цим туземним життям. Тоді не було б різниці між добром і злом, бо не було б остаточної кари за зло, ні нагороди за добро. Та, на щастя, є, дійсно існує позагробове життя. Й тому свята Церква підчеркує цю правду, як основу морального закону, як підставу віри.

Воскресіння мертвих — Воскресіння тіла

У Нікейському символі приходить точніше оприділення того, що має воскреснути, бо кажеться там — воскресіння тіла. В Нікейсько-Царгородському так само треба розуміти, бо кажеться воскресіння мертвих. Очевидно, що не йд е тут про воскресіння того, що в чоловіці не вмирає, тобто душі, але про воскресіння тіла, що по розлуці з душею розкладається й зникає. Очевидно, з тою правдою, що воскресає тіло, яке вмерло, улягло знищенню, розуміється ще й та правда, що те тіло по воскресінні лучиться знову з душею, бо воно інакше не воскресло б правдиво. Його смерть полягає якраз на тому, що душа розлучається з ним, яка є якраз тим життєвим чинником у чоловіці. Зрештою в Святому Письмі «тіло» береться часто в значенні цілого чоловіка: «Бо явиться слава Господня й побачить усяке тіло (кожний чоловік) спасіння від Бога) так бо сказали Господні уста» (Іс. 40, 5); чи в св. Йоана: «І Слово сталося тілом (стало чоловіком)» (Йо. 1, 14).

Тому, що про нікого не кажеться, що він воскрес, що ще не вмер, тому й не говориться, що душа також воскресає. Властиво, воскресає цілий чоловік, бо хоч душа й не нищиться, все таки вона, тому що стремить до злуки зі своїм тілом, не є так би сказати повна, доки не полудиться з тим своїм тілом. В Нікейському символі говориться про воскресіння тіла, тому що деякі воскреснуть, як про те говорить ап. Павло: «Як у Адамі всі вмирають, так у Христі всі воскреснуть» (1 Кор. 15, 22). Отже, без огляду на те, чи хто праведно жив, чи грішно, всі вони воскреснуть. Тільки не однакова доля ждатиме всіх, бо ті, «що добро творили (воскреснуть) у воскресіння життя, а ті, що зробили зло, в воскресіння суду» (Йо. 5. 29). Це означення, що всі воскреснуть, не каже нічого про те, що всі мусять умерти. Бо маємо одно місце в Святому Письмі, що його можна би толкувати так, начеб не всі мали вмерти: «...і мертві в Христі найперше воскреснуть, а потім ми, що останемось живі, вкупі з ними будемо підхоплені в хмарах на зустріч Господові у воздух і так завжди будемо з Господом»(1 Сол. 4,16). Вправді деякі Отці Церкви толкують це місце, що всі таки мусять умерти, навіть і ті, що, як каже св. Павло, остануть ще при житті. В моменті того пірвання у воздухи наче заснуть, умруть і, зближаючися до Господа, знову одержать життя, але вже не те земське, тільки змінене, як усі ті, що, умерши, воскреснуть. Це твердження вони опирають на старій правді, що її вже в Старому Завіті Бог сказав, коли Мойсей просив Його, щоб Бог показався йому таким, як він є: «Не можна тобі бачити мого лиця, бо не може жити чоловік, що бачив моє лице» (Іс. 33, 20). То значить, що смертні змисли людини не можуть видержати слави безмежного Єства й із захвату, чи надміру щастя, чи вражінь, наче та мильна банька мусять порскнути, потягнути за собою смерть людини. Воно й справді годиться, щоб всі люди вмерли, бо смерть, це кара за первородний гріх. А що всі родяться із ним, тож і повинні поносити кару. Зрештою, природа сама зі себе не є незнищима, а головно наше тіло. Так що треба б особлившого чуда, щоб його заховати від знищення. Далі, люди повинні уподібнитися до свого Відкупителя Ісуса Христа й коли Він вмер за наші гріхи, то годилось би, щоб ми, наслідуючи Його в тому, також мусили вмерти.

Воскресне те саме тіло

Має воскреснути те саме тіло, що його ми мали тут на землі за нашого життя, хоч, як ми вже сказали, воно розкладеться, поверне знову до тих первнів, з яких зложене й перейде навіть у тіла інших сотворінь. св. ап. Павло каже, що «Годиться, щоб це, що є знищиме, перемінилось у незнищиме» (1 Кор. 15, 53). Цими словами

натякає на наше тіло. Також і праведний Йов вірив у те, що він тими самими очима оглядатиме Бога й що його шкіра, яка була вкрита струпами, очиститься. Чого не треба було б, коли б він мав одержати якесь інше тіло (Йов 19, 26). Це виходить ясно із дефініції самого факту воскресіння. Бо воскресіння, згідно з Іваном Дамаскином: «Це поворот до того, стану, що був попереду». І згідно зі справедливістю божою годиться, щоб те саме тіло людини, що з ним тут на землі терпіло, могло по смерті також із ним втішатись. Як і з другої сторони, те тіло, яке за життя втішалося всякими благами й уживало, понесло опісля, як прийде час відплати, заслужену кару (2 Кор. 5, 10).

Вигляд воскресшого тіла

Воскресне не тільки ціле тіло, але також все те, що приносить йому славу, красу, також поверне з ним. Як каже Отець Церкви св. Августин: «Тіла не матимуть ані тіни якогось несовершенства. Всі встануть у повноті молодечої краси, в літах, у яких їхнє тіло мало кульмінаційну точку свого розвою. Те, що опоганює тіло, як надмірна туша, чи надмірна худість, зморщини й усякі інші недомагання, що походять від різних хворіб, чи наслідків первородного гріха, зникнуть! Не буде там ні горбатих, ні кривих, ні сліпих, ні глухих, спаралізованих; але кожний буде такий, якби він був, коли б ніколи не хворів, але розвивався як можна найкраще. Бо Ісус поправить усе те, що первородний гріх, а радше кара за нього знищила, перешкодила в совершенному розвоєві. Загалом кожний із нас дістане таке тіло, що буде міг гордитися ним. Не буде мусив ховатись і встидатися так, як тут на землі. Воскресіння має бути приверненням усього створіння до того стану, в якому воно було б, якщо би не було первородного гріха. А що від Бога виходило все в якнайкращому порядкові, все було в своєму роді совершенне, як воно виходить зі слів Святого Письма: «І бачив Бог, що все, що сотворив, було дуже добре» (Бут. 1, 31). І лише гріх знищив ту красу, що її Бог у своєму сотворенні наміряв, проте ті всі браки відпадуть у другій стадії Божого ділання зглядом природи в воскресінні з мертвих.

Докази на воскресіння з мертвих

1) По смерти тіла остає душа, бо вона є безсмертна й тому вона живе дальше. Одначе, силою своєї природи стремить далі до злуки з тілом, від якого смертю насильно відлучилась. І щоб вона могла далі існувати без свого тіла, Бог особлившим способом мусить її удержувати при такому житті по розлуці з тілом. Що вона зі своєї природи стремить до злуки з тілом, свідчить про ціль Бога, що хотів тої злуки, бо Він так сотворив ті дві неповні субстанції. Якщо би тої злуки не було, тобто якщо би не було воскресіння з мертвих, тоді й така злука не могла би ніколи зайти. Отже, стримління душі до злуки з тілом сказалось би безцільним. Те свідчило б про те, що Бог сотворює щось, що не має цілі, то значить, що ділає нерозумно. Що очевидно є ложним. Проте, воскресіння з мертвих є конечною справою, щоб душа, яка з природи стремить до злуки з тілом, могла колись із ним злучитися.

2) Із морального закону виходить ця сама правда. Живучи тут на землі, чоловік, як грішить, чи як робить добре діло, то робить його цілий так, як є із своїм тілом і душею. Якщо би не було воскресіння з мертвих, тоді не було би й справедливости. Бо якщо би мали жити тільки безсмертні душі й вони мали б приймати нагороду чи кару, тоді де була би Божа справедливість, коли тіла, що стільки тут витерпіли, зносили біль, терпіння, голод і холод, мали би пропасти й не дістати жодної нагороди? А з другої сторони, чому мали би остати безкарно тіла тих людей, що ціле життя тільки вживали собі, валялися в гріхах? Бо «Коли тільки в цьому житті вповаємо на Христа, то ми найбільш нещасливі зі всіх людей» (1 Кор. 15, 19). Чому? Бо, якщо немає воскресіння з мертвих, а ми, тямлячи на закони Спасителя, умертвляємо своє тіло, відмовляємо собі всяких розкошей, то що нам остає, коли зі смертю все кінчається? Коли ж заживемо щастям, якщо немає позагробового життя? Проте, неможливо, щоб не було совершенного завершення Божої справедливости. Вона мусить прийти й вирівняти всі нерівності, що зайшли за нашого життя тут на землі, Й сам ап. Павло потішає всіх тих, які терплять, кажучи: «...так що ми хвалимося вами по церквах божих (говорить про Солунян) за ваше терпіння й віру в усіх ваших гоненнях і горю, що приймаєте в доказ праведного Божого суду, щоб удостоїтись вам Божого Царства, задля якого страждаєте. Бо ж праведно в Бога віддати горе тим, що завдають вам горе; а горюючим одраду з нами у відкриті Господа Ісуса з неба з ангелами сили, в огні полум'яному, даючи відомщення тим, які не знають Бога й не коряться благовістю Господа нашого Ісуса Христа» (2 Сол. 1, 4-9).

3) Кажеться, що люди мають осягнути по смерти повного, совершенного щастя. Але, якщо би тільки людські душі мали бути щасливі без тіл, тоді чоловік ніяк не міг би осягнути щастя, повного щастя, бо тільки його частина тобто душа була би щаслива. Проте, конечною справою є, щоб не лише душа, але й тіла воскреснули до того нового, вічного життя.

Та може хтось закинути, що неможливим є, щоб ті самі людські тіла воскреснули назад до життя. Як знаємо, тіло по смерті розкладається, переходить назад у ті первні, що з них воно зложене. Тобто, переходить у воду, вуголь, сірку, сіль, цукор тощо. Ті первні остаються в землі й разом із нею входять опісля в рослини, так що за

який час нічого не остається з тіла помершого чоловіка. Бо воно переходить у тіла ростин, а з них у тіла звірят, а то й інших людей. Проте, якщо справді мало би бути воскресіння з мертвих і то ще до того в тих самих тілах, що вони (люди) мали за життя, тоді міг би настати спір, до кого які части тіла належать, бо не раз може так лучитися, що більше людей матимуть ті самі первні в свойому тілі. Було би важкою справою для нас людей віддати кожному чоловікові його власне тіло, та це не представляє жодної трудности для всемогучого Бога. Він, що зумів цілий всесвіт сотворити з нічого, зуміє також зробити те, щоб кожний дістав своє власне тіло й не потребував сваритися з другими. Що видається неможливим нам, не є неможливим Богові, бо Бог усе може зробити. «Ісус же, глянувши, сказав їм: У людей це неможливе, у Бога усе можливе» (Мат. 19, 26).

Всі люди воскреснуть

При воскресінні з мертвих не буде ніякої різниці. Всі єретики, як Гименей і Филипей, вже за часів св. ап. Павла твердили, що під тим воскресінням, що про нього згадується в Святому Письмі, треба розуміти воскресіння духове й таке вже наступило, «...і слово їхнє як гангрена матиме жар. З таких Гименей і Филитей, які згрішили проти правди, говорячи, що воскресіння вже було й перевертають віру деяких» (2 Тим. 2, 17). Розуміли отже під воскресінням поворот людей із гріховного життя, до життя Божої ласки.

Воскресіння з мертвих у Святому Письмі

Докази про те, що чоловік може знову повернути до життя, може воскреснути, маємо вже у Святому Письмі. У Старому Завіті розказується про таке воскресіння молодців, що їх при помочі Божої сили, як оруддя Бога, довершили пророки: Ілия (1 Цар. 17, 22) і Єлисей (2 Цар. 4, 34). У Новому Завіті маємо три воскресіння, які довершив Ісус Христос: дочки Яіра, молодця з Наїб, і Лазаря (Йо. 11, 1-44; Мк. 5, 21 43; Лк. 7, 11-17). Далі й святі апостоли одержали цю ласку й вони також воскрешали мертвих (Діян. 9, 40). св. Петро воскресив вдову Серну, а св. ап. Павло молодця, що був заснув підчас проповіді, впав із високого вікна й убився.

Крім тих прикладів часового воскресіння маємо багато місць у Святому Письмі, що свідчать про віру Духом Святим натхнених письменників у майбутнє воскресіння всіх людей. Так, приміром, праведний Йов вірить, що він колись власними, тілесними очима побачить свого Бога: «Я знаю. Відкупитель мій живе й Він у послідний день підійме з пороху оцю розпадаючуся мою кожу і я в моєму тілі побачу Бога» (Йов. 19, 25). Подібно й пророк Даниїл: «І багато з тих, що сплять у земному поросі прокинеться, одні на вічне щастя, другі на вічний сором і ганьбу» (Дан. 12, 2). Із Нового Завіту маємо такі приклади зі слів самого Господа Ісуса Христа. Він раз у диспуті зі Саддукеями, які не вірили в воскресіння з мертвих, дає їм дуже гарний доказ. У Святому Письмі не раз приходять слово Бога: «Я є Бог Авраама, Бог Ісаака, Бог Якова.» А тимчасом ті люди всі вже повмирали давно, то значить їхні тіла вже давно розпались, знищились. Отже, якщо справді не було би воскресіння мертвих, тобто, якщо їхня душа не була би безсмертна, ті слова божі були б неправдиві, бо Бог не може бути Богом тих людей, яких уже немає. Однак тому, що їхні душі живуть, та й при кінці світу мають полупитися з тілами, тому Бог може говорити: «Я є Бог Авраама, Ісаака й Якова» (Мат. 22, 32). На воскресіння з мертвих вносимо з тих слів, що євангелисти говорять про Страшний Суд: «Як же прийде Син Чоловічий у славі своїй і всі святі ангели з ним. Тоді сяде на престолі своєї слави і зберуться перед ним усі народи» (Мат. 25, 3І). А щоб вони могли зібратися, мусять найперше воскреснути. Подібно говорить і св. ап. Павло в своїх листах (1 Кор. 15, 12; Сол. 4, 14). «Бо коли ми віруємо, що Христос умер і воскрес, так і Бог тих, що поснули в Ісусі, приведе з ним» (Сол. 4, 14). «Сам Господь із повелінням, із голосом архангельським і з трубою божою зійде з неба й мертві в Христі воскреснуть найперше» (Сол. 4, 16). Багато місць є ще крім тих у Святому Письмі, які виразно свідчать про ту так важну для кожного з нас правду про будуче воскресіння з мертвих. Про те не то, що вагатися не можна, але навіть ніяк не можна сумніватися.

Порівняння

В природі маємо також: багато подібних випадків, які нам поясняють, чи пак роблять більш приступною цю правду про воскресіння мертвих, св. ап. Павло каже таке: «Безумний ти, що сієш, не оживе, коли не вмре. І що сієш, не будуче тіло сієш, але голе зерно, як лучиться пшеничне, або яке інше. Бог же дає йому тіло, яке захоче» (1 Кор. 15, 36). «Так і воскресіння з мертвих, Сіється у знищенні, устає в незнищенні» (1 Кор. 15, 42). Отже, ясно доводить ту правду, що б щось воскреснуло — мусить конечно вмерти й смерть не є перешкодою в будучому воскресінні, але радше є конечною передумовою воскресіння. Бо як зерно всіяне в землю, якщо не вмре там, якщо не зогниє, не принесе овочу. Подібно є з кожною ростиною, яка щоб виросла, її насіння мусить найперше вмерти, зогнити й тоді щойно його смерть дає життя новій ростині. Подібно й зі смертю людини, вона мусить конечно прийти, щоб опісля, як нате прийде час, він міг воскреснути до нового, ніколи не кінчаючогося, життя.

Що знову до мучеників, які пострадали життя за віру Христову, яких четвертували, палили, відрубували голови, члени тіла. Всі вони воскреснуть із всіма своїми членами, бо якщо би так не воскресли, не були би в своїй повній красі. Вони все таки матимуть знаки своїх терпінь, вони однак не будуть опоганювати гармонії їхньої

краси, але противно будуть її ще підносити. Вони будуть наче прикрасами тіла, так як рани Спасителя. Подібно й прокляті воскреснуть із усіма своїми членами, однак їхнє тіло не буде прославлене так як праведних. Воно вже відразу буде вказувати, що його жде на страшному суді.

Безсмертність воскресших тіл

Воскресне отже, як ми вже сказали, те саме тіло; однак із воскресінням воно вже не останеться таким самим. Головною зміною у воскреслому тілі буде те, що воно вже не підлягатиме смерті. Смерть, це страшне марево, яке висіло над кожним створінням тут за земського життя, втратить по воскресінні уже усю свою владу. «Потоптана буде смерть по всі віки...» (Іс. 25, 8). Бо Ісус тоді умертвить смерть: «О смерте, я буду твоєю смертю...» (Ос. 13, 14). Поясняючи ті слова пророка Осії, св. Аді. Павло каже: «Останний ворог — смерть, буде побіджена» (1 Кор. 15, 26). Подібно й св. Йоан в Об'явленні каже: «Не буде більше смерти» (Об'явл. 21, 4). Тому, що Ісус Христос цілковито відкупив людей від первбродного гріха, не може вже оставати ніякого сліду по ньому, ніяка кара, тим більше ця найважніша — смерть. Далі, з огляду на Божу справедливість годиться, щоб по воскресінні вже не було більше смерті, тому щоб добрі могли втішатися щастям, а грішники на віки покутуватимуть за образу Божого маєстату. Грішники шукатимуть смерти в ті дні: «І шукатимуть люди смерти в ті дні й не знайдуть її, і бажатимуть умерти й утікатиме смерть від них» (Откр. 9, 6).

Властивості воскресших тіл

Найперше тіла воскресших будуть, як ми вже сказали, втішатися красою хоч її може за їхнього життя природа, знищена первородним гріхом, їм відмовила. Тіло буде під кожним оглядом совершенне, в повні розвитку й краси.

Та крім того тіло відзначатиметься особлившими дарами. Перший із них, це неможливість терпіння. Значить, що наше тіло не буде могло вже більше терпіти. Не буде вже болю, який стільки давався в знаки нашим членам, ані змучення не будемо вже більше відчувати, яке також не раз докучало нам за життя. Ні холод, ні горяч уже більше не буде нам докучати. Ні вода ні вогонь, ні який інший нищачий елемент не матиме вже більше власти над нашим тілом. Жоден удар, якщо би хтось поважився його нам завдати, не матиме вже впливу на нас, бо його наше прославлене тіло не відчує, загалом там уже не буде ні хворіб, ні жодної іншої слабости чи небезпеки для нашого тіла. Воно, так би сказати, вже буде вийняте з-під законів природи, а буде далі існувати на подобу якогось духового тіла. Це все однак відноситиме тільки до тіла прославлених, тобто до тіл праведних людей. Бо тіла проклятих не матимуть того привілею. Противно, вони кожним фібром відчуватимуть, кожним нервом пекельний вогонь, як також усі інші муки, які їх ждатимуть у пеклі. Вони вправді матимуть так само як і тіла праведників прикмету незнищимости, то значить, жодне з тих терпінь чи мук не буде могло позбавити їх членів ні частей тіла. Однак вони відчуватимуть біль ще більший, як тут за життя. Бо тут надмірний біль відбирає притомність, і в той спосіб природа бороніться перед надмірним болем. Там однак вони не будуть могли втратити притомности, бо мусять завжди, цілу вічність свідомо каратися за свої свідомі й добровільні гріхи. Про цю незнищимість людських тіл по воскресінні з мертвих вчить нас св. Павло: «Так і воскресіння мертвих. Сіється у зіпсуття, устає в незіпсутті» (1 Кор. 15,42). Значить, що те, що тут на землі було (наше тіло) знищиме, підлягаюче хворобам, по смерті встане вже не таке, але якраз противне своїй дотеперішній природі. Там на другому світі вже немає більше ні болю, ні журби, ні стогону.

Велич тіл праведників

Рівночасно з красою й неможливістю терпіти, тіла праведників відзначатимуться величчю, блиском наче сонце яснітимуть, як колись Спаситель, коли преобразився перед трьома апостолами на горі Тавор: «І переобразився перед ними: Його лице сіяло як сонце, а одежа Його стала біла як сніг» (Мат. 17, 2; Мк. 9, 2). Про ту славу тіл праведників говорить св. Матей: «Праведні заясніють як сонце в царстві їхнього Отця» (Мат. 13,43). Цей Божий дар для тіл праведників називає св. Павло: славою, величчю. Господь наш Спаситель «переобразить тіло нашого смирення, щоб було подібне до тіла Його слави, по дійстві, яким зможе собі покорити все» (Филип'ян 3, 21). Отже, Ісус ужиє своєї Божої всемогучости, щоб наші тіла, які терпеливо зносили терпіння тут на землі й несли Його слідами щоденний хрест, прославити й уподібнити до Його воскресшого, прославленого тіла. Те тіло стане в славі, хоч воно й умерло і зникнуло тут на цьому світі: «Сіється в безчесті — устає у славі. Сіється в немочі, встає в силі» (1 Кор. 15, 43). Справді немає нічого більш огидного, як людське тіло, що вже розкладається. Однак Бог у своїй могучості хоче, щоб те тіло, яке видається нам таким огидним, знову колись воскресло. На ньому Він показує свою всемогучість і свою вірність. Всемогучість, бо з цього огидливого трупа, на якого вид усі відвертаються, Він привертає до життя прославлене, повне краси й слави тіло праведника. Із того, вже нікому непотрібного складу первнів, цілковито безвладного, Він творить повний сили організм, що його вже більше жодна земська сила нарушити не зможе. Він підлягаючу зіпсутті матерію підносить до життя й безсмертности, які належаться лише духовим єствам. Господь потверджує свою вірність. Бо він не забуває й на

те тіло, яке разом із душею йшло дорогою до Нього. Проте, нагороджуючи душу, нагороджує рівночасно з нею й її невідлучного товариша — тіло. Дещо з тої слави прославленого тіла бачили вже й жиди в пустині. Бог відзначив був їхнього провідника Мойсея, що з ним багато разів говорив, якого Він полюбив за його любов до Його вибраного народу, Ізраїля. Кажеться, що такий блиск бив із лиця пророка, що люди не могли глядіти на нього. І як він мав говорити до них, то мусив покривати своє обличчя, бо очі людські не могли знести надземського блиску Його лиця. «...Як сходив із гори, так не знав Мойсей, що стала сяяти промінням шкіра на Його лиці, бо він розмовляв із Господом» (Ісх: 34, 29). «І як Мойсей переставав промовляти до них, так спускав собі на лице покривало» (Ісх. 34, 33). Той блиск тіла походить із душі, яка получилась із Ним (Богом). Цей блиск, це наче уділення того щастя тілу, що ним втішається душа праведника. Вже тут на землі, щастя людини об'являється назовні в виразі його лиця й успосібленні.

Оскільки більше об'явиться те внутрішнє щастя душі, яка осягнула свою ціль і тішиться безмежним щастям, огляданням відвічного добра, несогвореної краси.

Рухливість тіла

Тіла праведників по смерті не будуть вже більше обтяжувати душі своєю тілесністю, своїм тягарем, неповоротністю. Нам уже не буде треба в небі жодних середників комунікації, бо кожний із нас в одну мить, наче людська думка перенесеться, де захоче. Для прославленого тіла не буде існувати віддаль чи перепона. Як Ісус по своєму воскресінні являється в одну мить, де хоче й зникає, коли хоче, так само й ми являтисьмемо в одну мить там, де захочемо. Як для Ісуса зачинені двері не ставлять найменшої перепони, так само й для нас не лише земля, але й цілі світи не будуть перешкодою в дорозі, куди захочемо йти. Загалом тіло, яке за час нашого туземного життя підпадало прорізним законам природи, по смерті й воскресінні звільниться від тих усіх оков, які його в'язали. Бо то, «що діялось у немощі, встає в силі» (1 Кор. 15, 43).

Субтельність тіла

Тіла воскресших звільнені від того всього, що обтяжувало його в земському житті й робило надто повільним, звільнившися від того всього по смерті стануть начеб найкращим інструментом, знаряддям душі. Воно під її безоглядним проводом із легкістю виконуватиме все, про що колись за життя чоловік і мріяти не міг. Бо «Сіється тіло душевне, встає тіло духове» (1 Кор. 15, 44). Значить наше тіло зі земського, матеріального стане своїми властивостями радше подібним до духа.

Овочі з розважання того розділу

Найперше ми повинні бути вдячні Творцеві за саме об'явлення тої правди про будуче життя, про воскресіння не тільки наших душ, але й тіл. Бо скільки то могучих умів розважало над тими правдами через ціле життя, кілько то людей шукало за Богом і вони ніяк не могли, хоч у части, дійти до такого совершенного пізнання, як ми. З другої сторони ми повинні доложити усіх старань, щоб наші душі й наші тіла справді осягнули те щастя, до якого Творець їх призначив. Бо чим же можуть бути для нас ті недостатки землі, ті труди, що їх мусимо тут за життя зносити, коли нас жде така слава й таке щастя? Тому в нещастях і терпіннях та й в покусах ми повинні класти перед наші очі те, що жде нас на другому світі й наче той праведний Йов, опущений усіма, обложений страшною, відразливою хворобою звертати наші очі до неба й там шукати потіхи й розради (Йов 19, 25). А коли й те не помагає й коли покуси мимо того всього стараються заволодіти нами, тоді пам'ятаймо, що по воскресінні з мертвих є ще й інше місце крім вічного щастя й воно жде зі своїм неугасаючим вогнем на тих усіх, що переступають закони Страшного Судді — Бога. Бо любов Божа уживає своєї всемогучости, щоб нагородити тих, що праведно живуть, але вона уживає її також на покарання тих, що гордять нею, що її відкидають.

Розділ 12

«І жизни будущаго віка»

Значення розділу

Отці Собору хотіли замкнути Символ тим розділом, що обнімає в собі всі найважніші правди нашої віри, щоб віруючі могли мати перед очима оцю так важну для людського життя правду про вічне життя. Того життя ми ожидаємо так само як і правди про воскресіння з мертвих. А тому, що воно повне щастя, повне всякого добра, проте й наші очі повинні бути завжди звернені до нього, як до нашої останньої цілі. Та треба нам пам'ятати одне, а саме, що те вічне життя осягне тільки той, хто йде дорогою Божих законів, той, хто сповняє Божі заповіді.

В латинському символі віри приходить ця правда трохи виразніше, бо там кажеться «вірю в життя вічне». Під тим вічним життям розуміють Отці собору не саму вічність, але радше щасливу вічність. Бо учасниками вічности будуть не лише праведники, але й прокляті й Дияволи. Вони однак дуже радо воліли б, щоб їхнє життя не було вічним. Під тим вічним життям, якого ми вичікуємо, чи під будучим віком, що нас жде по смерті, розуміємо вічне щастя, щастя безмежне, що може задоволити всі людські бажання. Так також розумів цей вислів учений у жидівському законі, який питав Ісуса, як можна осягнути вічне життя. «Учителю благий, що доброго належить мен: робити, щоб осягнути вічне життя?» (Мат. 19, 16; Мк. 10, 17, Лк. 18, 18).

Природа вічного щастя

Вічне щастя, що про нього говоримо, не полягає чи не міститься в матеріяльних, проминаючих річах. Тому, що річи матеріяльні нудяться нам із бігом часу, стають нам навіть утяжливими, наколи б мали оставатись назавжди. Тим вічним щастям не можуть бути річи матеріяльні, тому що вони минаються, Бони не є, й не можуть бути вічними. А тимчасом щастя, щоб було совершенне мусить бути вічним. Бо хоча б не знати як чоловік був щасливим, то вже сама думка, що те щастя, чи що той стан мав би колись перестати існувати, мав би колись змінитися, вбила б те щастя вже в зародку. Зрештою й Святе Письмо остерігає нас, щоб ми часом не схибили й стриміли до щастя не того, що Бог хоче, й щоб ми н е шукали Його там, де Його немає. Воно остерігає нас перед любов'ю світу, кажучи: «Не любіте світу, ані того, що в світі. Хто любить світ, в того немає любови Отця... світ минається, а з ним і йо го жажда» (1 Йо. 2, 15-17). Проте, ми повинні легковажити те все, що нам може дати світ, бо немає для нас тут щастя в світі. Ми на цьому світі не громадяни, але чужинці. Ми на ньому лише подорожні, що спішимо до нашої правдової вітчини, до неба. «Любі, молю вас як чужосторонців і прохожих ухилятися від тілесного хотіння, що воює проти душі» (1 Петр. 2, 11). Хоча вже й у цьому житті ми можемо чутися щасливими, головно тою надією на будуче наше щастя, головно коли жиємо так, що можемо сподіватися, що нашою нагородою за життя тут на землі буде якраз те вічне життя: «...ждучи блаженного уповання і уявлення слави великого Бога й Спаса нашого Ісуса Христа» (1 Тит. 2, 13). Ті ж знову, мудрі цього світу, які думали в цьому житті знайти своє щастя попали в ще більшу біду й нужду. «Славлячи себе мудрими, потуманіли, ... зате Бог передав їх карі безчестя..:» (Рим. 1, 22, 26). Із того означення нашого будучого щастя «життя вічне» виходить, що воно мусить бути вічним; і ніколи не буде кінчатися, а не так, як те розуміли мильно деякі. Бо щастя осягається із получення всіх дібр без домішки якого-небудь зла. Проте, щоб те щастя справді задо волило бажання людини, є конечним, щоб воно тривало вічно, бо, як уже сказано, сама думка, що те щастя може колись мати свій кінець, може затроїти чоловікові найщасливішу хвилю.

Суть Небесного Щастя

Вічне щастя, щастя неба містить у собі два роди дібр. Так звані добра есенціяльні суттєві й добра додаткові. Загалом важко сказати чоловікові, що за щастя жде нас на другому світі, бо ми не маємо жодного середника тут у нашому житті, що підходив би до небесних. Проте, й не можемо на підставі порівнання хоч у приближенні очеркнути те наше будуче щастя. Зрештою вже сам Бог навчає нас, що розум людини не годен збагнути того всього, що Він приготовив для своїх вибранців, праведників: «Чого око не виділо, ні вухо не чуло й на серце чоловікові не прийшло з того, що наготовив Бог тим, що Його люблять» (1 Кор. 2, 9). Проте, не тільки чоловік не може точно описати, які розкоші ждуть його в Небесного Отця. Він навіть у своїй уяві того собі ніколи ні представити ні бажати не зможе з того, що Бог, добрий Отець приготовив для всіх, які виконували Його волю тут на землі.

Суттєві Добра

Суттєвим щастям усіх щасливих у небі, це оглядання Бога. Пізнавання Його несотвореного Єст ва, любов до того всесовершенного Єства, а заразом щастя, що з тої любови випливає для самого чоловіка. Розважмо подрібно це все. Як знаємо, Бог сотворив людину на те, щоб поділитись із кимсь тим надміром щастя, що його

сам має. Тому й сотворивши, призначив людину до себе самого. Вже в самому почині життя в злуці душі з тілом у лоні матері, Бог влив у душу людини бажання щастя. Це промінь любови Бога, що його вкладає наш небесний Отець у душу кожного чоловіка. Й не диво, що кожний чоловік, що приходить на цей світ, шукає ціле життя затим щастям, але його ніколи знайти не може. Не може знайти його тут на землі, тому що його тут на землі немає. Воно є тільки в небі, бо тим нашим щастям, одиноко можливим і повним, це сам Господь Бог. Із самого бажання можемо пізнати, що його заспокоїти може тільки той, хто є безконечний. Бо, як ми вже перед тим згадали, те бажання глядить за чимсь, безконечним, так що сотворені речі його ніяк не можуть заспокоїти.

Чоловік, це єство, духово-змислове єство. Тому однак, що його духова частина згідно з Божим призначенням повинна панувати над смисловою, тілесною, проте й щастя тої духової частини є заразом суттєвим щастям цілого чоловіка. А духове щастя, щастя нашої душі, нашого розуму полягає на пізнаванні (огляданні) й випливаючій із того оглядання любові, та з нею злученого щастя. Кожна гарна річ уже тут на землі викликує в нас стреміння пізнати її докладніше, оглядати її якнайдовше, щоб наче насолоджуватись красою того справді гарного предмету, чи гарної особи. Коли вже сотворіння, гарний краєвид, гарна особа, якась правда, приклад гідний наслідування так потягає за собою наш ум, то що доперва ця Божа, безмежна, несотворена краса? Адже ж створіння це тільки несовершенні сліди Божої, несотвореної краси. Й коли вже вони можуть полонити наш ум, потягнути за собою, то що ж доперва сам Творець — Бог? Із такого оглядання конечно пливе любов до річи, яка бавить наше око, захоплює наш ум. Бо наша воля вже так сотворена Богом, що стремить конечно до того, що їй розум показує як добре, гідне пожадання. Це стримління до річи пізнаної розумом, цей гін, стремління нашої волі до неї, це любов. Проте, чим краща річ, чим більше совершенна, тим сильніший той гін до неї, тим більша любов. Уже тут на землі не раз лучається, що люди так задурюються в якійсь речі чи особі, що коли її втратять, кінчають зі своїм життям, бо думають, що вони вже втратили все. Коли отже, вже тут на землі ріши сотворені, несовершенні вміють викликати в людей велику любов до себе, то як же ж потягатиме до себе нашу волю сам Творець, ця відвічна, несотворена краса? Він, те джерело всього, початок усякої краси! Як же ж прилягне до нього розум і наша воля, коли Він сам їх власне на те сотворив, щоби вони Його всюди шукали й до Нього одного стреміли?

Те пізнавання й любов має тривати цілу вічність. Пізнавання триватиме вічно, тому що наш ум, хоча й при помочі Божого світла взнесеться до способу Божого пізнавання, пізнаватиме все таки на людський лад. Значить він буде оглядати Бога, пізнавати Його так, як Він є в собі, а не при помочі порівнань, прикладів, що їх черпав зі сотворінь. Все таки не буде міг пізнати Бога вичерпуюче, та як Бог сам себе пізнає. Бо є неможливою справою, щоб скінчений ум, розум ограничений міг пізнати в одну мить боже, нескінчене Єство. Ми будемо пізнавати в Бозі все, що було, є й буде. Будемо пізнавати всі таїни природи, Божі таїни, загалом усе, що є тільки можливим до пізнання. Однак тому, що Єство боже є незмірне, безконечне, тому й ми без кінця матимемо що пізнавати цілу вічність. А тому, що з пізнанням разом у парі йде й любов до того прегарного Єства — Бога; тому ми конечно й цілим жаром нашої любови любитимемо того нашого всемогучого Отця, ту безконечну красу. В тій любові буде й наше щастя, тому що вона (любов) є вже посіданням того Єства, до якого ми були сотворені й призначені. Й тому, що сама любов є щастям, розкішшю того чоловіка, що любить, тому й та наша любов до Бога буде рівночасно нашим безконечним щастям.

А чи ми не будемо нудитися, спитає хтось, дивлячися усе тільки на Бога? Вибачте мені це богохульне питання, та однак деякі люди про те питають. Про те не журіться, найперше тому, що в Бога все матимемо щось нового до оглядання. Так що й мови не може бути про нудьгу, бо ми будемо все зайняті пізнаванням тих правд, до яких ніяк не могли би дійти, або таких, про яких ми навіть і не снили. Зрештою на вид Бога захват огорне нас, що не лише про нудьгу, але й про все інше, навіть про нас самих забудемо.

З перед очей нашої душі зникне все, а одиноке, що остане в нашій свідомості, піддержуваній Божою силою, це буде почування безконечного щастя, безграничної радости. Ми відчуватимемо близькість непонятного, безмірно любленого, прегарного Божого Єства. Того щастя не може ніхто з нас описати, бо на нього наші природні снаги навіть реагувати не можуть, як очі сліпого не реагують на світло сонця, св. Павло, говорячи про своє пірвання до третього неба, не може навіть висказати того, що там бачив і чув: «І знаю такого чоловіка..., що був підхоплений у рай, і він чув там невимовні слова, що їх чоловік не може висказати» (2 Кор. 12, 3). Як бачимо, люди самі навіть не беруться описувати того надземського щастя, бо його нашими снагами, нашими земськими силами відчути не можемо, навіть нашим розумом його поняти не зуміємо. Як уже було сказано, якби хто побачив Бога, то не міг би жити, мусив би з надміру того щастя вмерти. Проте, там у небі, Божа сила буде мусити дбати про те, щоб ми не згоріли з надміру любови до Бога, з надміру того щастя, щось подібного, як ті нічні комахи, що непереможною силою пруться до світла й у ньому в огні гинуть. Бо це справді величезна таїна, що сам Бог, відвічне безмежне Єство знизилось до свого створіння й позволило йому любити себе, а що більше, щоб воно само полюбило людину.

Про те, що ми тут сказали виразно говорить Святе Письмо: «Се ж є вічне життя, щоб ми пізнали Тебе одинокого, правдивого Бога й того, що Ти послав Ісуса Христа» (Йо. 17, 3). Там пізнаємо Бога таким як є сам у собі: «Любі, ми тепер діти божі, та ще не явилось, чим ми будемо; знаємо ж, що коли Він появиться, ми будемо

Йому подібні, бо ми побачимо Його, таким як Він є» (1 Йо. 3, 2). Вже тут на землі ми пізнавали Бога, але несовершенно, наче в зеркалі: «Бо бачимо в зеркалі (при помочі сотворінь, що є деяким наслідуванням Божих совершенств) в загадці, тоді ж лицем до лиця; тепер пізнаю в части, тоді ж як і мене пізнано (як він мене пізнав) (1 Кор. 13, 12).

Додаткові Добра

Другорядними добрами, що ними втішаються праведні в небі поза посіданням Бога, тобто Його пізнанням і любов'ю до Нього. Це все те, що його називає ап. Павло: «Слава, честь і супокій для всіх тих, що роблять добро» (Рим. 2, 10). Тому що в догляданні Бога всепізнають, а любов до того безконечного Єства виповняє ціле їхнє серце, заспокоює його бажання безконечного щастя, проте вони собі вже більш нічого не бажають, бо одержать більше чим могли собі бажати. Те щастя виповнить їх цілковито. Проте, кажеться, що між ними царює спокій, у їхніх душах уже не може царити нічого іншого, як тільки совершенний спокій, бо в них засів Цар Мира (спокою) Бог. Все що лиш існує гарного, милого вони вже мають і тепер лише насолоджуються ним.

Однак поза огляданням Бога, безконечного Єства, вони втішатимуться життям із своєю родиною, що в ласці зійшла з цього світу. Радітимуть оглядаючи святих ангелів, тих чистих прегарних духів, яких міріяди побачать у небі на службі Бога. Пізнають всіх святих мучеників, апостолів, загалом усіх, про яких ми чули з оповідання, чи читали в книжках подивляючи їхнє побожне життя й сильну волю в поборюванні перешкод на дорозі до Бога. Там пізнають вони нашу спільну Матінку Пречисту Діву Марію, цю пречудну, непорочну Діву, яка удостоїлася бути Матір'ю Бога. Побачать її у славі вищу понад найвищих ангелів, Херувимів і Серафимів, Царицю Неба.

Вкінці, оглядатимуть нашого Спасителя-Богочоловіка, що сидить по правиці слави Небесного Отця й Він називатиме їх своїми братами-другами. Й справді безмежне щастя огорне кожного з праведників, й тоді щойно вони зрозуміють, що то значить: «...що ні око не бачило, ні вухо не чуло ні в серце людини не увійшло з того, що Бог приготовив для тих, що люблять Його» (1 Кор. 2, 9). Він сам наче той володар у притчі «підпережеться й посадовить їх за стіл та й сам приступивши послугуватиме їм» (Лк. 12, 37). А нам не остане нічого іншого, як радіти разом із псальмопівцем кажучи: «Що за любі Твої домівки Господи небесних сил. Бажає й лине моя душа до Господнього двора, серце моє й моє тіло на радощах кличуть до живого Бога» (Пс. 83, 1).

Заключення

Проте, й ми всі повинні старатися всіма силами слідувати дорогою, що її нам показує свята Церква, щоб часом ми самі не позбавили себе того щастя. Що ж може мати за вартість якесь земське, проминаюче добро супроти того безмежного щастя, неба. Супроти тої слави, що нас жде в нагороду за труди й терпіння туземного життя. Пам'ятаймо завжди, що: «хто сіє скупо, скупо й пожне, а хто сіє в дарах у дарах і жатиме» (2 Кор. 9, 6). Залежно від заслуг тут на землі, жде нас щастя й слава; або ганьба й кара там на другому світі. А це все осягнути можна тільки усильною, невпинною працею над собою, щоденним змаганням до добра й молитвою, бо Бог нам каже робити що можемо, а до чого нам наші сили не вистарчають, просити в Нього помочи. А Він напевно не відмовить нам своєї ласки, та й своєю всемогучою рукою можемо, а до чого нам наші сили не вистарчають, просити в Нього помочи, там де житимемо: «в красоті спокою в селищах безпечних і в богатих осадах» (Іс. 32, 18).

Кінець першої частини

Частина друга

Святі Таїнства

Про Святі Таїнства загально

Значення слова “Таїнство”

Само слово таїнство, або «САКРАМЕНТУМ» в латинській мові вживалося вже давно, ще в римському війську. Означало воно зобов’язання, до якого хтось зобов’язувався присягою. Тому й та присяга, що її складали жовніри на знак послуху державі, звалася — таїнство, сакраментум.

У церковних письменників це слово мало інакше примінення. В них це слово подібно як грецьке слово «містеріон» означало святу й укриту річ. Святі таїнства, це видимі знаки (видимі нашими змислами), що об’являють назовні невидиму ласку, якої вони уділяють. У перших часах християнства було багато більше Таїнств, тобто укритих річей, що їх об’являли назовні видимими знаками. Як знаємо, перші християни були переслідувані поганами, тож не могли явно розпізнавати себе, чи явно писати до себе. Та не лише з огляду на переслідування вони укривали свою науку, але також із огляду на те її укривали під символами, щоб не дати її на посміх поганам. Символи, знаки, які для втаємниченого давали сейчас спромогу пізнати, про що йшлося. Такими таїнствами були: знак риби, якому відповідало слово грецьке ІХТІОС, що означало: Ісус Христос, Божий Син, Спаситель. Подібними знаками були: хрест, якір, агнець. Проте, як вже передше сказано, ті знаки об’являли назовні щось святого, щось укритого для покликаних. У святих Таїнствах, можна би сказати зі святим Григорієм: Божа ласка уділяє спасіння під заслоною змислових (доступних змислам) знаків.

Дефініція святого Таїнства

Святі Таїнства — це знаряддя для вжитку святої Церкви, що служать до уділювання ласк для її вірних. Вони служать так на привернення освячуючої ласки тому, що її втратив, як і на побільшення ласки в того, що її вже має. Проте, щоб вже дати точну дефініцію, точне означення того, що то є святе таїнство, скажемо зі св. Августином: «Таїнство, це знак святої речі.» (Царство Боже 10, 5.) Або іншими словами: «Таїнство це видимий знак невидимої ласки установлений Христом для нашого спасіння.»

Знак

Є речі, що підпадають під наші змисли, тобто такі, що ми можемо пізнати змислами. Вони діляться на дві групи: Перша група, це ті речі, що є зрозумілі самі в собі й самі себе означають. Друга група це ті, яких ціллю є означати, чи узмисловлювати щось іншого. Так приміром, наша мова, письмо чи що-небудь іншого це знаки, які підпадають під змисли (слух, зір), але мають служити для означення якоїсь іншої речі. Приміром, мовою висловлюємо наші гадки, що їх інакше ніяк не можна було б пізнати. Це найкраще видно з цього, що той хто не розуміє даної мови, ніяк не розуміє того, що другий хоче йому розказати. Проте, мова буде видимим знаком нашої невидимої гадки, чи ідеї.

Так само й Святі Таїнства є знаками, тобто є річно установленою, що підпадає під змисли, що своєю подібністю представляє те, що Бог при помочі своєї невидимої, Божої сили ділає в душі того чоловіка, який дане таїнство приймає. Ось приміром святе таїнство Хрещення, зовнішнім поливанням, чи як то було давніше цілковитим погруженням у воді, означає, що як вода змиває всякий бруд із тіла, так само й сила Святого Духа змиває всякі плями гріха з нашої душі. Бо дійсно в цьому самому часі, коли вона обливає тіло того, що хреститься, Божа ласка обмиває його душу від первородного гріха, коли це немовля; а від первородного гріха й від особистих гріхів, коли це дорослий чоловік, який вже уживає розуму і має особисті гріхи. Що до погруження в воді, то воно означає смерть грішника, символізує рівночасно смерть гріха, усунення його з душі, а його вихід опісля з купелі Хрещення, означає народження до Божої ласки. Це дуже досадно підчеркує св. ап. Павло: «Бо ми погреблися з Ним через Хрещення у смерть, щоб, як Христос устав із мертвих славою Отця, так і ми ходили в обновленні життя» (Рим. 6, 4).

Знак святої речі

З досвіду знаємо, що є знаки природні, на яких вид сейчас заключаємо про річ, яку вони представляють. Приміром дим, сейчас означає приявність вогню. Той знак називаємо природним, бо він незалежно від людей, не установлений ними (як приміром наша мова, слова, які уживаємо на означення речей) означає чи радше звіщає нам про вогонь. Про такі знаки знаємо з нашого досвіду; а про знаки умовні, видумані людьми,

дізнаємося чи з навчання чи в якийсь інший спосіб.

Та побіч знаків, які установили люди, є ще знаки, що їхнім автором є сам Бог. Ці знаки Бог дав людям, щоб означали чи пригадували їм дещо. Так приміром свято «Опрісноків» у жидів, чи «Пасхальне ягня» мало їм завжди пригадувати на їхній вихід із єгипетської неволі, і т.п. Подібні до тих Божих знаків є і Святі Таїнства. Вони є установлені Богом (не вигадкою людей!) нате, щоб спричиняли в нас це, що вони означають. Отже, вони не лише пригадують на якусь подію в Божому провидінні, але спричинюють те, що назовні показують. Так у таїнстві Хрещення поливання водою получене зі словами: «хрещається раб божий Н. Н. во ім'я Отця і Сина і Святого Духа» не лише означає зовнішнє очищення тіла від бруду, але також спричинює обмиття, очищення душі від гріха первородного й від особистих гріхів, коли той, що приймає це таїнство, їх мав.

Різниця між Таїнствами й іншими святими знаками

Та є багато річей, які можна підтягнути під спільну назву «святого знаку». Також є багато святих речей, що не мусять бути через те святими таїнствами. Тому для розрізнення повторяємо, що святе таїнство — це якась річ підпадаюча під змисли, що з Божої установи має силу не лише означати, але також уділяти святість цьому чоловікові, що її приймає. Проте, ясно стане кожному, що хрести, ікони й тим подібні речі, хоч є святими знаками, святими річами, однак їх не можна ніяк назвати святими таїнствами.

Різнорідні значення Святих Таїнств

Святі таїнства, містичні знаки установлені Богом, мають означати не лише якусь одну річ, але противно більше річей разом. Святі таїнства, що означають нашу святість і праведність, означають рівночасно і інші речі дуже тісно сполучені зі святістю, а саме терпіння Спасителя, що є причиною нашої святости, вічне життя, вічне щастя в небі, що до нього начеб до цілі спрямована наша святість. Тому кожне таїнство означає річ минувшу, терпіння Спасителя, що є її причиною, річ сучасну, наше освячення й річ майбутню, вічне щастя, що є ціллю нашого освячення. Ця річ не є лише думкою. Це знаємо з того, що вже Святе Письмо говорить виразно про неї: «Ми що в Христа охрестилися, в смерть Його охрестились» (Рим. 6, 3). Отже, ясно Святе Письмо вказує на те, що Хрещення, це знак, що пригадує терпіння й смерть Спасителя. А дальшими словами: «Бо погреблись ми з Ним через Хрещення у смерть, щоб як Христос устав із мертвих славою Отця, так і ми в обновленні життя ходили» (Рим. 6, 4) вчить нас про те. що Хрещенн я вливає в нас Божу ласку, яка дає нам силу зачинати нове життя. Та й вкінці додаючи: «Коли ми з'єднані подібністю Його смерти, то будемо з'єднані подібністю й воскресіння» (Рим. 6, 5) вказує що Хрещення означає також вічне життя, яке ми зможемо осягнути при помочі цього таїнства.

Причини установлення Святих Таїнств

Ісус Христос установив Святі таїнства з огляду на нас, з огляду на нашу змислову природу. Ми не можемо пізнати нічого, що не дійде до нашого розуму при помочі змислів через речі, що підпадають під змисли. Тому й Ісус Христос хотів із-за своєї доброти супроти нас, узмисловити нам цю силу, яка спричинює наше освячення й нашу праведність при помочі підпадаючих під змисли знаків.

Друга причина це та, що ми не так дуже скоро віримо в те, що нам Бог обіцяє. Тому вже від самого початку Бог старався пригадувати людям на свої обітниці при помочі різних знаків, як чуд чи пророцтв. Подібно й Ісус Христос обіцяючи нам прощення гріхів, уділення освячуючої ласки потверджує те знаками, що можуть справді переконати про додержання своєї обітниці.

Третя причина: Святі таїнства це засоби, знаряддя, що при їх помочі Спаситель зсилає свої ласки, які заслужив своєю смертю на хресті. Тому й Ісус лиши в ті Святі таїнства наче ліки для нас на те, щоб ми вживали їх із вірою в Нього, а Він напевно поможе нам своєю ласкою що її, послушні Його слову, приймаємо.

Святі таїнства є далі знаками, що при їхній помочі можна розрізнити вірних від поган. Кожне товариство людей мусить мати якийсь видимий знак, по якому може пізнати своїх членів і відрізнити їх від тих, що до нього не належать. Святі таїнства подвійно надаються до цього. Вони найперше точно відрізняють вірних від поган, а далі лучать вірних чимраз більше нерозривною святим зв'язком.

При помочі святих таїнств ми виявляємо назовні нашу віру так як того вимагає св. Павло: «Бо серцем вірується на праведність, а устами визнається на спасіння» (Рим 10, 10). Святими таїнствами найкраще визнаємо нашу віру. Хрещенням визнаємо віру в те, що силою обмиваючої нас води наступає очищення душі з гріхів.

Матерія й форма Святих Таїнств

Кожне таїнство складається з двох елементів: один називається матерією, а другий формою. «Матерія — це, звичайно, щось матеріяльного підпадаючого під змисли, як вода при Хрещенні, святе Миро при Миропомазанні, олива при Єлеопомазанні і т.п. А слова, які уживає той, хто уділяє, які лучаться в одно з матерією при уділюванні святого таїнства, це її «форма». Подібно називає її святий Павло: «...і Христос полюбив церкву й віддав себе за неї, щоб освятити її, очистивши купіллю в слові» (Еф. 5, 25).

До матерії додається слова, так звану форму, щоб тим значніше вийшло значення того обряду, що його довершується в святих таїнствах. Слово є найбільш ясним із усіх знаків. Тому якщо би при святих таїнствах уживалося лише матерії без слова-форми, тоді означення її було би більше або менше неясне. Приміром при Хрещенні само поливання водою могло би цілком добре означати звичайне обмивання, й якщо би до цього не прийшла форма: «хрещається раб божий...» ніхто невтаємничений, не міг би спостерегти, що якраз через те поливання довершується святе таїнство, яке змиває з душі людини первородний гріх, святе таїнство Хрещення. Коли ж, однак, додамо конечні до цього слова, тоді кожний, що хоч трохи знає про науку Церкви, сейчас бачить, яке святе таїнство довершується.

В цьому наші Святі таїнства перевищують таїнства, що їх мали жиди. В них не було цієї точно означеної форми і тому їхні таїнства остали темні і неясні. Наші таїнства противно, мають так ясно означену й спрецизовану матерію й форму, що якщо хто не вжиє їх згідно з установленими приписами, тоді навіть не може уділити таїнства, а той обряд, що він уділяє, не звертаючи уваги на всі приписані слова чи рубрики, навіть не є таїнством, не має жодних наслідків. Такі то отже, є части кожного святого таїнства, що творять його природу й складаються на його будову.

До таїнства крім матерії й форми належать ще особливіші обряди й їх не можна опустити без гріха, хіба що в випадку конечної потреби. Вони вправді не зміняють, ані не впливають на важність святих таїнств, бо не належать до суті таїнства, все-таки з установи святої Церкви й довговічного звичаю всі мусять їх заховувати. Вже від самого початку свого існування свята Церква уділяла Святі Таїнства із великими, урочистими обрядами, щоб в той спосіб призвичаїти людей трактувати святі речі з почестю. Всякі обряди приводять кожному вірному на гадку, що на його очах діється щось важного, щось святого, і цілком інакше відносяться люди до цього таїнства, як коли б при її уділюванні не було тої торжественности. А далі урочистий обряд дає змогу піднести розум тих, що його бачать, до річей позасвітових, надприродних, та й сам їхній вид викликує в людини любов і віру в них. Тому й доброю справою було б, коли б всі вірні точно знали, що представляє обряд кожного таїнства, та й що вона кожному, хто її приймає, уділяє.

Маємо сім Святих Таїнств

Це число сім святих таїнств має свою основу в Святому Письмі та в установах і одобреннях Вселенських Соборів. Чому не має їх ні більше, ні менше виходить ясно з анальогії, що заходить між природним і надприродним життям. Чоловік, щоб міг зачати своє життя, його заховати й зробити корисним для товариства потребує сім річей, що йому й вповні вистачають. Як особа, «індивідуум» чоловік мусить народитися, рости, відживлятися, лічитися на випадок недуги й скріплятися на випадок слабости. Як член товариства чи держави чоловік вимагає справедливої влади, що кермувала б ним і провадила до цілі держави, чи того товариства, що він до нього належить. А крім того, як член товариства, мусить дбати про те, щоб воно не загинуло, тобто дбати про майбутніх членів товариства чи держави.

Те все має своє примінення й в духовому житті кожного чоловіка. Хрещення, це двері чи брама до всіх інших таїнств, що в ньому ми відроджуємося в Христі. В ньому ми родимося до духового, нового життя в божій ласці, як діти небесного Отця, наслідники Небесного Царства.

Миропомазання побільшує й зміцняє сили Божої ласки. Чоловік, при помочі цього таїнства, стає воїном Христа, кріпким і готовим на всякі напади ворогів, передовсім диявола. Вже Ісус Христос сказав до своїх апостолів: «...ви ж сидіть у городі Єрусалимі, поки не одягнетеся силою з висоти» (Лк. 24, 49). Цей самий Святий Дух, що зійшов на апостолів та дав їм силу й відвагу явно виступати й боронити науку Ісуса Христа, сходить на нас у цьому таїнстві Миропомазання й дає нам силу й відвагу бути борцями Спасителя.

Святе таїнство Євхаристії, це небесна пожива, конечна для життя нашої душі, як кожна пожива є конечною для нашого тіла. «Моє Тіло є справжньою поживою, а моя кров є справжнім напитком» (Йо. 6, 56). «...так той, хто їсть мене, той житиме мною... Це хліб, що зійшов з неба... хто їсть цей хліб, житиме повік» (Йо. 6. 57). Отже, в цьому таїнстві сам Бог Ісус Христос стається нашою поживою й узалежнює наше духове життя від споживання того небесного хліба й напитку, а тим самим і наше вічне щастя в небі.

Святе таїнство Покаяння привертає життя душі, яка втратила його через смертельний гріх, а тим, що лише втратили здоров'я душі, задля малих повсякденних гріхів привертає назад здоров'я.

Святе таїнство Єлеопомазання нищить останки гріха в нашій душі й відновляє сили душі в годині смерти. Як

про те говорить св. ап. Яків: «.. .а якшо має гріхи, то вони відпустяться йому» (Як. 5, 15).

Святе таїнство Священства дає єпископові й священикові владу виконувати аж до смерти церковну службу, жертву, уділяти Святі Таїнства і провадити йому поручене стадо до останньої цілі.

Святе таїнство Супружжя дає право мужчині й жінці уживати їхнього тіла на те, щоб вони співділаючи з життєдайною Божою силою приводили на світ Його поклонників, виховували їх у страсі й боязні божій, приготовляли їх на службу Богові. Та й у цей спосіб, щоб дбали про нових наслідників на землі й про майбутніх мешканців неба.

Конечність Святих Таїнств

Коли порівняємо Святі Таїнства між собою, то хоча вони всі мають у собі чудесну, Божу силу, мимо того, не всі вони однаково конечні для людини і не всі однакові під оглядом гідности.

Приміром є три Святі Таїнства, що є конечніші від всіх інших, хоча не однаково для всіх. Одиноке таїнство Хрещення є однаково конечне для всіх, як про те говорить Ісус Христос: «Хто не відродиться водою й Духом Святим не зможе ввійти до Небесного Царства» (Йо. 3, 5). Таїнство Покаяння є конечне тільки для тих, що по святому Хрещенні допустилися якогось смертельного гріха. Воно є конечне тому, що вони інакше не будуть могли уникнути вічної кари в пеклі, коли не одержать відпущення того гріха в святому таїнстві сповіді. Під кінець, таїнство Священства, хоч і не є конечне для кожного чоловіка, все таки є конечне для Церкви як загалу, бо мусить бути хтось хто приносив би Жертву, хто навчав би людей правд віри й хто уділяв би Святі Таїнства.

Хто установив Святі Таїнства?

Святі Таїнства установив Бог, Божий Син Ісус Христос, тому що Він одинокий міг їх установити. Коли так застановимося над нашим духовим життям, пізнаємо, що воно залежне від Бога, від Його ласки. Одинокий Бог є тим, що освячує людей, що робить їх із дітей Божого гніву дітьми ласки. А тому що Святі Таїнства є якраз тими знаряддями в руках Бога, що ними Він нас освячує, тож тільки Він одинокий міг їх установити. Святі Таїнства мають чудесну силу, якою проходять аж до нутра душі кожного чоловіка; а що лиш одинокий Бог може проникати серця й душі людські, то ж і слідує, що сам Бог через Ісуса Христа установив Святі Таїнства. Це Таїнство Божого провидіння потверджує вже Йоан Хреститель словами: «той, що послав мене хрестити водою, той сказав мені: На кого, побачиш, що Дух злине й стане над ним, це той, що хрестить Святим Духом» (Йо. 1,33).

Люди уділяють святих Таїнств

Хоч сам Бог установив Святі Таїнства і одинокий їх уділяє, все таки він: хотів, щоб Його знаряддям при уділюванні святих Таїнств були люди, а не ангели. Що до Таїнств маємо науку святих Отців яка каже, що в святих Таїнствах, крім матерії й форми є конечний той, що уділяє святого Таїнства, або «Тайнослужитель». Коли однак першим (головним) служителем Таїнства є сам Бог, вона нічого не тратить ані зискує на тому, який є той другий, чи другорядний тайнослужитель, знаряддя в руках першорядного Служителя Бога. Його гріхи не можуть зменшити ласк святого Таїнства, ні його праведність їх побільшити, бо вони не мають від нього своєї сили, але безпосередньо від Бога, що тільки при помочі людини сам їх уділяє. Для ствердження цієї правди сягнімо до Святого Письма. У ньому побачимо найвиразніше, що люди не можуть нічого зробити що до ласки: «Я посадив, (каже св. ап. Павло) Аполлос поливав, Бог же зростив. Тим-то ніщо й той що садить, та й хто поливає, але той хто дає ріст — Бог» (1 Кор. 3, 6). Подібно як овочевому дереву нічого не шкодить те, що його доглядає злий чоловік; його овочі будуть завжди гарні без огляду на те, хто його доглядає. Так само й людям, що наче прищепилися в Христа, з Ним зросли нічого не шкодить те, який чоловік їх вщепив. Найкращий приклад святі Отці Церкви беруть зі зрадника апостола Юди. Без сумніву, він також хрестив людей і приймав їх до святої Церкви, хоча й сам не був святий, як це пізніше показалося із його поступування. Все таки ніде в Святому Євангелії не читаємо, щоб хтось перехрещував тих, що від нього прийняли Хрещення. Зате тих, яких хрестив Йоан Хреститель потрібно було перехрещувати, як про те знаємо з листів св. Павла, що питав чи вони хрестились у Святого Духа. А якщо вони відповідали, що тільки в Йоанове хрещення, тоді св. ап. Павло клав на них руки й діткненням уділював Святого Духа. Святі Таїнства мають завжди в собі Божу силу, яку Бог вложи в у них, так що вони можуть спричинити навіть смерть і вічну втрату неба в тих, що трактують їх без належної пошани. Бог грозить грішникам зате, що не додержують Його святого закону. До грішника Бог говорить: «Чому ти говориш про мої устави, й носиш у твоїх устах мій заповіт?» (Пс. 49, 16).

Коли ж Бог забороняє грішникові говорити про Божі речі, то наскільки більше каратиме тих священнослужителів, що в гріхах уділяють Святі Таїнства. Тому й священнослужителі вже заздалегідь повинні старатися набути освячуючу ласку, щоб могли гідно уділяти тих середників нашого освячення.

Наслідок святих Таїнств (ласка освячуюча)

Розглядаючи природу святих Таїнств пізнаємо рівночасно їхній наслідок, ефект. Таких наслідків у святому Таїнстві є два: Передовсім кожна уділяє ласки, так званої, ласки освячуючої. Про те говорить св. Павло: « ...Христос полюбив церкву й себе віддав за неї щоб її освятити, очистивши купіллю води в слові» (Еф. 5, 25).

Щоб однак ще більше переконати людей про силу святих Таїнств, що Він їх установив, Бог творить чуда й ними переконує людей про наслідки своїх святих Таїнств. При Хрещенні Ісуса Христа він і творить чудо, бо небо отвирається й Святий Дух у виді голуба сходить на Спасителя, та й голос дається чути: «Це є мій Син улюблений, що я Його собі вподобав» (Мат. 3, 16).

Подібно при зісланні Святого Духа на апостолів, що відповідає нашому таїнству Миропомазання. У ній особлившим способом Святий Дух сходить на того, що приймає це Таїнство, й скріпляє його душевні сили на те, щоб він міг бути правдивим жовніром Христа. Тоді, коли Святий Дух сходив на апостолів дався чути великий шум у місті, який звабив до дому, в якому перебували апостоли, багато людей. Цей шум в особливший спосіб зосередився над цим домом. Над самими апостолами появились огненні язики, які сходили з гори й осідали над головою кожного, хто був разом із апостолами (Діян. 2, 3). Тож, як бачимо, Господь видимим способом потверджує те, що Він мав на ціли установлюючи ті Святі Таїнства. І не лише те, бо зараз одержавши її, апостоли стали відважними. Вони, що ховалися зі страху перед пімстою жидів, сейчас по зісланні Святого Духа виходять на зустріч зібраному народові й не тільки, що славлять Бога різними язиками, а ще й відважно голосять «Христа Рознятого». Як уже перед тим сказано. Господь уділяє це Таїнство у спосіб доступний змислам: голосним шумом і огненними язиками звіщає приявність Святого Духа.

Як повище вже сказано, Святі Таїнства Нового Завіту, не лише символізують, але й уділяють душі приймаючого первісну чистоту, яку він мав перед гріхом. Кажемо, вони уділяють, бо в Старому Завіті були Таїнства, які лише символізували чистоту душі. Приміром жиди мали прерізні умивання й то не лише ритуальні, перед їдженням, але також такі, що мали символізувати очищення душі від гріха. Очевидно воно його лише символізувало, але того літургійного припису крім жертви за гріх потрібно було відбути особливше законом призначене очищення. Те обмивання мало символізувати очищення душі від гріха. Очевидно воно його лише символізувало, але того очищення не давало.

В противенстві до цього несовершенного діяння Таїнств Старого Завіту, новозавітні Таїнства не лише символізують, але радше назовні об’являють те очищення, що його довершують у нутрі душі.

Проте несовершенство старозавітних Таїнств говорить св. ап. Павло називаючи їх несовершенними й мізерними елементами: «Тепер же знаючи Бога, більше ж будучи пізнаними від Бога, чому звертаєтеся до немічних і мізерних елементів, яким хочете наново служити?» (Гал. 4,9). Називає їх мізерними, бо вони давали лише очищення тіла: «Бо коли кров волова й козина та й попіл із ялівки, окроплюючи осквернених, освячує тілесну чистоту...» (Євр. 9, 13). Ці Таїнства були лише знаками тих наслідків, що їх зі собою приносять новозавітні Таїнства. Бо новозавітні Таїнства, силою установи Христа Богочоловіка, черпаючи з безконечного скарбу заслуг, шо його Він зложив у святій Церкві заслуживши їх своїми страстями й смертю на хресті, уділяють ті ласки, які назовні об’являють. Вони є видимими знаками невидимої ласки. Це вже не символ ласки, як старозавітні Таїнства, але об’явлення назовні ласки ділаючої у нутрі душі.

Особливіші ласки святих Таїнств — Характер

Є три Святі Таїнства, які крім ласки освячуючої уділяють тому, що їх приймає ніколи незнищимий знак, що зоветься характером. Вони так глибоко втискають його в душу й так нерозривно, що душа має вже на віки неначе печать того Таїнства. Тими Таїнствами є: Хрещення, Миропомазання й Священство. Про ту особлившу печать, що її сам Господь витискає у душі людей при помочі тих Таїнств говорить св. Павло: «Той же, що утверджує нас із вами в Христа й намастив нас — Бог, Він і назначив нас і дав завдаток духа в серцях» (2 Кор. 1, 22). Виразно каже «він поклав на нас свою печать», вирив у наших серцях, у нашій безсмертній душі печатку. До печатки належить щось відзначати, так щоб було можна сейчас без труду розпізнати, (печатають-таврують: вівці, корови, коні, й у той спосіб кожний господар може без труду пізнати свою власність.) Так само й Господь тими Таїнствами наче печатає-таврує — нас, відзначаючи в той спосіб як свою власність.

Той характер, це знак, який навіки остає витиснений у нашій душі і його ніяк не можна знищити ані усунути, св. Августин порівнює той незнищимий знак деяких святих Таїнств із знаком, що його здається випікали на шкірі старинних вояків. Подібно, як жовнірові не давалось другого знака, коли його відділ розбито, або коли він утік зі свого відділу, але оставляли його надалі з тим самим знаком, те саме діється й із тим знаком святих Таїнств — характером.

Характер, що його три вище згадані Святі Таїнства витискають у нашій душі, має два наслідки. По-перше він дає спромогу тому, що його одержав, виконувати відповідний, зв’язаний із даним Таїнством, уряд; а по друге

відрізняє його від усіх інших людей, що цього характеру не мають. Так приміром всі люди, що мають характер таїнства Хрещення, задля нього можуть приймати всі інші Святі Таїнства. Бо через той характер Хрещення вони сталися жителями цієї інституції, яку оснував тут на землі божественний Спаситель; а тим самим мають право користати з усіх дібр, що їх ця інституція має. Той характер відрізняє заразом усіх християн від нехрещених. Подібно й характер таїнства Миропомазання дає право людям, що його приймають бути воїнами Христа й мужньо боронити Його святу віру перед нападами противників. Тим самим відрізняє тих звичайних жителів, тобто охрещених; подібно як і в туземному житті жовніри відрізняються від цивільного населення. Останній характер, що його витискає в душі дорослого вже мужчини святе таїнство Священства, надає йому владу уділяти Святі Таїнства, приносити Безкровну Жертву, й голосячи слово Боже й пояснюючи Божу науку вести поручене йому стадо до його останньої цілі — до Бога. Він відділяє його рівночасно від усіх охрещених, бо вони є лише жителями, а то й воїнами Христового царства, а він є одним із провідників.

Задля того, що ті три Святі Таїнства витискають у душі кожного, хто їх приймає незнищимий знак, їх ніяк не можна повторяти. Тому й можна їх прийняти лише раз у житті. Та й цей хто їх раз прийме, остає назавжди в цьому уряді, чи чині, аж до смерти, хоч би він і не хотів бути більше християнином, чи воїном Христа, чи священиком, чи єпископом , він ним остане на віки.

Почитання й приймання святих Таїнств

Із нашого розважання про Святі Таїнства взагалі видно виразно, як важними є вони для нашого духовного життя, для життя нашої душі. Кажеться виразно, як пожива є конечною для нашого тіла й без неї наше життя було б неможливим, так само й Святі Таїнства є конечними для того, щоб наша душа могла жити, розвиватися й зростати в ласці Божій. Очевидно не всіх Таїнств потрібно всім людям, та й деяких із них дехто не може прийняти, хоч би й хотів (щоб жінки приймали святе таїнство Священства; чи щоб здорові могли прийняти таїнство Єлеопомазання). Зате свята Церква хоче, щоб всі люди найперше гідно вміли оцінити значення святих Таїнств, тих Божих дарів, які наш добрий Отець небесний дав нам для нашого спасіння. Він хоче, щоб люди гідно почитали їх, бо їх нам вислужив Ісус Христос своїми муками й смертю, та й віддав нам їх на те, щоб ми тим легше могли йти по цій важкій дорозі до Бога. А з другої сторони свята Церква хоче, щоб ми вживали їх якраз тому, що вони дані нам для нашого вжитку. Святі Таїнства це наче джерела нашої святости, це ті небесні ліки, що можуть нам допомогти в наших недугах, і то не лише вилікувати з них, але ще й додати нових сил. Тому самозрозумілою справою повинно бути для нас, що потрібно їх уживати як можна найчастіше.

Ми повинні уживати передусім двох Таїнств, без яких справді не можемо вести духового життя, а саме святої святого таїнства Покаяння й Пресвятої Євхаристії. Бо ми всі люди грішні, ми й далі грішимо, хоча й стараємося не грішити, тому що ми такі немічні. Тож ми повинні, як тільки можна найчастіше, приходити до Христа, до того джерела, щоб з нього зачерпнути життя для нашої душі. А якщо навіть ми зуміли повздержатись від важкого гріха, то щоб принайменше позбутися тих налетів легкого гріха, того пороху, який насідає на нашій душі й поволи робить нас байдужими до всього, а тим самим приготовляє до дальших важких упадків. Там у цьому Таїнстві вибілюємо знову нашу душу й набираємо нових сил до дальшої боротьби з гріхом. Таїнство Покаяння помагає також багато проти покус, бо Диявол видячи, що своїми нашептами не тільки не зводить душі на манівці, але противно побуджує її до упокорення, сейчас покидає її й перестає спокутувати. Відносно знову до Пресвятої Євхаристії, то що ж може бути більш піднесеного, що більше пожаданого для нашої душі, як спромога приймати до неї самого Бога? Бо в цьому Таїнстві Він сам приходить до нас, вибирає нашу душу за мешкання й перебуває в ній. Ісус Христос сам сказав: «Хто їсть моє тіло й п’є мою кров перебуває в мені, а я в ньому. Як післав мене живий Отець і я живу Отцем, так і хто їсть мене, той і житиме мною» (Йо. 6, 56). Або на іншому місці: «Коли хто любить мене, слово моє хоронитиме, і мій Отець любитиме його й до нього прийдемо й оселю в нього зробимо» (Йо. 14, 23). А хто ж виявить Йому любов краще, як не той, що приймає Ісуса часто у пресвятому таїнстві Євхаристії? Хто краще хоронить Його слова, що на стільки місцях записані в Святім Письмі: «прийміть і їжте моє Тіло, пийте мою Кров», як не той, що старається як можна найчастіше приймати Його до свого серця? Бо в цьому таїнстві Він дає душі приймаючого вже не свою ласку, але сам Бог у Пресвятій Трійці сходить до душі й там у ній поселяється. А якщо в душі мешкає само джерело життя, тоді вона ніяк не потребує боятися смерти.

Тому свята Церква не даром закликає всіх вірних до частого уживання святих таїнств, а передусім таїнства Покаяння, бо вона привертає завмерле життя душі і таїнства Євхаристії, бо вона дає душі самого Творця у Пресвятій Трійці.

Святе Таїнство Хрещення

Назва Таїнства Хрещення

Таїнство Хрещення це перше таїнство, яку принимає кожний християнин; це брама до всіх інших святих таїнств. Через цю браму кожний мусить увійти, коли хоче користати з інших таїнств. Але не лише користування іншими таїнствами є узалежнене від прийняття цього таїнства, а що більше, Ісус Христос узалежнив спасіння кожного чоловіка від прийняття таїнства Хрещення: «Направду, направду кажу тобі: Коли хто не родиться від води й Духа, не зможе увійти в Боже Царство» (Йо. 3. 5). Тому ми повинні дуже точно знати все те, що є потрібне до її важного прийняття, бо як вже сказано, наше спасіння залежить від цього таїнства. Сама назва цього таїнства (баптизмус із лат инська, походить від грецького слова «баптідзо», шо означає всякого роду обмивання (2 Ездра 4, 23; Мк. 7, 4; Євр. 9, 10), атакож терпіння (Мк. 10, 38; Лк. 12, 50). У церковних письменників стрічається це слово майже завжди в значенні обмивання полученого з формулою Хрещення, так само як і сьогодні в нас.

Називають її також: таїною Віри (Св. Августин) тому, що хто її приймає, визнає віру. Дійсно той, що хреститься (якщо дорослий) перед самим Хрещенням говорить символ віри. В його заступництві говорять символ віри хресні родичі, коли хреститься дитина. Просвіченням, бо віра, яку той, що хреститься визнає, просвічує розум охрещеного. На те просвічення натякає св. Павло: «Згадайте ж перші дні, що в них ви просвітившись перенесли велику боротьбу терпіння» (Євр. 10, 32). Початком святих заповідей (Св. Діонізій) тому що вона надає кожному охрещеному громадянство Церкви, а тим самим відчиняє для нього браму обов'язків тобто Божі заповіді, яким він мусить повинуватися в особливший спосіб. Тепер уже він має повинуватися не як створіння Творцеві, але як громадянин, член держави володареві, прибрана дитина Бога своєму Батькові.

Дефініція святого Хрещення

Що це є таїнство Хрещення, виходить найкраще зі слів Святого Письма, тож із них подамо коротеньке окреслення. Ісус Христос каже: «Коли хто не родиться з води й Духа не зможе ввійти в царство Боже» (Йо. 3, 5). св. ап. Павло говорячи про святу Церкву каже: «...і Христос полюбив Церкву й себе віддав за неї, щоб освятити її, очистивши купіллю води в слові» (Еф. 5, 25). Виходить, отже, з тих слів, що святе таїнство Хрещення можна б очеркнути як таїнство Відродження при помочі води й слова. В ній із синів Адама, синів Божого гніву силою таїнства Хрещення перероджуємось у синів Божого милосердя (Еф. 2, 37); тому що з нашої душі спадає пляма первородного гріха й душа знову стає подібно до свого первовзору, на якого подобу вона сотворена — стає дитиною Бога (Йо. 1, 13).

Тому суть цього таїнства полягає на обмитті водою, чи поливанні водою із доданням слів, які сам божественний Спаситель нас навчив (Мат. 28, 19): «Хрещається раб божий Н. Н. во ім'я Отця і Сина і Святого Духа.» Тому й того потрібно завжди триматися, коли хочемо бути певні, що до важного уділення таїнства Хрещення. Недодержання тих суттєвих частин Хрещення потягає за собою з одної сторони неважне уділення її — тобто без жодного наслідку. З другого боку, якщо це недодержання суттєвих частин таїнства Хрещення є добровільне, воно потягає за собою гріх, — тому що негідно трактується святі речі, що їх сам Бог установив.

Матеріа л й форма Таїнства Хрещення

Матерією таїнства Хрещення є вода, чиста вода, незалежно звідкіля вона взята, з криниці, ріки, джерела чи моря; йдеться тільки про те, щоб її можна було назвати водою, а не чим іншим, таїнство не є установлена чоловіком, але Богом, тому й люди мусять триматися того, що їм заповів Господь установлюючи це таїнство. А Він заповів: «Хто не відродиться водрю й Духом Святим не може увійти в Боже Царство» (Йо. 3, 5). «...очистивши (Церкву) купіллю води в слові» (Еф. 5, 26). «Є три, що свідчать на землі: Дух, вода й кров» (1 Йо. 5, 8), хрестити водою, тому й матерією того таїнства мусить бути лише вода, а не що іншого. Інакше не уділимо того таїнства й наразимо того, що хреститься на втрату божого синівства, а тим самим позбавимо його вічного щастя в небі. Вже в Старому Завіті маємо прообрази, що на них покликуються автори новозавітних книг, як на такі, що мали узмисловлювати, прображувати будуче Хрещення, св. ап. Петро робить порівняння між потопом і таїнством Хрещення кажучи: Так як потоп увільнив землю й очистив її від гріховности людей, яка була дійшла до свого вершка; так само й це таїнство звільняє душу людини від злоби гріха (1 Петр. 3, 20; Бут. 6, 5). ап. Павло вказує на перехід через Червоне Море як на прообраз таїнства Хрещення (1 Кор. 10, 1). Подібними прообразами як ті були й обмивання сирійського Неемана в Йордані (2 Цар. 5, 14) й чудесна саджавка в Єрусалимі — Ветезда (Йо. 5, 2).

Установлюючи чисту воду матерією цієї так важного для кожного чоловіка таїнства, Ісус Христос оказує нам свою батьківську дбайливість. Він вибрав для свого таїнства таку річ, яку всюди можна без жодного труду дістати, що нічого, або майже нічого не коштує. Та хоч вона така дуже простенька, проте дуже гарно об'являє

назовні те, що Божа ласка довершує в душі охрещеного. Бо подібно як вода зі свого призначення служить до очищування, обмивання бруду з тіла, так і ласка Божа освячуюча має за завдання змити з душі плями гріха й привернути їй первісну, Богом дану, чистоту. Подібно, як вода служить найкраще до відсвіження тіла, не раз неначе привертає спрагненого до життя, так само й таїнство Хрещення своєю ласкою привертає життя душі, яка вмерла для духового, надприродного життя через первородний гріх.

Формою таїнства Хрещення є слова: «Хрещається раб божий Н. Н. во ім'я Отця і Сина і Святого Духа.» Цих слів навчив уживати своїх апостолів сам Ісус Христос, приказуючи їм: «Ідіть і навчайте всі народи, хрестячи їх во ім'я Отця і Сина і Святого Духа» (Мат. 28, 19). З тих слів свята Церква установила в латинському обряді формулу: «Я хрещу тебе Н. Н. во ім'я Отця і Сина і Святого Духа» беручи під увагу тайнослужителя. В нашому обряді знову прийнялася радше неособова, тобто не підчеркуюча тайнослужителя форма: «Хрещається раб божий...», так що того тайнослужителя потрібно дошукуватися в укритій пасивній формі. Бо очевидно той, що хреститься, сам собі не може уділяти таїнства, тож цю форму треба розуміти так: «Хрещається мною..., або: хрещається через мене...» що переложивши на позитивну форму дає в висліді те саме, що й латинська форма: «Я хрещу тебе...»

Із тоїтроїчної форми, що слідує по словам: «Хрещається раб божий...», виходить, що не лише Божий Син є тим, що охрещує, тобто приймає до свого Царства, того що хреститься, але Пресвята Трійця співпрацює в цьому таїнстві на те, щоб очистити душу людини, й щоб зробивши його членом святої Церкви, прийняття за свого прибраного сина. Слово «во ім'я» вказує на те, до кого має від тепер належати той, хто прийняв це таїнство. Бо як ми вже сказали, Хрещення це присвячування Богові, віддавання на Його виключне посідання хрещеного.

До важности таїнства є конечною справою, щоб форма Хрещення була ціла й совершенна. Щоб це зрозуміти, вкажемо, які частини форми є конечні так, що, якби їх хто опустив чи змінив, не міг би важно охрестити. Проте, конечною річчю є те, щоб в формі Хрещення був висказаний акт, що якраз довершується, тобто «хрещається» — або «Я тебе хрещу...» Далі мусить слідувати «во ім'я Отця і Сина і Святого Духа», бо ці слова вказують, кому присвячується особа того, що хреститься й чиєю силою довершується та переміна, яка наступає в душі людини. Вправді кажеться в Діяннях апостольських (Діян. 2, 38; 8, 12) що святі апостоли хрестили в «ім'я Ісуса Христа». Ці місця однак потрібно нам радше інтерпретувати подібно як св. Амброзій (Про Святого Духа 1, 3) й св. Василій (Про Святого Духа 12) що Святе Письмо хоче тими словами відрізнити Хрещення, що його установив Ісус Христос, від того Хрещення, що його довершував з Божого приказу Йоан Хреститель. Знову ж слова св. Павла: «Ви всі, що хрестилися в Христа, в Христа одяглися» (Гал. 3, 27) не говорять про форму Хрещення, але радше мають на увазі те, що люди, які християться приймають це таїнство з вірою в Христа.

Спосіб, обряд уділювання Таїнства

Знаючи вже, що є матерією й формою таїнства Хрещення пізнати ще й спосіб, чи інакше обряд, як належить аплікувати матерію й форму, щоб важно охрестити. Є потрійний спосіб уживання води в цьому таїнстві й кожний із них є важний, тобто вистачає, щоб важно охрестити. Можна хрестити через занурення, поливання й покроплення.

Кожний із тих способів є важний, бо кожний із них означає те, що св. ап. Павло розуміє під словом «купіль» (Еф. 5, 26). Проте, купіль буде означати погруження в воді, що його вживали в перших віках християнства й ще досі вживають східні обряди, її буде означати й саме поливання, якого загально вживає Католицька Церква (головно західні обряди). Але купіль означає само покроплення водою, якого напевно вжив св. ап. Петро, як по Зіслання Святого Духа охрестив 3000 людей, які прийшли під той дім, де зібралися апостоли, приманені шумом, який зупинився над домом (Діян. 2, 41). Не має жодного значення, чи ми тільки один раз чи аж три рази поливаємо, погружаємо, чи кропимо. Все таки краще є робити так, як це робить Церква, що три рази поливає. Зате належить добре уважати, яку частину тіла поливаємо? Очевидно це не має значення при погруженні, тому що ми ціле тіло занурюємо в воду; але при поливанні й кропленні мусимо вважати, щоб вода спливала по голові того, хто хреститься, бо голова є осередком усіх наших так зовнішніх, як і внутрішніх змислів. Вона є головною частиною нашого тіла і тому можемо сказати поливаючи її: «хрещається раб... », тобто хреститься чоловік, чого не могли б ми сказати, якби ми лили воду на палець, руку, чи ногу. Так само треба вважати на те, щоб слова форми були висказані рівночасно з поливанням, чи погружуванням, а не перед тим, ані опісля, бо інакше таїнство буде неважною.

Установлення святого Таїнства Хрещення

Це таїнство, установив Ісус Христос і то найперше, коли оприділив її матерію й форму, а опісля, коли зобов'язав людей, щоб її приймали.

Здається, що Господь вже тоді установив таїнство Хрещення, коли сам позволив Йоанові Хрестителеві охрестити себе в Йордані. Тоді Він дав воді силу освячувати, як про це говорять св. Отці вчителі Церкви:

Григорій Назіянський і св. Августин: «у цьому часі вода одержала спроможність відроджувати до духового, надприродного життя.» По думці св. Августина Ісус Христос хрестився не тому, що потребував очиститися, але що хотів, щоб вода очистилась діткненям Його пречистого тіла. І та думка дуже відповідає правді, бо як знаємо сейчас по тому хрещенні відчинилось небо, Святий Дух у виді голуба зійшов на Ісуса, а з гори дався чути голос: «Це є мій Син улюблений.» Здається, що якраз у цій хвилині Триєдиний Бог дав силу воді, вибираючи її на матерію свого святого таїнства.

Попереднє установлення цього таїнства потверджують також слова Ісуса, що Він їх сказав до Никодима: «Хто не відродиться з води й Духа, не ввійде до Божого Царства» (Йо. 3, 5). Зате обов'язок приймати це таїнство почав обов'язувати людей щойно від того часу, коли Ісус по своєму воскресінні, посилаючи апостолів у світ заповів їм навчати й хрестити людей (Мат. 28, 19). Це також виходить зі слів апостола Петра: «Благословен Бог... що по великому своєму милосердю породив нас знову на живе уповання воскресінням із мертвих Ісуса Христа» (1 Петр. 1, 3). Це саме виходить зі слів апостола Павла: «Христос полюбив Церкву й себе видав за неї, щоб освятити її, очистивши купіллю води в слові» (Еф. 5, 26). Як бачимо, обидва апостоли ставлять обов'язок приймати таїнство щойно по смерти Спасителя, бо якраз своєю смертю Ісус Христос вислужив нам усі ті ласки, які дає нам тепер у своїх святих таїнствах.

Тайнослужителі Таїнства Хрещення

Є три категорії-роди тайнослужителів, що важно можуть уділяти того таїнства. До першої належать єпископи й священики, тому що це притаманне їхньому урядові. До них, як правдивих наслідників апостолів і учеників Христових сказав Спаситель: «Ідіть і навчайте всі народи, хрестячи їх во ім'я Отця і Сина і Святого Духа» (Мат. 28, 19). Єпископи звичайно поручають обов'язок священикам, тому що їм самим було б в нинішніх часах за важко вчити людей, приготовляти їх катехизами до Хрещення й опісля хрестити. В той спосіб священики навіть у присутносте єпископа мають право уділяти того таїнства. Бо якщо священики можуть приносити безкровну жертву й уділяти присутнім людям це таїнство мира й єдносте, то тим більше силою свого уряду можуть уділяти всіх тих середників, що служить до захования того мира й єдносте.

До другої категорії належать диякони, її вони можуть уділяти важно з усіма обрядами (церемоніями), але лише тоді, коли немає єпископа чи священика, що силою свого уряду мають обов'язок уділяти це таїнство.

До третьої категорії належать усі люди, однак тільки в цьому випадку, коли потрібно конечно уділити таїнство Хрещення, тому, що той кого хреститься, може не діждатися того часу, коли міг би бути охрещеним у церкві, до того з уряду призначеним тайнослужителем. На випадок конечности отже, кожний чоловік може охрестити важно, без огляду на те, чи він, мужчина чи жінка, католик чи єретик, жид чи поганин, якщо тільки поливає водою й вимовляє форму Хрещення з наміренням уділити тому, що хреститься того, чого хоче уділити йому свята, Католицька Церква. Це є така важна правда, що всі Отці однаково навчають про неї. А Тридентійський Собор навіть кидає клятву на того, хто би твердив, що єретик, який уживає води й виголошує правдиву форму Хрещення із наміренням робити те, чого хоче Католицька Церква, не уділяє важного Хрещення. Така доступність матерії (води) й короткість форми та й загальність що до тайнослужителя свідчить із одної сторони про незвичайну конечність того Таїнства до спасіння; а з другої ясно вказує на дбайливість Божого провидіння, що хоче всіма способами забезпечити людей. Очевидно, що не кожному тайнослужителеві можна уділити того Таїнства з усіма обрядами (церемоніями), тому що до уділювання того є призначені особливші люди, поставлені в чинах. Однак ці обряди тільки підносять важність Таїнства, не додаючи нічого до її наслідків. Бо в висліді Таїнство з церемоніями, обрядами, чи без них однаково звільняє душу від первородного гріха й від гріхів особистих, якщо той, хто хреститься, має їх на душі.

Все таки при уділюванні того Таїнства треба перестерігати певне чергування що до тайнослужителя. Не може уділяти цього Таїнства жінка, коли є присутні мужчини, що перевищують жінок як тайнослужителі. Н е може її уділяти людина цивільна, коли є присутній хтось із кліру. Далі, не може уділяти диякон коли є священик і тп. Звичайно, не треба сварити на повитуху, коли вона в присутності мужчин уділяє цього Таїнства дитині, тому що вона має вже практику в цьому напрямі й без сумніву знає добре форму Хрещення й спосіб як поливати водою. Підчас коли мужчини, які ніколи не мали з тим до діла, могли б навіть помилитися, чи не добре висказати форму Хрещення й тим самим наразити Таїнство на неважність.

Хрещені Батьки-Куми

Крім тайнослужителів конечних до таїнства Хрещення є ще й інші люди, не менше конечні від перших. Вже від найдавніших часів вони були при хрещенні й називалися різно, як приміром: оборонці, ті що відповідають, що гарантують, ручать; в наших часах називаємо їх хрещеними батьками або кумами.

Бути хрещеним батьком чи матір'ю, це важний обов'язок, що його бере чоловік на себе перед Богом. Як знаємо таїнство Хрещення це народження душі до нового, духового життя. А як кожний новонароджений потребує

особлившого корму (молока матері) так само є у духовому житті, в житті ласки. Про той духовий корм згадує св. ап. Петро: «Як новонароджені діти будьте жадні словесного чистого молока, щоб в ньому ви виросли на спасіння» (1 Петр. 2,2). Бо новонароджене дитя, мусить приймати відповідну для себе поживу на те, щоб могло жити, розвиватися. Мусить далі вчитися всього, виховуватися, щоб розвинутися у совершенного чоловіка. Подібно й той, що охрестився мусить мати когось, хто подбав би про духовий корм, хто навчив би його робити перші кроки в духовому житті, хто навчив би про Божі заповіли, ознайомив із наукою Христа, загалом із усім тим, що є конечним до спасіння. Ці всі обов'язки беруть на себе хрещені батьки й вони є відповідальні перед Богом за духове приготування їхньої хрещеної дитини. Вправді обов'язком кожного пароха є подбати про те, щоб виховати дітей на добрих членів Христового стада, однак він не все має досить часу, щоб доглядіти кожну дитину. Тому мусять бути люди спеціяльно до того призначені, тож такими людьми є якраз хрещені батьки-куми.

З установи святої Церкви повстає посвоячення не лише між тим, що хрестить і охрещеним, але також між похресником і його хрещеними батьками, та між хрещеними батьками й тілесними родичами того, хто хрестився. Між ними вже не може дійти до важного подружжя, бо заходить духове посвоячення.

Дуже серйозні обов'язки тяжать на хрещених батьках, та хоч вони зараз уже пішли в забуття, потрібно все пригадувати людям, до чого вони зобов'язуються, коли годяться держати дитину до хрещення. Куми зобов'язуються перед Богом і його представником священиком, що забезпечать охрещеному все, що є конечним до виповнення обов'язків, які він бере на себе, стаючи членом Христової Церкви. Наприклад, давніше такі куми мусили виразно зобов'язуватися до того перед церковними властями. У св. Діонізія зустрічаємо таку формулу того зобов'язання: «Якщо дитя дійде до пізнання святих правд, зобов'язуюся моїми безустанними наставленнями довести його до покинення всього, що їм (святим правдам) противиться, та й рівночасно перестерігати всі Божі заповіді, що їх сьогодні обіцяє виконувати.» Подібно й св. Августин напоминає кумів: «Напоминаю вас передусім мужчини й жінки, які держите дітей до хрещення, затямте собі добре, що гарантуєте за них перед Богом, коли ви прийняли їх із хрещального джерела.» Той же самий св. Августин коротенько збирає обов'язки кумів: «Мають влити в них бажання заховати чистоту, любов до справедливости й любови Бога, а передусім мають їх навчити Символу Віри, Отченашу, Декальога, й загалом початків Христової віри».

Тому родичі мусять добре глядіти, кого вибирають на кумів для своєї дитини. Ними не можуть бути самі родичі, тому що духове формування дитини має бути віддільне від тілесного, що про нього дбають родичі. Далі, кумами не можуть бути єретики, жиди, чи погани, тому що вони не можуть гідно вив'язатися з повище згаданих зобов'язань. Вкінці не може бути більше кумів як один або двох, тобто один мужчина, а друга жінка; тому що за багато вчителів також до нічого доброго не доведе. Проте, Тридентійський Собор установив що не може бути більше як двох кумів при хрещенні. Це є важним і з іншої сторони. Бо якби допускалося більше кумів, тоді було б за велике посвоячення між людьми, що було б перешкодою в пізніших подружжях.

Конечність Таїнства Хрещення для дітей

Знаючи, як конечною є це таїнство для кожного чоловіка, що приходить на світ: «Хто не відродиться з води й Духа Святого, не може увійти до Божого царства» (Йо. 3, 5), потрібно все пригадувати людям, щоб дбали про вічне спасіння своїх немовлят.

Отці Церкви загально вчать, що належить і дітей хрестити. Зрештою в сьогоднішніх часах, це є загальна практика Католицької Церкви. Впрочім, нема вже що й говорити, щоб той сам Ісус Христос, що казав: «Лишіть дітей і не перешкоджуйте їм приходити до мене, бо до таких, як вони, належить Царство Боже» (Мат. 19, 14), не хотів дати тим невинним душам ласки божого синівства, щоб Він не хотів їх зробити наслідниками неба, коли від нас вимагає бути такими як діти, коли хочемо увійти до Його Царства. «Направду кажу вам, коли не навернетеся й не станете як діти не ввійдете в Царство Небесне »(Мат. 18,3). Така практика була вже в часах апостольських. Приміром, говориться про апостола Павла, що охрестив був цілу родину, очевидно, що й дітей також, які є звичайно в родині (1 Кор. 1,16; Діян. ап. 16, 33). Вкінці, прообразом нашого таїнства Хрещення був у жидів обряд обрізання. А що його уділяли тільки дітям 8-го дня по народженні, тож така сама практика є й у нас хрестити дітей. Та й коли це тілесне обрізання мало силу звільняти жидівських дітей від первородного гріха, очевидно не само собою, але силою будучого Хрещення, то оскільки більше Христове Хрещення має ту силу на тих дітей, яким його уділяється (Кол. 2, 11). Це виходить також із паралелі, яка є між Адамом а Ісусом. Бо коли через гріх Адама, першого чоловіка, всі люди, вже від самого зачаття носять на душі клеймо (печать) первородного гріха, то оскільки більше задля заслуг Христа вони дістають ласку й оправдання, при помочі яких душа може знову повернути до життя, що його втратив Адам (Рим. 5, 17).

Проте, й конечною справою є вже за ранніх літ забезпечити дітям Боже Царство брамою до нього — таїнством Хрещення. Опісля ж, як вони будуть доростати й приходити до розуму, треба подбати, щоб їх увести в знання й розуміння Божих правд, правил, які кермують нашим земським життям, щоб вони знали пізніше, як належить жити, щоб осягнути вічне спасіння. Добре то каже Святе Письмо: «Настав на добру путь малого, а цей будучи

старим, не заверне з неї» (Притч. 22, 6). Не треба журитися тим, що діти, тому що не мають ще уживання розуму, не можуть приймати таїнства Віри — Хрещення. Вони хоч актуально не можуть вірити, зате вірять габітуально: найперше вірою своїх родичів, а опісля самі, коли вже матимуть уживання розуму й пізнають, що то значить вірити й в що належить вірити. Бо в них є снага, яка дійшовши до спроможносте примінення приймає за правду те, що Бог об'явив, а Католицька Церква подає до вірування.

Хрещення дорослих

Інакше справа мається з дорослими, які хочуть прийняти таїнство Хрещення. Вони, чи то з походження погани, чи які інші, що ще не охрестилися, мають передусім за обов'язок найперше пізнати ті правди, що їх у цьому таїнстві віри — в хрещенні признають і приймають. Вони мусять найперше точно пізнати й признати правду, а щойно тоді, коли добровільно вискажуть своє бажання стати християнами, тобто прийняти громадянство Христового Царства тут на землі, Церква визначує їм час, в якому можуть охреститися. Визначеного реченця нехай уже не відкладають, бо вони вже розумом навернені, мусять ще й своєю душею стати Христовими, тобто прийняти від Нього ласку синівства божого, життя душі. Тому й не треба їм відкладати свого повного навернення до Бога («Не зволікай навернутися до Господа й не відкладай із дня на день» (Еккл. 5, 8), але чим скоріше треба сповнити все, чого жадає Церква від навченого в правдах віри катехумена. Бо хто відкладає, наражує себе з одної сторони на втрату Неба, якщо нагло помер би, а з другої сторони позбавляє себе заслуг, яких без ласки душа ніяк заслужити в Бога не може. Позбавляє він себе також тої помочи, що їх Церква має проти гріхів і покус для заховання невинносте душі.

Вправді, свята Церква деколи відкладає катехуменам реченець їхнього Хрещення, щоб збудити тим більше бажання того духового відродження в їхній душі. Все таки вона дбає, щоб на випадок смерти вони одержали його й у той спосіб забезпечили своє вічне життя. А відкладає вона його на те, щоб дорослі мали час добре пізнати святу віру та щоб переконатися самій про їхню волю приступити до Церкви. Все таки, якщо заходила б потреба, Церква уділяє зараз навіть дорослим того таїнства, чисто в небезпеці смерти, чи переконавшись, що вони вже досить добре пізнали правди віри. Маємо вже такі приклади з апостольських часів, як це зробив ап. Филип охрестивши євнуха цариці Кандакії (Діян. ап. 8, 38) чи ап. Петро хрестячи Корнелія (Діян. ап. 10, 48).

Намірення й Віра

До прийняття таїнства Хрещення, очевидно в дорослих, тобто в тих, що мають уже вживання розуму, є конечним відповідне розположення. таїнство Хрещення, це таїнство, в якій той, що її приймає, вмирає для гріха й зачинає нове життя. Очевидно, що до прийняття нового життя не можна нікого змусити, але він сам мусить на нього добровільно рішитися. Тому вже від давніх часів свята Церква запитувала того, хто хотів охреститися, чи він добровільно, не змушений ніким приступає до того таїнства.

Що до Хрещення дітей, то їхні родичі об'являють їхню волю охреститися. Зате невільно хрестити божевільних у стані їхнього шалу, хіба що вони є в небезпеці смерти. їх можна хрестити тоді, коли вони, прийшовши до вживання розуму, назовні об'явили бажання прийняти це таїнство. Якщо однак вони мали вживання розуму, та ніколи не об'явили бажання прийняти це таїнство, тоді, коли вони опісля стали божевільними, їм не уділяється того таїнства. Подібно не дається таїнства тим, що сплять і не виявляють охоти її прийняти. Зате інакше мається справа з тими, що ніколи не мали вживання розуму (з ідіотами, вже від уродження, розумом упослідженими), їх свята Церква хрестить подібно як малих немовлят.

Жаль за гріхи й бажання поправи перед прийняттям Таїнства

Перед прийняттям таїнства Хрещення вимагається від дорослих жалю за їхні попередні гріхи й постанови поправи. Отже, кожний, що хоче бути прийнятим до Церкви, мусить постановити змінити своє життя й справді почати жити іншим, божим життям. Бо є самозрозумілою справою, що коли чоловік бажає вдягнутися в Христа, Його прийняти, належати до Його стада, мусить конечно попрощатися з гріхом. Коли ж однак, хтось такого розположення не має, то не лише, що не одержить тих ласк, що їх таїнство із собою приносить але ще стягає на свою душу новий гріх, бо не трак тує свято речі встановленої самим Богом. Проте, той, хто хоче справді доступити ласк, яких можна осягнути в таїнстві Хрещення, мусить мати сильну постанову цілковито змінити своє життя: «Щоб оправдання закону сповнилось у нас, що не по тілу ходимо, а по духу» (Рим. 8, 4). Що таке розположення потрібне до важного прийняття таїнства видно хоч би з того, що коли люди зворушені проповіддю апостолів питали їх, що їм потрібно робити, ті відповідали: «Що ж нам робити, мужі браття?, Петро ж сказав їм: Покайтеся й нехай охреститься кожний із вас во ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів і приймете дар

Святого Духа» (Діян. ап. 2, 38). Або на іншому місці: «Покайтеся ж і наверніться, щоб очистились від наших гріхів, як прийде час покріплення від лиця Господнього» (Діян. ап. 3, 18). Так само вчить і ап. Павло кажучи: «Ніч минула, а наблизився день, відложимо ж діла темряви, а одягнімося у зброю світла...одягніться Господом

нашим Ісусом Христом і не догоджуйте тілу в похоті» (Рим. 13, 12; 14). Коли ми так вдумаємося у це таїнство, мусимо подивляти цю безмежну доброту Божу, що дає людям спромогу очистити душу від усякої плями гріха. Та з другої сторони, бачимо також, що Господь вимагає від нас співпраці й від цього співділання узалежнює важність таїнства й свою ласку. Чоловік мусить дати від себе, хоч і не багато, та все таки те, що може. Тобто, принайменше, мусить заявити охоту змінити своє життя й при помочі Божої ласки старатися жити так, як це прирік у таїнстві Хрещення. Бо хто інакше приходить до того таїнства, той наче хотів би ошукати всевідучого Бога.

Наслідки Хрещення — Прощення гріхів

Першим наслідком таїнства Хрещення це влиття в душу освячуючої ласки, а тим самим знищення всіх гріхів. А передусім, первородного гріха, що його має на душі кожний чоловік, що приходить на світ; а також і всіх особистих гріхів, коли їх чоловік у своєму житті поповнив. Про те вже предсказав пророк Єзекиїл: «І виллю на вас воду чисту й станете чисті від усіх ваших нечистот... » (Єзек. 36, 25). Подібно й св. Павло, вичислюючи цілий ряд прогріхів, кличе: «...та ви обмились і освятились та й оправдались ім'ям Господа Ісуса й духом нашого Бога» (1 Кор. 6, 11).

Про цю правду, що в таїнстві Хрещення чоловік осягає відпущення всіх своїх провин, учила свята Церква вже від початку свого існування. Ось приміром, як висловлюється про цю правду св. Августин: «З народженням тілесним стягаємо на себе первородний гріх; відроджуючись духом осягаємо відпущення не лише первородного гріха але й добровільних (наших особистих гріхів)» (Августин Кн. 1, 15/20). св. Єронім пишучи до Океана каже: «Всі гріхи прощаються в таїнстві Хрещення» (Лист 69, 4). Потверджуючи цю науку Церкви, Тридентійський Собор кидає клятву на того, хто поважився би інакше вчити: «Бог нічого не ненавидить у відроджених, тому що вже ніякою більше прокляття немає в тих, що справді похоронилися разом із Христом у хрещенні в смерть, що не ходять вже, як хоче тіло, але позбувшись старого чоловіка й вдягнувши нового, сотвореного, так як хоче Бог — невинні, непорочні, чисті, безгрішні стаються улюблені Богові.

Страсть остає

Рівночасно з попереднім рішенням, що в новоохрещених немає може більше нічого з гріха, заявляє Тридентійський Собор, що по хрещенні остає все таки в чоловіці страсть, жажда, що стремить до гріха. Вона однак не є жодним гріхом, лише може стати нагодою до гріха, бо вона потягає людину до нього. Це значить, що в хрещенні чоловік одержав Божу ласку, з його душі зійшов гріх, а з ним і вічна кара; однак у ньому осталася ще та хвороба, склонність до гріха. В Адама розум панував всевладно над його пристрастями. Він, якщо хотів, міг допустити до себе покусу, та коли не хотів, покуси його не чіплялися. Це був один із надприродних дарів, які Бог дав Адамові й тому ми тепер того дару вже не маємо; його втратив для нас наш прародич назавжди. Однак ця слабість, ті наші пристрасти, це так би сказати об'яви нашої природи, що стремлять до свого власного добра. Якщо ми навчимося їх відповідно регулювати, то не лише не тратимо нічого, але противно зискуємо багато заслуг перед Богом. Бо все те, що ми маємо, Господь сотворив для нашого вжитку, та Він хотів, щоб люди користувалися всім розумно, бо на те Він дав нам розум.

Тому то й дав нам Бог розум і свої заповіді, щоб ми знали, що нам можна робити й у той спосіб йдучи за Його заповідями, розвинулися так тілом як і душею. То правда, що: «Я б не знав, що то пристрасть, як би закон не вложив мені за обов'язок не мати пристрастей» (Рим. 7, 7). Бог однак вказуючи, що нам вільно, а чого невільно, вказує рівночасно, як ми маємо заховуватися і що з тих залишків (очевидно негрішних) первородного гріха в нашому тілі приборкувати. Проте, зі святим Григорієм мусимо сказати: «Що немає більш протихристиянської теорії від тої, яка твердить, що в таїнстві Хрещення лише поверхнево зникає гріх. Тому що таїна Віри підносить душу до злуки з Богом, увільняє радикально від усяких оков гріха» (Кн. 11, Лист. 45). На доказ своїх слів св. Григорій покликується на слова Ісуса: «Обмитому треба тільки вмити ноги, він бо чистий увесь» (Йо. 13, 10). Подібний приклад маємо з Неемана, що очистився цілком із прокази занурившися сім разів у водах Йордану. Те чудесне оздоровлення Неемана є прообразом таїнства Хрещення (2 Царств. 5, 14). На кінець ще раз згадаємо слова видимого голови Церкви й першого заступника Ісуса Христа на землі, св. ап. Петра: «Покайтеся й нехай охреститься кожен із вас во ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів і приймете дар Святого Духа» (Діян. ап. 2, 38).

Прощення кар за гріхи

В таїнстві Хрещення охрещений осягає не лише прощення всіх своїх гріхів, але також і прощення всіх кар, вічних, як і дочасних, що їх мав би витерпіти за гріхи. Вправді всі таїнства черпають із безмежного скарбу заслуг Христа, та тільки про таїнство Хрещення говориться, що в ній ми умираємо й хоронимося разом із Христом (Рим. 6, 3). Тому й свята Церква каже, що, якщо би хтось накладав на кого що христяться, покуту за його дотеперішні гріхи, важко ображував би таїнство Хрещення, бо охрещений у ній відроджується цілковито, стає цілком іншим чоловіком; проте не може робити покути за те, що зробив вже не він, тому що він щойно по

таїнстві Хрещення розпочав своє життя. Вправді Церква давала жидам обов'язок постити 40 днів, це однак не була покута за їхні гріхи, але на те, щоб знали оцінити добре цю першу з Христових таїнств.

Тому що ми в таїнстві Хрещення на подобу Христа разом із ним умираємо й кладемось до гробу, мусимо бути разом із ним учасниками Його воскресіння (Рим. 6, 5).

Хрещення не звільняє від терпіння

Таїнство Хрещення мимо того, що цілковито нищить первородний гріх із душі людини, не привертає нам попереднього стану нашої людської природи, яку мав Адам перед гріхом. Чому? Можна б навести дві причини на пояснення такого стану. Найперше, ми при помочі таїнства Хрещення лучимось із тілом Ісуса Христа, стаємо Його членами (Еф. 5, 30); проте не можемо дістати вищої гідности, як її має голова. Коли ж Ісус всупереч цьому, що вже від свого народження був повний ласки й правди (Йо. 1, 14) не взяв на себе прославленого тіла, аж доки не перейшов цього туземного життя й не переніс страшних хресних терпінь і смерти, то ж нічого дивного, що й ми Його члени не можемо мати тут на землі інакшого тіла, доки живемо. Не диво, що й всі, хоч у таїнстві Хрещення позбулися цілковито первородного гріха, уподібнившись до нашого Спасителя, мусять перейти те все, що перейшов наш Учитель. Тому й уподібнившись Йому в терпінню тут на землі в нашому житті, можемо мати надію уподібнитись опісля й у Його славі.

Друга причина є ця, що терпіння, пристрасті, загалом те все, що є наче тим ослабленням, яке послідує по первородному грісі, є для нас великим засобом заслуг перед Богом. Бо коли ми зносимо терпіння й невигоди туземного життя, глядячи на наш первовзір Христа, можемо бути певними, що уподібнимось до Нього в будучому житті. Коли ми ціле наше життя боремося з нашими пристрастями й підкорюємо їх під приказ розуму, можемо при кінці нашого життя сказати разом із апостолом Павлом: «Боротьбою доброю я боровся, дорогу скінчив, віри додержав» (2 Тим. 4, 7), а зате: «На останок готовиться мені вінець правди, що його віддасть мені Господь того дня, праведний суддя, й не тільки мені, але й усім, що полюбили Його явлення» (2 Тим. 4, 8). Подібно і Господь, звільняючи Ізраїльтян із єгипетської неволі, не сейчас завів їх до обіцяної землі. Вони мусили блукати по пустині й перейти багато біди через тих довгих сорок літ (Вих. 14, 24). Ба навіть уже завівши їх до цієї обіцяної землі, Господь дав їм ще багато нагоди вправлятися в боротьбі: бо ізраїльтяни мусили найперше очистити її від народів, що її замешкували, й аж, щойно підбивши їх, могли засісти й спокійно відпочити по тих довгих літах скитання (Суд. 3, 1).

Коли б разом із дарами душі, що їх одержуємо всі в таїнстві Хрещення, дістав кожний також і ті дари тіла, які мав наш прародич перед гріхом, тоді не знати, чи деякі люди не воліли б назавжди залишатися на землі? Вже тепер, хоч наше тіло таке немічне, хоч стільки нещастя спадає на нього, мимо всього деякі думають, що земля це їхня вітчизна й вдоволяються тими окрушинами щастя, які собі десь там роздобудуть. Що ж доперва тоді сказали б вони, коли б їх нічого не боліло, коли б вони були під кожним оглядом тіла ідеалом краси, коли би були такими щасливими як Адам у раї? Проте, Бог із конечности мусив відняти у людей те все, щоб їх наче змусити прямувати до правдивої вітчизни, до неба (2 Кор. 4, 18).

Зрештою, ті нещастя й невигоди життя, які зносимо тут на землі, не є вже такі дуже великі, щоб замикали нам усяку можливість хоч дещо зазнати щастя, радощів. Впрочім, для нас повинна бути щастям можливість узяти разом із нашим Спасителем хрест на плечі й слідувати за ним. Коли Він задля нас не відкинув тих усіх страшних терпінь, щоб тільки вибавити нас від гріха, то оскільки більше ми повинні взяти на себе добровільно все те, що дає нам життя, щоб хоч у части статись Йому подібними. Для кожного чоловіка є призначений там у небі особливший вінець слави, з'а його вчинки тут на землі: для одного дівицтва, для другого мучеництва і т.п. (Откр. 7, 9. 14; Дан. 12, 3). То ж найперше кожний із нас повинен собі його заслужити.

Влиття ласки освячуючої й чеснот

По прийнятті таїнства Хрещення душа наповняється ласкою Божою освячаючою, що змиває всяку пляму гріха й робить душу прибраною дитиною Бога, наслідником неба. «Хто повірить і охреститься, спасеться (Мк. 16, 16). Є це ласка, що по словам Тридентійського Собору не лише нищить гріх у душі людини, але остаючи в ній як Божа властивість просвічує душу з темноти гріха, робить її світлою, ясніючою Божим світлом (Сес. Трд. 6, 7).

Святе Письмо говорячи про ту ласку в нашій душі (Рим. 5, 5), каже, що вона є завдатком святого Духа: «Він і запечатав нас, і дав завдаток Духа в наших серцях» (2 Кор. 1, 22). Рівночасно з нею Святий Дух вливає в душу свої дари, «...і обновлення Духа Святого, що Його вилив на нас через Ісуса Христа, нашого Спасителя» (Тит. 3, 5). Стаючи членами тіла Христового в таїнстві Хрещення, одержуємо від Нього, нашого голови енергію, яка порушує й піддержує всі члени, щоб вони могли добре справляти свої функції. Бо від Нього походить ця вся сила, що спомагає нас у виконуванні всього, чого від нас вимагає Бог.

Та мимо тих усіх ласк, які дістаємо в таїнстві Хрещення, нам деколи так важко виконувати добрі діла, чи жити так, як цього вимагає Божий закон. Це все випливає з того, що мимо усіх тих ласк, які нам Бог дає у таїнстві

Хрещення, нам остає можливість боротьби духа з тілом. Тому якраз у тій боротьбі є наша заслуга. Напевно не мав би жодної заслуги той, хто захоронився б від гріха тільки тому, що не мав ніяких спокус до нього. А спокуси й пристрасті, якраз тому що потягають нас до гріха, дають нашій волі нагоду поборювати цю неправильну, протизаконну пристрасть і тим самим вислуговують нам у Бога щораз то нові ласки й щораз то більшу нагороду. Ті покуси, хоч часом і як великі, не можуть заподіяти нам нічого, коли ми з довір ям у Боже милосердя боремося із ними й просимо в Бога помочі. Він, що сказав: «просіть, а дасться вам, шукайте й знайдете, стукайте й створиться вам. . .» все готов поспішити нам із поміччю. З нашої сторони вистачить одна гадка, щоб Він нам допоміг. А як Він помагає, тоді нічого нам боятися, бо хто зможе Йому спротивитися? Коли ж так будемо старатися, тоді Бог буде в кож ній нашій чинності, як про те навчає нас святий апостол Хрещення під умовою (умовне Хрещення).

Деколи заходить випадок, коли не знаємо певно, чи дитина охрещена, чи ні. Ті випадки заходять по більшій части з підкиненими дітьми. Тоді, щоб бути певними спасіння дитини, хреститься її під умовою, чи умовно, додаючи таке при формулі Хрещення: «Якщо ще не хрещений, хрещається раб божий... » Таке Хрещення однак не можна назвати другим Хрещенням, тому що тими словами, які попереджують формулу Хрещення, виключається можливість другого Хрещення. Тобто, висловлюють вони намір хрестити лише в цьому випадку, коли дитина є ще нехрещена й може важно прийняти таїнство. Коли б однак хтось не розвідавши попереднє хотів охрестити знову, або під прикриттям, що уділяє святочних обрядів (церемоній) намагався охрестити вдруге, підпадає карі «іррегулярности», бо поповнює святотацтво, не трактуючи зі святістю Хрещення, таїнства установленого Богом. Цю умовну формулу Хрещення, папа Александер III дозволив уживати до Хрещення під умовою, а саме тільки тоді, коли вже перед тим досліджено точно все й мимо того не можна було дійти до певності чи дитина, чи хто-небудь інший, є вже охрещений, чи ще ні?

Хрещення відчиняє небо, замкнене первородним гріхом

Таїнство Хрещення своєю ласкою, яка змиває з душі охрещеного всякий бруд гріха й робить його дитиною божою, відчиняє брами неба замкнені з приводу первородного гріха. Подібно як при хрещенні Спасителя відкрилось небо й Дух божий зійшов на Ісуса, так само й тепер при таїнстві Хрещення відчиняється Царство Небесне для кожної душі. Що правда, не так, що вона може сейчас до нього увійти, але так, що це Таїнство дає право кожному членові Церкви ввійти по смерті до того місця, що його приготовив божественний Спаситель для всіх своїх громадян.

Обряди (церемонії) Таїнства Хрещення

Всі обряди, які свята Церква приказала придержуватися при уділюванні таїнства Хрещення, служать на те, щоб піднести вагу цього Таїнства в очах людей. Бо хоча саме Таїнство має безконечну вартість, з огляду на те, що вона довершує в житті людини все таки, тому що те все, як духове ділання, окрите перед нашими очима, не робить вона на нас більшого враження. Проте, свята Церква помагаючи нашій змисловій природі, окружає це Таїнство різними обрядами, що підчеркують ділання ласки, й служать до зрозуміння того, що стається з душею людини, а тим самим підносять вагу Таїнства. Ті всі обряди чи церемонії можна поділити натри части:

1. Перед таїнством Хрещення.

Приготування води до Хрещення. Як знаємо, давніше хрестили людей Єпископи. Єпископ не міг хрестити кожного з осібна, бо це було б для нього за важко. Проте, вони найперше навчалися в вірі, а щойно тоді визначувано їм день Хрещення. Такими днями були Рождество Христове, Йордан і Велика Субота. До сьогодні залишились в нашій

Літургії залишки з тих урочистих хрещень, бо замість «Святий Боже...» співається в ті дні «Єлици во Христа хрестистеся... »

Із тим звичаєм, що в нинішніх часах того Таїнства уділяють священики, не було вже конечним збирати всіх тих що хотіли прийняти це Таїнство в визначені дні, бо коли хто приходив і вже знав достатньо правди віри, науку Христа, міг сейчас прийняти це Таїнство. Церква однак залишила дещо з того величного Хрещення 3 рази до року. Давніше в ті дні, освячували воду, якої уживається до таїнства Хрещення, як зараз у нашому обряді на Богоявлення — Йордан.

Тих, що хочуть прийняти Хрещення, вводять до притвору Церкви, тому що вони є ще негідні бути в божому храмі, аж доки не виречуться диявола і його служби. Вони ждуть в притворі з своїми хрещеними родичами й до них виходить священик, вложивши епітрахиль, а подекуди й фелон. Священик, прийшовши, питає оглашенного, чому, чи по що він прийшов? А довідавшися, що він хоче прийняти Хрещення й, завдавши йому кілька питань, щоб переконатися про його конечне знання Христових правд, приступає до «егзорцизмів» — заклять, молитов, на вигнання диявола й на знищення його сили. Відразу по егзорцизмах священик, як представник Церкви, запитує оглашенного (того, що хреститься), чи він вирікається диявола, його гордості, служби й його слуг? А

одержавши від нього стверджуючу відповідь, запитує далі, чи прирікає вірно служити Спасителеві? Впевнившися, що той бажає служити Христові й вірувати в Нього, каже йому відмовляти Символ Віри, а по його закінченні питає того, що хреститься, чи він зачислився вже до Христа? А одержавши від нього потрійну стверджуючу відповідь, приводить його до тетраподу.

Тут священик благословить єлей і помазує хрещеника на чолі, грудях, плечах, ухах, руках і ногах, відмовляючи при цьому відповідні молитви.

Опісля, по намащенні єлеєм, приступає до самого Хрещення.

2. Хрещення водою (поливання водою).

Виконавши ці попереджуючі чинності, священик звертає тепер хрещеника головою на схід сонця й хрестить його, поливаючи три рази водою його чоло, так щоб вода спливала, чи як на Сході, зануривши його цілковито в воді й вимовляючи рівночасно форму: «Хрещається раб божий Н. Н. во ім'я Отця і Сина і Святого Духа», а люди відповідають: «Амінь».

3. По таїнстві Хрещення.

Священик дає новохрещеному білу сорочку (тепер кусок білого полотна — крижмо) зі словами: «Одягається слуга божий... во ім'я Отця і Сина і Святого Духа, Амінь». В той спосіб свята Церква підчеркує славу воскресіння, бо душа охрещеного, обмита від плям гріха, стає біла мов сніг, повна Божої ясності, стає дитиною Бога. Новоохрещені в давніх часах носили цілий тиждень ті білі сорочки, які вони одержували при хрещенні й вони називалися лебединим стадом, бо виглядали наче білі лебеді. А згадку про них маємо в нашому Богослужінні на Світлий Тиждень; в той час через цілий тиждень уживається білих риз, як згадку білої одежі новоохрещених.

Опісля священик дає в руку новоохрещеного, а якщо то немовля тоді кумам, засвічені свічки зі словами: «Пр ийми цю горіючу свічку й старайся через ціле своє життя просвічуватися світлом віри й добрих діл, щоб, як прийде Господь, ти міг вийти йому на зустріч зі всіма Його святими, та й міг увійти в мешкання Його небесної сили й із ним царствувати в вічні віки».

Поливаючи водою й вимовляючи формулу Хрещення, священик надає ім'я тому, що хреститься, переважно ім'я якогось святого, чи святої, щоб подібність імені спонукувала охрещеного наслідувати чесноти даного святого, та й щоб його просити про опіку в туземному житті.

Святе Таїнство Миропомазання

Значення слова й природа Таїнства Миропомазання

У нашій мові святе таїнство бере свою назву від своєї матерії. Називається вона, ТАЇНСТВО МИРОПОМАЗАННЯ бо в ній священик помазує Миром того, хто приймає це таїнство. В латинській мові має вона назву «конфірмаціо» — скріплення. Тут її значення слідує радше за природою таїнства, бо вона є справді скріпленням того, хто її приймає й то скріпленням у вірі і відвазі, щоб він міг боронити Христову віру, а навіть, коли зайде потреба, віддати за неї своє життя. Із нею миропомазаний дістає нову силу й новий уряд, бути воїном — жовніром Христа.

Свята Церква вже від самого початку визнавала це таїнство як різне від Хрещення, хоч її уділювано разом із таїнством Хрещення, як це діється в нашому обряді по сьогоднішній день. Цю правду потверджують римські папи із папою Мельхіядом на чолі. Святий Климент тими словами підкріплює науку Церкви: «Всі повинні спішитися без проволоки відродитися з Бога й держати печаттю єпископа семикратну ласку Святого Духа; цілком певно не може бути досконалим християнином той, хто добровільно, а не з конечности занехав це таїнство; як те одержали ми від св. Петра й як прочі апостоли вчили по приказу Господа.» (До Ізидора лист. 4). Цю науку потвердили папи: Урбан, Фабіян, Евзевій, що, як знаємо, віддали своє життя в обороні святої Церкви. Та в святих Отців учителів Церкви знаходимо такі самі вислови. Ось приміром, Діонізій Ареопаїт описує нам обряд цього таїнства ось такими словами: «Священики покривають охрещеного одежею властивою його чистоті й ведуть його до єпископа, який помазуючи його святою, майже божеською мастю, покликує участкувати в святому Причастю.» (Церковна Ієрархія: 2 §7, 4.) А Евзевій вивищує її, кажучи: «Єретик Новат не міг дістати Святого Духа, тому що охрещений у важкій хворобі не одержав печаті Миропомазання.» (Історія Церкви 4, 43.) Так само говорять і інші Отці Церкви як святі Амврозій, Августин. Вони обидва йдуть так далеко в своїх твердженнях, що кажуть, що це таїнство знаходить своє потвердження в деяких місцях Святого Письма. Вони навіть вичисляють деякі з тих зворотів, як приміром: «Не засмучуйте Святого Духа Божого, котрим ви запечатані вдень викупу»(Еф. 4, ЗО), чи знову в стихові псальма: «Як пахуче миро на голові, що спадає на бороду, на бороду Аарона, що спадає на край його одежі» (Пс. 132, 2). А вкінці наводять слова св. Павла з листа до Римлян: « ... любов Божа влилась у наші серця Духом Святим даним нам» (Рим. 5, 5).

Таїнство Миропомазання різне від Таїнства Хрещення

Хоч папа Мельхіяд каже, що це таїнство дуже стисло зв'язане з таїнством Хрещення, все таки, воно це не те саме, що Хрещення. Різниця, яка заходить між ласками, які ті два уділяють, та й зовнішні знаки, що символізують ті два таїнства, доказують ясно, що тут є два різні таїнства.

Ласка таїнства Хрещення відроджує людей до нового, божого життя, життя ласки. Знову при помочі таїнства Миропомазання, відроджені стаються дорослими, з виключенням всього того, що вони мали за дитинства, малолітности: «Як я був малоліток, я говорив як малоліток, як малоліток розумів, як малоліток думав; як же я стався чоловіком, то покинув дитяче» (1 Кор. 13, II). Така сама різниця яка заходить між дитиною, а дорослим чоловіком у природному житті, чи інакшими словами між родженням, розвитком і ростом, заходить також і між таїнствами Хрещення й Миропомазання. Бо перша має в собі силу відроджувати, родити до нового життя, друга ж має силу давати ріст, скріплення й завершення для душі, робити її начеб дорослою.

Випадало би, щоб для кожної нової перешкоди, що її зустрічає душа на дорозі до Бога, було відповідне до неї таїнство. Тому цілком зрозумілою справою є, що, коли для відродження, у формування нашої душі маємо таїнство Хрещення, яка її робить здібною до прийняття віри — інше таїнство — Миропомазаня є призначене на те, щоб цю віру в нашій душі скріпити, так щоб жодна небезпека, страх перед карами, чи навіть перед смертю, не відстрашили християнина від визнавання своєї віри. А це все є вислідом ласк, які одержуємо в таїнстві Миропомазання. Тому це таїнство є різне від таїнства Хрещення. Вже кілька разів згадуваний папа Мельхіяд вказує на різниці між тими двома таїнствами кажучи таке: «В моменті Хрещення взято людину до війська, в акті Миропомазання дістає він оружжя до боротьби. В хрещальному джерелі Святий Дух дає повноту невинности, під час коли в Миропомазанні удосконалює в ласці. З Хрещенням ми відроджуємось до життя, у Миропомазанні стаємо готові до боротьби. Ми миємось у хрещенні, а скріплюємось по ньому (в Миропомазанні). Відродження (Хрещення) спасає тебе в спокою, Миропомазання озброює й вишколює до боротьби.» Це все Тридентійський Собор проголосив непомильною правдою, так що нікому не вільно не лише бути іншої гадки, але навіть і сумніватися про те.

Установлення Таїнства Миропомазання

Не маємо вправді в Святому Письмі виразних доказів на те, щоб Ісус Христос сам точно означив матерію й форму цього таїнства! Та, як ми вже знаємо, не все те, що Ісус Христос говорив чи робив, є записане в Святому

Письмі, тому що воно лише написане принагідно. Ісус не казав до своїх наслідників: «Ідіть і пишіть книги й роздавайте її людям.» Але сказав: «Ідіть і навчайте всіх людей, хрестячи їх...» (Мат. 28, 19). Проте, з того виходить, що свята й непомильна в голошенні Христової науки Церква заховала Його слова в своєму переданні. З цього, що вона має це таїнство, виходить, що Спаситель мусив установити, й ця Його установа знаходилася в науці Церкви, в її усному переданні, яке для нас усіх є першим джерелом Божого об'явлення. З другої сторони, ми знаємо добре, що тільки один, одинокий Бог може уділяти ласки людям. Якщо отже, як вже знаємо, святе таїнство Миропомазання уділяє особлившої ласки і з нею особлившої печаті Святого Духа, то без сумніву тільки Бог мусив її установити. Бо ж ніхто інший не може Його зобов'язати уділяти невидимої ласки, коли священик уділяє людям видимого знаку, яким є кожне таїнство. Бо як знаємо, таїнство, це видимий знак, невидимої ласки, установлений Богом для нашого спасіння.

Матерія Таїнства Миропомазання

Миропомазання, як ми вже чули носить назву «конфірмаціо» (скріплення) чи з грецька «хрізма» (певний рід масти). Ще прийнялося в уживанні Церкви слово «хрізма», означає масть, яку в особливший спосіб єпископ посвячує, приготовляючи її з оливи й бальзаму, так що дві субстанції складаються на матерію того таїнства. Ця мішанина має символізувати ці різнорідні дари Святого Духа, які Він її прийняттям вливає в душу. Свята Церква в багатьох своїх соборах учить, що святе Миро, чи пак, ця мішанина оливи й бальзаму є матерією таїнства Миропомазаннях А св. Діонізій з багатьма Отцями й зі святим папою Фабіяном на чолі твердять, що вже святі апостоли одержали від Ісуса Христа поручення в той спосіб приготовляти святе Миро й нам приказали так само робити.

І, справді, жодна інша матерія не могла б так добре символізувати того, чого уділяє нашій душі це таїнство, як те святе Миро. Олива, товщ, що поволі розливається, символізує повноту ласки, яка спливає від Ісуса Христа — нашого голови, й при помочі

Святого Духа розливається наче той олій (у псальмі 132), спливає з голови, бородою на одежу Арона. Сам Бог розлив обильно оливу своєї радости на свого Сина, більше чим на всіх інших (Пс. 44, 8: «для того помазав тебе Бог, миром радости, понад твоїх товаришів»), ми ж усі користаємо з повноти Його ласк (Йо. 1, 16).

Бальзам, своїм милим запахом має висловити цю правду, що всі вірні прийнявши це таїнство ширять кругом себе пахощі чеснот, які позволяють нам разом із ап. Павлом сказати: «Ми є перед лицем Бога пахощами Ісуса Христа» (2 Кор. 2, 15). Крім того бальзам має силу заховувати перед гниттям усе те, що бальзамується. Так само й це таїнство своєю ласкою захоронює кожну душу перед зараженням гнилл ю гріха й перед знищенням, яке той спричинює.

Єпископ приготовляє й посвячує Миро на торжественній Службі Божій. Папа Фабіян, мученик, твердить, що так навчив робити апостолів сам божественний Спаситель, який навчив їх способу приготування цієї матерії таїнства Миропомазання на Таїнственній Вечері. Хрещальної води не треба посвячувати спеціально, бо її освятив дотиком свого пречистого тіла сам Ісус Христос тоді, коли зійшов у хвилях Йордану, щоб в ньому охреститися від Йоана. Проте, святе Миро треба посвячувати, щоб воно сталось гідною матерією. Його не може ніхто інший посвятити крім єпископа, тому що він має повноту священства.

Форма Таїнства Миропомазання

Як у кожному таїнстві, так само й у Миропомазанні, формою є слова, що їх вимовляє той, хто її уділяє. В нашому обряді форма є трохи інакша, як у латинників. Вона може не така ясна як у них, та все таки, хоч може й коротше, висловлює те саме, що й латинська. Звучить вона ось так: «Печать дару Святого Духа, Амінь.» Латинська знову: «Я знаменую тебе знаком хреста й скріпляю тебе мастю здоров'я в ім'я Отця і Сина і Святого Духа» Обидві ці форми однаково означають те, що діє Божа ласка в душі людини і разом із матерією поясняють природу таїнства Миропомазання. Бо ми мусимо розрізнити три речі, що складаються на природу таїнства:

1. Божу силу, що діє в таїнстві як перша причина.

2. Енергію серця й духа, що вливається в вірних, які приймають таїнство Миропомазання, щоб при її помочі могли осягнути спасіння.

3. Знак витиснений в душі того, хто має зустріти боротьбу, для якої озброює його таїнство Миропомазання.

Перша міститься в словах «Святого Духа», бо сила, яка діє в цьому таїнстві це сила Святого Духа, третьої Божої Особи, уособленої Божої Любови. Енергія, що вливається в душу того, хто приймає Миропомазання, це дари Святого Духа (7 дарів Святого Духа), що скріпляють її в дорозі до Бога й позволяють поборювати перешкоди, які на цій дорозі приходиться кожному зустрічати. Знак витиснений на душі ясно висловлює форма словом «печать». Отже, з прийняттям таїнства Миропомазання Святий Дух витискає в нашій душі свою печать, яка

наче озброює нас до боротьби проти всіх противників науки Христа, проти всіх ворогів Його Царства тут на землі, а саме святої Церкви. Те саме мається й із латинською формою. Силою, яка в таїнстві діє, це сила Божа, Триєдиного Бога, що Його призивається словами: «во ім'я Отця і Сина і Святого Духа». Енергія, це ця «масть спасіння, масть здоров'я», що її вливає в душу Святий Дух, це Його Дари, які дають душі силу до боротьби проти перешкод. А знаком у ній це «знак хреста», що про нього згадується на початку формули: «Я знаменую тебе знаком хреста...» свята Церква своїм авторитетом, що його має силою своєї непомильності, забезпеченої словами Христа, каже нам, що такої форми Миропомазання треба нам уживати, щоб могти важно уділити цього таїнства.

Тайнослужитель Таїнства Миропомазання

На початку потрібно нам зазначити, що до тайнослужителя цього таїнства заходить різниця між Східною й Західною Церквою, чи радше між східними й західними обрядами. У західників, тобто в латинському обряді тільки єпископи, виключно, можуть важно її уділяти тобто вони є звичайними служителями цього таїнства. «Надзвичайним тайнослужителем» таїнства Миропомазання, згідно з «Кодексом Юріс Каноніці» (Кан. 782, §2) є священик, який одержав окрему владу чи то задля загального звичаю, чи за особлившим позволенням Апостольськсії Столиці.» Священики з правила є виключені від уділювання цього таїнства. Спираються вони на цьому звичаю тому, що в давнину уділяли Святого Духа вищі служителі, і, як це виходить із Діяній апостольських: «Апостоли почувши, що Самарія прийняла Боже слово, послали до них Петра й Йоана, які прийшовши, молилися за них, щоб прийняли Святого Духа» (Діян. ап. 8, 14).

Зате в східних обрядах, тобто в Візантійському, в Єгипетській і А лександрийській Церкві, (про яких уже згадує св. Августин) прийнявся звичай, що того таїнства уділяє важно і звичайний священик, який уділяє таїнства Хрещення. Та він уділяє її важно не лише тоді, коли уділяє її разом із таїнством Хрещення, тому що таїнство Миропомазання є злучена нерозлучно з таїнством Хрещення, але також тоді, коли уділяє її осібно. Є це один із привілеїв, які мають священики східних обрядів.

Куми Таїнства Миропомазання

У східних обрядах немає квестії (питання) щодо кумів, тому що в них задля злуки тих двох таїнств, є одні й ті самі куми в обидвох таїнствах. Зате в латинському обряді, тому що таїнства є розлучені, заходить потреба кумів, тим більше, що різниця віку між уділюванням тих двох Таїн доходить до сім ліУ, а то й більше. Так само як ті, що хрестилися потребують хресних родичів, що усвідомлювали б їх, та й учили Божих правд, так само й ті, що мають бути жовнірами Христа, мусять мати родичів, які навчали би їх уживати цього оружжя, що його одержують у таїнстві на оборону Божих правд перед ворогами. Подібно й між ними й їхніми батьками (в Миропомазанні) повстає духове посвячення, що перепиняє вступлення в подружні зв'язки.

Користі з Таїнства Миропомазання

Це таїнство не належить вправді до тих таїнств, без яких не можна осягнути вічного спасіння та мимо цього не можна її занедбувати. Бог установив всі таїнства на те, щоб забезпечити нам наше спасіння. Він дав нам їх як середники, засоби, то ж, коли будемо їх уживати, забезпечимо собі наше майбутнє щастя. Проте, всі повинні бажати вживати якнайбільше тих середників нашого спасіння, які Бог так великодушно нам подає. Святий Лука описуючи зіслання Святого Духа на апостолів каже: «І роздався зразу гук із неба, мовби від віючого буйного вітру й наповнив увесь дім, де вони сиділи» (Діян. ап. 2, 2), а трохи пізніше: «І сповнились усі Духом Святим...» (Діян. ап. 2, 4). Цей збір апостолів у тій хаті був заснуванням святої Церкви, а зіслання Святого Духа, це наше нинішнє Миропомазання; тому, як тоді апостоли потребували духового скріплення, щоб могли сміло визнавати Христову віру й голосити Його науку, так само й ми тепер потребуємо підкріплення Святого Духа, щоб могти слідувати по тій дорозі християнських чеснот. Тож ми мусимо мати поміч того таїнства. Ми всі є в цьому самому положенні, тобто ми всі потребуємо помочі, щоб могти розвинути наші чесноти, всі сили нашої душі. Тож і не диво, що ми повинні прийняти це таїнство й дбати, щоб й другі його прийняли. Та й свята Церква, спільна мати нас усіх, бажає, щоб ми відроджені в таїнстві Хрещення, скріпляли наші сили в таїнстві Миропомазання. Рівночасно також, тому що з прийняттям цього Таїнства побільшується містична звязь, яка заходить між членами Христового Тіла, ми повинні дбати про зміцнення тих духових пов'язань між Його членами.

Наслідки Таїнства Миропомазання

Це таїнство, як уже згадано, удосконалює ласку таїнства Хрещення. Бо охрещені під оглядом їхнього духового життя подібні до малих немовлят, ніжні й безпомічні. Із прийняттям таїнства Миропомазання вони стають сильнішими, більш приготованими відперти напади трьох головних ворогів: тіла, світу й диявола. Отже, з

одержанням таїнства Миропомазання, чоловік стає здібним справді без жаху визнавати віру в Триєдиного Бога, явно голосити те, чого вчив Христос і боронити надбання святої католицької Церкви перед закидами ворогів. Того вимагав від своїх апостолів Ісус Христос, бо Він знаючи про їхні немочі приказав їм: «Останьте в місті, аж доки не одягнетеся силою зверху» (Лк. 24,49).

Зрештою, про наслідки цього таїнства повчить нас найкраще поведінка апостолів перед зісланням Святого Духа і по Його зісланні. Перед Його зісланням, коли зловили Ісуса, вони всі за виїмком Йоана покинули Ісуса й перелякані повтікали й поховалися (Мат. 26, 56). Святий Петро, якого Ісус вибрав на основу своєї Церкви, хоча і йшов здалеку за Спасителем, все таки перестрашений запитами архиєрейських слуг, тричі вирікається свого улюбленого Вчителя, кажучи, що Його не знає (Мат. 26, 33, 35, 51, 6974). Навіть по воскресінні Христа вони не перестають лякатися, ховаються в хаті, ніде не виходять зі страху перед жидами (Йо. 20, 19). Однак, цілком інакше мається справа по зісланні Святого Духа (Діян. ап. 2, 4). Вони вже скріпились на дусі, явно виходять перед зібрану юрбу й відважно голосять Христову науку й то не лише перед своїми земляками-жидами, але й серед поган. Та й вважають собі за щастя, як хто їх зневажає й погорджує ними: вони готові навіть понести муки й беруть їх на себе. Ба, що більше, навіть і смерть приймають вони за віру радо й своєю кров'ю потверджують правдивість Христових слів (Діян. ап. 5, 41).

Характер

Це таїнство також витискає в душі приймаючого її незнищимий знак, печать Святого Духа. Тому й не можна її більше разів уділяти, бо знак витиснений нею в душі людини вже ніколи не затирається, але остається в ній на віки. Задля того характеру вірні стаються воїнами, жовнірами Христа, й на підставі того уряду вони є зобов'язані боронити Христову віру й визнавати її явно перед другими. Рівночасно, характер відрізняє тих, що його мають у душі від інших людей, які є лише охрещені, так само, як у суспільному житті, жовніри відрізняються від цивільних громадян.

Обряди-церемонії Таїнства Миропомазання

Священик відчитує над тим, що має миропомазуватись єктенію, яка крім прошень єктенії Мирної має ще особливші прощення за самого миропомазуваного, що коротенько нагадують найважніші наслідки цього таїнства. В ній проситься, щоб Господь дав новоохрещеному божественну силу, якою він переміг би усякі затії диявола, та покуси, які чоловік має зі сторони світу й тіла, щоб він стався добрим жовніром Христа, задля сили, діяння й приходу Святого Духа, що сходить на нього з помазанням святим Миром. Скріплений силою Святого Духа чоловік має стати твердим, сильним і непоборним у вірі, любові й надії, які є богословськими чеснотами, конечними чоловікові в туземному житті. Проте, сильний через цю поміч Святого Духа, він може перед усіма без страху визнавати ім'я Господа нашого Ісуса Христа й навіть страждати й умерти задля цього імені. Помазання святим Миром має помагати миропомазаному рости в усіх чеснотах і заховувати завжди Божі заповіді, має заховати його душу в чистоті й праведності, і у цей спосіб має дозволити миропомазаному рости й вдосконалюватися духовно, силою Святого Духа, який зійшов на нього.

Закінчивши цю єктенію, священик відмовляє молитву миропомазання й у ній просить Бога, щоб дозволив новоохрещеному прийняти печать Святого Духа й доступити того щастя прийняти до своєї душі Тіло й Кров Христа. Далі, просить священик, щоб освятивши його й скріпивши в вірі, а вкінці, вибавивши своїм страхом від гріхів, та заправивши в чистоті й правді, допровадив до свого Небесного Царства.

Під кінець приходить саме помазання святим Миром, Священик мочаючи ктюк (великий палець) у святому Мирі, помазує цим Миром хрестоо'бразно чоло, очі, ніздря, уста, груди, руки й ноги, вимовляючи рівночасно слова: «Печать дару Святого Духа. Амінь». В той спосіб помазує всі місця, що є осідками змислів людини, бажаючи в той спосіб освятити їх і наставити на дорогу правди. Хоче скріпити їх і віддати на службу Богові, щоб вони помагали миропомазаному в його боротьбі з дияволом, а не перешкоджали йому, щоб радше були приятелями людини в цій боротьбі, як його ворогами, якими вони сталися по первородному грісі.

Опісля прочитавши Апостола до Римлян (Св. Павла) і Євангеліє від Матея (28, 1620), кількома останніми прошеннями й відпустом, закінчує це таїнство, що є заразом і закінченням таїнства Хрещення, тому що ті два таїнства в Візантійському обряді є злучені разом.

В латинському обряді: сам єпископ помазує тільки чоло охрещеного святим миром, вимовляючи рівночасно формулу миропомазання, помазуючи чоло вибирає місце, що є садибою майже всіх наших змислів, зовнішніх і внутрішніх, бо якраз у голові збираються всі змисли, тому що мозок є осідком всього. Помазання чола, має символізувати, що миропомазаний, тепер як жовнір Христа, має ставити чоло всім противностям, усім ворогам, що нападають на Христову віру.

Пізніше єпископ вдаряє легенько рукою по обличчі миропомазаного, бажаючи в той спосіб пригадати йому, що він має мужньо зносити всякі небезпеки й труди, а навіть муки й смерть задля Христової науки. В той спосіб єпископ наче поставляє в лицарі того, що миропомазується. Як знаємо, в давніх часах середньовіччя, молодих заслужених молодців поставляли у стан лицарський ударами меча по плечах. Того обряду міг довершувати лише володар, або якийсь незалежний пан. Так само, в святій Церкві єпископ, як князь Церкви, незалежний володар у своїй діецезії підносить до гідности оборонців Христової віри всіх тих, що миропомазується.

Святе Таїнство Євхаристії

Гідність Таїнства Євхаристії

З ус іх святих Таїнств, що їх у своїй божеській, безмежній доброті божественний Спаситель оставив нам тут на землі, на перше місце мусимо поставити це найсвятіше Таїнство. Його не можемо навіть порівняти з попередніми, коли беремо під увагу його святість. Бо в попередніх святих Таїнствах кожний чоловік одержує ласку Божу, що є лише сотвореною, то в цім Таїнстві вже не сотворіння, а Триєдиний Бог входить до душі приймаючого Таїнство й перебуває в ній, освячуючи її Собою. Тому як дуже повинні ми вважати, приймаючи це Таїнство, а в нім самого Бога, щоби прийняти його гідно! Так, як повинно його приймати слабе сотворіння, даючи в свойому серці домівку для того безмежного, всемогучого Єства, що сотворило все з нічого, що є самою святістю, що є всім — безмежно совершенним Єством.

Вже святий Павло остерігає людей, щоби добре розтрясали свою совість, чи не мають вони часом якого важкого гріха на душі: «Тим же хто їстиме хліб цей і питиме чашу Господню недостойно, винен буде тіла й крови Господньої. Нехай же розгляне чоловік себе й так нехай їсть хліб і п’є чашу. Бо хто їсть і п’є недостойно, суд собі їсть і п’є, нерозсуджаючи тіла Господнього.»(1 Кор. 11, 27)

Перенесімся гадкою в ту хвилину, як Ісус, прощаючись з апостолами, коли відходив від них на муки, залишив їм щось, що пригадувало б їм завжди на Нього. То і полишив їм божественний Спаситель свою безмежну, божеську любов. Перед святом Пасхи Ісус знаючи, що прийшла Його година, щоб зійти з цього світу до Отця, полюбивши своїх, що були в світі, полюбив їх до кінця» (Йо. 13, 1). Йому жаль стало кидати сиротами своїх улюблених учнів, тож постановляє й тут на землі позоставати з ними; постановляє ще більше получитись із ними. Він дає їм самого себе на поживу, щоб міг під видами хліба й вина увійти до їхньої душі і там далі царювати й звідтіля провадити членів свого містичного Тіла безпечно й певно до останньої цілі, до себе самого. Це все робить на те, щоб напевно не втративши нікого, зібрати всіх, що вірять у Нього, в небі й там уже від них ніколи не відлучатися. Як бачимо, Божа любов така винахідлива, така повна пожертвування, що їй замало було знизитися й прийняти тіло своїх сотворінь. Вона понижується ще більше, стає поживою тих своїх сотворінь, щоб тільки рятувати ці безсмертні душі, щоб тільки могти наділити їх тою повнотою щастя, яким вона сама втішається. На останній вечері Ісус сказав до своїх апостолів: «... Ісус узявши хліб і поблагословивши, ламав і давав учням кажучи: Прийміть, їжте, це моє тіло. І взявши чашу... подав їм кажучи: Пийте з неї всі, бо це моя кров нового Завіту, що за многих проливається на відпущення гріхів» (Мат. 2 6, 26; Мк. 14, 22; Лк. 22, 19; 1 Кор. 11, 24). «...робіть це на мій спомин. Бо скільки разів їстимете цей хліб і цю, чашу пити, звіщаєте Господню смерть, доки (Він) прийде» (1 Кор. 11, 25).

Різні назви Таїнства Євхаристії

Письменники Церкви не в стані підібрати для цього таїнства відповідної назви, називають її різнорідними назвами. Деякі дають їй назву перекладаючи грецьке слово «Євхаристія», тобто «совершенна ласка» або «благодарення». Це таїнство, це справді совершенна ласка, бо в ній не створена ласка, але сам Творець вдається на корм усіх вірних, що з вірою й любов’ю приступають до цієї Господньої трапези. Це є ця совершенна ласка, про яку пише св. Павло: «Ласка Божа є життя вічне» (Рим. 6, 23) бо містить у собі Ісуса Христа, дателя ласк, джерело всього, що небо посідає.

Можемо називати її Благодаренням. бо приносячи в жертві Богові Отцеві Його одинокого Сина, складаємо йому найкращу подяку за всі безконечні й безчисленні добродійства, які щодня від Нього одержуємо; найперше за ласку цього таїнства, а далі передусім за дари, що їх, її приносячи, одержуємо. Зрештою, ще й із того приводу підходить назва благодарення таїнства Євхаристії, бо як каже Святе Письмо Ісус, коли її установив розломив хліб», «благодарив-дякував» у молитві своєму небесному Батькові (Лк. 22, 19; 1 Кор. 11, 24). Псальмопівець Давид пророчим духом розважаючи радіє оспівуючи Божі діла: «Діла Його краса й велич і справедливість Його во віки. Чудесні Його діла незабутні, благий і милосердний Господь. Він дає поживу тим. що Його бояться...» (Пс. 110,).

Інші називають її «жертвою» і «причастям», останнє беруть зі слів св. Павла: «Чаша благословення, яку благословляємо, хіба не є на причастя Христової крові? Хліб, що його переломлюємо, хіба не є причастя тіла Христового?» (1 Кор. 10, 16). Тому що, як вияснює св. Дамаскин, це таїнство лучить нас із Спасителем із Його тілом і Його божеством і в ньому ми остаємось наче одним тілом із Ним. (Віра Православна 4. 13). З цього також випливає ця правда, що таїнство Євхаристії є таїнством спокою-мира й любови. Проте, як можна поєднатися з цим таїнством, якщо звикнули люди так часто до сварні, бійки, стільки гніву й ненависті, що панує між ними? Часто називають його також — «напутствієм», по перше тому, що ми приймаємо його тут, у нашій мандрівці, на нашій земській дорозі. А по друге тому, що воно вирівнює нам дорогу до неба. Тому Католицька

Церква старається, щоб кожний вірний не був позбавлений того таїнства в тій своїй останній дорозі чи радше в останньому моменті своєї земської мандрівки, коли його душа вже опускає тіло, щоб душа вже сама станула перед Спасителем і з Його рук одержала нагороду за всі труднощі дороги до Нього.

Давніші Отці Церкви називали таїнство Євхаристії «Вечерею», тому шо Ісус установив його підчас послідньої своєї вечері.

Пресвята Євхаристія — Правдиве Таїнство

Вже від початку свого існування Католицька Церква визнавала пресвяту Євхаристію правдивим таїнством, держала її в пошані, належній цьом\ таїнству. Навіть назву таїнство задержала Церква в латинському обряді, де при освячуванні чаші приходять слова «містеріюм фідеї» — таїнство віри. І справді, коли розглянемо природу цього таїнства, на ній сповняється суть кожного таїнства. Тобто таїнство Євхаристії є видимим знаком, (хліб і вино, матерія таїнства, які при доданні форми — слова освячення — перемінюються в Тіло й Кров Богочоловіка Ісуса Христа). Дає невидиму ласку, (у цьому таїнстві Триєдиний Бог приходить до душі того, що причащається й замешкує у ній). Установлене Ісусом Христом на Таїнственній Вечері, апостоли ж задержали це таїнство й передали його нам. Таїною отже, в ньому є само Освячення й опісля уділювання того таїнства це святе Причастя. Так уже навчає св. Августин, кажучи, що це таїнство складається з двох річей, тобто з видів хліба й вина і з невидимих річей для людських очей — Тіла й Крові Господа нашого Ісуса Христа. Тому й ми почитаємо ці таїнства, це значить, ми не почитаємо самих видів хліба й вина, але почитаємо в них невидиме, хоч дійсно приявне Тіло й Кров Господню.

Різниці між Таїнством Євхаристії й іншими Таїнствами

Інші таїнства довершуються тоді, коли їх уділяємо, тобто, коли даємо їх якомусь чоловікові, аплікуючи матерію й форму. Приміром:

1. Таїнство Хрещення довершується в цьому моменті, коли ми поливаємо голову неохрещеного водою, вимовляючи форму: «Хрещається раб божий Н. Н. во ім'я Отця і Сина і Святого Духа.» Тимчасом таїнство Євхаристії є вже завершене, коли священик освячує хліб і вино й воно заховується далі, коли види переховуються в кивоті.

2. В жодному іншому таїнстві матерія не зміняється в іншу. Вона остає в них завжди та сама. Приміром, вода при хрещенні не зміняється в іншу, чи Миро в та їнстві Миропомазання, чи олива в таїнстві Єлеопомазання. Вони остають все тими самими: водою, миром, оливою. Тимчасом в таїнстві Євхаристії матерія, тобто хліб і вино, не остаються. Вони по довершенні таїнства замінюються в Тіло і Кров Спасителя. Хоч у ній є дві матерії рівночасно, тобто хліб і вино, чи радше Тіло й Кров Спасителя, однак і тому, що вони означають те саме — тобто приявність Євхаристійного Ісуса, кожний елемент із осібна і обидва взяті разом означають те саме, Євхаристійного Ісуса. Як напиток і їжа стремлять до одної цілі, щоб піддержати тіло, так само й той корм духовий Тіло й Кров Спасителя служить для цієї самої цілі, щоб оживляти й кріпити сили людської душі. Сам Ісус сказав, що: «Моє тіло є правдивим кормом, а моя кров є правдивим напитком.» (Йо. 6, 56).

Потрійне значення Євхаристії

Таїнство Пресвятої Євхаристії означає три речі. Перше цю, що вже минула — тобто терпіння й смерть Спасителя, як Ісус сам заповів: «Робіть це на мою згадку» (Лк. 22, 19). Подібно св. ап. Павло пригадує в посланню до Коринтян: «Скільки бо разів їсте цей хліб і п'єте цю чашу, звіщаєте Господню смерть, доки (Він) не прийде» (1 Кор. 11, 26).

Друга річ, це ласка, яку Спаситель дає в цьому таїнстві на те, щоб кормити й піддержувати наші душі. Бо як таїнство Хрещення відроджує наші душі до нового життя, як таїнство Миропомазання скріпляє їх на те, щоб могли поборювати перешкоди, які зустрічаємо на нашій дорозі до Бога й визнавати сміло й відверто Христову віру, так і таїнство Євхаристії кормить нас і піддержує при житті.

Третя річ, це передсмак будучого, тобто передсмак вічної слави й вічного щастя, що згідно з запевненням Бога жде нас у нашій вітчизні, в небі. Це таїнство так добре символізує, чи пак представляє ці три речі, що робить їх наче чимсь одним. І те саме представляє вид хліба, як рівно ж вид вина, бо як вже перед тим сказано, немає різниці, тому що під видами хліба, однаково як і під видами вина Спаситель є присутній цілий зі своєю людською й Божою природою.

Матерія Таїнства Євхаристії

В цьому таїнстві, як уже нам відомо, є дві різні матерії — хліб і вино. Хліб має бути з чистої пшениці. Цю матерію означив сам Спаситель на Таїнственній Вечері, як про це згадують євангелисти: «Христос узяв хліб,

благословив його й переломив, кажучи: Це є моє тіло» (Мат. 26, 26; Мк. 14, 22; Лк. 22, 19). А в Євангелії від Йоана сам Ісус називає себе хлібом: «Я є хліб живий, що зійшов із неба» (Йо. 6, 41).

Є різні роди хліба. Найперше, що до збіжжя, з якого його виробляють. Так маємо хліб пшеничний, житній, ячмінний, вівсяний, кукурудзяний і т.п. Далі, залежить від способу його приготовлення: хліб приготований на квасі чи дріжджах і хліб без нього. Тому що в жидів, як у всіх майже південних народів уживано звичайно пшениці до роблення хліба, а далі тому, що пшениця це найкраще зерно між усіма родами збіжжя, годилося би, щоб вона була зерном призначеним на види хліба, під якими має критись Тіло Спасителя. Вже в Старому Завіті сам Бог приказав Мойсееві, щоб ізраїльтяни приготовляли хліби предложення з пшеничної муки. Ті хліби стояли перед Божим лицем у святині: «І візьмеш пшеничної муки й спечеш із неї дванадцять хлібів, по дві десятині ефа, нехай буде в одному хлібі» (Левіт 24, 5).

Та крім самої муки, що з неї приготовляється хліби призначені до Літургії, треба також узяти під увагу спосіб приготування тих хлібів. У латинському обряді вживають хлібів спечених без квасу, чи дріжджів, як то було в звичаю в жидів уживати їх у свято Опрісноків, чи свято Пасхи. Знову в східних обрядах прийнявся звичай уживати до Літургії хліба, що в його приготуванні вживається квасу, чи дріжджів. Тут зустрічаємо давній спір між східними й західними обрядами, що до приготування хліба, квашеного, чи неквашеного. Все залежить в ід того, коли відбувалася ця Таїнственна Вечеря. Зрештою, це не є нічого важного, бо важним є тільки одне, щоб хліб був із пшениці. Очевидно, що таїнство довершується однаково важно на хлібі з дріжджами, як і на тому без дріжджів, так що обряди тримаючись свого способу приготування хліба правильно поступають. Одне тільки застереження, що нікому не вільно своїм власним авторитетом зміняти матерію, що держиться даний обряд.

Другою матерією цього таїнства, це вино з винограду, що до нього на Проскомидії, чи в латинських обрядах при Оффертоpіюм, додається дещо води. Вино з винограду установив сам Ісус Христос словами: «Кажу вам, що не питиму від нині з цього плоду виноградного, аж до того дня, коли питиму його з вами в новому царстві мого Отця» (Мат. 26, 29; Мк. 14, 25).

Старинний звичай Церкви є, що до того вина додають трохи води, бо так певно й Ісус Христос зробив на Таїнственній Вечері. Той звичай здається є у всіх південних народів, що в уживанні вина додають до нього трохи води, щоб воно не було таке сильне. Може також додають води до вина, мішаючи її з вином, бо вода сама в південних краях несмачна й тепла, так що важко її пити. Святий Кипріян у своєму листі (Лист 63) твердить, що так зробив Спаситель, а той звичай потверджує свята Церква постановами своїх Соборів. З другої сторони вино змішане з водою дуже добре символізує цю кров з водою, що вийшла з пробитого боку Господнього. Врешті третє значення тої мішанки є це, що його беруть із Апокаліпси: «Води, що ти бачив, де блудниця сидить, це люди, громади, народи й язики» (Апокал. 17, 15). В цьому випадку вино змішане з водою мало б слідуюче значення: вино мало б означати вірних із їхнім головою Христом, а водою мали б бути ті всі поганські народи, про яких згадується в Апокаліпсі.

Змішання води з вином вимагається від тайнослужителя під важким гріхом, тому й цього мусять усі точно додержуватися. Однак таїнство довершується навіть у цьому випадку, коли хтось через помилку чи через недогляд не додав до вина води. Додається звичайно тільки трохи води, бо інакше, коли додасться більше води як вина, ця мішанка вже не буде доброю й таїнство буде неважне, тому що має освячуватися вино, а не воду. Вже папа Гонорій перестерігає перед тим надужиттям кажучи: «В Твоєму краю увійшов в життя злочинний звичай уживати до жертвування більше води як вина, коли противно, згідно з розумним звичаєм Вселенської Церкви, треба брати багато більше вина як води (Декреталія Кн. 2, Тит. 41; 13). Мішанка є добра, коли в ній є не більше як одна п’ята частина води, хоч може бути менше.

Символіка євхаристійної матерії

Матерія Євхаристії, відповідно до свого природного призначення, символізує самого Спасителя, що укривається в цьому таїнстві під видами хліба й вина, ісус сказав: «Тіло моє це справжня їжа, а моя кров це справжній напиток». (Йо. 6, 56). Коли отже, Тіло нашого Спасителя є справжнім кормом нашої душі, що його ми чисті серцем приймаємо, то справді добре Його символізують хліб і вино, що служать чоловікові, як корм для його тіла. Як ті люди, які приймають хліб і вино, можуть піддержувати своє земське життя, так само й ті, що приймають духовний корм — Іс\са Христа утаєного в таїнстві Євхаристії: «...хто їсть цей хліб, житиме во віки» (Йо. 6, 60), житимуть у віки в небесному царстві, що його приготовив Спаситель, усім тим, що Його люблять, то значить тим, що заховують Його заповіді, сповняють Його волю.

Ці види хліба й вина позволяють нам далі сильніше вірити в те. що під ними справді криється Тіло й Кров Спасителя. Ми. споживаючи хліб і вино, зауважуємо, що вони засимільовані нашим організмом перемінюються в нас самих, тобто в наше тіло й нашу кров. Проте, якщо цілком природним способом той наш щоденний хліб-корм. перемінюється в наше тіло; в нас теж так само й ті види хліба й вина силою Божою перемінюються в Тіло й Кров Ісуса Христа...

Врешті ті види символізують дуже гарно те, що діється в нашій душі, коли до неї приймаємо нашого Бога. Подібно як той хліб і вино по освяченні зміняються в Тіло й Кров Христову, хоч назовні здається нічого не зміняється, так само й ми, приймаючи Спасителя, повстаємо до нового життя й цілковито зміняємося, хоча назовні цієї зміни, ні ми самі, ні хто другий із нашого оточення не може спостерегти.

Подібно, як на цей хліб складається багато зерен пшениці, а на вино йде багато грон з винограду, так само й ми всі члени Христової Церкви, хоч численні, зливаємось у одно містичне Тіло Христа. Він же ж годуючи нас своїм найсвятішим Тілом і напуваючи своєю пречистою Кров'ю, начеб вибирав і перетворював нас у себе самого. Бо в наших жилах пливе Його Кров, Його найсвятіше Тіло перетворює наше тіло й ми справді стаємось чимсь одним із нашим головою-Спасителем.

Форма Таїнства Євхаристії

Формою таїнства Євхаристії є ті слова, яких ужив божественний Спаситель переломивши хліб і поблагословивши його кажучи: «Прийміть і їжте, це є моє Тіло, що за вас ломиться на відпущення гріхів» (Мат. 26, 26; Мк. 14, 22; Лк. 22, 19; 1 Кор. 11,24). Цю форму, якої ужив сам Господь Ісус Христос, Церква заховала й вживала завжди в служінні Літургії. Бо сам Христос заповів: «Робіть це на мій спомин» (Лк. 22, 19). Тих слів ужив Спаситель не лише на те, щоб перемінити хліб і вино в своє Тіло й Кров, але також на те, щоб ті види добре означали це таїнство, що довершується. Бо ті слова, так як вони звучать, означають, що в матерії таїнства заходить переміна, тобто що хліб уже не є хлібом, але перемінюється в Тіло Господнє, а вино вже не є більше вином, бо перемінюється в Господню Кров. Тому що в переміні матерії довершується таїнство Євхаристії, тож ті слова, що спричинюють цю переміну матерії, є формою таїнства Євхаристії. Коли так розважимо слова цієї форми, тоді побачимо, що цю переміну не спричинюють слова попереджуючі форму як: «прийнявши хліб, благословив, благодарив, освятив ...прийміть їжте.» Бони не можуть бути формою, вони лише товаришують тій формі. Тому вони не є конечні до спричинення, чи довершення таїнства. Подібно й слова, що послідують форму: «що за вас ломиться на відпущення гріхів» не належать до суті форми. Формою зате є лише слова, що означають і що спричиняють переміну й без яких ця переміна хліба в Тіло Спасителя не може зайти, це слова: «Це є моє тіло». То ж у тій хвилині, коли священик вимовляє над пшеничним хлібом оці слова, він справді перемінює його в Тіло Ісуса Христа. Цю форму священик мусить дуже уважно відмовляти, щоб не помилитися, а тим самим не наразити таїнство на неважність. Бо повторяти, чи поправлятися у виголошуванні тих слів невільно.

На освяче ння вина є також відповідна форма: «Подібно й чашу по вечері кажучи: Пийте з неї всі, це є моя Кров, що за вас і за многих проливається на відпущення гріхів» (Лк. 22, 20; 1 Кор. 11, 25; Мат. 26, 28). її також ужив Ісус, як бачимо з повище згаданих місць і вона не лише перемінює, але й добре означає цю переміну вина змішаного з водою в кров Спасителя. Крім самої переміни, що її ця форма означає, вона подібно як і форма на освячення хліба вказує ще й на овочі муки Христа. Бо як Тіло ломиться на відпущення людських гріхів, так само й Кров Спасителя проливається за відпущення тих самих гріхів. Як про те згадує апостол народів св. Павло в листі до Римлян: «...оправдаються ж дармо Його благодаттю, що в Христі Ісусі, якого приніс Бог як переблагальну жертву Його кров'ю через віру, щоб об'явити свою справедливість. Бог у своєму довготерпінні відпускаючи попередні гріхи, об'явив свою справедливість у теперішньому часі... (Рим. 3, 24).

Священик освячує тими словами вино, яке міститься в чаші. В чаші, тому що вино не було б напитком, коли б не було в чаші, тобто в посудині, яку вжи вається до пиття. Далі, в формі освячення чаші говориться, що то є КровІсуса, Нового Завіту. Отже, вже не символізує Крови Спасителя, як кров звірят у Старому Завіті, але є вже правдивою Кров'ю Богочоловіка, яку Він пролляв на горі Голгофі за наші гріхи Якраз задля цієї кривавої жертви Спаситель стався посередником: «І задля того Він посередник Нового Завіту, щоб, коли смерть мала місце на відкуплення від прогріхів поповнених за попереднього Завіту, ті яких покликано могли одержати вічне наслідця, згідно з обітницею» (Євр. 9, 15).

Таїнство Євхаристії, це справді велике Таїнство, бо якраз у ній довершується щось незвичайного, під видами хліба й вина криється Спаситель наш Ісус Христос із своєю Божою й людською природою. В ній у безкровний спосіб приноситься той сам Господь, що принісся в жертві Богові-Отцеві колись на хресті. Ця сама жертва повторяється тут у безкровний спосіб. А ця жертва, чи радше ці всі жертви по цілому світі, що кожного дня приносяться Богові, мають на цілі наше освячення. Бо вони подібно як і кривава жертва на Голгофі приносяться на відпущення гріхів. Хоча й Спаситель приніс себе в жертву за всіх людей, та й хоч Його жертва вистарчала б, щоб спасти всіх, все таки не всі користають із неї. Вправді, говориться в формі: «що за вас і за многих проливається», все таки не за всіх, тільки тому, що не всі хотять користати із того овочу терпінь Богочоловіка. В подібний спосіб належить толкувати слова св. Павла: «...так і Христос, один раз принесений, щоб понести гріхи многих, вдруге, без жодної участі в грісі Він появиться на спасіння тих, що ждуть на Нього.» (Євр. 9, 28), чи слова Євангелиста Йоана Богослова: «Я про них молю, а не про світ молю, але про тих, що Ти мені дав, бо вони Твої...». Отже, овочі смерти Ісуса перейдуть не на всіх людей, але тільки на вибраних. Не тому однак, начеб Бог їх собі вибрав, але тому що не всі захочуть користати із тої Жертви безмежної Божої любови.

На що потрібно звернути увагу в Таїнстві Євхаристії?

В цьому Таїнстві треба нам звернути увагу на три речі. Вже св Павло в листі до Коринтян «Бо хто їсть і п'є недостойно, суд собі їсть і п'є, не розсуджуючи тіла Господнього.» (1 Кор. 11, 29) остерігає вірних, щоб вони добре вважали на те, що роблять, коли приймають це Таїнство, щоб часом не сталися винними Тіла й Крові Господа. Тобто, щоб вони не поповнили гріха «святотацтва», коли без належної пошани й належного приготування приступатимуть до того Таїнства. Тому всі повинні знати про те, що хоч їхні очі кажуть їм, що вони беруть до уст хліб і вино, вони радше повинні вірити словам Бога, як своїм власним змислам. А Бог, Ісус Христос, каже їм, що коли священик освятив хліб і вино, вони стали Його власним Тілом і Його власною Кров'ю, тим самим Тілом, що його прийняв Він від Пречистої Діви Марії, тим самим, що так страшно терпіло від римських жовнірів, що стільки крові пролило й врешті заснуло смертним сном на хресті.

Друга правда, що кожний чоловік приймаючий Спасителя в цьому Таїнстві повинен знати, це та, що лише ті види хліба й вина остають, але по освяченні вже там немає хліба й вина, на їх місце вступило Тіло й Кров Ісуса Христа. Хоча наші змисли, зір і смак кажуть, що там все ще є хліб і вино, то свята віра каже нам довіряти радше запевненню Богочоловіка, що там є Його Тіло й Кров, як нашим власним змислам, що в цьому випадку напевно нас заводять. Третя річ це та, що задля чудесного ділання Божої сили акциденси-придатки, які нашими змислами спостерігаємо, остаються далі, однак, без їхньої субстанції. Це значить, ми щоправда бачимо хліб і вино, та це є лише зверхні види, суті хліба й вина там уже немає, тому що її місце зайняв Євхаристійний Ісус. Місце хліба й вина зайняла Його людська й Божа природа, що має на цілі прийти до нашої душі в святому Причасті як духова пожива, яка має скріпити нашу душу у цій земській дорозі.

Приявність Спасителя в Таїнстві Євхаристії доводить Святе Письмо

Словами: «Це є моє тіло», й «Це є моя кров», Ісус Христос найвиразніше підчеркує цю правду, що в таїнстві Євхаристії. Він є приявний у своїй власній особі. Про те ніхто не може сумніватися, коли має здоровий розум і хоч трохи вірить у те, що Ісус Христос є правдивим Сином Божим, своєю Божою природою однаковий, рівний у всьому своєму Батькові. Якщо, знаємо, що Ісус це Син Божий, так само всемогучий як Отець, тоді ми навіть не будемо сумніватися, що Він справді цими словами священика перемінює субстанцію хліба й субстанцію вина в своє Тіл о й свою Кров, а тим самим сам стає присутнім під тими видами, разом зі своєю людською й Божою природою.

Тому й ап. Павло кладе таку вагу на цю правду й закликає вірних, щоб добре вважали на своє розположення, коли приступають до цієї Таїни, бо якщо приймають її з тяжким гріхом, тоді наче кплять собі з присутнього в ній Бога. Вони тоді начеб не робили різниці між звичайною їжею, звичайним кормом, а тим кормом небесним, де сам Бог дається нам у Таїнстві. «Нехай же розгляне чоловік себе й так нехай їсть хліб і п'є чашу. Бо хто їсть і п'є недостойно, суд собі їсть і п'є, не розсуджуючи тіла Господнього.» (1 Кор. 11, 28). Якщо б отже, в цьому Таїнстві не був приявний Богочоловік, тоді б не було змислу, так дуже остерігати вірних перед негідним прийняттям цього Таїнства. Цією погрозою, що той хто приступає негідно до цього Таїнства, їсть і п'є суд собі, апостол хотів сказати, що за таке нерозрізнювання звичайної поживи, від того божественного корму в таїнстві Євхаристії, чоловік поповнює важкий гріх святотацтва. Дуже важка кара жде кожного, хто в той спосіб ображає Бога, що тільки з безмірної любови до людства установив це Таїнство. Бо: «Чаша благословення, яку благословляємо, чи ж не є на причастя Крові Христової? Хліб, що його ломимо, чи ж не є на причастя Христового Тіла?» (1 Кор. 10, 16). Знову, тими словами апостол найвиразніше вказує на цю правду, що Ісус є справді приявний у цьому Таїнстві й кожний, що її приймає, приймає до свого серця самого Бога; стається учасником Тіла й Крові Богочоловіка, Ісуса Христа.

Докази на приявність Ісуса Христа під видами хліба й вина у Святих Отців

Повага святої Церкви, яка має від Ісуса Христа запевнення непомильності, також свідчить виразно про цю правду. Святі Отці, учителі Церкви, її провідники, що є свідками традиції, усного передання Церкви, тобто науки Спасителя, учать виразно про непомильну правду цієї догми. Очевидно забагато було б вичисляти всіх. Однак ми хочемо лише натякнути на із них. св. Амврозій, початкуючим у містеріях, говорить таке: «Є незаперечним артикулом віри, що в таїнстві Євхаристії дістаємо Тіло Ісуса, те що було сотворене в лоні Пречистої Діви Марії. (Містерії глава 9). На іншому місці каже: перед освяченням був хліб, а по освяченні є вже Тіло Христа.» (Таїни 4, 4). Подібно навчає й Іван Золотоустий у своїх гоміліях, а головно в Гомілії 60, де говорить про тих, що негідно приймають Тіло й Кров Спасителя. В гоміліях 44 і 45 він каже таке: «Ми повинуємось Богові й не сміємо Йому перечити, хоч нам здається, що (Він) говорить про речі, що противляться нашому розумові й змислам; тому що Його слова є непорушні (непонятні), а наші змисли дуже легко підлягають омані.»

Під тим оглядом Іван Золо тоустий іде в парі зі св. Августином поборником правдивої віри. Про це Таїнство висловлюється в той спосіб у наголовкові до 33 Псальма: «Є неможливою справою для людини носити себе

самого своїми власними руками, це є можливим лише для Христа, що держав себе самого власними руками, коли приносячи в жертві своє Тіло сказав: «Це є Тіло моє...» (Пс. 33, 1, 10). Подібно й св. Кирило, який так виразно говорить про правдиву приявність Спасителя в таїнстві Євхаристії, що про неї не можна ніяк сумніватися.

Осудження єретиків

Крім того позитивного навчання Церкви, маємо ще й другий спосіб, що при його помочі можемо пізнати науку тої Божої інституції. Церква вже від початку вчила про дійсну приявність Ісуса Христа в таїнстві Євхаристії, коли тому 500 літ виступив єретик Берензарій та посмів твердити, що в цьому Таїнстві є лише символ. Тоді Собор зібраний у Верчеллі з Папою Львом IX на чолі осудив науку того єретика. Коли ж він пізніше знову почав учити те саме, його осуджено на трьох інших Соборах: на Туринському й на двох Римських за папів Миколая II і Григорія VII. Правду про реальну приявність Христа в таїнстві Євхаристії потвердив Вселенський Лятеранський Собор за Інокентія III, а також загальні Собори Фльорентийський і Тридентійський.

Ця правда, що ми в святому Причасті приймаємо Тіло Спасителя і Його Кров, тобто Його самого з людською й Божою природою, мусить наповнити нас радістю, бо в ній наші душі підносяться до гідности бути домівкою, святинею самого Триєдиного Бога, що в своїй доброті захотів так тісно злучитися з нами Його створіннями.

Гідність Пресвятої Євхаристії

Звідсіль і величезна, можна б сказати незмірна гідність таїнства Євхаристії. В ній ми маємо т е про що лише натякав жидам Мойсеїв закон. Так що справді добре висловився св. Діонізій, коли сказав, що наша Церква, це щось посереднього між синагогою а небесним Єрусалимом, бо вона участує дещо з одного й із другого. (Про Ієрархію Церковну 5, 1.) В Старому Завіті все було тільки прообразом майбутнього Месії, Його життя, терпінь, Його смерти й діяння. Наша Церква це вже сама реальність, хоча поки що заслонена перед нашими тілесними очима. Бо як знаємо ми в таїнстві Хрещення стаємось справжніми дітьми божими. В таїнстві Миропомазання стаємось Його жовнірами, Його найближчими друзями, оборонцями Його святої науки. Врешті, в таїнстві Євхаристії ми єднаємось із Ним якнайтісніше, так що якби ми могли це видіти нашими очима й могли досвідчити того щастя, яке пливе з тої злуки, ми вже були б безконечно щасливими. Ми вже тут на землі зазнали б щастя Неба. І в цьому власне, лежить це посереднє місце нашої Церкви. Бо в Небі ми будемо мати тільки те більше, як на землі, що те все, що ми зараз маємо не відчуваючи, там будемо мати свідомо. Тобто там відкриються наші очі й ми побачимо й відчуємо те щастя, що його дає близькість Бога, Його оглядання, любов і служба Йому.

В таїнстві Євхаристії кожний із нас досвідчує цю безмежну любов Спасителя до цілого людства. Він хотів, щоб пізніші люди не були позбавлені того, що мали апостоли й Його учні. Проте, остався з нами далі, ба навіть ще ближче приступив до нас, бо увійшов до наших сердець, ставитися кормом наших душ. В цьому Таїнстві божественний Спаситель найкраще доводить правдивість своїх слів, які висловив устами пророка Соломона: «Моєю радістю є бути з людськими дітьми» (Припов. Сол. 8, 31).

Христос є цілий у Таїнстві Євхаристії

В таїнстві Євхаристії є присутній Ісус Христос цілий, той сам із душею й тілом і зі своєю Божою природою, що родився від Пречистої Діви Марії. Той сам Христос, що 33 роки жив на землі, той сам, що терпів і вмер для нашого спасіння. Той сам Син Божий, Бог Слово, що від віків родився від Бога Отця, який разом із ним сотворив світ і далі удержує всю вселенну. Той сам всемогучий Бог. що дає нам свої ласки і той врешті, що при кінці світу прийде відібрати від усіх людей овочі їхньої праці й відповідно до їхніх заслуг, або наділить їх своїм божеським щастям, або покарає вічними муками пекла.

Проте, як уже сказано Спаситель є присутній у таїнстві Євхаристії своєю людською й Божою природою, але обидві ці природи не є в ній тим самим способом і не з того самого мотиву. І так, слова освячення висказані над матерією (хлібом і вином) мають сейчас свій наслідок. Коли священик вискаже над хлібом слова «Це є моє тіло», тоді в тій самій хвилині хліб перемінюється в Тіло Спасителя, силою Таїнства, силою освячення. Однак тому що з Тілом Ісуса є злучена й Його Кров, Його душа й Божа природа, тож і вони є рівночасно приявні під видами хліба, бо є нероздільно злучені з Тілом, але вже не силою освячення, але тому, що є нерозривно зі собою злучені. З того слідує, що Христос під кожним видом, хліба чи вина є цілий зі своєю Божою й людською природою, тому що не може розділитися. Де-небудь заіснує Його Тіло чи Кров, там є рівночасно Божа й людська природа.

Чому ж, однак, освячується дві матерії осібно, а не разом? На це є дві причини. Перша: Літургія, тобто безкровна жертва є тою самою справою, що сталася на горі Голгофі. Отже, вона не лише символізує, але й у безкровний спосіб відтворює смерть Спасителя. А смерть полягає на відділенні крові, того живучого чинника в

тілі людини, що як його не стане, здержується й життя. Як при звичайній смерти кров, або випливає з людини, з його ран, що їх одержав, або перестає кружляти в його жилах, так само й на Літургії, смерть означає відділення крові від тіла (відділення видів хліба від видів вина). І тому якраз освячується хліб віддільно від вина.

Друга ж причина це та, що Пресвята Євхаристія є призначена на те, щоб кормити наші душі. А що природний корм приймаємо звичайно в двох видах, тобто в плинному й сталому стані й вони становлять повний корм нашого тіла. Так само й Спаситель хотів нам дати корм духовний, повний, тобто під видом хліба й видом вина, як їжу й напиток.

Ісус Христос знаходиться цілий совершенно не лише під поодинокими видами, але також у кожній навіть найменшій частині видів, які ще підпадають під наші змисли. Про цю правду вже згадує св. Августин кажучи: «Кожний приймає Ісуса Христа, що є цілий совершенно в поодиноких частинках. Він не ділиться на части, але жертвується цілий кожному» (Про Освячення, Пар. 2). Те саме пізнаємо зі Святого Письма, де говориться про те, як Ісус освячував і розділював благословенний хліб. Він отже, не освячував кожного кусника хліба, але поблагословивши й освятивши його, ломив і роздавав ученикам кажучи: «Прийміть, їжте це є моє тіло...» Чи як у євангелиста Луки кажеться: «Возьміть і розділіть його між себе» (Лк. 22,17).

Докази Транссубстанціяції (Переєствлення) із Святого Письма

Як уже знаємо, по освяченні нічого не остає з хліба й вина крім видів, що є тільки додатковими річами, акцидентальними для субстанції. Місце суті хліба й вина, чи як ми по теольогічному кажемо місце субстанції чи двох матерій хліба й вина займає Тіло й Кров Ісуса Христа.

Щоб це краще зрозуміти візьмімо під увагу кусок чорного дерева, званого «гебан». З нього, як знаємо, між іншим виробляють клявіші до фортеп'яну. Коли тепер оцей кусок чорного дерева поставимо в реторту і закоркуємо, усунувши наперед цілковито кисень із неї. Коли ми цей кусок дерева спалимо, без доступу кисню він переміниться в вугіль. Акциденти як форма того куска дерева, його колір — чорний та й його питомий тягар (коли поминемо малозначний тягар двох газів) остаються ці самі. Однак хоча види є ті самі, то субстанція — чи суть дерева змінилась, бо той кусок зараз є вуглем, знак хемічний (С). Щось подібного діється й у таїнстві Євхаристії, хоч остаються види хліба і вина, тобто форма, вага, кольор, смак, та зате там уже немає субстанції-суті хліба й вина, бо її зайняли Тіло й Кров Ісуса Христа.

Тому, що по освяченні вже немає більше хліба й вина, а є тільки Тіло й Кров Спасителя, те Тіло й Кров Спасителя мусили якось там явитися. А могли появитися в троякий спосіб: місцевою зміною, сотворенням, чи врешті субстанціяльною переміною — чи переміненням суті-субстанції. Ісус не може бути приявний у таїнстві Євхаристії місцевою зміною тому, що в той спосіб мусив би перестати сидіти по правиці Отця в небі, щоб міг бути приявний тут у нас на престолі під видами хліба й вина. Дальша трудність є ця, що тих престолів на землі й тих Служб Божих є тисячі й то рівночасно. Проте, коли б Ісус мав бути приявним на них при помочі локальної зміни (зміни місця), мусив би бути цілий совершенно у тих різних місцях. А як знаємо, природним способом ніхто не може бути в іншому місці, щоб не опустив перед тим попереднього. Бо природним способом не можна бути рівночасно в різних місцях. Ані другої можливості не можемо прийняти, тобто, що Ісус стає приявним у таїнстві Євхаристії при помочі сотворення. По перше тому, що сотворення є творення чогось із нічого. А Тіло й Кров Спасителя не можна вже створювати з нічого, тому що воно вже є, вже існує. Далі, якби тіло Ісуса сотворювалось тоді воно було б іншим від того, що народилось від Пречистої Діви Марії, різним від того, що жило тут на землі, що стільки витерпіло за нас, під кінець умерло на хресті за наші гріхи, а зараз є в небі й сидить по правиці Бога Отця. Тому й цей спосіб приявності Спасителя в таїнстві Євхаристії мусимо відкинути.

В такому разі остається одинокий тобто третій спосіб, то значить, що Спаситель є приявний у цьому Таїнстві при помочі «переєствлення-транссубстанціяції». То значить, що субстанція — суть хліба зміняється в Тіло Спасителя, а суть вина в Його Кров. Значить, що в хлібі вже немає нічого з суті хліба, так само як у вині вже немає нічого з суті вина, бо їх місце зайняли Тіло й Кров Спасителя. Про цю правду вчать виразно загальні Собори Лятеранський і Фльорентийський, а цілком формально дефініює її Тридентійський Собор словами: «Якщо би хтось сказав, що в таїнстві Євхаристії остає субстанція хліба й вина разом із Тілом і Кров'ю Христа, нехай буде виклятим (Соб. Трид. Пос. 13, 4). Цю правду зі Святого Письма в той спосіб, що Ісус Христос сказав на Таїнственній Вечері: «Це є моє тіло...» Займенник — «це» — означа є субстанцію речі приявної перед нами. То ж, коли всемогучий Бог, вказуючи на хліб перед собою, сказав «це є моє тіло», той хліб мусив сейчас перемінитися в Тіло Господнє, так само як і вино в Його Кров. І не могло вже нічого більше в ньому остатися з хліба, чи з вина; інакше слова самого Бога, відвічної правди були б неправдою. На іншому місці, у св. Йоана, каже Ісус: «Хліб, що я вам дам є моє тіло, для життя світу» (Йо. 6, 52). Там називає хліб своїм тілом, а опісля докінчуючи свою гадку: «Якщо не будете їсти тіла Чоловічого Сина й не питимете Його крові, життя не матимете в собі» (Йо. 6, 54). Бо «Тіло моє є справжньою поживою, а моя кров це справжній напиток» (Йо. 6, 56). Коли ж отже, так ясно Ісус називав своє Тіло кормом, а свою Кров напоєм, виключав тим самим те, що в

тих видах заховалося зі субстанції хліба, чи вина.

Докази зі святих Отців

Про те саме вчать і св. Отці учителі Церкви. Коли переглядатимемо їхні письма, побачимо на кожному кроці цю віру й переконання, що в таїнстві Євхаристії, вже немає більше хліба й вина, а Тіло й Кров Спасителя. Приміром св. Авмрозій каже: «Ти може скажеш, це є мій звичайний хліб; але я тобі відповім, що то є справді хліб перед освяченням, але опісля стається Тілом Христа» (Про Таїнства 4, 4). Або на іншому місці, коли інтерпретує слова Псальма 134: «Господь зробив це, що хотів на небі й на землі», (Пс. 134, 6), де він каже таке: «Хоч і видно види хліба й вина, треба вірити, що по освяченні це є лише Тіло й Кров Христа». Такими самими словами при близно вчить нас св. Ілярій про цю правду, що по освяченні в Пресвятій Євхаристії є правдиве Тіло й Кров Господня (Про Освячення пар. 2). І хоч далі заховується слова хліб і вино, хоч там уже їх немає, але лише види їх остали, мимо всього, це нічого не значить. Бо це є спосіб говорення, який має дві рації, тобто найперше тому, що види остають далі, й із того приводу вони дають можливість надалі уживати тої назви. А друга рація є ця, що як хліб і вино є кормом нашого тіла, так і Тіло й Кров Господня в таїнстві Євхаристії є небесним хлібом і небесним вином для нашої душі. Проте це не протирічить, коли ми вживатимемо тих слів хліба й вина навіть по освяченні, лише треба добре розуміти, що хочемо ними сказати. Щось подібно як у святому Письмі говориться про ангелів, що в людському виді показувалися людям, все-таки говориться про них як про людей, хоч на іншому місці згадувалося, що це таки ангели (Бут. 18, 2; Діян. ап. 1, 10).

Пояснення Переєстествлення

Дуже важко є пояснити собі спосіб переміни хліба в Тіло й вина в Кров, бо в нашому природному житті щось подібного не водиться, щоб якесь тіло, чи якась річ зміняли свою суть заховуючи акцеденси (придатки) такими самими. Проте, й святі Отці мають багато труднощів із поясненнями, все таки на свій спосіб стараються зробити цю правду приступною, своїм вірним, св. Амврозій пояснюючи це Таїнство-містерію говорить таке: Гляди як могутнім є слово Христа. Коли отже, така є сила в слові Господа Ісуса, що стається те, чого не було, тобто світ, оскільки більше воно сильне, коли робить, що речі вже існуючі мають нову суть і змінилися в інші (Про Таїнства 44). Подібно каже й св. Августин що має величезну повагу як догматик: «Визнаємо правдиво, що перед освяченням є хліб і вино, яких природа сотворила: але по освячені є Тіло й Кров Христа, що їх Його благословення освятило.» св. Дамаскин, великий догматик Східної Церкви, навчає: «Тіло Христа, те саме, що прийшло на світ з Дівиці, лучиться справді в Євхаристії з божеством; не зі сходячим із неба, що на нього вознеслося, але тому що хліб і вино перемінюються в Тіло й Кров Господню (Про віру православну 4, 13).

Проте, Католицька Церква мала рацію, коли цю переміну назвала Переєстествленням-транссубстанціяцією, як про те вчить Тридентійський Собор. Подібно, як родження можна назвати — трансформацією, переформленням, тому що в ньому заходить зміна форми, виду, так само й транссубстанція є дуже відповідне слово на віддання того, що стається з хлібом і вином при освяченні. Бо в ній заходить переміна субстанції, суті хліба й вина в Тіло й Кров Господа. І тому власне св. Отці, учителі Церкви постановили вживати того слова, що найкраще віддає цю переміну.

Чи треба усилено старатися зрозуміти Переєстествлення?

Переєстествлення, транссубстанція, тобто спосіб, в який довершується ця переміна субстанції хліба й вина, це містерія Божої всемогутності й мудрості. Вона перевищає наші природні снаги, тож і шкода за дуже висилювати наш ум, бо й так її не зрозуміємо. Нам вистачає вірити в те, що справді по освяченні Ісус Христос є присутній під видами хліба й вина зі своєю людською й Божою природою й приходить до на шого серця, щоб бути кормом для нашої душі. Нам вистачає вірити, що Ісус є присутній цілий совершенно під кожним видом із осібна й під обома видами разом. Ба що більше, нам треба вірити, що Спасите ль є приявний навіть у кожній найменшій, нашим змислам ще доступній частинці видів хліба, чи краплинці видів вина. Як воно можливе, того ми вже не знаємо. Знаємо лише одно, а саме, що «Ніщо не є неможлив им у Бога» (Лк. І, 37). І якщо той всемогучий Бог довершує те чудо, що переходить спосіб нашого сприймання; то ми повинні лише скоритися, признати свою недосконалість і хвалити Бога за те, що зволив поділитися з нами Таїнами своєї премудрости й всемогучости.

Ми можемо пояснити собі лише цю містерію настільки, що переконуємося, що вона не є неможливою справою. Хтось міг би сказати, як же Ісус Христос, такої величини як звичайний чоловік, може знаходитися цілий совершенно під такими маленькими видами кусників хліба й малесеньких краплинок вина? Ми мали б справді трудність із тим, коли б Ісус був присутній під видами хліба й вина, як ми вже говорили зміною локальною (місцевою). Трудність була б далі тоді, коли б справа йшлася про вмістимість, простровість тіла Спасителя, тоді справді важко було б нам зрозуміти. Але якраз про те тут не йдеться, бо ми вже сказали, що в таїнстві Євхаристії остають види хліба й вина, тобто ті акциденси (придатки), до яких належить просторовість і

поверхня. Вони, як ми вже перед тим згадували, остають незмінні. Зміняється лише субстанція хліба й вина, тобто те, що хліб робить хлібом, а вино — вином. На їх місце приходить Тіло й Кров Спасителя. І тому що незалежно від кількості, яка є акциденсом — придатком, субстанція чи в малій чи в великій кількості буде все тою самою субстанцією, Тілом і Кров'ю Ісуса, бо займає місце попередніх субстанцій, є все цілою, совершенною людською природою Спасителя. А як уже знаємо, тому що з людською природою є нерозлучно злучена й Його Божа природа, то ж у цьому Таїнстві Ісус є приявний совершенно. Тому що субстанція є все тою самою, не залежно від того чи була б у малій чи в великій кількості (бо кількість і якість, це лише акциденси субстанції) Ісус навіть у найменшій частині видів хліба, чи найменшій краплинці вина може бути совершенно цілий приявний.

Таїнственні види

Та ми знаходимо ще іншу трудність, якої вже собі добре не можемо пояснити. Вона ось така. Як можуть у таїнстві Євхаристії оставатись надалі види хліба й вина, коли там уже немає більше субстанції хліба й вина? Хто ж піддержує їх при існуванні, коли вони без субстанції існувати не можуть? Так приміром білість стіни не може існувати без стіни, чи її протяглість, поверхня без неї самої. Очевидно, що приявні під тими видами Тіло й Кров Спасителя не можуть піддержувати їх в існуванні, бо це противорічило б собі. Проте, бачимо нове чудо в таїнстві Євхаристії, в ній остаються акциденси (придатки), що не мають своєї субстанції, бо вона перемінилась у субстанцію Тіла й Крові Господньої. Тут знову мусить вмішуватися всемогучість Божа й піддержувати їх своєю чудесною силою. Так завжди нас учила свята, Католицька Церква й каже нам у те вірити.

Ця трудність зрозуміння повинна наповнити нас радістю, тому що Бог об'являє нам у таїнстві Євхаристії стільки чудесних річей. Бо Бог справді на кожному кроці показує нам у ній свою всемогучість, свою безконечну мудрість, яка переходить всяке розуміння, всю силу наших людських снаг. Ми повинні радіти, що той всемогучий Бог, бажаючи нас перемінити, переродити, вжив до цього нашого щоденного корму й перетворивши його в своє Тіло й Кров кормить нас. В той спосіб Господь додержує своєї обітниці, на згадку якої, опустили Його учні кажучи: «Тверде це слово, хто ж може його слухати?» (Йо. 6, 61) коли Ісус говорив про конечність їдження Його Тіла й пиття Його Крові для нашого спасіння. Він у своїй Божій мудрості подає нам себе самого під видами щоденного корму й у той спосіб оминає те, що могло би бути людям «жорстоким-твердим». Проте, й противники нашої Церкви, що вже в давнину, не знаючи науки й таїнств Христової Церкви, закидували християнам, що вони їдять людське тіло, не можуть нас діткнути своїми закидами. Ми вправді їмо правдиве Тіло Богочоловіка й п'ємо Його Кров, однак під видами звичайного корму, що відповідає нашій людській природі. Вкінці тому, що ми з вірою приймаємо Спасителя під видами хліба й вина, Ісус побільшує наші заслуги, бо ми віримо в Його приявність, хоча наші змисли й розум кажуть нам що іншого. Та за те упокорення нашого розуму наш добрий Спаситель Ісус зуміє нас винагородити.

Овочі Пресвятої Євхаристії

Здається немає нікого, хто не цінив би і не знав того безміру ласк, які зсилає Господь на кожного, хто приймає це Таїнство. Тому що користей з нього не можна відразу обняти нашим розумом, є конечною справою переходити ті користі одні за другими, щоб їх краще пізнати.

Щоб порівняти це Таїнство з іншими й показати, в якому відношенні вони стоять до себе, здається найкраще цю подібність віддасть нам слідуючий образ. Представмо собі, що таїнство Євхаристії це джерело, з якого випливають потоки й вони зображуватимуть інші Таїнства. Воно справді так є, бо таїнство Євхаристії має в собі джерело всіх ласк і всіх дарів Ісуса Христа, дателя того всього, що ми тут маємо на землі так природного, як і надприродного. Від Спасителя наче від того животворного джерела виходять всі Таїнства з усім тим, що вони дорогого й спасенного мають для наших душ і тіл. То ж коли кожне Таїнство дає нам стільки ласк, то що доперва святе таїнство Євхаристії, в якій ми приймаємо Творця, Дателя тих усіх ласк.

До того самого заключення дійдемо, коли розважимо природу хліба й вина та й їхнє природне призначення. А тому, що те саме, що нашому тілу дає хліб і вино, те саме й нашій душі уділює цей небесний хліб і небесний напиток і то в найсовершенніший спосіб, можемо сказати сміло, що ціле наше духове життя залежить від того Таїнства, так само як наше тілесне життя від поживи. Та в цьому Таїнстві заходить дещо іншого, як звичайно заходить у природі. Там ми замінюємо прийняту поживу в наше тіло й нашу кров, тобто в нас самих. Прийнявши таїнство Євхаристії ми справді з початку начеб перемінювали її в нас самих, однак остаточно прибувший до нас Спаситель замінює нас у себе самого, як про те говорить великий святий Церкви Августин: «Я є кормом для велетнів: рости й їстимеш мене. Ти не переміниш мене в себе, як це робиш із поживою Твого тіла, але радше ти перемінишся в мене». (Визнання 7, 10).

Далі, коли від Спасителя прийшла правда й ласка (Йо. 1,17) вона мусить конечно розійтися по душі того, хто приймає Ісуса до свого серця, та тільки тоді, коли він приймає Його гідно. Бо Христос сказав: «Хто їсть моє тіло й п'є мою кров, остає в мені, а я в ньому. (Йо. 6, 57). Проте, й ніхто не сміє сумніватися, що коли приймає

Спасителя гідно, вщіплюється в Нього наче вітка в виноградину, що нею є Ісус Христос. Бо Він сказав: «Хто їсть мене, житиме мною», так як виноградна вітка живе соками виноградини, до якої належить. Ісус дає себе як поживу: «Хліб, що його дам — це моє тіло на життя світу.» (Йо. 6, 52). А св. Кирило, пояснюючи ці слова, говорить таке: «Слово Боже получившись із своїм тілом зробило його животворним. Тому й годилося, щоб Він, при помочі свого пресвятого Тіла й своєї дорогої Крові злучився чудесним способом із нашими тілами, коли Його одержуємо в животворному освяченні хліба й вина.» (Ком. до Йоана 6. 3).

Та однак, щоб ми могли з користю прийняти ласку таїнства Євхаристії, нам треба вже бути в стані ласки. Бо як нічого не поможе трупові, тобто чоловікові, що вже не живе, природний корм, так само не поможе нічого цей небесний хліб цьому чоловікові, що вже не живе, тобто що не є в стані ласки освячуючої, що не живе надприродним життям. Це значить, що таїнство Євхаристії, яке служить до захования чи піддержання життя, не може його ні заховувати ні піддержувати, в душі спля мленій тяжким гріхом, бо життя там уже немає. Таїнство Євхаристії є ціллю усіх святих Таїнств і символом сполуки всіх членів Церкви, бо поза ним не можна осягнути спасіння.

1. Подібно як пожива не лише піддержує наше тіло при житті, але також допомагає його ростові, розвиткові, так і таїнство Євхаристії не лише удержує при житті нашу душу, але й побільшує її сили й робить те, що наш дух щораз то більше займається Божими справами, щораз то більше знаходить у них смаку. І тому це Таїнство порівнюють з манною, що її посилав Бог жидам в пустині. Подібно як той, що споживав манну відчував такий смак, який хотів, чи який любив, так само й ми, приймаючи цю небесну манну, чимраз то більше відчуваємо смак Божих правд, Божих законів.

2. Таїнство Євхаристії нищить легкі, повседневні гріхи в нашій душі. Отже, те все, що наша душа зробила проти закону Божого в легкій матерії, чи допустилася під впливом великих покус без конечної розваги й свободи волі, таїнство Євхаристії відпускає, змиває. Подібно як щоденна пожива відновляє й поправляє те, що чоловік за дня втратив зі сил чи навіть на тілі, так само й ця Божа пожива лікує і зростає ранки, що їх завдають нашій душі легкі гріхи, а рівночасно відновляє сили, побільшує чесноти, усуває байдужність до справ духових, відновлюючи знову в душі давню ревність. Тому св. Авмрозій правдиво писав про це Таїнство: «Приймається щоденно цей хліб, як лік на щоденні слабості.» (Про Таїнства 4, 4).

3. Крім лікування завданих гріхами ран, таїнство Євхаристії має ще й іншу ціль — зберігаючу. Воно дає нам сил, щоб ми могли заховатися від кожного гріха й спастися від кожного нападу пристрастей. Нею кожний наче защеплюється проти зараження гріхом, чи до гріха допроваджуючої пристрасти. Тому й давні християни, як про це розказує св. Кипріян (Лист 54), коли вже мали йти на мученичу смерть, діставали від священиків чи єпископів (очевидно таїно) Пресвяту Євхаристію, щоб покріпившись Тілом і Кров'ю Спасителя, могли видержати страшні муки й не подалися під напором страху, чи терпіння. Пресвята Євхаристія усмиряє й успокоює пристрасті тіла, вже тим самим, що запалює в серцях людей любов до Бога, остуджує всяку земську любов, всяку жажду до гріха.

4. Вона, зібравши вже все разом, має найбільшу силу, якою можемо собі здобути небо та його вічне щастя. Вона приводить до наших сердець самого Бога, що сказав: «Хто їсть моє тіло і п'є мою кров має життя вічне й я воскрешу його в останній день». (Йо. 6, 55). Та справді ця Таїнство робить те, що вже тут на землі дійсно, хоч і в невидимий спосіб дає нам посідання самого Бога, утаєного в Пресвятій Євхаристії; тим самим стає для нас наче передсмаком нашого майбутнього щастя. А той спокій, ця душевна радість, що її дехто вже тут на землі відчуває, це є наче передсмак, наче ті вістуни близького вже вічного літа, нічим не заколоченого щастя.

Тож не диво, що свята Церква прив'язує таку велику вагу до цієї цариці святих Таїнств. Бо справді сам Бог не міг нічого ціннішого дати людям, як себе самого. І то не раз в житті, але Він готов щодня приходити до нас і лікувати наші душевні недуги, коли б ми лише мали охоту приймати Його гідно до наших сердець.

Потрібний спосіб приймання Пресвятої Євхаристії

З огляду на незмірні користі з приймання таїнства Євхаристії добре було б запізнатися зі способом, що помагає нам якнайкраще прийняти це Таїнство, щоб придбати собі через неї якнайбільше ласк. Проте, й Отці Церкви, як про те згадує Тридентійський Собор, розрізняють потрійний спосіб приймання Пресвятої Євхаристії.

Є такі люди, що приймають її тільки — сакраментально тобто таїнственно. Це є ті люди, що мають відвагу приступати до цього Таїнства з тяжким гріхом на душі й приймати до свого сплямленого серця відвічного Бога. Це є ті люди, що про них говорить св. ап. Павло, які їдять Тіло Господнє й п'ють Його кров негідно. Вони їдять собі суд, тобто самі на себе видають засуд, бо приймають до свого серця не того доброго Бога, що казав: «моєю радістю є бути між людськими синами», але приймають Страшного Судію, що вже видає на них свій засуд: «Ідіть від мене всі прокляті в огонь вічний приготований Дияволові й його слугам». Про тих людей говорить св. Августин таке: «Той хто не є в Христі, Христос не є в ньому, той напевно не споживає Його Тіла духовно, хоч тілесним і видимим способам дотикається зубами Його Тіла й Крові. (Ком. до Йо. 26, 18). Вони отже, як ми вже

згадали не лише не одержують жодного овочу з такого приймання Спасителя, але їдять і п'ють собі суд. (1 Кор. 11, 29).

Інші приймають таїнство Євхаристії лише духовно: це ті люди, що одушевлені вірою, яка при помочі любови діє в них (Гал. 5, 6) живляться цим небесним хлібом, бажаючи Його й сповнюючись тугою за ним. Вони з такого способу приймання Євхаристії одержують хоч може й не всі, та зате принайменше дуже великі користі.

Вкінці, останні, які приймають таїнство Євхаристії сакраментально, таїнственно й духовно; це ті, що йдучи за словами св. ап. Павла прослідили самих себе й одягнувшись в весільну одежу Божої ласки приступили до святої Трапези. Ці всі одержують усі ласки, про які ми згадали в попередньому відступі. Вони самозрозуміле одержують багато більше ласк від тих, що хоч без жодного гріха, все таки не приступають до святої Трапези й лише бажанням і тугою за Пресвятою Євхаристією приймають її духовно.

Приготування до Пресвятої Євхаристії

Про те, що приготування до Пресвятої Євхаристії є конечне для кожного чоловіка, вчить нас сам Ісус Христос, який на Таїнственній Вечері, ще поки приступив до тої першої Безкровної Жертви, в якій ще перед своєю смертю на хресті приніс себе в жертву небесному Батькові, обмивав ноги кожному зі своїх учеників. У той спосіб Він хотів по всяк час зазначити, що кожний хто приступає до цієї найсвятішої з усіх Таїнств мусить бути чистим від усякої плями гріха, а принайменше від страшної плями тяжкого гріха. Ба не тільки треба бути вільним від гріхів, але ще до того треба належно розположити свою душу, своє серце. І якщо чоловік справді добре приготовиться до цього Таїнства, збирає собі всі ті необняті скарби ласк, що їх предобрий Господь не жаліє, а з надмірною щедрістю зливає на людей. Коли ж однак чоловік занедбає гідно приготовитися до нього, тоді найперше не одержує ласк, та й що більше навіть шкодить собі самому, бо не доцінює гідно того таїнства, що сам Господь вибирає собі його душу на свою домівку, на своє мешкання.

Подібно, як кожна, хоч би й найкраща річ, якийсь найздоровіший засіб прийнятий в невідповідний спосіб, чи прийнятий в невідповідний час, не тільки що не помагає, але навіть шкодить здоров'ю, так само й таїнство Євхаристії хоч яке цінне, хоч як спасенне й конечне для нашого духового життя без приготування, в невідповідний спосіб прийняте, радше шкодить, ніж помагає. Проте, й не диво, що ті безмірні скарби ласк, які дістаємо в таїнстві Євхаристії, по доброму приготуванні до неї, помагають нам легко й без труду йти доброю дорогою до Бога й осягнути вічне щастя. Зате ця саме таїнство Євхаристії, коли його приймаємо без належної пошани й приготування приносить нам загибель, зближує нас до пекла. Щось подібного бачимо в Старому заповіті. Там Скиня Заповіту, в якій переховувалися таблиці зі заповідями, палиця Аарона, що зацвіла й посудина з манною, яка була підніжком Ягве, була благословенням для Ізраїльського народу, для Филистим'ян осталась прокляттям коли вони здобувши її у жидів замкнули в своїй святині. (1 Сам. 5). Подібно й наша природна пожива відживляє й відновляє тіло, коли дістається до здорового й приготовленого на її прийняття шлунка. Але з другої сторони, ця сама пожива, коли дістанеться до хворого, покритого боляками шлунка, не то, що не приносить жодної користі тілу, але противно спричинює біль, а часом і смерть чоловіка.

Проте, першим приготуванням є розрізнення між звичайним кормом, а цією небесною поживою. Це розрізнення робимо тоді, коли віримо й визнаємо, що в таїнстві Євхаристії під видами хліба й вина є приявне Тіло й Кров Господа нашого Ісуса Христа. Це саме Тіло, перед яким тремтять і клонять свої коліна ангели на небі; перед якими дрижать основи землі, й якого слави повне небо й земля. В той спосіб розрізняємо тіло Господнє, як прямо говорить св. ап. Павло. І так ми краще приготовляємося до прийняття нашого Бога, як коли би ми старалися зглибити цю містерію-Таїнство, в який спосіб у цьому Таїнстві може бути приявний Ісус Христос.

По-друге, мусимо спитати себе самих, чи ми є в згоді з усіма знайомими людьми. Тобто, чи ми часом не гніваємося з ким, чи часом не маємо ненависті до когось у нашому серці? Бо вже Ісус Христос сказав: «Коли ти принесеш свій дар до святині й пригадаєш собі, що там твій брат має щось проти тебе, полиши свій дар перед жертовником та й йди найперше й помирися із твоїм братом, а тоді прийди й жертвуй твій дар.» (Мат. 5, 23).

Трете приготування, це досліджування й то пильне досліджування своєї совісти, щоб пізнати чи немає часом у нас на душі плям гріха. Якщо знайдемо що-небудь у нас, що не було би в згоді з Божим законом, тоді мусимо очистити себе, або при помочі сповіді, чи совершенного жалю, якщо немає можливості висповідатися. Вправді, Тридентійський Собор заборонив кожному, хто має на своїй совісті важкий гріх приступати до святого Причастя, збудивши совершенний жаль. Це, однак, відноситься лише до мирян, тому що священик може бути часом у такому положенні, що мусить відправляти Службу Божу й ніяк не може висповідатися. Тоді, щоб не відправляти: Служби Божої по святотатськи й не приймати св'яте Причастя в стані важкого гріха, священик мусить принайменше при помочі совершенного жалю старатися позбутися із душі того важкого гріха. Все таки мусить мати тверду постанову найдалі до трьох днів висповідатися. (Постанова Тридентійського Собору що до конечности сповіді, щоб звільнитися від важкого гріха перед святим Причастям: Постанова І3, 7, 11).

Четвертою справою, конечною до доброго приготування є застанова над тою правдою, що ми є справді під

кожним оглядом негідні, щоб прийняти такий великий дар, таке безмежне добродійство — самого Спасителя. Проте, разом із сотником (про якого сказав Ісус, що не знайшов між жидами віри рівної його) ми повинні кликати: «Господи я негідний, щоб Ти увійшов до мого дому...» (Мт. 8, 8).

По-п'яте, ми повинні запитати себе, чи можемо разом зі св. ап. Петром сказати до Ісуса: «О Господи, ти знаєш, що я люблю тебе.» (Йо. 21, 17). А заразом повинні пригадати со бі те, що ждало того запрошеного гостя, який без весільної одежі прийшов на царський бенкет. Якими карами той чоловік мусить каратись, щоб задоситьучинити розгніваному панові за цю нанесену образу (Мат. 22).

Шосте приготування бере під увагу вже саме тіло того, хто хоче прийняти це Таїнство. Свята Церква приказала, щоб ті, що хотять приймати святе Причастя бути натще, тобто, щоб не їли ні не пили нічого вже від півночі. Зараз правила, що до Євхаристійного посту дещо змінені. З огляду на позволення вечірніх Служб Божих, та й з інших важних причин дозволяється приступати до Господньої Трапези три години після спожиття якої-небудь поживи й гарячих напоїв, а одну годину по вживанні яких-небудь плинів. Знову вживати воду можна завжди, бо вона згідно з новим розпорядком не ломить євхаристійного посту. Зате Апостольська Столиця дораджує всім тим, що можуть заховувати старий спосіб додержування євхаристійного посту, нехай його радше держаться і в той спосіб тим умертвленням нехай гідніше приготовляться до прийняття до свого серця самого Творця й Бога. А по-друге кажеться, щоб подруги, коли хотять приймати це Таїнство здержалися на кілька днів від подружніх зносин. Наслідуючи в той спосіб приклад царя Давида, а також жидівських священиків, які будучи в службі у єрусалимській святині й щоб могли їсти хліби предложення, мусили стриматися три дні від подружніх зносин, (1 Сам. 21,5).

Це є ті найважніші речі конечні до кожного доброго приготування до прийняття Пресвятого таїнства Євхаристії. Прочі ж, яких можна ще піднайти, дадуться легко звести до тих шістьох головних річей.

Приймання Пресвятого Таїнства Євхаристії

Щоб однак, люди відстрашені тими конечними приготуваннями до прийняття таїнства Євхаристії не занедбували його занадто, вимовляючись, що виповнення всіх умов належного прийняття таїнства Євхаристії є для них занадто тяжке, свята Церква зобов'язала кожного приступати щонайменше раз у рік до святого Причастя. А тим, що не хотіли б її послухати, загрозила карою виключення від себе.

Вправді, виповняти лише той приказ Церкви й причащатися лише раз у рік, ще не вистачає. Бо як тіло потребує частої поживи, так само й наша душа потребує частого душевного корму. Ніхто не ставить нікому норми, як часто він повинен причащатися, раз у місяць, раз у тиждень чи щодня. Все таки під тим оглядом певною є норма св. Августина: «Живи так, щоб міг причащатися щодня.» Очевидно вірні повинні самі подбати про те, щоб могли як найчастіше приступати до Трапези Господньої й черпати з неї ті незмірні скарби ласк, що їх Господь так обильно зсилає на душу якраз у цьому таїнстві, коли Він сам сходить до неї й коли разом із Отцем і Святим Духом, у ній замешкує. Зрештою, знаною є гадка святих Отців: Кожного дня грішиш, отже кожного дня причащайся. Іншими словами вони хотіли сказати таке: тому що кожного дня чоловік упадає під тягарем людської природи, дається звести до гріха, то ж кожного дня повинен заживати той божеський лік, той корм, на те, щоб зумів устоятися серед покус.

В Діяннях апостольських (Діян. ап. 2,42-46) читаємо, що вірні в тих часах щоденно причащалися. Вправді, в тих часах християни були перейняті правдивою, гарячою любов'ю Бога й любов'ю ближнього. Вони перебували довгі години на молитві й на різних духовних практиках. Все таки вони були такі самі люди як і ми тепер. Коли ж пізніше цей релігійний запал почав остигати, папа мученик Анаклет приказав, щоб принайменше ті, що асистували до Служби Божої, причащалися.

Ще до нинішних днів остали в Літургії слова, якими священик запрошує вірних до участі в святому Причастю: «Зі страхом Божим і з вірою приступіть» (перед самим Причастям), а ті, що є приготовані, мають приходити й брати участь в цьому таїнстві Божих ласк. Видячи серед народу оспалість під тим оглядом, папа Фабіян постановив, що всі вірні мають три рази в рік, тобто на Рождество, Воскресіння й Зшестя Святого Духа, причащатися. Цей закон потвердили й інші Собори, а передусім перший Собор у Агда. Коли ж однак вірні й того правила недодержувалися, тоді четвертий Лятеранський Собор постановив, що хто щонайменше раз у рік на Воскресіння не прийме святе Причастя, буде виключений із Церкви, бо відмовляється слухати її в так важній для спасіння справі. Зараз знаємо, що несповнення обов'язку великодньої сповіді потягає за собою кару важкого гріха.

Хто не повинен причащатися?

Хоча Христовий закон зобов'язує всіх до участкування в таїнстві Євхаристії, все таки діти, що не дійшли до вживання розуму є від нього звільнені. Вони дійсно, як казав св. Павло, ще не можуть відрізнити звичайного хліба й напитку від того божественного корму Тіла й Крові Христової, Проте, й не можуть з належною

пошаною Його приймати. Подекуди священики давали й немовлятам це таїнство, очевидно під видом вина, але тепер Церква заборонила цей звичай, задля повище наведених причин.

В котрому році життя може дитя приступати вже до Причастя, це вже залежить від родичів даної дитини, бо вони найкраще можуть знати, чи вона вже справді настільки умово розвинулася, що може розрізнити звичайний хліб від євхаристійного хліба. Залежить також і від сповідника, бо він також може пізнати чи дитя вже настільки розумне, щоб могло найперше розпізнати, що приймає до свого серця самого Бога, а далі, що воно вже може гідно приготовитися до прийняття Спасителя.

Не можна уділяти святого Причастя тим, що є позб авлені розуму, які в цьому стані не мають уживання розуму, а тим самим не можуть належно приготовитися до прийняття Бога. Коли ж однак перед тим їхнім нещасним станом во ни мали бажання прийняти Пресвяту Євхаристію, тоді перед смертю можна їм уділити цього таїнства, однак тоді, коли в них немає небезпеки виблювання, ні якого іншого зневаження утаєного Спасителя.

Служитель Пресвятої Євхаристії

Із довговічного вжитку католицької Церкви знаємо, що лише священики мають право уділяти людям таїнства Євхаристії, то значить мають право освячувати хліб і вино й опісля причащати вірних, що приступають до Господньої Трапези. Тридентійський Собор навчає, що в святій Церкві завжди був звичай, що народ діставав святе Причастя з рук священиків; вони ж самі причащалися під час своєї Служби Божої. Цей звичай випроваджує Собор ще з часів самих святих апостолів, і його наказує заховувати як найпильніше. (Сес. 13, 17, кап. 10), тому що сам Спаситель установлюючи це таїнство й освячуючи хліб і вино, сам опісля розділював їх між апостолів, (Мат. 26, 26; Мк. 14, 22).

Тому лише одинокі священики мають право служити Літургію, й уділяти Святі таїнства, прочі ж люди навіть не сміють доторкати святих посудин, ілитона, загалом усього, що в який не будь спосіб доторкає опісля освяченого хліба й вина. Одинокий виїмок становить випадок, коли зайде конечна потреба, чи хтось на підставі свого уряду мусить доторкатися тих святих посудин чи одеж. З цього виходить, якими повинні бути ті, що приступають до святого Причастя, щоб могли прийняти до свого серця Спасителя, коли вони навіть не сміють доторкнутися тих річей, що тільки в якийсь спосіб служать до приношення безкровної жертви. Вправді, таїнство Євхаристії нічого не тратить на своїй вартості, коли його служить, а далі, уділяє вірним священик негідний так високого уряду, коли він по святотацьки, (в стані важкого гріха) служить Літургію, бо як ми вже зазначили, то не священик, але сам Бог уділяє ласк. Священик матерією й формою, тобто тим видимим знаком начеб ставив Богові домагання, який установленням святих таїнств зобов'язався дати належні, відповідні кожному таїнству ласки, коли його служитель довершити Ним установлений знак. Проте, вистарчить, щоби священик виконав добре всі ті знаки, добре зааплікував матерію й форму із наміренням робити те, що робить свята католицька Церква, то тоді Бог непомильно уділяє приймаючому Таїнство й зв'язані з ним ласки.

Очевидно, інша справа мається зі священиком. Він коли поважиться служити Літургію в стані важкого гріха, приносить жертву по святотатськи, хоча й важно. Значить він до свойого попередного гріха додає ще новий дуже важкий гріх святотатства. Бо будучи сам грішним слугою диявола, приносить у жертві й принимає до свойого серця саму святість — самого Бога.

Пресвята Євхаристія як жертва

Пресвята Євхаристія є не лише скарбом безчисленних ласк для того, що її гідно принимає, але має також у собі силу, при якої помочі можемо дякувати Богові за Його безмірні ласки, що Він їх нам зсилав і завжди посилає. Як дуже Господь цінить цю безкровну жертву свойого Сина побачимо найкраще з деяких місць святого Письма. У псальмі 39 приміром кажеться: «Жертви й приноси (звірят) Тобі не до вподоби... Ти не домагався жертов цілопалення й приносів за гріхи...» (Пс. 39, 7). Або в псальмі 50: «Ти не любиш жертви (звірят) а то приніс би її, жертва цілопалення Тобі не люба...» (Пс. 50, 18). Хоч і їх Господь принимав, як про те читаємо на інших місцях, де дим із жертви, яку приносив праведник, був милим для Господа, (Бут. 8, 21). Що ж доперва треба нам сказати про те уподобання, що його має Отець небесний, коли на наших жертівниках приноситься Йому за гріхи світа Його одинокий Син, улюблене дитя відвічного Вітця? Про Нього ж Він сказав: «Це є мій Син улюблений, що його я собі уподобав.» (Мат. 3, 17). Тому з якою увагою й з якою любов'ю ми повинні слідкувати за тою наймилішою Богові жертвою, коли ми разом із священиком приносимо Йому в жертві Його улюблене дитя?

Ісус Христос мав на цілі дві речі, коли установив Пресвяту Євхаристію. По перше Він хотів полишити нашій душі небесний корм, щоби заховати й розвивати в ній духове життя, життя ласк. А по друге, Він хотів полишити нашій святій Церкві безнастанну жертву, щоби вона наша мати тут на землі могла в той спосіб задосить учинювати Богові за наші провини й відводити від нас грішних Його гнів і Його кару. А противно тою жертвою Церква має склонювати небесного Вітця до милосердя, до прощення наших провин вказуючи Йому на муки й смерть Його Сина, якими Той задоситьучинив за всі гріхи цілого світа.

Прообразом тої Христової безкровної жертви, як рівнож Його кровавої на хресті було жертвування пасхального ягняти, якого кров на одвірках жидівських домів захоронювала від смерти первородних, жидівських синів. І справді кращого знаку своєї любови до нас Спаситель не міг нам дати, як цю безкровну жертву, в якій Він безустанно приноситься Бог-Отцеві в жертву, прохаючи за нас і вимолюючи нам ласк. Безкровною жертвою ми не тільки небесному Батькові але й нам самим приводимо на гадку те, що Ісус учинив для нас на горі Голгофі.

Різниці між Жертвою й Таїнством

Між Таїнством Євхаристії, а самим жертвуванням, чи жертвою заходить велика різниця. Як ми вже сказали Таїнство довершується освяченням, коли ми зааплікували до матерії (до хліба й вина) форму (слова освячення). Жертва ж знову полягає на знищенні, умертвленні того, що ми в жертві приносимо. Це (тобто знищення, убиття) довершується в Літургії тим, що освячується осібно хліб у Тіло, а вино в Кров Спасителя. Те розділення між тілом і кров'ю, означає смерть, бо тіло позбавлене того оживляючого чинника, яким є людська кров, уже не має в собі життя.

Проте, Найсвятіші Таїнства, що їх переховуємо в кивоті, чи ті що їх несемо до хворого, мають характер Тайни, а не жертви. Вони з титулу Тайни уділяють усіх тих ласк, про які ми вже згадували, але тільки тому, хто їх гідно з належним приготованням принимає. Знову ж Пресвята Євхаристія як жертва, крім можливости заслуговання має в собі й можливість задоситьучинювання Богові за наші провини. Тому, що Ісус Христос своїми муками вислужив нам безмежні скарби заслуг і задоситьучинив Богові за всі наші гріхи. Проте, ті всі, що приносять Богові в жертві безкровну жертву не лише збирають собі всі заслуги, але також задоситьучинють Богові за свої гріхи.

Установлення й Прообрази Безкровної Жертви

Тридентійський Собор навчає, що цю Тайну установив Ісус Хри стос на Тайній Вечері й рівночасно виклинає тих, що навчають наче б у Церкві не було правдивого жертвування, правдивої жертви, а слово жертвувати перекладають радше словам давати, тобто давати вірним як корм Тіло й Кров Спасителя.

Трид. Собор пояснив також те, що жертву приноситься лише одинокому Богові Отцеві. Хоч священик служить Літургію в честь святих, чи в честь Преч. Діви Марії, однак не їм, але одинокому Богові-Отцеві приносить жертву. Тому й священик ніколи не говорить у літургічних молитвах, що приносить жертву чи Преч. Діві Марії, чи святому Петрові, чи Павлові, чи кому іншому. Він противно все звертається до Бога й Його просить, щоби приняв із його рук жертву свойого одинокого Сина як заплату, задоситьучинення за наші гріхи. Свята Церква, пам'ятаючи на послідні слова Спасителя на Тайній Вечері: «Робіть це на мій спомин.» (Лк. 22, 19; 1 Кор. 11, 24), жертвує по нинішний день Ісуса й жертвуватиме Його на віки.

Тими словами установив Ісус священство й ними Він поставив своїх апостолів у чин священиків, як про те навчає Тридентійський Собор, бо словами: «робіть це на мій спомин,» віддав їм, а також усім тим, що по них послідують у їхньому уряді, вдасть приносити Його в жертві небесному Вітцю. Те саме потверджує ясно св. апостол Павло в листі до Коринтян: «Не можете пити чаші Господа й демонів, Не можете участкувати в трапезі Господній і трапезі демонів.» (1 Кор. 10, 20). А тому, що під трапезою демонів люди розуміли в тому часі ті жертівники, на яких погани приносили жертви своїм божкам, тому й під трапезою треба нам розуміти наші жертівники, що на них по всім усюдам приноситься безкровна жертва.

Коли так заглянемо в Старий заповіт, побачимо, скільки то знаків і прообразів звіщало будучу божеську жертву Христа. Пророк Малахія предсказує її такими словами: «Від сходу до заходу сонця величатиметься моє ім'я між народами й усюди приноситимуть мойому імені кадило й жертву чисту; велике буде моє ім'я поміж народами, говорить Господь сил». (Малах. 1, 11).

Всі жертви старозавітні, це нічого іншого як тільки прообрази найперше кровавої жертви Спасителя на хресті, а опісля прообрази тої чистої жертви, що по цілому світові приноситься Богові-Отцеві, як подяку за добродійства й переблагання за гріхи людства. В сі вони черпали свою силу й важність із тої одинокої жертви пречистого Агнця, як із свойого удосконалення й завершення. Та одним найбільше зближеним прообразом нашої Літургії, це жертва, яку приніс цар Салиму Малхиседек, як подяку за побіду Авраама над царями. Та й сам Ісус, щоби об'явитися правдивим священиком, говорить устами св. апостола Павла, що його установив небесний Батько (Євр. 7, 3) священиком по чину Мелхиседека.

Природа й Вага Безкровної Жертви

Нам треба знати найперше, що Служба Божа, безкровна жертва, є тою самою жертвою, що її божественний Ісус приніс на горі Голгофі. Бог, той сам Христос жертвується, тобто нищиться на наших престолах, той сам Богочоловік вмирає в безкровний спосіб, щоби помагати нам на нашій дорозі до Бога. Немає різниці між жертвою на Голгофі, а жертвою на Тайній Вечері, чи жертвами, що зараз приносяться на жертівниках по цілому

світі. Одинока різниця є тільки в способі жертвування. На Голгофі спосіб був кровавий, а тепер є безкровний, хоч той що жертвує й той що жертвується є все той сам Ісус Христос Божий Син. Воно виразно виходить зі слів освячення: «Це є моє тіло, що за вас ломиться. Це є моя кров, Нового Завіта, що за вас і за многих проливається на відпущення гріхів.» Отже, як ті слова Ісуса Христа є його власні, так само й те, що довершується Його Божою силою, тобто переміна хліба й вина в Його тіло й кров є жертвуванням Його людської природи небесному Батькові за гріхи світа.

Проте, ця жертва, Літургія, є не лише жертвою слави й подяки, не лише звичайною згадкою кровавої жертви на хресті, але правдивою, самостійною жертвою, якою задоситьучинюємо Богові за гріхи й робимо Його собі ласкавим і милостивим.

Знаючи про те ми повинні як можемо найчастіше бути приявними на тій Новозавітній Жертві й приносити її небесному Батькові з благанням, щоби Він мав милосердя над нами й дарував нам ласки такі конечні в нашому туземному житті. А Бог-Отець, що має так велике вподобання в тій жертві свойого одинокого Сина, напевно не відмовить нашому проханню, коли його допиратимемо муками й смертю Його Сина. Бо все, що ми дістаємо продовж нашого життя, одержуємо задля заслуг Ісуса Христа, що не лише одинокий раз на горі Голгофі, але ще й тепер тисячі й тисячі разів приноситься в жертві Богові Отцеві за гріхи цілого світа.

Сила цеї новозавітної жертви є така велика, що нею можемо помагати не лише нам самим, тобто не лише ми самі дістаємо ласки, коли принимаємо Спасителя до нашої душі, але також можемо помагати так усім ще живучим людям, як також: і тим, що вже повмирали, та ще не вспіли заплатити Божій справедливості і караються в чистилищі. Тому ми маємо певну віру, яка сягає ще часів святих апостолів, що божественну Літургію можна жертвувати й за померших, а не лише за прощення гріхів, кар, задоситьучинення терпінь і нещасть живучих. То ж усі Служби Божі, коли мають на цілі добро загалу, тобто добро цілого збору Христової Церкви, є загальні.

Кожна жертва, як у давнині так і тепер, має свої особливші обряди. Так, як колись у поганських народів їхні жерці мусили як найгостріше перестерігати приписи, інакше жертва була неважна; так тим більше тепер, ус і мусять точно перестерігати обряди й із зрозумінням слідкувати за Літургією, бо вона є одиноко правдивою жертвою, яка є мила Богові. І то не лише священик, але також і люди мусять старатися точно й виразно вимовляти всі слова, бо й люди також разом із священиком співжертвують Ісуса Христа, непорочного Агнця.

Святе Таїнство Покаяння

Значення Таїнства Покаяння

Знаючи неміч нашої природи, що по упадкові прародичів стала склонна до гріха, Спаситель установив Таїнство Покаяння, що в ній кожний може доступити прощення своїх гріхів. Тому що, як каже Святе Письмо, навіть святий грішить сім разів у день, (то що доперва грішні люди!) виходить, що це Таїнство є справді конечне. Воно перш за все конечне для тих, що по святому Хрещенні мали нещастя допуститися важкого гріха й у той спосіб втратили право на небо. Тож і не диво, що воно є не менше конечна для грішників, що тяжко згрішили як і Таїнство Хрещення для всіх людей. Тридентійський Собор говорить, що Таїнство Покаяння є так само конечне для спасіння тих, що поповнили важкий гріх, як Таїнство Хрещення для тих, що ще не відродилися в вірі. (Сес. 14, гл. 2). Подібно говорить і св. Єронім, що Таїнство Покаяння є другою дошкою рятунку (першою є св. Таїнство Хрещення). Як для потопаючого по розбитті корабля, одиноким рятунком є дошка, так само й для тих, що втратили невинність узискану в Таїнстві Хрещення, одинокою надією врятуватись від вічного вогня є Таїнство Покаяння. Тому всі повинні цінити це Таїнство й користати з нього, як можна найбільше, на те, щоби заховати життя душі, та й рівночасно дякувати Богові за Його безмежну доброту й безграничне милосердя, що наче той добрий пастир на всі лади старається хоронити свої здорові вівці, а лікувати хворі. (Єзек. 18, 21-32; 20, 33-48).

Різні значення слова «Покаяння»

Деякі вияснюючи слово «покаяння» дають йому ложне пояснення кажучи, що воно є те саме, що «задоситьучинення», чи інші, нове життя, яке не має жодного відношення до минулого життя. То ж треба нам подати справжнє значення того слова, так як його розуміє свята Церква. Каятися, значить жалувати за щось, що чоловік зробив і уважати за зле те, що перед тим здавалось йому добрим. Примір такого жалю маємо в св. Павла: «Бо смуток по Бозі спричиняє смерть.» (2 Кор. 7, 10). Другий спосіб покаяння, це каяття Юди. Є це також відраза до того вчинку, що його чоловік зробив, але не задля Бога, але задля себе самого. «Тоді побачив Юда, Його зрадник, що Його осуджено, розкаявся...» (Мат. 27, 3). Третій спосіб каяття, це жаль і обридження до гріха з рівночасним зворотом до Бога з просьбою про прощення. «Та тепер ще говорить Господь: Обернітесь до мене всім серцем у пості, в плачі й у жалі.» (Йоіл 2, 12).

Всі ті три наведені приміри віддають добре значення слова «каятися». Коли однак зустрінемо в св. Письмі те саме слово в відношенні до Бога, тоді воно має «фігуративне» (образове) значення, тобто взяте зі способу говорення людей, бо Бог не може каятися. Бог не може вибирати зла, не може поправитися. Так приміром читаємо, що: «... жалував Господь, що сотворив чоловіка на землі, та й журився важко.» (Бут. 6, 6), або: «Жаль мені, що зробив я Савла царем, бо він відвернувся від мене й не сповнив моїх повелінь.» (1 Сам. 15, 11).

Покаяння як чеснота

Щоби доступити прощення гріхів у Таїнстві Покаяння треба найперше збудити в душі деякі акти каяття, щоби осягнути так зване внутрішнє покаяння. Це внутрішнє покаяння є актом нашої волі, силою якого ми цілим серцем звертаємося до Бога, із глибини нашої душі бридимося поповнених гріхів, та й маємо невідкличну волю поправитися із них і більше в них не попадати. А рівночасно з тим маємо в Бозі надію, що Він у свойому милосерді простить нам наші провини. Разом із тими актами волі йде в парі певного рода болючий смуток, що його Отці Церкви називають «терпінням», тому й деякі з них дефініюють Таїнство Покаяння «мукою душі». Очевидно, що в того, хто жалує за гріхи, мусять бути віра, бо ніхто не може повертати, чи навернутися до Бога, коли в Нього не вірить.

Що таке внутрішнє каяття є чеснотою виходить ясно зі заповідей, як: (Мат. 3, 2; 4, 17; Мк. 1, 4, 15; Лк. 3, 3; Діян Ап. 2, 38). Ніхто не може перечити, що жаліти за поповнені провини, очевидно в відповідному часі й у відповідній мірі є чеснотою. Хоч часом є такі люди, що не тільки не жалують за свої злі діла, але противно ще тішаться, а то й хваляться ще ними: «бережися... від тих, що радіють злом і ледарством веселяться» (Притч. 2, 14). Підчас коли з другої сторони є такі, що так важко жаліють, що аж тратять надію на прощення: «І відказав Каїн Господеві: Не перебути мені того, що я наробив моєю провиною» (Бут. 4, 13), подібно як і Юда, що хоч і жалував, все-таки здається втратив свою душу, бо не мав тої надії на безмежне милосердя Боже. (Мат. 27, 3; Діян. ап. 1, 18). Тому й чеснота покаяння помагає людям заховати справедливу міру в жалі.

Що каяння це чеснота, видно з тих усіх актів, що їх вона вимагає. Отже той, що справді жалує за свої гріхи, хоче найперше визнати свою провину й змити всі пляни гріха. Він по друге хоче задосить учинити Богові за свої провини, що є актом справедливости. Хоч між безконечним маєстатом Бога й людською нікчемністю не може бути ніяких актів справедливости, все-таки можна прийняти такі, які заходять між батьками й дітьми, між: господарем і його слугами. По трете каянник хоче повернути до Божої ласки, від якої відпав через свої гріхи. А

це все доказує ясно, що каяття це справді чеснота.

Як осягнути каяття?

У каятті Боже милосердя випереджує наші акти. Воно само привертає наші серця до себе, як про те просив пророк Єремія: «Наверни нас до себе Господи й ми навернемось.» (Плач Єрем. 5, 21). Просвічені світлом Божого милосердя ми повертаємо до Нього при помочі віри: «бо хто приходить до Бога, мусить вірити, що Він є й нагороджує тих, що його шукають.» (Євр. 11,6). На третьому місці йде страх, бо душа видячи кари, що ждуть грішника, відтягається від гріха. Про те говорить пророк Ісаія: «Мов та вагітна жінка, як прийде їй час родити, мучиться й кричить у болях, от так були й ми перед Тобою.» (Іс. 26, 17). Проте в серці грішника родиться надія випросити прощення в Бога, що рівночасно помагає нам збудити обридження до гріхів. А вкінці любов запалює серця каянників й у них родиться синівський страх, що якраз підходить Божим дітям. Той страх помагає цілковито відкинути гріх вже не зі страху перед карами, але щоби приподобатися Йому, небесному Батькові, який любить тих, що каються.

Це є те каяття, до якого повинні стреміти всі, бо людям, що так жалують за гріхи й із-за тих мотивів бридяться ними й їх відкидають, Господь обіцяє небесне царство: «Покайтеся, бо приблизилося небесне царство.» (Мат. 3, 2; 4, 17), або в Єзекіїла: «Ба й безбожник, як відвернеться від усіх своїх гріхів і заховає всі мої заповіді й зробить усе по закону й справедливости, житиме.» (Єзек. 18, 21). Господь не хоче смерти грішника: «Не хочу смерти грішника, але щоби завернув із свойого шляху й жив.» (Єзек. 33, 11).

Покаяння як Таїнство

Святе Таїнство Сповіді — це каяття виявлене назовні. Проте воно обнимає всі ці акти, що відбуваються в душі чоловіка у внутрішному каятті, з тим однак, що їх об'являється перед Божим представником, священиком. А установив його Ісус Христос нате, щоби грішник був певний, що йому справді відпускаються гріхи. Тої певности він не міг би мати ніколи, якщо би каяття довершувалось тільки внутршіними актами. В Таїнстві Покаяння кожний із нас чує виразно ті слова: «Я розрішаю тебе від усіх твоїх гріхів у ім'я Отця і Сина і Святого Духа, Амінь.» Слова Ісуса що до тої правди такі виразні: «Що зв'яжеш на землі буде зв'язане й на небі, а що розв'яжеш на землі буде розв'язане й на небі.» (Мат. 16,19), а з ними й наука святої Церкви, так що всі відходять від сповідальниці спокійні на душі. Вони всі знають, що Господь простив ї м їхні гріхи устами священика, тому що вони по людській можности виконали все, що було треба, аби таке прощення осягнути. Слова священика мають таку саму вартість для нас, як мали слова Ісуса для паралітика: «Кріпись сину, відпускаються тобі твої гріхи.» (Мат. 9, 2).

Тому що ніхто не може інакше осягнути спасіння, як через терпіння й муки Христа, Ісус установив це Таїнство, що по Хрещенні може обмивати наші душі від змаз важкого гріха й у той спосіб як у Хрещенні завдячуємо Йому відродження, так у покаянні завдячуємо воскресіння зі смерти гріха.

Як Хрещення є Таїнством, коли кладемо зовнішний знак, поливання водою й слова форми, так само й Покаяння є Таїнством, бо воно також є зовнішним знаком того, що діється в душі каянника (матерія Таїнства), а слова розрішення священика є формою, що в висліді дає невидиму ласку, яка обмиває душу каянника чоловіка від усякого гріха. Як Хрещення обмиває душу від гріха первородного й від особистих гріхів, так само й покаяння обмиває її від усіх гріхів особистих. Оба ці Таїнства установив Ісус Христос і дав апостолам власть їх уділяти. Про установлення Таїнства Покаяння говорить святе Письмо таке: «І я дам тобі ключі царства небесного й що зв'яжеш на землі буде зв'язане на небі, а що розв'яжеш на землі, розв'яжеться й на небі.» (Мат. 16, 19). Або на іншому місці: «І промовивши це, дунув на них і сказав їм: Прийміть Святого Духа. Кому відпустите гріхи, відпустяться їм, кому ж задержите, задержаться.» (Йо. 20, 22).

Та чоловік є немічний, і хоч він одержить відпущення гріхів, хоч і обіцяє поправу, все-таки за недовгий час попадає в ті самі, а то й у гірші гріхи. Тож коли б чоловік міг це Таїнство принимати тільки один раз у житті, воно б на ніщо не придалося. Проте Спаситель, що найкраще знав нашу природу, знищену первородним гріхом, постановив, що, коли б чоловік не прийшов, якщо він кається, осягне прощення, наколи виповнить усі конечні умовини доброї Сповіди. Коли св. ап. Петро запитав був Ісуса, скільки разів належить прощати обиду, чи може сім разів, тоді добрий Спаситель відповів: «Не кажу тобі до семи разів, але до сімдесять разів сім.» (Мат. 18, 22). Іншими словами скільки разів твій ближній не просив би в тебе прощення, прости йому. То ж люди повинні бути вдячні тому-небесному лікареві за стільки доброти, що Він хоче в безконечність прощати їм їхні провини, жадаючи в заміну тільки трохи того жалю за гріхи й постанову поправи.

Матерія Таїнства Покаяння

У відрізненні від інших Таїнств, в яких матерією була все якась річ матеріальна, в Таїнстві покаяння матерією є акти нашої волі, тобто жаль за гріхи, визнання наших провин і задосить учинення, як це дефініює

Тридентійський Собор у Сес. 14. Покаяння гл. 3, кан. 4. Він їх називає частями цього Таїнства, тому що тих актів вимагається з установи Божої від того, що кається, на те, щоби Таїнство було довершене й щоби він міг осягнути повного відпущення своїх гріхів. Ті акти називаються «наче матерією», не тому, що вони не є справжньою матерією, але тільки тому, що не є того самого роду матерією, як у прочих Таїнствах. Так само можна назвати й гріхи, матерією цього Таїнства, подібно як говоримо, що матерією палива є дрова чи вугілля. Подібно, як вогонь спалює дрова чи вугілля, так само Таїнство Покаяння нищить гріхи.

Форма Таїнства Покаяння

Формою Таїнства Покаяння є слова священика: «Я увільняю тебе від усіх твоїх гріхів, в ім'я Отця і Сина і Святого Духа.» Вони є взяті зі слів Христа, що встановив її словами: «Що розв'яжете на землі, буде розв'язане й на небі.» (Мат. 18, 18). А що слова, тобто ті зовнішні знаки не тільки означають, але з Божої установи й довершують те, що означають, тому рівночасно з тими словами священика, Бог своєю ласкою освячуючою змиває всі гріхи з душі каянника. Так само, як на слова священика Бог довершує переміни хліба й вина в Тіло й Кров Ісуса, так само на слова священика, що заступає в тому судейському уряді місце Бога, той сам відвічний Бог прощає всі гріхи, наче б їх ніколи й не було й робить душу каянника знову своєю дитиною, привертаючи їй передгріховну невинність і чистоту. Кожний каянник може бути цілком певний і спокійний, що як він щиро все хотів зробити відносно цього Таїнства, напевно одержав прощення всіх, хоч би й найтяжчих своїх провин.

До цієї формули додаються ще й інші молитви, які однак не є конечні до важности Таїнства. Вони мають радше на меті віддалити це все, що могло б перешкодити совершенності прийняття Таїнства в каянника. Рівночасно зі словами священика, що розрішає пенітента від гріхів, сам Бог нищить його гріхи. Він зсилає на нього обильно свої Божі ласки й робить назад своєю улюбленою дитиною, відганяючи геть диявола, що вже був певний своєї добичі. Христові священики, всупереч старозавітним жидівським жерцям, що тільки стверджували, що прокажений очистився від своєї недуги. Богом даною їм силою, в Його імені звільняють душу каянника від прокази гріха. При їх помочі, як своїх заступників, чи радше як своїми знаряддями Бог очищує душу і зсилає свої ласки.

Проте й вірні, які осягнули прощення гріхів і помирились із своїм небесним Батьком при помочі цього Таїнства, повинні зі своєї сторони висловити вдячність за стільки добродійств, що їм цей добрий Бог дає. Справді ж, той, що приходить до Сповіді впокорюється перед заступником Бога, священикам. Перед ним він висказує свої гріхи, чи навіть гадки, що їх н апевно нікому іншому не сказав би, щоби не об'явити своїх немочей. І чим більше він упокориться перед Богом, чим більше опанує свою гордість, тим краще розположить своє серце до прийняття цеї Тайни. А заразом, він буде більше вистерігатися своїх гріхів, щоби знова другий раз не потребував дізнати того самого пониження чи радше упокорення. Та й Господь видячи щирість пенітента, знаючи скільки його коштувало те визнання гріхів, напевно не забуде винагородити його за те своїми ласками. Проте, вірні повинні усе тямити, що клякаючи перед священиком і визнаючи перед ним свої навіть найтайніші гріхи, не йому те все говорять, але вони перед Богом відкривають своє серце. Бо священик на тому місці поставлений Ісусом Христом, щоб замість Нього судив про стан душі людини, на Його місці відчиняв, чи замикав двері Небесного Царства. А каянник має визнавати все, не тому, що священик є цікавий знати які гріхи хто має, але тому, що він як лікар, чи як суддя мусить знати, на яку хворобу і як важко хворіє той, що сповідається та щоб опісля знати, який лік приписати, чи який засуд видати.

Овочі Таїнства Покаяння

Вся вартість таїнства Покаяння полягає на відзисканні Божої ласки й на відновленні цієї приязні з Богом, що її посідає кожний чоловік перед гріхом. Крім цього кожний отримує в святій Сповіді спокій совісти, справжню побожність і душевну радість, яку мають ті побожні душі, що відчувають близькість Бога, Його святої ласки. Та й немає також важкої провини, від якої не міг би звільнитися той, хто справді кається й просить прощення. Так само Бог не замикає свого милосердя перед тим, хто би, не видержав в добрі й попав знову в ті самі гріхи та вдруге прийшов, благаючи прощення. Бо так говорить Господь устами пророка Єзекиїла: «...безбожник коли відвернеться від усіх своїх гріхів і заховає всі мої заповіді й зробить усе по закону й спра ведливості, не вмре, а житиме і я не згадаю його провин, що він учинив.» (Єзек. 18, 21). Подібно каже св. Йоан: «Якщо ми визнаємо наші гріхи, то Господь, що є вірний і справедливий простить нам.» (1 Йо. 1, 9). Або дамо далі: «Дітоньки мої, оце пишу вам, щоб ви не грішили; а коли хто згрішить, заступника маємо перед Отцем, Ісуса Христа, праведника. А Він — це переблагання за наші гріхи й не тільки за наші, але також за гріхи цілого світу.» (1 Йо. 2). Та й бачимо з прикладів Святого Письма, що справді багато людей одержало прощення гріхів, коли дійсно щиро про те просили. Коли ж такого прощення не осягнули, (як ті, що про них Святе Письмо говорить в наведених місцях), то тільки тому що не жаліли за них в своєму серці. (Мт. 12, 31; Євр. 12, 17).

Коли ж знову говориться про деякі гріхи, для яких немає прощення, то це треба зрозуміти, що важко дістати таке прощення, тому що люди не збуджують у собі обридження й жалю за ті провини. То ж не є виною Бога, коли вони самі не жалують, не хотять навернутися із злої дороги й просити помочі в Бога. Подібно, як і недуга

стає невилічимою, коли хворий відмовляється прийняти лік так само й ті гріхи не можуть бути відпущені, тому що грішник сам не хоче за них каятися, втікає від Божої ласки, яка всіма способами хоче його навернути. (1 Сам. 2, 25; Мат. 12, 31; Євр. 6, 4; 10, 26).

Про таких людей пише св. Августин таке: «Коли чоловік, який дійшов до пізнання Бога задля ласки Ісуса Христа, ломить братерську любов і воює з ненавистю проти цієї самої ласки, пляма того гріха є така, що він не може впокоритися, щоб прохати прощення, хоч викиди совісти змушують його признати й визнати свою провину.» (Кн. 1, Гом. про Господа на горі. 22, 73).

З другої сторони сила таїнства Покаяння є їй так питома, що без неї немає способу не лише осягнути, але навіть і надіятися прощення гріхів. Бо Ісус сказав: «Кажу вам, та коли не покаєтеся, то всі так згинете.» (Лк. 13, 3). Очевидно, ці слова Спасителя відносяться до важких гріхів, але й легкі гріхи також вимагають каяття. Про те слушно зауважує св. Августин: «Той рід каяття, що його робиться щодня в Церкві задля повседневних гріхів, був би напевно зайвим, якщо би ті гріхи прощалися і без нього».

Суттєві части Таїнства Покаяння

Крім матерії й форми до цього таїнства потрібно конечно ще й інших трьох річей, щоб її можна було прийняти з користю для душі. Тими річами є жаль, визнання гріхів і задоситьучинення або покута. Святий Йоан Золотоустий говорить про каянника таке: «Покаяння доводить каянника до добровільного знесення всього. В його серці є жаль, на устах вигнання, в його ділах покора, або спасенне задоситьучинення.» (Ласки 4.2, 33, п. 5, в. 1,. 40). Як людському тілі, яке складається з багатьох членів, щоб було ціле й здорове, йому не сміє бракувати жодного з тих членів, так само й таїнство Покаяння складається з цих трьох частин. З них дві вимагається абсолютно, щоб таїнство було звершене. Це є жаль за гріхи й визнання їх перед священиком. Якщо бракує третя частина, задоситьучинення, тоді таїнство в своїй суті остає недосконала. Ті три части є так близько зі собою злучені, що вже справедливий, щирий жаль за гріхи включає в собі й бажання визнати їх і постанову поправи. Жаль і постанова поправи включають у собі й охоту визнання гріхів. Та й вкінці постанова задоситьучинення є випливом двох попередніх частин.

Причина, чому ті три части є конечно потрібні до виповнення таїнства Покаяння є та, що ми ображуємо Бога в троякий спосіб: гадками, словами й ділами. То ж самозрозумілою справою є, що, коли ми підчиняємося під судейську владу Церкви, маємо бути готові вжити тих самих середників, якими ми Бога ображували, щоб при їх помочі Його переблагати.

З другої сторони таїнство Покаяння є певного роду відплатою за гріхи, яку грішник приносить Богові. Там вимагається, щоб пенітент хотів дати цю відплату, те задоситьучинення Богові за провини, а нею є щирий жаль за гріхи. Також вимагається, щоб пенітент підчинився священикові, який заступає місце Бога, на те, щоб той відповідно до його провини наложив на нього кару. Тому й каянник мусить ставитися на цей Божий суд і визнати всі свої провини перед священиком. Також він мусить бути готовим понести кару за свої гріхи. Цією карою є покута, що її на нього священик накладає.

Жаль за гріхи, його суть

Тридентійський Собор ось так дефініює цю першу частину таїнства Покаяння: «Жаль за гріхи, це біль душі й відраза до доконаного гріха, з постановою вже більше в майбутньому не грішити. А далі додає: «Той акт приготовляє до відпущення гріхів, якщо йому товаришує довір'я на Боже милосердя й готовість волі робити все, що є конечним, щоби добре відбути таїнство Сповіді.» Ця дефініція вказує ясно, що жаль за гріхи не полягає на тому, що каянник вже здержується від гріха, чи в тому, що каянник готовий змінити життя й зачати нове безгрішне життя, але передусім у актах волі, якими чоловік гидиться гріхів попереднього життя й готов за них покутувати. Цю правду потверджують слова святих, як приміром царя Давида: «Я втомився моїми зітханнями, кожну ніч я обмиваю моє ложе слізьми, ними я обмиваю мою постіль.» (Пс..6, 7). Тому й: «Почув Господь голос мого плачу.» (Пс. 6, 9). Або Ісаія каже: «Господи я здам рахунок перед Тобою з усіх моїх літ у горю моєї душі.» (Іс. 38, 15). Ті слова достатньо об'являють ненависть до поповнених гріхів і відразу до минулого гріховного життя.

Але цього жалю не мусимо виказувати назовні, тобто не мусимо його нашими змислами досвідчувати, чи в ідчувати. Жаль це внутрішній акт волі людини, що обнімає в собі відразу й ненависть до доконаного гріха. Бо де так висловлюється про нього Святе Письмо: «Доки о Господи (каже Давид) носити мені страх у моїй душі, журби в моєму серці?» (Пс. 12, 2). Значить у тій частині душі, яка є осідком почувань «любови, ненависті, страху будиться почування ненависті до доконаного злого діла. Під впливом того почування люди часом показують назовні стан своєї душі, чи плачем чи в який інший спосіб. Ось приміром про такі зовнішні ознаки жалю за гріхи говорить Святе Письмо, коли розказує про каяття двох міст Тира й Сидону, які на знак жалю й покути постили, посипали голову попелом і одягалися у старі одежі. їх подає Ісус як приклад правдивого каяття,

а гірко дорікає жидівським містам Хорозінові й Витсаїді, які не хотіли каятися, хоч до цього Він взивав їх своїми проповідями (Мат. 11,21; Лк. 10 13).

Правдивий жаль має також у нас назву «сокрушення серця». Це порівняння взяте з мертвої природи, бо як твердий камінь, ударений якимсь ще твердішим предметом крушиться, так само й серця грішників закаменілі гордістю, крушаться під ударами щирого жалю. Проте, й жоден інший жаль, чи на вид утрати якоїсь найдорожчої особи, чи майна чи слави, чи чого не будь іншого не можна назвати сокрушенням серця. Такий жаль чоловік може збудити лише на вид утрати ласки Божої, на вид утрати невинности дитини небесного Отця. В святому Письмі говориться про сокрушення серця, тому що в ньому серце вживається часто в розумінні — волі, задля подібності їхніх функцій. Бо, як серце є принципом руху в тілі задля обігу крові, без якого тіло не могло б утриматися при житті, так само й воля управляє всіма силами людської душі.

Отці Церкви називають деколи жаль — пробиттям серця, бо подібно як лікарі проколюють рану, чи якийсь наріст, струп, щоб з нього вийшла сукровиця, гнійна теч, так само и жаль начеб відчиняв у нашій душі отвір, щоб з нього вийшла смертельна отрута гріха. Подібно й пророк закликає жидівський народ до покаяння кажучи, щоб він роздирав свої серця, щоби випустити з них отруту гріха: «Та ще й тепер говорить Господь: Оберніться до мене всім серцем у пості, в плачі й у жалі. Роздирайте ваші серця, а не вашу одежу й наверніться до Господа Бога.» (Йоіл 2, 12).

Якості Жалю

Жаль за гріхи повинен бути найбільший, майже безмежний. Це виходить із того, що щирий жаль це акт любові до Бога, який походить зі синівського страху. Проте, й мірилом жалю повинна бути любов. А тому, що наша любов до Бога повинна бути якнайбільша, то ж і жаль наш за гріхи повинен збуджувати в нашій душі величезний біль. Ми маємо любити Бога понад усе, то ж ми повинні ненавидіти понад усе й те, що нас від Нього віддалює. Святе Письмо дає на те дока3, коли вимагає він нас, щоб ми любили Бога понад усе: «Любитимеш Бога свого всім серцем твоїм і всією душею твоєю І всією силою твоєю.» (Второзак. 6, 5; Мат. 22, 37; Лк. 10, 27). А з другої сторони каже, щоби ми жалували також із цілого серця за гріхи: «Оберніться до мене цілим серцем...» (Йоіл 2, 12).

Як Бог є найвищим і найпершим добром, що Його маємо любити, так само й гріх є найбільшим і найпершим злом на світі, що його повинні всі люди як найбільше ненавидіти. Тож і ця сама рація, яка зобов'язує людей до найвищої любови до Бога, зобов'язує їх також до найвищої, найбільш глибокої ненависті гріха. Як любов до Бога має бути вища понад усяку іншу річ, так само не вільно грішити, хоча б і гріх мав врятувати нам життя. Так навчає нас сам Спаситель, кажучи: «Хто любить свого батька, або матір більш від мене, не є мене гідний.» (Мат. 10, 37). «Хто хоче спасти своє життя, той його погубить, хто ж погубить своє життя задля мене, той його знайде.» (Мат. 16,25). Як любов Бога не знає жодних границь, тому що мірилом любови до Бога є любити Його безмірно, каже св. Бернард (Любов Бога 1) — так само й ненависті до гріха не можна покласти ніякої границі.

Любов Бога має бути як найбільше жива й совершенна, щоб виключала всяке занедбання й лінивство. Второзаконня (5 Кн. Мойсея) каже таке: « ... і ти знайдеш Його (Бога) якщо шукатимеш Його всім серцем і всією твоєю душею...» (Втор. 4, 29). А пророк Єремія: «І шукатимете мене, та й знайдете, як тільки шукатимете мене всім серцем вашим.» (Єрем. 29, 13).

Та хоч і часом наш жаль не є такий совершенний, все таки він може бути правдивий і послідовний. Деколи речі змислові, якийсь біль, чи втрата дорогих осіб зворушують людину далеко більше, як вид гріхів. У сучасних людей рідко трапляється, щоб гріх зворушив їх аж до сліз. Про цю правду говорив вже св. Августин: «Не має в тебе християнської любови, коли плачеш над тілом, якого оставила душа, а не плачеш по душі, яку полишив Бог. (Слово 41,6). А добре було б часом зворушитися аж до цієї міри станом нашої душі, позбавленої Божої ласки, мертвої, відданої на ласку й неласку Диявола. Приклади на такий щирий жаль маємо в святому Письмі, як приклади міст Тира й Сидону (Мат. 11, 21), Ниневії (Йона 3, 5); царя Давида (Пс. 6, 7), Марії Магдалини (Лк. 7, 37), св. ап. Петра (Мат. 26. 75), які плачучи щиро над своїми гріхами, одержали від Бога прощення всіх провин.

Доброю справою є збуджувати в своїй душі жаль за кожний важкий гріх із осібна, як про те говорить пророк Єзехія: «Я здам звіт із усіх моїх літ перед Тобою в болізні моєї душі...» (Іс. 38, 15). В той спосіб чоловік, що точно переходить перед Богом свої вчинки, здає собі справу зі своїх немочей, та й тим самим може скоріше поправитися, зарадити цьому пізнаному злу. Так само радить робити й великий учитель духового життя св.

Августин кажучи: «Грішник нехай розважає властивості свого гріха відносно до місця, до часу, якості й особи.» (Правдиве й фальшиве каяття 14).

Страшний є стан нашої душі, коли точно пізнаємо всі її хиби й недомагання, але не повинен наповняти нас зневірою, бо Боже милосердя й любов до грішників є безконечні. Бог, що бажає нашого спасіння й нашого

вічного щастя, не буде стягатися з прощенням наших провин, але з батьківською любов'ю вийде кожному назустріч, як той євангельський батько вийшов назустріч своєму блудному синові, й приверне назад до всіх прав дитини й батьківської любови. Бог запевняє всіх грішників устами свого пророка Єзекиїла: «...не пошкодить беззаконникові його беззаконня, коли він навернеться від свого беззаконня.» (Єзек. 33, 12).

Чого вимагається від правдивого жалю?

Першою умовою правдивого жалю є ненависть і обридження до всіх наших гріхів. Якщо ми ненавиділи би лише деякі з наших гріхів, тоді наш жаль не був би правдивим, спасенним, але фальшивим і удаваним, як про те говорить св. Яків: «Якщо хтось заховає увесь закон, а згрішить у одному станеться в усьому винуватий.» (Як. 2, 10).

Жаль мусить мати в собі постанову визнати свої гріхи перед священикам і волю спокутувати їх. В ньому мусить включатися сильна й щира постанова змінити своє життя, як про те виразно говорить Господь устами пророка Єзекиїла: «Ба й безбожник, якщо відвернеться від усіх своїх гріхів, які творив, і виповнить всі мої постанови й усе чинитиме по закону й по справедливості, не вмре, а житиме.» (Єзек. 18, 21). Усі його проступки, що їх накоїв, не вичислить йому; по справедливості, яку чинитиме, він буде жити. Хіба ж люфа мені смерть безбожника, а не те, щоб він завернув зі своєї дороги й жив?» (Єзек. 18, 22). «Повідкидайте ж. від себе всі ваші гріхи, що ви ними грішили й створіть собі нове серце й новий дух, а тоді чого ж би вам умирати доме Ізраїлю? Бо мені не люба смерть того, хто мусить умерти, говорить Господь Бог, оберніться ж і вийте!» (Єзек. 18, 31). Так само й говорить Ісус, коли відпускав грішників, увільняючи їх від гріхів: «Йди й не гріши більше.» (Йо. 8, 11); чи до розслабленого: «Ось ти подужав, не гріши ж більше...» (Йо. 5, 14).

Зрештою, щоб жаль був правдивий і щирий, мусить включати в собі відразу де доконаних гріхів рівночасно з постановою вже більше ніколи не грішити. Подібно як той, що хоче знову відзискати втрачену приязнь свого приятеля, мусить найперше жаліти за кривду, що йому заподіяв, а опісля мусить старатися, щоб більше його не образити яким новим учинком. Із ними мусить іти в парі й послух заповідям Божим; бо справедливим є вимагати від кожного, що є під законом, щоби він сповняв ті закони. Проте, якщо хтось матеріально скривдив другого, чи знеславив когось є зобов'язаний в якийсь спосіб цю кривду направити: чи віддавши вкрадене добро, відкликавши свої слова, направити неславу.

Не менше важною умовою щирого жалю є те, щоб чоловік цілковито дарував всім кривдникам, що його несправедливо скривдили на тілі, майні чи славі. Бо того вимагає Господь і то дуже виразно кажучи: «Як ви прощатимете людям їхні провини, й Отець ваш небесний простить вам ваші провини. Як же ж не будете прощати людям, ні Отець ваш небесний не простить вам ваших провин.» (Мат. 6, 14).

Користі зі щирого жалю й спосіб як його збуджувати

Користі правдивого, щирого жалю є дійсно великі. Бо інші добрі діла, як милостиню, молитви, пости й тим подібні Бог може часом відкинути (коли приміром грішник, без ласки освячуючої їх виконує), підчас коли щирого жалю Господь ніяк не може відкинути. Він є йому завжди милий, хоча б не знать який грішник жалував. Тому що якраз тим жалем чоловік відвертається від гріха, від створіння, а звертається до Бога, до своєї першої й останньої цілі. «Серця сокрушенного», каже псальмоспівець, «і упокореного Бог не відкине.» (Пс. 50, 19). Як лише чоловік збудить такий щирий жаль у своєму серці, добрий Господь сейчас прощає йому його гріхи: «Я виявив мій гріх перед Тобою й не покрив моєї несправедливості. Я сказав: признаюся перед Господом у проступках моїх, а Ти... Ти простив несправедливість мого гріха.» (Пс. 31, 5). Ту правду потверджує нам також приклад 10 прокажених, що очистились ще поки дійшли до жерців, які мали ствердити, що вони вже не мають більше на собі прокази. (Лк. 17, 14). З того виходить, що правдивий, щирий жаль має таку велику силу, що задля нього Господь прощає всі навіть найтяжчі гріхи.

Тож добре було б нам пізнати в який спосіб можна його найлегше збудити, щоб, як часом не буде близько священика, могти на випадок смерти рятувати свою душу, чи душу ближнього від вічного прокляття. Найперше потрібно застановитися, хто й кого образив? Чоловік, немічне у всьому від Бога залежне єство, того всемогучого, всесовершенного Бога, що може кожної хвилини покарати нас карою пекла. Й той же Бог, не тільки страшний суддя, але він заразом найкращий наш Отець, який нічого не пожалів для нас, бо віддав за нас навіть свого одинокого Сина, щоб рятувати нас і в той спосіб показати нам свою безмежну, божеську любов. Вистарчить глянути на хрест і на ньому розп'ятого Спасителя, одинокого Божого Сина, що є чимсь одним із Богом-Отцем. і Він, друга Особа Божа з любови до нас віддався на такі страшні муки. І задля тої безмежної. Божої любови нам треба бридитися гріхів, що задля них ми відкинули Божу любов і прихилилися до створіння. Пізніше треба благати в Бога ласки, щоб поміг нам визнати ті гріхи перед своїм заступником і спокутувати їх, як тільки Йому подобається. А передусім треба просити в Бога ласки вже більше не грішити, не попадати в ті самі провини. Потрібно збудити в собі постанову, радше понести найбільші навіть муки, навіть і смерть, як образити того доброго, небесного Отця, що так дуже нас полюбив.

Користі з Таїнства Покаяння й конечність

Щирий, совершенний жаль, нищить наші гріхи, але хто знає, якої сили Господь вимагає від нього? Може Бог хоче, щоб він був такий, щоби міг дорівняти величині гріха? Тоді хто з людей зможе бути певний, що він осягнув той степінь совершенного жалю, якщо тільки такого жалю вимагав би Бог, як умову прощення доконаних провин. Тому й Господь у своєму милосерді підшукав нам легшу, а тому певнішу дорогу до спасіння. Він віддав святій Церкві ключі до Небесного Царства, значить дав їй владу впускати до нього тих людей, яких вона узнає гідними Божої нагороди.

Ісус установив таїнство Покаяння, в якій грішник стає перед представником церковним, визнає свої провини перед самим Богом і в нагороду за те, коли він жалує за них, має сильну волю з них поправитися й уже більше не грішити, дістає звільнення від усіх своїх провин, хоч може й не збудив за них совершенного жалю. Силою цієї власти, що Спаситель дав Церкві, священик прощає грішникові всі його гріхи й іменем Бога запевняє, що він вільний від усякого бруду «гріха, гідний доступити вічного щастя в небі.

Флорентійський Собор своїми постановами потвердив цю правду, так що жодного сумніву не може бути в тій справі. Та не лише ця користь міститься в таїнстві Сповіді. Крім неї є ще інша, природно-психологічного характеру. Досвід вчить нас, що ті люди, які вели життя, повне гріха, коли виявили свої діла, чи свої гадки якомусь мудрому приятелеві й послухали його поради, мали певного роду підтримку в пізніших своїх покусах. Подібно річ мається й у таїнстві Сповіді, вже поминувши те, що встид задля визнавання своїх нечесних діл перед священиком повздержує людину від гріха, коли прийде покуса. Бо якщо вже виявлення своїх таїн перед приятелем запевняє поміч, то ж що доперва виявлення наших немочей перед самим Богом, що є не тільки найкращим приятелем, але й всемогучим Єством. Який не лише прощає нам ті гріхи, але в нагороду за нашу щирість, за наше упокорення обіцяє послати свою поміч, боронити нас від гріха й охороняти душу від зла, а за тим і від вічної загибелі. В цьому таїнстві укрив Ісус лік на всі рани, завдані гріхом, а заразом всі конечні середники, які мають нам помогти здобути конечні чесноти. В таїнстві Сповіді знайдуть усі безліч Божих ласк, які поможуть їм не лише набути ті сили душі (чесноти); але також розвинути їх і довести до такої досконалості, як їх бачимо в деяких святих. Бо як яка не будь фізична праця, стало виконувана розвиває м'язи, аж до совершенности, яку людське тіло може осягнути, так само й щоденна вправа, довершувана за Божою поміччю, помагає чоловікові довести до звершення відповідну силу його душі.

Та й у суспільному житті має це таїнство вартість, хоч її ще й досі не доцінюється достатньо. Якщо не було би таїнства Сповіді, тоді найперше в людських душах було б повно гріховного бруду, повно тайних пристрастей, які наразі оставали б укриті й ждали б догідної хвилі, щоб вибухнути! Бо неможливою справою було б для людської, змислової природи через ціле життя держати в собі замкнені пристрасті. Що ж тоді сталося б, коли б було більше таких людей, які через цілий час душили те все в собі, а нараз прийшла б хвилина, в якій вони б могли безкарно задоволити всі свої окриті бажання? Інакше мається справа, коли чоловік може що якийсь час очистити свою душу від тих тайних бажань, коли може їх позбутися: й у той спосіб скріпити свою душу, начеб впустити до неї трохи світла Божої ласки. А далі встид визнавання своїх тайних бажань, також помагає відганяти їх із своєї душі тоді, коли вони надходять. Проте, ж таїнство Сповіди, це наче служба здоров'я, яка уважає на те, щоб заховати чистоту душі, а з нею й її надприродне здоров'я — Божу ласку.

Природа Таїнства Сповіді

Таїнство Сповіді очеркують так: це визнання гріхів у таїнстві Покаяння на те, щоб одержати прощення гріхів силою власти Церкви, що може їх відпускати, чи задержувати (силою власти ключів Небесного царства).

Таїнство Сповіді називається «оскарженням», чи визнанням гріхів, бо як грішники з певною гордою радістю допускаються гріха, так бажаючи одержати прощення, мусять із упокоренням і болем визнати їх перед представником Церкви й Христа, священиком. «Бережися від тих, що радіють» злу й ледарством веселяться...» (Притчі Сол. 2, 14). Сповідь називається оскарженням тому, що чоловік визнаючи їх, наче хоче покарати їх у собі самім. Визнаємо гріхи, щоб одержати прощення; в той спосіб Трибунал Церкви, чи Суд Церкви різниться від людських судів, бо в цих останніх у слід за визнанням вини йде кара. В Церкві Христа в слід за визнанням: гріхів іде прощення провин, пробачення образи Бога. св. Августин говорить так про це таїнство: «Сповідь це є об'явлення таємної хвороби, зроблене в надії на одержання прощення.» (Промова IV на слова Спасителя). А св. Григорій: «Визнання гріхів є відкинення, обридження гріхів.» (Гомілія 40).

Найважнішою однак правдою про це таїнство є та, що Ісус Христос установив її одиноко для нашого добра. Він, що як всевідучий Бог і наш Творець знав нашу природу, установив його в своєму безмежному милосерді» на те, щоб нам помогти й щоб воно рятувало нас на тій важкій дорозі до Бога. Він по своєму воскресінні з'явився апостолам і дунувши на них: сказав: «Прийміть Святого Духа, кому відпустите гріхи, відпустяться їм, а кому задержите, задержаться.» (Йо. 20). В той спосіб Він установив, священичий уряд і дав апостолам цю судейську владу. Тут ужив Ісус тих самих слів, які сказав до апостолів, коли воскресивши Лазаря, казав їм

розв’язати його від його уз: «Розв’яжіть його й пустіть, нехай іде.» (Йо. 11, 44). А св. Августин так вияснює ці слова: «Священики можуть ще більше вчинити, можуть милосердитися над багатьма, що визнають гріхи, яким вони відпускають провини. Господь дав апостолам вдасть розв’язати Лазаря, якого Він воскресив, показуючи в той спосіб, що Він уділив священикам владу розв’язувати (відпускати) гріхи. До того належить також те, що тим, які вилікувались від прокази в дорозі, прика зав, щоб показалися священикам і підчинилися їхньому осудові.» (Лк. 17, 14). Проте, тому що Ісус уділив апостолам владу прощати й задержувати гріхи, тим самим установив їх суддями в тій спра ві. З другої сторони ніхто не може судити: про якусь справу, коли її не знає, коли ніхто йому її не роз’яснив (Тридентійський Собор), тому й ті що хотять одержати прощення своїх гріхів, мусять їх виявити священикові. Вони мусять розказати йому точно про все, тобто про кожний гріх із осібна, як також їхнє число й обставини, бо вони можуть збільшувати чи зменшувати його злобу.

В святій Церкві існує що до того вже стара практика. Вже від податків її існування грішники визнавали свої гріхи й у той спосіб осягали прощення. Очевидно не все було точно означено, тобто скільки разів у житті можна було сповідатися й яку покуту можна закладати. Сама ж практика святоє Сповіді є так давня, як давньою є Католицька Церква.

Згідно з установою того таїнства Церква установила певні обряди цього таїнства, які є в дусі її установлення й її суті. Вони мають служити до піднесення її вартості назовні, приготовити й розположити серця каянників, а вкінці розпалити побожність у їхніх серцях, щоб могли як найкраще її прийняти. Тому з якою покорою й яким жалем повинні ми приступати до цього таїнства Божого милосердя, в якій можемо помиритися з нашим небесним Батьком? В ній можемо перепросити Його за всі наші гріхи, осягнути знову Його ласку: ласку бути дітьми відвічного Бога, братами Його Сина Ісуса Христа.

Конечність Таїнства Покаяння

Ніхто навіть і не сумнівається про конечність таїнства Покаяння. Не говоримо про грішників, що мають на душі важкі гріхи, для яких без цього таїнства є замкнене вічне щастя. Але вже навіть коли взяти під увагу тих людей, що мають на душі лише легкі гріхи, то й для них вона є конечна як середник самопізнання, допомагаючий їм до духового життя й до поступу в чеснотах. Цю конечність таїнства Покаяння зобразив Ісус Христос по-мистецьки відданням Церкві «власти чи радше ключів до Небесного Царства.» (Мат. 16, 19).

Бо як ніхто не може ввійти до зачиненої кімнати, коли не має когось, хто би йому ті двері відчинив, так само ніхто не може дістатися до Небесного Царства, коли немає священика, який би силою церковної власти відчинив йому ці двері. Так само той, хто має ключі до того Царства, може перешкодити дістатися там чоловікові негідному, до того Царства не покликаному. Тому й св. Августин каже: «Нехай ніхто не вимагає, щоб міг каятися тайно, перед Господом, кажучи, Господь, який має мені простити, знає, що діється в моєму серці. Тоді б даремне було сказано: Те, що розв’яжете на землі, розв’яжеться й на небі? Чи ж без причини віддано церкві Божій ключі?» Подібно й св. Амврозій: «Хто ж отже, краще почитає Бога, чи той, що повинується Його заповідям, чи той, що їм противиться? Отже, Бог приказав повинуватися своїм посланцям, та й роблячи те, ми дійсно віддаємо честь одному Богові.» Це написав св. Амврозій, поборюючи єресь Новатіянів, що казали: один Бог може відпускати гріхи.

Як уже знаємо це таїнство виразно установив Ісус Христос . Про її конечність і зобов’язуючу силу вчить нас Лятеранський Собор, що зачинає свій канон словами: «Кожний чоловік, обох полів...». Проте, ніхто не є звільнений від закону, який накладає обов’язок сповідатися, коли дійдеться до вживання розуму. Тут отже, Собор не в’яже закону з літами, кажучи лише загально, як тільки хто дійде до вживання розуму. Загально ввійшло в життя, що діти, коли вже можуть відрізнити зло від добра, мають обов’язок сповідатися зі своїх гріхів. То ж: рівночасно з тою хвилиною, коли дитя вже може пізнати, тобто зрозуміти, що є добре, а що зле й у той спосіб само рішати про своє вічне щастя, воно повинно й мусить уживати того ліку, що його установив Ісус для захования, чи радше для осягнення вічного щастя, неба.

В тому самому каноні постановляє Собор, коли належить приступати до таїнства, щоб заховати церковну заповідь, яка зобов’язує під важким гріхом. Там кажеться: що принайменше раз у рік вірні повинні сповідатися. Очевидно, цього вимагається як чогось найменшого, щоб принайменше раз у рік чоловік здав собі рахунок зі свого життя й помирився з Богом. Самозрозуміле, що кожний у своєму власному інтересі зобов’язаний приступати до таїнства Сповіді тоді, коли йому грозить смерть, чи із-за важкої хвороби, чи з огляду на якусь небезпечну виправу, чи задля чогось іншого. Це саме треба робити, коли боїмося, що як не висповідаємося, забудемо якийсь гріх. Ми вправді не маємо обов’язку сповідатися з забутих гріхів, бо це було б важко чоловікові. Все таки силою таїнства Сповіді дістаємо прощення тих гріхів, які визнаємо перед священиком. Якщо хтось забув якийсь гріх, то він одержує його прощення: однак на ньому важить обов’язок, при найближчій Сповіді визнати його перед священиком: очевидно, коли по совісному іспиті совісти, його собі пригадає.

Властивості Сповіді

Сповідаючися потрібно заховати всі приписи, які в імені Бога свята Церква установила. Деякі з них є конечні, інші знову не так дуже конечні.

Сповідь передусім мусить бути ціла, або повна. Значить кожний, що хоче дістати прощення всіх своїх гріхів, мусить визнати всі важкі гріхи перед священиком. Що знову до гріхів легких, тому що вони не позбавляють нас ласки Божої, то їх можна опустити, як те виходить із практики праведних людей, хоча є дуже доброю справою із них також сповідатися. Ми маємо багато інших способів, якими можемо нашу душу звільнити від них. Знову ж гріхи важкі мусимо визнати точно всі й кожний з осібна, навіть найбільше таїнстві й то рівночасно з точним по можності числом, обставинами, що обтяжують чи облегчують гріх. Про те вже віддавна навчає свята Церква, ось приміром св. Амврозій каже таке: «Нікому не може бути прощено, коли він не визнав своїх гріхів.» (Рай 14, 71); а св. Єронім коментуючи Екклезіяста вчить так само: «Кого тайно угриз диявольський змій, той є заражений отрутою гріха, чого ніхто не знає. Якщо отже, він змовчить і не робитиме покути, якщо не покаже своєї рани перед приятелем і вчителем, що в язиці має спромогу його вилічити, не зможе бути для нього корисним. (До Еккл. 10). А св. Кипріян у своїй промові «Про тих що відпали: «Також і ті, які не мають на собі злочину приношення жертви (божкам), ані не апостазували, мусять у жалі висказати цей гріх перед священиками Бога.» То ж як це наглядно видно, всі вчителі Церкви однаково висловлюються про обов’язок визнання всіх своїх гріхів перед священиком, коли хочеться доступити їхнього прощення.

В приготуванні до Сповіді, тобто в іспиті совісти, кожний мусить доложити якнайбільших старань, таких самих, як докладає в справах великої ваги. Кожний повинен старатися всіма своїми силами вилічити рани душі, викоренити важкі гріхи, але треба згадати й обставини гріха, що можуть збільшити чи зменшити провину. Ось приміром, як хтось убив когось, то мусить сказати чи зробив це вмисно, чи може не добровільно. Далі, чи вбив світського чоловіка, чи священика; чужого, чи може своїх родичів, тому що гріхи різняться з огляду на обставини. Так само як хтось щось украв, то коли це була лише маленька сума гроша, буде інший гріх, коли велика сума — інший. Зрештою навіть маленька сума гроша, коли її хтось украв від бідака, збільшить провину. Коли знову хтось вкрав у церкві, чи церковне добро, поповнює гріх святотацтва. Так мається справа з кожним гріхом.

Конечною справою є визнати всі гріхи. Бо коли хтось постановляє собі визнати тільки деякі гріхи, інші ж затаїти, тоді, якщо вони є важкі, не доступає прощення гріхів. І не то що не відзискує ласки Божої, але ще й додає до своїх попередніх гріхів новий гріх, гріх святотацтва. Такий чоловік мусить у слідуючій Сповіді визнати всі свої важкі гріхи з попередньої Сповіді, той гріх, що його затаїв, як також цю обставину, що він затаїв в попередній Сповіді. Сповідь має показати священикові, як ми думаємо. Проте, ми маємо сказати про ті гріхи, що про них знаємо певно, як про певні, що до інших, про які сумніваємося, маємо подати як сумнівні. Також належить уважати, щоб різними оповіданнями не зменшувати своєї вини, чи не старатися ними затемнити нашу вину. В тому випадку Бог вимагає від нас, щоб ми були щирі, бо Він і так знає наскільки ми згрішили, й ті всі викрути нічого нам не поможуть.

Само зрозуміло, що належить похвалити тих, що про деякі гріхи, головно проти шостої заповіді висловлюються дуже скромно. При них не треба задовго розводитися. Вистарчить сказати ясно про гріх і обставину, що зміняють деколи навіть природу гріха й те вистарчить. Тому що Сповідь має бути таїною — секретною, не вільно сповідатися при помочі когось другого (перекладача), чи при помочі листа, тому що тоді гріхи можуть вийти на яв.

Треба докладати всіх старань, щоб якнайчастіше приступати до цього таїнства й очищати свою душу від гріхів. Бо немає нічого кращого для душі в гріхах, як очистити її від них і в той спосіб звільнити від того тягарю, що її давить. Проте, й така важність таїнства Покаяння. Воно приносить полегшу й спасіння душам прямуючим до Бога серед цього зіпсутого світу, що своїми засідками старається звабити до себе людські душі на те, щоб їх погубити. Тому й дивним є, що люди мало дбають про це так спасенне таїнство. Вони щодня обмивають своє тіло водою щоб воно було чисте, а не дбають про свою душу, полишають її не раз цілими літами, щоб вона потопала в брудах гріха.

Служитель Таїнства Покаяння

Служителем того таїнства є священик, який має звичайну або делеговану владу розгрішати від гріхів, оскільки на те дозволяють церковні закони.

З цього видно, що замало мати чиновну — священичого чина владу, а що до цього потрібно ще мати юрисдикцію. Цей закон виводить свята Церква зі слів Ісуса Христа, що сказав до апостолів: «Кому відпустите гріхи, відпустяться їм, а кому задержите, задержаться.» (Йо. 20, 23). Очевидно Господь не звертався цими словами до всіх людей, але тільки до своїх апостолів і до всіх тих, що мали послідувати їм у їхньсуиу чині. Тому

ж однак, що кожна ласка спливаюча на каянника в цьому таїнстві, випливає від голови Церкви Ісуса Христа на членів Його містичного тіла, з логічною послідовністю виходить, що лише ті мають право уділяти ці ласки в таїнстві Покаяння, що мають право покликати Його Тіло на престоли. І вірні, що їх служитель узнав гідними одержати відпущення гріхів, можуть рівночасно приступати й до другого таїнства, в якій можуть участувати в Господній Трапезі, приймаючи Його Тіло й Кров.

Старі рукописи й пам'ятки доказують наглядно, якою почестю окружали давні християни цю величну владу звичайного священика. Дуже точно було оприділено, щоб жоден зі священиків, чи навіть єпископів не посмів уділяти таїнств там, де сягала влада іншого, без позволення того ж. Від цього закону звільняла лише виразна конечність (приміром: коли хтось умирав). Знову ж єпископ мав право наставляти служителів, священиків по місцях де знаходилися громади християн: «На те полишив я тебе в Криті, щоб ти останнє довів до ладу й настановив по всіх городах пресвітерів, як я тобі повелів.» (Тит. 1,5).

Щоб, однак, рятувати людину, якиа знаходиться в небезпеці смерти й не має близько пароха села чи міста, Тридентійський Собор постановив, що кожний священик має право уділити такому чоловікові таїнства Покаяння. Це все зроблено на те, щоб вмираючому забезпечити вічне спасіння, якого той не міг би осягнути, коли б Собор не уділив у цьому випадку кожному священикові юрисдикції, тобто власти відпускати гріхи. В цьому випадку також свята Церква дає владу звільняти від усякої клятви, суспензи і всіх інших церковних цензур.

Крім священичої власти й юрисдикції вимагається від священика, щоб він мав крім священичої власти й юрисдикції вимагається від священика, щоби він мав ще широку, теольогічно-моральну освіту, коли хоче справді добре уділяти цього таїнства людям. Сповідник мусить мати широкий досвід, бо в цьому уряді він є рівночасно суддею й лікарем. Як суддя він мусить знати в який спосіб найкраще й найлегше видобути від каянника його провини, зробити різницю між ними, сортувати їх відповідно до категорій, до важкості, згідно з їхніми предметами, якістю і т.п. Як лікар рівно ж він мусить знати, який лік дати на цю хворобу? Як найкраще й найскоріше можна звільнити душу від рани завданої гріхом і як попровадити її в дальшому житті й як захоронити її від засідок диявола й гріха. Тож і не диво, що коли вірні вибирають собі сповідника, повинні старатися знайти такого, щоб міг певно попровадити їх на дорозі життя, бо в цьому випадку йдеться про найважнішу річ у світі, про спасіння їхньої безсмертної душі.

Закон секрету (таїни)

Тому, що всі бажають щоб їхні провини остали назавжди таїною й ніколи не вийшли на світло денне, свята Церква йдучи за гадкою свого основника Ісуса, наложила на сповідників обов'язок заховання секрету — таїни. Вона накладає на священика страшні кари, якщо би той посмів виявити що не будь зі сповіді. Так приміром уже Лятеранський Собор каже: «Вважай священику, щоб ти ніколи ні словом, ні знаком, ні яким-небудь середником не виявив грішника.»

Установи нормуючі Сповідь

Дуже часто приходиться в Сповіді мати таких людей, що літами, а то часом і десятками літ не сповідалися. Вони очевидно ледве чи пригадують собі всі гріхи, що їх поповнили через так довгий час. Таким людям потрібно ще більше старатися помогти, бо вони вже від довшого часу хворіють, а найгірше є те, що вони самі не знають цього. Головною справою в тих людей є те, щоб вони могли збудити жаль за гріхи й постанову вже більше не грішити, в гріхи не впадати.

Коли ж священик побачить, що каянник поволі збуджує в собі ці акти жалю й постанови поправи, повинен його упімнути, що він має тепер подякувати Богові за цю велику ласку, що помагає йому назад повернутися до вибраного стада; та й що він повинен заразом просити про дальші ласки, які б заховували його в майбутньому житті від гріхів, як також про ласку видержання в добрі. Також священик повинен його повчати: застановлятися щодня над таїнством страстей Христа, старатися наслідувати Спасителя й збуджувати в своєму серці любов до Нього. Таке розважання помагає чоловікові проганяти диявольські намагання, побіджувати засідки ворога — диявола. Застанова над відвічними Божими правдами й вогонь Божої любови, що з них випливає може відновити й зміцнити ослабленого гріхами духа.

Як священик побачить, що каянник не має щирого жалю за гріхи, нехай старається довести його принайменше до бажання такого жалю, а вже таке намагання збудити щирий жаль за гріхи спонукає небесного Отця післати йому той щирий жаль.

Священик мусить передусім старатися зломити гордість тих каянників, які в Сповіді тільки намагаються оправдати свої гріхи. Ось приміром, деякі сподіваючись зі своїх гріхів гніву нарікають на других, що вони їх до гніву приводять. Священик має вказати такому чоловікові, що причина його гнівливості не лежить у других людей, але в гордості його власного серця, яке старається завжди тільки себе самого,оправдати. Начеб він міг

бути лагідним, коли б його ніхто не зачіпав, чи якби всі його Поважали. Дійсно такого чоловіка ледве чи можна, зачислити до правдивих християн, бо якраз із тих нагод повинен християнин користати й зносити ті всі людські прикрості, наслідуючи в цьому приклад нашого Спасителя, який терпів навіть не видаючи стогону. Він повинен старатися направити своїх кривдників, напровадити їх на дорогу правди, а не злоститися на них.

А вже найбільш небезпечна провина є тих людей, які задля фальшивого встиду не відважуються визнати деяких своїх гріхів. Священикові треба довести їх до такого визнання, вказуючи найперше, що вже запізно встилатися гріха, коли ми вже його допустилися. Треба було встилатися його перед тим і не робити зла. Далі, належить вказати нате, що визнання гріха не є нічого злого, воно є радше певного роду геройством, бо в ньому ми поборюємо найбільшого нашого ворога, наше власне самолюбство, яке не позволяє нам пізнати нас самих такими, якими ми є в дійсності. Можна також вказувати на те, що каянник не є одиноким у світі грішником, але що таких грішників як він повний світ.

Є знову такі, що або не доложили старань застановитися над своїм життям, або так давно не сповідалися, що не можуть собі пригадати всіх гріхів, а то навіть не можуть зачати сповідатися, бо як кажуть не пригадують собі гріхів. Таких треба навчати, що найперше належить приступити до Сповіді тоді, коли вже жалують за свої гріхи. А щоб вони могли за них жалувати, треба найперше собі їх пригадати. Так належить робити ще, поки вони прийдуть до Сповіді. Коли ж однак такий чоловік уже почне сповідатися, тоді священик мусить доложити всіх старань, щоб разом із ним перейти всі гріхи, щоб він їх собі пригадав. А опісля разом із ним збудити жаль за ті провини й у той спосіб помогти йому добре відбути сповідь.

Священик зрештою сам може пізнати, чи може таких неприготованих людей трохи скартати й відіслати назад, щоб найперше приготовилися до сповіді, тобто пригадали собі гріхи й тоді щойно йшли сповідатися. Коли ж однак завважить, що такий чоловік не прийде вже до сповіді, тоді повинен використати тої трішки доброї волі каянника й разом із ним спів працюючи відбути сповідь. Лише нехай опісля упімне його, щоб він на другий раз уже краще приготовився. Трапляється й таке, що деколи хтось забуде сказати якийсь гріх. Він не повинен журитися, бо Господь прощає йому цю провину, яку він забув, тому що Він не вимагає від людини чогось більше, як він може дати. Є однак звичай, що такі люди сейчас вертаються і доповняють свою сповідь. Деякі знову бояться, чи встилаються людей, щоб вони не думали, що в них є якийсь надзвичайний гріх, коли вдруге мусять сповідатися. Деякі противно з іншого огляду не хотять повернутися, а саме, щоб люди не казали, що вони за дуже побожні. Таких людей священик має навчати, що чоловік не має такої доброї пам’яті, щоб міг завжди усе затямити, Проте, нехай не встилаються ще раз прийти, коли забули щось сказати.

Дефініція й властивості задоситьучинення

Третя частина Сповіді це задоситьучинення. Ця частина не раз давала нагоду ворогам Церкви викликувати незгоду між її вірними.

Задоситьучинення це є повне заплачення того, що хтось був винен. Тому що в Сповіді каянник при помочі освячуючої ласки примирюється з Богом, тож задосить учинення в ній буде значити віддання Богові цієї честі, яку він зневажив своїми гріхами. Так само як задосить учинити якомусь чоловікові значить звернути йому те, чого ми його позбавили, так що його серце розгніване на нас має досить, є знову задоволене.

А тому що в задосить учиненні Богові можна розрізнити різні степені, Проте, й можна вказати на різні способи цього задоситьучинення. Найвищий спосіб задоситьучинення був би той, коли б чоловік міг віддати Богові те все, що по справедливості вирівняло б кривду нанесену гріхом. Таке повне задоситьучинення за гріхи людства віддав Богові лише Його одинокий Син Ісус Христос, коли не хресті спокутував за гріхи цілого світу. Ніхто з людей не міг віддати такого задоситьучинення Божій справедливості, тож як каже Святе Письмо: «Він є вблаганням за наші гріхи; не тільки за наші, але й за гріхи цілого світу.» (1 Йо. 2, 2) . Муки й смерть Спасителя на хресті — це є одинока відплата Богові за всі людські гріхи й привертає вартість усім діл ам людським, які без неї не мали б жодної вартості перед Богом. Бо чоловік дійсно від себе самого не може нічого дати Господеві, бо все, що має, одержав від нього. Тож разом із псальмопівцем Давидом він мусить сказати: «Чим я віддячуся Господеві за Його всі добродійства, які мені вчинив? Чашу спасіння піднесу й ім’я Господнє призову.» (Пс. 115, 12).

Другий рід задоситьучинення — званий канонічний, що його виповняється в певному періоді часу. Є давній звичай у Католицькій Церкві, що священик перед розрішенням завдає каянникові покуту: чи то буде молитва, чи піст, чи милостиня, чи загалом яке небудь добре діло. Це є власне покута, це є задоситьучинення, що його грішник приносить Богові за свої прогріхи.

Таку саму назву має кожного роду прикрість чи терпіння, якого добровільно піднімаємось, бажаючи в той спосіб відплатити Богові за наші гріхи. Хоч би священик не накладав на нас жодної покути, ми самі собі накладаємо поза цією, що нам священик накладає.

Ця покута, яку каянник сам собі накладає не належить до суті таїнства Покаяння, так як до суті'належить покута наложена священиком, яка в цьому таїнстві лучиться разом із сильною постановою вже більше не грішити. Проте, й деякі дефініюють покуту так: задосить учинити значить виповнити, тобто віддати честь, що належить Господові. Очевидно, що ніхто не може звернути Богові належної честі, коли не має сильної постанови Його вже більше не ображувати, бо образа якраз кривдить Бога на честі. Тому й деякі волять дефініювати задоситьучинення як очищення душі від усякої злоби гріха й знищення кар призначених за гріх, на які ми собі задля гріха заслужили.

Конечність задоситьучинення за гріх

Кожний гріх потягає за собою дві речі. Він полишає на душі пляму й перед Божою справедливістю затягає кару. Кожна образа в світському житті є рівночасно кривдою для того чоловіка, якого ми образили (пляма) і яка вимагає покарання винного (кара). В таїнстві Покаяння Бог вправді прощаючи провину, важкий гріх, тобто привертаючи розкаяного грішника назад до своєї ласки божого синівства, дарує йому вічну кару пекла. Бо неможливою справою є, щоб хтось відзискавши ласку божого синівства, наслідника небесного царства, міг бути рівночасно відкинений від Бога й проклятий на віки в пеклі. Однак прощення із ним вічної кари, ще не значить, що справедливий Бог не може карати грішника дочасними карами, чи тут за життя на землі, чи по смерти в чистилищі. Бо в той спосіб справедливий Господь дістає відплату за цю кривду, яку йому наніс гріх. Приклади на цю правду маємо вже в святому письмі Старого Завіту. (Бут. 3, 14-19; Числ. 12, 10). Та найкращий приклад маємо з життя Давида, що за свій гріх повинен був умерти. Господь, однак, устами пророка Натана простив йому його гріх і кару: «Господь змазав твій гріх і ти не вмреш.» (2 Сам. 12, 13). Та всупереч цьому, що цар так молився, так постив і робив покуту благаючи Божого милосердя: «Перед Тобою одним я згрішив і вчинив зло перед Твоїми очима...»(Пс. 50, 6), «Обмий мене від моєї несправедливості й очисти мене від мого гріха.» (Пс. 50, 4). Господь покарав вправді вже не його самого, але за те його сина, який у його чужоложстві прийшов на світ; а пізніше також його другого сина Авессалома. Також читаємо далі, як Господь покарав великого пророка жидівського народу Мойсея, за те що не довіряв, чи видобуде вдруге на Божий приказ воду зі скали. Йому також Господь простив гріх, однак покарав його, не дозволивши йому побачити обіцяної землі. Він, що через сорок літ провадив той народ, в очах Божих не був гідним допровадити його до цілі та не удостоївся побачити тої землі, що про неї стільки розказував своєму народові. (Ісход. 32, 14. 34).

Тридентійський Собор дуже ясно означив чому в таїнстві Хрещення Бог прощає не тільки всі провини, але також і всі кари. А противно в таїнстві Покаяння, хоча й прощає всі провини, зате не всі кари. Божа справедливість вимагає того, щоб не однаково були прийняті до Божої ласки ті, які грішили з незнання перед Хрещенням, як і ті, що вже раз звільнені від неволі гріха й диявола, відзначені дарами Святого Духа поважилися новими гріхами збезчестити храм Господній (людське тіло) й засмутити Святого Духа і рівночасно Божа справедливість вимагає цього, щоб була якась санкція за гріх. Бо якби Господь далі дарував усе без жодної кари, тоді люди дуже легко допускалися би гріхів, так попадали б у щораз то більші, знаючи що й так їм за це нічого не буде. Без сумніву ті дочасні кари накладають на людську природу неначе вудила й кажуть їй бути уважною й уникати гріха. (Трид. Сес. 14, 8).

Дочасні кари (покути, що священик накладає) є неначе доказами болю за доконані гріхи, є тою відплатою відданою Церкві за ті образи, що вона терпить на своїй честі задля наших гріхів, св. Августин пише таке про покуту: Господь не відкидає сокрушенного й упокореного серця. Але тому що часто біль серця не доходить до свідомості других, бо другі не пізнають його ні словами ні якимсь іншим знаком, Проте, й Церква установила часи покаяння (покути), щоб дати задосить учинення самій Церкві, в якої лоні відпускаються гріхи. (Євхар. Догм. 65).

Примір нашої покути має вчити других, як і вони повинні нормувати своє життя й прямувати дорогою чеснот. Видячи нашу покуту, інші пізнають як треба уважати й уникати гріхів і як треба поправляти злі обичаї. Тому й свята Церква накладала давніше за публічний гріх публічну покуту. Тим приміром перестрашені другі, докладали багато більше старань, щоб й самим не наразитися на подібну ганьбу. Часом навіть за тайні гріхи накладала вона публічну покуту, головно тоді, коли гріхи були дуже важкі. Закон що до покути був важкий, так що навіть забороняв відпускати публічні гріхи, коли каянник не хотів прийняти поличної покути за свої гріхи. В міжчасі священики молилися за такого закаменілого грішника, щоб Господь зм’ягчив його серце й склонив до прийняття публічної покути, а рівноночасно упоминали його строго, аж доки він її не прийняв. Пізніше однак Церква знесла ті публічні покути, тому що остиг запал у християн, так що вони не приходили до сповіді, щоб не наразитися на такі страшні покути.

Піддаючись покутам, які нам посилає сам Господь, чи накладає в таїнстві Покаяння Його заступник священик, ми уподібнюємося до нашого голови Ісуса Христа, який зносив відважно терпіння й покуси (Євр. 2, 18). св. Бернард каже, як смішно виглядало б, коли б ми хотіли якийсь ніжненький член (що не переніс жодних терпінь) злучити з головою увінчаною терням? (Слово 5, Про всіх святих). Подібно говорить і апостол народів св. Павло, кажучи, що ми є співнаслідниками з Христом, коли терпимо разом із Ним (Рим. 8, 17). Ми житимемо з ним,

коли разом із ним умремо, відродимось із Ним, коли разом терпітимемо (2 Тим. 2, 11).

Св. Бернард говорить, що по грісі ми маємо відпокутувати за пляму й рану, які одержали ми від гріха. Першу, тобто пляму прощає нам Господь у своєму милосерді, але до знищення другої потрібно лікування, яке полягає на вживанні ліку, яким є покута. Бо як зникла й уже більше не відновилась пляма, так само треба поступати й із раною, яку нам завдав гріх Цю гадку потверджує й Іван Золотоустий кажучи, що замало ще вийняти стрілу з тіла, але ще треба надто вилічити цю рану, яку тілу завдала стріла. Так само замало звільнитися від гріха в таїнстві Покаяння, треба надто й вилічити рану, завдану гріхом. Подібно між Божим милосердям і Його справедливістю. Перша прощає провину й разом із нею вічні кари, друга накладає на грішника кари дочасні (Поясн. на Пс. 50, 7).

Покута, яку добровільно накладаємо на себе, захоронює нас перед карами, які призначив Господь, за словами св. Павла: «Коли б ми самі себе осуджували, ми не були б суджені. Коли ж нас судить Бог, караємось, щоб разом із цим світом ми не були осуджені (1 Кор. 11,3). Проте, те все повинно заохотити нас до добровільного зношення покут на те, щоб Господь нас не карав.

Успішність і підстава задоситьучинення

Як великою є успішність задоситьучинення виходить із того факту, що вона випливає з заслуг терпінь Христа. Силою тих заслуг і ми можемо осягнути при помочі наших добрих діл два найвищі добра: нагороду вічної слави, (тому що є виразно сказано в Святому Письмі: «А хто горнятком холодної води напоїть одного з тих малих тільки тому, що він є моїм учеником, по правді кажу вам не втратить своєї нагороди.» (Мат. 10, 42) і задоситьучинення за всі наші гріхи.

З численних місць Святого Письма виходить ясно не тільки вистарчаюча, але також совершенна, а то й завелика сатисфакція, яку віддав своєму небесному Батькові Спаситель своїми муками й смертю. В тих ласках, що на нас із Його задоситьучинення спливають включаються не лише Його особисті заслуги, але також Його заслуги як голови Церкви, свого Містичного Тіла. Тому добрі діла святих мають перед Богом таку велику вартість, бо їх підносить до тієї висоти задосить учинення Христа. Спаситель, як голова в відношенні до цілого тіла й як винна лоза до виноградних галузок розливає Божі ласки на всіх членів, що злучені з ним Божою любов'ю. Ці ласки випереджують, товаришують і послідують усі наші добрі діла, надаючи їм велику вартість і в той спосіб помагають нам користати з заслуг і задоситьучинення Ісуса (Йо. 15, 4; Еф. 4, 15).

З того виходить, що справедливим (праведникам) не забракне нічого. При помочі заслуг Спасителя, вони силами своєї людської природи можуть виконувати перед Богом діла, які заслуговують вічну нагороду, небо. Вони напевно досягнуть неба, якщо в Божій ласці закінчать свою земську мандрівку. В цьому служать нам доказом наступні слова Ісуса: «Кожен, хто нап'ється води, що я дам йому, не буде прагнути в віки, бо вода, що я дам йому, стане в ньому джерелом тої води, що тече в життя вічне (Йо. 4, 14).

Задоситьучинення вимагає від людини двох річей. Найперше, той хто хоче задосить учинити мусить бути праведним, милим Богові. Як ми вже знаємо всякі добрі діла, які чоловік доконує без Божої ласки не мають жодної вартості перед небесним Батьком. По друге ті діла мусять включати в собі жаль за гріхи й обридження до них, тому що вони мають відплачувати Господові за зневагу, яку Йому завдають доконані провини. Вони по словам св. Кипріяна мають відкупляти злі діла (Лист 55). Тому абсолютно конечною справою є, щоб включали в собі певного роду гіркість, хоч те не все має примінення, бо не завжди той, хто вправляється в ділах покути, відчуває гіркість тих діл. Часто є противно, а саме ті люди, які з гарячої любови до Бога піднімаються важких і прикрих діл покути, не відчувають їхньої важкості, ані не відчувають болю, що ті завдають. Та однак обставина не відбирає їм задоситьучинюючої вартості, тому що такі люди, як ті добрі діти палаючі любов'ю до Бога, задля тої любови й із-за посвяти не відчувають болю, ба що більше вони готові знести й найбільші муки з любови до Господа.

Задоситьучинюючі діла

Задоситьучинюючі діла можна поділити на три різні категорії: молитви, пости й милостині, в відношенні до трьох родів дібр: духових, тіла й тих, що відносяться до зовнішних користей, які дістаємо від Бога. Дійсно, тут на світі немає інших добрих діл, які б мали таку задоситьчинюючу вартість, як ці три. Світ базується на жадобі тіла, жадобі очей та й житейській гордості, то ж Церква протиставить їм три ліки: піст, милостиню й молитву. Те саме зустрічаємо, коли розважимо тих, що їх нашими гріхами ображуємо, тобто Бога, ближнього й нас самих. Проте, й Бога переблагаємо нашими молитвами, ближнього милостинею, а себе самих опановуємо постом.

В нашому житті на кожному майже кроці зустрічаємо біль і терпіння. То ж ми повинні знати, що їх посилає кожному з нас добрий Господь. І якщо ми зносимо їх терпеливо з любови до Нього, заслуговуємо собі перед Його престолом безчисленні ласки й заслуги. Коли ж ми відкидаємо їх, або негодуємо, ми мусимо зносити їх

так чи сяк. Однак ми тратимо всі ці заслуги, які ми могли б мати з наших терпінь, наколи б їх із відданням зносили, бо Бог має право карати нас, чи радше жадати відплати за кривду, тобто за ті зневаги, які гріхами Йому наносимо.

Милосердний Бог ще в один спосіб виявляє нам свою любов, бо позволяє одним людям задосить вчинювати за других. Коли з одної сторони ніхто не може жалувати за гріхи другого й тим жалем змивати з його душі плями гріха, зате один за другого може відплачувати Божій справедливості за ту кривду, що Йому завдав гріх і в той спосіб може нести тягар другого. Ніхто не може сумніватися в цю правду, бо вже в Апостольському Символі Віри віримо в спільноту святих, значить ми всі творимо щось одного, одно тіло, один організм.

Ми всі, що очистилися в купелі Хрещення й відродилися в Христі, участуємо в тих самих таїнствах, а передусім споживаємо те саме Тіло й п'ємо ту саму Кров нашого Спасителя і очевидно є членами того самого Тіла, що його головою є Ісус Христос. Коли наша нога ступає прямо й безпечно, то це тому, що її провадять наші очі. Так само й наші руки боронять очей, щоб їм щось злого не сталося. Один член нашого тіла спомагає й захоронює другий. Так само й у Містичному Тілі Христа, члени Його можуть спомагати й охороняти себе взаємно, а тим самим можуть і задосить вчинювати за їхні провини перед Богом. Ці діла є наче ліки й способи лікування приписані для каянника, щоб змінити його серце і його ум. То ж участувати в їхній вартості й користати з них не можуть ті, що зі своєї сторони нічого не роблять.

При таїнстві Сповіді свята Церква наказує священикові уважати добре, чи часом котрийсь із каянників не забрав чужої власності, або чи не образив кого на славі. В таких випадках священик не може його розрішити, коли той не згодиться й не приобіцяє (коли це для нього є можливим) направити кривду зроблену ближньому. Коли ж однак деякі все обіцяють, однак ніколи не додержують своїх обітниць, тоді священик має їх строго напімнути, щоб додержати того, до чого перед Богом зобов'язуються, як про те говорить св. Павло: «Хто крав, більше не кради, а радше працюй, роблячи добре своїми руками, щоб мав що подати тому, хто в нужді» (Еф. 4, 28).

Священики не накладають покути самовільно, але приписують її каянникові відповідно до його гріхів і їх важкості. Вони часом керуються канонами, які за деякі новини приписують особливші покути, вказують також вправляти противні до їхніх гріхів чесноти. Приміром, тим що не заховують постів, накладають пости; дуже скупим деякі діла милосердя, милостиню. Тим що не ходять до Церкви, частіше відвідування Церкви і т. д. Дуже добре є також зобов'язувати каянників відмовляти молитви в означені дні за тих, що відійшли з цього світу в ласці Божій. Священики накликують деяких пенітентів, щоб вони самі далі відбували покуту й у той спосіб самі вправлялися далі в чеснотах і в той спосіб поступали на дорозі до досконалості. Коли ж священик зрозуміє, що деякому потрібно наложити публічну покуту за деякі публічні гріхи, тоді однак мусить його переконати, що йому краще відбути цю покуту. От приміром відмовити якусь молитву з піднесеними руками, чи перед якимсь образом у церкві, чи поклони, чи що-небудь подібного. В той спосіб люди виконавши це, чого від них домагається священик, зауважать самі спокій у душі, що є наче нагородою Бога за їхні старання зробити все, щоб тільки відплатити Богові за кривду.

Святе Письмо впоминає людину: «Май перед очима в усіх своїх починаннях твій кінець, а ніколи не згрішиш.» (Еккл. 7, 40). То ж дуже доброю справою є тямити завжди, що ми тут на землі не є вічні, що прийде колись кінець нашому туземному життю та що потрібно приготовитися до смерти. Тому однак, що таїнство Єлеопомазання дуже часто зв'язане з останніми хвилями людини тут на землі, тож треба над ним добре застановитися, щоб знати, як можна його з найбільшою користю для нашого спасіння прийняти. Той добрий Господь, що викупляє людей з неволі первородного гріха в таїнстві Хрещення, від особистих гріхів у таїнстві Покаяння, дає ще раз помічну руку чоловікові, щоб йому в останній хвилині життя, тут на землі, дати змогу поєднатися з Богом й не відійти в цього світу як Його ворог, але як Його дитя, наслідник неба, учасник вічного щастя. Він наче потішає його в тій останній хвилині, в останнє підносить його гадку вгору, до неба, до щастя в Бозі.

Це таїнство називається з латинської «Останнім Намащенням», тому що уділяється його як останнє з усіх намащень, які Церква уділяє людям; але не тому, начеб чоловік конечно мусив по його одержанні сейчас умирати. Інші його назви: «Намашення Хворих», або «таїнство Відходячих». Ці назви пригадують вірним на близьку смерть.

Святе Таїнство Єлеопомазання

Святе Таїнство Єлеопомазання є Таїнством

Доказ на цю правду виводимо зі слів св. ап. Якова, який пише: «Як хтось із нас нездужає, нехай призове пресвітерів (священиків) церковних і нехай вони помоляться над ним, помазавши його оливою в ім'я Господнє. І молитва віри спасе хворого й підійме його Господь; а коли гріхи вчинив, відпустяться йому.» (Як. 5, 14). Кажучи, що гріхи прощаються тому, хто прийме це таїнство, натхнений автор висловлює тим самим і його суть, як таїнства. Звідсіля й непомильна наука святої Церкви, проголошена в багатьох соборах, а передусім, у Тридентійському, який кидає анафему на того, хто би поважився учити інакше. Папа Іннокентій І, горячо поручає це таїнство вірним. (Лист. 1, 8).

Таїнство Єлеопомазання, це справді таїнство і то одне, хоч має більше намащень й до кожного з них приписані особливші молитви. Все ж таки всі вони творять щось одне, бо вони це лише поодинокі елементи (складові) цього самого таїнства. Всі ті намащення й молитви це тільки один видимий знак невидимої Божої ласки, що їїзсилає Бог на того чоловіка, що це таїнство приймає.

Матерія Таїнства Єлеопомазання

Матерією цього таїнства є олива, і то не яка-небудь, але добута з оливок (оливних дерев). В латинському обряді матерію посвячує сам єпископ. Латинський священик не має власти сам посвячувати матерії таїнства. Зате священики візантійського обряду мають привілей самі собі посвячувати оливу, яку пізніше уживають до намащення поодиноких частин тіла недужого в цьому таїнстві. Ця матерія дуже добре символізує внутрішню силу, що діє в цьому таїнстві. Олива помагає усмирювати болі людського тіла, а сила зіслана Богом у цьому таїнстві зменшує страх, що важить на душі хворого чоловіка. Олива приносить здоров'я, вливає радість, живить світло, відновляє й відсвіжує знесилену енергію змученого організму. Те саме діється й у цьому таїнстві, бо й вона приносить здоров'я хворому тілу, якщо чоловік із тим здоров'ям краще йтиме по дорозі спасіння, значить якщо це здоров'я поможе йому осягнути вічне щастя в небі. Єлеопомазання вливає також радість у душу людини, яка боїться тої страшної хвилини розлуки душі з тілом, переходу з цього світу в другий. Вона живить душу людини новими ласками, начеб підсилювала й піддержувала життя душі, що не раз підупадає в цій останній борні зі злом. Це таїнство відсвіжує душу, додаючи їй сил до переможного змагання й тим самим приносить душі спокій і душевну радість, так що душа підкріплена, провадить далі цю останню борню, щоб по ній відпочити в Небесному Царстві.

Форма Таїнства Єлеопомазання

Формою цього таїнства є слова, які вимовляє священик, уділяючи поодиноких намащень. Він помазує оливою очі, вуха, ніздрі, уста, груди, руки й ноги хворого, кажучи рівночасно ті слова: «Отче святий, небесний лікарю душ і тіл, Ти, що післав Твого Єдинородного Сина, Господа нашого Ісуса Христа, який оздоровляє від усяких недуг і вибавляє від смерти, уздорови цим намащенням Твого слугу (чи Твою слугу) — ім'я від усякої хвороби душі й тіла, яка опанувала його й оживи його (її) доброто ю Твого Христа, задля молитов пресвятої Володарки нашої Богородиці й завжди Діви Марії і всіх Святих Твоїх, бо Ти є джерело всякого оздоровлення Боже наш і Тобі віддаємо славу з Єдинородним Твоїм Сином і Єдиносущним Духом, сьогодні й завжди на віки, віків — Амінь.» Ця форма є зложена на спосіб молитви, тому що Ісус не означив її так точно, як у інших таїнствах; Проте, й св. ап. Яків не подає її точно сформульованої. Спосіб прохання мала свята Церква вже від довшого часу й той спосіб був у неї все в ужитку. Очевидно, шо наша форма дещо різниться від форми латинського обряду, все таки ця різниця є лише в деяких словах, а по суті в ній нічого не зміняється.

Немає жодного сумніву, що ця формула не має такого приказуючого способу (тону), як у інших таїнствах, де кажеться:«Хрещається»... (або тебе хрещу), чи «Проте я тебе розрішаю від усіх твоїх гріхів»..., тому що в тім Таїнстві крім ласки для душі уділяється ще й здоровля тіла. Тільки здоровля душі дає Господь завжди й непомильно, здоровля ж тіла лише в тому випадку, коли воно поможе чоловікові поступати в чеснотах.

Уділювання цього Таїнства полягає, як уже сказано на намащенні оливою й відчитуванні прерізних молитов, в яких проситься Господа про здоровля для хворого чоловіка. Справді в тім Таїнстві є найбільше просительних молитов, тому що якраз у нім є нагода просити в Бога ласк так для здоровля тіла, як і сил для душі, щоби вона не захиталася воюючи з підступним ворогом людства — дияволом.

Установлення Святого Таїнства Єлеопомазання

Як установлення кожної Таїнства, так само й Таїнства Єлеопомазання треба треба віднести до Основника святої Церкви Ісуса Христа; проголошення його, однак, прийшло дещо пізніше, бо щойно св. апостол Яків говорить про нього в свойому посланню. Ясним є, що встановити це Таїнство мусів сам Ісус Христос, бо вона вливає в душу приймаючою його Божу ласку. А вливати, чи давати душі Божу ласку може тільки один одинокий Бог Творець тої ласки. Проте й Він тільки одинокий міг установити видимий знак, з якого приміненням Він зсилає ласку. В св. Євангел її є навіть непрямий натяк на такі уздоровлення, що їх доконували ученики Христа на Його приказ. Приміром говориться в св. Євангелії по св. Маркові: «І вони вийшовши проповідували покаяння й виганяли богато бісів і намащували оливою багато недужих, уздоровляючи їх.» (Мк. 6, 12/ То ж говориться виразно про намащування оливою недужих, які після цього одужували. Самозрозуміле, що апостоли й ученики Христа не робили цього самовільно; таке намащення оливою напевно не було їхньою вигадкою чи винаходом. Вони робили це з приказу Христа, який уже в тому часі підніс це намащення до Таїнства, чи може його тоді тільки приказав, щоби опісля установити як Таїнство й прилучити до інших виразно установлених Таїнств. В такому значенні брали ті слова Святі Отці учителі Церкви, як св.

Діонізій, Золотоустий, Григорій Великий; проте й не може бути сумніву, що до Божої установи Таїнства Єлеопомазання та що його також належить зачисляти як одне з семи святих Таїнств.

Кому уділяється це Таїнство?

Це Тайнство можуть принимати всі, однак не в усіх обставинах. Виключається від нього всіх, що є здорові. Бо ж святий апостол каже виразно: «Якщо хворіє хтось із вас...» (Як. 5, 14); то ж самозрозуміле, що його можна уділяти тільки хворим, а не здоровим. Звідсіля виходить ясно, що це Таїнство має бути не лише ліком на хворобу душі, але також рівночасним ліком на хворобу тіла. А лік звичайно даємо людям хворим. Він тільки їм помагає, а здоровим навіть найкращий лік може тільки пошкодити. А свята Церква ще більше оприділила, коли можна це Таїнство уділяти, навчаючи, що його дається людям важко хворим. Тому що воно має бути ліком не лише для душі, але й для тіла, не добре роблять ті люди, що кличуть священика, щоб уділив таїнства Єлеопомазання тільки тим хворим, що вже вмирають і тратять притомність. Бо ж ясною є справою, що багато більше ласк і потіх і помочі дістає той чоловік, що приймає й ще доки є при свідомості, тому що він маючи вживання розуму, має змогу збуджувати акти віри, надії й віддання на Божу волю. Тому й люди повинні вбити собі добре в тямку, що належить кликати священика тоді, коли хворі є ще при свідомості, то значить, як лише важко захворіють, хоч би й не було безпосередньої небезпеки смерти. Бо як уже сказано це таїнство багато більше ділає тоді, коли його приймається в свідомому стані.

Між простолюддям, однак, прийнялося повір'я, що як хто прийме таїнство Єлеопомазання, то вже мусить умерти. Це повір'я вийшло з того, що люди звичайно прийнявши це таїнство, вмирають. Люди однак не дивляться на те, що вони кличуть священика до хворого щойно тоді, коли він уже в агонії (умираючий). Хоча ще тоді Господь чудом деяких людей вириває з рук смерти, однак ніхто не може домагатися того, щоб Господь у кожному випадку робив чудо. Тому й не диво, що випадки виздоровлення по таїнстві Єлеопомазання рідкі. Це, однак, треба приписати тільки людській глупоті, а не встановленні таїнства. Бо вона хоч і в першій мірі установлене на те, щоб принести здоров'я душі, й щоб покріпити її, все таки установлене також, хоч і другорядно на те, щоб приносити здоров'я людському тілу.

З того пояснення зараз видно, що його не можуть приймати люди здорові, хоч і знаходяться в безпосередній небезпеці смерти, як приміром жовніри, що йдуть у бій, чи засуджені на кару смерти, тому що в них немає тої умови, якої виразно вимагає ап. Яків: «...якщо хто хворіє у вас...» Не можуть приймати того таїнства й ті, що не мають уживання розуму. Проте, його не дається ні дітям, що не можуть змазати залишків по грісі своїми власними ділами, ні безумним, ні божевільним, якщо не мають таких хвилин, в яких приходять до вживання розуму й могли би висказати своє бажання п рийняти це таїнство. Наприклад, тому, хто від приходу на світ не мав уживання розуму. Однак можна його уділяти чоловікові, що був розумний, хоча б при кінці свого життя задля хвороби утратив уживання розуму. Не намащується цілого тіла, тільки ті части, що є осідками змислів: очі — змислу зору, вуха — змислу слуху, ніздрі — нюху, уста — смаку, руки — дотику, який розтягається на ціле тіло, (однак у кінцях пальців найкраще об'являється). Це намащування поодиноких змислів, як осідків хвороби, є дуже добрим зовнішнім знаком. Бо так само, хоч і хворіє в нас ціле тіло, ми лікуємо звичайно тільки ті місця, що є осідками хвороби, так само й у цьому таїнстві лікуємо наші змисли, що є наче тими вікнами й дверми тіла, через яких входить гріх. Груди намащуємо тому, бо вони є осідкам грішної любови, а вкінці ноги як середник нашого руху.

В тій самій хворобі тільки один раз можна приймати це таїнство. Коли ж однак чоловік виздоровіє з цієї хвороби, а попаде в другу важку недугу, тоді може знову прийняти це таїнство, хоча б і не піднімався з ложа болю; тому що лише протягом тої самої хвороби не можна приймати цього таїнства вдруге. Та коли б чоловік, що захворів на якусь важку хворобу, пізніше вилікувавшися з неї, попав вдруге в неї, може прийняти таїнство Єлеопомазання вдруге, бо була перерва в тій самій хворобі, таїнство Єлеопомазання належить до тих Таїнств, які можна більше разів у житті приймати, очевидно, коли є відповідні умови до того.

Як належить приймати Таїнство Єлеопомазання?

Передусім належить усунути все те, що може бути перешкодою для ласки, яку Господь нам посилає в цьому таїнстві, А що непоборною перешкодою є свідомість якогось важкого гріха, Проте, кожний, хто приймає його в свідомому стані, мусить за старим звичаєм святої Церкви найперше прийняти Святі таїнства Покаяння й Євхаристії. Щойно прийнявши ці два таїнства й приготувавши в той спосіб душу чоловік може піддатися тому таїнственному намащенню оливою, щоб за Божою поміччю узискати здоров'я тіла. Отже, треба навіть у таїнствах заховати природний порядок, тобто найперше старатися про здоров'я душі (в таїнстві Покаяння й Євхаристії), а щойно тоді просити, очевидно під умовою, якщо воно поможе нам у осягненні вічної слави, й про здоров'я тіла. Господь дійсно вислухує молитви святої Церкви, що вона заносить перед Його небесний престол і дуже часто оздоровляє її хворого члена. То ж вірні ніяк не повинні сумніватися в успішність таїнства Єлеопомазання. Та й вони повинні вже раз пізнати, що це таїнство Господь установив на те, щоб лікувати людські хвороби тіла й тим самим повинні кликати священика й просити в нього цього Божого ліку на хвороби тіла. Коли вже людські ліки й людська наука оздоровляє людину й уві льняє його від хвороби й болю, та що доперва той лік, що його дає людям сам Бог-Творець і найкращий знавець нашого тіла, загалом нашої цілої природи. А ще до того Він не тільки знає, що нас болить, але ще рівночасно знає, як тому болеві зарадити. Вкінці Він вложив у це таїнство свою божеську силу, свою могутність. А якщо Він захоче, тоді може все зробити. У цьому таїнстві Він напевно хоче оздоровлення людини, очевидно тільки під одною умовою, якщо воно поможе чоловікові до осягнення його вічного щастя. Коли б однак ця умова не сповнювалась, тоді також потрібно нам приймати таїнство Єлеопомазання, бо ж воно одиноке скріпляє сили нашої душі до останньої боротьби за вічне спасіння.

Служитель Таїнства Єлеопомазання

Зі самих слів апостола Якова, якими він проголошує установлення таїнства Єлеопомазання виходить, що його служителями можуть бути тільки священики: «як хто нездужає між вами, нехай призове пресвітерів (священиків)...» (Як. 5, 14). Тридентійський Собор так поясняє ці слова св. ап. Якова (Сес. 14, 3): тими словами апостол не вказує на людей старших віком, що займають між народом передове місце, але на священиків, яких єпископи висвятили правильно положенням своїх рук. Проте, й немає сумніву, що уділювання цього таїнства належить до священиків. А право церковне ще ближче це означило кажучи, що його має уділяти власний парох, який має юрисдикцію, або той, якому він цю юрисдикцію делегував. В уділюванні цього Таїнства, як загалом усіх Таїнств, священик представляє Ісуса Христа і Його святу Обручницю-Церкву.

Овочі Таїнства Єлеопомазання

Це таїнство нищить у душі людини всі легкі, так звані повседневні гріхи, бо на знищення важких провин у душі людини установив Господь таїнства Хрещення й Покаяння. Таїнство Єлеопомазання своєю ласкою змиває тільки повседневні гріхи; звільняє нас від цієї духової байдужності, яка неначе ослаблення по перебутій недузі гріха остає ще в душі. Врешті вона нищить усі залишки гріха, які ще в душі по ньому осталися. І час, у якому це таїнство зачинає лікувати душу хворого, здається найбільше догідний до такого лікування. Бо, коли він лежить немічний на ложі болізні, близький смерти, він не має ніяких занять, свобідний від усяких турбот цього світу. А заразом близька смерть пригадує йому застановитися над собою, над станом своєї душі й подбати про її здоров'я. Це тим більше, що від її здоров'я в тих останніх хвилинах життя залежить ціла щаслива вічність, або вічна мука в пеклі. Чоловік уже ніяк не боїться смерти в тому часі, бо той неспокій, що його страхав, та грижа совісти зникають разом із прийняттям таїнства Покаяння й таїнства Євхаристії. Дійсно почуття власної гріховности, а заразом близькості справедливого Божого трибуналу наводить страх на людське серце: «Згадають зі страхом на свої гріхи й приведуть проти них їхні провини.» (Мудрості Соломона 4, 21). Нараз случається, що таке пригадування своєї власної гріховності, а заразом близькість Божого трибуналу не лише застрашує, але деколи й знеохочує душі. Це є якраз водою на млин для диявола, який найкраще опановує такі безрадні душі, що вже втратили надію на вічне щастя. Коли ж Господь пошле душі в цьому таїнстві свою ласку, вона позбувається страху й зневіри, віднаходить душевний спокій, радість і надію на Господа. Коли ж це все повернеться до душі, тоді вже диявол не може ловити рибки в мутній воді, не може вже більше користати з застрашення душі, шоб потягнути її за собою на вічну погибель.

Через ціле наше життя відвічний ворог людства ніколи не спить, але завжди чуйний, на сторожі, кує пляни, якби погубити образ свого найбільшого ворога — Бога на віки, якби дістати людську душу в свої руки, щоб в той спосіб помститися на Бозі. Самозрозуміле він докладає найбільше зусиль в тій вирішальній хвилині розлуки душі з тілом, бо від тих кількох годин, чи навіть хвилин залежить його програна, або його побіда. Таїнство Єлеопомазання дає, проте, хворому нові сили, щоб він міг ними прогнати й відбити всі наступи диявола й висміяти його даремні намагання.

Врешті, важною справою, бо належачою до одної з першорядних і суттєвих цілей таїнства Єлеопомазання є здоров'я, очевидно, якщо хтось вірить і з вірою просить у Бога помочі. Самозрозуміле, що приймаючий це

таїнство мусить сильно й непохитно вірити, що воно помагає йому не лише на тілі, але й на душі. Бо як найкращий лік не поможе хворому, коли він сам не вірить у його силу, так само й це таїнство. Подібно як Ісус Христос не вчинив жодного чуда, коли був у Назареті, своєму місті, тому що там люди не вірили ні в Його науку, ні в Його діла й слова (Мат. 13, 58).

Давніше частіші були чудесні оздоровлення, бо вони підкріпляли слабеньку віру новонавернених поган. Зараз є менше таких чудесних оздоровлень, тому шо віра вже закріпилась. Все таки й тепер вони лучаються, якщо воно помагає духовому життю й спасінню хворого. Якби не було, треба зрушити віру хворого, щоб він, як виздоровіє, знав, кому приписати те оздоровлення, тобто не людським старанням, але чудесній силі Божої ласки.

Коли ж однак Господь у своїй всевідучості побачить, що людині краще вмерти, то й тоді це таїнство не тратить своєї вартості. Воно звертає тоді всю свою силу до душі, змиваючи з неї всяку пляму гріха й у той спосіб затирає всяку перешкоду, що віддаляла б душу від її Творця-Бога. Дійсно щасливі ці люди, які, поєднавшися з Богом, умирають так, як про те говорить Святе Письмо: «Щасливі ті, що вмирають у Господі.» (Об’явл. 14, 13).

Святе Таїнство Священства

Властивості Таїнства Священства

Коли розважимо внутрішню природу інших святих таїнств, завважимо, що всі вони спираються на таїнстві Священства, без якого не можна би було їх уділювати або принайменше уділювати з торжественними обрядами. Підчеркуємо тут значення цього таїнства, щоб піднести його в очах вірних. Всі повинні знати, як велике значення мають служителі всіх інших таїнств — священики, а за тим всі мають пам'ятати, як треба цінувати тих заступників Ісуса Христа на землі. Тим самим всі повинні старатися, щоб й із їхньої родини сини горнулися до того так визначного, так повного відповідальності перед Богом, стану.

Єпископи й священики, це відпоручникн самого відвічного Бога, які в Його імені проголошують Божий закон і правила, що кермують людським життям тут на землі. Тим самим вони представляють Його Боже єство на цьому світі. То ж повинно ясним бути кожному чоловікові, що немає в світі вищого уряду як уряд священика, до якого Господь не покликав навіть ангелів. Він поставив на своє власне місце людину, яка має бути тим руслом, що ним Бог спрямовує безліч своїх ласк на людський рід.

Якщо вже жреці Старого Завіту представляли найвищу людську гідність, хоч були лише тінню новозавітного священства, то до якої гідності підніс Ісус Христос своїх священиків, яким каже бути «другими Христами» на землі. Він каже їм вказувати дорогу до неба, приносити в Його імені Його самого в жертві, в Його заступництві відпускати гріхи, приймати в члени Святої Церкви, лучити нерозривними в'язами супружжя, загалом порядкувати й оживляти Його Містичне Тіло, Католицьку Церкву.

Як небесний Отець післав у світ Ісуса Христа, так само й Він посилає у світ своїх апостолів і учеників. Ніколи не перестає Ісус посилати щораз то нові ряди наслідників, апостолів, учнів, священиків, щоб вони йшли в світ і доповнювали товариство святих, Його Обручницю, Церкву... (Ефес. 4, 12). Тож потрібно нам уважати й не посвячуватися без зрілої застанови цьому станові, бо не кожний може піднятися його, коли в нього вимагається святости життя, науки, сильної віри й правдивого, християнського, тобто вірою просвіченого розуму. Та й ніхто не може піднятися того уряду, коли до нього не покликав його Господь: «І ніхто сам по собі не приймає честі, але хто є покликаний від Бога, як і Аарон.» (Євр. 5, 4). Господь покликує тих людей, яких покликують законні настоятелі, служителі Церкви, єпископи. Коли ж однак хтось непокликаний вдереться до того уряду, тоді до нього можна примінити слідуючі слова Святого Письма: «Не посилав я тих пророків, а вони самі побігли. Я не говорив їм, а вони (самі) пророкували.» (Єрем. 23, 21). Так вони самі готують собі найнещасливіше й найбільш небезпечне життя для себе й для Церкви.

Тому що при кожному підприємстві належить глядіти на його ціль, тож ті, що хотять посвятитися духовному званню мусять передусім знати одно: що вони ніяк не є гідні того так визначного уряду, до якого їх у своїй доброті покликує Господь Бог. З різних мотивів люди вибирають собі той стан: одні на ге, щоб мати забезпечене життя, й поза тими користями, що їх думають знайти в духовному стані, не видять нічого іншого. Вони вибирають цей стан, неначе б він був середником їхнього приватного збагачення, одним із засобів легкого життя. Воно правда, що ті, які служать жертовникові, повинні з нього й жити (1 Кор. 9, 9), але приступати до священства тільки тому, щоб тягнути з нього користі, значить допускатися найбільшого злочину святотацтва. Інші знову вибирають цей стан задля бажання почестей, слави. Ще інші задля грошей, так що, як не можуть дістати доброї платні, то не висвячуються. Господь назвав їх наймитами: «Наймит, який не є пастирем вівцям, і йому вівці не є свої, бачить, що вовк наближається, кидає вівці й утікає.» (Йо. 10, 12). А пророк Єзекиїл називає їх такими, що шукають паші для себе самих, а не для отари, (Єзек. 34, 8). Такі злочинні люди не лише кидають клеймо ганьби на цілий духовний стан, але й самі кінчають подібно як і Юда, що шукаючи своєї приватної наживи, знайшов собі вічну загибель.

Та однак вступають до-Церкви й займають уряди духовних провідників і такі люди, що їхнім одиноким бажанням є служити на славу Богові. Тут не говориться про те, начеб інші люди не мали цієї цілі в своєму туземному житті, тому що на те ми всі створені, щоб славили Бога. Тут береться той вислів у цьому значенні, що члени духовного стану вибрані Богом на те, щоб цілим серцем, усією душею й загалом усіма силами славили Бога. Проте, кожний член духовного стану має обов'язок не лише славити Бога, як це роблять і до цього є зобов'язані всі люди, але окремо ще має свято виконувати всі обов'язки священичого стану. Це значить: свято уділяти Святі таїнства і зносити всі тягарі, що їх потягає за собою приналежність до священичого стану. Як при війську всі жовніри підлягають одному начальному провідникові, хоч між ними є багато старшин, які виконують прерізні обов'язки, так само й у Христовій Церкві всі члени мусять практикувати чесноти й служити Богові ціле життя під проводом одного голови Церкви, Святішого Отця, Папи римського. Ті, що належать до духовного стану, це неначе старшини при війську й вони мають прерізні, з тим становищем зв'язані, обов'язки. Вони приносять Безкровну Жертву за себе й за народ, навчають його Божого закону, уділяють йому Святі таїнства і закликають його до покаяння й до побожного життя.

Влада Священства

Ця влада є подвійна, тобто священства й юрисдикції. Перша відноситься до Тіла Спасителя нашого Ісуса Христа в таїнстві Євхаристії. Друга ж знову Має на меті Містичне Тіло Спасителя, Христову Церкву, тобто спромогу управляти християнами й провадити їх до вічного щастя в небі.

Влада священства не кінчається з освячуванням святої Євхаристії, але обнімає й усе те, що відноситься до приготування вірних до гідного прийняття її, загалом включає все те, що входять у обсяг цього таїнства. Святе Письмо Нового Завіту, дуже гарно описує обсяг священичої власти: «Як мене післав Отець, так і я посилаю вас... Прийміть Святого Духа, кому відпустите гріхи тим відпустяться, а кому задержите, задержаться.» (Йо. 20, 21). Або в св. Матея: «По правді кажу вам: Що тільки зв'яжете на землі буде зв'язане й на небі; а що тільки розв'яжете на землі, розв 'яжеться й на небі. (Мат. 18, 18).

Ця влада без жодного порівняння перевищає цю владу, яку з природи речі мали ці, що в імені народу виступали як його представники перед Богом, тобто поганські, а пізніше, жидівські жреці. Вправді жреці й священики це дещо подібні до себе чини, але новозавітний священик о ціле небо перевищає старозавітного ще й тому, що він це другий Христос із Його всемогучістю у справах душі. Він хоч і Христове знаряддя все таки Спаситель уділяючи ласк, хоче в їх уділюванні послугуватися тільки ним.

Пояснення назви Таїнства Священства

Це таїнство називається таїнством Священства, тому що ті, які його приймають посвячуються Богові особлившим обрядом. У Отців Церкви ця назва приходить на означення великого достоїнства того, що при помочі цього таїнства стається посланцем Бога, Його оруддям у праці над спасінням людського роду. З латинської, це таїнство називається «таїнством Порядку» (Ordo), тому що означає посланців Божих точно розподілених по порядкові взаємної залежності від себе. Справді, коли глянемо на поодинокі щаблі, що їх це таїнство уділяє, треба сказати, що його дійсно влучно названо таїнством порядку, бо воно заключає в собі сім різних ступенів (щаблів), аж доки не допровадить до найвищого ступеня, звершеного священика-єпископа.

Таїнство Священства є справжнім Таїнством

Тридентійський Собор доказав, що таїнство Священства є справнім таїнством й зачислив його до семи святих таїнств, яких основником є сам Господь Ісус Христос. Якщо таїнство є видимим знаком невидимої ласки й якщо справді Господь уділяє цієї ласки, яку зовнішній знак означає, тоді висвячення на священика, чи єпископа дає тому, що це таїнство приймає ласку й владу, що їх воно означає. В молитвах, якими поставляється кандидата на священика, каже єпископ: «Боже великий силою й незглиблений розумом, чудесний у своїх радах, в чому немає порівняння до людей: Ти сам Господи, наповни дарами Святого Духа того, що його хочеш поставити на ступінь священика, щоб він був гідним без жодної скази станути перед святим Твоїм Жертовником, проповідати царство Твого Євангелія, освячувати Слово Твоєї Правди, приносити Тобі духовні дари й жертви й відновляти Твоїх людей купіллю відродження: щоб й він у час другого приходу великого Бога й Спасителя нашого Ісуса Христа, Єдинородного Твого Сина прийняв заплату за свою добру працю, задля безлічі Твоїх доброт, щоб явилось і прославилось преславне й прегарне ім'я Твоє Отця і Сина і Святого Духа, сьогодні й завжди і в віки віків.»

Єпископ, даючи священикові чашу й дискос, каже: «Прийми владу приносити жертву Богові й служити службу за живих і мертвих у ім'я Господнє.» Тими словами Церква виразно віддає священикові владу над Тілом і Кров'ю Спасителя, щоб він уживав їх на спасіння повірених собі душ. Вона дає йому владу освячувати хліб і вино й перемінювати їх тим способом у Тіло й Кров Богочоловіка, а тим самим робить його священиком. Так само Ісус Христос поставив своїх апостолів у чин священства, коли сказав до них, робіть це (тобто освячуйте хліб і вино) на мою згадку.» (Лк. 22, 19). Подібно говорить і св. ап. Павло, коли упоминає свого ученика Тимотея: «З цієї причини пригадую тобі, щоб ти підогрівав дар Божий, що його маєш у собі, через положення моїх рук.» (2 Тим. 1,6).

Уділювання так високої ласки священства, вживаючи слів Тридентійського Собору, це Божа річ. Тому й повинно бути багато ступенів перед тим, поки чоловік дійде до того великого совершенства: заступати Бога на землі. І дійсно так є в Католицькій Церкві. Як уже згадано є п'ять різних ступенів перед тим поки чоловік дійде до цієї великої гідності — священства.

У латинському обряді є сім різних попереджуючих ступенів (дверник, читець, егзорцист, свіченосець, піддиякон, диякон і священик). У візантійському обряді є (свіченосець, читець, півець, піддиякон, диякон, священик). Деякі з тих ступенів чи свячень називаються нижчими, інші вищими. У латинників вже від піддиякона включно — це вищі свячення. У візантійському обряді піддиякон зачисляється до нижчих свячень.

Постриження (тонзура), приготування до Свячень

Постриження, що попереджує прийняття священичих свячень, є неначе приготуванням до цього таїнства. Як «егзорцизми» (молитви на відігнання злого духа) є приготуванням до таїнства Хрещення, а заручини до таїнства Супружжя, так само й Постриження волосся означає віддання даного чоловіка на виключну службу Богові. Таке Постриження знали вже давніше. Приміром, у жидів, римлян і інших народів, звірятам, яких приносили в жертві, вистригали найперше трохи шерсті з голови й спалювали її на жертовнику на знак, що вона належить вже до божества.

Назва «Клирик», походить із грецького слова «клерос», жеребок, тому що давніше жеребком вибирали жерця. А тому що кожного священика Бог покликує на свою службу, вибирає його й відокремлює від інших людей, Проте, й тих вибранців божих назвали «кліриками»-вибранцями. Вже в Старому Завіті Господь цілковито вилучував своїх вибранців, жидівських жерців від усього світського, так що не позволив'при розділюванні святої землі надати землю поколінню Левія. Він сказав: «І сказав Господь до Аарона: «У їх землі не матимеш жодного насліддя й частки в тебе не буде між ними. Я сам є твоєю часткою й насліддям серед синів Із раїлевих.» (Чисел 18, 20). Вправді Господь є часткою й нагородою для всіх людей, однак в особливший спосіб для тих священиків, яких він вибрав і посвятив на свою службу.

У латинників єпископ вистригає волосся з чотирьох сторін голови клирик, так само як і в візантійському обряді, а опісля ще зі середини. Від того часу пострижений у латинському обряді вже сам дає собі вистригати, або давати вистригати волосся по середині голови в формі коліщати (тонзуру). Кажуть деякі, що цей звичай мав би походити від самих апостолів, що стригли собі волосся в той спосіб на згадку тернової корони Спасителя. Інші знову доказують, що цей зовнішній знак мав би вказувати на королівську вдасть Богові посвяченого чоловіка, як про те згадує святий Петро в своїх словах до людей: Ви ж вибраний рід, царське священство, народ святий, вибрані люди, щоб звіщати чесноти Того, що покликав вас із темряви у денне світло.» (1 Петр. 2, 9). Це очевидно в особливший спосіб відноситься до священиків. Ще інші з того, що тонзура має мати вид кола виводять, що клирик складає обіт совершенного життя, або має бути висловом погорди до цього світу й відвернення душі від усього земського.

Як би воно не було, то тонзура, тому що відрізняє священика від інших людей, каже йому самому вважати на себе й старатися бути прикладом для других. У візантійському обряді давніше священики також носили такі тонзури, очевидно багато більші. Ще й досі в старших богослужебних книгах маємо згадку про те гуменце зі зазначенням, що його тільки «попадя» (жінка священика) може вистригати своєму мужеві. В східних обрядах таким відрізняючим знаком є борода, тому що зараз мужчини загально голяться. Зрештою борода пригадує нам звичай назореїв Старого Завіту, які на знак своєї посвяти Богові не стригли волосся, тобто носили довге волосся на голові й бороду. Подібним знаком посвяти Богові буде й звичай запускання бороди в Східній Церкві.

Нижчі чини у візантійському обряді

Чин Свіченосця

Єпископ поставляє клирик в чин свіченосця слідуючою молитвою: «Ти, що все твориво просвітив світлом своїх чуд, Господи, що знаєш людське існування й те, що є перед існуванням кожного, в майбутньому, Ти, що скріпляєш тих, що хотять Тобі служити; Твого слугу (ім’я), що полюбив попереджувати зі свічкою Твої таїнства, прикраси Твоїми, без жодної плями, найчистішими прикрасами, щоб він чистий міг зустрінути Тебе в майбутньому віці й прийняти незіпсутий вінок життя, радіючи з Твоїми вибранцями вічним щастям.» Опісля даючи йому свічку єпископ каже: «Господь нехай благословить тебе в число Церкви (збору) (ім’я) во ім’я Отця і Сина і Святого Духа: Амінь.» В той спосіб клирик стає свіченосцем. До його уряду належить носити горіючу свічку перед Найсвятішими Таїнами. Він сам при свяченні читає відповідні тропарі, які в різний спосіб натякають на його уряд.

Постриження

Єпископ узявши ножиці постигає з чотирьох сторін голову клирика кажучи: «Постригається слуга божий (ім’я) волоссям своєї голови, в ім’я Отця і Сина і Святого Духа — Амінь.» Опісля кладучи те волосся на спеціальну посудину говорить молитву: «Благословенний Господи наших батьків, що післав нашого отця Авраама на постриження волосся Твого священика Мелхиседека, Ти, що був присутній при постриженні й благословенні Твоїх апостолів і дав їм непорушну віру у всіх починаннях: сам Володарю пошли правду на голову Твого слуги й безгрішне життя, щоб він, живучи після Твоїх заповідей, був гідним стояти по Твоїй правиці, а цього, що держить волосся постриженого його руками, зроби гідним одержати благословення праведного Симеона, який держав Тебе на лоні; а людям, що тут стоять, дай духове благословення; бо Ти благословиш і освячуєш усе Христе, Боже наш і Тобі славу віддаємо Отцеві і Синові і Святому Духові...»

Чин Півця

Поблагословивши тричі голову того, що святиться. Єпископ відмовляє другу молитву на поставлення його в чин півця: «Господи Боже, що все удержуєш, візьми цього Твого слугу (ім'я), освяти його й зроби гідним мудро й розумно навчати й читати Твої божеські слова, заховуючи його в безгрішному житті, задля милосердя, ласк і любови до людства Твого Єдинородного Сина, з яким Ти разом славишся із пресвятим, добрим і оживляючим Духом, сьогодні і завжди і в вічні віки. Амінь.»

По тій молитві, якою поставляє клирик в чин півця, святитель (Єпископ) дає новопоставленому святі книги, а він поцілувавши їх на заклик Архідиякона: «Воньмім, премудрость, воньмім», співає прокімен. По прокімені Єпископ подає зодягненому в стихар півцеві пояс, кажучи: «Перепояши твої бедра силою правди, на виповнення Господніх заповідей і на небезпечну службу Його святощам.» Відтак на заклик Єпископа півець читає: Вірую (символ віри).

Чин Читця

Одержанням пояса й визнанням віри, що є неначе введенням до чина читця, приступає півець до першого ступня священства, що ним є чин Читця.

4 Єпископ читає відповідне поучення кажучи: «Сину, чин Читця, це перший ступень священства: належить, щоб Ти, що читаєш Святе Письмо, поступав щодня в доброті, так щоб ті, що слухають тебе й глядять на тебе, робили так само; а ти даного тобі чина не знеславляй, очікуючи більшого. Поживши спокійно в правді й святості, матимеш ласку в Бога, дістанеш більший чин у Господі нашім Ісусі Христі, бо Йому належить усяка слава, честь і поклін з Його безначальним Отцем, найсвятішим, добрим і оживляючим Духом, сьогодні і завжди і в вічні віки, Амінь.»

По цьому слідує молитва посвячення: «Благословенний Бог: ось слуга божий посвячується в читці святої Церкви, во ім'я Отця і Сина і Святого Духа, Амінь.» Відтак новопоставлений в читці читає Апостола.

Чин Піддиякона

Одягнений в стихар і пояс читець підходить до єпископа, що сидить у царських воротах, а той поблагословивши його голову знаменом хреста, кладе руку на голову, читаючи слідуючу молитву: «Господи Боже наш, який тим самим Духом роздаєш кожному, кого Він вибрав, свої дари. Ти що дав Церкві Твоїй святій різні чини й степені служби, прорізних у ній поставив на служіння Твоїм святим і без зіпсуття таїнствам, що своїм невисказаним провидінням поставив оцього Твого слугу, як гідного служити Твоїй святій Церкві, сам Володарю заховай його без закиду в усьому й дай йому любити красу Твого дому, стояти перед дверми Твоєї Церкви, засвічувати світильник мешкання Твоєї слави. Посади його в святій Твоїй Церкві як плодовиту оливку, що приносить овочі правди й зроби його досконалим на час Твого приходу, гідним прийняти нагороду, бо Твоє є царство і сила і слава Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.»

Відтак цей, що святиться кладеться хрестом на землю, а над ним співається Ектенія, в якій проситься про всі ті ласки, що про них була мова в молитві (тобто, щоб Господь заховав його без гріха, поміг гідно служити святим таїнствам). По єктенії Єпископ кропить лежачого свяченою водою кажучи: «Бо Ти є наша святість і Тобі віддаємо славу Отцю... » Потім єпископ обмиває руки; а новопоставлений під диякон зливає воду на руки єпископа й подає рушник. Зливши воду на руки єпископа піддиякон відходить і перед святими дверми говорить: Трисвятоє, Пресвята Тройце... Отче наш..., Вірую..., Ослаби...

Вищі чини у візантійському обряді

Чин Диякона

Вже по освяченні, перед другою єктенією прохальною, по возгласі: «І нехай будуть милості великого Бога....» єпископ сідає коло вівтаря, а диякони приводять до нього піддиякона північними дияконськими дверми. Архидиякон представляє його святителеві й просить, щоб той зволив поставити його в чин диякона. Єпископ благословить його словами: «Хай благословить його Господь із Сіона, і нехай побачить добра Єрусалиму в усі дні свого життя.» Опісля ж каже: «Дух Святий нехай зійде на нього й сила Вишнього, нехай його осінить.» По цьому піддиякон цілує святителя в перстень, набедреник і плече й, обходячи тричі святу трапезу, цілує кожний ріг, а хор співає тропарі: «Святії мученики...» Потім єпископ каже піддияконові зняти пояс і положити голову на престол (святу трапезу), клякає сам коло нього на одно коліно, кладе свою праву руку й омофор на голову піддиякона та говорить слідуючу молитву: «Благодать Божа, що завжди оздоровляє хворих й доповняє те, чого недостає, поставляє побожного піддиякона (ім'я) в дияконство: помолімося Отже, за нього, благодать Пресвятого Духа й кажімо усі... Господи змилосердися, 3 рази. Опісля читає другу молитву: «Господи Боже

наш, що зливаєш обильно Святого Твого Духа на тих, що своїм провидінням і незглибимою силою наставляєш, щоб вони були слугами й працівниками Твоїх без зіпсуття таїнств: Ти сам Володарю й того (ім'я), що його позволив мені поставити в дияконську службу, заховай його, щоб він у старанні й чистій совісті заховував таїну віри; дай йому ласку, яку Ти зволив дати Твоєму первомученикові Стефанові, що його Ти найпершого покликав на цю службу і зволь, щоб він добре виконував Твоєю ласкою й добротою даний йому чин, і зроби Твого слугу у всьому совершенним: Бо Твоє є царство...»

По молитві слідує Ектенія, в якій проситься про ласку для новопоставленого диякона. По ній святител ь знову кладе свою руку на диякона й говорить слідуючу молитву: «Боже, Спасителю наш, Ти, що Твоїм голосом нетлінним дав Твоїм апостолам закон служби й що вибрав першого мученика Стефана на першого диякона. Ти, що проповідував себе самого як виконуючого дияконське діло, як воно стоїть написано в Твоєму святому Євангелії: «Якщо хто з вас хоче бути першим, нехай буде вам слугою.» Сам Володарю, того Твого слугу (ім'я) якого Ти зробив гідним увійти в дияконську службу, наповни приходом святого й оживляючого Твого Духа всякою вірою, любов'ю, силою й святістю, бо не положенням моїх рук, але відвідинами Твоїх многих ласк дається гідним у Тебе ласка, щоб й він був чужий всякому гріхові, щоб невинний станув перед Тобою й одержав правдиву нагороду Твоєї обітниці: Бо Ти є нашим Богом і Тобі віддаємо славу у всьому совершенним: Бо Твоє є царство...»

По молитвах слідують облечини диякона в його дияконські ризи. Він дістає від єпископа дальматику при словах: «Нехай одягне тебе Господь убранням здоров'я й одягом радости й сорочка правди нехай окружає тебе завжди в ім'я Господнє.» Поцілувавши руку святителя й дальматику новопоставлений диякон одягається в неї, а святитель дає йому орар, кажучи: «Прийми з руки Господа чистий орар і сповни твою службу; бо Господь може умножити в тобі свою ласку.» «Аксіос — гідний.» Поцілувавши все як перше, диякон накладає на себе орар.

Диякон дістає опісля ріпіду, а по ній Євангеліє при такій молитві: «Прийми владу читати Євангеліє в церкві Божій за живих і мертвих в ім'я Господнє: Аксіос — Гідний.» По цьому слідує вручення кадильниці при таких словах: «Прийми цю посудину, в якій маєш приносити кадило Христові, нашому Богові на милий духовний запах: Аксіос — Гідний.» Поцілувавши її, диякон встає, всі приявні диякони цілують його, а він, ставши по правій стороні, бере в руки ріпіду й махає нею над освяченими дарами. Коли ж прийде Ектенія: «Прості прийнявші... », тоді вже він: сам співає її.

Чин Священства

По «Іже Херувими...» святитель в мітрі і з жезлом сідає, а диякони ведуть диякона, що має прийняти свячення і приводять до царських воріт. В царських воротах перебирають його сослужачі священики й запроваджують перед єпископа. Диякон клякає перед єпископом, цілує омофор і читає «Ісповідь Віри.» Потім слідує ще обіт послуху святішому Отцеві, Митрополитові, Архиєпископові й Єпископові. Він обіцяє добре завідувати церковним майном і не полишати порученого йому стада, а на свідка, шо заховає те все, що обіцяє, він покликає Бога.

Святитель знаменує його знакам хреста й кладучи його чоло на святу трапезу, покриває його своїм омофором, кладе опісля на його голову свою праву руку й читає молитву: «Божа благодать...» Відтак слідує друга молитва: «Відвічний і безконечний Боже, що старший від усякого створіння, що украсив священичим ім'ям гідних у цьому чині освячувати слово Твоєї правди: Сам Володарю всіх, дозволь тому, що Ти його позволив мені поставити в непорочному житті й незахитаній вірі, прийняти велику ласку Святого Твого Духа, і Твоєму совершенному слузі пожити гідно в усьому Тобі догоджаючи, Ти, що дозволив йому Твоєю всепредвиджуючою силою дати цю велику честь священства.»

По цій молитві слідує Ектенія, подібна до цієї, що її читається при нагоді свячень на диякона, а по ній святитель положивши руки на цього, що святиться, молиться: «Боже великий силою і незглибимий розумом, чудесний у своїх замірах без порівняння більше чим люди: Ти сам Господи наповни дарами Святого Твого Духа того, що його хочеш поставити в чин священика, щоб він був гідним без жодної скази станути перед Твоїм святим жертовником, проповідати царство Твого Євангелія, освячувати слово Твоєї Правди, Тобі приносити духовні дари й жертви й відновляти Твоїх людей купіллю відродження; щоб й він у час другого приходу великого Бога й Спасителя нашого Ісуса Христа, єдинородного Твого Сина, стрінувши Його, прийняв заплату за добру працю, задля многоти Твоєї доброти, щоб явилось і прославилось преславне й прегарне Твоє ймення...»

Потім святитель перекладає дияконський орар із плечей на праву сторону й спускає його по обох сторонах шиї неопресвітера, кажучи: «Прийми ярмо Господнє, бо Його ярмо є солодке й тягар Його є легкий.» «Аксіос — Гідний.»

Пізніше дає йому нараквиці при словах: «Будь невинний руками й чистий серцем, ходи без гріха перед Господом у всі дні Твого життя й одержиш благословення від Господа й милосердя від Бога свого...»

Потім слідує передача фелона супроводжена молитвою: «Прийми священичу одежу, що знає милосердя, бо Господь може умножити в тобі милосердя й діло совершенне.» Далі, подає йому чашу й дискос при словах: «Прийми владу приносити жертви Богові й служити служби за живих і мертвих в ім'я Господнє.» Далі, дає служебник, кажучи: «Прийми цей служебник, щоб ти з нього служив із усякою увагою й Божим страхом жертви милі Богові». Приймаючи кожну з повище згаданих річей, священик цілує найперше руку святителя, а опісля річ, яку від нього дістає.

Діставши служебник, нововисвячений священик встає й вже разом із єпископом служить Службу Божу, на якій пізніше з рук єпископа дістає Причастя й причащається. На цьому кінчаються свячення в візантійському обряді, що зачалися від найнищих, аж до священичих включно.

Нижчі чини в латинському обряді

По посвяченні, чи пак по тонзурі, що через неї єпископ уводить латинського клирика в священичий стан, слідує перший із чинів, що називається «остіярят» (чин дверника).

Обов'язком дверника було в давнину держати ключі від дверей Церкви й боронити входу до неї кожному непокликаному. Підчас Служби Божої він уважав пильно, щоб хтось не прийшов до святої Трапези й не перешкодив священикові в священнодійстві. Крім цього й інші обов'язки накладав на нього цей уряд, як видно зі слів єпископа. Даючи новопоставленому ключі, єпископ каже: «Живи так, щоб ти міг зложити звіт Богові з того всього, що є замкнене тими ключами.» То ж видно, що він мав уряд скарбника, а заразом захристіяна, бо він мав у себе всі ключі. В візантійській літургії є заклик до тих дверників, хоча такого чина при свяченнях уже немає. Перед символом віри священик або диякон кличе: «Двері, двері, премудростію воньмім.» Це був знак для остіяріївдверників: замкнути двері святині й уже більше нікого непокликаного не впускати, бо якраз приступається до освячення принесених дарів — хліба й вина.

Лекторат — Чин Читця

До обов'язку читця належало читати святі книги Старого й Нового Завітів. Рівночасно, він навчав вірних перших правил святої віри. Тому й єпископ при свяченні, віддаючи йому книгу Святого Письма, каже: «Візьми й будь вістуном Божого слова. Якщо вірно виконаєш свій уряд, будеш між тими, що від початку голосили Господні слова.»

Егзорцистат— Чин заклинача злих духів

До цього уряду належало читати молитви «егзорцизми» на вигнання злого духа з тих людбй, що були ним опутані. Тому й єпископ даючи йому книгу, каже: «Візьми й навчися на пам'ять і прийми владу класти руки на «енергуменів» — біснуватих, охрещених як і катехуменів.

Аколітат — Чин Свіченосця

До обов'язку аколітів належало помагати піддияконам і дияконам у священнодійстві. Крім цього вони носили й переховували світло, що світилося при Службі Божій. Тому й називано їх «цероферарії» — свіченосці. Єпископ поставляє їх у чин словами: «Візьми свічник зі свічкою й затям, що повзяв на себе обов'язок засвічувати світло в церкві в ім'я Господнє.» Опісля ж, даючи йому ампулки, каже: «Візьми ці ампулки, що є призначені давати вино й воду до Євхаристії на кров Ісуса Христа в ім'я Господнє.»

Вищі чини в латинському обряді

Піддияконат

Вже з самої назви виходить, що піддиякон має служити дияконові в службі при святій трапезі. Тому він має приготовляти покривала, обруси на трапезу, старатися про сосуди, хліб і вино, загалом про те все, що є конечним до Служби Божої. Крім того він зливає на руки єпископа або священика воду, коли вони підчас Служби Божої миють руки. Він також читає Апостола й приносить сосуди з бічного стола на трапезу, підчас так званого «Офферторіюм» — підношення.

Перед його свяченнями єпископ пригадує йому, що він приймаючи цей чин обітує рівночасно досмертну чистоту; то ж нехай ніхто не приступає до цього чину, коли не обіцяє додержати того обіту. Вкінці по «літанії» дістає від єпископа чашу й дискос, а від архидиякона ампулки з водою й вином разом із підставкою й рушником,

підчас коли єпископ говорить таке: «Глядіть, що то за службу вам поручається, тому й напоминаю вас, щоб ви жили так, щоб могли подобатися Богові.» По молитвах, одягнувши його в піддияконську одежу, єпископ подає йому Апостола кажучи: «Прийми Апостола й дістанеш владу читати його в святій, Божій Церкві, так за живих, як і за мертвих.»

Дияконат

До обов'язків диякона належить бути при єпископі готовим на його службу, стояти коло нього, коли він проповідає, бути близько нього й священика, коли служать Службу Божу, а вкінці читати Євангеліє в часі Служби Божої. Давніше диякон сам проповідував, а також (там де його приймалося під обома видами), уділяв святе Причастя. Він рівно ж розділював між бідних поміч, яку церква діставала на їхнє удержання, та й мав глядіти, щоб її нікому не забракло. Він був неначе оком єпископа, бо глядів як живуть християни, чи вони ходять на богослужіння й напоминав приватне в імені єпископа, тих, що не сповняли належно своїх християнських обов'язків, а то й навіть публічно, коли вони упімнені не поправлялися. Він кликав поіменно катехуменів, представляв єпископові тих, що мали прийняти чин священства, а в неприсутності єпископа й священика викладав і поясняв зі солеї вірним Євангеліє.

Св. Павло дає точні приписи своєму ученикові Тимотеєві, яких людей не можна допустити до цього чина, вичислюючи заразом, всі чесноти й природні дані, що їх мусить мати кожний кандидат нате становище. (1 Тим. 3, 8-10). Висвячуючи клирика на диякона єпископ читає різні молитви, дає йому різні нові ризи. Кладе на нього свої руки, так як у давнину апостоли поставляли нових дияконів (Діян. 6, 6). Вкінці дає йому Євангелію кажучи: «Прийми владу читати Євангелія в Церкві Божій, так за живих як і за мертвих в ім'я Господнє.» (Коли порівнаємо ці слова зі словами єпископа в візантійському обряді, що він їх висловлює при врученні дияконові Євангелія, то побачимо, що вони є ідентичні).

Чин священства

Цей чин має дві назви, які приходять у Святому Письмі та в пізніших писаннях Святих Отців. Священики називаються «Пресвітерами», що з грецька значить старшими. Однак тут не йдеться про те, щоб бути старшим віком. Важніша для священика річ це бути старшим повагою, знанням і конечним розумом. Ці чесноти є незаступимі в так важному ділі, як священичий чин. «Старість поважана це не довголітня, ані не багата числом літ, бо сивиною є повага людини, а літа старости, це життя без порока (без гріха).» (Прем. 4, 8). Друга назва це священики, тому що вони посвятилися Богові, або тому що зобов'язалися уділяти святі таїнства і заниматися святими, божими річами.

Йдучи за Святим Письмом, поділимо священство на зовнішнє й внутрішнє. Священство внутрішнє дотичить кожного чоловіка, а особливо праведних людей, тому що вони мають в собі Святого Духа, який мешкає в їхньому тілі наче в храмі і через ласку Божу сталися членами Містичного Тіла Ісуса Христа — Первосвященика. І дійсно всі християни, коли живуть згідно зі заповідями Христа Спасителя приносять Богові-Отцеві, духовні жертви, що ними є їхні добрі діла зроблені на Божу славу. Про те читаємо в Об'явленні святого Йоана: «Йому, що любить нас і обмив нас від наших гріхів у своїй крові й задля того зробив нас царями й священиками Богові, своєму Отцеві...» (Об'явл. 1, 5).

Подібно говорить і св. ап. Петро: «...І ви самі, як живе каміння) будуйте дім духовний, святе священство, приносячи жертви духовні милі Богові через Ісуса Христа.» (1 Петр. 2, 5). Так само й св. Павло закликає, щоб люди приносили свої тіла в святу жертву, живу й милу Богові, як культ розумний від нас. (Рим. 12, 1). Те саме говорив уже передше великий пророк цар Давид у своєму псальмі: «Жертва Богові дух сокрушенний, серця розкаяного й покірного Ти не відкинеш.» (Пс. 50, 19). Те все відноситься до внутрішнього священства, що до нього, як вже сказано, належать усі християни.

До зовнішнього священства знову належать не всі, але лише поодинокі вибрані люди, на яких положив свої руки відповідний єпископ і в цей спосіб перелляв на них Святого Духа, як це колись робили св. ап., й призначив на особлившу службу Богові. Як перед тим ми находили докази в Святому Письмі на внутрішнє священство, так зараз наведемо на зовнішнє. Передусім є це всі зовнішні закони, які Господь дав Мойсееві, й Ааронові, що дотичили зовнішнього священства, або старозавітних жерців. Далі, Господь сам призначив ціле покоління Левія на свою виключну службу, на службу вівтареві, й виключив від неї усіх інших. (Чисел 3, 10). Тому й цар Осія, який поважився переступити цю Божу заповідь, був сейчас покараний, проказою за те святотацтво. (2 Пар. 26, 18). Таке саме священство, очевидно лише вище властею й гідністю є новозавітне священство; тому й у ньому можуть бути лише люди вибрані, Богом призначені.

До священиків належить, як уже було згадано при висвячуванні на священика, передусім приносити безкровну Жертву й уділяти вірним Святі таїнства. Далі, вони мають навчати поручених їм людей Божих правд. Божого

закону й своїми упімненнями провадити їх дорогою чесноти. А тому що добрий приклад потягає багато більше чим самі слова, то ж вони повинні жити так як того хоче Бог, щоб в цей спосіб не лише словом, але й своїм праведним життям потягали людей до наслідування й до слідкування за ними дорогою спасіння.

Ступені Священичої Влади

Перший ступінь — це звичайний (простий) священик, про якого власті й обов'язки вже повище сказано.

Другий ступінь — це єпископ ординарій, який управляє не лише священиками Церкви, але також і народом йому повіреним, і глядить, щоб довести його до спасенного кінця. Тому Святе Письмо називає їх «пастирями овець». Про їхні обов'язки говорить св. Павло в Діяннях апостольських, коли промовляє до Ефесян: «Тому стережіть себе й усе стадо, в якому настановив вас Дух Святий єпископами, щоб пасти Церкву Божу, що її своєю кров'ю придбав.» (Діян. 20, 28). Подібно згадує й св. ап. Петро: «Пасіть стадо боже, що в вас, не по неволі, ані для поганої користі, але з доброго серця; не пануйте над народом, але будьте взором для стада.» (1 Петр. 5, 2). Проте, якщо єпископи будуть старатися йти за словами Святого Письма, тоді стануть дійсно добрими пастирями повіреного їм стада, їх називають також первосвящениками, бо так колись погани називали начальника їхніх жерців.

Третій ступінь — це архиєпископ, від якого залежать єпископи. Називається він також митрополитом, тому що він є звичайно в тих містах, що є столицями даних держав. (Митрополія — Мегер Полеон — Мати міст, або столиця). Що до свячень, то вони не є вищі від інших єпископів, тому що вищого священичого чина як єпископат немає. Зате вони мають вищий ступінь найперше що до поваги, бо вони є єпископами столиць держав чи провінцій; а крім того вони мають більшу владу, бо управляють єпископами. У візантійському обряді вони мають ще й юрисдикцію, бо єпископи візантійського обряду, не безпосередньо, як латинські, залежать від Апостольської Столиці, а лише посередньо. Безпосередньо візантійські єпископи залежать від митрополита.

Четвертий ступінь — це патріярхи, значить перші, або найвищі отці. Давніше було в католицькій Церкві, поминувши Папу Римського, лише чотирьох патріярхів, рівних що до гідності. Тобто найперше був Патріярх Царгородський, тому що він мешкав у тодішній столиці Римсько-Візантійської Імперії. За ним слідував Патріярх Александрійський, у давній церкві, що її св. ап. Петро казав оснувати своєму ученикові і євангелистові Маркові. Антіохійський Патріярх у місті тої самої назви, що було першим осідком голови апостолів св. Петра, а вкінці Патріярх Єрусалимський, де на престолі засів був св. ап. Яків, тіточний брат Спасителя.

Однак понад усіма свята Церква почитає голову всіх християн католиків, видимого заступника Ісуса Христа, Папу Римського, бо його вже на Ефеському Соборі назвав св. Кирило Александрійський Батьком і Патріархом цілого світу. Він засідає на престолі, що його занимав аж до кінця своїх днів тут на землі св. ап. Петро, має найвищу повагу й найвищу юрисдикцію. Та й він має те все не на підставі якихось людських законів, але на основі божого надання. До нього говорить Ісус Христос, як колись до св. ап. Петра: «паси мої вівці,» віддаючи в цей спосіб усіх під його владу. Він став подібно, як і св. Петро, заступником Христа на землі, видимим головою святої Церкви.

Служитель святого Таїнства Священства

Служителем цього таїнства є лише єпископ, як це виходить зі Святого Письма й довголітньої практики святої Церкви . Всі ухвали соборів і синодів церковних, право церковне, наука догм, учать нас, що єпископи були й вони лише можуть бути служителями цього таїнства. Вправді, в деяких випадках позволяється протоігуменам якогось монастиря уділити менших (нижчих) чинів монахам, все таки виших чинів, якшо він не має єпископських свячень, не може уділити. То ж єпископ уділяє таїнства Священства своїм клирикам, а самого єпископа висвячують три єпископи, бо так заховалося в церковному переданні ще з апостольських часів.

Хто може бути священиком? Стан священичий, що є неначе провідним у католицькій Церкві, вимагає відповідних людей, які б словом і своїм прикладом зуміли провадити людей на дорозі до Бога. Тому й це таїнство є так важною для святої Церкви, бо вона приготовляє для неї провідників, вождів Христового стада. З огляду на те її уділялося давніше й уділяється ще й сьогодні тільки в означені дн, тобто в якісь торжественні свята. Давніше Церква проголошувала торжественні пости перед свяченнями на священиків і заохочувала до покути своїх вірних, щоб вони в той спосіб вимолювали в небесного Отця добрих священиків.

Чого ж вимагає Церква від кандидата на священика? Передусім, це мусить бути чоловік побожний, без плям у своєму житті, чоловік добрих обичаїв. Бо хто вже раз закоштував грішного життя, тому пізніше вже важко піднестися до висоти справжнього божого життя, без якоїсь особлившої Божої ласки. Як давніше в жидів не можна було допустити до священичого стану людей, які мали деякі тілесні браки, деякі уломності, так у новозавітному священстві кандидат до того високого стану мусить бути вільним від усяких сказ моральних і духових. Тому й є давній звичай, що кандидати перед прийняттям таїнства відбувають загальну Сповідь, а їхній сповідник є зобов'язаний у тій рішаючій хвилі, коли він завважить із попереднього життя що кандидат не

надається до цього стану, порадити йому, щоб не приймав цього таїнства. Ба навіть деколи сповідник повинен під загрозою відмовлення розгрішення повздержати невідповідного чоловіка від таїнства Священства. Бо такий невідповідний чоловік не лише себе самого наражує на втрату вічного щастя, але також і тих людей, що могли би бути йому в будучності повірені.

Крім духових властивостей священик повинен відзначатися знанням. Не вистарчає для нього знати тільки, в який спосіб належить уділяти Святі таїнства, чи відправляти Службу Божу. Він мусить учитися багато, бо має пізніше навчати народ, роз'яснюючи йому правди Христової віри, заповіді Божі, а також спосіб, яким можна найскоріше й найлегше дійти до цілі. Священикові повір ив Бог два уряди: уряд освячування людей, уділяючи їм Святі таїнства, і уряд учительський, тобто провадження їх у земській мандрівці, вказуючи їм на дороговкази, що певно проведуть до цілі, на Божі заповіді й божу науку Христа. Пророк Малахія каже таке: «Бо уста священика мають стерегти знання й із його уст ждуть люди закону, бо він є післанець Господа небесних сил» (Малах. 2, 7). уділювання святих таїнств очевидно не вимагає дуже великого знання. Воно вимагає радше побожного, праведного життя. Зате другий уряд вимагає дійсно великого й солідного знання, тому що від священика, як провідника людей, все вимагається більшого знання як у тих людей, яких він має провадити.

Очевидно, що таїнства Священства не уділяється хлопцям, нерозумним, чи таким, що не мають доброго ужитку розуму. Тридентійський Собор оприділив у своїх ухвалах вік для кожного ступеня священичого стану. Священик повинен мати скінчених 24 років, а єпископ понад 30 літ. Очевидно, в поодиноких випадках можна дістати позволення й перед тим часом дістати свячення. Від цього таїнства виключено невільників, що очевидно сьогодні вже не має значення. Колись не міг бути священиком той, хто підлягав у всьому другому чоловікові, який не був паном своєї особи. Церковний закон виключає від цього таїнства також усіх тих, що допустилися вбивства, чи когось у бійці важко поранили, як також тих, що є неправого ложа. Йдеться про те, щоб священикові ніхто не міг закинути важких гріхів із попереднього життя і щоб в той спосіб свяще ник не втратив пошани. Вкінці Церква не допускає до свячень також тих людей, шо є поважно тілесно упосліджені, тому що таке упослідження могло би бути перешкодою священикові в уділюванні святих таїнств.

Овочі Таїнства Священства

Таїнство Священства має передусім на приміті користі самої Церкви, її славу й повагу. Все-таки це таїнство дає також ласки душі цьому чоловікові, який його приймає. Воно, передусім, побільшує в нього освячуючу ласку й дає йому особливші ласки цього таїнства, тобто сили витривати в святості й просвічення розуму, щоб він міг добре навчати народ, а вкінці, щоб міг гідно уділяти другим людям Божих таїнств.

Вона дає йому особлившу ласку: владу над Тілом і Кров'ю Спасителя й то більшу або меншу, залежно від того як близько він стоїть у відношенні до жертви святої трапези. Ця ласка названа духовним характером, або характером священства, тому що вона відрізняє священиків від усіх інших людей. Ця ласка витискає на душі приймаючого її особливший знак, якого вже більше не можна стерти. Подібно як два попередні таїнства, таїнство Хрещення й Миропомазання поставляє тих, що їх приймали: перше в членів Христової Церкви, Містичного Тіла Христа, а друге в воїнів Христа, оборонців Його божої віри; так це остання поставляє тих, що його приймають на вождів, провідників Христового стада. Про нього так пише св. Павло до свого ученика Тимотея: «Не занедбай Твого дарування, що його дано тобі пророцтвом із положенням рук священства» (1 Тим. 4, 14). Або: «З тої причини пригадую тобі, щоб ти підогрівав дар Божий, що маєш у собі положенням моїх рук» (2 Тим. 1, 6).

Святе Таїнство Супружжя

Важність християнського Супружжя

Всі люди повинні стреміти до як найбільшого совершенства й того повинні хотіти священики, як пастирі тих душ, що їм їх поручає свята Церква. Тож вони повинні бажати подібно як і св. ап. Павло, пишучи до Коринтян: «Хотів би я, щоб ви всі були як я... » (1 Кор. 7, 7), тобто, щоб перебували в безженстві. Бо й що ж може бути вищого, як щоб люди, здалеку від усіх світових утіх, займалися ціле своє життя лише Богом, розважали над Його святими правдами. Та те все, як каже той самий апостол, це особливша Божа ласка. То ж не кожний може її мати, але тільки той, кому її дано, як про те каже сам божественний Спаситель: «Не всі вміщають те слово, а ті, яким дано...» (Мат. 19, 11). Іншим знову є дано жити в супружжю й приводити н а світ нових почитателів Бога, наслідників Небесного Царства. Тому то Ісус підніс подружжя до великої честі, до таїнства, до одного зі святих таїнств, щоб подруги в ньому одержували особлившу ласку, яка має їм помагати виконувати свято їхні подружні обов'язки в приводженні на світ і виховуванні дітей. Вже на початку сотворення людського роду Господь сотворив мужчицу й жінку та призначив їх для себе: «Сказав Господь Бог: не добре бути чоловікові самому, сотворімо йому таку поміч, щоб була йому до пари» (Бут. 2, 18). «І сотворив Бог людину на свій обра3, на образ Божий сотворив його, чоловіка й жінку сотворив їх. І благословив їх Бог і сказав до них: Ростіть і множіться й наповняйте землю...» (Бут. 1, 27). Ісус Христос підвів підупале подружжя до попереднього стану і освятив його ще більше, роблячи його таїнством, видимим, зовнішнім знаком невидимих ласк. Він сам розпочав своє публічне життя й свої преславні чуда, першим чудом в Кані Галилейській на весіллі (Йо. 2, 2). Начальні апостоли св. Петро (1 Петр. 3, 1) і Павло (Рим. 7,2; 1 Кор. 7; Кол. 3, 18) пишуть і то дуже обережно про велику гідність таїнства Супружжя й про обов'язки, зв'язані з нею. Проте, й вірні повинні пізнати, чим є та свята, Богом на землі установлена й поблагословлена звязь (установа). Тоді може менше було б зла у супружжі й поза ним.

Вірні повинні найперше зрозуміти, що супружжя сотворив Бог не на заспокоєння їхніх тілесних бажань. Воно не є на те, щоб бавитися чи уживати всього того, що їм приносить тілесне вдоволення. Бо як лише того шукатимуть у супружжі, то дуже скоро розчаруються. Подружнє життя не все дає розкіш, бо для неї воно не призначене. Не все можна знайти в ньому вдоволення, не для людського вдоволення встановив його Господь. Супружжя, це установа на продовження людського роду, на збільшування почитателів Бога, а заразом установа, що має на цілі так тілесне як і духове вдосконалення подругів.

Все виходить вже ясно зі самої назви цієї установи. По латинськи воно називається «Матримоніюм» — «материнський обов'язок», значить, що обов'язком тої установи є щоб жінка (подруга) стала матір'ю. А обов'язком матері є зачати, привести на світ, вигодувати й виховати дитя, нового чоловіка, члена святої Церкви, а згодом і члена Небесного Царства, учасника вічного щастя в небі.

Друга назва, це «Кон'югіюм» — «супружжя», бо в ньому мужчина і жінка неначе впрягаються до спільного ярма, щоб його нести через ціле своє життя, аж доки смерть не розлучить їх від себе. В ньому жінка підпадає під владу мужа, який, наче Спаситель голова святої Церкви, стає її головою. Вже в першій книзі Святого Письма сказав Господь до першої жінки ви, по первородному грісі: «...до Твого мужа нариватиме тебе й він володітиме тобою» (Бут. 3, 16).

Дефініція Супружжя-Подружжя

Супружжя-подружжя, по дефініції теольогів, це — супружа звязь мужа й жінки, зав'язана між свобідними особами, що потягає за собою нерозривну спільноту життя.

Для кращого зрозуміння цієї дефініції треба нам знати, що таїнство Супружжя виповнюється, чи заключається самою згодою обох подругів, висказаною назовні і із тої згоди випливає вже нерозривна звязь, як і всі обов'язки, з нею зв'язані. До суті подружжя не додає нічого нового подруже життя, чи віддання супружого довгу, тому що як вже сказано, воно довершується самими словами обох людей (мужа й жінки), які означають звязь двох полів.

Супружжя: звязь, чи товариство може бути різне, залежно від цілей, які воно бере собі за мету. Люди, тому що самі зі себе не є самовистарчальні, зав'язують товариства, щоб собі взаємно допомагати й у той спосіб спомагати себе в осягненні тих приватних дібр, що їх мають на меті.

Між вільними особами, тому що ті особи, які законно не є вільні, не можуть одержати цього таїнства. Якщо би невільні поважилися посягнути по неї, її не одержують, а лиш в цей спосіб наражують таїнство на неважність і допускаються гріха святотацтва. Приміром, якщо би хтось хотів взяти за жінку свою кревну в такому степені, в якому не дозволено вінчатися (сьогодні в другому степені бічної лінії) або хлопець, який ще не має 14 літ, чи дівчина, що ще не осягнула 12 літ життя. Ті звязі супружі, які вони хотіли би прийняти, не можуть бути важними і тому й не можна намагатися їх приймати.

Потягає за собою нерозривну спільноту життя: означає, що по прийнятті цього таїнства, тобто висловивши перед представником Церкви, в присутності двох свідків, свою згоду, між тими двома особами — мужчиною й жінкою — повстає неривна звязь, яка їх лучить взаємно й в'яже, так що намагане нове подружжя тих двох осіб є неважне.

Проте, виходить із повище сказаного, що суть подружжя полягає власне на тій нерозривній звязі двох осіб. А коли деякі писателі думають, що суть подружжя полягає на взаїмній згоді двох осіб мужеського й жіночого полів, тоді й та дефініція є добра; бо якраз ця згода висказана назовні перед священиком ставить цю нерозривну звязь між особами, що свою згоду заявили в таїнстві Подружжя.

Ця згода має бути висказана словами в часі теперішному, тому що супружжя, це не є якесь дарування, що його можна було в минувшині висказати й воно далі є важне, аж доки не відкличеться. Супружжя, це взаїмний, двобічний пакт, угода, Проте, не може вистарчити згода одної сторони, але згода мусить бути сучасна, взаїмна, обосторонна. Вимагається висказання назовні згоди й прийняття тої згоди. Бо якщо би ця згода могла бути тільки внутрішня, тоді би дві особи, що подумали собі й згодилися в своєму серці стати супругами, були би вже подружжям. Та воно так не є, бо цьому противиться практика двох тисяч літ святої, Католицької Церкви.

Згоду треба висказати в теперішному часі, бо висказання такої згоди в будучому часі не є заключенням подружжя, але лише його обіцянкою. Проте, така обітниця не дає жодного права до супружого довгу (до полових зносин), а за тим недодержання такої обітниці й супружжя з іншою особою (в часі тривання тої обітниці) не є зламанням подружої вірності. Коли ж, однак, хтось уже висловив свою згоду на подружжя перед священиком, то хоча би опісля не знати як жалував, що зробив дурницю, бо дана особа йому цілком не відповідає, не може вже нічого зробити. Він уже ніяк не може розв'язати тої звязі, якщо зробив ужиток із довгу супружого, тобто якщо після згоди подружої мав полові зносини з тою особою, з якою взаїмно висловив згоду, заключив подружжя. Бо своєю згодою чоловік і жінка віддають собі взаїмно владу над власними тілами, так що по висказанні тої згоди, вони вже не мають жодної власти над власним тілом, бо її перелили на свого подруга, чи подругу. Та ще одна річ є важна в подружжі, а саме, що це пакт чи угода, якої пізніше ніяк не можна відкликати, ні завернути. В інших угодах, можна свої зобов'язання за обопільною згодою відкликати. В супружжі однак, коли супруги віддали собі взаїмно владу до своїх тіл, і її взаїмно прийняли, а пізніше тої власти взаїмно, хоч би тільки одинокий раз у полових зносинах ужили, вже більше ніяк не можуть зректися того права, ані не можуть у пізнішому співжитті відмовити чи відкликати. Часом замість слів може вистарчити лише знак, що наглядно виражає згоду супруги (бо жінки звичайно встидаються голосно висказати бажання подружого довгу), часом навіть мовчанка дівчини може бути взята як висказання згоди, коли вона задля встиду не може тих конечних слів висказати. Тоді звичайно її згоду інтерпретують її родичі. Очевидно парох мусить мати позитивні дані, що дівчина добровільно виходить заміж заданого чоловіка, бо інакше, якщо вона не вискаже своєї згоди, але присилувана (родичами, чи кимсь іншим) мовчить, супружжям без її згоди є неважне.

Коли ж сама згода вистарчає до суті подружжя, й то згода висказана в такій формі, як того бажає Церква, тоді подружжя є важним і правдивим, хоч супруги не роблять жодного вжитку зі супружого довгу (тобто не мають полових зносин). Це виходить із того, що наші прародичі Адам і Ева жили вже в раї в супружжі, хоча подружого довгу собі не віддавали. Так само як існувало супружжя між Пречистою Дівою Марією й св. Обручником Йосифом, хоча вони жили заховуючи досмертну чистоту. Те саме потверджує й св. Авмрозій у своїх писаннях що до Дівиць. (6, 1).

Проте, супружжя можна розглядати з двох сторін, тобто як природну звязь між мужчиною й жінкою і друге: як святе таїнство, що переходить всякі природні дійсності. Ласка Божа лише доповняє й вдосконалює те, що в подружжі є природного, тому й льогічно говорячи треба найперше розглядати подружжя як таке, тобто природно взяте, а пізніше щойно перейти до подружжя як таїнства.

Установлення й Обов'язки подружжя

Всі повинні знати передусім те, що подружжя це не жодна людська вигадка, але воно є установлене нашим Творцем, Богом, який найкраще знає людську природу. Вже на початку книги Буття говориться, що Господь Бог, сотворивши Адама й побачивши, як він самітний блукає серед звірят і не знаходить жодного з них рівного собі до пари сказав: «Не добре бути чоловікові самому, сотворімо йому таку поміч, щоб була йому до пари». (Бут. 2, 18). Тому зіслав Господь на Адама сон, вибрав із його боку ребро й утворивши з нього жінку, поставив її перед розбудженого Адама. Той побачивши єство подібне до себе закликав: «Це кість від моїх костей і тіло від мого тіла: вона назоветься жінкою (віраго) бо від мужа (вір) взята. Проте, полишить чоловік свого батька й матір і пристане до своєї жінки й будуть двоє в одному тілі». (Бут. 2, 23). Наводячи ці слова Ісус Христос виявляє ними Божу установу подружжя: «Оце ж що Бог злучив, чоловік нехай не розлучає». (Мат. 19, 6). І дійсно так воно було, бо книга Буття говорить виразно, що Бог сам поблагословив першу пару людей, зв'язуючи їх супружжям і вказуючи їм на їхні обов'язки: «І поблагословив їх Господь і сказав до них: ростіть і множіться й наповняйте

землю». (Бут. 1, 28).

Господь Бог однак не ограничився в тому, що лише їх поблагословив, але й зробив цю злуку мужа й жінки нерозлучною, як опісля видно зі слів Ісуса Христа: «що Бог злучив, чоловік нехай не розлучає». (Мат. 19, 6). Проте, подружжя, хоч і по своїй суті випливає чисто з людської природи, з огляду на особлившу Божу опіку й Його особливше благословення набирає багато більшо ї вартості й змислу. Не дивно отаке, що лише рідко Святе Письмо закликає до практикування більше завершеного стану, тобто стану безженного. Цей останній вимагає більшого панування над собою, біл ьше праці, щоб можна було його задержати. Хоча й немає жодного обов'язку кожному чоловікові жити в подружжі, більша частина з них живе в ньому тому, що Господь бажаючи осягнути свою ціль, тобто продовження людського роду на землі вложив у людей певного роду гін, що тягне два противні поли до себе. І тому з огляду на труднощі, що випливають із опору цьому гонові до злуки між мужчиною і жінкою, Ісус лише радить і то обережно кажучи: «Не всі вміщають це слово (тобто розуміють цю справу), а ті кому дано...» (Мат. 19, 11). «Бо є скопці, які з лона матері так родилися; і є скопці, що оскопилися від людей, і є скопці, що оскопили себе задля Небесного Царства. Хто може зрозуміти, нехай розуміє». (Мат. 19, 12). Та й апостола Павла упімнув Ісус, щоб нікого не силував до заховування досмертної чистоти й тому той говорить: «Що до дівства, не маю (виразного) наказу Господнього, але даю раду, як помилуваний Господом, щоб бути вірним». (1 Кор. 7, 25). А далі докінчує: «(Якщо жінка не виходить заміж). Щасливіша ж, коли так пробуватиме по моїй раді...» (1 Кор. 7,25). Все таки як бачимо, апостол хоч і дуже захвалює безженний стан, знаючи з власного досвіду про труднощі в його захованні, не дає жодної заповіли що до нього (безженного стану), але лише радить легко й обережно, вказуючи на щастя, що випливає з його заховання.

Є дві причини супружої звязі

Перша причина — це вже сама природа, що поділила людський рід на два себе взаїмно доповнюючі поли, з їхніми відмінними, але себе стисло доповнюючими характерами. Проте, й це природне тяготіння двох полів до себе, ця взаїмна надія на обопільну поміч у поборюванні всіх перепон, які зустрічають люди на дорозі життя.

Друга причина — це бажання продовжувати людський рід на землі, не тому, щоб полишити по собі наслідників земських дібр, але щоб виховати нових визнавців правдивої віри. Задля тої ціли бажали подружжя й наслідства старозавітні патріярхи, як це виразно виходить зі слів, які звернув ангел до Товії: «Візьми дівчину зі страхом божим, ведений радше бажанням дітей, як розкоші, щоб ти в сімени Авраама осягнув благословення в дітях». (Товія 6, 18). Вкінці бажання продовження людського роду на землі було причиною, чому Господь установив подружжя. Звідси видно, яким страшним злочином є намагання подругів перешкодити цьому так природному, як і Божому призначенні супружжя. Ці намагання рівняються вбивстві людини. В цьому випадку вони є ще більше злочинні, бо він (зародок, чи плід) є заслабий, немічний, щоб могти в якийнебудь спосіб боронитися від злочинних рук своїх власних родичів. Третя причина — це ця що прийшла по первородному грісі, задля котрого чоловік утратив первісну невинність і попав у боротьбу, яка ведеться між змислами й розумом. Полягає вона на тому, що чоловік боїться тої страшної боротьби зі самим собою, проти пожадань змислів. І тому він вступає в подружні зв'язки, що звільняють його від тої боротьби й позволяють чесно заспокоювати змислові бажання. Бо їх (ті змислові бажання) Господь якраз зложив нате, щоб людину до певної міри спонукати до продовжування людського роду, а за тим піднятися того важного й незвичайно відповідального обов'язку виховування дітей на правдивих християн. Знає про те й св. ап. Павло, тому й каже: «Не ухиляйтеся одно від другого, хіба що за (обопільною) згодою на (якийсь) час, щоб ви пробували в пості й молитві, й знову сходіться разом, щоб сатана не спокутував вас вашою неповздержаністю.» (1 Кор. 7, 5). А що справді подружжя має бути середником проти змислових побажань виходить зі слів того самого св. Павла: «Задля (уникнення) нечистоти, нехай кожен має свою жінку й кожна нехай має свого мужа...» (1 Кор. 7, 2).

Ті три причини мають бути рішаючими для тих, що хотять вступити в подружню звязь, тобто коли хотять дійсно жити по божому, тобто так як Годиться дітям божим, наслідникам Небесного Царства. Не противиться святости подружжя, коли хтось із інших оглядів жениться, чи виходить заміж; йдеться лише про те, щоб ті мотиви не противилися цілям цієї Божої установи. Хтось може в виборі судженої керуватися чи її красою, чи товариською принадністю, чи богацтвом, чи освітою, чи симпатією. Це видно вже хоч би з того, що Святе Письмо цілковито не ганить патріярха старозавітного Якова за те, що той волів радше гарну Рахиль. як каправу Лію. (Бут. 29, 17).

Християнське подружжя є святим Таїнством

Коли ж тепер глянемо на подружжя як святе таїнство установлену Христом Спасителем, побачимо, що воно набирає багато більшої вартості. Бо супружжя природно взяте має на меті приведення на світ людини, мудре єство, підчас коли супружжя як таїнство має на меті готовити Богові нових визнавців, Його дітей, наслідників неба. Ба, Спаситель, бажаючи узмисловити людям Його любов до святої Церкви й цю стислу злуку, яка є між ним а нею, за порівняння взяв не що іншого як супружжя. На тій особлившій любові, що панує між мужем і жінкою й на тій найбільше стислій злуці між двома людськими єствами, поясняє свою любов і свою злуку зі своєю святою Церквою. То ж і не диво, що Святе Письмо не раз порівнює Спасителя до жениха, а Церкву до

невісти.

Свята Церква спираючись на науці св. ап. Павла боронила завжди таїнственну природу супружжя. Він бо виразно говорить про те в листі до Ефесян; «Чоловіки любіть своїх жінок, як і Христос полюбив Церкву і себе віддав за неї, щоб освятити її, очистивши купіллю води в слові... Так мусять мужі любити своїх жінок, як свої тіла, бо хто любить жінку, любить самого себе. Бо ніхто ще ніколи свого тіла не зненавидів, а годує й гріє його, як і Господь Церкву. Тому, що ми є членами Його тіла, від Його тіла й Його костей...» (Ефес. 5,25; 5,28). А далі додає: «Тому й покине чоловік свого батька й матір і пристане до своєї жінки й будуть двоє в одному тілі. Таїна ця є велика, я ж розумію в відношенні Христа до Церкви.» (Ефес. 5,31). Це останнє має означати, що ця таїнственна злука між мужем і жінкою, злучених супружжям, має бути образом тої таїнственної злуки, яка існує між Спасителем а Церквою, що її Він оснував.

Повище наведене місце св. ап. Павла в листі до Ефесян, де він напоминає мужів, щоб любили своїх жінок як самих себе, вказує на ідеал такої любови: любов Спасителя, якою Він любить свою святу Церкву, так що своє життя віддав за неї, щоб очистити її з гріхів і зробити святою. З другої сторони ми всі, тому що є членами містичного Тіла Христа, творимо щось одне, Проте, й із того згляду подруги повинні взаїмно любитися й спомагати себе в їхньому спільному житті. Коли вглянемся в змисл того, що святий апостол хотів у цьому місці сказати порівнюючи супружу звязь до звязі Ісуса з Церквою, мусимо сказати разом зі святими Отцями, що як Спаситель є головою Церкви, так само й чоловік є головою тієї маленької спільноти, якою є родина. Як Церква підчиняється у всьому Христові й слухає Його, так само й жінка повинна бути послушна у всьому мужеві.

Тридентійський Собор твердить, що це таїнство символізує добре ласку, яку уділяє. Бо Христос своїми страстями й смертю на хресті заслужив подругам ласку, щоб їхню природну любов підняти до надприродної, щоб помогти їм виконувати обов'язки, які взяли на себе, заключаючи подружжя. І вони скріплені Христовою ласкою люблятьcя взаїмно, уникають усякої недозволеної любови, заховуючи чистим їхнє супруже ложе.

Гідність Християнського Подружжя

Християнське подружжя стоїть без сумніву о небо вище від усяких інших так поганських подруж, як і подруж Старого Завіту. Вже навіть погани бачили в подружжі щось божественного, бо ж дійсно божеською є спроможність співпрацювати з Богом у Його творчому акті й приводити на світ живі єства, які крім живого тіла мають ще й живу Богом сотворену душу. Тому вже й погани вважали гріхом усякі, надужиття, як приміром: чужоложство, ЧИ ІНШІ прогріхи проти ШОСТОЇ Заповіді.

В жидів подружжя було вже чимсь вищим, бо їм обіцяв був Бог, що з їхнього роду вийде Мессія, великий пророк, Спаситель світу. Покоління патріарха Авраама мало принести благословення цілому світові (Бут. 12,3; 18, 18); тож і великою честю уважали вони спромогу приводити на світ дітей, з яких колись мав взяти свій початок Ісус Христос, Відкупитель світу. Але й їхнім подружжям бракувало того, що має сьогодні християнське подружжя, тобто таїнственної ласки.

З подружої практики те право, яке воно мало в жидівському народі бачимо, що воно далеко відійшло від святости й гідности, яку мало мати згідно з гадкою Творця. Як знаємо багато жидівських патріярхів і святців жило в полігамії, вправді допущеній Богом, але не намірів. Пізніше впало воно ще один ступінь нижче, знижуючи жінку до ролі певного роду речі, бо вистарчало мужчині дати їй «відпустку» (розвідний лист) і вже їхнє подружжя уважалося розв'язаним. (Второзак. 24, 1). Проте, Ісус уневажнив цю практику, привертаючи подружжю давню нерозривність: «Мойсей через ваше жорстокосердя дозволив відпускати ваші жінки; з початку ж так не було. А я казку вам: що хто розведеться зі своєю жінкою, хіба що за прелюбодійство й ожениться з іншою, прелюбодійствує (чужоложить), а хто ожениться з розведеною, той прелюбодіє (чужоложить).» (Мат. 19, 8).

Що до многоженства, то хоч його Бог і допустив, все таки воно противиться дальшим цілям природи под ружжя. Зі слів святого Письма: «...для того покине чоловік батька й матір і з'єднається зі своєю дружиною й будуть обоє в одно тіло .. » (Мат. 19, 5) виходить, що Господь установив злуку лише двоє, а не більше людей. Цю правду потверджує інше місце: «Хто відпустить свою жінку й ожениться з іншою, чужоложить із нею; і коли жінка покине свого чоловіка й віддається за іншого, чужоложить.» (Мк. 10, 11). Проте, якщо би мужчинам було дозволено мати більше жінок, вони не були би чужоложниками, якщо би взяли собі більше жінок. Тому й ті погани, що по звичаю свого краю мають більше жінок, коли навертаються до Христової віри, мусять відступити всі свої жінки, а оставатися лише з одною, тою, яку взяли собі за жінку на початку.

Нерозривність Християнського Подружжя

Зі слів Спасителя про подружжя можна завжди доказати його нерозривність. Бо якщо би розвідний лист у жидів справді розв'язував подружжя тоді жінка відпущена (розведена), коли би вийшла заміж за другого, не була би по словам Спасителя чужоложницею. Ані той, що відпустить жінку й ожениться з другою, не був би

чужоложником: «Хто відпустить власну жінку й ожениться з другою, чужоложить.» (Лк. 16, 18). Тому подружу звязь може розв'язати тільки смерть одного з подругів, як про те пише св. ап. Павло: «Жінка є зв'язана законом, доки живе її чоловік; як же ж умре її чоловік, вона вільна йти за кого хоче, тільки в Господі.» (1 Кор. 7,39). Або на іншому місці: «Жонатим заповідаю не я, а Господь; Жінка нехай не розлучається з чоловіком. Коли ж розлучиться, то нехай буде без чоловіка, або нехай із чоловіком помириться; та й чоловік, щоб з жінкою не розлучався.» (1 Кор. 7, 10). З тих слів виходить, що святий Павло позволяє жінці відійти від свого чоловіка, однак під тою умовою, що вона остане без мужа. На таку сепарацію Католицька Церква не позволяє, хіба що з дуже важних причин.

Однак ті церковні закони, що до нерозривності подружжя, нехай не здаються декому за дуже важкі, подібно як колись апостолам, що були виховані в дусі розривності жидівського подружжя. В подружжі потрібно класти вагу на духове споріднення подругів. А ті духові добра не набуваються сейчас, а ле одержується через довше співжиття подругів. Далі, нерозривність подружжя сприяє спокоєві й моральному пожитті подругів. Бо якби оставала одна лише вільна хвірточка звільнитися від подружніх зв'язків, тоді напевно подруги із-за благої причини чи прикрості робили б пекло в хаті, щоб мати причину подаватися про розвід. Коли ж однак вони знають, що подружжя є нерозривне, тоді уникають усяких причин, що приводять до незгоди й сварок між супругами. А навіть і сепаровані від себе, знаючи, що не можуть за нікого вийти заміж, чи оженитися, дуже легко улягають намовам приятелів, чи родичів і повертають назад, щоб надалі жити в подружжі. Парохи повинні дуже часто пригадувати подругам ті повні людського вирозуміння слова св. Августина: «Чому муж не хоче прийняти жінки, яку приймає Церква: чому жінка не хоче простити мужеві, який чужоложив, але кається, від тої хвилі, коли йому простив Христос?» (Про Супруг чужоложників. 2, 6). А біблійна фраза: «дурень той, що держить чужоложницю...» (Пословиці 18, 22) говорить тільки про тих, що чужоложать і не хотять покаятися. З повище сказаного виходить ясно, що християнське подружжя стоїть багато, ба без порівняння, вище від супруг поган, чи від подруж жидів.

Овочі Таїнства Подружжя

Розрізняємо три добра таїнства Подружжя: потомство, віра й таїна. Тими трьома добрами подружжя нейтралізує три блуди; на які натякає св. ап. Павло словами: «Як же й оженишся, ти не згрішив; як і діва віддасться, не згрішила; та горе по тілу матимуть такі, а ж вас щаджу,» (1 Кор. 7, 28), а також ті полові зносини, що поза супружжям є недозволені, грішні; в супружжі однак вони мають свою шану, тому що служать до Богом призначеної цілі до приведення на світ дітей.

Першим добром подружжя, це потомство, діти, що їх у подружжі супруги мають. Це добро подругів було так велике в очах апостола Павла, що він сказав: «Жінка спасеться приводженням на світ дітей...» (1 Тим. 2, 15). Це очевидно не відноситься лише до матеріяльного чи радше фізичного приводження на світ потомства, але також до всього, що злучене з вихованням дітей на правдивих членів Церкви, наслідників Небесного Царства. Проте, й сейчас додає апостол такі слова: «...коли пробуватиме в вірі та любові й святості з чистотою...» (1 Тим. 2, 15). Тому й свята Церква напоминає: «Маєш діти? Повчай їх і нагинай від днів їхнього дитинства...» (Еккл. 7, 25. Пров. 13, 24; 23, 13). св. Павло навчає про виховання дітей у своїх листах до Ефесян 6, 4 й до Колосян 3, 20. Книги святого Письма, як Кн. Товія, Йова й письмо Святих Отців подають дуже гарні приклади такого святого подружого життя й божого виховання дітей.

Другим добром це віра, вірність. Тут не йдеться про цю віру, що її обіцяє Христові кожний, хто хреститься. Йдеться тут про вірність подружу, чи радше про збереження тої супружої вірності, яку собі подруги взаїмно віддавали й присягали перед представником святої Церкви — священиком. Бо подружою присягою супруги віддають собі вдасть взаїмно над своїми тілами, так що не сміють пізніше віддавати свого тіла другому, бо вже владу над ним має подруг. Це випливає зі слів першого чоловіка Адама, що їх пізніше апробував у своїй Божій науці Ісус Христос: «Тому й покине чоловік свого батька й матір і пристане до своєї жінки й будуть двоє в одному тілі.» (Мат. 19, 5). Подібно це виразно виходить і зі слів св. Павла: «Жінка вже не має власти над своїм тілом, а чоловік; так само й чоловік не має власти над своїм тілам, але жінка.» (1 Кор. 7, 4). Тому й не диво, чому такі страшні були кари в Старому Завіті за чужоложство: «Коли чоловік чужоложить із заміжньою жінкою, коли зчужоложить із жінкою свого ближнього, смертю мусить покарати перелюбника й перелюбницю.» (Левіт 20, 10; подібні: Левіт 20, 11-21). Вірність подружжя вимагає від супругів, щоб вони були злучені особлившою, святою й чистою любов'ю, щоб любилися не як чужоложники лише тою низькою, звірячою любов'ю, але щоб між ними панувала така любов, яка є між Ісусом Христом, а Його святою Церквою. Цього вимагає від подругів Святе Письмо: «Мужі любіть ваші жінки, як Ісус Христос полюбив свою Церкву...» (Еф. 5, 25). Він бо любить її безмежною, безкорисною любов'ю, що дбає лише про добро Церкви.

Третім добром це таїна, таїнство, що полягає на нерозривній супружій звязі, бо Ісус заповідав жінкам, щоб не полишали своїх мужів, а коли віддаляться (відсепаруються) від них, щоб вдруге не виходили заміж, і щоб по змозі як найскоріше годилися із ними. Від мужчин знову вимагає Спаситель, щоб не проганяли своїх жінок (1 Кор. 7. 10). Тому що подружжя, як Таїнство проображує таїнственну звязь, яка існує між Ісусом Христом і

святою Церквою і тому що Спаситель ніколи не розлучається з нею, треба, щоб й жінка не могла ніколи розлучитися зі своїм чоловіком.

Подружі Обов'язки

Щоб подружжя могло існувати в спокою й любові, треба опридiлити обов'язки подруга й подруги, так як вони були описані в святих писаннях верховни х апостолів Петра й Павла: (1 Петр. 3, 1; Рим. 7, 2; 1 Кор. 7; Еф. 5, 22; Кол. 3, 18).

Муж повинен поважати й цінити свою жінку, як людину рівну собі в усьому. Вже в книзі Буття, Адам назвав Еву товаришкою: «Жінка, яку Ти мені дав за товаришку...» (Бут. 3, 12). Святі Отці навчають у своїх писаннях, що Ева не була взята ні з ніг мужчини, ні з його голови, але з його боку, на знак, що вона не є ні нижча від чоловіка ні вища від нього, але в усьому йому рівна й як такою має бути признана. Вона мае його слухати, бо Бог віддав її чоловікові як помічницю в ділі продовжування людського роду тут на землі. Мужчина, тому що його Бог наділив рухливим розумом і фізичною силою, вже зі своєї природи, як батько родини повинен старатися своєю працею подбати про все, щоб його родина могла існувати й розвиватися. Проте, до нього належить подбати про середники до життя, а заразом він повинен забезпечити їхнє життя перед небезпеками, які чигають на його рідню. Вкінці він має проводити родиною, дбати про виховання моралі в родині й уважати, чи кожний член родини точно виповняє наложені на нього обов'язки.

Жінка по словам св. ап. Павла має бути віддана своєму мужу й має слухати його в усьому, тому що він є назначений Богом на голову цілої родини. Бо муж навіть недобрий, побачивши примірну поведінку своєї жінки, її любов до нього й до дітей, не зможе опертися й буде мусити полюбити її. Проте, жінки повинні тямити, що не вишукана фризура, модне вбрання чи церізні мальовила на обличчі зможуть притягнути мужа. Його притягають вартості душі жінки, що ніяк не можуть укритися в їхньому подружому співжитті. Як мужчина є образом сили й права в родині, так жінка є огнищем родинної любови. Вона це наче сонце родини, що в її лучах мають приходити на світ і розвиватися найбільш ніжні цвіти світу, дрібненькі діти, з яких пізніше мають вирости правдиві почитателі Христа. Щасливі ці діти, які мали справді люблячу й побожну матір, що навчила їх любити й шанувати не тільки земського, але передусім небесного Отця Бога. Щасливі ті діти, які зросли в теплі матірної любови й без труду навчилися не боятися Бога, але любити Його; а так само призвичаїлися повинуватися Його законові, пізнавши з оповідань і навчань матері його красу й Його користь для людини. Мати вже з природи є вчителькою своїх дітей, бо вони від приходу на світ через цілий час ранньої молодости остаються під її виключним доглядом, і в цьому часі, коли їх навчається з любов'ю, вони можуть без труду все собі добре засвоїти. Зрештою й сама природа подбала про те, бо дала матері майже безмежну любов до своїх дітей, а заразом невичерпну терпеливість і повну посвяти жертвенність для них. Це були би обов'язки жінки як матері.

Знову її обов'язки як подруги були би бути послушною мужеві у всьому: коритися йому як голові родини й не старатися противитися його зарядженням. Тому що жінки перевишають мужчин великодушністю свого серця й силою любови, повинні любити своїх мужів, як вони їх, та повинні повинуватися їм у всьому, що не противиться християнським чеснотам.

Обряди Таїнства Подружжя й подружні перешкоди

Що до уділення таїнства Подружжя, Тридентійський Собор видав особливші приписи, від яких узалежнив важність цього таїнства. Та вони е особливо призначені для отців парохів, тому не будемо тут про них подрібно розводитися.

Увагу однак так священиків, як і всяких виховників треба звернути на іншу дуже важну справу в виховуванні вже більше дорослих дітей: треба завжди й невтомно повторяти їм, що супружжя це щось дуже високого. Проте, до нього треба приготовлятися, живучи чесно й чисто й збуджуючи в своєму серці повагу й пошанування до протилежної статі. Тому й не вільно дівчатам чи молодцям ні удержувати ні розпочинати жодних так званих фліртів, чи зносин під позором будучого подружжя, коли про нього й не думають. Потрібно завжди навчати їх, що подружжя заключені де-інде як у церкві у присутності священика, не є жодними подружжями, але звичайним чужоложством. Бо Тридентійський Собор постановив, що супружжя має бути заключене в церкві перед уповажненим Церквою священиком у присутності відповідного числа (двох) свідків, за попереднім прослідженням чи женихи є під кожним оглядом вільні й здібні стати подругами.

Тому що це таїнство дуже важна в суспільному житті Церкви й тому що вона має багато перепон, які роблять її чи неважною (розриваючі перепони) чи недозволеною (перешкоджаючі перепони), священикові треба бути дуже добре обізнаним із тими перепонами. Перепони можуть бути: споріднення крові аж до третього ступеня бічної лінії, чи споріднення духові (між хресним батьком і охрещеним), перепона публичного згіршення, чужоложства і т. п.).

Вступаючі в подружі зв’язки повинні приступати до них із переконанням, що не заключають якусь угоду людську, але що приступають до заключення акту божого, який вимагає чистоти душі й великої побожности, як про те свідчать різні приклади патріярхів Старого Завіту. Вони приступали до зв’язків подружих із великою святістю, хоч у них подружжя не було ще таїнство, як у Католицькій Церкві.

Передусім належить упоминати молодих людей, щоб вони не вступали в супружі зв’язки без відома їхніх родичів, чи проти їхнього розумного спротиву. Давніше супружжя між людьми заключували самі родичі й діти були переважно щасливі. В нинішних часах, вже інші звичаї й діти самі собі вибирають суджених. Все таки годилось би, щоб діти в виборі супруга чи супруги слухали ради своїх родичів, людей досвідчених, які знають добре, що подружжя то не забавка, але відвічальний, незвичайно важний у своїх наслідках крок. Так що ап. Павло висловився ось як: «Хто віддає свою дочку, добре робить, а хто не віддає, краще робить...» (1 Кор. 7, 38).

Що до вживання подружжя, то одно потрібно завважити й вщепити в серця подругів, а іменно, щоб не вживали його виключно задля пристрасти, але передусім із огляду на цілі, які поставив супругам Творець подружжя — Господь Бог.

Треба пригадати подругам слова св. ап. Павла: «Се ж кажу вам браття, що час короткий, і щоб ті, що мають жінки, були начеб їх не мали...» (1 Кор. 7,29). Чи як навчає св. Єронім у своєму писанні проти Йови 1, 49: «Мудрий муж розумом повинен любити свою подругу, а не пожаданням. Нехай нормує свій гін пристрасти й нехай не дасться ним змусити до зносин. Бо немає нічого більш поганого, як любити свою подругу як чужоложницю.» А тому, що всяке добро походить від Дателя всяких дібр Бога, тому не раз треба повстриматися від зносин подружих, щоб віддаватися молитві, св. Отці дораджують, щоб подруги здержувалися від подружих зносин принайменше на три дні перед прийняттям Святого Причастя, а також частіше в час святого Великого Посту. Так поступаючи подруги побачать самі зріст Божої ласки в собі, збільшення подружого щастя й подружої любови, коли в своєму подружому житті дадуть себе вести вірою просвіченому розумові, а не звірячому пожаданні.

Кінець другої частини.

Частина третя

Декальог — десять заповідей Божих

Значіння Декальогу

Господь Бог, сотворивши Всесвіт, дав йому сталі закони, що мають кермувати й нормувати його дальший розвиток. Ті закони мають служити до кращого й совершеннішого розвитку. Вони є неначе продовженням Божої сили діючої в матерії. Ті закони в природі, так звані природні закони, (тому що діють у природі, в матерії, яка не має розуму як рівно ж у звірят), діють із абсолютною певністю й стремлять до своєї цілі непомильно. Бо в матерії, як уже сказано, подібно як і в звірят, тому що в них немає розуму, немає й свобідної волі, яка могла би опертися цьому стремлінню й попрямувати якоюсь іншою дорогою.

Лише в виїмкових випадках Господь ухиляє чи зносить ділання відвічних законів і робить чудо, що як уже знаємо може бути поза, понад чи навіть проти природних законів. Таке чудо однак Господь не робить завжди, але тільки тоді, коли хоче показати людям, що Він є паном, володарем усього. Причиною такого особлившого й особистого встрявання Бога в порядок всесвіту є й можуть бути тільки якісь моральні вартості, що їх Творець має на цілі.

Подібно як мертвій і звіриній природі Господь дав певні норми, закони, що мають вести їх до совершенства, так Він дав закони розумним єствам на землі, тобто людям. Та є велика різниця між одними й другими. Бо коли Божі закони в мертвій матерії і у тваринному світі непомильно доводять до призначеної їм цілі, в розумних єствах вони вже не можуть ділати непомильно. В них вони залежні від свобідної волі людини й залежно від неї вони є заховувані чи не заховувані. Щоб однак і в залежності від людської волі Господь осягнув свою ціль, попри закон Господь установив ще й санкцію, тобто нагороду за його виповнення, чи кару за його невиконання. Такої санкції немає й не може бути в законах, які нормують мертвою матерією, чи тваринним і рослинним світом. Камінь кинений вгору не може ніяк втриматися, але мусить впасти на землю; дерево не може не тягнути соків із землі й наложити собі піст. Подібно й звірі не може не шукати поживи, коли воно голодне, чи не може не втікати від сильнішого від себе ворога. Зате чоловік, який у своїх діланнях керуватися розумом, може хоч і голодний відмовити собі їжі (піднятися голодування), чи може не робити того, до чого тягнуть його смисли чи які інші гони (природні пристрасті). Проте, Бог мусив до закону додати ще й санкцію, яка би, морально сказавши, змушувала, спонукувала людину добровільно стреміти до свого вдосконалення.

Та попри санкцію закону, що як уже сказано абсолютно не змушує людину до виповнення наказу природного закону (який походить від Бога, як Творця), чи Божого, закону (який походять від Бога, найвищого Законодателя), Бог осягає свої пляни навіть проти волі людини. Він навіть спротив людини, тобто гріх, уміє звернути на добро. Божих плянів ніхто знищити ні спинити не може. А той, хто намагається противитися їм, шкодить лише сам собі. Хоч би такий приклад виявляє ясно, що злоба людську, яка старається зупинити біг Божих плянів, виходить не лише на некористь злобним людям, а пособляє Божим плянам: намагання жидів викрити пророцтво Спасителя, що Він по трьох днях воскресне, причинилося лише до поширення цієї правди, бо ця сторожа, що стояла при дверях гробу доказала лише правдивість воскресіння Ісуса. Ніхто не міг би відважитися підступити до запечатаного гробу померлого Спасителя, як коло нього сторожили озброєні жовніри. Проте, зникнення тіла Спасителя й перестрах жовнірів доказують найкраще ділання надприродної Божої сили. Так само як і переслідування й убивання визнавців Христа й рівночасне поширення Христової віри доказують цілому світові, що засновник святої Церкви мусив бути Богом і що Його сила діяла й далі ще діє в Церкві.

Сотворивши людину, Господь виписав у його серці свій закон. Він дав йому совість, яка легко читає в цьому божому кодексі. Ніхто не може оправдатися перед Ним, коли не поступає згідно з тим законом і не стремить до свого власного вдосконалення. Все таки, тому що людська, первородним гріхом ослаблена, природа мала би труднощі як про це свідчить історія людства), Господь дав людям ще особливший свій Божий закон, що його зібрав коротенько в Десяти Заповідях — у Декальогу. Він є, як каже св. Августин, коротеньким зібранням усіх законів та нормує ціле життя людини. На горі Синай Бог приказав Мойсееві вирізьбити їх на двох кам'яних таблицях і переховувати в «Скрині Завіту», що була в ізраїльській святині підніжком Ягве. Ті заповіді відносяться, чи радите нормують любов людей до Бога й до ближнього, яка є синтезою всіх заповідей і всіх навчань жидівських пророків, післанців Бога-Ягве до ізраїльського народу.

Тому, що Декальог є лише коротенькою синтезою науки побожного життя, священики вже в жидівському народі, а тим більше в Христовій Церкві мають за обов'язок поясняти цей закон вірним і в той спосіб

наставляти їх на дорогу життя, як про те навчає пророк Малахія: «Бо уста священика мають хоронити знання й із його уст ждуть люди закону; бо він післанець Господа небесних сил». (Мал. 2,1). Як кажу, ті слова відносяться тим більше до священиків Нового Завіту, тому що вони багато ближче стоять до Бога й мають зростати в силі діянням Святого Духа (2 Кор. 3, 17). Сам божественний Спаситель сказав, що вони мають бути «світлом світу» (Мат. 5, 14), мають світити передусім тим, що є в темряві, навчати невіжих, виховувати дітей (Рим. 2, 19). А передусім мають наставляти на дорогу правди тих, що з неї поблудили, та й навчати їх, як мають жити, щоб знову не попали в гріхи. «Браття, хоч і впаде чоловік у який гріх, ви наставляйте такого духом покори, доглядаючи себе, щоб й вам не бути спокушеними.» (Гал. 6, 1). Вкінці тому, що вони є суддями в таїнстві Покаяння, найперше самі мусять знати точно Божий закон, щоб могли не лише судити всякі проступки проти нього, але також, щоб знали, яку пораду дати тим, що сповідаються, щоб вони могли його заховати. Вони як учителі вірних мають по словам св. Павла проповідувати, повчати й наставляти на правильну дорогу: «проповідуй слово, настоюй у час і не в час, докоряй, погрожуй, благай з усякою терпеливістю й наукою.» (2 Тим. 4, 2). І вони дійсно мусили цілий час слідити й наставляти людей на дорогу Божого закону, бо люди звичайно: « ...не слухають здорової науки, а вибирають собі вчителів по своїм похотям, підхліблені слуханням (таких людей, що їм пособляють)» . (2 Тим. 4, 3). Проте, щораз упоминає ап. Павло: «Це говори, напоминай, і докоряй із усяким повелінням...» (Тит. 2, 15).

Походження Декальогу

Декальог, або Десять Заповідей Божих походить, як уже видно зі самої назви, безпосередньо від найвищого Законодавця Бога. Тож нічого не значить, що говориться у листі до Галатів, що його передали людям ангели. «Що ж тоді закон? Задля проступків додано його, доки прийде насіння, якому обітовано; (і той закон) уряджений ангелами рукою посередника...» (Гал. 3, 19). Це вже видно з того, що закон є лише узовнішненням того відчування людського духа, який розрізняє між добром і злом, між чесним і нечесним. Тобто. Божий закон є лише узовнішненням закону природного, що його вложив у людське серце Бог, Творець людської природи. А що Творцем людської природи, а з нею й природного закону є Бог, тож Він мусить бути також Творцем його узовнішнення, бо воно є тотожне з природним законом.

Господь, даючи закон Мойсееві, не дав йому щось нового, але радше привернув до давнього блиску те, що людська, первородним гріхом звихнена, природа затемнила й скривила. Тому й ми не повинні глядіти на ці заповіді, як такі, що прийшли до нас через пророка жидівського народу Мойсея, але як на узовнішнення природного закону, який є виритий у нашому серці. Тож і не диво, що Ісус Христос говорить: «Не думайте, що я прийшов знівечити (знести) закон або пророків, не прийшов я знівечити, але сповнити.» (Мат. 5, 17). Отже, ніхто не сміє ухилятися від нього, поясняючи собі, що новозавітні люди не мають в’язатися законам, що його Мойсей дав жидам. Творцем закону є сам Бог, як про те Він сам говорить, надаючи Декальог:«Я є Господь Бог твій...» (Ісх. 20, 2); чи «Якщо я є панам, то де ж є пошана до мене?» (Мал. 1, 6). А що Бог є однаковий для всіх людей, Проте, якщо Він дав свій закон людям, то й зобов’язує до його захования. Тож усі без виїмку мають підчинятися йому.

Розважання над цією правдою, що Творцем закону є сам Бог, повинно спонукати вірних не тільки до його точного заховування, але також до вдячности Йому за те, що Він ясно пояснив нам, у який спосіб маємо виконувати Його святу волю. Святе Письмо дуже часто славить Божу доброту за те, що дав людям такий скарб (Декальог), а заразом закликає їх, щоб вони признали цю доброту й ласку Господа. «Гляди, я навчив вас установ і присудив, як заповідав мені Господь Бог мій, щоб ви сповняли їх серед землі, що до неї прийдете. Пильнуйте ж і сповняйте їх! Бо це мудрість і розум ваш перед очима народів, що чутимуть усі установи й казатимуть: Цей великий народ дійсно мудрий і розумний народ. Бо, де на світі такий великий народ, в якого був би так близько Бог, як Господь Бог наш, у всьому, про що тільки закличемо до Його. І який це великий народ, що в нього установи й присуди такі справедливі, як увесь цей закон, що його Я вам оце поставив.» (Втор. 4, 6). І дійсно Мойсей міг так говорити до вибраного народу, бо Ягве схилявся до нього, роблячи його своїм народом. А що доперва маємо говорити ми, де Господь є вже не «паном», але хоче бути нашим батьком? Де той всемогучий Сотворитель робить нас своїми улюбленими дітьми, приходить до нас, щоб замешкати в нашому серці, стати поживою нашої душі? Дійсно до «жодного народу так не наблизився Господь і не об’явив своїх Таїн кожному.» (Пс. 147, 10).

Божі заповіді не є важкі, бо Господь крім заповідей дає ще й свою ласку, щоб чоловік міг виконати це, чого від нього вимагає Господь» (1 Йо. 5, 3). А хоч би й були для декого важкими, головно для того, що їх довший час не заховував, тоді він може сказати разом із святим апостолом Павлом: «Все можу в Христі, що мене покріпляє». (Филип. 4, 13). Чи як про цю правду висловлюється св. Августин, кажучи: «Хто може очеркнути, як річ неможливу для людини любити доброго Творця, улюбленого Отця, а рівночасно побіч любити своє власне тіло у своїх власних братів? Проте, той, хто любить, той сповняє закон.» (Звичаї Церкви 25). А Господь вимагає від людини сповнення закону, тому що по словам св. Бернарда не'можна було вимагати від людини чогось більше справедливого, більш гідного й пожиточного. Проте, й подивляючи безконечну Божу доброту, кличе: «Що це за єство є той чоловік, що Ти хочеш, щоб Тебе любив, і ще грозиш важкими карами, коли хтось не хоче того

робити, начеб вже не було безконечною карою Тебе не любити? Коли ж однак хтось покликується на неміч своєї природи, щоб міг любити Бога, безконечне Єство, тоді можна йому відповісти, що Господь, який вимагає від людей любови, вливає в їхні серця спромогу любити Себе при помочі Святого Духа, якого посилає Бог Отець у їхні серця, коли вони Його про те просять. (Лк. 11, 13). Тому й справедливо молиться св. Августин: «Дай те, чого вимагаєш, і вимагай, що лише хочеш...» (Конф. 10, 19). По спасительній смерті Ісуса Христа до нашої розпорядження стоять усі ласки. Сила диявола вже назавжди зламана заслугами Спасителя: Проте, й нічого тепер боятися й ніяка заповідь Божа не може бути так важкою, щоб чоловік скріплений ласкою Христа не міг її виконати.

З другої сторони люди можуть дуже легко переконатися як великим нещастям для них самих є незахования Божого закону. Бо поминувши те, що закон є виданий тільки на добро тих, що для них виданий і що його невиконання потягає за собою недорозвиток так тілесних як і духових сил, то ж, хто його переступає, нищить свою власну природу, бо закон має наказувати куди й як належить провадити. Апостол Павло ганив довір'я жидів, що вони вже тим самим, що належать до вибраного народу, спасуться перед Богом: «Обрізання ніщо й необрізання ніщо, а виконання Божих заповідей...» 1 Кор. 7, 19). А в другому посланні до Галатів, повторивши цю саму гарну гадку, додає, що в Ісусі Христі має значення лише нове ст воріння, іншими словами, що Церква цінує лише того, хто кермується у своєму житті Божими заповідями (1 Гал. 6, 15). Бо найкраще любить Бога той, хто заховує Його заповіді: «Хто мене любить, заховує мої заповіді...» (Йо. 14, 21). Чоловік може з безбожного стати праведним, якщо в своїх починаннях кермується законами Божими. Та й ніхто не може статися із безбожника праведним, коли не має наміру повинуватися законам, що їх сам Господь дав людям.

Овочі Декальогу

Про користі, що випливають із захования Божого закону говорить Святе Письмо в багатьох місцях. А цілий 118 псалом є одною похвальною піснею Божого закону, головно із-за того, що дозволяє чоловікові вдосконалюватись та задля цього, що через нього можна наблизитися до всесовершенного Єства — Бога, слідуючи за закликом самого Ісуса: «Будьте отже совершенні, як і Отець ваш Небесний є совершенний...» (Мат. 5, 48). Бо Божий закон що по словам Святого Письма викликає подив у поган, є якраз висловом безмежної мудрості й доброти Бога, який, об'являючи через нього свої гадки й свою святу волю, провадить наші ноги дорогою правди й життя. (Пс. 18, 8). Тож і не диво, що ті що заховують Божі заповіді, відзначаються мудрістю, бо Божий закон підносить мудрість людини. Бог дав таку силу своєму законові, що він навіть нелітним дає мудрість. Вони при помочі Божого закону, пізнають Божі таїнства, що без нього навіть найбільш учені мужі не могли б у жоден спосіб пізнати. Закон і його захования вливають у серця душевну радість вдоволення, так що вже навіть за життя можна мати нагороду за виконання Божих заповідей.

Зрештою, чоловік повинен заховувати закон не лише тому, що він служить для його виключного добра, але також тому, що його чоловікові дав і зобов'язав заховувати сам Бог, найвище Єство. Творець людини, що з тієї причини має право домагатися послуху й виконання своєї волі. Як ми вже бачили всі інші створіння без жодного спротиву повинуються законам, що ними кермують, і які походять від того самого Творця. Виходило б, що людина., цей цар усього земського творива, повинен тим більше повинуватися Божій волі. Бог міг був змушувати нас до виконання своєї волі, так як Він змушує мертву природу, рослини, чи звірята. Що Він не захотів так само змушувати й людину, то свідчить лише про Його безмежну доброту й любов до людини. Це повинно бути тільки товчком до кращого виповнення Божої волі. Зрештою Господь хоче, щоб ми добровільно виконували Його волю, тільки задля нашого власного добра. Бо якби Він змушував нас до цього, ми не мали б перед ним жодної заслуги. Коли ж однак ми самі добровільно виконуємо Його волю, вислуговуємо собі невичерпні скарби ласк перед нашим небесним Батьком. Виразно каже св. пророк: «Велика нагорода є, о Господи, за захования Твоїх заповідей.» (Пс. 18, 12). Бо таке захования обнимає не лише земське вдоволення, але передусім вічну нагороду в небі, яка жде кожного, хто тут на землі поступав згідно з Божим законом. (Второзак. 28, 3; Мат. 5, 12). Там віддасть Господь усім великою, вщерть виповненою мірою (Лк. 6, 38) за точне виконування того, шо Господь приказав.

Установа Декальогу

Хоча тих Десять Заповідей Бог дав щойно Мойсееві на горі Синай, вс е таки вони вже перед тим існували як неписаний закон у серцях людей. Ба вже від самого початку сотворення людини, Господь давав закони, що з бігом часу розвинулись у цю совершенну форму. Першим прародичам Господь Бог дав заповідь не їсти овочів із заказаного дерева. Ноєві дав знову інші заповіді, як у справі жертв, здержання від Їдження крові і т. п.; аж вкінці повний, хоч загальний нормуючий, закон зібрав у своїх Десяти Заповідях.

Поручивши жидівському народові захования свого закону. Господь береже його за те в цілій дорозі. Разом із народом стереже Він і свого закону, бажаючи, щоб той незмінений, не засмічений поганськими додатками дійшов до Його справжнього, обіцяного народу, наслідника всіх Його пророцтв до християн. В тому часі Він не лише хоронить ізраїльський нарід перед поганами, але й його самого хоронить перед поганством. Своїми

чудами й пророцтвами повчає його, що Він сам одинокий є правдивий Бог і що Йому одинокому належить безоглядний послух і почитання. Коли ж цей нарід у своїй мандрівці сходив із дороги правди, забував свого Бога, тоді Він карами, різними нещастями привертав його назад до себе та провадив далі аж: до того часу, коли післав на землю нового вчителя свого одинокого Сина, Бога-Слово. Він уже не посередник, вже не якийсь пророк, але сам Бог, сама Божа Мудрість прийшов на те, щоб людей не лише навчити словом, але й приміром, як належить повинуватися Богові, як належить заховувати Його закон. Та Божественний Спаситель не лише вчить нас, як заховувати Божі Заповіді. Він понадто вислужив нам ласки, які помагають нам без надмірного труду виповняти те все, чого від нас вимагає Бог Отець.

Проголошення Декальогу

Декальог зачинається словами: «Я є Господь Бог твій, що вивів тебе з землі єгипетської, з дому неволі.» (Ісх. 20, 2). Так Господь Бог, найвищий Законодатель проголошує офіційно свої святі заповіді, в яких Він вмістив свою Божу волю у відношенні до людей, на те, щоб вони знали, чого вимагає від них Творець їхньої природи. А заразом тим законом Він дає їм вказівки, як вони мають осягнути найвище совершенство так тіла, як і духа.

Господь дав цей закон жидівському народові, а через нього й усім людям. Він у своєму провидінні вибрав той народ і в ньому переховав правдиву віру в одного правдивого Бога. Господь опікувався жидівським народом не якраз тому, начеб він був найчеснішим, чи може найсильнішим, чи може начеб він відзначався якою іншою чеснотою. Якраз противне, це було одно із найбільш незнатних племен. Що до свого характеру нарід впертий, непослушний, важкий до провадження, підпадаючий під поганські впливи, як це видно з його історії. Все таки Господь вибрав собі його за свій нарід якраз тому, що він такий незначний, такий негідний Божого провадження, щоб на ньому показати свою всемогучість, свою любов до людства. А з другої сторони вибравши жидів, Господь хотів побудити й інші кращі народи до суперництва з ними, щоб й вони пізнавши Його всемогучу правицю й Його невичерпну любов і терпеливість у провадженні ізраїльтян і самі захотіли схоронитися під Його всемогучі, опікунці крила. Подібно, як святий Павло каже, що той сам Господь пізніше, коли жиди не прийняли Спасителя, як свого Мессію, побуджує їх (жидів) до суперництва й навернення покликанням поган до своєї Церкви.

Господь Бог, який особлившим способом опікувався жидами, все таки допустив, що їхні патріярхи, предки довго мандрували по землі, терпіли різні переслідування зі сторони поган, зносили важку неволю тільки на те, щоб навчилися, що ця земля це не їхня вітчизна, але радше місце їхнього вигнання. Те Він час до часу своєю всемогучою правицею в изволяв їх із неволі, а карав тих, що гнітили й гнобили Його народ. В цей спосіб показував, що Він, хоч на час допустив на них годину проби, все таки завжди пам’ятає про них і може вивести їх із найбільшого нещастя, вирвати з рук навіть найсильнішого ворога. Він допускав неволю других народів, щоб навчити жидів, що володіння над ними їхнього Бога є без порівняння легше від володіння людей. «Одначе вони будуть йому слугами (єгипетського царя Сузакима), щоб пізнали, що то значить служити мені, а що служити земським царям.» (2 Пар. 12, 8).

Через 400 років Господь обіцював Ізраїлеві, що з нього виведе Мессію, Спасителя вселенної. Держав його цілий час у тій надії й сподіваннях, стараючись цією надією й вірою приготовити його в якийсь спосіб на прихід свого одинокого, улюбленого Сина Ісуса Христа. А держав їх так довго, бо Він хотів, щоб людство тільки на Нього одного покладало свої надії й ждало від Його доброти та Його Божої любови, виповнення всіх тих обіцяних дібр, що Він уже обіцяв прародичам у раї.

Місцем проголошення Декальогу була гора Синай. Було це якраз незабаром по виході жидів із єгипетської неволі. Вони добре тямили важкі часи в єгиптян, а заразом і всі ті добродійства й чуда, що для них зробив Бог-Ягве, випроваджуючи їх із неволі. Проте, був то якраз найбільше відповідний час,'щоб цьому народові, який зазнав стільки добродійств, дати закон, який би в’язав його перед Богом; чи радше сказати, який би нормував відносини народу до їхнього Царя й Освободителя — Бога. Люди, коли не мають жодної помочі від людей, як стоять самі серед труднощів і небезпек, звичайно звертаються до Бога, як до одинокого помічника, що може їх визволити із усіх турбот. Так само й жиди, коли почулися здалеку від людей, серед пустині, здані одиноко на милосердя Боже, що їх кормило й напувало в пустинях, серед яких блукали, були якраз найкраще приготовані до прийняття Божого закону. Вони, силою факту, чи радше силою обставин, були змушені звернутися до Бога, що приймає їх за свій нарід, обіцяє свою опіку й запровадити їх до медом і молоком текучої землі, а в заміну за свою опіку жадає заховування Його заповідей, виповнювання Його святої волі. Господь вибрав цю хвилю, коли народ був опущений, бо тоді чоловік найкраще повинується, як про те згадує Святе Письмо: «Кого Він хоче вчити знання? Кого проповіддю на розум приводити? Хіба тих, яких перестали годувати молоком від грудей, що їх мати відлучила від грудей»? (Іс. 28,9).

Словами: «Я є твій Господь Бог» висловлює Бог цю правду, що Він одинокий є Творцем і Законодателем, бо від Нього всі мають життя й вдержуються при житті. То ж не диво, що псальмопівець кличе: «Прийдіть, поклонімося Йому богомільно, приклонімо наші коліна перед Господом, що нас сотворив. Бо Він наш Бог, а ми

народ Його пастви й стадо Його руки.» (Пс. 94, 7). Коли б так люди завжди пам’ятали на ці слова Господні, не допускалися би напевно так легко гріхів.

Дехто вправді зі слів: «Я є Господь що вивів тебе з землі єгипетської, дому неволі» хотів би доводити, що ці слова, а з ними й цілий Декальог відносяться виключно до жидів. Та тих слів не належить брати дуже дослівно. Коли ж однак їх візьмемо в цьому значенні, як визволення з важкої неволі, тоді й до нас можна дуже легко примінити ті слова. Бо нас усіх Господь вирвав із багато важчої неволі, як єгипетська неволя, а саме з неволі диявола, із оков гріха й то гріха первородного, а далі із усяких особистих гріхів, змиваючи їх божественною ласкою в святому Хрещенні. На цю правду натякає одне місце в пророка Єремії: «Проте, надходить уже час, каже Господь, що вже не казатимуть: Так певно, як живий Господь, що вивів синів ізраїльських із Єгипту. Але: Так певно, як живий Господь, що виводив синів ізраїльських із північної землі й із усіх земель, куди їх був повиганяв; бо я ще заверну їх у землю, яку я дав їх отцям. Тимчасом пошлю многих рибалок говорить Господь, щоб їх повиловлювали» (Єрем. 16, 14). Милосердний Бог Отець післав свого одинокого Сина, щоб той зібрав усіх розпорошених його синів, щоб увільнив їх від неволі й навчив служити Йому одному правдивому Богові. Спираючись на цю правду, що Христос визволив нас від гріха, питає св. ап. Павло: «Ми, що вмерли для гріха, як можемо ще жити в ньому?» (Рим. 6, 2). Ми вже не належимо до нас самих, але ми стали власністю Божого Сина, що своїми страстями й смертю нас-викупив, звільнивши від важкої неволі гріха. Тому й вільні тепер ми повинні стати справді добрими оруддями справедливости, добра на дорозі до святости.

Перша Заповідь

Не матимеш інших богів крім мене. (Ісх. 20, 3)

Подвійне значення цих слів

Декальог, як вже було сказано, включає заповіді, що в першій мірі відносяться до Бога, чи радше нормують відносини людини до його Творця й Подателя всякого добра. Щойно на другому місці вони нормують відношення людини до ближніх, тобто до таких же розумних сотворінь, як він сам. Тому однак, що кожне наше діло, як і ціль нашого життя, має мати на приміті тільки й виключно Бога, цей зворот до створіння, до нашого ближнього, має бути задля Бога. Тому то й каже найперша й найважливіша заповідь Божа, що її повторяє пізніше Ісус Христос: «Любитимеш Господа Бога Твого всім серцем твоїм, всією твоєю душею й всією твоєю силою...» (Второзак. 6, 5; Мат. 22, 37; Мк. 12, ЗО; Лк. 10, 27). Це значить, що ціле людське єство має бути зайняте тільки своїм Творцем, а все інше має уважати як щось другорядного, й стреміти до нього тільки в залежності від цієї першої цілі, любови Бога.

На заповідях, чи радше на таблицях Мойсея, були розміщені приписи наступні: на першій були вириті три заповіді, що відносяться до Бога, а на другій сім заповідей, що нормують відносини людини до ближнього. В першій заповіді заключається позитивний і негативний закон. Бо слова: «Не матимеш інших богів крім мене» включають у собі таке: 1) поважатимеш мене одного, як правдивого Бога 2) не почитатимеш інших богів.

В своїй першій частині ця заповідь містить закони віри, надії й любови. Проголошуючи Бога непорушним, незмінним, завжди однаковим, визнаємо Його тим самим правдомовним, самою правдою. Тож самозрозуміле, що ми мусимо абсолютно вірити Його словам. Коли розважимо Його всемогучість, Його доброту й дбайливість про свої створіння, передусім, людей, тоді, чи зможемо не любити Його, того доброго Отця, Учителя всякого добра? Це є причиною, чому Святе Письмо у введенні до заповідей Божих уживає тих слів: «Я є твій Господь,» тобто твій Володар, твій Пан. Друга частина заповіді є: «Не матимеш інших богів крім мене.» Господь Бог уживає тих слів не для пояснення, начеб ці перші без них не були ясні, тобто слова: «Я є Господь Бог твій...» Ясною є ця правда, що є тільки один Бог, тільки одне Єство само від себе є можливе й більше таких єств бути не може. Але знаємо, що в тих часах жиди жили серед народів, що були поганами, тобто покланялися різним творивам, як: сонцю, місяцеві, звіздар, громові, воді, огневі й т. п., і їх мали за божества, тобто за єство, що сотворило вселенну й усе те, що є на ній. Проте, Господь так ясно підчеркує цю правду, що Він і тільки Він одинокий є Богом, а все інше, що народи почитають, це тільки творива Його рук. Тож і образою правдивого Бога є почитати їх таким культом, який належить одинокому Богові, Творцеві всього. Жиди не раз ішли за прикладом поганських народів і забували про правдивого Бога й почитали із поганами сили природи, а то й різних божків, що їх собі виробляли з дерева, заліза чи міді. Тому й Бог мусив у своїй першій заповіді так підчеркати цю правду про існування тільки одного правдивого Бога.

Як із досі сказаного видно, ця перша заповідь є найважливішою заповіддю тим, що каже нам почитати Бога, як нашого найвищого володаря. Він є нашим творцем і подателем усіх тих дібр, що їх маємо. В нашому серці мусить зродитися пошана до цього найвищого, най совершеннішого Єства, від якого ми в усьому залежимо. Ця пошана мусить бути без порівняння вища від тієї, що її віддаємо царям чи іншим начальникам держав. Бо Бог, це найперше Єство, Єство найвище, само від себе, від якого все походить і залежить так у своєму починові як і в дальшому існуванні. Бог привів нас на світ, сотворюючи нас із нічого. Через ціле життя удержує нас при існуванні, бо як знаємо, ми без Його помочі ані одного кроку ні одного віддиху зробити не годні. Тож цілком справедливо Бог може вимагати від усіх своїх сотворінь, щоб за ті всі добродійства признали Його своїм найвищим Паном і почитали більше, як усе інше в світі.

Прогрішаються проти тієї заповіли ті люди, які не мають трьох богословських чеснот: віри, надії й любови. Бо без них християни — це наче погани. Ба навіть ще гірші від них, тому що погани не вірять із-за незнання, а безвірні християни, хоч і знають, не хочуть вірити. Грішать проти тієї першої заповіли, також і ті, що вірять у сни, вірування, чари й тим подібні небилиці. Ці повір'я походять ще з поганських часів, коли то люди думали, що все твориво кругом них це божества, що мають силу шкодити чи помагати людям залежно від того, як люди їх почитають. Ці повір'я це очевидно наслідки первородного гріха. Вони найперше є ознакою що природа людська, тому що не є сама від себе, але залежна від свого Творця — Бога, завжди відчувала цю залежність, мусила мати Бога. А з другої сторони доказують, як низько може впасти людина, коли втратить віру в свого правдивого Бога-Творця! Чи не бачимо, що погани почитали навіть стовбурі дерев, чи статуї, тобто діла власних рук, приписуючи їм силу правдивого Творця? Такі погани не перевелися ще й досі, бо ще навіть у двадцятому столітті люди вірять у сни, чи в прерізні ворожби, начеб вони могли зробити що-небудь більше як інші, чи мати якусь надприродну силу, яку має тільки одинокий Бог. Переступають цю заповідь і ті, що тратять надію на милосердя Боже й думають, що вони не зможуть спастися. Бо коли Бог сказав: «Я не хочу смерти грішника, але хочу, щоб він навернувся й жив...» (Єзек. 33, 11), коли Він дав стільки доказів своєї безмірної, Божої любови до

людства, то дійсно або нерозумним, або злочинним мусить бути цей чоловік, що всупереч таким ясним, таким наглядним запевненням самого Бога, відвічної Правди, ще сумнівається, що Бог хоче його спасіння. Очевидно Він хоче також, щоб чоловік старався заслужити на вічне щастя своїм праведним життям, своєю працею. Та й неможливою справою є, щоб той, хто дійсно хоче спастися й справді старається жити так, як того хоче Бог, не одержав від Бога вистарчаючих ласк і не спасся.

Грішать проти першої заповіді ті люди, які довіряють тільки своїм власним силам, чи своєму здоровлю, чи своєму богацтву. Найперше все те не їхнє, а другого боку, що воно може їм помогти, коли прийде час, в якому вони те все втратять та й не буде в кого шукати помочі. Зрештою й ті всі богацтва походять від Бога й якщо люди покладаються на них, заперечують тим самим цю правду, що вони одержали те все від Бога. Це очевидно є кривдячим для цього доброго Подателя усяких дібр, що лише хоче признання, тобто, що те все, що ми маємо, це Його дар. Коли ж чоловік не хоче признати, що те все тільки Боже добродійство, тоді себе самого ставить наче божка й стає новітнім поганином, який твердить, що він сам є богом, а все інше, що існує, має тільки йому одному служити. А це є той сам гріх гордости й зарозумілости, що через нього Бог скинув перших ангелів із неба.

Почитання Святих

Почитанню Бога не противиться почитання святих, мучеників, божих угодників і всіх тих, що їх Церква проголосила святими, тобто такими, що зараз перебувають у небі, в вічному щасті, в огляданні триєдиного Бога. Щось подібного, як у державі почитання різних урядників, губернаторів і т. п., цілком не противиться пошані, що її має кожний громадянин супроти того, що є начальником держави. Так само й почитання тих людей, що більше або менше близько дійшли до найсовершеннішого Єства-Бога не противиться почитанні самого найсовершеннішого Божого Єства, від якого кожний святий має свою святість. Очевидно що святим, навіть самій Пречистій Діві Марії не віддаємо того самого почитання, що його віддаємо одному, одинокому Богові. Бога почитаємо як нашого Творця, від якого ми в усьому залежимо. Святих почитаємо лише в залежності від Бога, як наших заступників перед Його престолом. Коли читаємо в святому Письмі, що ангели відкидали почитання від людей, то це значить, що вони відкидали таке почитання, яке належало тільки одному Богові. Приміром, як хтось хотів приносити ангелам жертву, бо жертвою приказав Бог почитати тільки себе самого, твоїх, що мають. «А я Йоан, що бачив це і чув, і коли я чув і бачив, упав я поклонитися перед ногами ангела, що мені це показував. І каже мені: ні, глянь, бо я слуга, твій товариш і братів твоїх пророків і тих, що хоронять слова книги: Богові поклонися.» (Апок. 22, 8). Той сам Дух Святий каже на іншому місці: «Богові одному честь і слава» (1 Тим. 1, 17) — все таки на другому місці приказує почитати родичів і старших» (Ісх. 20, 12; Второзак. 5, 16; Лев. 19, 32). Бог не противиться почитанню людей, ба навіть сам приказує в своїй четвертій заповіді: «Шануй Твого батька й матір...», а у Святому Письмі можна знайти багато місць, де люди святі кланялися своїм царям. (Бут. 23, 7. 12; 42, 6; 1 Сам. 24, 9). Коли отже Бог не противиться почитанню родичів, чи царів, то не може й противитися почитанню святих, що своєю гідністю перевищують всіх царів. Святі, це найближчі Богові єства. Його найкращі слуги, яких заслугами послуговується свята Церква, випрошуючи в них заступництва перед престолом Всевишнього. їхні молитви й просьби відвертають від нас Божий гнів і вимолюють для нас конечні до спасіння ласки. Вони наші заступники, як про те свідчить книга пророка Даниїла (Дан. 10, 13). В ній говориться, що кожна околиця має свого ангела (заступника) перед престолом Всевишнього, який приносить людські молитви й пр осить в Бога ласк. Сам Ісус Христос потвердив цю правду, кажучи, що ангели маленьких дітей стоять завжди перед Божим престолом, глядячи в лице триєдиного Бога (Мат. 18, 10). До них отже, треба всім звертатися й у них вимолювати заступництва. Як читаємо в книзі Буття, вже патріярх Яків просив у ангела благословення й не хотів його пустити, аж доки той не дав йому бажаного благословення. (Бут. 32, 24-29). На іншому місці згадується про таке ангельське благословення: «Ангел, що вирятував мене від усякого лиха, нехай благословить ці хлоп'ята...» (Бут. 48, 16).

Отже, з того всього виходить, що почитання святих божих угодників ніяк не зменшує почитання Бога. А прохання звернені до них не зменшують надії на Боже милосердя, але противно підсичують її. Бо ми знаємо, що в доброго Бога маємо наших заступників, яких Він радо вислухує, зате, що вони в своєму земському житті виконували Його святу волю. Таке почитання потверджує Нікейський і Тридентійський Собори і багато св. Отців Церкви.

Почитання святих, божих угодників потверджує ще й той факт, що в Церкві витворилась вже традиція такого почитання мучеників, яких кров переховували й на гробах яких відправляли Служби Божі. Ті гроби були й є ще до сьогодні жертовниками, на яких приноситься безкровну жертву. Тому й сьогодні, щоб можна відправляти Службу Божу, треба або мати посвячений жертовник, у якого середині є вмуровані мощі святих, або, коли Церкви чи радше престолу не посвятив єпископ, тоді в латинському обряді треба мати камінь із вмурованими в ньому мощами, а в візантійському — треба мати антимінс. Зрештою Святе Письмо почитає праведних людей (Еккл. 44) і тим самим дає людям до зрозуміння, що й вони повинні їх почитати.

Що святих треба просити й молитися до них, виходить хоч би з цього, що ми одержуємо дуже багато ласк якраз

завдяки їхньому заступництву, завдяки їхнім молитвам, чи їхнім заслугам, що їх собі вислужити перед Богом у туземному житті. Бо коли в небі настає велике свято й радість задля одного наверненого грішника (Лк. 15, 7), тож самозрозуміло, що ті всі святі, які люблять своїх живучих ближніх і хотять, щоб й вони втішалися тим самим щастям, просять Господа про них і то тим більше, коли бачать, що люди з надією звертаються до них про їхню поміч і заступництво. Деякі люди однак закидають, що Господь сам особисто вислуховує людей і для Нього не треба посередника, бо Він сам, що є найближче кожного чоловіка (всюдиприсутній), може безпосереднє почути й вислухати прохань поодиноких людей. Воно правда, що Господь не потребує посередників, ба навіть не потребує й наших прохань, бо знає краще від нас самих про наші потреби; все таки Він каже нам, щоб ми просили. Так само по словам св. Августина, Бог не все дає свої ласки без заступництва котрогось із святих. (Про Ісход, кн. 149). Як приміром у Святому Письмі говориться, що Господь подарував провину цареві Авімелехові задля молитов праведника Авраама (Бут. 20), чи іншому задля, молитов Йова (Йов 42). Зрештою й на інших місцях Святого Письма бачимо, що люди, яких хвалить Святе Письмо, як ось сотник, (хоч сам стояв багато вище від жидів що до віри й уповання на Бога), просять заступництва перед Ісусом Христом, щоб той задля їхніх просьб, наприклад, уздоровив хворого слугу (Мат. 8, 10; Лк. 7, 9). Ми маємо вправді лише одного посередника, що своєю смертю й своїми муками поєднав нас із розгніваним Бог-Отцем (Рим. 5, 10), який увійшовши до неба й засівши по правиці Бог-Отця не перестає просити за нас і заступатися за нас (Євр. 9, 12). Це ще однак назначить, що ми вже не маємо звертатися до інших святих із просьбою, щоб й вони заступалися за нами. Коли б ми не сміли просити кого іншого за заступника, як Ісуса Христа, тоді й св. ап. Павло не міг би просити своїх братів у Христі, щоб вони молилися за нього й випрошували в Бога ласк для нього: «Благаю ж вас браття Господом нашим Ісусом Христом і Любов'ю Духа, помагайте мені молитвами за мене до Бога, щоб вибавитись мені від непокірних у Юдеї й щоб моя служба в Єрусалимі була приємна святим.» (Рим. 15, 30). Як видно не тільки святі в небі можуть заступатись за нами, але також і праведники, що ще живуть. Та й їхнім заступництвом в нічому не зменшується слава одинокого заступника Ісуса Христа, тому що вони всі злучені з Ісусом у Містичному Тілі й лише Його заслугами можуть випросити що-небудь у Бог-Отця.

Хто ж далі може перечити, що не належить звертатися з нашими мольбами до святих, просячи їх про заступництво, коли сам Бог стільки чудес діє на їх гробах для тих, що до них про таку поміч звертаються? Чи ж у той спосіб сам Бог не потверджує найкраще, що Він хоче, щоб люди брали собі їх за заступників, щоб через них випрошували собі в Нього ласк? Як із історії Церкви знаємо, в ній ніколи не бракувало святих людей, що своїм діткненням, молитвою, ба навіть своєю одіжжю, або, як святі апостоли, навіть тінню уздоровляли хворих. Тож, якщо за їхнього життя Господь, задля них робив такі чуда, чи ж по смерті Йому вже не милі ті самі особи, що за життя були такі милі? Чи ж по смерті, коли вони своїм життям заслужили собі на вічне щастя, Він вже не хоче вислухати їхніх просьб, хоча за Їхньої земської мандрівки вислуховував їх? Ба, що більше, коли тут на землі так почитав їхні одежі, чи їхні кості, що ними уздоровляв хворих, то чи ж Він не вислухає їхніх просьб по смерті, коли вони перед Його престолом просять за своїх братів на землі? На доказ цього, що Господь мав у почитанні навіть мощі своїх угодників, крім сьогоднішніх часів і цілого ряду чуд впродовж історії католицької Церкви, наведемо доказ із Святого Письма де згадується, що случайно наднесено мертвого чоловіка й як тільки його мертве тіло діткнулось костей пророка Єлисея, мертвий ожив. (2 Царств. 13, 21).

Заборона божих образів

«Не робитимеш собі кумира, чи подоби того, що на небі вгорі й того, що на землі знизу й того, що в водах і під землею. Щоб ти не припадав ниць перед ними й не служив їм.» (Ісх. 20, 4).

Деякі вчені кажуть, що ті слова творять для себе осібну заповідь. Інші знову твердять, що вони включаються в першій, чи радше відносяться до першої, св. Августин однак твердить, що вони вправді є різні від першої заповіді, все таки до неї відносяться й до неї належать. (Про Кн. Ісх. 71). Загальна гадка в католицькій Церкві є ця, що ті слова таки належать до першої заповіді. Це виходило б хоч би й із того, що доперва по них приходять слова нагороди за виповнення закону й кари за його переступлення.

Тими словами Господь не заборонював людям плекати штуку різьбарства чи малярства, бо як знаємо Він сам навіть приказав вирізьбити на ковчегу примирення чи радше на скрині завіту постаті Херувимів із розпростертими крилами (Ісх. 25, 18; 1 Царств 6, 23; 2 Парап. 3, 7), або мідяного вужа (Чисел 21,8). Господь Бог заборонив тими словами почитання тих предметів людської штуки, начеб вони були богами.

Проти тієї заповіді прогрішаються ті люди, що вірять начеб у різних статуях чи ідолах замешкувало божество, чи якась надприродна, Божа сила й задля цього належить почитати їх культом таким, яким почитається самого Бога. Вже Святе Письмо не раз ганить поган за те, що вони вірять, що в їхніх ідолах замешкує божество й звертаються до них із проханням, щоб їм помагати в бі ді чи в нещасті. В інший спосіб прогрішаються ті, що хотять творами штуки зобразити божество, начеб людська рука могла зобразити те, чого навіть дух зрозуміти не може. Бо чи ж може матерія зобразити те, що є чистим, найсовершеннішим Духом? св. Іван Дамаскин кличе так: «Хто може описати Бога, що не підпадає під смисли, не має тіла, не може бути описаний жодним описом,

чи змальований яким-небудь зображенням. (Віра Православна 4, 16). Ще ширше розводиться над тим другий Нікейський Собор (Акти 3 і 4). Прегарно передає цю правду апостол поган кажучи, що люди знеславили Божу славу, віддаючи її в знищимих образах людей, птиць, чотироногів чи вужів, (Рим. 1, 23) і почитаючи, як божество, ті подоби. Так само й Ізраїльтяни, що кликали перед золотим тельцем: «Гляди Ізраїлю, це твій бог, що вирвав тебе з єгипетської землі...» (Ісх. 32, 4). Святе Письмо називає їх ідолопоклонниками, бо вони звели Божу славу до границь травожерної тварини. (Пс. 105, 20).

Заборонивши почитати яке-небудь поганське божество, Господь заборонив також виробляти з бронзу чи якого іншого матеріалу зображення божества. Про те говорить пророк Ісаія: «До чого уподібнили ви Бога? Чи який образ зробите з Нього? (Іс. 40, 18). Що сьомий Собор добре інтерпретував цю заповідь видно хоч би з того, що в пізніших місцях Святого Письма пророк Мойсей звертаючись до народу й бажаючи схоронити його перед ідолопоклонством, каже таке: «Пильнуйте ж добре ваших душ, бо не бачили ви дійсної постаті в той день, як із полум'я промовляв до вас Господь на горі Хореб, щоб ви не зледащіли й не почали робити собі тесаних постатей, на подобу якоїсь постаті, постать жіночу чи чоловічу...» (Второзак. 4, 15). В той спосіб розумний законодатель Мойсей навчав свій народ, щоб той не зробив собі подоби Бога-Ягве й не почав віддавати тій подобі цю саму честь, що її має віддавати одинокому Богові.

Користі з почитання святих Ікон

Свята Церква, що вже з давніх давен почитала святі ікони не вважає, що таке почитання є переступленням Божого закону, який каже: «Не робитимеш собі кумира, чи подоби того, що є на небі вгорі, й того, що на землі внизу й того, що в водах і під землею...» (Ісх. 20, 4). Вона позволяє представляти особи Пресвятої Тройці під деякими видами. Очевидно, сьогодні ніхто не є такий наївний, щоб думав, що так виглядає Бог, чистий Дух, як Його представляють прерізні малярі, чи різьбарі в своїх архитворах. Все таки дещо правдивого мають ті образи, що представляють Бог-Отця як старця. У книзі пророка Даниїла говориться про Бог-Отця як про «ветхого днями — давнього днями», що сидить перед відчиненими книгами: «А після всього бачив я, що поставлено престоли й засів давній днями, одежа на ньому була біла наче сніг, а волосся на його голові, як чис та вовна» (Дан. 7, 9). Тим образом Святе Письмо об'являє вічність і безконечну мудрість Божу, що знає навіть найтайніші гадки людські, всі їхні діла, щоб могти їх по справедливости осудити. Ангелів представляємо собі як прегарні крилаті істоти. Крилаті, тому що вони мають представляти ту скорість, із якою вони виконують Божі прикази.

Вони є посередниками між Богом і людьми і після нашої гадки вони мусять бути крилаті, щоб могли переносити скоро прикази з високого Неба на землю. (Євр. 1, 14). Голуб є символом, що має представляти християнам Святого Духа, як також вогненні язики, тому що в таких видах Святий Дух появився людям у видимий спосіб. (Мат. 3, 16; Мк. 1,10; Лк. 3, 22; Йо. 1, 32; Діян. ап. 2, 3).

Тому що Ісус Христос і Його Пресвята Мати мали людську природу, то ж самозрозуміло, що їх вже цілком об'єктивно можна представляти в людських постатях. І як бачимо вже з найдавніших часів християни все малювали їх і почитали їхні ікони. Те почитання ікон-образів головно на сході було таке велике, що коли повстали єретики, поборники ікон і почали їх нищити, а почитателів ікон убивати, грецький клир у Візантії під проводом своїх єпископів виступив проти них у обороні святих ікон. Наслідком тої боротьби маємо в східних, а головно в Візантійському обряді «Іконостас». Свята Церква, поборюючи єресь іконоборців, чи іконоклястів, робила щось противного до того, що вони голосили, тобто почала чим раз то більше підчеркувати важливість почитання святих ікон. Вона виставляла їх на солеї до почитання людям. З цього опісля витворилася ціла стіна прегарних ікон, що представляли події з Нового і Старого Завітів.

Самозрозуміле, що Церква хоче, щоб вірні почитали святі ікони. Та очевидно, ми, почитаючи їх, не почитаємо цього куска паперу, чи полотна ні малюнку, але, почитаючи ікону, ми почитаємо ту особу, яку ця ікона представляє. Ми, люди, що маємо змисловодухову природу, потребуємо чогось, що помагало би нам пригадувати собі особу, що її хочемо почитати й неначе держало наші смисли й нашу фантазію у скупленні. А що до цього найкраще надається обра3, який пригадує нам дану особу й у той спосіб, держачи подобу тої особи перед нами, перешкоджає нам розсіватися. Образи помагають передусім дітям легше й скоріше затямити біблійну історію. А навіть і старшим є дуже помічні, тому що наша пам'ять краще задержує в тямці те, що перейняла кількома смислами, тобто зором і слухом. Святі ікони в Церкві мають за завдання вказати людям, що вони знаходяться в святому місці, а крім того пригадуванням тих святих осіб мають спонукати вірних до такого ж самого, святого життя.

Кара за переступлення Першої Заповіді

«...бо я Господь Бог твій, ревнивий Бог, що караю беззаконня отців на дітях у третьому й четвертому поколінні тих, що мене ненавидять. І роблю добро тисячам поколінь тих, що мене люблять і заховують мої заповіді.» (Ісх. 20, 5). Цю «санкцію» Божого закону ста вить Господь сейчас по першій заповіді, тому що вона найважніша зі всіх. Але ця санкція, хоч і стоїть на самому початку, відноситься до всіх інших заповідей. Ставить її Господь

також у своєму законі, тому що як мудрий законодатель хоче, щоб люди виповняли закон. А тому що люди — це свобідні створіння, та якщо би не було загрози кари, чи надії на нагороду, не дбали б про закон і його не виповняли б. Тому Господь бажаючи спонукати їх до заховання своїх святих заповідей дає санкцію закону: нагороду за його заховання, а кару за його переступлення. Це не є одиноке місце, на якому Господь грозить карою за переступлення закону, а обіцює нагороду за його заховання, їх є багато більше розкинених по цілому святому Письмі. Коли візьмемо під увагу лише Новий Завіт, знайдемо вже в Матея: «Коли хочеш мати життя вічне, заховуй заповіді». (Мат. 19, 17). «Лише той, хто сповняє волю мого Отця, що на небі, увійде до Царства небесного.» (Мат. 7,21). На іншому місці знову: «Всяке дерево, що не приносить доброго овочу порубається й вкинеться у вогонь» (Мат. 3, 10). Або: «Хто сердиться на свого брата без причини, на того буде суд...» (Мат. 5, 22). І вкінці: «Якщо не простите людям їхніх провин," то й Отець ваш небесний не простить вам ваших провин» (Мат. 6, 15).

Тут ще належить згадати, що є дві категорії людей і до них примінюється Боже провидіння, даючи свої санкції. Одні люди, це справді добрі, які ясно видять і признають всі ті ласки, які через цілий протяг їхнього життя Господь робив для них. Вони є вдячні за них доброму, безконечному Єству та з любови до Нього виповняють всі заповіді, їм лежить на серці Божа слава й віддають її, визнаючи, що все те, що вони лише мають, походить від Бога всемогучого й доброго Подателя всякого добра. Тих Господь заохочує до ще більшої ревности в стремлінні до Божої слави обіцянкою вічної нагороди, видіння того всесовершенного Єства, що його, не видячи, славили за життя. Других же непослушних і впертих, які лише задля страху перед вічними карами держаться Божого закону. Боже Провидіння страшить якраз тими карами, що їх ждуть за невиповнення Божого закону, за відступлення від тієї дороги, що веде напевно до вічного життя. Тому не диво, чому Господь уживає подвійної санкції. Навіть у тому Він примінюється до людини й його природи та на всякі лади старається захоронити його перед погубою.

Санкція

Зглядом людської природи Господь звертає до них санкцію в тій цілі, щоби заховували Його святий закон. Він передусім грозить карами, кажучи, що Він є Господь сильний і грізний Перед Його карою не можна нігде втікнути, перед Його гнівом немає де скритися. Вже псальмопівець, цар Давид каже: «Де ж я втікну від Твого духа, де скриюся від Твого лиця?» (Пс. 138, 7). Проте, грішник мусить колись застановитися над своїми гріхами й спитати себе, що буде, як йому прийдеться станути перед лицем того всемогучого й грізного Бога? Такий страх не раз помагає грішникові вирятуватися від гріха, бо кара, що висить над ним, каже йому забути на коротеньку втіху, що гріх приносить зі собою. А з другої сторони, хто з надією на Божу поміч старається поконати всі перешкоди, які зустрічає на дорозі до Бога, тому нічого боятися ворогів спасіння: «Господь моїм світлом і моїм спасінням, кого мені боятися» (Пс. 26, 1). Другою справою, що має спонукати людей до заховування Божих заповідей — це те, що Господь є заздрісним паном. Деякі люди думають, що Господь Бог цілковито не цікавиться тим, як люди живуть. Вони кажуть, Його нічого не обходить те, чи люди заховують Його прикази, чи ні. З такого погляду на світ походять всі ті похибки, які люди не раз роблять. Бо коли б вони були переконані, що Бог цікавиться навіть найменшими речами, навіть кожним нашим кроком, тоді б вони так легко не грішили. Вони б знали, що за кожний хибний крок, за кожну неупорядковану гадку, треба буде колись здати рахунок перед тим строгим Богом, що читає в серці людини наче в розкритій книжці. Вони б усіма силами старалися уникати гріха. Господь Бог, це заздрісний Бог, це ображена Божа любов, яка школи не позволить на те, щоб хто-небудь ображував її безкарно, щоб хто-небудь безкарно віддалювався від неї далеко. «Бо ось погибнуть всі, що віддалилися від Тебе; Ти нищиш усіх, що спроневірившись, відхиляються від Тебе.» (Пс. 72, 27). Заздрість Божа, це ця дійсна Божа справедливість, що не може полишити безкарно душі, яка від неї віддалилася. Тут на землі вона об’являється деколи як безмежна любов до людей, що ніяк не хоче дати грішникові загинути, але мов би насильно тягне його до себе. Навіть між людьми не можна знайти такої великої любови, як ця, якою Бог любить свої створіння. Він не раз порівнує цю свою Божу любов до любови матері, батька, чи навіть до любови мужа, який любить свою подругу. Але як не раз батько чи мати проклинають свою дитину, так і Бог проклинає грішника, який ніяк не хоче зважати на всякі заходи Бога для його власного с пасіння. Вже навіть люди не раз палали гнівом на грішників, за те, що вони не заховували Божих законів, як ось приміром пророк Ілля: «Запалав я був ревністю про Бога Сава ота, бо сини Ізраїлеві понехали Твій заповіт, поруйнували Твої жертовники й постинали Твоїх пророків мечем...» (1 Цар. 19, 14). Так само й Ісус Христос кликав: «Ревність Твого дому з’їдає мене...» (Пс. 68, 10; Йо. 2, 17).

Однак треба належно розуміти ті кари, якими Господь грозить грішникам. Він вправді карає, але так, як добрий батько непослушного сина, а дійсно недобрих, як строгий суддя. Доказом цього є місце в пророка Мойсея: «Знай же, що Господь Бог твій є Богом вірним, який додержує завіт і ласку для тих, що Його люблять і додержують Його заповіді, по тисячі поколінь. А тим, що ненавидять Його, відплатить перед лицем їх, їм на погибель...» (Втор. 7, 9). Або на другому місці: «І сказав Ісус Навин до народу: Не зможете ви служити Господеві, бо Він святий Бог, Він Бог ревнивий; не стерпить вам ваших проступків і гріхів. Як покинете Господа й служитимете чужоземним богам, Він відвернеться від вас і зішле допуст на вас і погибель, так як передше посилав вам благодать.» (1с. Нав. 24, 19).

Це, що Господь каратиме грішників аж до четвертого покоління, не значить, що Він завжди карає нащадків за гріхи їхніх предків. Та воно значить, що Господь повинен би карати їхніх нащадків, бо така велика кара по справедливості належалася б за гріх. І ми знаємо з історії жидівського народу, що Господь не раз дарував кару батькам, хоча карав їхніх нащадків, щоб задоситьучинити Божій справедливості. Як приміром Він покарав гріх царя Давида на його синах, чи гріх царя Йосії на'його нащадках (2 Цар. 23, 19, 20; 2 Цар. 24, 3. В такий спосіб знаходять своє оправдання слова Святого Письма: «Душа, що згрішила, погибне...» (Єзек. 18, 4). В такому значенні розуміє ці слова св. Григорій, а за ним іде багато святих Отців: Хто відновляє зло свого грішного предка, є зв'язаний із ним також у його вині. А хто не наслідує, не несе рівно ж його морального спадку; тому то й злий син злого батька платить не лише за свої власні провини, але також за провини: свого батька, тому що не боявся прилучити до батьківської злоби й своїх власних провин, на які розгнівався Господь. Зрештою справедливою справою є, щоб той, хто перед очима суворого Судді не вагається йти дорогою грішного предка, був примушений спокутувати в цьому житті провини свого грішного предка.» (Моральна 15,51). Все таки Божа доброта перевищає без порівняння Його справедливість. Бо Він карає, але лише до четвертого покоління, щоб задоситьучинити, щоб направити захитаний, моральний порядок. Але зате нагороджує аж до тисячного покоління тих, що сповнюють Його заповіді.

Звідсіля й заключення: Бог хоче показати всім тим, що Його ненавидять, яким злом е гріх. Бо чи ж може бути щось більше злочинного, як: ненавидіти саму доброту, саму правду, саму любов? Ці слова відносяться до всіх людей, що яким-небудь гріхом ображують Бога. Ісус сказав виразно: «Хто має мої заповіді й їх зберігає, той мене любить; а хто любить мене, того полюбить мій Отець і я полюблю його й об'явлюся йому.» (Йо. 14, 21), Ясним отже є, що хто-небудь не виконує Божих заповідей, той тим самим: ненавидить Бога.

А друге заключення: ті всі люди, що хотять виявити Богові свою любов до Нього, скажуть її найкраще тим, що заховуватимуть Його святі заповіді. Бо ті, що дійсно люблять Бога, повинні з такою самою любов'ю відноситися: до Його всіх діл і до Його волі. А свою волю об'явив Господь у своїх заповідях. Тож той, хто хоче Його любити, нехай заховує Його заповіді.

Як прогрішуються люди проти першої Заповіді?

Поза прогріхами що про них вже говорилося в попередніх розділах, чоловік грішить проти першої заповіді ще й тоді, коли гріш ить проти трьох богословських чеснот: віри, надії й любови. Ці три чесноти одержують люди рівночасно з ласкою освячуючою й вони мають помагати їм жити так, як годиться дитині Божій, бо якраз ця ласка освячуюча робить нас прибраною, адоптованою, божою дитиною.

Щоб чоловік міг заховуватися відповідно в відношенні до свого Бога Отця, він мусить найперше Його пізнати. До цього помагає йому перша богословська чеснота, тобто віра. Вона найперше є снагою, що при її помочі чоловік приймає за правду те все, що Господь Бог об'явив, а свята Церква подає людям до вірування. Всі ті правди, які об'явив нам наш небесний Отець є призначені тільки для нашого особистого добра, для нашого вічного щастя. Самозрозуміле, що люди повинні в першій мірі знати дещо про свого небесного Отця. І про цю правду вчить нас Боже об'явлення, що його вірою приймаємо за правду задля Божого авторитету. Бог як безконечно мудре Єство все знає; як основа усякої існуючої й можливої правди» ніяк помилитися не може. Він є сама святість, Проте, мусить говорити правду й не може нас впроваджувати в блуд. Крім знання про Бога Отця, Боже об'явлення вчить нас про Боже провидіння супроти роду людського, а передусім про спосіб відкуплення цього роду й про спосіб, як кожний член людства може спастися, тобто осягнути свою ціль, свого Бога. Про те висловлюється Ісус Христос кажучи: «Бо це є вічне життя, щоб вони (люди) пізнали Тебе, одинокого правдивого Бога й того, кого Ти післав, Ісуса Христа.» (Йо. 17, 3)

Як діти небесного Отця люди повинні Богові довіряти, на Нього надіятися. На що ж люди надіються? Передусім на дві речі, а саме, що Господь Бог дасть їм обіцяне вже від початку їхнього існування Царство Небесне . А тому, що Господь Бог хоче, щоб люди самі своїми власними добрими ділами заслужили собі вічне щастя, то люди сподіються від Бога всіх тих ласк, які є для них конечними, щоб людські діла заслуговували на вічну нагороду в небі.

Діти, звичайно, люблять своїх родичів, бо вони найближчі й найбільше зичливі для них тут, на цій землі. Вони привели їх на світ, дали їм життя, а крім того через довгий час їхнього дитинства, аж до часу, коли вони вже змогли дбати про себе самих, дають їм все те, що їм потрібне до вдержання життя й до повного розвитку тілесних і духових снаг. Те все, що було сказано про родичів, відноситься до Бога в багато більшій мірі. Від Бога всі люди мають своє життя, своє існування, бо Він у першій мірі привів їх до життя, а їхні родичі щойно в другій мірі й залежно від життєдайної Божої сили. Від Бога люди мають усі середники до життя, які й добрий небесний Отець так щедро розділює між усіх. Та крім тих матеріальних проминаючих дібр, скільки то надприродних ласк злив всемогучий Творець на свої створіння? Він пішов так далеко, що захотів поділитися власним життям із своїми розумними створіннями-людьми. То ж самозрозуміле, що за ті всі добра, за цю Божу

любов, чоловік повинен любити свого Творця й свого Добродія.

Гріхи проти першої чесноти, проти віри

Проти першої заповіді провиняються ті люди, які грішать проти чесноти віри, а проти неї можна згрішити в потрійний спосіб. Люди грішать проти чесноти віри найперше тоді, коли: 1) не хотять, чи не дбають про те, щоб пізнати об'явлені Богом правди — тобто, коли не дбають, щоб їх вивчити й запам'ятати собі добре. Вони переступають правила чесноти віри далі, коли: 2) пізнавши об'явлені Богом правди й вивчивши їх, не вірять у них, тому що зрозуміння їх переходить спромоги їхнього слабого людського розуму. Вони відкидають ті правди, чи як кажемо не вірять у них, бо не можуть їх зрозуміти. Під кінець, вони прогрішаються проти чесноти віри тоді, коли: 3) знаючи об'явлені правди й віруючи, не визнають тієї своєї віри — тобто, коли не живуть так, як їм їхня віра приказує жити, заховуючи Божі заповіді, сповнюючи Його святу волю.

Пригляньмося тепер, чому люди прогрішаються, коли не заховують правил чесноти віри. Що до першої речі, тобто, що треба знати об'явлені правди причина є наступна: По що об'явив Господь свої правди? Згідно з першою заповіддю, люди повинні почитати Бога. Згідно зі заповіддю любови, люди повинні любити Бога цілим своїм серцем, цілою своєю душею й усіма своїми силами. А як же чоловік може виповнити ці заповіді, коли він нічого не знає про Бога? Як же ж він може любити Бога, коли Бога не знає? Те почитання правдивого Бога й любов до Нього заповнює чоловікові осягнення його останньої цілі. Тому то й Господь об'явив ті всі правди, бо вони є конечні чоловікові до його спасіння. Тому чоловік мусить їх пізнати, мусить їх навчатися, щоби міг осягнути цю ціль, до якої його Господь призначив, тобто небесне щастя й участкування в житті самого Бога. Господь не об'явив нічого іншого, як тільки те, що помагає нам у осягненні цілі. Й так найперше Бог об'явив нам правди що до себе самого, тобто про своє Боже Єство, одне що до Природи, а рівночасно у Трьох Божих Особах. Він об'явив, що, щоб спасти людський рід, друга Божа Особа, Божий Син мусив перетерпіти муки й вмерти на хресті. Крім того Господь вказав, як належить жити й яких середників уживати, щоб певно й легко до тієї останньої цілі дійти. Коли ж чоловік не старається пізнати тих правд так конечних до спасіння, сам добровільно запропащує свою душу, бо в той спосіб не знає, кого ані як почитати. Тим способом прогрішується проти першої заповіли, бо не почитає свого Бога й Творця.

Та воно ще замало знати правди, які Господь об'явив задля нашого спасіння. Щоб спастися, треба в них ще сильно вірити. Подібно в природному житті, переважну частину свого знання люди набувають при помочі віри. Це значить, не досвідчуючи особисто всього, але приймають за правду щось задля авторитету своїх учителів, чи кого-небудь іншого, хто на їхню гадку гідний їхнього довір'я. Тим більше люди повинні полягати на ту особлившу снагу своєї душі, тобто віру у тих справах, які в жоден спосіб не можна піддати під експеримент, про яких існування ніхто нічого не може сказати перед об'явленням, бо вони не є з цього світу. А крім того в об'явлених правдах є багато таких, які перевищають людський ум, так що він і по їхньому об'явленні їх вповні зрозуміти не може. Приміром, що міг чоловік знати про Триєдиного Бога, якщо би цю правду не прийняв снагою віри? Як чоловік міг би пізнати, якою дорогою найлегше дійти до Бога й яких середників уживати на цій дорозі, щоб легше осягнути Бога, коли б знову не повірив Божому авторитетові й не прийняв тих правд, як правдивих? Звідси й приймання за правду вірою цього всього є таке важне, бо без неї чоловік не міг би спастися. Від- кидаючи деякі правди Богом об'явлені, чи навіть одну з них, чоловік відкидає заразом усі правди Божі. В цей спосіб він відкидає фундамент, на якому вони всі базуються, тобто авторитет самого Бога, який тому що все знає, ніяк не може помилитися, а в тому що є самою правдою мусить об'являти людям абсолютну правду. То ж не диво, чому Ісус Христос називає щасливими тих, що повірили: «Щасливі ті, що не бачили, а повірили...» (Йо. 20, 29). З другої ж сторони ті всі, що не вірують, будуть осуджені: «А Той (Святий Дух) прийшовши, докорить світові за гріх, і за правду і за суд; за гріх, бо не вірують в мене...» (Йо. 16, 8). З того ясно видно, що прийняття вірою об'явлених правд є конечним для спасіння душі, тому що на них базується людське духове, надприродне життя. Хто ж не хоче вірити, той відкидає можливість спасіння своєї душі, а тим самим противиться першій Божій заповіді. Але й вірити в об'явлені правди ще не вистарчає. Щоб спасти свою душу, треба ще й визнавати їх — тобто — потрібно ще й жити так, як ті об'явлені правди навчають. Бо як каже св. ап. Яків: «Дияволи також вірують і тремтять...» (Як. 2, 19), але їхня віра їм нічого не може помогти, тому що вони не можуть сповняти діл із віри, тобто не можуть ніяк жити, як того вимагає від них віра. Вони ніяк не можуть сповняти тут на землі волі небесного Отця. Ісус Христос дуже ясно підчеркує значення визнання віри, кажучи: «Бо хто посоромиться мене й моїх слів, того посоромиться й Син чоловічий, як прийде у своїй славі і Отця і святих ангелів.» (Лк. 9, 26). Це визнавання віри не береться тільки в випадку переслідування за віру, коли люди є зобов'язані признаватися за Христових визнавців, членів Його святої Церкви. Бо якщо би так було, тоді лише деякі люди могли б показати свою вірність Ісусові Христові, а саме ісповідники й мученики, яких переслідувано задля Христа й Його науки. Та справедливість вимагає, щоб всі люди мали однакову можливість заявити свою вірність Ісусові Христові; і вони можуть це зробити, коли живуть згідно зі заповідями Божими. Ісус повчає людей про те, кажучи: «Не кожен, хто говорить до мене: Господи, Господи, увійде в Царство Небесне, а той, хто чинить волю мого Отця, що на небі.» (Мат. 7, 21). Подібно й св. ап. Яків підчеркує вартість практичного визнавання віри — тобто, не на словах, але на ділі, сповнюючи добрі діла. «Ділами оправдається чоловік, а не самою вірою. Бо як тіло бездухе є мертве, так само й віра без діл є мертва.» (Як. 2, 26). З повище

сказаного виходить, що, коли чоловік не визнає віру Христову практично — тобто сповнюванням Божої волі, прогрішується проти першої заповіді.

Гріхи проти другої чесноти, проти надії уповати на Бога, що Він дасть їм обіцяне Надія — це богословська чеснота, яка помагає людям Царство Небесне, а заразом усі ті ласки, що є конечні до осягнення цього Царства. Людина прогрішується проти тієї чесноти в подвійний спосіб: тоді, коли замало, чи забагато надіється, або, як кажеться, грішить безнадійністю на милосердя Боже, чи надмірною надією на Боже милосердя.

Застановімося найперше над гріхом проти цієї чесноти, що довіряє забагато людським силам або забагато віддає до діяння Божому провидінню. Цей гріх із латинська називається «пресумпція». Як знаємо, правильний спосіб заслуговування в Бога вічного щастя в небі є той, коли чоловік робить зі своєї сторони все, що може, а решту полишає Божій ласці, яка спомагає його й підносить його діла до гідности діл дитини божої і через те заслуговуючі на вічне щастя. Та є противники тієї правди, які твердять, що вічне щастя в небі належиться людській природі. Воно в нічому не перевищає природні людські сили. Проте, коли осягнення вічного щастя не переростає людські снаги, то й природні людські сили можуть самі, без жодної Божої помочі, заслужити йому те щастя. Це очевидно є ложним. Чому? Небесне щастя — це нічого іншого, як участкування людської природи сотвореної в житті самого Бога-Творця. Самозрозуміле, що участкування в житті самого Бога, ніяк не може належати сотворінню. Як ніхто з людей не погодиться, щоб яке-небудь нерозумне створіння мало право жити життям мудрої людини, то тим більше ніхто розумний не може твердити, щоб звичайному сотворінню належалося життя безконечного, всемогучого Бога, Єства вічного, самого від себе, Єства, що має своє життя й своє існування силою своєї власної природи. Коли глянемо в Святе Письмо, то й там зустрінемо багато місць, які вказують, що Царство Небесне перевищує всі спромоги людської природи, а тим самим ніяк не може їй належатися. Святий Павло, розказуючи про небесне щастя, говорить таке: «Ні око не бачило, ні вухо не чуло, ні навіть чоловікові на гадку не прийшло з того, що Бог приготовив для тих, які Його люблять.» (1 Кор. 2, 9). На другому місці знову той сам апостол говорить таке: «Я знаю чоловіка, якого взято до третього неба до раю, який чув невимовні слова, що їх чоловікові неможливо висказати.» (2 Кор. 12, 2, 4.). Коли ж в небі є таке щастя, що його чоловік ніколи й не бачив і не чув, ба що більше йому навіть на гадку не прийшло, а коли вже побачив те щастя, то воно таке велике, що він його й описати не в силі, виходить, що воно перевищає його людську природу, а тим самим йому в жоден спосіб не належиться.

З другої сторони Протес танти голосять щось цілковито протилежного. А саме: вони твердять, що людська природа по первородному грісі так дуже підупала, зледащіла, що вона нічого доброго зробити не може. Ба що більше, вони твердять, що людська природа спосібна лише до одної речі, а саме, вона може тільки грішити. Що вона робить — це тільки гріх. Доброго ж діла вона ніяк не в силі зробити, а тим самим ніяк не може собі заслужити вічного щастя. Спастися може чоловік тільки одинокою вірою в Ісуса Христа. Ця віра його вибавляє його від гріхів і в той спосіб спасає від вічної муки й пекла. Іншими словами вони голосять: «чоловіче, гріши, скільки хочеш, бо ти й так нічого іншого зробити не можеш, тільки гріх; але зате віруй сильно й у той спосіб самою вірою спасешся.» До такого переконання вони доходять спираючись на деяких місцях Святого Письма. В одному з них кажеться: «оправдання ж Боже через віру в Ісуса Христа на всіх, що вірують.» (Рим. 3, 22). А на другому місці подібно до першого кажеться: «Думаємо оце, що чоловік оправдується вірою, без діл закону.» (Рим. 3, 28). Та св. Павло говорить на тих місцях про старозавітний закон, який із приходом Божого Сина Ісуса Христа втратив свою обов'язуючу силу. Тому, коли жиди чи інші юдаїзуючі хотять спастися, мусять вірити в Христа й повинуватися Його законові.

Зрештою, сам розум каже, що сама теза, чи суппозиція, наче б людська природа була здібна лише до гріха, є фальшива. Якщо це було б правдою, тоді Бог Творець не мав би жодного права надавати закон людській природі. Бо ж згідно з Протестантами, вона мусить грішити, чи радше не може нічого іншого робити, як гріх. З того виходило б, що Бог Творець найсовершенніше, найсправедливіше Єство є несправедливий. Він знаючи, що людська природа по грісі первородному така скривлена, що може лише грішити, всупереч цьому дає їй закон. Ба, що більше, він накладає ще й санкцію, кару за переступлення закону й то страшну кару пекла, що очевидно було би неправдивим. Коли Господь дав чоловікові закон і вимагає від нього повинуватися йому, значить, чоловік може той закон заховати. Проте, правда є по середині, то значить, що чоловік сам від себе не може робити діл заслуговуючих на Царство Небесне . Все таки він споможений освячуючою ласкою, яка підносить кожне його добре діло до гідности діла дитини божої, а з другої сторони, маючи Божі ласки, може такі добрі й заслуговуючі діла виконати.

Безнадійність на Боже милосердя

Противно до попереднього гріха, надмірного уповання на Боже милосердя, є другий гріх: безнадійність на милосердя Боже. Він полягає в тому, що чоловік думає, що його гріх є такий великий, що Господь не може йому його простити. Приклад такого гріха маємо на зрадникові апостолові Юді, який, продавши Ісуса жидам за тридцять срібняків, із розпуки повісився, вважаючи, що Господь не зможе простити йому цього гріха.

Коли чоловік розважить, скільки Господь Бог робить для чоловіка, скільки ласк дає йому тут за життя, а заразом застановиться над тим, як він за те все відплачується, тоді дуже можливо його береться розпука, як Господь може йому ті всі гріхи простити? Бо ж Господь Бог найперше сотворив чоловіка з нічого й від хвилини зачаття через ціле його життя опікується ним. Господь дає йому не лише всі речі потрібні для його тілесного життя, але також і для надприродного життя душі. Він прийняв людину, своє створіння, за свою прибрану дитину й обіцяв поділитися з ним своїм власним життя, своїм вічним, безконечним щастям. Коли ж чоловік згрішив первородним гріхам, тоді Бог-Батько післав свого одинокого Сина й дозволив, щоб Той своїм терпінням і своєю смертю заплатив Йому за людські образи. Здавалося би, що відкуплений чоловік буде вже старатися жити після Божого закону, буде сповняти Божу волю. Та так воно не є — чоловік всупереч всім тим ласкам не перестає переступати Божий закон, противитися Божій волі. Коли такий грішник розважить, скільки ласк Бог витратив на нього й як він Йому за те все відплатився, справедливо огортає його розпука, чи Господь дійсно захоче прос тити йому невдячному сотворінню?

Однак Господь Бог в багатьох місцях святого Письма запевняє людину, що Він завжди готовий йому простити всі гріхи, коли чоловік лише жалує за них і навернеться назад до Нього.« Я не бажаю смерти грішника, але, щоб завернув із свого шляху й жив.» (Єзек. 33, 11). Далі, бажаючи розвіяти всякі сумніви грішника, Господь запевняє: «Коли б ваші гріхи були, як багряниця, Я вибілю їх, як сніг; коли б були червоні як кармазин, обмию їх як вовну.» (Іс. 1, 18). Щоб тим краще переконати грішника про своє милосердя й про свою любов, Господь Бог порівнує свою любов до любови людської й на ній виявляє, що Його любов перевищає кожну, навіть найбільшу людську любов. «Хіба ж може мати забути на своє немовля? Хіба не буде їй жаль свого власного тіла? Та хоч би й вона забула, то я не забуду про тебе.» (Іс. 49, 15). Або на іншому місці Ісус повчає св. Петра, скільки разів належить прощати тому, хто прогрішився проти вас: «Я не кажу сім разів, але сім разів по сімдесять» (Мат. 18, 21), чи інакшими словами завжди. Скільки разів не образив би тебе твій ближній, коли він звернеться до тебе, прохаючи прощення, прости йому. Тому й не диво, коли чоловік всупереч усім доказам Божого милосердя й Божої любови до грішника, ще сумнівається, чи Господь простить йому гріхи, ображає безмежно доброго Бога. Він сумнівається в Божу безконечну любов до людей і Його неограничене милосердя.

Гріх проти третьої богословської чесноти, проти любови

Заповідь любови приказує людям любити Бога понад усе: «Любитимеш Господа Бога Твого цілим серцем твоїм, цілою твоєю душею, всіма твоїми силами.» (Мат. 22, 37). Це значить, що чоловік у всіх своїх починаннях має мати завжди на цілі Бога і Його одинокого. Іншими словами: що, коли б чоловікові прийшлося вибирати між усіма річами цього світу, він завжди на першому місці мусить ставити свого Творця й Бога. Коли ж він у своєму виборі ставить що іншого, поза Богом, тоді він ставить вище створіння над самого Творця й в цей спосіб поповнює гріх проти чесноти любови, а заразом проти першої заповіді, що каже: «Не матимеш інших богів крім мене.»

Та хтось може сказати: коли ж чоловік має до вибору між Богом а іншим створінням? У кожній спокусі, головно в спокусі до важкого гріха, чоловік стоїть перед вибором між Богом, а сотворінням. Бог каже чоловікові: «Коли ти вибереш створіння й поповниш важкий гріх, ти втратив мене на віки. Ти з моєї дитини стаєш моїм ворогом, бо ти вибрав собі божка, створіння.» З того виходить, що кожний важкий гріх проти маємо на зрадникові апостолові Юді, який, продавши Ісуса жидам за тридцять срібняків, із розпуки повісився, вважаючи, що Господь не зможе простити йому цього гріха.

Коли чоловік розважить, скільки Господь Бог робить для чоловіка, скільки ласк дає йому тут за життя, а заразом застановиться над тим, як він за те все відплачується, тоді дуже можливо його береться розпука, як Господь може йому ті всі гріхи простити? Бо ж Господь Бог найперше сотворив чоловіка з нічого й від хвилини зачаття через ціле його життя опікується ним. Господь дає йому не лише всі речі потрібні для його тілесного життя, але також і для надприродного життя душі. Він прийняв людину, своє створіння, за свою прибрану дитину й обіцяв поділитися з ним своїм власним життя, своїм вічним, безконечним щастям. Коли ж чоловік згрішив первородним гріхам, тоді Бог-Батько післав свого одинокого Сина й дозволив, щоб Той своїм терпінням і своєю смертю заплатив Йому за людські образи. Здавалося би, що відкуплений чоловік буде вже старатися жити після Божого закону, буде сповняти Божу волю. Та так воно не є — чоловік всупереч всім тим ласкам не перестає переступати Божий закон, противитися Божій волі. Коли такий грішник розважить, скільки ласк Бог витратив на нього й як він Йому за те все відплатився, справедливо огортає його розпука, чи Господь дійсно захоче простити йому невдячному сотворінню?

Однак Господь Бог в багатьох місцях святого Письма запевняє людину, що Він завжди готовий йому простити всі гріхи, коли чоловік лише жалує за них і навернеться назад до Нього.« Я не бажаю смерти грішника, але, щоб завернув із свого шляху й жив.» (Єзек. 33, 11). Далі, бажаючи розвіяти всякі сумніви грішника, Господь запевняє: «Коли б ваші гріхи були, як багряниця, Я вибілю їх, як сніг; коли б були червоні як кармазин, обмию їх як вовну.» (Іс. 1, 18). Щоб тим краще переконати грішника про своє милосердя й про свою любов, Господь Бог порівнує свою любов до любови людської й на ній виявляє, що Його любов перевищає кожну, навіть

найбільшу людську любов. «Хіба ж може мати забути на своє немовля? Хіба не буде їй жаль свого власного тіла? Та хоч би й вона забула, то я не забуду про тебе.» (Іс. 49, 15). Або на іншому місці Ісус повчає св. Петра, скільки разів належить прощати тому, хто прогрішився проти вас: «Я не кажу сім разів, але сім разів по сімдесять» (Мат. 18, 21), чи інакшими словами завжди. Скільки разів не образив би тебе твій ближній, коли він звернеться до тебе, прохаючи прощення, прости йому. Тому й не диво, коли чоловік всупереч усім доказам Божого милосердя й Божої любови до грішника, ще сумнівається, чи Господь простить йому гріхи, ображає безмежно доброго Бога. Він сумнівається в Божу безконечну любов до людей і Його неограничене милосердя.

Гріх проти третьої богословської чесноти, проти любови

Заповідь любови приказує людям любити Бога понад усе: «Любитимеш Господа Бога Твого цілим серцем твоїм, цілою твоєю душею, всіма твоїми силами.» (Мат. 22, 37). Це значить, що чоловік у всіх своїх починаннях має мати завжди на цілі Бога і Його одинокого. Іншими словами: що, коли б чоловікові прийшлося вибирати між усіма річами цього світу, він завжди на першому місці мусить ставити свого Творця й Бога. Коли ж він у своєму виборі ставить що іншого, поза Богом, тоді він ставить вище створіння над самого Творця й в цей спосіб поповнює гріх проти чесноти любови, а заразом проти першої заповіді, що каже: «Не матимеш інших богів крім мене.»

Та хтось може сказати: коли ж чоловік має до вибору між Богом а іншим створінням? У кожній спокусі, головно в спокусі до важкого гріха, чоловік стоїть перед вибором між Богом, а сотворінням. Бог каже чоловікові: «Коли ти вибереш створіння й поповниш важкий гріх, ти втратив мене на віки. Ти з моєї дитини стаєш моїм ворогом, бо ти вибрав собі божка, створіння.» З того виходить, що кожний важкий гріх проти чесноти любови є заразом гріхом проти першої Божої заповіді. В той спосіб, уникаючи гріха, передусім важкого гріха, чоловік заховує найважнішу зі всіх заповідей — заповідь любови Бога, а тим самим заховує й першу заповідь вожу, яка напоминає його, щоб не шукав нікого ані нічого іншого поза своїм Творцем. Бог Творець є заздрісний за свою славу й не віддасть її нікому: «Я Господь, це моє ім’я, і не поступлюся моєю славою кому, іншому величчю моєю — ідолам.» (Іс. 42, 8).

Друга Заповідь Божа

Не взиватимеш надаремно імені Господа Бога Твого. (Ісх. 20, 7)

В першій заповіді вимагає Господь, шоб всі люди, як Його створіння почитали Його, їхнього Творця. З першої заповіді логічно випливає друга. Самозрозуміле, що той, хто справді почитає Господа Бога, як свого Творця, найвищого Володаря, не буде вживати Його імені в маловажних речах. Він не буде вимовляти цього імені без пошани, щоб в той спосіб не образити того, якого ім'я вимовляє. В пророка Малахії Бог звертає людям увагу на те: «Син шанує батька, а слуга свого пана; коли ж я є батьком, то, де є пошана, що мені належиться (Мал. 1, 6). Тою заповіддю хоче Господь надати значення своєму імені, а затим сформулювати закон, який би нормував цю почесть, що її люди винні Його імені. А скільки, то чується в наших часах всяких прокльонів, що мають на цілі тільки знеславити й збезчестити святе ім'я Господнє? Люди вживають Боже святе ім'я, чи то в прорізних прокльонах, чи в жартах, чи під кінець у так частих присягах і то на правду чи на неправду, в важній чи маловажній речі. Треба ж пам'ятати, що ми вживаємо не ім'я якогось славного чоловіка чи царя, але вживаємо ім'я самого Творця. Те Його святе ім'я опоганюємо на Його власних очах, бо ж немає місця, де б Його не було. Він є присутній коло нас, як ми вживаємо Його імені й глядить, нащо його вживаємо. В присягах, ми кличемо Його на свідка й то не раз беремо Його, саму правду, саму святість на свідка неправди і неначе кпимо собі з Його всемогучого маєстату й думаємо, що нам за те нічого не буде.

Проте, в тій другій заповіді вимагає Господь Бог від людей двох річей: Найперше, щоб вони шанували й поважали Його святе ім'я, як ім'я найвищого, всемогучого Пана й Творця, а тим самим уживали його тільки до справедливих і конечних присяг. Далі, Господь забороняє ображувати своє ймення вживанням його на ложні, чи маловажні речі. Вкінці ця заповідь забороняє вживання Його святого імені в прокльонах, чи не поважно, в жартах або забавах.

Як належить почитати Боже ім'я?

Ім'я Боже — це не лише те слово Бог, але під Божим ім'ям розуміємо те все, що воно представляє, тобто всемогучий і вічний маєстат одного й Триєдиного Бога. Проте, смішним виглядає нам пересуд деяких жидів, що навіть не відважувалися написати пожидівськи імені Бога — «Ягве», начеб у тих чотирьох буквах було щось магічного начеб у них уся Божа сила, сам Бог. Ця заборона «не вживати імені Бога надаремно», відноситься не лише до самого імені «Бог», але також до всіх інших імен, яких уживає Святе Письмо на означення Бога, як приміром: Господь, Всемогучий, Господь сил. Цар царів, Могутній і багато інших. Всі ці імена на означення одного й Триєдиного Бога вимагають належної пошани.

Християни повинні особливішим способом почитати те святе ім'я не тільки як ім'я свого Творця, але й свого Спасителя, їхні уста не повинні ніколи переставати віддавати хвалу цьому всесовершенному Єству, бо від цього залежить також їхнє спасіння. Є різні способи віддавання почесті Божому імені, але не в способі, і в старанні, як найкраще почитати Бога Творця, лежить суть богопочитання.

Ми хвалимо Бога тоді, коли на очах усіх признаємо Його за Бога й нашого найвищого Пана, визнаючи рівночасно, що Ісус Христос є також причиною нашого спасіння. Далі, почитаємо Його, коли від Нього очікуємо натхнення й у кожному нашому почині стараємося відгадати Його святу волю. Вкінці почитаємо Його, коли запопадливо стараємося пізнати Його об'явлення, щоб опісля могти краще виконувати Його волю, пізнавши добре Його святу науку.

Почитаємо ім'я Гооподнє, вимовляючи Його побожно й з любов'ю, чи, коли в молитвах уживаємо його, чи вкінці, коли віддаємо йому подяку за всі ласки, які щодня одержуємо; або, коли в якійсь важній справі, чи нещасть, серед найбільшої нужди й недолі не переставав хвалити Господа. Тож і ми повинні наслідувати того біблійного праведника й подібно як він, коли будемо в нещасті, коли горе й біль давитимуть нас, будемо молитися і усильно кликати до нашого Бога й Творця й хвалити Його, навіть за всі ці терпіння словами: «Нехай буде благословенно ім'я Господнє.» (Йов. 1, 21).

Славимо не менше ймення Господнє, коли з довір ям кличемо до нього про поміч у бідах і нещастях і просимо, щоб Він або звільнив нас від них, чи може додав помочи й терпеливості перенести їх терпеливо. Господь сам хоче, щоб ми так робили, бо каже: «Клич до мене в день нещастя, а я звільню тебе й ти прославиш мене.» (Пс. 49, 15). Такі заклики до Бога мають багато прикладів у Святому Письмі, а головно в псальмах: (Пс. 16,43, 118).

Прославляємо вкінці ім'я Господнє, коли закликаємо Його на свідка справедливосте наших слів, тобто в присязі. Цей спосіб почитання Божого імені різниться від попередніх. Попередніх способів почитання Божого імені можемо вживати завжди й їх поручають нам святі Отці й свята Церква, бо в той спосіб освячуємо себе, пригадуючи собі часто нашого пресвятого Творця. Слава Його імені не повинна ніколи сходити з наших уст, подібно як це робив псальмопівець Давид: «Благословлю Господа по всяк час, безустанно хвала Його в моїх

устах.» (Пс. 33, 2). А що до цього останнього способу, тобто, що до присяги, то хоча вона сама в собі є добра, все таки не є добре й гідним похвали її за часто вживати. Причина того є ця, що прикликування Бога на свідка було установлене лише, як засіб проти людської слабости. Значить — самі слова людини були за слабі, щоб збудити в других людей довір'я до них, то ж треба було покликуватися на авторитет Бога. Саме тому, що присяга є наче ліком проти людської слабости, її треба так само як ліку вживати лише в крайній конечності. Бо подібно, як якийсь лік за часто вжитий даному чоловікові вже ніяк помогти не може, так само й присяга вжита за часто, не має вже цього наслідку. Вона не збуджує вже ніяк довір'я в людей, а й самому чоловікові, що присягає, може замість користи принести шкоду. Проте, добре навчає св. Йоан Золотоустий, що присяга це витвір пізнішого, вже зіпсутого світу, тоді, коли вже зло поширилось по світі. В цьому часі люди забули, що мову дав їм Господь на те, щоб могли порозумітися, тобто висловлювати назовні свої почування, свої гадки. Вони почали її вживати до чогось противного тобто до укривання гадок. І замість, щоб ділитися із ближніми своїми гадками при помочі мови, вони почали вживати мови на те, щоб вводити ближнього в блуд, як батько всякої ложі — диявол. Тоді конечним середникам сталась присяга, бо інакше, як то кажуть, на самі слова ніхто нікому вже не вірив. Спаситель радить не вживати присяги, кажучи: «А я кажу вам зовсім не присягатись, ані небом, бо воно престолом Божим, ані землею, бо вона підніжком Його ніг. А ваша мова нехай буде: Так, так; ні, ні. А що більше над те, це вже від лихого (злого духа) (Мат. 5, 34-37). Повторяє ці слова Спасителя й Його апостол св. Яків: «Перш усього мої браття не кляніться ні небом, ні землею, ні якою іншою клятьбою; а нехай буде в вас: так, так; ні, ні, щоб ви не впали в осуд.» (Як. 5, 12).

Дефініція присяги

Треба нам знати, що коли кажемо: «Бог мені свідком», чи «на Бога», ми взиваємо Бога на свідка наших слів. Уважається за форму присяги також це, коли на доказ правдивосте наших слів присягаємося деякими речами сотвореними, як приміром, коли присягаємося на Євангеліє, на святих, на хрест, на мощі Святих, на їхні імена й тим подібне. А тому, що ті речі самі не є в силі дати авторитету нашим словам і силу присяги, це все робить за них Бог, бо Його маєстат блищить у тих річах. Звідсіля слідує, що хто присягає на євангелія, присягає на самого Бога, якого правда міститься й об'являється у євангелії. Подібно треба сказати й про святих, які були святинею Бога, вірили в правду євангелія, шанували його й із належною побожністю поширювали його між народами. Формулу присяги можна доглянути також у деяких формулах заклять, яких уживає св. ап. Павло: «Я ж призиваю свідком Бога на мою душу.» (2 Кор. 1, 23). Хто висловлює присягу в той спосіб віддається судові Бога, який є месником правди. Можемо вправді сказати, що деякі з тих форм не мають сили присяги й тому потрібно до них ще додати це все, чого вимагається від формули присяги.

Є два роди присяг: перший так званий підтверджуючий. В ньому заключаємо й твердимо з релігійною силою про якусь минулу чи сучасну річ. Так говорить св. ап. Павло до Галатів: «Бог мені свідком, що я не говорю неправди.» (Гал. 1,20). Другий, так званий обіцюючий, що обнимає загрози й відноситься до майбутности. При його помочі обіцюємо й запевнюємо про якийсь будучий вислід. До цього другого способу належить торжественна обітниця, яку дав цар Давид своїй жінці Версавії, що її син Соломон буде наслідником престолу й володітиме після нього (1 Цар. 1, 29): «Так певно, як живе Господь, що вирятовував мене з усякої біди, так заприсяг я тобі перед Господом Богом Ізраїлевим: син твій Соломон мусить бути після мене царем і сидіти на моєму престолі замість мене.»

Умови правдивої присяги

До суті присяги вимагається й вистарчає призвання Бога на свідка правдивости наших слів. Проте, щоб таке призвання було дозволеним і святим, вимагається деяких умов. Про ті умови висловився по свідоцтві св. Єроніма вже пророк Єремія: «Тоді божитимешся: Так певно, як живе Господь, у правді, у суді й справедливісти.» (Єрем. 4, 2). Із тих коротких слів висновуємо три умови кожної дозволеної присяги: тобто в ній повинна бути правда, розвага й справедливість.

На першому місці в присязі мусить бути правда — тобто ця правда, що про неї присягаючий твердить, мусить бути справжньою й він про те мусить бути певен на підставі важних причин, чи на підставі вистарчальних доказів. Не вільно однак твердити про що-небудь, як про правду, коли про те знається лише на підставі хитких аргументів, доказів. Присяга обіцююча вимагає правди — тобто той, що складає мусить мати сильну й щиру волю додержати того, що обіцяє. Тому праведний чоловік ніколи не буде обіцяти якоїсь грішної речі, чи такої, яка противиться Божим чи людський законам. Коли вже щось такого згідного Божою волею пообіцяє, тоді того додержить і вже ніколи не змінить, хіба що обставини змінились би й він, бажаючи виконати присягу, міг би наразитися на Божий гнів. Вже Давид псальмопівець вказує, якою повинна бути присяга, оцими словами: «Хто присяг, і з утратою для себе, держить слово...» (Пс. 14, 4).

З того слідує, що присяга мусить бути розважна. Не можна присягати легкодушно, навіть хоч здається, що мається рацію. Хто хоче присягати, мусить глядіти, чи воно є конечним. Щойно тоді, коли розглянувши справу з усіх сторін і побачивши, що годиться присягати, нехай це вже робить. При цьому однак мусить брати під увагу

час, місце й усі інші обставини, нехай не дається спонукати ні любові, ні гнівові, чи якому іншому душевному зворушенню, але радше нехай керуватися виключно конечністю речі, чи справи. Бо присяга, без тих усіх умов буде лише легкодушністю й гріхом, подібно як (присяга) тих нерозумних людей, які за кожним словом присягаються, навіть не застановляючися й не розуміючи, що роблять, тому що вже набули таку недобру звичку. Тому що молодіж не має ще настільки здорового розсудку, щоб це все брати під розвагу, папа Корнелій постановив, що від неї не можна вимагати присяги. (Не можна вимагати присяги від дітей понижче 14 літ, а деякі держави означають вік на 18 літ).

Під кінець, у присязі вимагається ще й справедливісти. Передусім вимагається цього в присязі обіцюючій, в обіті. Бо той, хто обіцяє щось нечесного, чи несправедливого, гр ішить уже тим самим, що на таку річ присягає, а далі також грішить тоді, коли такої присяги додержує. Про таку присягу говориться у святому Євангелії. А саме, безбожний Ірод зобов'язався був такою присягою супроти своєї пасербиці (Соломії) й додержав її віддаючи на просьби пасербиці голову св. Йоана Хрестителя (Мк. 6, 23).

Подібно й жиди зв'язалися такою несправедливою присягою, як про те доказують Діяння апостольські, присягаючи не взяти до уст жодної поживи, аж доки не в'ють св. ап. Павла. (Діян. ап. 23, 12).

Проте, той, хто в своїй присязі заховуватиме ті всі умови, буде міг із спокійною совістю покликати самого Творця й саму Правду-Бога на свідка правдивосте своїх слів. Бо ж навіть так каже Його святий закон: «Господа Бога Твого будеш боятися й Йому служитимеш і Його ім'ям будеш клястися.» (Второзак. 6, 13). св. пророк Давид каже: «Нехай прославляться всі ті, що присягають на Його ім'я.» (Пс. 62, 12). Зрештою Святе Письмо дає не раз приклад, як навіть світила святої Церкви, святі апостоли, вживали присяги, як це виходить виразно з листів св. ап. Павла. Що більше навіть самі ангели присягалися, як про те говорить св. Йоан Євангелист у своєму Откровенні (Апокаліпсі): «І ангел, якого я бачив стоячою на морі й на землі, зняв свою руку до неба й поклявся тим, який живе по вічні віки, який сотворив небо й те, що в ньому...» (Откр. 10, 5). Навіть сам Господь Бог, Володар ангелів, присягав. Не раз читаємо у Святому Письмі як Господь присягою потверджував ті обітниці, що Він їх був дав Авраамові. «І озветься ангел Господній до Авраама вдруге з небес, кажучи: Мною самим ж клявся, це є слово Господнє — за це, що ти вчинив таку річ і не пощадив свого улюбленого сина обильно поблагословлю тебе» (Бут. 22, 15). «І сказав Господь Мойсееві: Йди, здіймайся звідсіль, ти й люди, яких виведеш із землі Єгипетської в землю, що про неї я клявся Авраамові, Ісакові й Якову...» (Ісх. 33, 1). Подібно й Давид псальмопівець кличе в псальмі: «Клявся Господь і не пожаліє того — Ти священик у віки по чинові Мелхиседека.» (Пс. 109, 4). З того виходить, що сама присяга, це щось доброго. Очевидно, коли вживаємо її уважно й із захованням усіх умов. Бо присяга виводить свою силу з віри, яку люди мають у Бозі — джерелі всякої правди, який ніяк не може помилитися, ані нас не може ввести в блуд. Перед Його яснішими від сонця очима немає ніякої таїни, немає ніякої заслони, що закривала б майбутнє, чи яку річ. (Євр. 4, 13) Тому Він може своїм чудним провидінням і силою кермувати всім тим, що живе й тим, що діється у світі. Живучи в такій вірі, люди покликуються на Нього, тому що гріхом було б не вірити потвердженню такого свідка. Присяга далі стремить тільки до цього, щоб потвердити людську невинність, втишити сварки й спори, як про те говорить св. ап. Павло в листі до Євреїв (Євр. 6, 16).

Присязі не противляться слова Ісуса: «Чули ви, що сказано стародавнім: Не присягайся криво, а доховай свою присягу Господеві. А я вам кажу зовсім не присягатись: ані на небо, бо воно престол Божий, ні на землю, бо вона підніжком ногам Його, ні Єрусалимом, бо ти не можеш ні одного волоска зробити білим ні чорним. А мова ваша нехай буде: так, так; ні, ні. А що більше над це, то від лихого.» (Мат. 5, 33-37). В тих словах не можна вичитати абсолютної заборони всякої присяги, бо ж не раз сам Господь і ангели присягали.

Ісус хотів радше нап'ятнувати жидівський звичай присягати що хвилини й вимагати присяги від других, щоб бути певними про правдивість слів. В той спосіб забороняється вживати присяги до маловажних річей, бо ж людська мова не є на те, щоб других ошукувати. То ж кожний із них повинен говорити правду, так щоб вже задля його власних слів можна було йому вірити. Тому то й Господь навчає здержуватися від того поганого звичаю й поручає вживати присяги, лише в цьому випадку, коли прийде справжня конечність. Як уже сказано, присяга зродилась із людської немочі й із гріха, бо вона лише виявляє те, що люди часто розминалися із правдою, так що втратили довір'я до своїх власних слів. То ж щоб склонити слухачів повірити своїм словам, говорячий покликується на когось вищого, як свідка правдивости своїх слів; когось, що знає всю правду й хто може покарати за неправдиві слова. Ті слова Спасителя: «А ваша мова нехай буде. Так, так; ні, ні...» означають, що в звичайній розмові люди не сміють уживати присяги й мають собі вірити на слова: а з другої сторони мають усе говорити правду, щоб в той спосіб знову збудити довір'я у своїх ближніх і не потребувати присягатись на маловажні речі. Святе Письмо в такому смислі навчає людей: «До присяги нехай не привикають твої уста: бо багато в ній упадків...», а далі: «Чоловік, що багато присягається, наповняється злом, а від його дому не відійде нещастя» (Еккл. 23, 9. 12). Про присягу багато писали св. Василій Великий і св. Августин у своїх творах проти неправди.

Як люди грішать проти цієї Заповіді?

В ній забороняється взивати надарма ім'я Боже. То ж самозрозуміле грішить той, хто без жодної важної причини присягається. Важкість провини виходить зі самих слів заповіді: «Не взивай надаремно імені Господа Бога Твого», начеб Господь хотів сейчас навести рацію, чому взивання Його імені є також важкою провиною. Це взивання імені Бога є признанням Його безконечного маєстату, в той спосіб ми кажемо, що Він є нашим Богом-Творцем і нашим абсолютним Паном. В той спосіб заповідь забороняє передусім присягати фальшиво. Хто присягає фальшиво, тобто кличе Бога на свідка неправди, той завдає Богові дуже велику кривду. Така присяга приписує Богові незнання. Хтось думає, що Бог не знає тої особлившої правди. Або вона приписує Йому гріховність, думаючи, що Він готов своїм власним іменем потвердити неправду. Фальшиво присягає той, хто під присягою твердить, що щось є правдиве, хоча він знає, що це неправдиве; або, коли хто твердить, що якась річ є фальшива, хоча знає, що вона є правдива,

Неправда це твердження противне власному переконанню. Той, хто криво присягає, говорить неправду й присягає фальшиво. Подібно кривоприсяжником є той, що під присягою стверджує якусь річ, як правдиву, про яку переконаний, що вона є в дійсності ложна. А тоді, коли чоловік не переконався достатньо про правдивість і не має ясного й певного поняття про неї, в цьому випадку, хоч є згода між його словами й переконаннями, він все таки грішить важко, бо не можна присягати на щось, як правду, коли не маємо солідних доказів на неї. Прогрішається проти цієї заповіді той, хто під присягою обіцяє зробити що-небудь, а опісля постановляє того не робити, або дійсно того не робить. Це саме можна сказати також про тих, що обітували Богові що-небудь, а опісля того не виконують.

Люди прогрішаються проти тієї заповіли тоді, коли в їхній присязі бракує елементу справедливости, так приміром грішить той, хто присягає допуститися важкого гріха, вбивства. Він грішить тоді, коли серйозно й щиро присягає на те й ця присяга має прикмету правди, що, як уже сказано, є конечним до правдивої присяги.

До цього додаються далі ці роди присяги, які родяться з почування зневаги; як би хтось приміром присягав, що не хоче слухати євангельських рад, які закликають до целібату, убожества й совершенного послуху. Вправді, нікого не зобов'язано до їхнього заховування, але той хто торжественно присягає, що не хоче йти за ними, виявляє свою зневагу й легковаження до тих Божих рад. прогрішується проти цієї заповіді також той, хто присягає, що щось є правдивим і воно случайно так є, але він сам не був цілком певний про те. Він грішить тому, що не будучи певним про правдивість речі, наражувався на небезпеку кривоприсяги. Вкінці, грішить той, хто присягає на богів фальшивих і брехливих. Бо що ж є більш незгідним із правдою, як кликати на свідків правди неправдиві божества, замість одного правдивого Бога.

В забороні прокльонів каже Святе Письмо: «Не будеш зневажати імені Бога Твого.» (Левіт. 19, 12). В той спосіб Святе Письмо заборонює всяке надужиття імені Бога, що його мали в пошані не тільки чесні народи, але навіть безбожні люди, як про те говориться в Книзі Суддів про Еглон, короля Моавітів. (Суд. 3, 20). Проте, завдається Богові кривду, коли слова Святого Письма, Його Божу науку виясняємо в фальшивий спосіб, даючи їй єретичне значення. Вже св. ап. Петро напоминає деяких:«.. .як і любий наш брат Павло по даній йому премудрості писав вам, як і в усіх листах, говорячи в них про ті речі, яких дещо важко зрозуміти, що неуки й неутверджені перекручують, як і інші писання на свою власну погибель» (2 Петр. 3, 15). Подібно, зневажається слова Святого Письма, коли Його освячені вислови вживається в жартах, байках, штучках, магіях, в невідповідних розмовах і т. п. Тридентійський Собор звертає увагу, що цього не можна робити без гріха.

Вкінці, чи поважають Його святе ім'я ті, що в нещасті й біді не кличуть до Нього й не благають Його помочі? Таких людей ганить св. псальмопівець Давид словами: «Не кликали до Господа й дрижали зі страху, де не було страху.» (Пс. 13, 5). Але ще більшого гріха допускаються ті, що поважуються своїми нечистими устами лихословити й проклинати святе ім'я Боже, або імена святих, які разом із Ним царствують. Це такий страшний гріх, що Святе Письмо, говорячи про такий прокльон, закінчує це оповідання словом благословення, неначе бажаючи усунути його страшні наслідки (1 Цар. 21, 13).

Кари на тих, що переступають цю Заповідь

В словах, що послідують другу заповідь, Святе Письмо подає також кару на тих, що її переступають: «Бо не вважатиме Господь безвинним того, що призиває Його ім'я надаремно.» (Ісх. 20, 7). Ці слова мають навчати людей про важкість провини, якої вони допускаються, коли надаремно взивають Його ім'я. Господь встановлюючи ті загрози, вказує на свою доброту й свою любов до людей. Він не хоче нікого карати й тому заздалегідь напоминає людину, щоб вона уникала гріха, бо інакше Він буде змушений карати її страшною карою на те, щоб задоситьучинити справедливості. Він хоче тими загрозами настрашити людину й у той спосіб здержати його від переступлення заповіді. То ж і люди повинні зрозуміти, чого хоче від них Господь і повинні боятися гріха, чути до нього відразу, коли він є таким великим злом, що Господь є змушений так страшно карати на те, щоб направити нарушений ним порядок.

Господь намагається збудити серед людей той спасенний страх на те, щоб вони шанували Його ім'я, бо Він знає,

що як уже не любов'ю до Нього, то принайменше страхом зможе здержати людину від гріха. Господь не назн ачує якоїсь особливішої кари за переступлення заповіді, каже лише загально, що грішник не втече від кари за той гріх. Розважання над цими словами Святого Письма повинно наповнити наше серце страхом Божим, і сповнити його бажанням уникати всякого гріха. Коли на страшному суді «...за всяке пусте слово, що промовляють люди, складуть рахунок у день судний.» (Мат. 12, 36), то що тоді буде з тими, що допускаються так важких гріхів, ображаючи впрост ім'я Господнє.

Третя Заповідь Божа

Пам'ятай й день суботній, щоб святкувати його... пам'ятай святкувати день святий. (Ісх. 20, 8)

Предмет Третьої Заповіді

«Пам’ятай й святкувати день суботній. Шість днів можна тобі працювати й робити всяке твоє діло. Сьомий же день, субота Господеві, Богові Твоєму. Бо шість днів творив Господь небо й землю, море й усе те, що в них, і спочив дня сьомого; тим благословив Господь день суботній і освятив його» (Ісх. 20, 8-11).

Ця заповідь справедливо й послідовно приписує той зовнішній культ, що його люди винні Богові. Люди не можуть стриматися від віддавання зовнішнього культу тому, якого в душі почитають, якому довіряють і на якого покладають всю свою надію. Будучи зайнятими земськими справами, люди не завжди тямили б про той зовнішній культ, цю дань, що її винні відвічному, доброму Творцеві. Він сам отже, установив час, у якому це можуть вигідно робити.

Цю заповідь зачинає божий автор словами: «Пам’ятай...» Вже це слово повинно багатьох людей запалити до побожності. А тим самим їхні парохи повинні пригадувати їм часто про те. Бо святкуючи святий день, вони зобов’язані відвідувати свою Церкву. А коли вони є приявні на Богослужінні й слухають проповіді, навчаються в правдах і Божих заповідях. В той спосіб можуть сповняти Божий закон, бо знають, чого треба, щоб його виповнити. Ця заповідь є так важною, бо сповнюючи її, чоловік пригадує собі Божі заповіді, що про них заабсорбований щоденними турботами легко забув би, коли б не відсвіжував собі їх щотижня в неділю, чи в свята. Тому не диво, що Господь так часто пригадує людям про зберігання цієї заповіді, її знаходимо в книгах Мойсея: Ісход, Левіт, Второзаконня й у пророків: Єремії й Єзекиїла; всюди згадується, щоб святкувати свята. Напоминається передусім провідників народу та уряд, щоб вони своєю повагою впливали на людей і спонукували їх до віддавання почестей Богові й заховування свят, щоб вони своїми зарядженнями спомагали священство в їхніх приписах, що до способу заховання третьої заповіді, в захованні свят.

В поясненні тої заповіді треба зазначити відразу, в чому вона подібна до попередніх і в чому вона від них різниться. В той спосіб люди зможуть, зрозуміти, чому ми, святкуючи неділю, а не суботу, як сказано в Декальогу мимо всього заховуємо цю заповідь.

Різниця між нею й іншими заповідями є в тому, що інші заповіді Декальогу є природні й вічні та не підпадають жодним змінам. Так приміром, хоч із приходом Ісуса Христа знесено Старий Завіт і закон Мойсея, християни однак далі заховують Декальог. Заховують ті заповіді однак не тому, що вони є дані Мойсееві для жидівського народу, але тому, що ті заповіді відповідають людській природі й тому сама людська природа, а радше Творець тієї природи вимагає їхнього заховання. Ця заповідь про почитання суботи не є сталою що до дня святкування, але змінною. Тому що вона не відноситься до обичаїв, але до обрядів, вона не є природною, тому що природа не очеркує точно, який день тижня належить святкувати, не приписує точно дня, в якому люди повинні почитати Бога, здержуючися від праці й відвідуючи Його святиню. В жидів тим святим'днем сталася субота, щойно по їхньому виходові з єгипетської неволі, тому що субота була тим днем, в якому вони з’їли пасхальне ягня, вийшли з неволі. Моментом, із яким усі жидівські свята, жертви, зричаї й обряди мали впасти, щоб зробити місце новим, був момент Христової смерти. Разом із їхнім упадком мусила уступити й субота, як святочний день тижня, а на її місце прийшов інший день, інша пам’ятка, тобто день Воскресіння Ісуса Христа — Неділя. Вона сталася пам’яткою тої величної хвилі спасіння людського роду й тому її тепер святкуємо. Всі інші обряди й звичаї відпали, бо вони були лише прообразами, лише тінню нового Христового завіту. Вони мусили уступити правді, яку лише прображували св. ап. Павло писав до Галатів, докоряючи тим, що заховували обичаї й обряди жидівські: «Заховуйте дні, місяці, пори й літа. Боюся за вас, що може я марно працював коло вас.» (Гал. 4, 10). В такому самому значінні писав він і до Колосян: «Нехай же оце ніхто не судить вас за їжу, або за напиток, або поглядом свят, або но вого місяця, або суботи. Це тінь того, що настане, тіло ж Христове.» (Кол. 2, 16) Ця заповідь, хоч і не годиться зі новозавітними обрядовими заповідями й церемоніями, все таки має щось, що входить у звичаї й права природні. Цим елементом є приказ віддавати особливший культ Богові в день Йому присвячений. І ця заповідь випливає з людської природи, як на те вказують звичаї різних народів. Справді, коли вглянемся в історію людства, стрінемо таке явище, що всі народи присвячують деякі дні на публічне святкування деяких обрядів. Чоловік уже з природи присвячує деякий час дня на деякі елементарні функції, приміром на сон, відпочинок і т. п. Задля тої самої причини він є примушений призначити якийсь час не тільки для тіла, але й для духа, щоб дух також відпочив і відсвіжився розважанням про Бога. Чоловік призначив його нате, щоб в цьому часі міг почитати Божі речі й Божі совершенства й у той спосіб віддавати честь Богові. Цей звичай входить у заповідь і людський обичай. Тому й святі апостоли постановили, щоб перший день тижня був присвячений Богові. Відтак, його названо з латинська ДОМЕНІКА, або день Господній. По-українськи цей день

називається Неділя, тобто день, у якому не вільно виконувати невільничих робіт, але треба посвятити його на службу Богові. Навіть ап. Йоан у Об'явленні натякає на день Господній (Откр. 1, 10). А ап. Павло приказує, щоб в перший день тижня люди збирали датки на церкву, а той день згідно з поясненнями св. Йоана Золотоустого має бути неділя. (1 Кор. 16, 2). З того часу повстав звичай святкувати неділю, як день у тижні присвячений на особливше почитання Бога.

Різні складові части Третьої Заповіді

Слово «пам'ятай», пригадує, що святкування того дня належить до церемоніяльних (обрядових) заповідей. Проте, пригадується ще ра3, що хоч природна заповідь, чи радше природний елемент тієї заповіді приказував почитання й святкування в якомусь дні, все таки не означував дня — тобто не вказував стисло, в якому дні тижня належить віддати те почитання Богові.

По-друге, ця заповідь каже нам, щоб ми розумно працювали через цілий тиждень, не тратячи з очей святочного дня. В ньому ми маємо наче здати рахунок із наших діл і наших починань. З того виходить, що наша праця повинна бути така, щоб не заслуговувала на Божий гнів, і з другої сторони, щоб в нашій душі не полишала слідів неспокою й скрупулів. (1 Сам. 25, 31).

Вкінці, формулювання заповіді каже нам, що ми повинні добре думати й вважати, щоб не дати звестися прикладом тих, що зневажають цю заповідь і працюють навіть у святочні дні й не віддають належної пошани Богові. Господь дав чоловікові шість днів на те, щоб він міг працювати й старатися про удержання своє власне й родини, однак вимагає, щоб один день у тижні, сьомий день, чоловік призначив Йому. Та не все люди добре використовують той день. Бо він має бути не лише днем відпочинку, як то думають деякі й уже від ранку покидають дім і виходять десь поза місто, чи село, щоб вжити відпочинку, День святий треба передусім посвятити Богові. Його почитанню, а щойно на другому місці своєму власному відпочинкові.

Слово Субота — чи Шабат, це слово єврейське й означає «перестати». Проте, заховувати «шабат», значить заперестати працю, відпочити. Сьомий день якраз тому має назву суботи, бо Господь, сотворивши світ, у цьому дні вже нічого не творив, але відпочивав: «І Бог докінчив своє діло шостого дня, що його сотворив і спочив сьомого дня від усякого діла, що творив. І Бог поблагословив сьомий день і установив його святим, тому що того дня Він відпочив від усіх своїх діл, що їх учинив і зробив.» (Бут. 2, 2). Так називає той день Господь у книзі Ісход: «пам'ятай й день суботній святкувати.» (Ісх. 20, 8). Пізніше цю назву давали не лише цьому дневі, але також задля його гідності надавали цю назву цілому тижневі. І тому то фарисей у притчі Ісуса Христа каже до Бога: «Пощу два рази в суботу (в тиждень)» (Лк. 18,12).

Святкування суботи, після припису Святого Письма полягає на здержанні від усяких матеріяльних чи фізичних праць; як про те свідчать дальші слова заповіді, що не вільно працювати в той день. Але здержання від праці ще не є виконанням заповіді, бо в ній далі говориться, «щоб святити його» (Ісх. 20, 8). Проте, день Суботній це не лише день відпочинку, але також день святий, посвячений на діла Господні й святі заняття. Його заховуємо тоді, коли робитимемо в ньому акти почитання Бога. Це є субота, що її Ісаія називає суботою насолоди: «Коли вдержиш ногу твою задля суботи й не будеш того мого святого дня чинити своїх забаганок; коли субота буде в тебе насолодою, днем Господнім, святим, шанованим; а пошануєш її тим, що не робитимеш твоїх звичайних діл, не догоджувати своїм примхам, і понехаєш пусті слова.» (Іс. 58, 13). Бо так святковані дні стаються дійсною насолодою для Бога й побожних людей. За таке заховування суботи жде людину велика нагорода: «Тоді матимеш насолоду в Господі, возведу тебе певно на висоти землі й насичу наслідям твого предка Якова...» (Іс. 58, 14).

В той спосіб люди, які дійсно хотять заховати гідно цю заповідь, мусять стриматися від усякої фізичної праці й посвятитися особлившому почитанню Бога. А в який спосіб, це вже нормує друга заповідь церковна: «В неділі й свята Служби Божої набожно слухати».

Таїни дня присвяченого Господеві

В другій час тині Божої заповіді кажеться, що той день має бути присвячений Богові. Бо в дійсності так говорить заповідь: «Шість днів можна тобі працювати й робити всяке діло. День же сьомий субота Господеві Богові Твоєму.» (Ісх. 20, 9). Ці слова означають, що сьомий день треба присвятити Господеві, виконуючи діла богопочитання й тому, що той сьомий день має символізувати спочинок Господа. Той день присвячено Господеві тому, що не добре було полишати самим ізраїльтянам вибір того Богові присвяченого дня, бо вони в цьому випадку пішли би за звичаями Єгиптян, святкуючи їхні свята.

Із сімох днів також вибрано останній день на почитання Бога й це є повного таїнства справою й тому книга Ісход (Ісх. 31, 13) і Єзикіїла (Єз. 20, 12) називають Суботу «Знаком»: «Я дав їм також мої суботи, щоб були знаком між мною й ними, та й щоб вони знали, що Я Господь, який їх освячує. (Єзик. 20, 12). Отже, день суботній був для людей знаком тієї конечности посвячуватися Богові, являтися святим Його очам завжди

пригадуючи собі, що Йому є присвячений також осібний день. Бо дійсно святим є той день, у якому люди мають виявляти в особливший спосіб святість і почитання Бога. Крім того Субота є наче знаком і пам'ятником на згадку творення й сотворення цього пречудного всесвіту. Ба що більше вона (субота) мала бути для жидів згадкою, що Господь вивів їх із важкої єгипетської неволі. Й дійсно Господь говорить далі: «І пам'ятай, що ти був рабом у єгипетській землі й що вивів тебе звідтіля Господь Бог твій могучою рукою й простягненою правицею; тому й заповідав тобі Господь заховувати день суботній.» (Второзак. 5, 15). Вкінці, день суботній є прообразом духової суботи в небі, що полягає на святому й містичному спочинкові й його святкується тоді, коли хтось разом із Ісусом Христом похоронив старого чоловіка (помер для гріха), (Рим. 6, 4), а потім повертає до життя й виконує діла згідні з християнською побожністю. Й ті люди, що були колись тьмою, тепер стали світлом у Господі; й ходять як діти світла (бо овоч духа — в усякій доброті, праведності й правді), і виповняючи те, що є угодне Господеві, не пристають до негідних діл тьми...» (Єфес. 5, 8-11). В толкуванні слів св. Кирила приходить вислів «Небесна Субота»: «Оце ж поставлено нову суботу божим людям...» (Євр. 4, 9), вона полягає на участкуванні того життя, в якому будемо втішатися в Христі Ісусі всіма добрами й не буде вже жодного кореня гріха. Є сказано: Там не буде левів, не будуть переходити хижі звірята, а відчиниться там чиста й свята дорога. (Іс. 35, 9). Бо в огляданні Бога душі святих осягають оглядання усіх дібр. То ж ми повинні піддержувати себе словами св. ап. Павла: «Спішімося увійти до того найвищого спочинку...» (Євр. 4, 11).

Жидівський народ заховував крім сьомого дня ще й інші свята установлені законом, щоб заховати живою пам'ять на визначні добродійства Божі. Церква Божа перенесла святкування зі суботи на неділю. В цьому дні перший раз заблисло світло над світом, в цьому дні також, силою воскресення Спасителя, який відчинив нам доступ до вічного життя, привернено знову до країни світла наше життя, що було ослаблене темрявою. Й тому апостоли назвали її неділею — днем Господа. Вже в Святому Письмі той день являється торжественним, як той, що в ньому сотворення світу мало свій початок, чи той, у якому Дух Святий зійшов на апостолів.

В початках Церкви й у часах послідуючих, апостоли й наші святі Отці установили також інші святочні дні, щоб вони все оживляли нашу пам'ять про Божі добродійства. Між іншими найбільш торжественними були все ті дні, які згадують таїнства нашого відкуплення, опісля дні посвячені Пречистій Діві Марії, а вкінці посвячені апостолам, мученикам і святим, що царюють із Христом. В тих святих блистить і взноситься могуча доброта Божа; й їм належить віддавати честь на те, щоб заохотити людей до наслідування їхніх чеснот.

До заховування цієї заповіді напоминає також і друга частина формули, яка каже: «Шість днів можна тобі працювати й робити всяке діло твоє. День же сьомий субота Господові Богові Твоєму.» (Ісх. 20, 9). З тих слів виходить, що вірні не повинні сидіти з заложеними руками цілий тиждень, але відповідно до свого звання чи фаху повинні працювати шість днів (1 Сол. 4, 11; Еф. 4,28). Тою заповіддю упоминає нас Господь, щоб ми нічого, з того, що можемо зробити в часі тижня, не відкладали на неділю; щоб опісля наш дух свобідний від щоденних турбот, міг гідно зайнятися святкуванням дня присвяченого Богові.

Чому нам не вільно працювати в свята?

Господь каже так: «у той день не робитимеш нічого, ні ти, ні твій син, ні твоя дочка, ні твій слуга чи твоя служниця, ні твоя скотина, ні твій гість, що є в Твоєму домі.» (Ісх. 20, 10). З тих слів випливає, що треба оминати все те, що може перешкодити нам у віддаванні почитання Богові. Ясним є, що в ті дні треба оминати всякої невільничої праці, не тому наче б вона зі своєї природи була опоганююча, чи злочинна; але тому, що вона відвертає нас він божого культу, який є ціллю тієї заповіді. Оскільки більше повинні вірні уникати в той день усяких гріхів, що не лише відвертають і розсівають людського духа від вправи в речах Божих, але також радикально віддалюють його від любови Бога.

Проте, не забороняється ніякої праці, хоч би й невільничої, коли вона є зв'язана з божим культом, як уставляти олтар, убирати й прикрашувати церкву на день святочний і т. п. «Або чи ви чули, що в суботи священики ламають суботу й вони не винуваті.» (Мат. 12, 5) каже Спаситель до жидів, коли ті закидали Йому, що Він уздоровляє в суботу. Не менше ця заповідь не забороняє таких діл, що як би їх чоловік занехав, бажаючи задержати святочний спочинок, могли б нанести людям великі шкоди. Навіть святі канони дозволяють це. Крім того Спаситель у своїх науках подає ще більше інших діл, які можна довершувати в свята, не переступаючи тої заповіді. Заповідь забороняє в ті дні працю не лише людям, але також і їхнім звірятам, головно тому, що звірі самі не можуть працювати, але їх мусить провадити чоловік. Звірина само не виконує жодної праці, воно радше помагає в праці чоловікові. А тому, шо в свята не позволяється на жодну працю. Проте, не позволяється працювати й звірині, бо вона є радше поміччю в праці чоловікові, співпрацюючи з ним і під його проводом. Бог, який вимагає щоб люди шанували звірята при праці, забороняє в тій заповіді, щоб й звірята працювали в неділю. А далі вимагає, щоб вони обходилися людяно зі звірятками, тому що ті віддають їм свої сили на послуги.

Християни повинні по-божому святкувати свята. Передусім, повинні відвідувати церкву й там слухати богослужби й часто брати участь у святих Таїнствах, що їх установив Господь для нашого спасіння на

уздоровлення наших душевних ран. Християнин не може зробити нічого кращого як часто сповідатись, показувати свої душевні рани заступникові Христа в таїнстві Покаяння, щоб осягнути відпущення гріхів. Він повинен також, як можна найчастіше, приступати до трапези Господньої, щоб там живитись Хлібом і Напитком вічного життя. В неділю кожний повинен уважно слухати проповідей, бо що ж може бути більш негідним як не слухати уважно науки Спасителя? Вкінці, всі повинні хвалити Бога своїми молитвами й побожним співом, та й побіч того повинні старатися всіма силами пізнати всі правила правдивого християнського життя. Та вони повинні не лише пізнати але також поступати в житті згідно з тими правилами. Тобто бути передусім милосердними супроти бідних і давати їм із того, що самі отримуємо. Бо ми повинні знати, що земські добра не наші, їх лише позичив нам Господь на те, щоб ми ділилися ними з тими, що не мають нічого. Ми повинні відвідувати хворих у їхньому осамітненні й потішати їх, коли вони терплять, як про те говорить св. Яків: «Оце бо віра чиста й неопоганена перед Бог-Отцем, щоб відвідувати сиріт і вдовиць у їхньому горю й держати себе неопоганеним від світу.» (Як. 1, 27).

Тепер не важко буде нам пізнати, як можна прогрішитися проти тієї заповіді, маючи позитивно подано, як належить її заховувати.

Рації тої Заповіді

Найважнішою причиною, чому люди мають заховувати цю заповідь, тобто присвятити якийсь день у тижні почитанню Бога, є всі ласки й заслуги Богочоловіка Ісуса Христа для нас. Він стільки заслужився для нас, відкуплюючи нас від вічної заглади, що ми ніяк не зможемо Йому гідно за те все заплатити. Навіть хоч би ми Його щодня за те славили, то мимо всього того було б ще замало. Він однак не хоче мати від нас усіх днів, але хоче тільки одного дня в тиждень, а крім того ще деяких днів, посвячених пам’яті Його подвигів, чи посвячених подвигам Його святої Матері чи святих, що послідували слідом за ним. Коли ж ми навіть того трішки не хочемо виконати, то які ми вдячні за всі Його добродійства? Як же ж ми відплачуємося Йому за стільки добродійств?

Коли ж хтось совісно виконує цю заповідь, то чи ж він не живе той день для Бога, посвячений на очах свого Творця й на розмові з ним? Ми, відмовляючи молитви, дійсно розважаємо над маєстатом Божим, говоримо з Ним самим. Слухаючи слів проповідників, чуємо слова самого Бога, що устами своїх слуг говорить до нас, пояснюючи нам свої відвічні правди, якими Він, у своїй доброті, хоче поділитись із нами. Із проповіді пізнаємо Його святі дороги, якими Він провадить нас до нашої відвічної цілі, до себе самого. В Богослужбі ми почитаємо Спасителя нашого Ісуса Христа, що є присутний таїнственно під видами хліба й вина.

Це є всі ті користі, що їх має кожний християнин, коли по-божому святкує неділю. Богом призначений день для Його почитання. Коли ж хтось не шанує того дня, стається бунтівником проти святої Церкви, стає глухим на заповідь Божу, а тим самим стає противникам самого Законодателя-Бога. Для людини повинно вистарчити розважання Божої заповіді, щоб він її як тільки можна найсовершенніше заховував, не уважаючи, що її заховання є жертвою з його сторони. Бо ж Бог не наложив на людину якогось тягарю, щоб чоловік важко працюючи, чи віддаючи Йому щось, чого він сам конечно потребує, в той спосіб Бога почитав. Він хоче від людей так мало, тобто, щоб вони повздержалися від щоденної праці, від своїх звичайних турбот, і щоб трохи більше думали про Нього, про Того, від кого вони все мають. Він хоче, щоб вони подякували Йому за всі ці ласки в місці призначеному Йому в особливший спосіб; та й вкінці, щоб вони в вільному від праці дні вчилися Його святих правд, Його заповідей, щоб вони знали як належить жити, щоби спастися. Та й Господь, що з одної сторони нагороджує тих, які заховують Його заповідь, уміє також страшно покарати, тих, що відмовляють Йому послуху, як про те згадується в книзі Чисел(Чис. 15, 32).То ж, щоб не попасти в «руки Бога живого», треба уважати й славити Божий день вдержанням від праці, хвалінням Бога в церкві й виконуванням добрих, богоугодних діл.

Четверта Заповідь Божа

Шануй Твого батька й твою матір, щоб довголітен був ти на землі, що її дасть тобі твій Господь Бог. (Ісх. 20, 12).

Природа й обсяг цієї Заповіді

Хоча з точки погляду гідности й шляхетности їхнього предмету попередні заповіді були вищі, то й ті, що їх тепер зустрічаємо є так конечні, щ о справедливо заслуговують, щоб про них говорити сейчас після тамтих. Коли перші мають на меті нашу останню ціль, що нею є Бог, то другі плекають у нас любов до ближнього й трохи більшим кругом приводять нас також до Бога, при помочі любови, якою окружаємо нашого ближнього. Ісус Христос означив дві подібні заповіді любови Бога й любови ближнього, що приносять обильні й вибірні овочі, тому що вони є знаком готового послуху першій основній заповіді любови. Святий Йоан каже про те ось як: «Коли хтось каже: Що любить Бога, а брата свого ненавидить, той брехун, бо, хто не любить брата, якого бачить, Бога, якого не бачить, як може любити?» (1 Йо. 4, 20). Анальогічно, коли не поважаємо й не любимо родичів, що їм по Богові належить наша шана, які є завжди при нашому боці, то яку честь ми зможемо віддати Богові, найвищому й найкращому Батькові, який не підпадає під наші смислові спостереження? Звідси видно внутрішнє споріднення тих двох заповідей.

Обсяг тої заповіді є дуже широкий. Крім тих, що нас привели на світ є багато таких людей, яких маємо почитати як родичів, задля їхнього авторитету, їхньої гідности, задля користи, що від них одержуємо, і задля визначного уряду, який вони займають. Заповідь крім цього полегшує завдання родичів і загалом усіх тих, що є начальниками (настоятелями), які є покликані на те, щоб гляділи, щоб ті, які є підчинені їхній владі, кермувалися заповідями Божими. Вони уважали б своє покликання милим і легким, якщо би загально й практично всі шанували як волю Божу те, що треба повинуватися і віддавати як найщирішу пошану власним родичам і настоятелям. А щоб те осягнути, потрібно конечно зрозуміти різницю, яка заходить між заповідями першої й другої таблиці.

Різниця, яка заходить між першими трьома й іншими Заповідями

Заповіді Божі були вирізьблені на двох таблицях. На першій таблиці були три перші заповіді, як це приймають святі Отці. Всі інші заповіді були вирізьблені на другій. Такий розподіл надавався дуже щасливо й порядок природний був базою, яка розділяла одні заповіді від других. Та й дійсно все те, що Святе Письмо приказує чи заказує входить у один із тих двох родів діл, відповідно до того, чи в них йдеться про любов Бога, чи ближнього. Три перші заповіді, що їх ми вже пізнали, займаються любов'ю до Бога, інших сім нормують відносини суспільні між людьми.

Звідсіля зможемо зрозуміти цілком певно цю рацію, чому робимо таку різницю між заповідями й чому деякі заповіді уміщено на першій, а інші на другій таблиці. Рацією перших трьох заповідей, що про них уже сказано, є Бог, чи інакше — найвище Добро, інших же заповідей рацією є добра ближнього. Ці мають на увазі найвищу любов, а тамті найближчу любов. Попередні обнимають останню ціль, останні все те, що відноситься до тої цілі.

Крім того любов Бога базується на самому Бозі. Бога треба любити як найбільше задля Нього самого, а не задля інших річей. Противно любов ближнього випливає з любови Бога й нею вона міриться наче якимсь сталим мірилом, і дійсно воно так є; ми любимо родичів, повинуємось наставникам, поважаємо начальників особливо тому, що Бог їх сотворив і хоче, щоб вони мали такий авторитет. Він рівно ж кермує їхньою працею й так заховує людську суспільність. Ми повинуємось таким особам, тому що Бог накладає на нас той обов'язок; тому що Бог поставляє їх у їхній гідности. Послух, що його маємо супроти родичів, має радше відноситися до Бога, як до людей. У зв'язку з тим почитанням, що його маємо мати до наших настоятелів, каже св. Матей: «Хто вас приймає, приймає мене». (Мат. 10, 40). А св. Павло в листі до Ефесян, повчаючи, напоминає невільників: «Слуги, слухайте панів по тілу, зі страхом і трепетом, у простоті серця вашого як і Христа; служачи не лише перед очима, як ті, що догоджують людям, але як слуги Христові, чинячи від душі волю Божу, з охотою, служачи як Господові, а не як людям...» (Еф. 6, 5).

Далі, належить розважити, що немає почесті, почитання чи культу, що їх віддаємо Богові, яких можна б назвати гідними Бога, тому що любов до Бога може збільшатись у безконечність. Тому й конечною справою є, щоб наша любов до Бога ставалася із дня на день гарячішою. З Його власної заповіді виходить, що ми маємо любити Його цілим серцем, цілою душею й усіма нашими силами. За те любов до ближнього має свої добре означені границі. Бо Бог приказує нам любити наших братів, так як ми любимо нас самих. (Мат. 22. 37; Лк. 10, 27). Хто ж переходить ті визначені границі в той спосіб, що одною любов'ю обнимає Бога й ближнього, поповнює в дійсності важкий смертельний гріх. Бо каже Господь: «Коли хто приходить до мене, й не зненавидить свого

батька й матері, і жінки й дітей, і братів і сестер та й ще своє життя, той не може бути моїм учеником.» (Лк. 14, 26). В такому самому смислі каже Господь пізніше: «Остав мертвим ховати своїх мерців, ти ж іди й проповідуй Боже царство.» (Лк. 9, 60). Це було сказане до того, що хотів іти за Спасителем, однак перед тим ще хотів похоронити свого померлого батька. Виразніше поясняє цю різницю місце в св. Матея: «Хто любить свого батька або свою матір більше ніж Мене, не є мене гідний.» (Мат. 10, 37). Однак не можна мати й сумніву, що ми повинні любити й поважати наших родичів. Але тому, щоб був порядок у почитанні, треба віддавати найбільшу пошану й почитання Богові, що є батьком і причиною всього. В той спосіб нам треба любити і природних родичів, щоб вся внутрішня сила любови зверталась до небесного й відвічного Отця. Так, що, коли прикази батьків стоять у противенстві до Божих заповідей, діти повинні без вагання ставити вище волю Божу, як прикази батьків, пам'ятаючи про Божі слова: «Належить радше повинуватися Богові, як людям.» (Діян. ап. 5, 29).

Значення слова «почитати»

Почитати, значить плекати про когось високе поняття й шанувати те все, що до нього належить. В такій шані включається любов, послух і поважання. З огляду на важну рацію ужито в заповіді слова «шануй» замість ужити слів: «люби» чи «бійся», хоч родичів належить щиро любити й заразом їх боятися. Бо хто любить, той не все шанує й повинується; а той хто боїться, не все любить. А противно, коли когось шанується, поважається, того любиться й йому повинується.

Крім природних родичів, знаходимо в Святому Письмі й інші роди родичів та кожному з них належиться пошана. Називається «родичами» у першій мірі володарів, наставників і церковних священиків, як це виходить зі слів святого апостола, який пише до Коринтян: «Не на сором вам це пишу, але остерігаю як моїх любих дітей. Бо коли б ви мали й тисячі наставників у Христі, та не багато батьків; бо в Христі Ісусі благовістям я вас зродив.» (1 Кор. 4, 14). В Екклезіястові пишеться: «Хвалімо ж славних героїв, наших батьків у їхньому родові.» (Еккл. 44, 1). На другому місці батьками є ті, що мають владу, владу судейську, могутність, чи володіють державою. Приміром Наамана слуги кликали батьком (2 Цар. 5, 13). Крім цього даємо назву батька тим, яких опіка, старання і досвідчена чесність дає гарантію для інших. Такими є опікуни, куратори, вихователі й учителі. Так пророчі сини кликали батьками пророка Іллю й Єлисея (2 Цар. 2, 12; 13, 14). Вкінці, батьками називаємо старих і тих, що ті шаться поважним віком, яких ми також повинні почитати.

Тут потрібно завжди тямити, що ми маємо шанувати всіх батьків, яких ми повище вичислили, та передусім тих, що дали нам життя — привели нас на світ. Заповідь звертає на них особлившу увагу, бо вони є так би сказати образом безсмертного Бога, тому що вони були причиною нашого приходу на світ. Від них ми одержали життя, ними послуговувався Господь, щоб вложити в тіло ними приготоване, безсмертного духа. Вони провадили нас до святих Таїнств, обучили в правдах віри, в культурі, привели до громадського життя, до чистоти обичаїв.

Справедливо згадується також в четвертій заповіді й ім'я матері на те, щоби ми поважали й шанували її заслуги супроти нас. Воно повинно пригадувати нам всі заходи й старання вже від того часу, коли наша мати носила нас у своєму лоні. А далі, щоб діти не забували про цю жертву, що її приносить кожна мати в хвилині, коли має давати життя своїй дитині. Вона завжди тоді готується на свою смерть, щоб лише дати життя дитині. А скільки то праці коштує її, скільки то недоспаних ночей, заки вона виплекає мале дитя й доведе його до тих літ, коли воно починає вживати розуму.

Любов до родичів

Наше поведення супроти родичів повинно бути таке, щоб ця пошана, яку їм віддаємо походила з любови й із внутрішньої повноти нашої душі. Це випливає з обов'язку стислої взаємності; родичі так люблять нас. що не завертають перед жодною працею, перед невигодами, перед риском, задля нашого добра. Ніщо не справляє їм більшої радости, як щира любов їхніх власних улюблених дітей. Йосиф, який мав становище гідністю й властю близьке самому королеві, прийняв із усякими доказами почитання свого батька, що приїхав до Єгипту: «Йосиф запряг свій віз і поїхав на зустріч Ізраїлеві, своєму батькові в Госен, і побачивши його, впав йому на шию, і плакав великим плачем.» (Бут. 46, 29). А Соломон вийшов назустріч матері, яка прибула, віддаючи їй пошану й саджаючи її по правиці свого королівського престолу.» (1 Цар. 2, 19).

Є зрештою різні способи, якими оказуємо пошану, що її маємо до наших родичів, їх почитаємо також тоді, коли просимо в Бога, щоб давав їм на кожний час успіхи й щастя, щоби вчинив те, щоб люди їх шанували й зробив їх собі милими й милими цілому небесному дворові. Почитаємо наших родичів також тоді, коли відкриваємо наш розум на їхній осуд, їх опінію. В тому випадку напоминає Соломон: «Слухай сину науки батька й не відкидай матірнього заповіту; бо гарний це вінок на твою голову й прикраса на твою шию.» (Сол. 1, 8). Так само напоминає й св. Павло: «Діти слухайте своїх родичів у всьому, бо це по правді.» (Еф. 6, 1). Або деінде: «Діти

слухайте родичів у всьому, бо це угодно Господеві.» (Кол. 3, 20). Це потверджують приклади святих: Ісаак зв'язаний і призначений своїм батьком на жертву, йому не противиться (Бут. 22, 9), а Рекавіти, щоб ніколи не переступити ради батьків, здержувалися назавжди від уживання вина. (Єрем. 35, 6).

Почитаємо родичів, коли наслідуємо їхні добрі діла й їхні добрі звичаї. Бо чи ж не є це найбільшою пошаною для них, коли ми стараємося оскільки це можливе наслідувати їх? А далі шануємо їх, коли не лише питаємо їх про раду, але передусім, коли стараємося її впровадити в життя.

Подібно виказуємо наше почитання родичам, коли стараємося дати їм це все, що їм потрібне до їхнього удержання чи їхніх вигод. Це потверджує й Ісус Христос, коли ганить противну, до того поведінку фарисеїв: «А чого ви переступаєте Божу заповідь, задля вашого передання? Бо Бог заповів: «Шануй батька й матір; і хто злословить на батька чи на матір, нехай смертю умре.» А ви кажете: «коли, хто скаже батькові або матері: це дар, чим ти користувався б від мене, нехай не шанує свого батька або своєї матері. Так знівечили ви заповідь Божу, задля вашого передання.» (Мат. 15, 3). Коли ми маємо виповняти наш обов'язок супроти наших родичів на всяк час, то це зобов'язує нас передусім у час їхніх важких хвороб, чи слабостей. Будемо старатися про них тоді, коли не залишимо нічого з того, щоб їх заопікувано святими Таїнствами, які є конечні для кожного християнина в час близької смерти. Старатися будемо також, щоб кругом них були такі люди, що могли би впливати на них своєю радою, головно в справі піддержання їхньої віри й уповання на Бога, та й, щоб помагали спрямовувати всю їхню енергію в напрямі надії на безсмертя. В тій цілі, щоб вони, відвернувши свій розум від усяких життєвих турбот, звернули його в напрямі Бога й щоб в товаристві найщасливішої віри, надії й любови, заопікувані всякою релігійною поміччю, чекали смерти, вже не лише не страшної, але від тої хвилини конечної, а навіть бажаної, тому що вона відчиняє брами до вічности. Можна почитати своїх родичів навіть по смерті, стараючись про їхні похорони, хоронячи їх гідно, та й не забуваючи, щоб в їхньому наміренні служились Богослужби. А під кінець виповняючи точно їхню останню волю.

Почитання церковної влади й державних начальників

Крім наших родичів ми повинні почитати також усіх тих, що носять те ім'я — отців. Такими є єпископи, священики, царі, начальники, урядники, опікуни, куратори, вчителі, педагоги, ст арші люди й інші. Всі вони гідні того, щоб їх шанувати, очевидно не в однаковій мірі й не всіма нашими почуваннями. Деяким із них належить наша любов, іншим послух, а ще іншим деяка частка наших доходів чи майна.

Про єпископів і інших пастирів кажеться таке: «Котрі ж пресвітери пильнують добре, нехай удостояться подвійної честі, найбільше ж ті, що трудяться в слові й науці.» (1 Тим. 5, 17). А скільки то доказів прив'язання дали апостолові Павлові галати? На це він сам дає доказ у своєму посланні до них: «Яке ж то було блаженство ваше? Бо я вам свідком, що коли б ви могли, ви вирвали б свої очі і віддали б їх мені.» (Гал. 4, 15). Священики повинні одержати конечні до життя середники, тому й питає св. Павло: «Хто коли воює на свій власний кошт? Хто садить виноградник і не їсть його овочу? Або хто пасе стадо, та й не п'є молока стада?» (1 Кор. 9, 7). Та й у Екклезіяста кажеться: «Шануй священиків, давай їм приписану частку, жертву за покуту з даром плечей, святі приношення й первістки, які належать святим» (Еккл. 7, 31). Апостол навчає також, що треба повинуватися настоятелям: «Слухайте ж наставників ваших і коріться їм, бо вони пильнують ваших душ, щоб це робили з радістю, а не зітхаючи, бо це не в користь вам.» (Євр. 13, 17). Та й Господь наш Ісус Христос виразно постановив, що ми маємо повинуватися, навіть тоді, коли ті настоятелі є злими людьми: «На Мойсеєвому сідалищі засіли книжники й фарисеї. То ж усе, що вони вам кажуть (заховувати), заховуйте і робіть, та не робіть по їхнім ділам, бо вони говорять, а не роблять» (Мат. 23, 2).

Це саме можна сказати відносно царів, начальників, угодників і всіх тих, яких владі ми є піддані. Апостол Павло у листі до Римлян виясняє широко цей рід пошани, поважання й віддання, які їм належиться. (Рим. 13, 1) та й напоминає, щоб молитися за них (1 Тим. 2, 2). А св. Петро поручає: «Тому то коріться всякому чоловічому начальству, як для Господа: чи то цареві, як значному, чи то начальникам, як посланим від нього на відомщення лиходіям, а на хвалу тим, що роблять добро». (1 Петр. 2, 13). В дійсності шана, яку їм віддаємо, відноситься до Бога. Дійсно, їхня гідність вимагає поважання й почитання від людей, тому що вона має в собі дещо з Божого маєстату. Та й шануючи їх віддаємо шану в той спосіб Божому провидінню, яке віддає державним достойникам ті уряди публичні й послугується ними наче відпоручниками своєї власної власти. Коли однак урядники являються недобрими й негідними, та й безбожними, тоді ми не клонимося перед їхніми блудами, але перед авторитетом Божим, який є у них. Здається це майже неможливою справою, однак хоч би й так було, тобто хоч би й вони були для нас найбільш ворожими, ми не можемо в тому знайти вистарчаючої рації, щоб не віддавати їм почесті, що відповідає їхньому урядові. Знаємо, що Давид віддавав свої послуги Савлові, хоч той був йому дуже ворожий, тому він міг сказати: «Я оказувався мирним супроти тих, що ненавиділи мир.» (Пс. 119, 7). Коли ж однак вони приказують нам якусь річ злу й грішну, тоді ми маємо перестати слухати їх; бо вони вже не говорять у імені тої правної сили, але на підставі неправного титулу й на знищення духа.

Нагорода для тих, що заховують цю Заповідь

Нагородою за заховання цієї заповіді є найперше те, що вони житимуть довго, бо вони дійсно були гідними втішатися як можна найбільше тою ласкою, довгого й щасливого життя. Бо той, хто поважає своїх родичів, виявляє, що він є вдячний їм за життя й за виховання, яке від них одержав. Проте, й справедливою справою є, щоб він жив аж до пізньої старости. До того потрібно також додати те величне пояснення тої Божої обітниці, що забезпечує не леліє щасливе, вічне життя, але й понадто це дочасне життя. Справді св. Павло каже: «...а благочестя корисне на все, маючи обітницю сучасного й майбутнього життя (1 Тим. 4, 8). Йдеться отже тут про малу й збуваючу нагороду; тому що для людей глибокої святости як Йов, Давид, Павло, смерть видавалася бути бажаною. Так само й для людей, які живуть у біді й болю, продовження життя не є жодною втіхою. Тому й умова, що пояснює ці слова: життя, яке тобі дасть Господь, запевняє не лише дочасне існування, але також лагідність, спокій і цілість того життя. Бо справді у Второзаконі до тих слів: «щоб ти довго жив на землі», додаються ще й другі слова: «й щоб тобі було добре» (Втор. 5, 16), що пізніше св. Павло повторяє в своєму посланні до Ефесян (Еф. 6, 3).

В той спосіб твердимо, що це добро, яке вони роблять всім тим, що їх Святе Письмо називає родителями, матиме свою нагороду перед Богом. Якщо би так не було, тоді обітниця Божа не була би вірна; бо дуже часто ті, що оказують дуже велику шану своїм родичам, живуть дуже коротко. Те, що вони вмирають скоро, може мати більше причин. Найперше, Бог у своєму провидінні позволяє їм скоріше зійти з цього світу, ще заки вони покинуть своє праведне життя. Деяких забирає з цього світу, щоб зло не звело їх із дороги їхнього.розуму, щоб спокуса не опанувала їхнього духа (Прем. 4, 10). Інших переносить із цього світу, ще заки прийде загальна завірюха, щоб вони уникнули нещасть, які час, «время» приносить із собою. Так само думає й Пророк Ісаія: «Від лиця зла віддалено праведника» (Іс. 57, 1). В такому випадку оминається ризикування його чеснотою і його спасінням в тій хвилині, коли Божа справедливість і кара досягає смертних; або старається заощадити їхньому серцю цього огірчення, яке огорнуло б його на вид нещастя родичів, чи приятелів. Тому й потрібно бути уважним у тих часах, коли таке случається, що праведні умирають перед часом.

Кара, що жде тих, які переступають Заповідь

Коли тих, що заховують цю заповідь жде нагорода, так із другої сторони негідних і невдячних дітей ждуть кари. Пишеться: «І хто проклинатиме свого батька й свою матір, той умре» (Ісх. 21, 17; Лев. 20, 9). «Хто нехтує батька й проганяє матір, той ледачий і безчесний син» (Посл, 19, 26). «Хто лихословить отцеві й матері своїй, того свічник погасне в глухій темряві» (Посл. 20, 20). «Око, що поругає батька й не знає покори перед матір'ю, нехай виклюють ворони на ріці й вижеруть орлятка» (Посл. 30, 17). Читаємо вправді в святому Письмі, що багато образило своїх родичів, але читаємо також, як Бог мстився на них за їхніх батьків. Він не лишив безкарно Хама за те, що кпив собі зі свого батька. Помстив Давида, бо покарав Авессалома, який збунтувався проти нього, тим, що його груди тричі пробито списом (2 Сам. 18, 14). А до тих, що відкидають пошану до священиків, так говорить Святе Письмо: «А чоловік, що чинитиме одчайдушно й не послухає священика, який там стоїть, щоб служити Господові Богові Твоему, або не послухає судді, такого чоловіка стратити. Таким способом викорінюватимеш зло з поміж Ізраїлю» (Второзак. 17, 12).

Обов'язки родичів супроти дітей

Той самий закон, що освячує пошану синівську й послух супроти родичів, означив також і обов'язки родичів, що наказують їм вщеплювати в дітей святі Заповіді й чисті обичаї, піддавати їм святі закони життя, щоб вони навчені в справах релігії, правдиво й гідно почитали Бога. Як читаємо, так навчили Сузанну її родичі (Дан. 13, 3).

Тому й священики повинні навчати родичів, щоби вони являлися для своїх дітей учителями чесноти, справедливости, сталости, чистоти й побожності. Вони повинні уникати трьох річей, в які можуть попасти. Передусім нехай повздержуються від шорстких приказів своїм дітям, як про те говорить св. ап. у листі до Колосян: «Батьки, не дражніть дітей, щоб не упадали» (Кол. 3, 21). Бо заходить небезпека, щоб вони, боячись усього, не стали слабкими й малодушними. Тому й треба їм поручати, щоб уникаючи надмірної суворості, воліли радше поправляти, як карати своїх дітей. Та з другої сторони, коли діти допустилися якоїсь провини, треба їх насварити й покарати, та й не занадто старатися прощати й милосердитися. Часто случається, що діти є зіпсовані через велику лагідність родичів. Від такої завеликої лагідності нехай відстрашує їх приклад первосвященика Елі, що задля своєї надто великої доброти зіпсував дітей і підпав під найвищу кару (1 Сам. 4, 18). Під кінець нехай родичі тямлять, щоб не поблажали вульгарним намірам у вихованні своїх дітей. Багато є таких, що давши дітям багату й велику спадщину, напоминають їх не до релігійного життя й до побожності та й до вправи в чеснотах, але до скупарства й до побільшування, як тільки можна, родинного майна. Вони не дбають про добру славу й спасіння їхніх дітей, але стараються стати як найбагатшими. Чи можна би було видумати нижчу програму життя? Вони кінчають тим, що полишають своїм дітям не лише велике майно, але також велику спадщину гріхів і злочинів, що з них робить не наслідників неба, але найгірших спадкоємців вічної кари в пеклі. Тож треба упоминати їх, щоби вони наслідували добрий приклад Товії (Тов. 4). Бо якщо виховають дітей у страсі Божому й святости, одержать взамін обильні овочі любови, пошани й послуху.

П’ята Заповідь Божа

Не убий (Ісх. 20, 13)

Пояснення П’ятої Заповіді

Велике щастя обіцяє Господь тим, що люблять спокій, бо вони назвуться божими синами (Мат. 5,9). Це повинно заохочувати священиків поясняти й вщеплювати в вірних старання заховувати цю заповідь. Бо немає іншого способу, який би спонукував людей до заховування тієї заповіді й то в загальному її обсязі. Бо якщо здійсниться те, що люди збратаються духом, тоді мир і згода будуть певно заховані.

Як конечною справою є пояснити цю заповідь, виходить хоч би з того, що по потопі перша заборона, що її Господь проголосив людям, звучала: «Бо крові вашої вимагатиму від усякої животини, мститимусь за неї й домагатимусь життя чоловічого від руки чоловіка, від рук його брата. Хто проливає людську кров, того кров теж проллється: бо в образ Божий сотворив Бог людину» (Бут. 9, 5); а в Євангелії на цьому місці, де Ісус пояснює старі закони, по раз перший кажеться в Матея: «Ви чули, що сказано стародавнім: Не вбивай! А хто би вбив, на того буде суд. А я кажу вам, що кожний, хто гнівається на свого брата даремно, на того буде суд; а хто скаже своєму братові: нікчемний, — стане перед Синедріоном (Найвищою Радою); а хто би сказав: безувіре, — на того буде пекельний вогонь» (Мат. 5, 21).

Вірні повинні радо слухати пояснень тієї заповіді, бо її сила захоронює життя кожного з них. Бо дійсно словами: «Не убий», назавжди заборонено убивство. Тому й кожний повинен прийняти її з живою готовістю, бо тою загрозою й іншими важкими точно означеними карами, забороняє Бог усяке кривдження другого. Тому що ця заповідь є будуюча, тому належало про неї почути, а усунення заповіддю забороненого злочину, повинно приносити нам задоволення.

Виїмки від П’ятої Заповіді

Роз’яснюючи зміст тієї заповіді, Господь вказує, що вона обнимає два елементи. Перший негативний — заборону убивства. Другий позитивний — розтягнення нашої зичливої й харитативної приязні на наших ворогів, щоб ми заховували мир зі всіма, із терпеливістю зустрічаючи всякі невигідні противенства.

Пояснивши закон, який забороняє нам вбивати, треба сейчас пояснити, які вбивства він не забороняє. Бо дійсно не забороняється вбивати звірят. Якщо Господь позволив людям живитися ними, мусить бути дозволено їх убивати. З огляду на те каже св. Августин: Не треба примінювати формули: «Не убивай» до рослин, які не мають жодного відчування, жодного смислу; ані до нерозумних сотворінь, які не зв’язані з нами жодною силою розумування (Боже Місто: 1, 20).

Інша дозволена категорія вбивств є ця, що входить у владу урядів, які мають владу засуджувати на смерть. Така влада, уживана згідно з законними нормами служить до поборення злочинців і до оборони невинних. Примінюючи цю владу, ті уряди не лише не поповняють гріха убивства, але противно в досконаліший спосіб повинуються Божому законові, який забороняє вбивство. Тому, що ціллю закону є охорона життя й людський спокій, а постанови урядів, які є правними месниками злочинів, прямують якраз до забезпечення публічного спокою, при помочі енергійного поборення зухвалості й злочинності. Вже цар Давид сказав: «Кожного ранку нищитиму всіх беззаконних землі, щоб вигубити з міста Господнього всіх тих, що творять беззаконня» (Пс. 100, 8).

З тих самих причин також не грішать ті, що підчас справедливої війни, порушені не жадобою, ні жорстокістю, але лише любов’ю публічного добра, відбирають життя ворогам. Є також убивства, які довершуються з приказу Бога. Сини Леві не грішили, коли в одному дні вбили стільки тисяч людей, коли Мойсей звернувся до них тим словами: «Сьогодні ви посвятили ваші руки Богові» (Ісх. 32, 29).

Під кінець не провинується проти цього закону той, хто не зі свобідної волі й з постанови, але ненароком вбиває другого. Написано у Второзаконню:

«Той, хто вбив свого ближнього ненароком, без ненависті до нього перед тим. От так приміром, як хтось піде зі своїм ближнім у гай дерева рубати, та й замахне сокирою, щоб зрубати дерево, а залізо зіскочить із топорища, та й влучить ближнього, так що той умре: то такий нехай утікає до одного із цих місць, щоб остатися живим.» (Втор. 19,4). Подібне вбивство виконане не зі свобідної волі й не навмисне, не можна цілковито вміняти за провину. Цю гадку потверджує св. Августин: «Нехай ніхто не думає, що може йому вмінятись то, що він робить як добре, чи як дозволене, навіть якщо лучиться дещо злого проти нашого бажання» (Лист 47, 5; 203, 6). Мимо того в таких випадках може включатися провина, коли не добровільний вбивець намагався зробити якусь несправедливу річ, або якщо воно лучилося задля недбальства й нерозуму, тому що не зверталось уваги на всі

обставини. Приклад на перший випадок: коли хтось, ударяючи кулаком, або копаючи жінку в тяжі, спричинить аборт. Хоча можна твердити: він є проти наміру ударяючого; все таки він не є свобідний від провини, бо в жодному випадку не є дозволено бити жінку в тяжі. Очевидно ясною справою є, що закон не відноситься до цього, що вбив другого в обороні власного життя, коли застосував усяких оборонних середників.

Ділання, заборонені П'ятою Заповіддю

Повищі категорії вбивств не включаються в тієї заповіді. За виїмком тих вичислених повище вбивств усі інші ділання є заборонені, ким би не був убивець, чи убитий, і яким би не був акт убивства.

Відносно до особи вбивці, ніхто не є звільнений від того закону: ні багатий, ні могучий, ні пан, ні родичі. Всім однаково заборонено вбивати, без огляду на їхні особисті взгляди.

Коли ж знову розглянемо справу відносно до вбитого, то тут також закон має загальний обсяг. Немає такого чоловіка, хоч би як незначного й як низького походження, щоб його той закон не охороняв. Нікому не вільно відбирати собі життя, бо його ніхто не має у своїй власті настільки, щоб міг залежно до свого уподобання завдати собі смерть. Тому й той закон не звучить: не вбивай другого, але прямо: «Не убий».

Коли ж розважаємо многі способи убивств, то немає жодного, що з нього можна б зробити виїмок. Не можна відібрати життя чоловікові ні власними руками, ні залізом, ні каменем, ні дручком, ні шнуром, ні отрутою. Також заборонено дораджувати вбивство, яким-небудь ділом чи в який-небудь інший, спосіб брати участь у вбивстві. В цьому ділі проявлялась найбільше дурнота й безумство жидів, які вірили, що вони заховують цю заповідь, коли здержать свої руки від убивства. Але християнин, який зрозумів зі слів Ісуса Христа, як велику вартість має цей закон, що приказує не лише заховати чистими руки, але також чистим і незаплямленим духа. Проте, не вважає вистарчаючим виповнення закону, як це вірили жиди, що з такою великодушністю його виповняють. Євангеліє навчає, що навіть не вільно датися перемогти гнівові. Дійсно сказав Господь: «А я вам кажу, що кожний, хто гнівається на свого брата даремно, на того буде суд; а хто скаже своєму братові: нікчемний — стане перед Синедрионом (Найвищою Радою); а хто б сказав: безувіре — на того буде пекельний вогонь» (Мат. 5, 22).

З тих слів ясно виходить, що не уникає гріха той, хто ображається на свого брата, хоч і замикає це в своєму серці. Коли він опісля в гніві дозволяє собі на зовнішній вислів того почування, грішить важко; а ще важче грішить той, хто поважується вживати насилля й кривдити свого ближнього. Очевидно це все здійснюється в цьому випадку, коли немає жодної, відповідної причини гніву; бо ж є й законна причина образи, яку допускає Господь Бог і закони. А є вона тоді, коли ми виступаємо проти провин тих людей, які є піддані нашому проводові й нашій власті. Гнів християнина повинен походити не від смислів, але від Святого Духа, бо ми є святинею Святого Духа, посудиною, в якій мешкає Ісус Христос (1 Кор. 6, 19; Ефес. 3, 17).

Численні слова Господа відносяться до досконалого зрозуміння того закону. Приміром: «Не спротивляйся злу, коли ж тебе хто вдарить в праве лице, поверни до нього й друге. І як би хто хотів позиватися з тобою й узяти твою свиту, лиши йому й жупан; а хто би силував тебе підвести його тисячу кроків, іди з ним дві (Мат. 5, 39 .).

Вбивство

З того, що ми сказали, можна заключити, як схильні є люди до тих гріхів, які заборонює ця заповідь та як багато є таких, що хоч і не власними руками, то принайменше в серці поповняють той злочин. А тому, що Святе Письмо подає середники проти тієї небезпечної хвороби, обов'язком пароха є пильно ознайомити з ними вірних. Найважнішою справою в тій справі є те, щоб вони зрозуміли, як важким гріхом є вбивство людини. Це можна пізнати з дуже численних місць Святого Письма (Бут. 4, 10; 9, 6; Левіт. 24, 17). Бо в святому Письмі Бог так дуже ненавидить вбивство людини, що по кілька разів запевняє, що й від звірят буде вимагати кари за чоловіковбивство. Звір'я, яке зранило людину, Він каже вбити (Іcх. 21, 28). Та й не з іншої причини Господь хоче відстрашити людину від крові, як лише з тої, щоб чоловік повздержувався від усякого чоловіковбивства. Бо вбивці людей, а тим самим злочинні противники природи є ті, що, оскільки це є в їхніх силах, бурять твориво Боже, нищучи представника того людського роду, що задля його, як заявляє Бог, Він сотворив увесь видимий світ (Бут. 1,26). Тому й у книзі Буття забороняється вбивати людину, бо Бог сотворив його на свій образ і подобу. То ж величезну кривду робить Богові той, хто нищить Його подобу; він у той спосіб начеб підносив свої злочинні руки проти Нього самого (Бут. 9, 6). Давид роздумуючи над тим, коли Бог порушував його духа, висловив ці важкі проти вбивників слова: «їхні кроки скорі до пролиття крові» (Пс. 13, 3). Він не каже просто: вбивають, але проливають кров, начеб хотів піднести відразливість злочину, та й незмірну жорстокість вбивника. А щоб натякнути, як нагально пхає їх диявольський інстинкт до злочину, він каже: «їхні скорі ноги».

Що ця Заповідь приказує робити?

Те, що Христос Господь приказує в цій заповіді заховувати, стремить до того, щоб люди жили мирно з усіма прочими людьми. Він таке сказав, коли поясняв це місце: «...коли приносиш до вівтаря свій дар і там собі пригадаєш, що твій брат моє щось на тебе, лиши свій дар перед вівтарем, а сам іди й помирися найперше із своїм братом; та й щойно тоді прийди й жертвуй свій дар» (Мат. 5, 23). Коли ж парох поясняє те, нехай учить, що всіх потрібно обнимати своєю любов'ю й то без виїмку; та й до любови нехай у поясненні цієї заповіді як найбільше заохотить вірних; тому що в цьому як найбільше вказується чеснота любови ближнього.

Ця заповідь у дійсності забороняє ненависть, тому що той, хто ненавидить свого брата, це вбивник (1 Йо. 3, 15). З цього виходить, що в ній не прямо укривається заповідь любови й милосердя. Якщо в цій заповіді, що її розглядаємо, включається закон милосердя й любови, в тому самому часі формулюються також і припоручення тих услуг і ділань, які випливають із любови. Любов є терпелива, каже св. Павло (1 Кор. 13, 4): Проте, й приказується терпеливість, силою якої по словам Спасителя матимемо наші душі (Лк. 21, 19). Як найближча товаришка любови слідує добродійність, тому що любов Є добродійна. А чеснота любови, добродійносте й милосердя обнимає широке поле й об'являється в обділюванні вбогих у те все, що є їм конечне: голодних — поживою, спрагнених — напоєм, нагих — одежею. Вона хоче, щоб наша щедрість розтягалася широко на тих, що потребують нашої помочі. Діла добродійства й доброти, які вже самі від себе добрі, приймають ще більшу вартість, якщо вони звертаються до наших ворогів. Бо Спаситель сказав: «Любіть ваших ворогів: і робіть добре тим, що вас ненавидять» (Мат. 5,44). Також і апостол упоминає в подібний спосіб: «Оце ж коли твій ворог голодує, нагодуй його; коли жажде, його напій; а роблячи так, згребеш жевріюче вугілля на його голову. Не давайся подужати злу, але побіджуй його доб ром» (Рим. 12, 20). Під кінець, бажаючи представити увесь закон любови, яка є лагідна, мусимо признати, що ця заповідь приказує завжди годити наші ділання з лагідністю, солодкістю й прочими подібними чеснотами.

Тому наше найвище і найбільше повне любови завдання полягає в цьому, щоб ми з найбільшою старанністю вправлялися, як зі спокійним серцем належить прощати й забувати на всі одержані кривди. Як ми вже сказали, Святе Письмо упоминає невпинно, робити це без труднощів, бо воно не лише об'являє щасливими тих, що те вправляють (Мат. 5, 4. 9. 44), але також об'являє, що Бог їм дарує їхні гріхи (Еккл. 28, 2; Мат. 6, 14; Мк. 11, 25; Лк. 6, 37; Еф. 4, 32; Кол. 3, 13); а противно не дарується тим, що не хотять того робити й занедбують це робити (Еккл. 28. 1; Мат. 6, 15; 18, 35; Мк. 11, 26).

Мотиви прощення образ

Тому, що бажання мести є наче вроджене людському духові, парох мусить доложити всіх своїх сил. щоб навчати своїх парохіян не лише поверхово, але також переконати їх, та й ясно доказати, що вони мають забути й дарувати всі свої образи, бо це є обов'язком християнина. Опісля при помочі скарбів Святого Письма нехай старається зламати впертість тих, що мають свою волю, занурену в розкоші помсти. Нехай проте, має готові, сильні й відповідні докази святих Отців, з-поміж яких три заслуговують на особлившу згадку:

Того, хто уважає, що йому сталася кривда, треба в першу чергу переконати, що першою причиною його втрати чи кривди не був той, на кому він хоче помститися. Подиву гідний Йов, важко скривджений Савеями, Халдеями й дияволом, не звертає на те жодної уваги, але вживає тих святих слів, кажучи: «Господь дав, Господь узяв» (Йов. 1, 21). на прикладі й на словах цієї терпеливої особи, треба переконати християн,що дійсно це все, що ми терпимо в цьому житті, приходить від Бога, Отця й Причини усякої справедливості й усякого милосердя. Його безмежне милосердя не карає нас, як своїх ворогів, але картає й карає як дітей. Люди є тут лише знаряддями й помічниками Бога. Переконані про те, Йосиф переніс спокійно насмішки безбожних братів (Бут. 45, 5), а Давид кривди Семея (2 Сам. 16, 10). Цей доказ розвинув з великою вченістю св. Іван Золотоустий, й по його гадці кожний є причиною власного зла, тому що ті, які мають себе за покривджених, коли добре розглянуть своє становище, спостережуть, що їм не сталася жодна кривда. Бо хоч і те, що їм наносить кривду, походить зі зовні, та вони самі себе найбільше кривдять, коли живлять свого духа ненавистю, жаждою й злочинною завистю.

З другої сторони дві головні користі ждуть тих, які спонукані любов'ю Бога радо прощають кривди. Перша з них є ця: Бог обіцяв прощення їх власних провин тим, що прощають провини других, їм завдані (Мат. 6, 14). З того виходить, як милим Йому є акт цієї чесноти. Друга користь є ця, що ми самі прибираємо якусь шляхетність (чесноту). Бо даруючи провини ми до певної міри уподібнюємося Богові, який позволяє сходити сонцю однаково на добрих і на злих, та й посилає дощ на праведників і грішників (Мат. 5,45).

Під кінець треба розглянути недогідності, які зустрічаємо, коли не прощаємо завданих нам кривд. Нехай парох повчить тих, що хотять спонукати себе простити своїм ворогам, що ненависть є не лише важким гріхом, але й стає чимраз то важчим задля свого тривання. Кого опанує така пристрасть, спрагнений крові противника, повний надії помсти, він переводить день і ніч у постійному заворушенні злочинного духа, який здається не є ніколи вільний від фантазії морду, чи якогось іншого гріховного діла. Той уже ніколи, або лише з якихось надзвичайних мотивів дається довести до прощення всіх, або принайменше до забуття в части, кривд. То ж досадно порівнюється це до рани, в якій ще остало вістря. Бо дійсно є багато гріхів, зв'язаних спільною звязю в

одному грісі ненависти. Ясно розказав це св. Йоан у цьому реченні: «Хто ж ненавидить свого брата, той ходить у темряві і не знає, де йде, бо темрява осліпила його очі» (1 Йо 2, 11). Очевидно, що коли не бачить, куди йде, то він є призначений на те, щоби часто падав. Бо приміром, як він може одобрити слова чи діла того, кого ненавидить? Звідсіля й мильні, злобні осуди, звідси й гніви, зависти, прокльони й тим подібні ознаки злоби, які досягають також тих, що є зв'язані вузами споріднення чи приязни зі зненавидже ною особою. В той спосіб із одного гріха родяться десятки гріхів. Тож не без правди кажеться, що ненависть є гріхом диявола, який був чоловіковбивець вже від початку. Син Божий, Господь наш Ісус Христос сказав, що фарисеї, які хотіли Його убити, є якраз дітьми диявола (Йо. 8, 44).

Те, що ми досі навели, відноситься до рацій, які можна навести, щоб збудити ненависть до того гріха. Та в Святому Письмі можна легко знайти ще більше догідні середники на ту заразу. Перший найбільш дійствуючий є приклад нашого Спасителя, якого ми маємо подати до наслідування. Навіть найменша тінь браку, недосконалосте не могла засмітити Його непорочної чистоти. Він, збитий так дуже тростинами, увінчаний терням і прибитий на хрест, сказав ці, повні милосердя слова: «Отче, прости їм, бо не знають, що роблять» (Лк. 23, 34). Пролиття цієї крові, згідно зі свідоцтвом апостола, говорить вимовніше як кров Авеля (Євр. 12, 24). Друге средство пропонує Екклезіяст. Воно полягає в цьому, щоб мати завжди перед очима смерть і день страшного суду. «Пам'ятай», каже він, «на твої останні речі, а не згрішиш у віки» (Еккл. 7, 40). Іншими словами: думай частіше про те, що внедовзі забере тебе смерть, і про те, що в тій годині найбільшою твоєю журбою буде умолити безмежне Боже милосердя. Тому конечною справою є, щоби ця година була перед тобою повсякчас. В той спосіб це бажання помсти, яке нуртує в тобі, сейчас згасне. Бо немає іншого кращого середника до одержання милосердя Божого, як прощення кривд, і правдива любов тих, що словом або ділом образили тебе, чи твоїх (рідних).

Шоста Заповідь Божа

Не прелюбодій. (Ісх. 20, 14)

Пояснення Заповіді

Звязь між мужем і жінкою є найбільше стислою зі всіх звязей, які існують, і нічого не може бути для них більш солодкого, як чутися злученим взаїмно особлившою любов'ю. Та ніщо не може бути більш прикрого для них, як чути, що правна любов подруга чи подруги звертається куди інде. Проте, й второпно по заповіді, яка забезпечує людське життя від убивства, слідує ця, що заборонює прелюбодійство, чи чужоложство. Воно на те, щоб ніхто не пробував плямити чи зривати цю гідну пошани подружу злуку, з якої звичайно випливає жевріючий вогонь любови.

Обговорюючи однак ці справи, священик нехай уживає якнайбільшої осторожности й нехай второпними словами натякає на речі, які вимагають радше уміркування, як многословія. Треба боятися, щоб заглиблюючись у докази, в який спосіб можна переступати цю заповідь, не закінчити дискусії фразами, які можуть збудити смисловість, радше чим її здусити. В кожному разі ця заповідь обнимає багато елементів, яких не можна поминути й парох пояснить їх у відповідний час. Вона має дві частини: одну, що забороняє чужоложство і другу, більше загальну, що накіiадає чистоту на тіло й на душу.

Чужоложство

Щоб зачати навчання від того, що забороняється, скажемо сейчас, що чужоложство є забуренням правного, свого власного, або чужого ложа. Якщо муж має тілесні зносини з невідданою (свобідною) жінкою, кривдить свою власну подружу звязь, а якщо хтось нежонатий має зносини зі замужною жінкою, ображає злочином чужоложства звязь другого чоловіка.

Св. Амврозій і св. Августин годяться, що подібною забороною чужоложства, що зрештою випливає із Святого Письма Старого й Нового Завітів, заборонюється також всякі нечесні й нечисті акти. В книгах Мойсея бачимо, що поза чужоложством каралися й різні інші роди тілесної розкоші. Читаємо в книзі Буття про осуд, що його висловив Юда, на свою невістку (Бут. 38,24); у Второзаконні є сформульований закон Мойсея: «Не буде жодної блудниці з дочок Ізраїлевих і не буде жодного бл удника з синів Ізраїлевих» (Втор. 23, 17). Товія так напоминає свого сина: «Стережися, мій сину, від кожного нечистого діла» (Тов. 4, 13). А Екклезіяст говорить: «Встилайтеся глядіти на блудну жінку» (Еккл. 41, 25). Опісля ж Ісус Христос висловлює гадку, що зі серця виходять чужоложства і нечисті ділання, які опоганюють людину (Мат. 15, 19). А св. ап. Павло часто вибухає словами, що можуть спалити цей блуд: «Бог хоче вашого освячення, хоче, щоб ви вздержувалися від нечистоти» (1 Сол. 4(3). А де-інде знову наказує: «Уникайте усякої нечистоти» (1 Кор. 6, 18). «Не жийте разом із прелюбодіями» (1 Кор. 5,9). «А блуд і всяка нечистота, або зажерливість, нехай і не згадується між вами, як подобає святим» (Еф. 5, 3). «Не обманюйте ж себе: ні блудники, ні ідолослужителі, ні прелюбодійники, ні пещені, ні чужоложники не осягнуть царства Божого» (1 Кор. 6, 9).

Чужоложство згадується виразно в забороні, задля непорядків, які викликує серед суспільства й разом із іншими формами неповздержаности докидає гріх несправедливости супроти ближнього й супроти суспільства. Крім того без сумніву, той, хто не держиться здалеку від загальних форм нечистоти, попадає в гріх чужоложства. Звідси потрібно зрозуміти, що у забороні чужоложства включається заборона всякого роду нечистоти, яка безчестить тіло. Зрештою ця заповідь обіймає кожну внутрішну жажду духа, як це виходить із самої заборони закону, який є духовим, що виходить із виразних слів нашого Господа: «Ви чули, що в стародавнім сказано: Не чужолож. А я вам кажу, що кожний, хто спогляне на жінку, пожадаючи її, той уже учинив перелюб із нею в своєму серці» (Мат. 5, 27).

До того, про що ми вважаємо, треба публично навчати вірних, долучаються декрети Тридентійського Синоду про чужоложників і тих, які держать проституток і наложниць (Сес. 24, 8). Полишімо однак розговори про різні й різнорідні роди полової розкоші, що про них парох повинен упімнути поодиноких вірних, оскільки обставини часу й особи цього будуть вимагати.

Розважання над захованням чистоти

Тут об'яснимо твердження, які мають силу заповіді. Потрібно навчати й упоминати вірних, щоб заховували старанно встидливість і повздержливість, щоб заховалися чистими від усякої плями тіла чи духа, набуваючи рівночасно зі страхом Божим — святість (2 Кор. 7, 1). Треба їм сказати, що хоч чеснота чистоти має більше блестіти в цій категорії людей, що управляють величну й майже божеську постанову дівицтва, однак вона відповідає також і тим, що провадять безженне життя, або тим, які будучи в подружжі, повздержуються

чистими від забороненої розкоші.

Є багато висловів св. Отців, які повчають нас, щоб ми опановували смислові пристрасті й здержували пристрасний інстинкт. Парох повинен точно вияснити те народові в пильно опрацьованій і солідній розправі. Частина тих нахилів відноситься до гадок, а друга частина до ділань.

Середник, який прямує до зрозуміння, стремить до роз'яснення, як великою є гидота й небезпека цього гріха. На підставі подібного осуду тим живіше горітиме в нас відраза до нього. Що тут йдеться про гріх, який є справжнім бичем, можна би пізнати хоч би з цього факту, що із-за нього находить на людей найбільша руїна: вигнання з Божого царства й погуба.

Така кара є спільна кожному гріхові, однак тут є характеристичне те, що чужоложники по словам апостола грішать проти свого власного тіла: «Утікайте від прелюбодійства. Всякий гріх, що робить чоловік, є осторонь тіла; хто ж чужоложить, грішить проти свого тіла» (1 Кор. 6, 18) — то значить трактує його нечесно (знеславлює його), ображаючи його святість. В листі до Солунян святий Павло сказав: «Бо така є Божа воля, ваше освячення) щоб ви здержувалися від блуду; щоб кожний з вас знав як держати свою посудину в чистоті, в святості й честі, не в похотній пристрасті, як ті погани, що не знають Бога» (1 Сол. 4, 3).

Ще більш відражаючою справою є те, коли християнин має зносини з блудницею, бо він робить члени блудниці членами Ісуса Христа, як про те говорить св. Павло: «Хіба ж ви не знаєте, що ваші тіла, це члени Христові? Взявши ж члени Христа, зроблю їх членами блудниці? Нехай не буде! Хіба ж не знаєте, що хто пригорнеться до блудниці, той (із нею) одно тіло?» (1 Кор. 6, 15). Крім того християнин, згідно з наукою св. Павла, є завжди святинею Святого Духа (1 Кор. 6, 19), яку безчестити — значить проганяти з неї самого Святого Духа.

В грісі прелюбодійства включається особливша злоба. Апостол хоче, щоб подруги були зв'язані таким взаїмним відданням, що жодне з них не має неограниченої власти над власним тілом, але є неначе невільниками одне другого, так що подруг має уподібнятися до волі жінки, а жінка до волі мужа (1 Кор. 7, 4). З цього виходить, що хто з них відокремлює своє власне тіло, яке підпадає під право другого, що з ним є зв'язане, провиняється в особливший спосіб проти справедливости.

Тому, що страх перед неславою є для людей доброю заохотою робити те, що приписано й уникати те, що є заборонене, нехай парох старається доказати в першій мірі, що чужоложство витискає на людях клеймо глибокого опоганення. Пишеться в святому Письмі: «Прелюбодійник задля слабости свого серця, погубить свою душу; збирає на себе стид і відразу; погань його ніколи не затреться» (Посл. 6, 32 с.).

Важкість цього гріха можна пізнати зі суворості усталеної кари. В законі, установленому Богом у Старому Завіті, чужоложників каменовано (Левіт 20, 10; Втор. 22, 22). Ба що більше, задля пристрасти, виявленої на одному, не лише сам винний, але ціле місто було засуджене на знищення; такою була доля Сихемітів (Бут. 34, 25). Зрештою в Святому Письмі можна знайти численні докази Божого гніву, які парох може навести на те, щоб відстрашити людей від заказаної розкоші. Наприклад: доля Содоми й сусідніх міст (Бут. 19, 24); кара на Ізраїльтян, що чужоложили в пустині з дочками Моава (Чисел 25); знищення Вен'ямитів (Суд. 20). Якщо є хтось, що через те не вмирає, то він не відтягається за те від невимовних болів, від караючих мук, які падуть на нього без числа. Засліплений чоловік остає закаменілий (і це саме є вже дуже важкою карою) та й не звертає уваги на Бога, на славу, на гідність, на дітей, ба навіть на своє власне життя. В цей спосіб він стає звихненим і нездібним до нічого, так що йому не можна повірити нічого поважного й не можна його поручити як гідного до якого-небудь уряду. Можемо навести як приклад на те Давида й Соломона. Перший згрішив прелюбодійством і зараз же змінився під оглядом характеру, бо з найлагіднішого стався грізним, так що післав на смерть свого вірного полководця, мужа жінки, з якою згрішив, Урію (2 Сам. 2). Другий загубився у примхах жінок так, що віддалився від правдивої релігії й Бога й послідував за чужими богами (1 Цар. 11). По словам Осії той гріх скривлює серце людини (Ос. 4, 11) й засліплює ум.

Середники, що прямують до заховання чистоти:

В цьому відступі переходимо до середників, що відносяться до протидіяння. Перший полягає на втечі з найбільшою пильністю від безділля, як говорить Єзекиїл (Єзек. 16, 49). Мешканці Содоми попали в найбільш безстидний злочин пожадання. Рівно ж належить із найбільшою чуйністю уникати обжирства. Ситі, каже пророк, і чужоложили (Єрем. 5, 7). Повний шлунок викликує жажду, як на те натякнув Спаситель словами: «Ви ж, уважайте на себе, щоб ваші серця не обтяжилися обжирством і п'янством та й журбами й щоб несподівано не настигнув вас той день» (Лк. 21, 34), а апостол іншими словами: «Не впивайтеся вином, бо в вині є блуд (нечистота)» (Еф. 5, 18).

Проте, очі є тією дорогою, крізь яку входить жажда до душі. Тому й сказав Господь: «А як твоє праве око соблазняє тебе, вирви й кинь геть від себе; бо краще тобі, щоб згинув один із твоїх членів, ніж щоб все твоє тіло

вкинуто до пекла» (Мат. 5, 29). Щодо тої справи маємо багато думок пророків. Приміром Йов сказав: «З моїми очима я заключив умову, щоб й не думати про дівицю» (Йов. 31, 1). Дуже багато, ба майже без числа, маємо прикладів злочинних ділань, набутих через зір. Так згрішив Давид, (2 Сам. 11, 2), так згрішив король міста Сихем (Бут. 34, 2), так закінчили старці, очорняючи Сузанну, що про них згадує Даниїл (Дан. 13, 8).

Часто-густо необоятну для пристрастей заохоту дає вишукана мода, яка. побуджує смисл зору. Тому й напоминає Екклезіяст: «Відвертай твоє лице від елегантної жінки» (Еккл. 9, 8). Тому, що жінки звикли занадто дбати про свою зачіску, не буде від речі, коли парох завчасу подбає частіше напімнути їх, нагадуючи ці пам'ятні слова апостола Петра, що їх він висловив в цій справі: «Ваша окраса нехай буде не в зовнішньому заплітанні волосся й убиранні в золото, або в зодягнені в одежу» (1 Петр. 3, 3). св. Павло додає: «Так само й жінки, чисто вбираючись, із соромом і з чистотою, щоб украшали себе не золотом, або перлами, та й дорогими шатами, але (як личить жінкам, що пристали на благочестя) добрими ділами» (1 Тим. 2, 9), Многі в дійсності, що були прикрашені золотом і самоцвітами, втратили правдиві окраси душі й тіла.

Разом із пристрасним побудженням, що є спричинене рафінованою вишуканістю одежі, належить розважити й те, що походить від нечистих і безстидних розмов. Безстидні слова, наче горіючий смолоскип запалюють душі молодців. «Ледачі бесідники», каже апостол, «псують добрі обичаї» (1 Кор. 15, 33). А тому, що танці й солоденькі пісні мають той сам, а то й ще більший наслідок, належить також і від них триматися здалека. До подібної категорії побудження розкоші, належать також безстидні книжки, або такі, які занимаються половою любов'ю. З неменшою суворістю належить уникати статуй, які представляють що-небудь поганого, яких спосібність побуджувати до злого й запалювати молодечі смисли є незвичайна. Тож парох повинен подбати про те, щоб під тим оглядом заховувано мудрі постанови Тридентійського Собору.

Коли при помочі уважного старання й чуйної любови оминеться те все, що ми повище згадали, тоді уникнеться всяка нагода тілесної пристрасти. До дальшого середника згнбблення вродженої жажди служать надзвичайно часта Сповідь і Святе Причастя, гарячі й покірні молитви до Бога, супроводжені милостинями й постами. Чистота, це дар, якого Бог не відмовляє тому, що відповідно його шукає (1 Кор. 7, 7). (Тому що Він не дозволяє, щоб нас спокушувано понад наші сили) (1 Кор. 10, 13).

Під кінець ми повинні умертвлювати тіло й його нездорові гони, не лише постами, особливо такими, що їх приписує свята Церква, але також чуваннями, побожними паломництвами й іншого роду покутами. В таких і тим подібних практиках об'являється чеснота уміркування. Якраз так писав св. Павло у листі до Коринтян: «Кожен, хто бореться, здержується від усього. Ті, щоб прийняти проминаючий вінець, а ми незнищимий». А трохи далі: «А я морю моє тіло й поневолюю його, щоб, проповідуючи іншим, самому часом не бути нікчемним» (1 Кор. 9, 25. 27). А ще на іншому місці: «...і не догоджуйте тілу в похоті» (Рим. 13, 14).

Сьома Заповідь Божа

Не кради. (Ісх. 20, 15)

Пояснення Заповіді (Кан. 203)

Було в церкві старим звичаєм вбивати в тямку слухачам вагу й природу тої заповіді. Це вже доводить святий апостол, який картає тих, що з великим запалом упоминають других перед тим блудом, підчас коли самі є ним обтяжені: «Навчаючи іншого, себе не навчаєш? Проповідуючи не кради, сам крадеш?» (Рим. 2, 21). Настоюючи на ту річ, навчання поправило не лише провину дуже часту в тих часах, але також утихомирило заворушення й сварки, а також усунуло й інші причини чи промахи, які випливають із крадежі. Тому що й наші часи заражені подібними злочинами й подібними непорядками, парохи слідами святих Отців і вчителів Христової науки повертають часто до цієї справи, пояснюючи з великою пильністю вагу й зміст тієї заповіді.

|Крім цього вони повинні старатися, щоб пояснити безмежну любов Бога супроти людського роду, що не лише хоче наче сторожею захоронити життя, тіло й славу нашу тими двома заборонами: «Не убий», «Не прелюбодій» (не поповняй нечистих діл), але також тою за повіддю: «Не кради», хоче закріпити назовні й охоронити наше майно. Бо що ж у дійсності мали б означати повищі слова, якщо би вони не мали тої сили, що її мають слова попередніх заповідей? То значить, що Бог нам приказує, щоб наші добра, віддані під Його охорону не були ніким нарушені чи зрабовані. Ми повинні бути в особливший спосіб вдячні Богові, що вони є причиною особлившого Божого добродійства, яке міститься в законі. А тому, що нам ясно об'явлень, в який спосіб найкраще заховати й висказати нашу вдячність, а саме, не лише відверто прийняли зміст заповіді, але також увести її в життя, парохи повинні заохочувати й запалювати вірних, щоб в той спосіб виказали послух цій заповіді.

Як попередні заповіді, так само й ця обнимає дві части: тобто цю, яка є ясно сформульована й забороняє крадіж і другу, яка включається в першій і зобов'язує нас бути доброчинними й великодушними супроти ближнього. Найперше говорімо про першу: «Не кради».

Природа й рід крадежі

Потрібно сейчас завважити, що під словом крадіж не розуміється просто чинність: узяти щось скрито від власника, який про те не знає і цього не хоче . Також мається на увазі передержування речі другого проти волі власника, що є цього свідомий. Не менше, не треба думати, що забороняючи крадіж, толерується грабунки доконані з оружжям в руці, бо апостол погрожує: «Грабіжники не осягнуть царства Божого». (1 Кор. 6, 10). Зближення й товариства з ними належить згідно з апостолом завжди совісно уникати. (1 Кор. 5, 10).

Грабунок є важчою провиною від крадежі, тому що не лише відбирає майно, але й понад то завдає насилля особі й тому є більше злочинним. Та нехай ніхто не подивується, що формула заповіді реєструє менший гріх крадежі, полишаючи більший, тобто розбою. Це сталося з розвагою, тому що обсяг крадежі є ширший чим розбою. Бо розбою може доконати лише той, хто має до розпорядимости засоби насилля. Впрочім усі зрозуміють, що заборона легших гріхів включає в собі й заборону важчих гріхів того самого роду.

Посідання й неправне уживання річей другого називають різними назвами, відповідно до різнородности предметів, які береться без знання й проти волі власників. Якщо візьметься якесь майно приватне без знання й проти волі особи приватної, таке ділання називається крадіжжю. Якщо береться щось із державного майна, тоді довершується дефравдацію. Беручи в неволю вільного чоловіка, чи слугу когось другого довершується плягій. Під кінець крадучи якийсь посвячений предмет поповнюється святотацтво. Святотацтво є найтяжчою формою цього злочину, бо береться на приватний ужиток і на заборонене уживання добра виключно призначені для святих й побожних обрядів, на святий культ, на ужиток священиків і на добродійні цілі.

Божий закон забороняє не лише зовнішнє діло, але також намір і постанову красти. Йдеться дійсно про духовий закон, який ціляє в душу, як джерело гадок і постанов, по словам Господа записаних в святого Матея: «Бо зі серця виходять лихі замисли, душогубства, перелюби, любодійства, крадежі, кривоприсяги й богохульства». (Мат. 15, 19).

Важкість злочину крадежі

Важкість злочину крадежі виходить ясно зі самого природного закону й зі світла природного розуму. Крадіж противиться чесноті справедливості, яка хоче, щоб кожному віддавалось те, що йому належиться. Розділення й призначення майна усталені від початку після права народів, признані Божими й людськими законами, мають бути поважані й кожний мусить їх заховувати, якщо не хоче забурити людського суспільства з огляду на право,

яке до нього належить. Апостол каже: «Ні злодії, ні зажерливі, ні п'яниці, ні злоріки, ні хижаки не наслідять Божого царства.» (1 Кор. 6, 10). Многі наслідки об'являють ненормальність того злочину. Задля нього поширюються негідні й неправі осуди на багатьох; вибухають ненависті, живляться неприязні; а часом навіть повстають найважчі посуджування невинних. Що ж скажемо про обов'язок, що його Бог накладає на всіх, задоситьучинити тому, від кого щось укралося? Як каже св. Августин, гріх крадежі не прощається, якщо не віддасться украденої речі. (Лист. 153). Це віддання стається дуже важчим завданням, коли хтось був привик збагачуватися річами другого, як це можна доказати з досвіду других чи з власної практики. Пророк Авакум свідчить виразно про те, кажучи: «Горе тому, що збагачується не своїм. Він занурюється в найгустіше багно.» (Авак. 2, 6). Густим багном означується посідання майна других, з якого люди лише з трудом можуть винуритися й вийти.

Так багато є родів крадежі, що тяжко їх усіх вичислити. Нехай вистане вже те, що ми сказали про крадіж і розбій, до яких можна буде віднести як до підстави те все, що зараз скажемо. Парохи нехай ужиють якнайбільшого старання й пильності, щоб довести народ до зненавидження того проти природного злочину.

Продовжаємо розглядати й інші частини заповіді. Злодіями є також ті, що купують украдені речі, або задержують речі знайдені, позичені, викрадені, св. Августин каже: «Якщо ти не віддав того, що ти знайшов, ти те вкрав». (Промова 178). Коли цілковито неможливо віднайти властителя, річ знайдена є призначена на добродійні цілі. Хто не відчуває обов'язку віддати, являється спосібним, якщо міг би і украсти.

Хто переступає цю Заповідь?

Прогрішаються проти тієї заповіли ті люди, що вживають підступу й ошуканчих висловів при купівлі й продажі. Господь покарає ті їхні підступи. В цьому роді крадежі найбільше невиносимими й злими виказуються ті, що продають товари вживані й знищені, як нові й правдиві; та й ті, що ошукують купуючих на вазі, мірі, на кількості й на довжині. І справді є написано у Второзаконні: «Не матимеш у мішку різних ваг (Втор. 25, 17). А в книзі Левіт: «І не кривдитимете в суді, в мірі, на вазі й в насипі; вірна вага, вірне вагове каміння, вірна ефа й гин вірний буде у вас.» (Лев. 19, 35). Також на іншому місці написано: «Зненавиджений Богом той) хто вживає двох ваг обманлива...» (Посл. 20, 23).

Крадіжжю є також це, коли робітники й перепродажники, що одержують увесь і цілий товар від тих, яким вони не віддають правної й належної заплати. Не відрізняються від злодіїв слуги, невірні своїм панам і їм порученим речам. Вони є ще більше гідні погорди як злодії, що не мають ключів під руками. Перед слугою — злодієм, не можна заховати нічого запечатаним чи замкненим. Поповняють крадіж також ті, що видуманими й обманливими словами, або фальшивою брехнею виманюють гроші, їхній гріх є навіть ще більший, бо до крадежі долучують ще й лож. До числа злодіїв треба зачислити тих, що прийняті до якоїсь приватної чи спільної служби, працюють мало, або й цілковито ні, занедбуючи свій обов'язок вимагають заплати й винагородження.

Було би задовго й заважко трактувати всі інші можливі роди крадежі вигадані звичайною захланністю, яка знає всі середники, як зробити гроші. Та здається треба би тепер говорити про розбій (грабунок) і це є другою главою, яка трактує ті прогріхи. Та перед тим парох нехай упімне християнський народ, пам'ятати про гадку святого апостола: «Хто хоче стати багатим, попадає в спокуси й у сіти диявола.» (Тим. 6, 9). Нехай ніколи не сходить їм із гадки ця заповідь: «Так усе, що тільки бажаєте, щоб люди вам чинили, так і ви робіть їм». (Мат. 7, 12). Та нехай завжди пригадують собі оці слова: «Не роби другому того, чого не хочеш, щоб він тобі робив». (Тов. 4, 16; Лк. 6, 31).

Хто грішить гріхом грабунку?

Грабіж є ширшим поняттям, бо навіть ті, які не віддають належної плати робітникам, є грабіжниками, св. Яків запрошує їх до покути ось такими словами: Ануте ви ж богаті, плачте, ридаючи над вашими злиднями, що зближаються». (Як. 5, 1), а опісля долучує рацію, чому вони мають покутувати: «Ось плата робітників, що поорали ваші ниви, яку ви задержали, голосить; і голосіння женців дійшло до ух Господа Саваота» (Як. 5, 4). Цей рід грабежі осуджується в книзі Левіт (19, 13), у Второзаконні (24, 14), у книзі пророка Малахія (3, 5), у книзі Товія (4, 15). До цього роду грабіжників належать ті, що не платять, мантять, чи беруть для себе датки, данини, десятини й подібні речі, що належать до парохів Церкви й до урядників.

Прогрішаються проти цієї заповіді злочинці лихварі, жорстокі в грабежі, що окрадають і висисають кров із бідного народу своїми лихвами. Лихва полягає на побиранні більших відсотків, як годиться від позиченого капіталу чи то в грошах, чи в яких інших речах, які можна оцінити грішми. Так теж є написано в книзі Єзекиїла: «Той, що відвернув руку від кривдження бідного, не брав лихви й підвижки...» (Єзек. 18, 17), а Господь у Євангелії св. Луки каже таке: «...і якщо ви позичаєте тим, від яких надієтеся одержати назад...» А я вам кажу ...і зичте і тим, від яких не сподієтеся звороту...» (Лк. 6, 34, 36). Це все уважали злочинним навіть погани, і вони

ненавиділи цей злочин більше від інших, згідно з тим висловом: Що це значить бути лихварем? чи вбити людину? Ті, що побирають лихву продають два рази цю саму річ, або продають те, чого нема.

Поповняють грабіж судді підкуплені грішми, які судять підкупне. Підкуплені грішми чи дарами опрокидують найсправедливіші справи покірних і беззасібних. Осудиться з огляду на цю саму провину грабежі й тих, що ошукують своїх вірителів; ошуканчі вірителі й ті всі, що одержали певний реченець до заплачення, купують різні товари на своє власне слово, чи на слово когось чужого, але опісля не додержують даного слова. Злочин тих людей є тим важчий, що купці зведені їхнім підступом продають всі дорогі речі з великою шкодою для цілого суспільства. До них, здається, відносяться слова, які висловив Давид: «Беззаконник позичає і не віддає, праведник же щедрий і дає.» (Пс. 36,21).

А що треба сказати про тих богачів, що занадто жорстоко домагаються віддачі позиченого від тих, що не мають звідкіля віддати й проти Божої заборони відбирають від них за кару, як застав також і ті речі, які є конечні для удержання їхнього тіла? Бо дійсно Бог каже: «Якщо ти взяв у застав свиту в Твого ближнього, то мусиш вернути йому її до заходу сонця. Бо це тільки й його одежі, свита на його шкіру; у чому ж лягати йому? І як (він) заголосить до мене, я почую його плач, бо я милосердний». (Ісх. 22, 26). їхні жорстокі домагання можна цілком слушно назвати грабежем.

До числа грабіжників, яких так назвали святі Отці, можна зачислити й тих, що в часі голоду займають збіжжя й доводять до того, що з їхньої вини продаж стає коштовна й важка. Те саме відноситься й до тих, що задержують всі речі конечні до життя. До них можна примінити слова прокляття Соломона: «Хто ховає збіжжя, проклятим буде серед народів.» (Послов. 11,26). Парохи повинні зганити тих, що допускаються таких злочинів. Повинні осудити їх і пояснити їм обширно, які кари ждуть їх за ті гріхи.

Хто є зобов’язаний до реституції, до віддання того, що забрав?

Те, що ми досі розказали, відноситься до заборонених річей. А тепер переходимо до обговорення тих річей, що є наказані і між якими перше місце займає задоситьучинення, або реституція (віддання взятої речі). Дійсно провина не прощається доти, доки чоловік не зверне взятої речі. До реституції є зобов’язаний не лише той, хто украв річ. але також усі ті, що брали участь у крадежі. Тому належить вияснити, хто є ті люди, що не є звільнені від обов’язку задоситьучинення, чи звороту.

Під тим оглядом є сім родів людей. Найперше ті, що приказують красти. Вони є не лише товаришами й спричинювачами крадежі, але також найгіршими з усіх родів злодіїв. Друга категорія рівна першій що до свободи волі, менша щоправда в наслідки, але можна уважати її на рівні з попередньою, це категорія тих, що, не мігши приказати, дораджують і заохочують до крадежі. Третя категорія це ті, що годяться зі злодіями. Четверта під кінець це ті, що беруть участь у крадежі й звідтіля тягнуть користі, коли можна назвати користю те, що їх доводить до вічних мук, якщо вони не схаменуться. Про них говорить Давид таке: «Як я бачив злодія, я біг із ним.» (Пс. 49, 18).

П’ята категорія злодіїв це ті, що можучи перешкодити крадежі, є так далекі від перешкодження й спротиву, що радше допускають її й позволяють на те, щоб вона сталася. Шоста категорія це ті, які, знаючи напевно, що довершено крадежі й де, не розкривають її, але вдають, що про те нічого не знають.

Остання категорія це та, що обнимає всіх співробітників, сторожів, що уділяють злодіям місце перехования й місце втечі. Ці всі мають задоситьучинити всім тим, яким що-небудь пропало: їх треба конечно упімнути, щоб виповнили цей конечний обов’язок. Від того гріха не є вільні ті, що одобрюють і хвалять крадежі. Далі, не є вільні від того самого гріха сини й жінки, які тайком беруть гроші від батьків чи мужів.

Застосоване милосердя

В злуці з тією заповіддю Бог наміряє, щоб ми були милосердні супроти бідних і потребуючих, та й старалися полегшити їхні сумні обставини й біду при помочі наших средств і наших услуг. А. тому що цю справу належить трактувати дуже ясно й дуже обширно, Проте, парохи повинні шукати порад в книгах святих мужів Кипріяна, Івана Золотоустого, Григорія Назіянзенського й прочих, які прегарно писали про милостиню та й про те, як належить задоситьучинити цьому обов’язкові,

Передусім треба заохотити вірних до гарячої й охочої допомоги тим, що мусять жити з милосердя других. Треба далі навчати вірних, як конечною є милостиня, щоб ми всі могли на ділі й практично показатися дійсно щедрими супроти потребуючих. Ми повинні бути глибоко переконані в те, що в день суду Бог відкине від себе й засудить на вічний вогонь, усіх тих, що залишатимуть і занедбуватимуть обов’язок милостині. І противно Бог похвалить і заведе до небесної вітчизни тих, що будуть обходитися ласкаво з потребуючим. Одну й другу гадку висловив Господь наш Ісус Христос словами: «Прийдіть благословенні мого Отця й осягніть царство, що приготоване вам від основання світу.» та й «Ідіть від мене прокляті в огонь вічний, приготований дияволові й

його ангелам.» (Мат. 25, 34, 41). Проте, нехай священики ужиють відповідних аргументів, переконливих доказів, як ось ці місця святого Письма: «Давайте й дасться вам». (Лк. 6, 38). Нехай ясно виложать обіцянку Бога, від якого навіть не можна подумати когось багатшого чи щедрішого: «По правді кажу вам, немає такого, хто би покинув дім, чи братів, чи сестер, чи батька, чи матір, чи жінку й дітей, чи поля задля мене й євангелія, та й не прийняв би в стократ, тепер, а на другому світі життя вічне». (Мк. 10, 29). Нехай додадуть також: те, що сказав Ісус Христос: «Робіть собі приятелів із неправедного богацтва, щоб як проминуться, прийняли вас до вічних осель». (Лк. 16, 9).

Різні способи як управляти милосердя

В цьому розділі виложимо різні роди цього обов'язку, щоб, якщо хтось не може дати потребуючим стільки, щоб піддержати їхнє життя, нехай принайменше позичить бідним, згідно з приказом Господа нашого Ісуса Христа: «позичайте, нічого не ждучи...» (Лк. 6, 35). А про щастя, що випливає з довершення цього свідчить блаженний Давид: «Веселий той чоловік, що є милосердний і зичить». (Пс. 111, 5). Далі, гідним є християнської побожности, щоб, коли немає спромоги в жоден спосіб спомагати тих, що потребують до життя милосердя ближніх, старатися власною працею, заходом власних рук зробити що-небудь на те, щоб уникнути безділля й щоб полегшити недостатки потребуючих. До цього заохочує нас апостол своїм прикладом у листі до Солунян словами: «Ви по правді самі знаєте, як конечно треба мене наслідувати». (2 Сол. 3, 7). До тих самих говорить далі: «І щоб пильно дбали, щоб бути тихими й чинити своє, та й робити своїми рукам так, як ми вам заповідали.» (Сол. 4, 11). А до Ефесян: «Хто крав, більше не краде, а радше працюй, роблячи своїми руками, щоб ти мав що подати тому, хто в нужді.» (Еф. 4, 28). Потрібно також заховувати умірковaність і уважати на добро других, щоб не були для других утяжливим. Ця поміркованість присвічує в усіх апостолів, а передусім блищить у св. Павла, який так звертається до Солунян: «Згадайте бо браття наш труд і працю: ніч бо й день роблячи, щоб нікого з вас не отяготіти, проповідували ми вам благовість Боже». (1 Сол. 2,9). Цей самий апостол на іншому місці каже: «ані їли ми дармо хліб у кого, а в труді й журбі ніч і день роблячи діло, щоб нікого з вас не обтяжити.» (2 Сол. 3, 8).

Християнам потрібно триматися здалеку від лиходійства

Тому що не бракує людей, що стараються оправдувати себе відносно крадежі, таких треба упімнути, що Бог не приймає жодних оправдань гріха. Ба що більше їхній гріх тим оправданням не то що не зменшується, але ще більше зростає.

Є невиносимі претензії шляхетно уроджених людей, які думають зменшити власну провину тим, що вони твердять, що згодилися узяти від другого не з власної жадоби чи скупости, але на те, щоб заховати гідність родини чи предків, яких повага й достойність упали б, наколи б вони не піддержались майном других. Від них треба усунути цей небезпечний блуд, а рівночасно доказати, що є лише один спосіб заховати й побільшити богацтво, могучість і славу предків: повинуватися волі Бога й заховувати Його заповіді. Бо якщо їх легковажиться, тоді богацтво здобуте й заховуване з великою старанністю, віддасться на знищення. Навіть самих королів скинено з їхніх престолів і упокорено тих, що були в найвищій почесті. На їхнє місце покликано з Божої волі людей часто із найнижчої кондиції, яких вони ненавиділи. Неймовірним є, як дуже Бог ненавидить таких людей. На те маємо доказ пророка Ісаії, в якому знаходяться слідуючі, Божі слова: «Князі твої переступники й спільники злодіїв, ласі на гостинці, шукають користи; сиротам немає в них оборони, а справа вдови до них не доходить. Тому й говорить Господь Саваот, сильний Ізраїлю: О, я надолужу мою кривду від моїх противників, і помщуся над моїми ворогами.» (Іс. 1, 23).

Не бракує таких, що як виправдання наводять не власний блиск і славу, але власне удержання й можливість вигіднішого й вишуканішого життя. Треба таких опам'ятати й упімнути, вказуючи як безбожними є їхні діла, й розмови. Вони кладут ь якусь власну вигоду понад волю й славу Божу, яку ми в особливший спосіб ображуємо, коли легковажимо Його заповіді. А хоч би й так було, тоді яку вигоду мають вони з крадежі, за якою слідують великі невигоди? Над злодієм, як каже Екклезіяст важать замішання й грижа совісті (Еккл. 5, 17). А хоч би й цього не було, то певним є те, що злодій у кожному випадку зневажає ім'я Господнє; воює проти Його найсвятішої волі й зневажає Його спасенні заповіді. З цього джерела походить усякий блуд, усякий злочин, усяка безбожність. Говорячи про те, чуємо не раз від злодіїв, які твердять, що вони цілком не грішать, бо лише беруть дещо від богатих і засібних людей, що від тієї крадежі не поносять жодної шкоди, ба навіть її не спостерігають. Це є очевидно нещасна й шкідлива оборона.

Інший знову думає, що належить вислухати його оборону, тому що він уже має навичку красти так, що йому було б дуже важко заперестати такі наміри й діла. Але той, коли не слухає апостола, що сказав: «Хто крав, нехай уж е більше не краде.» (Еф. 4, 23), хоче чи не хоче одержить також заплату вічної кари.

Є знову деякі, які оправдуються тим, що взяли дещо від когось, тому що була до того нагода. Вони мають на устах цю утерту пословицю: «Нагода робить людину злодієм.» Ті, що не є злодіями, стаються такими через

нагоду. Треба проте, усунути цю безбожну гадку в тих, що так думають і навчати їх, що треба противитися злочинним похотям. Бо якщо ми стало робитимемо те, до чого доводить пристрасть, тоді яку границю, який кінець зможемо усталити для злочинів і прогріхів? Проте, важко грішною є така оборона й вона є радше визнанням великої жадоби й великої похибки. Бо той, хто каже, що не грішить лише тому, що не має жодної нагоди до гріха, в тій самій хвилині визнає, що згрішив би кожний ра3, коли б йому трапилася нагода до того.

Є такі, що твердять, що крадуть тому, щоб пімститися за крадіж, яку їм заподіяно, їх треба найперше навчати, що нікому не вільно мститися за свої власні кривди. По друге, ніхто не може бути суддею у своїй власній справі. Проте, тим більше не можна дозволити, щоб вони вимагали відплати від других людей за кривди, що їм зробили інші.

Під кінець деякі вірять, що крадіж є достатньо оборонена й оправдана тим, що вони гнетені довгами не можуть інакше звільнитись від них, якщо крадучи в других не заплатять їх. З такими треба так роздумувати: немає важчого довгу, який тисне найдужче рід людський над того, що його пригадуємо собі щодня в Господній молитві: «І остави нам долги наша». (Мат. 6, 12). З того виходить як глупим є те, що коли чоловік воліє бути довжником Бога, то значить, воліє радше грішити, на те, щоб лише заплатити людям те, що їм винен. Та багато краще є попасти у в’язницю (за довги), як бути осудженим на вічні муки пекла. Багато важче є бути осудженим трибуналом Божим, як людським. Тому вони повинні щиро просити помочі й милосердя у Бога, від якого можуть одержати всього, чого їм потреба.

Не бракує далі й таких, які, щоб оправдати крадіж шукають інших оправдань, але таких не важко буде переконати для розумних і второпних у своєму уряді парохів, так, що вони, працюючи пильно будуть мати певного дня повне запалу и послідовне в добрих ділах стадо.

Восьма Заповідь Божа

Не свідчитимеш ложно на свого ближнього. (Ісх. 20, 16)

Як конечним є вияснення тої Заповіді?

Як корисним, а також конечним є вияснення тієї заповіді й наполегливе напоминання до цього обов'язку, свідчить св. Яків, що звертається такими словами: «Коли хто не грішить словом, той совершенний чоловік, спроможний обуздати й усе тіло». (Як. 3, 2). «Так само й язик, малий член, а дуже хвалиться. Ось малий вогонь, а палить великі речі. І язик є вогнем, світом неправди. Язик є поставлений між нашими членами скверняче все тіло й палячи спосіб нашого життя, а сам запалюється від пекельного вогню.» (Як. 3, 5). В той спосіб остерігається перед двома речами: по перше, що блуд язика незвичайно широко розтягається, що потверджують ці слова пророка: «Кожний чоловік це брехун» (Пс. 115, 11). Це одинокий гріх, який розтягається на всіх людей. По друге, від нього походять безчисленні зла, тому що дуже часто через одного злого чоловіка тратиться багатство, славу, життя, вічне спасіння. Часто тому, що він є ображений, бо не може знести терпеливо кривд і шукає пімстити їх нерозважно. Або ображує, тому що він чи задля ложного встиду, чи перестрашений фалшивим поняттям публічного поважання, не дається довести до того, щоб віддав задоситьучинення ображеному.

Тож на цьому місці потрібно упімнути вірних, щоб скільки змога дякували Богові за цю спасенну заповідь, яка заказує давати фалшиве свідоцтво. Це заповідь, що не лише забороняє ображувати другого, але через її заховання перешкоджається, щоб хтось образив нас самих.

Дві части Заповіді

В поясненні цієї заповіді треба нам поступати в цей самий спосіб і тією самою дорогою, якої ми уживали при інших, то значить розрізнюючи в ній два закони. Один, що приказує важити наші слова й наші ділання правдою, усунувши цілковито усяке удавання й усяку неправду. Апостол упоминає Ефесян ось такими словами щодо цього обов'язку: «А ходячи по правді в любові, ростімо під кожним оглядом у тому, хто є головою в Хрисії» (Еф. 4, 15).

Перша частина цієї заповіді має те значення, що як-небудь ми б назвали те, що є фалшивим свідоцтвом, тобто з того, що говориться про кого-небудь доброго, або злого, чи то в суді чи назовні в розмові, вона те забороняє а передусім забороняє фалшиве свідоцтво в суді чоловіка, що присягнув. Бо свідоцтво полягає в дійсності на імені Бога; так що зізнання того, який у той спосіб свідчить, покликуючись на ім'я Боже, як причину чи авторитет правдомовності, має величезну достовірність і вагу. Звідси, тому що таке фалшиве свідоцтво є небезпечне для суспільного порядку, тому воно є в особливший спосіб заборонене. Бо в дійсності навіть суддя не може відкинути свідоцтва тих, що присягають, якщо його не виключать законні правила, або, якщо не скажеться злоба й злочинність. Передусім від того часу, коли Божий закон приказує, щоб з уст двох або трьох свідків усталювано всяку справу» (Втор. 19, 15; Мат. 18, 16).

Однак щоб вірні могли зрозуміти ясно цю заповідь, треба вияснити їм, що треба розуміти під словом «ближній», проти якого ніяк не можна давати фалшивого свідоцтва. Проте, ближній, як це є виложено в науці Господа нашого Ісуса Христа (Лк. 10, 29), це хто-небудь, що потребує нашої помочі, чи то він є нашим кревняком чи чужим, співгромадянином чи чужинцем, приятелем чи ворогом. Бо не можна бути тою переконання, що можна говорити що-небудь неправдивого в свідченні проти ворогів, яких ми повинні любити згідно зі заповіддю Господа.

Понадто, тому що кожний чоловік, у певний спосіб є своїм власним ближнім, нікому не можна говорити що-небудь неправдивого проти себе самого. Та й ті, що так роблять, витискають на собі самих п'ятно безчесті й погані, ображують себе самих і Церкву, якої вони є членами, в той сам спосіб як і самовбивники шкодять загалові власних громадян. Бо так пише св. Августин: «Для того, хто не застановляється добре, може видаватися, що не є забороненою справою давати фалшиве свідоцтво про себе самого, тому що в заповіді додано, проти Твого ближнього. Проте, щоб ніхто не думав, що є вільний від того гріха, якщо свідчить фалшиво проти себе самого. Тому що той, хто любить свого ближнього, бере цю міру любови від любови самого себе».

Та з того, що є заборонено шкодити ближньому фалшивим свідоцтвом, нехай ніхто не думає, що є дозволено щось противного, тобто що кривоприсягою можна старатися придбати якусь користь чи хосен тому, з ким він пов'язаний зв'язками природи чи релігії. В дійсності нікому не вільно говорити неправди чи нічтожних річей, а тим більше криво присягати. Тому св. Августин, пишучи про неправду до Крескентія, напоминає згідно зі словами апостола, що лож належить зачислити до фалшивого свідоцтва, а це відноситься також до фалшивої похвали кого-небудь. Бо поясняючи це місце, що каже: «Й ми являємося фалшивими свідками божими, бо

свідчимо про Бога, що воскресив Христа, якого не воскресив, коли мертві не встають» (1 Кор. 15, 15). Він зауважує: фалшивим свідоцтвом називає апостол неправду в справах, що відносяться до Його слави.

Дуже часто трапляється, що той, хто сприяє одному, перешкоджає другому, а причину похибки звичайно приписується судді, який зведений фалшивими свідоцтвами, видає осуд, і є змушений судити згідно зі законом, але проти справедливості. Деколи случається, що той, хто виграв свою справу в суді при помочі чийогось фалшивого свідоцтва й ходить безкарно втішаючись несправедливою побідою, заохочується до зла й до уживання фалшивих свідків, при помочі яких він сподіється осягнути те, до чого стремить . Це є дійсно дуже важна річ відносно самого свідоцтва, яке розпізнається, як фалшиве й (несправедливе) кривоприсяжне тим самим чоловіком, що своєю присягою помагає й піддержує. Він же сам пізніше, тому щр ошуканство удається йому так, як він собі бажає, набирає з дня на день більшої практики й призвичаєння до безбожности й зухвальства. Так отже, як є заборонені брехні, ложі й кривоприсяги свідків, так само ті блуди є заборонені в оскаржуючих і оскаржених, в опікунів, вірителів, прокураторів, адвокатів і під кінець у всіх тих, що входять у склад трибуналу.

Під кінець Бог забороняє не лише у суді, але й поза судом усяке свідоцтво, що може викликати в других невигоду або шкоду. Фактично є написано в книзі Левіт, там де повторяються ті заповіді, таке: «Не будете красти, ні ошукувати, ні брехати один на другого» (Лев. 19, 11). Проте, ніхто не може сумніватися, що кожна брехня заборонена цією заповіддю є осуджена Богом, про що дуже ясно свідчить пророк Давид у тих словах: «Ти погубиш усіх лживих» (Пс. 5, 7).

Інші прогріхи, заборонені тією Заповіддю

Ця заповідь забороняє не лише ложне свідоцтво, але також гідну обридження манію й призвичаєння очорнювання других. Тяжко й повірити скільки то важких, небезпечних і поганих надужить бере початок від тієї пошесті. Цей блуд, говорити злословно й образливо про других, осуджує Святе Письмо тут і там словами: «З таким, каже Давид, я не їв» (Пс. 100, 5), а св. Яків: «Не очорнюйте себе взаїмно, о браття» (Як. 4, 11).

У Святому Письмі є багато не лише заповідей, але також прикладів, на яких доказується глибина провини: Аман так розпалив Ассира проти жидів неправдивими оскарженнями про провини, які вони мали б доконати, що той приказав убити всіх людей цього народу» (Естер 13). Історія свята є повна подібних прикладів, яких пригадування священики нехай стараються держати здалеку вірних від тієї так злочинної провини.

Тому що з часом ми цілковито не зауважуємо ваги цього гріха очорнювання других, треба нам знати, що не лише, уживаючи обмови, але також накопичуванням і побільшуванням провин, ображуємо повагу, якою втішається чоловік. Коли хтось тайком допустився речі, яка дійшовши до загального відома, була б утяжлива й завстиджуюча для його доброї слави, тоді той, хто її поширює, хоч це не є конечним, цілком слушно повинен би назватися обмовником і злословником. А зі всіх очорнень, жодне не є більше як це, що очорнює католицьку науку й її оборонців. Цей сам гріх очорнення поповнює той, хто накопичує похвалами авторів злословних наук і блудів.

Далі, не можна відділити від числа й вийняти від вини тих, що слухають тих, які очорнюють і злословлять; тих, що не сварять обомовників, але радо їм потакують. Вправді не легко є сказати, що належить радше осудити обмовляння чи слухання обмовника, як про те пишуть св. Єронім і св. Бернард. Справді не було би обмовника, коли би не було того, що слухає обмови.

До того самого роду належать також ті, що своїми штучками розділяють і під'юджують людей одних проти других та дуже тішаться спричинюванням незгод. Так що розриваючи видуманими сплетнями найстисліші злуки й приязні, доводять найбільше заприязнених людей до вічних неприязней та й до взаїмної ворожнечі. Цю пошесть дуже ненавидить Господь: «Не будеш обмовляти між твоїми людьми.» (Лев, 19, 16). Такими обмовниками були многі дорадники Савла, що старалися відняти його ласку від Давида й під'юдити короля проти нього.

Крім того грішать тим гріхом підхлібними й облесники, які підхлібствами й удаваними похвалами втискаються до ух і сердейь тих, в яких шукають ласки, грошей і вивищення, кажучи, як про те пише пророк, що це, що зле, є добре, а що добре, це зле. (Іс. 5, 20). Давид у поминає триматися від таких здалека й проганяти від нашого товариства, словами: «Праведний нехай покарає мене, це буде для мене добром, а олива неправедного, нехай не намастить моєї голови.» (Пс. 140, 5). Бо хоч у дійсності вони цілковито не обмовляють ближнього, однак шкодять йому, тому, що, похваляючи його гріхи, спонукують його оставатись у своїх блудах аж до кінця життя. Цілком певно в цьому випадку підхлібство є злом, бо його вживається на нещастя й на руїну ближнього. Так Савло, бажаючи кинути Давида на поталу люті й меча Филистимлян, щоб його вбили, схлібляв йому такими словами: «Ось тобі старша дочка моя Мерова, даю тобі її за жінку, тільки мусиш мені бути хоробрим і вести Господні бої.» (1 Сам. 18, 17). Так і жиди підступно говорили до Христа Господа: «Учителю, ми знаємо, що ти праведний і по правді наставляєш на Божу путь і ні про кого не дбаєш, бо не дивишся на лице людей.» (Мат. 22,

16; Мк. 12, 14). А найбільше небезпечними є ті розмови, що приятелі, рідні й "кревні їх мають деколи, щоб звести тих, які є смертельно хворі й є вже в небезпеці смерти. Вони запевняють хворого, що небезпеки немає й радять йому, щоб був веселий, радісний і відводять його від визнання своїх гріхів, держачи його ум здалеку від від усякої журби й його гадки від найбільшої небезпеки, в якій він знаходиться.

Тому то й треба утікати від усякого роду ложі, а передусім того родаб від якого хтось мож е набратися великої шкоди. Вершком безбожности є лож, якою хто-небудь грішить проти релігії і у справах релігії. Бог ображується також важко тими всіма кривдами і обмовами, що є в книжках, так званих безчестячих, а також іншими того рода образами. Понадто не похваляється, коли хтось говорить неправду чи жартом, чи задля свойого уряду, хоча із цього ніхто не має шкоди, ані користи. Бо так то упоминає нас апостол: «Відложивши неправду, говоріть правду.» (Еф. 4, 25). Тому, що в тій речі є нахил до частіших і важчих неправд. Та із брехні, так званої, з жарту люди набирають звички говорити неправду, так далеко, що в публічній опінії людей уходять за неправдомовних; тому й вони, щоб другі вірили їхнім словам мусять стало присягатися.

Під кінець у першій частині тої заповіли ганиться удавання й то не лише удавані слова, але й діла так зроблені участкують у тій провині. Бо дійсно так слова, але також і діла є висказами й знаками того, що діється в умі кожного. Тому то й Господь сварячи часто фарисеїв, називає їх гіпокритами (облудниками). Оце хай вистарчить до першої частини, яка говорить про заборони.

Поручення Господа що до зовнішних осудів

Зараз виложимо те, що поручає Господь у другій частині заповіді. Зміст і формулювання тієї заповіді зміряє до того, щоби державні суди відбувалися справедливо й згідно з законами й щоби люди не підкуплювали суддів. Бо як пише апостол, не вільно судити слуги другого (Рим. 14, 4), щоби не давати осуду в незнаній справі. Такі браки мала постанова жерців і книжників, що осудили св. Стефана (Діян. Ап. 6,12; 7). Подібно згрішили й Филип'яни, про яких говорить апостол: «Бивши нас прилюдно, неосуджених римських людей, повкидали в темницю, а тепер нас тайком виганяють?» (Діян. ап. 16, 37). Нехай не осуджують невинних і не звільняють винних; нехай не даються спонукати грішми, чи чемністю, ненавистю, чи любов'ю. Бо так упоминає Мойсей старців, яких зробив суддями над народом: «Слухайте спорів між вашими братами й судіть справедливо між чоловіком і його братом, між місцевим і чужинцем. Судячи, не глядіть на лице (особу), вислухайте як малого так і великого, нікого не лякайтеся, бо суд Божий» (Второзак. 1,16 с.). Коли йде про засуджених і винних, то Бог хоче, щоби вони визнали правду, коли їх питається згідно з судейською формою; бо знаємо, як свідоцтво є неначе приказом того признання, хвали й Божої слави згідно зі словами Ісуса Навина, що у поминаючи Ахан визнати правду, каже сам: «Мій сину, віддай славу Господові Богові, Ізраїльському.» (Ісус Нав. 7, 19). Та тому, що ця заповідь має передусім на увазі свідків, то ж нехай на них парох пильно глядить, бо значення заповіді є таке, що не лише забороняє фальшиве свідоцтво, але також вимагає, щоби говорити правду. Бо в дійсності в людських справах величезне значення має правдиве свідоцтво тому, що ця заповідь має передусім на увазі свідків, то ж нехай на них парох пильно глядить, бо значення заповіді є таке, що не лише забороняє фальшиве свідоцтво, але також вимагає, щоби говорити правду. Бо в дійсності в людських справах величезне значення має правдиве свідоцтво, тому що є майже безконечне число справ, про яких ми б нічого не знали, якщо б ми не довідались про них із зізнання свідків. Проте немає нічого так конечного, як правдивість свідоцтва в тих справах, що їх ми самі зі себе пізнати не можемо, але й рівночасно не можемо не знати. Що до того маємо гадку св. Августина: «Той, хто скриває правду й той хто говорить неправду, обидва провинюються; той, тому що не хоче помагати другим, тамтой тому, що бажає шкодити.» Дозволеним є деколи затаїти правду, але поза судом. У суді, коли свідка запитується згідно зі звичаєвою формою, треба цілковито відкрити правду. Тут однак нехай свідки уважають, довіряючи за дуже своїй власній пам'яті.

Остаються оборонці справ і адвокати, так що до оборони, як і до оскарження. Проте нехай ті не відмовляються працювати й боронити в конечних обставинах і нехай ласкаво приходять із поміччю тим, що її потребують. Але нехай не беруться боронити несправедливих справ, нехай не продовжають спорів обмовами, та нехай не провадять їх зависно. Коли йде про належну нагороду за їхню працю, нехай її усталять справедливо й совісно.

Дальше належить упімнути вище названих адвокатів так цивільного як і карного трибуналу, щоби вони, ведені любов'ю, ненавистю чи якоюсь іншою пристрастю, не спричинювали небезпеки несправедливих оскаржень. Під кінець, Бог дав цю заповідь усім побожним людям на те, щоби вони на зібраннях, у розмовах завжди говорили правду, згідно зі своїм переконанням. Щоби не говорили нічого, що могло б шкодити поважанню других, навіть супроти тих, які на їхню думку їм пошкодили, чи їх образили; маючи перед очима те, що між ними має бути такий звичай і таке співжиття, щоби вони були наче члени того самого тіла.

Відраза й погань брехні

Дальше, щоби вірні могли краще берегтися того блуду брехні, нехай парох вияснить їм велику відразу й погань тої провини. Бо в Святому Письмі диявола називається батьком брехні (Йо. 8, 44), тому що він дійсно не

устоявся в правді та є брехуном і батьком брехні. А щоби викоренити той великий блуд, нехай подасть ще всі ці зла, що послідують брехню. Та тому що їх є багато, нехай викаже, що брехня є джерелом і початком усіх невигод і всіх нещасть. По перше, нехай викаже, як велику образу завдає Богові той прогріх і як великим є Його гнів на хвалька й брехуна. Це потверджує авторитет Соломона, що каже: «Шість речей ненависних у Бога, а семеро є гидких Його душі: це горді очі, язик, що говорить брехню, руки, що проливають невинну кров, серце, що кує лихі задуми, ноги, що біжать сквапно до злого. Це свідок, що видумує неправду й розсіває незгоду.» (Притч. Сол. 6, 16-19). Хто ж проте міг би запевнити того, якого Бог в особливший спосіб ненавидить, що Він не каратиме його найважчими муками? А дальше ще більш поганою й більш ганебною справою є те, що, як каже св. Яків, тим самим язиком, яким хвалимо Бога-Отця, злословимо людей, яких сотворено на образ і подобу Божу: це так наче б із того самого джерела, з того самого прорубу, витікала солодка й гірка вода? Бо й дійсно цей самий язик, що перед тим хвалив Бога, пізніше, говорячи неправду, завдає Йому неславу й ганьбу. Звідси виходить те, що брехунів виключається від осягнення небесного щастя. Бо коли Давид питав Бога тими словами: «Господи, хто замешкає в твоїх хоромах?», відповів йому Святий Дух: «Той, хто ходить у чистоті, творить справедливість, і говорить щиру правду, не осуджує своїм язиком, не робить лиха своєму сусідові й не допускає неслави на свойого ближнього.» (Пс. 14, 1). «Хто присяг із утратою для себе й держить слово...» (Пс. 14, 4). Та найбільшим злом брехні є те, що вона є хворобою духа, від якої майже немає виздоровлення. Бо тому що гріх фальшивого оскарження, хто би небудь і як небудь його допустився би, чи то очорненням слави й поважання ближнього, не прощається, аж доки наклепник не задоситьучинить за кривди посудженого, які він йому завдав. А цього людям дуже важко довершити, тому що як ми вже сказали, від того здержує фальшивий встид і певного роду чванливе переоцінювання своєї власної гідности. Хто поповнює цей гріх, про того не можемо сумніватися, що буде засуджений на вічні кари пекла. Нехай ніхто не сподівається, що йому простяться обмови або очорнення, якщо перед тим не віддасть задоситьучинення тому, що його в який-небудь спосіб очорнив, чи публічно в суді, чи на зібраннях приватних чи родинних.

Дальше цей блуд розпростирається дуже широко й шириться більше, ніж що-небудь іншого, тому що чванькуватість і брехня розв’язує найбільш тісні зв’язи людського товариства, тобто льояльність і правду; а якщо тих не стане, тоді послідує велике замішання в житті й люди, здається, у нічому не різняться від демонів. Крім того парох нехай повчить парохіян, що належить уникати многомовности, щоби в той спосіб могли уникнути й інших гріхів, та й щоби могли поправити блуд брехні, від якого дуже важко повстриматися тим, що багато говорять.

Під кінець нехай парох опрокине помилку тих, що в своїх чванькуватих промовах оправдуються й боронять клевету, прикладом мудреців, яких чеснотою, як говорять було те, що говорили неправду в слушний час. Парох нехай скаже їм, що ще більше правдивим є те, що «мудрощі тіла смертю є духа.» (Рим. 8, 6). Нехай упімне своїх слухачів, щоби вони довіряли Богові в важких хвилинах і в біді, та й щоби не прибігали до штуки брехні; тому що ті, які вживають того прибіжища заявляють ясно, що довіряють радше своїй власній второпності й не сподіються на Боже провидіння. Тому, що дехто подає як причину власної брехні те, що його другі ошукали брехнею, треба йому пояснити, що не вільно самому метатися на людях і що треба їм відплачувати добром за зло, чи радше побіджувати зло добром (Рим. 12, 17, 19, 21). А хоч би навіть була можлива така відплата, тоді для нікого не є корисним метатися з власною шкодою. Тому те, що робимо, говорячи неправду, є дуже великим злом. Тим людям, що на оправдання наводять слабість і неміч людської природи, належить поручити важну заповідь, що треба благати Божої помочі й не піддаватися людській немочі. Тих, що вказують на силу призначення, належить упімнути, що як вони повзяли звичку говорити неправду, нехай стараються набрати протилежної звички — говорити правду; передусім тому, що той, що грішить з уживання й призвичаєння, поповнює багато більший гріх ніж інші люди. А тому що не бракує таких, які бороняться таким оправданням, що всі інші люди, як вони твердять, говорять неправду, криво присягають, треба відняти в них таке переконання, кажучи, що вони не повинні наслідувати злих, але радше старатися їх зганити й направити. Але від хвилини, коли ми самі говоримо неправду, наше упімнення має мало поваги в ганьбленні других і в їх поправі.

Тим, що бороняться в той спосіб, що, коли вони говорять правду, дуже часто поносять шкоду, священики нехай відповідять, що це не є їхньою обороною, але оскарженням, тому що обов’язком християнина є радше понести яку-небудь шкоду, як говорити неправду. Остають ще дві категорії людей, що оправдують брехню. Одні, як твердять, говорять неправду лише в жарті, а другі запевнюють, що без ужиття неправди не могли би ні добре продати, ні купити. Одних і других парох мусить відвести від такої похибки.

Перших можна відвести від того блуду чи то навчаючи, як у того роду грісі поповнювання його зростає в звичку говорити неправду, чи то доводячи, що треба буде здати рахунок із кожного марного слова (Мат. 12,36). Останніх нехай ще остріше зганять, тому що в наведеному оправданні є якраз їхнє найбільше оскарження, бо в той спосіб заявляють самі, що не вірять у авторитет Божого навчання: «Шукайте перше царства Божого і його справедливості, а все інше вам додасться». (Мат. 6, 33).

Дев’ята й Десята Заповідь Божа

Не пориватимеш очей на хату Твого ближнього; не пориватимеш очей на його дружину, ні на слугу, ні на рабиню, ні на скотину, ні на осла, ні на ніщо, що є Твого ближнього. (Іcх. 20 17).

В тих двох Заповідях криється рація заховування інших Заповідей

Нас спонукує до застанови ця обставина, що в тих двох заповідях, яких дано людям на остатку, окривається наче рація, задля якої треба заховувати інші заповіді. Бо, що в них вложено, зміряє до того, що, коли хтось старається заховувати вищі приписи закону, має передусім вважати, щоби не упорядковано не пожадав. Бо дійсно, коли хтось є вдоволений тим що має, не бажає чужого. Він втішатиметься вигодами других, віддаватиме славу безсмертному Богові, Йому складатиме щиру подяку, заховуватиме суботу. То значить, уживатиме вічного спокою, почитатиме старших, та й під кінець нікого ні ділом, ні словом, ні в який-небудь інший спосіб, не вразить. Початком і джерелом усякого зла є пожадливість (жажда) (1 Тим. 6,10; Як. 1, 14, 15). Якщо хтось нею запалиться, потрапляє в усякого роду злочини й прогріхи. Перейшовши ці уваги, парох нехай старанно виложить те, що слідує, а вірні нехай ще більше уважно його слухають.

Та хоч ми злучили ці дві заповіді, бо вони мають подібний предмет і держаться тієї самої дороги в навчанні, парох однак накликаючи й упоминаючи, може їх або разом, або віддільно трактувати, залежно від того, як йому буде вигідніше. Коли ж однак він підніметься обов’язку пояснення цілого Декальогу, тоді докаже, яка різниця заходить між тими двома заповідями й як одна жажда різниться від другої. Цю різницю пояснює св. Августин у книзі пояснень до Ісходу. Одна з них відноситься до того, що є корисне, й пожиточне; у другій є предложені розкоші й змислові пожадання. Тож коли хтось пожадає могучість, або дім другого, той стремить радше до того, що є корисне чи ужиточне, ніж до цього, що стремить до розкоші. Якщо однак хтось пожадає жінку другого, горить пожаданням не юристи, але розкоші.

Є отже подвійна конечність тих двох заповідей: одна, щоби вияснити смисл шостої й сьомої заповіді. Бо хоч дещо є зрозуміле природним світлом розуму, як приміром забороненням чужоложства, забороняється пожадати чужої жінки; бо якщо би було дозволеним пожадати, було б дозволеним і посідати. Та однак дуже багато жидів, засліплених гріхом, не давалось довести до того, щоби повірити в те (що пожадання є гріхом), що Бог це заборонив. Багато з тих, що подавались як учителі закону, потрапляли в той блуд, як це можна зрозуміти зі слів Господа Ісуса в Євангелії св. Матея: «Ви чули, що було сказано стародавнім: Не чужолож. А я вам кажу, що кожний, хто гляне на жінку з пожаданням, той поповнив чужоложство з нею в своєму серці.» (Мат. 5, 27). Друга з конечностей тих заповідей виразно забороняє те, чого шоста й сьома виразно не забороняє. Бо приміром сьома заповідь забороняє, щоби хтось несправедливо не забирав, або не старався пірвати чужої речі; Ця ж забороняє, щоби ніхто не пожадав, хоча б це правно й законно міг осягнути, коли б із осягнення цього виникала шкода для ближнього.

В тих двох Заповідях блищить доброта Бога зглядом нас

Та заки ми приступимо до вияснення тієї заповіді, треба навчати вірних, що цією заповіддю ми не лише заправляємося до повздержування наших пожадань, але також пізнаємо безмежне милосердя Боже супроти нас. Бо, коли попередніми заповідями Бог огородив нас неначе яким муром на те, щоби хтось не пошкодив нам, або нашому майнові, то тими доданими заповідями хотів подбати перед усім про те, щоби ми самі не пошкодили собі нашими пожаданнями. Це могло б статись дуже легко, якщо би не було забороненим нам бажати й пожадати всього. Тож про те подбав Господь Бог. давши « нам заповідь не пожадати. В той спосіб Бог подбав, щоби покуси жажди, які можуть спонукувати частіше до тих усіх для нас шкідливих речей, прийняті до певної міри силою того закону, менше на нас натискали. І в той спосіб ми звільнені від утяжливого натиску тієї жажди, маємо довший протяг часу на виконування наших обов’язків побожности й богопочитання, які є дуже численні й які є дуже важні, що їх ми довжні самому Богові.

Але не лише про те вчить нас цей закон. Він також упоминає нас, що Божий закон є того роду, що його треба заховувати не лише виконуванням зовнішніх діл, що їх накладають на нас обов’язки, але також внутрішним нахилом душі. В цьому заходить різниця між Божими й людськими законами. Людські закони вдоволяються лише зовнішним захованням. Божі противно, тому що Бог проникає в нашу душу, вимагають правдивої й щирої чистоти та й невинности самої душі. Закон Божий отже, це н аче якесь зеркало, в якому бачимо блуди нашої природи, тому то й сказав апостол: «Ні я не знав гріха, як тільки через закон і жадоби не знав би я, коли би закон не сказав: не пожадай.» (Рим. 7, 7). Бо дійсно так воно є, тому що пожадання, тобто іскра гріха, що бере свій початок від гріха, залишається постійно в нутрі в нас, з чого пізнаємо, що гріх родиться у нас. З тієї причини ми прибігаємо до Нього (до Бога) з благанням, бо Він одинокий може відняти від нас блуди гріха.

Дві частини Заповіді: позитивна й негативна

Кожна з тих двох заповідей має дальше це спільне з іншими заповідями, що частково щось забороняє, а частково щось наказує (накладає).

Що відноситься до заборони, щоби хтось часом не думав, що пожадливість негрішна, як пожадливість духа проти тіла (Гал. 5, 17), — або ця, що полягає на бажанні кожної хвилини Божого оправдання (Пс. 118, 20) (це, що Давид хотів пригадати є до певного степеня блудом). І парох нехай повчить, яку то пожадливість осуджують приписи тієї заповіді.

Проте нам треба знати, що пожадливість це є заворушення й снага духа, якою спонукані люди бажають приємних речей, яких вони не мають. Тому й деколи, деякі порушення нашого духа, не є завжди злими. Силу пожадливости не треба завжди вважати гріховною. Тому й не є гріхом, коли ми бажаємо поживи, або напою, коли охолоджуємося, коли хочемо прохолонути, чи гріємося, коли хочемо загрітися. Цю здорову снагу пожадливости дала нам природа з Божої установи. Та задля гріха наших перших родичів, сталося те, що наша природа, переходячи границі природи так дуже звиродніла, що склонюється часто до бажання того, що противиться духові й розумові.

І ця сила також, коли її провадиться й удержується в її границях, приносить часто не малі користи. Бо вона робить найперше те, що ми нашими молитвами, молячись і звертаючись до Бога, випрошуємо в Нього того, чого ми найбільше бажаємо. Бо молитва це висказ нашої пожадливости, та якщо би не було снаги цієї здорової пожадливости, не було би в Божій церкві так багато молитов. Крім того вона робить те, що дари Божі стають нам дорожчими, бо чим сильнішим пожаданням пожадаємо якоїсь речі, тим дорожчою й милішою є для нас ця річ тоді, коли її осягнемо. Так також і вдоволення, яке відчуваємо з пожаданої речі, робить те, що з більшою набожністю дякуємо Богові. Проте, коли деколи можна пожадати, то треба нам признати, що не кожна сила пожадання є заборонена. Та й хоч св. ап. Павло називає пожадання гріхом (Рим. 7, 20), то це треба брати в такому значенні, в якому говорив Мойсей (Ісх. 20, 17), якого свідоцтво апостол наводить. Це показує проповідь самого апостола, що є в листі до Галатів називає її' «пожадливістю тіла»: «Ходіть духом, і не звершуйте хотіння тіла.» (Гал. 5, 16). Отже природна й умірковання сила пожадливости, яка не виходить поза свої границі, не є заборонена. А тим менше духова пожадливість здорового ума, яка противиться тілу, бо до неї саме закликає нас Святе Письмо: «Бажайте моїх слів.» (Прем. 6, 12); «...і прийдіть до мене всі, шо мене пожадаєте.» (Екклез. 24, 26).

Однак ця заборона цілком не відноситься до цього гону-пожадання, що може нас вести так до доброго як і до злого. Вона забороняє лише звичку грішного бажання, що називається пожадливістю тіла й огником гріха. Коли вони потягають за собою згоду (призволення) духа, треба зачислити їх до гріхів. Проте є заборонена ця розкіш пожадливости, що її апостол називає пожадливістю тіла (Гал. 5, 16, 24); то значить ті порушення пожадливости, що не знають жодного стриму розуму й не включаються в границях приписаних Богом. Ця жадоба є осуджена й то тому, що вона пожадає щось злого, як чужоложство, п’янство, убивство, чи якісь інші блуди того роду, про яких говорить апостол: «Це ж сталося для нас прикладом, щоби ми не бажали злого, як і вони бажали.» (1 Кор. 10, 6). Різно ж вона осуджена тому, що хоч речі з природи не є злі, існує однак причина, задля якої не можна їх пожадати. До того роду речей належить те все, що Бог або Церква забороняють нам мати. Тож не вільно нам пожадати того, що на загал нам заборонено посідати, як приміром у Старому Завіті ним було золото й срібло, з якого були зроблені ідоли, які то речі Господь заборонив пожадати у Второзаконні (Втор. 7, 25).

Крім цього забороняється цю жадобу тому, що задля неї пожадається речі, що належать до другого, як хату, слугу, служницю, поле, жінку, вола, осла й багато інших речей, які забороняє Божий закон, тому що вони належать до другого. Бажання такої речі є грішне й зачисляється до важких гріхів, тому що в ньому дається згоду розуму на ті пожадані речі. Тоді довершується суть гріха, коли по нахилі злих пожадливтстей, розум втішається (милується) злими речами й на них призволяє, або їм не противиться. Св. Яків говорить про те так, коли вказує на початок і поступ гріха: «Кожен спокутується, надивившись і лестившись своєю похіттю. Опісля похіть, зачавши, родить гріх, а гріх довершений родить смерть.» (Як. 1, 14).

Пояснення Заповіді

Коли отже закон остерігає нас: не пожадай, ці слова означають: повздержуйте похіть чужих речей, тому що жаждуче бажання чужих речей є безмежне й неограничене й ніколи не задовільниться, як про те написано: «Скупий не наповниться (не вдоволиться) грішми.» (Еккл. 5, 9), та про нього ось так говориться в пророка Ісаії: «Горе вам, що наживаєте новий дім за домом і прилучуєте поле до поля, так що другим немає вже й місця, наче б ви одинокі були поселені на землі.» (Іс. 5, 8). Та з пояснення поодиноких слів краще зрозуміється гидота й важкість того гріха.

Тому нехай парох повчить, що під домом розуміється не лише те місце, де мешкається, але всю спадщину, як це

виходить із ужитку й із звичаю Святого Письма. В Ісході написано, що Бог збудував доми повитухам (Іcх. 1,21). Значення того місця пояснюємо в той спосіб, що Він побільшив і поширив їхнє майно. З того пояснення отже виходить, що ця законна заповідь забороняє нам жадливо бажати богацтва, чужого майна, сили чи шляхетности. Вона наказує радше вдоволятися тим станом, що його маємо, без огляду на те чи він низький чи високий. Та й ми мусимо зрозуміти, що бажання чужої слави є нам заборонене, бо вона також підпадає під поняття — дому.

Це що слідує: не пожадатимеш ані вола, ані осла, це значить, що не лише не вільно пожадати того, що є визначним як дім, шляхецтво, й слава тоді, коли вони є чужими, але також і чогось маловажного, чи то живого чи неживого.

Дальше слідує — не пожадатимеш ані слуги: це відноситься так до полонених, як і до невільників іншого роду, яких також не сміємо пожадати подібно як інших дібр, що належать до другого. Проте й вільних людей, які добровільно служать, доведені до того любов'ю чи нагородою й послухом, не сміємо підкуплювати ні словами, ні надіями, ні обіцянками чи нагородами, що ними звичайно зводиться людей на те, щоби вони відмовилися від тих людей, яким добровільно піддалися. Ба навіть на основі тієї заповіді треба їх упімнути, щоби сейчас до них повернули, коли перед часом, в якому приобіцяли бути їхніми слугами, вони відступили від них.

А те, що згадується в заповіді про ближнього, це відноситься до того, щоби вказати на блуд людей, які звикнули пожадати сусідські поля, доми чи якусь іншу річ, яка в них включається. Бо сусідство, що є заразом приязню задля гріха пожадливости, зводиться від любови до ненависти. Та тої заповіді не переступають ті, що бажають купити собі ті речі, що їх сусід має на продаж, або купують їх за справедливу ціну. Бо вони в той спосіб не лише не кривдять ближнього, але ще його спомагають, тому що гроші для нього є більшою вигодою й пожитком, як ці речі, що він їх продає.

За тим законом: не бажати речей другого, слідує ще інший закон, що забороняє пожадати жінку другого. Тим законом забороняється не лише ця розкіш пожадання, що нею чужоложник пожадає жінку другого, але також та розкіш, якою хтось заражений бажав би взяти за жінку подругу другого. Бо в тому часі, в якому дозволялось на розводовий лист, це могло легко статися; тому що як хтось відпустив її, другий міг узяти її за жінку. Це однак Бог заборнював, щоби не заохочувати мужів до полишення своїх жінок; та й щоби жінки не були противними й опірними своїм мужам до того степеня, щоби змусити їх до відпущення (розводу). Але тепер гріх є важчим, тому що жінку, з якою її чоловік і розвівся, не вільно брати за подругу, хіба що її чоловік уже помер. Проте, якщо хтось пожадає жінку другого, може дуже легко попасти в друге пожадання, тобто або пожадає, щоби її муж помер, або бажає допуститися із нею чужоложства. Це саме відноситься до жінок, які є заручені з ким іншим; навіть і їх не вільно пожадати, тому що ті, які стараються знищити цей договір, нищать святий заповіт віри. Як дуже важким гріхом є пожадати жінку, яка є подругою другого, так само в жоден спосіб не можна собі бажати мати за подругу жінку, яка посвятилася культові Бога й релігії. Та цілком не ломить припису тієї заповіли той, хто бажає оженитися із заміжньою жінкою, не знаючи, що вона заміжня, однак не пожадав би її як власну жінку, коли б знав, що вона заміжня за другим. Як про те читаємо, це трапилось фараонові й Авімелехові, які бажали одружитися з Сарою, уважаючи що вона вільна й сестра Авраама, а не його жінка (Бут. 12, 1119; 20,2).

Середники на поборювання пожадливости: Та коли парох захоче відкрити середники успішні на усунення тієї пристрасти пожадливости, мусимо вияснити другу частину тої заповіді. Вона полягає в тому, що коли ми опливаємо в богацтві, не маємо в них затоплювати нашого серця , але противно ми повинні бути завжди готовими відкинути їх для побожности й для любови Божих речей, віддаючи їх на усунення біди вбогих. А якщо ми не посідаємо маєтку, ми повинні зносити вбожество спо кійно й радісно. Та й противно, якщо ми щедро роздаватимемо наші речі, тоді знищимо в нас пожадання речей другого. Що знову до похвал убожества й легковаження багацтва, парох дуже легко може знайти нате докази в святому Письмі й у святих Отців, щоби могти вияснити їх народові й вірним.

Той сам закон наказує, щоби ми гаряче бажали й жадібно виглядали, щоби сповнилося не те, чого ми хочемо, але те, чого Бог, як про те говориться в Господній молитві: Отче наш. А найголовнішою справою, що її хоче Бог, є те, щоби ми в особливіший спосіб освячувалися та й щоби заховували наш розум простим, вільним від усякої змази й чистим. Особливо Бог хоче, щоби ми вправлялися у тих вправах розуму й духа, що противляться змислам тіла, та присмиривши їхню жажду світлом розуму й духа, щоби ми держали правий напрям життя, й під кінець, щоби ми повздержували нагальне заворушення тих змислів, які дають поживу нашим пожаданням і нашій пристрасти. А до повздержання того вогню пристрасти дуже помагає мати перед очима всі ті шкоди, які з пристрасти випливають. Першою шкодою є те, шо ми стаємо невільниками пристрасти й в нашій душі кріпшає вплив і сила гріха. Тому й апостол напоминає: «Нехай же не царює гріх у вашому смертному тілі, так щоби критись йому в його похотях, ані не віддавайте ваших членів гріхові, як знаряддя неправді, а віддайте себе Богові, як тих. що ожили із мертвих, і члени ваші, як знаряддя правди — Богові». (Рим. 6, 12). Коли ми противимося пристрастям, сили гріха упадають; так само якщо ми їм улягаємо, проганяємо Господа з Його царства й на Його місце вводимо гріх. Дальше другою шкодою тієї сили пожадання є те, що з неї наче з якогось

джерела випливають всі інші гріхи, як проте навчає св. Яків (Як. 1, 14), як рівно ж Йоан: «бо все, що є в світі, хотіння тіла й хотіння очей і гордощі світа, не є Отця, а зо світа». (1 Йо. 2, 16). Третя невигода полягає на тому, що ті пристрасти затемнюють здоровий осуд розуму. Люди засліплені тією темрявою пристрастей уважають чесним і добрим усе те, що вони самі пожадають. Крім того силою пожадання убивається Боже слово, що його в наших душах засіяв той великий сівач Бог, бо так є написано в євангелиста Марка: «А що між терням посіяно, це ті, що чують слов о, але клопоти цього віку й омана богацтва й інші пожадання увійшовши, заглушують слово й воно залишає без плоду.» (Мк. 4, 18).

Хто передусім повинен триматися здалеку від блуду пожадливости

Парох мусить напоминати передусім тих, що хворіють на той блуд пожадливости, щоби особливіше пильно заховували цю заповідь. Ними є ті, що розкошуються нечистими видовищами, або ті, що безмірно надуживають видовищ. Так само й купці, які бажають, аби бракувало всяких речей та й проганяють із свого серця всяку любов і дуже важко переносять те, що крім них ще інші купці продають, так що вони не можуть дорожче продати й дешевше купити. Так само грішать ті, що бажають, аби інші були в біді, щоби вони могли в троє більше заробити. Грішать також жовніри, що очікують війни, щоб їм можна було грабувати; правники, що бажають багато справ і спорів; також лікарі, які бажають хвороб; так само й робітники, що жадні заробітків, бажають браку того всього, що є конечне для життя на те, шоби з цього тягнути як найбільші зиски. Крім того грішать важко також ті, що заздрісно бажають слави й хвали, грішать ціною обмови й шкоди для слави другого. А передусім грішать ті, що бажають похвали й слави і є самі нездібні й без жодної вартости. Розголос і слава є нагородою чесноти, пильности, а не незнання й безділля.

Кінець третьої частини

Частина четверта

Молитва

Глава I

Особлившнй обов’язок пароха навчати, як належить молитися

До уряду й обов’язку пароха належить навчати вірних про обов’язок християнської молитви, тому що вона є конечною для спасіння вірних. Многі не знали би про її силу й вагу, якщо би побожна й вірна пильність пароха не повчила їх про те. Тож особлившим старанням пароха повинно бути подбати про те, щоби побожні вірні зрозуміли одне, а імен но: про що, та в який спосіб молитися до Бога. Всі якості конечні в молитві містяться в Божій формі молитви, якої навчив Ісус Христос своїх апостолів, а через них і їх наслідників. Він хотів, щоби її пізнали й всі ті, що приймуть християнську релігію. Та щоби парохи знали спосіб навчання своїх вірних, як належить молитися, ми подаємо правила, які видавалися нам найбільше відповідними, а їх ми зачерпнули з писань тих письменників, які є славнозвісні зі своєї науки й множества доказів в цій ділянці. А інше, якщо того зайде потреба, парохи зможуть зачерпнути з того самого джерела.

Конечність молитви

Найперше треба навчати вірних, як конечною є молитва. Обов’язок молитви не лише дораджується, але радше наказується. Про те Ісус Христос висловився такими словами: «Треба завжди молитися» (Лк. 18, 1). Конечність молитви доказує й свята Церква в тих словах, що є неначе вступом до Господньої Молитви: «Упімнені спасенними заповідями й скріплені Божою установою ми відважуємося казати». Тож коли молитва є конечною для християн, і коли про те спитали Спасителя Його учні (Лк. 11, 1), Син Божий приписав форму молитви й дав їм надію, що будуть вислухані в тому, про що просять .Він сам був прикладом людини молитви, бо не лише горячо молився, але й перебував на молитві цілі ночі (Лк. 6, 12). Про її обов’язок апостоли не переставали поучати тих, що від них прийняли віру в Ісуса Христа. Св. Петро (1 Петр. 3, 7), і св. Иоан (Йо. 3, 22; Йо. 5, 15) взивають до неї дуже пильно, а й ап. Павло, пам’ятаючи про її вагу напоминає на багатьох місцях християн про її спасенну конечність. Тому що нам потрібно так багато конечних і необхідних речей для здоровля нашого тіла й нашої душі, ми мусимо звернутися до молитви, як до того найкращого перекладника наших потреб і до найкращого середника в осягненні того всього, що нам потреба. Тому що Господь Бог нікому нічого не винен, виходить із того, що всі конечні нам речі сподіємося осягнути від Нього при помочі молитви. Ті молитви дав нам Господь, як конечне знаряддя до осягнення того всього, чого ми бажаємо, а передусім того, чого не можемо осягнути без Його помочі. Молитви мають таку велику силу, що через них можна прогнати навіть дияволів, Є певний рід дияволів, яких не можна ніяк прогнати, хіба що молитвою й постом, (Мат. 17, 20). Проте позбавляють себе можливости осягнення поодиноких дібр ті, які не практикують цього звичаю й вправи побожної й пильної молитви. Бо нам треба не лише щирої, але також усильної молитви, щоби осягнути те, чого бажаємо. Тож, як каже св. Єронім, є написано: «Кожному, що просить, дасться. Проте, коли тобі не дано, не дано тому, що не просиш, тож просіть і дістанете.» (Мат. 7).

Глава II

Овочі молнтвн. Хосен із молитви

Конечність молитви має має дуже хосенну користь, яка видає із себе найобильніші овочі що їх велике число парохи можуть знайти в святих письменників коли прийдеться їм покликатися на них для поучення вірних. Ми виберемо лише кілька із того множества, які видаються нам відповідними під сучасну пору. Найперший овоч, шо його одержуємо є той, що, молячись, віддаємо славу Богові, тому шо молитва є певного роду богопочитальний актом, який у святому Письмі порівнюється до кадила. Пророк каже таке: «Нехай буде моя молитва неначе кадило перед Тобою». (Пс. 140,2). В молитві визнаємо себе підчиненими Богові, якого визнаємо й проголошуємо дателем усяких дібр. Від Нього о динокого сподіємося все. чого нам потрібно; в Ньому одинокому маємо непорушне й спасенне заступництво й захорону. Про ці овочі говориться такими словами: «Клич мене в день нещастя, я визволю тебе, а ти прославиш мене.» (Пс. 49, 15).

Коли Бог вислухує просьби, з цього випливає величезний і дуже милий хосен. По думці св. Августина, молитва для праведника це ключ до неба. «Бо вознеслася, каже він, молитва й зіступило Боже милосердя; хоч далеко є земля, а небо високо, Господь мимо того чує слова чоловіка, коли той має чисту совість.» Така є могучість молитви, така її сила й користь, що через неї осягаємо множество небесних дібр. Молитвою випрошуємо собі Святого Духа на провідника й помічника, осягаємо заховання й ненарушимість віри, прощення кар, Божу опіку в покусах і побіду над дияволом. В молитві знаходиться якась особливіша радість, тож з огляду на те, каже Господь: «Просіть і приймете, щоби ваша радість була повна». (Йо. 16, 24).

Немає жодної причини сумніватися, чи Божа доброта поможе нашому проханню й погодиться на нього. На те маємо багато доказів Вогкого Писання, з яких наведемо як приклад лише ті слова, що знаходяться в пророка Ісаії, (тому що вони прийшли нам якраз на думку): «Тоді ти покличеш, каже він, і Господь вислухає тебе; заголосиш, а Він скаже: ось я.» (Іс. 58, 9), або на іншому місці: «І буде так, що скоріше, чим вони закличуть до мене, я озовуся; вони ще промовлятимуть, а я вже вислухаю їх». (Іс. 65, 24). Ми поминаємо майже усіх тих, що випросили собі дещо в Бога, тому що їх є безмірне число й це є на очах усіх.

Та часом лучається те, що ми не одержуємо від Бога тих речей, про які просимо. То правда. Але в цьому випадку Господь глядить передусім за нашою користю й не дає нам цього, про що просимо, тому що має на гадці дати нам інші більші й обильніші добра; або тому, що те, про що ми просимо не є нам конечним ні хосенним, ба що більше воно є радше для нас злишнім, а то й шкідливим. Часом лучається, що милосердний Господь, каже св. Августин, відмовляє нам того, на що розгніваний дозволив би. Деколи також лучається, що ми так оспало й недбало молимося, що й самі не знаємо, що говоримо. Коли ж однак молитва має бути піднесенням духа до Бога, тож, коли той дух у молитві замість прямувати до Бога блукає, а слова молитви вимоляються легковажно без жодного старання, без жодного почитання, тоді як ми важимося називати таке безвартісне моління правдивою християнською молитвою? Тому ніяк не можна дивуватися, що Господь не пособляє нашій волі й то, або тому що ми самі нашою недбалістю й незнанням, про що просимо, доказуємо, що не хочемо того, про що просимо, або просимо про те, що могло би бути для нас шкідливим.

А противно ті, що уважно й пильно моля ться, одержують багато більше, як про те в Бога просили. Це потверджує й апостол у листі до Ефесян (Еф. 3, 20). Те доказує також притча про блудного сина (Лк. 15, 11), який уважав, що йому вистарчило б, коли б його батько взяв за свойого наймита. (Лк. 15, 2). Та коли ми належно думаємо й молимося, Бог не лише зсилає свої ласки на нас, безмірні не лише що до дарів, але також що до скорости, з якою Він нас вислухує. Це доказує Боже писання, яке собі питомим способом говорить: «Бог вислухує просьби бідних» (Пс. 9; 37), Бог помагає в інтимних і тайних потребах бідаків, навіть не ждучи на їхню молитву.

В додатку до того приходить ще й ця користь, що молячись вправляємо й побільшуємо сили душі, а передусім віру. Так що ті, які не мають віри, не моляться так, як належить: «Як же призиватимуть Того, в кого не увірували?» (Рим. 10, 14). А противно ті вірні, що пильно моляться, мають тим більшу й певнішу віру в Боже провидіння й Божу опіку, що вимагають від нас передусім цього, щоби ми випрошували собі в Бога тих речей, які є нам потрібні. Та Бог може нам уділити щедро всього, хоч може й не просимо й не думаємо проте. Подібно Бог дбає про всі речі конечні до життя нерозумних звірят. Однак предобрий Отець хоче, щоби Його діти, кликали до Нього. Він бажає, щоби ми. прибігаючи щодня, просили Його з більшим довір'ям; хоче, щоби ми, випросивши собі тих речей, яких бажаємо, з дня на день все більше й більше потверджували й виносили Його доброту супроти нас. В той спосіб збільшується і в нас любов до Бога, бо визнаючи Його як дателя усіх наших дібр і ласк, обнимаємо Його, якнайбільшою любов'ю, до якої ми спроможні. Як залюблені взаїмним приставанням і розмовою запалюються взаімно до більшої любови, так і побожні люди, молячись частіше до Бога й благаючи Його доброту, наче розмовляють із Ним самим. Та й вони запалені чимраз більшим щастям, що його досвідчають у поодиноких молитвах, чимраз більше заохочуються Його чимраз більше любити й почитати.

Крім того ми, уживаючи тієї молитовної вправи, наче запалені бажанням прохання, нашою наполегливістю й горячим бажанням осягаємо те, що стаємося гідні того, про що просимо, а чого наш тверезий і маленький розум перед тим не міг ніяк поняти. Нам треба також зрозуміти й завжди мати перед очами те, що коли опустить нас небесна ласка, наші діла самі, не можуть нічого осягнути; проте ми повинні цілим серцем прилягти до молитви. Те оружжя молитви має свою силу передусім проти найзавзятіших ворогів нашої природи. Ось так каже св. Гілярій: «Проти диявола й його оружжя належить боротися голосом наших молитов».

Також осягаємо, ще той найважніший овоч молитви, що Бог дається пізнати нашій уяві. І хоч ми схильні до злого задля вроджених нам пожадань пристрасти й слабосилля, які походять від гріха, то коли ми молимось до Бога й бажаємо осягнути Його ласки, одержуємо жажду за невинністю й по усуненні усяких прогріхів, очищуємося від усякої нечистоти.

Під кінець, згідно з думкою св. Єроніма, молитва протиставиться Божому гнівові. Тому Господь казав до Мойсея, як цей здержував Його своїми молитвами тоді, коли Він хотів покарати народ: «Відпусти мене.» (Ісх. 32, 10). Бо немає нічого такого, крім молитов побожних людей, щоби робило милосердним розгніваного Бога, або Його вже навіть готового зіслати кари на злочинників не сповільнило й не відкликало від ярости.

Глава III

Частини й степені молитви

Представивши конечність і хосенність молитви, належить пояснити вірним також те, з яких родів й з яких частин складається молитва? Щоби це зробити треба точно вичислити частини молитви, як про те свідчить ап. Павло, який у листі до Тимотея закликає до побожної молитви. Він каже: «Тим я молю перш усього заносити благання, молитви подяки за всіх людей.» (1 Тим. 2. 1). Тому однак, що різниця, яка заходить між цими частинами молитви є дуже мала, парохи коли захотять пояснити їх слухачам, нехай між іншими авторами послуговуються св. Гілярієм і св. Августином.

Є два головні роди молитви: просьби й подяки, від яких наче від. начала виводяться інші, яких ми не думаємо поминути. Бо ми прибігаємо до Бога, або тому щоби Йому віддати культ і почитання, або, щоби від Нього щось випросити, або, щоби Йому подякувати за ті всі добродійства, що через них, задля Його доброти, так щедро прикрашуємося й ростемо. Про обі ці частини молитви висловився сам Господь Бог устами пророка Давида оцими словами: «Заклич мене у час біди, а я тебе визволю й ти прославиш мене». (Пс. 49, 15). Бо хто ж не знає, як дуже нам потрібно Божої доброти й щедрости,. коли тільки вглянеться в безграничну неміч і ницість людську?

Всі ті, що є наділені змислом зору й розумом знають, як прихильною для людського роду є Божа воля й як розливається на нас Його доброта. Де-небудь кинемо оком, денебудь звернемося нашою думкою всюди зустрінемо подиву гідне світло Божої жичливости й Божої доброти. Бо що ж мають люди, чого б не завдячували Божій щедрості? (1 Кор. 4, 7). Дивне, що не всі прославляють усіма силами всещедрого Бога й не обсилають Його подяками, хоч усе, що існує, є Його власністю, ділом Його доброти.

Є однак різні роди тих двох молитов, тобто випрошування в Бога чого-небудь і благодарення, з яких один є глибший і совершенніший від другого. Проте, щоби вірні не лише молилися, але також знали як найкраще уживати того средства — молитви, парохи нехай вкажуть їм на найвищу й найсовершеннішу причину молитви й до неї, як лише зможуть, найпильніше заохотять вірних.

Але нам цікаво є знати, котрий то є найкращий спосіб молитви й найвищий степень моління? Ним є той, яким послуговуються побожні й праведні люди, що спираючись на непорушному фундаменті правдивої віри, доходять при помочі деяких звершених степенів умової молитви до цього місця, з якого можуть оглядати безмежну Божу могучість, Його безмірну доброту й премудрість. Там також осягають вони найпевнішу віру, як також усе те, що в цю хвилину просять, а заразом одержують цю силу невисказаних дібр (ласк), яку Бог обіцяв дати всім тим, що побожно й сердечно випрошують Божої помочі. Чоловік наче двома розпростертими крилами злітає на небо перед Бога з душею горіючою бажанням, і огортає його безчисленними подяками й богопочитанням, бо Бог обдарував його найвищими добродійствами. Неначе син одинак найлюбішому батькові з особлившою побожністю й почитанням, ніяк не сумніваючись, предкладає Богу все те, чого Йому потреба. Такий спосіб молитви називає Святе Письмо виливанням голосу. Бо каже св. пророк: «Виллю перед ним мій жаль, виявлю перед ним мої турботи» (Пс. 141,3; Сам. 1,15; Пс. 100, 1). Той голос має величезну силу, бо той що, приходить так молитися, висловлює все, нічого не затаює, нічого не окриває, а повний довір'я прибігає до лона нашого Отця — Бога. До такого способу молитви закликає нас Божа наука слідуючими словами: «Виливайте перед ним ваші серця». (Пс. 61, 9). «Скинь на Бога свої турботи». (Пс. 54, 23). Цей степень молитви так описує св. Августин, коли каже в книжці, що носить назву Енхиридіон: «В що віра вірить, те надія й любов вимолює».

Другий степень молитви це молитва цих людей, що гноблені важкими гріхами з вірою, яка, як кажуть в них є мертвою, пробують піднестися й взнестися до Бога, але задля завмерлих сил і страшного безсилля віри не можуть піднестися зі землі. Однак, пізнаючи свої прогріхи й мучені совістю й болем, покірно й піддано, покутуючи в цьому так дуже віддаленому місці, випрошують собі в Бога прощення й спокою, їхня молитва дістає своє місце в Бога, Він вислухує їхні бажання; ба що більше милосердний Бог як найсердечніше запрошує їх кажучи: «Прийдіть до мене всі струджені й обтяжені, а я вас успокою...» (Мат. 11, 28). До тих людей зачислявся митар (Лк. 18, 9); він то, коли не міг піднести очей до неба, вийшов, (як запевняє Ісус), зі святині оправданий більше ніж фарисей.

Дальший степень це молитва тих людей, що не одержали світла віри, а однак задля Божої доброти, при помочі могучого надприродного світла, яке зіступае на них, запалюються дуже до науки, до пізнання правди, просять усильними молитвами, щоби цеї правди навчилися. Коли вони остануться в цьому бажанні. Бог задля свойого милосердя не відмовить їхнім намаганням, як те потверджує приклад сотника (Діян. Ап. 10, 2). Перед тим, шо щиросердечно просить, не замикаються двері Божої доброти.

Останній степень це молитва тих, що не лише не каються своїх злочинів і прогріхів, але, накопичуючи нові

злочини до злочинів, не встилаються однак просити в Бога прощення гріхів, в яких вони хотять остатись. Вони однак, будучи в такому стані, не посміли б просити навіть людей, щоби їм простили. Бог не вислухує молитов таких людей, бо так пишеться про Антіоха: «А молився той злочинних до Господа, від якого не осягнув милосердя.» (2 Мак. 9, 13). Проте треба дуже настійливо упімнути тих, що знаходяться в такому нещасті, щоби позбулися бажання грішити, та дійсно й щиро навернулися до Господа Бога.

Глава IV

Про що належить молитися?

Тому що в поодиноких прощеннях у свій час скажеться подрібно, про що належить, а про що не належить просити, тут вистарчає лише загально напімнути вірних, щоби просили Бога тільки про те, що є справедливим і чесним. Противно, коли люди проситимуть про те, про що не личить просити, дістануть відмовляючу відповідь: «Не знаєте, про що просите.» (Мат. 20, 22; Мк. 10, 38). Та те, чого можна бажати гідно, про те можна й просити: «Про що-небудь хочете, просіть, і буде вам.» (Йо. 15, 7; 16,23). Отже Господь обіцяє, що уділить нам усього. Тому найперше наше стримління й бажання звернімо на те правило, щоби до Бога, який є нашим найвищим добром, прямувати наші найвищі і найчистіші думки й тугу. А дальше ми повинні бажати того, що нас найтісніше лучить із Богом, а все те, що нас із ним розлучує, або те, що вносить причину розлуки, ми повинні усувати з нашого стримління й нашого пожадання. Звідси дозволяється шукати поза тим найвищим і найсовершеннішим добром деякі інші, так звані добра, й їх можна собі бажати й про них Бога-Отця просити.

Про добра тіла, чи як їх називають зовнішні, як здоров'я, сила, краса, богацтво, понести, слава, тому що вони часто дають нагоду й матерію до гріха (бо лучається, що не цілковито побожно, чи спасенно про них проситься), маємо просити, але це прохання ограничити такими межами, щоби просити про ті речі, які є конечні до життя, бо це є причиною, чому ми звертаємося з проханням до Бога. Нам можна випрошувати молитвами ті речі, про які просили Яків і Соломон. Перший просив в цей спосіб: «Коли Бог буде зо мною і захоронить мене в дорозі, якою вертаю й дасть мені хліб на їжу й одежу на одяг». (Бут. 28, 20), а Соломон такими словами: «Марноту й неправду держи далеко від мене; ні злиднів, ні богацтва не давай мені, а живи мене тільки щоденним хлібом.» (Притч. Солом. 30, 8).

Коли ж ми з доброти Бога одержуємо те, що нам є конечним до поживи й почитання, нам слід також пригадати собі на слова упімнення апостола: «Ті що плачуть (хай заховуються), наче б не плакали; ті, що радіють, наче б не раділи, ті, що купують, наче б не осягали; ті, що уживають цього світа, наче б його не вживали: бо переходить образ цього світа.» (1 Кор. 7, 30). Або також: «Коли росте богацтво. не прилягайте до нього.» (Пс. 61, 11), їхні овочі й їхнє уживання належать до нас. (Лев. 25, 35; Втор. 15, 17; Притч. 19, 17 і 21, 13; 28, 27; Мат. 1, 18; Лк. 14, 14; 16, 2-4). їх можемо вживати, так, щоби ми ділилися ними з другими згідно з тим, про що ми навчилися від самого учителя — Бога. Коли ми здорові, коли опливаємо в інші зовнішні добра й добра тіла, пам'ятаймо про Того, що дав нам ці добра на те, щоби ми могли тим легше служити Богові, і уділити нашому ближньому дещо з цього роду дібр.

Що знову до добра й прикраси ума, що ними є штуки й науки, то про них можна просити, але лише під тією умовою, що вони будуть нам помічними для Божої слави й для нашого спасіння. Що знову до того, про що можна все без жодного застереження чи умовини просити, шукати чи домагатися, це, як ми вже колись перед тим згадали, є слава Божа. Опісля ж можна беззастережно просити про все, що лучить нас із найвищим добром як віра, страх Божий, любов, про що ми обширніше скажемо в вияснюванні прошень.

Глава V

За кого належить молитися?

Немає на цьому світі такого чоловіка, за якого не можна би було молитися. Пізнавши те, про що належить просити, треба ще сказати вірним, за кого треба молитися. Молитва містить у собі дві речі просьбу й подяку. Тож скажімо найперше про просьбу. Як ми вже довідалися молитися треба за всіх без жодного виїмку, без огляду на релігію, чи націю. Хто б це не був ворог, чужинець, невірний, кожний з них є нашим ближнім і його згідно з Божим приказом маємо любити. З цього виходить, що ми маємо молитися за нього, бо це обов'язок любови. До цієї справи відноситься наступне упімнення апостола: «Тим я молю вас перш усього заносити молитви за всіх людей.» (1 Тим. 2, 1). В тій молитві належить просити найперше про спасіння душі ближнього, а опісля про те все, що відноситься до тіла.

За кого в першій мірі треба молитися? Ми повинні жертвувати наші молитви у першій мірі за пастирів душ, до чого упоминає нас своїм прикладом апостол. Він бо пише до Колосян (Кол. 4, 3), щоби вони молилися за нього на те, щоби Господь Бог відкрив його уста в проповіді. Подібно також звертається і в листі до Солунян (1 Сол. 5, 25). А крім того в Діяннях Апостольських: «Церква ж молилася безустанку за нього до Бога, за Петра.» (Діян. Ап. 12, 5). Про той сам обов'язок упоминає нас св. Василій у книзі «Про Обичаї»; він каже там: про тих належить молитися, що занимаються словом правди.

На другому місці належить молитися за начальників, як про те згадує той сам апостол (1 Тим. 2, 2). Кожний із нас знає як дуже нам потрібно для загального добра побожних і справедливих начальників. Тож треба просити Бога, щоби ті, які верховодять другими, були такими, якими повинні бути. Маємо приклади святих людей, які напоминають нас, щоби ми молилися й за добрих і побожних людей. Вони також потребують молитов других людей; так установив Господь на те, аби вони не згорділи, знаючи, що вони потребують молитов людей нищих, менше совершенних від себе.

Належить молитися й за наших неприятелів і за ворогів Церкви. Бо Господь заповідав нам молитися затих, що переслідують і обмовляють нас. (Мат. 5, 44; Лк. 23. 24; Діян. Ап. 7,6; 1 Кор. 4, 12). Свідоцтво св. Августина доказує там також, що було звичаєм, який прийняли були апостоли, щоби молитися й робити обіти за тих, які не належать до Церкви на те, щоби невірні одержали дар віри; ідолослужителі звільнилися від цього безбожного блуду; жиди, знані зі своєї побожности одержали світло правди; повертаючі єретики, обучилися в заповідях здорової католицької науки; схизматики, які відлучили від батьківської спільноти Церкви знову злучилися вузлом правдивої любови. А яку силу мають молитви відмовлювані щиро за таких людей, виходить із дуже багатьох прикладів усіх родів людей, яких щоденно, (Кол. 1,13) вирвавши від власти темряви, Господь переводить у царство свойого улюбленого Сина. Він їх, посудин гніву, робить посудинами милосердя. Проте ніхто, що є при здоровому умі, сумніватися не може, тому що є на те дуже багато доказів з життя побожних людей.

В який спосіб розтягається добродійство молитви навіть на померших людей? Потреба молитов, які заносяться за померших на те, щоби вони звільнилися від вогню чистилища, випливає із навчання, апостолів. Про те будемо обширніше говорити тоді, коли буде заторкнено безкровну жертву Літургії. В случаї тих людей, що як кажеться грішать важко (смертельно), ледви чи можна що-небудь осягнути молитвами й обітами. Та однак до прикмети християнської любови належить молитися за них. А закляття святих людей і їхні прокляття, яких вони уживають проти безбожників, згідно з думкою отців є або їхніми пророцтвами, що грішників жде в майбутності, або вони звертаються проти гріха, на те, щоби, ослабивши силу гріха, захоронити людей.

В другій частині молитви складаємо безмірні подяки Богові за Його божеські, безмежні ласки, якими Він завжди обсипав і дальше щоденно обсипає людський рід. А тим знаряддям подяки послуговуємося найбільше завдяки всім святим. У цій богослужбі складаємо Богові особлившу хвалу задля перемоги й тріюмфу, що святі при помочі Божої доброти віднесли над внутрішними й зовнішними ворогами. Між тими похвалами, що їх віддають Богові задля святих деякі займають перше місце. До них у першій мірі належить перша частина ангельського поздоровлення, що її уживаємо в молитві «Богородице Діво»: радуйся повна ласк, Господь із тобою, благословенна ти між жінками. Бо в ній прославляємо Бога найвищими похвалами й подяками за те, що Він наділив найсвятішу Діву всякими небесними ласками, а самій пречистій Діві складаємо з того приводу особливші побажання. Тож справедливо Божа Церква получила з молитвами благодарними ще й просительні молитви до пресвятої Божої Матері, якими ми побожно й із благанням прибігаємо до Неї, щоби вона своїм наступництвом поєднала нас грішних із Богом і випросила нам добра конині так для туземного, як і для вічного життя. Отже ми прогнані сини Еви, що заселюємо цю долину слі3, мусимо кликати до Матері неустаючого Милосердя й до заступниці віруючого народу, щоби молилася за нас грішних, і від її молитви випрошувати силу й поміч. Ніхто інший, хіба безбожники й злочинники можуть сумніватися в її преславні заслуги перед Богом і про її найбільшу готовість помагати людському родові.

Глава VI

До кого треба молитися?

Вже сама природна снага людського розуму вчить нас, що треба молитися найперше до Бога й призивати Його ім'я. Навчання Святого Письма потверджує це, кажучи нам слухати Бога, який закликає нас: «Клич до мене в день тривоги» (Пс. 49, 15). Тут під словом Бог; треба розуміти три Особи Божі.

На другому місці прибігаємо за поміччю святих, які знаходяться в небі. Про цю правду навчає Церква з такою певністю, що про неї побожні люди ніяк не можуть сумніватися. Ті речі треба було свій час пояснити й до того місця відсилаємо парохів і інших людей. Та щоби усунути всякі похибки недосвідчених людей, треба навчати вірних про різниці, які заходять між тими родами молитов.

Не однаково молимося до Бога й до святих, тому шо ми просимо Бога, аби Він дав нам конечні добра, або шоби звільнив нас від зла, а святих, які є приятелями Бога, ми просимо взяти нас під свій покров і випросити нам у Нього того всього, чого ми потребуємо. Тут порадимо дві формули молитви, які різняться від себе способом: 1) до Бога говоримо: змилосердися над нами, вислухай нас; 2) до святих: моліться за нас. Є ще й інші причини, задля яких нам треба просити святих, щоби милосердилися над нами, бо вони є повні милосердя. Тож можемо просити їх, щоби, милосердячися над нашими важкими обставинами, помогли нам своєю ласкою й своєю молитвою. Тут однак треба найбільше вистерігатися того, щоби не приписувати нікому іншому того, що є питомим Богові виключно. Що більше, люди коли вимовляють слова Господньої молитви до образа якогось святого, це треба розуміти, що вони просять у святого, аби він разом із ними молився й просив про те, що міститься в прошеннях Господньої молитви й шоби в той спосіб був їхнім заступником і просителем перед Богом. Св. Йоан вчить нас про те в Об'явленні (Откр. 8, 3), кажучи, вони займають уряд посередників і заступників наших перед Богом.

Глава VII

Належне приготованя до молитви

Якими чеснотами належить приготовити духа до молитви? Є написано в Святому Письмі: «Перед молитвою приготуй свою душу й не будь, як той чоловік, що спокушає Бога» (Еккл. 18, 23). А спокушає Бога чоловік, який, молячись, грішить і, говорячи з Богом, відвертає свою увагу (свойого духа) від молитви. Проте тому що воно є так дуже важною справою, з яким успосібленням (розположенням) духа і молитви заносяться, нехай парохи вкажуть вірним, побожним слухачам на різні способи молитви. Першим ступенем (приготування молитви) буде покірний і підчинений дух, як також признання своєї гріховности. Свідомість гріховности в того, що приступає до Бога, поможе йому зрозуміти, шо він не то, що не є гідним, аби собі що-небудь у Бога випросив, але негідний навіть того, щоби являвся перед Нього й молився. На таке приготування духа звертає дуже часто увагу Святе Письмо, кажучи: «Він зглянувся на молитву покірних і не погордив їхнім проханням.» (Пс. 101, 18). А дальше: «Молитва покірного пройде скрізь небеса» (Еккл. 35, 21). Вчені парохи знайдуть численні місця (Пс. 17, 33; Іс. 57, 15; 66, 2), які потверджують цю думку. Задля того найперше неконечні речі лише принагідне згадаємо тому, що їх де-інде обговоримо. Зараз запропонуємо два приклади, тому що вони відносяться до тої справи: митар, (Лк. 18, 13), так дуже звісний, що навіть не посмів піднести своїх очей від землі і жінка грішниця, що зрушена болем, обмила своїми сльозами стопи Христа Господа. Вони обоє вказали як дуже велику вагу має християнська покора. За нею (покорою) послідує певного роду біль на згадку провин, або принайменше якесь відчування болю задля них; з тих двох речей треба мати обидві (покору й біль), або принайменше останню (біль), бо без них не буде можна осягнути чи випросити прощення.

Яких злочинів мусить передусім уникати той, хто хоче успішно молитися? Є деякі злочини, що противляться тому, шоби Господь, вислухав нашу просьбу. Це такі злочини як убивство й насилля. Тож треба триматися здалека від того роду жорстокости й насилля. Про той злочин так говорить Господь Бог устами Ісаії пророка: «Коли простягатимете ваші руки, я відверну мої очі від вас; а коли помножите молитви, я не вислухаю їх, бо ваші руки повні крови.» (Іс. 1,15; 59, 2). Також належить уникати гніву й незгоди, які рівнож дуже перешкоджають тому, щоби вислухано наші просьби. Про них так говорить апостол: «Хочу, щоби мужі молилися в кожному місці, підносячи свої руки без гніву й сварки» (1 Тим. 2, 8). Крім того належить уважати, щоби ми не були такими, що не хотять простити завданої нам кривди; бо так успосіблені не будемо могти довести Бога нашими молитвами до того, щоби нам простив: «Бо коли станете, каже Він сам, до молитви, прощайте, коли маєте щось на кого.» (Марко 11, 25) і «Коли не простите, людям, то й Отець ваш Небесний не простить вам ваших провин.» (Мат. 6, 15; Еккл. 28, 6-9). Треба також стерегтися того, щоби ми не були твердими й (жорстокими) нелюдськими супроти потребуючих. Бо так сказано про таких людей: «Хто замкне свої вуха на кликання вбогого, той сам також буде кликати й не знайде послуху.» (Посл. 21, 13). Що ж скажемо про гордість? Як дуже вона ображає Бога, свідчать оці слова: «Бог противиться гордим, а покірним дає ласку» (Як. 4, 6; 1 Петр. 5,5; Посл. 3, 34). Що ж про легковаження Божих законів? Що до цієї справи маємо слова Соломона: «Хто відхиляє своє вухо, щоби не слухати закону, того молитва буде гидотою.» (Посл. 28, 9). В тому місці однак не виключається заперечення завданої кривди, ні убивства, чи гніву, скупости взглядом убогих, гордости, чи легковаження Божої молитви, чи під кінець усіх інших злочинів, коли проситься про прощення провини, тому що не знав.

До того приготування духа є конечна віра й коли її бракує, тоді не можна мати пізнання всемогучости найвищого Отця, ні Його милосердя, з яких родиться довір'я в того, що молиться. Проте сам Ісус Христос вчив : «Все», сказав Він, «що проситиме в молитві з вірою, одержите.» (Мат. 21, 22). Про таку віру Божі слова пише св. Августин: «Коли забракне віри, завмирає молитва». Отже головною річчю доброї молитви, як уже перед тим сказано є те, щоби ми мали сильну й непорушну віру, що доказує апостол при помочі протиставлення: «Як будуть кликати того, в кого не повірили?» (Рим. 10, 14). Тож ми повинні вірити на те, щоби могли молитися й аби в нас не підупала віра, якою спасенно молимося. Віра є тією, що випливає з молитви; а молитви заносяться на те, щоби віра була позбавлена всякого сумніву, непорушна й сильна. Св. Ігнатій так упоминає тих, що прибігатимуть до Бога в молитві: «Не сумнівайся духом у молитві: щасливий той, хто не сумнівається.» Проте в випрошуванні в Бога того чого бажаємо, величезну вагу має віра й певна надія випрошення, про що упоминає св. Яків: «Нехай просить із вірою, нічого не сумніваючися.» (Як. 1, 6).

Є багато причин, задля яких можемо мати довір'я до молитви. Такими є знані доброзичливість і доброта Божа супроти нас. Він наказує нам називати себе батьком, щоби ми зрозуміли, що ми є дійсно Його дітьми. Ними майже безмежне число людей упросили Бога. Дальше, той найвищий заступник, який є завжди близько нас Христос Господь, про якого так каже св. Йоан: «А коли хто згрішить, заступника маємо перед Отцем, Ісуса Христа праведника; Він бо є переблаганням за наші гріхи.» (1 Йо. 2, 1). Так само й ап. Павло: «Ісус Христос, що вмер, той сам що й воскрес і що сидить по правиці Бога, який також заступається за нас.» (Рим. 8, 34). Подібно й у листі до Тимотея: «Бо є один Бог і один посередник між Богом і людьми, чоловік Ісус Христос.» (1 Тим. 2, 5). Також у листі до Євреїв: «Проте Йому треба було уподібнитися в усьому братам, щоби бути милосердним і

вірним архиєреєм до Бога.» (Євр. 2, 17). Проте хоча ми самі, що просимо, є негідними, ми все таки повинні надіятися й вірити, що Бог дасть нам усе те, про що ми в Нього належно просимо, задля гідности найкращого заступника Ісуса Христа.

Під кінець, автором нашої молитви'є Святий Дух і під Його проводом наші молитви є завжди вислухані. «Бо ми прийняли Духа прибраних синів Божих, в якому кличемо: «Авва, Отче». (Рим. 8, 15; Гал. 4, 5). Той Дух вспомагає наші недомагання й наше незнання в ділі молитви. Що більше каже апостол: «Він сам заступається за нами невисказаними благаннями.» (Рим. 8, 26). Коли ж люди деколи недомагають і не почуваються досить сильними в вірі, нехай послуговуються тими словами апостолів: «Господи скріпи нашу віру.» (Лк. 17, 5), або нехай кличуть, як євангельські сліпці: «Споможи наше недовір'я» (Мк. 9, 23). А коли ми скріплені сильною вірою й надією, тоді осягаємо всі ті речі, про яких Бога просимо, якщо кожну нашу думку й наші діла й молитви узгіднимо з Божим законом і з Його волею. «Якщо перебуватимете в мені», сказав Він, «і мої слова перебуватимуть у вас, що-небудь бажатимете й попросите, станеться вам.» (Йо. 15, 7). Тільки не забуваймо, до тієї спромоги випрошування в Бога, конечним є, як ми вже перед тим згадали, прощення кривд, доброзичливість і добра воля супроти ближніх.

Глава VIII

Прикмети доброї молитви

Дуже багато залежить на тому, як ми послуговуємося святими молитвами. Хоч молитва є доброю і спасенною справою , вона не поможе нам нічого, коли не будемо її належно уживати. Бо хоч і просимо (Як. 4, 3), дуже часто не осягаємо того, про що просимо; а ц е тому що як каже св. Яків не добре просимо. Проте нехай парохи повчать вірних, про найкращий спосіб молитви, так спільної , як і приватної. А ті правила християнської молитви передав нам Ісус Христос у своєму навчанні. Треба молитися в дусі й правді (Йо. 4, 23). Бо небесний Отець шукає таких, що почитають Його духом і правдою. В той спосіб молиться той. хто з внутрішним жаром заносить молитви до Бога. Не виключаємо від того (духового) умового способу прохання молитву устну. Однак справедливо треба дати перше місце тій молитві, що виходить із зворушеного духа. Бог, перед яким відкриті найтайніші думки людські, чує таку молитву, хоч вона й не вимовляється устами (Втор. 31,21; 1 Сам. 1,15 с.); Йов. 22, 12 с.). Він вислухав внутрішну (умову) молитву Анки (1 Сам. 1,15 с.), яка була матер'ю Самуїла (пророка), що про неї читаємо таке: вона плачучи молилася й лише ворушила устами (1 Сам. 1, 13). Так само молився й цар Давид, бо казав: «Тобі сказало моє серце. Тебе шукала моя душа.» (Пс. 26, 8).

Але й устна молитва має свою питому користь і конечність, бо вона запалює жарливість духа й розпалює почитання в серці того чоловіка, який молиться. Про те пише св. Августин в такий спосіб: «Словами й іншими знаками ми деколи побуджуємося до більшого святого жару. Часом нагальне бажання душі й побожности побуджує нас висловити думку словами. Бо коли серце повне радости, радіє з ним також і язик. Проте годиться, щоби ми приносили Богові цю подвійну жертву, душі й тіла.» (Ісая 14, 3). Такого способу молитви уживали апостоли, як виходить із Діяній Апостольських (Діян. Ап. 4, 10-12) і з багатьох місць у св. Павла (1 Кор. 14, 15; Еф. 5, 15; Кол. 3, 16). Та тому, що є дві причини до гріха, публична й приватна, є також два роди молитви. Приватною молитвою послуговуємося на те, щоби вона спомагала наше внутрішнє стримління й побожність. Публична, що є установлена до піднесення релігійного духа серед вірних, у певних означених часах не може обійтися без помочі устної молитви. Погани не мають звичайної умової молитви, яка є так питомою християнам, про що так говорить Ісус Христос: «І коли молитеся, не говоріть так багато, як погани, бо вони думають, що задля довгих молитов будуть вислухані. Не уподібняйтеся їм, бо ваш Отець небесний знає, чого вам треба, ще заки ви в Нього попросите» (Мат. 6, 7 с.). Та хоч Він і забороняє многословіє, то однак він зовсім не відкидає довгих молитов, що випливають із сильного й постійного жару душі, але радше своїм прикладом спонукує нас до того роду молитви. Бо він не лише цілі ночі перебував на молитві (Лк. 6, 12), але також тричі повторював цю саму молитву. (Мат. 26, 41). Лицеміри ж не моляться щиро, й від їхнього прикладу відстрашує нас Ісус Христос словами: «І коли молишся, не будь таким, як лицеміри; бо вони люблять молитися, стоячи в божницях, чи на роздоріжжях, щоби їх бачили люди. Направду кажу вам, вони вже одержали свою нагороду. Ти ж коли молишся, увійди в свою кімнату, та, зачинивши двері, помолися Твоєму Богові в таїні; а твій Отець, що бачить у таїні, віддасть тобі прилюдно» (Мат. 6, 5 с.). Кімнату, що про неї говориться в тому місці, можна порівняти до людського серця. Та не вистарчає лише увійти до неї, нам треба ще крім того замкнути двері, щоби хтось не втиснувся, чи не влетів до душі зі зовні й у той спосіб не пошкодив нена-рушеності молитви. Тоді то небесний Отець (Іс. 29. 4), що проникає уми й найбільш таїні думки прихиляється до молитви того, що просить.

Крім того молитва вимагає настійливости, а на силу тої прикмети вказує Божий Син на прикладі того судді (Лк. 18,2 с.). Лк. 18, 1), який, хоч не боявся ні Бога, ні не соромився людей, все таки переможений настійчивістю й клопотливістю вдови, вволив її просьбі. Проте належить просити Бога настійливо, й не належить наслідувати тих, що лише один чи другий раз моляться й, якщо сейчас не одержать того, про що просять, устають у молитві. Тут не повинно бути жодного перестанку (Лк. 18, 1), про що нас вчить авторитет Христа Господа й ап. Павла. (1 Тим. 5, 17). Якщо ми під тим оглядом прогрішилися, просімо Господа про силу видержання в молитві.

Божий Син хоче, щоби наша молитва доходила до Отця в Його імени, й вона тоді має свою силу задля Його заслуг і Його ласк, який сам просить на те, щоби Отець її вислухав. Розвиває цю думку Ісу с у Євангелії св. Йоана; «Направду, направду кажу вам: чого б ви не просили в мого Отця в ім'я моє, Він дасть вам. Досі ви не просили про ніщо у моєму імені. То ж «Просіть і приймете, щоби ваша радість була повна.» (Йо. 16, 23). «І чого проситимете в моє ім'я, я зроблю.» (Йо. 14, 13). Наслідуймо ж повний жару спосіб моління святих людей, що ним вони послуговувалися! За прикладом апостолів лучім молитву подяки з молитвою просьби! Апостоли завжди заховували той звичай, про що можемо переконатися зі слів ап. Павла (1 Кор. 14, 17; Еф. 5, 19.; Кол. 3, 17; 1 Тим. 2, 1).

До молитви треба додавати також піст і милостиню. Піст цілком певно й дуже тісно лучиться з молитвою, (Тов. 12, 8). Бо розум тих, що є обтяжені поживою й напмтком, є так здушений, що ані не відчуває близькости Бога, ані не може усвідомити собі того, що хоче осягнути молитвою. Послідує милостиня, яка рівно ж має близьке посвоячення з молитвою. Бо той, хто має змогу вчинити добро тому, який живе милостинею других, однак не

помагає своєму ближньому й братові, як же ж сміє казати, що в нього є любов? Або якими устами той, хто досвідчив милосердя, благатиме Божої помочі, коли він благаючи про прощення провини, не проситиме уклінно заразом і про любов? Проте з Божої установи можна помагати спасінню людей тими трьома повище наведеними середниками: молитвою, постом і милостинею. Бо ми допускаємося гріха або ображуємо Бога, коли кривдимо ближніх, або шкодимо собі самим. Бога перепрошуємо святими молитвами; милостинею задоситьучинюємо за образи людям; постом обмиваємо наші власні бруди, що їх поповнюємо в житті. Хоч вони загально помагають у всіх родах гріхів, все таки тим поодиноким гріхам, про які ми повище згадали, вони є противні й у той спосіб проти них найкраще помагають.

Глава IX

Вступ до Господньої молитви

Отче наш, що еси на небі

Тому що ця формула християнської молитви, що її нам дав Ісус Христос має дуже велику силу, то ж ще заки прийдемо до її поодиноких просьб і прошень, треба нам сказати кілька слів на подобу вступу, щоби ми при їх помочі, побожно приступаючи до Бога, з більшим довір'ям могли це зробити. Обов'язком пароха є представити це все ясно й виразно, щоби побожні вірні могли тим більш охоче молитися й зрозуміти, що вони пристають зі своїм батьком — Богом. Вступ, коли його взяти під увагу є дуже коротенький; коли ж вглянемо в його значення, то воно є як найважніше й як найбільше повне в таїни. Перше слово, що його з Божого приказу й установи уживаємо в тій молитві це: Отче. Бо хоч наш Спаситель міг був зачати цю молитву якимсь іншим словом, яке мало б у собі більше маєстату, як приміром словом «Творче, чи Господи», Він однак це поминув, тому що вони б могли навіяти нас страхом. А ужив Він другого слова на те, щоби воно в нас, що молимося й просимо Бога про щось, збудило любов і довір'я. Бо що ж є милішим як слово — Отець, яке замикає в собі милосердя й любов?

Яка є перша рація, задля якої люди згідно зі справедливістю називають Бога батьком? Чому Богові належиться ім'я Отця, буде легко навчати про те вірних, уживаючи текстів Святого Письма, які говорять про сотворення, володіння й відкуплення. Господь Бог сотворив чоловіка на свій образ і подобу і дав йому те, чого не уділив жодним іншим тваринам. Із тієї особлившої гідности, що нею Бог прикрасив чоловіка, Він справедливо називається в Святому Письмі батьком усіх людей, не лише вірних, але також невіруючих. Із управи світом можна взяти другий доказ на те, що Бог є батьком людей, який вказує на Божу батьківську любов, що передбачаючи й стараючись про те все, що є корисне людям, тією особлившою турботою й своїм провидінням вказує нам на батьківську любов. І щоби в поясненні доказу батьківського старання Бога супроти людей чоловік ще більше утвердився, здається треба дещо сказати про охорону ангелів, яких опіці віддано людей. Боже провидіння віддало цей уряд ангелам, на те, щоби вони захоронювали людський рід і були помічними поодиноким людям, аби не потерпіли якої шкоди. Бо як родичі дають дітям, які мають відбувати важку й небезпечну дорогу, сторожів і помічників на випадок небезпеки, так і небесний Отець дав кожному з нас із осібна ангелів на цю дорогу, що нею прямуємо до небесної вітчини. їх старанням і пильністю захоронені, ми оминаємо тайком приготованих ворогами пасток і відбиваємо грізні напади ворогів. Під їхнім проводом ми удержуємось на правій дорозі так, що жодна покуса підступного ворога не зможе звести нас із дороги, яка веде до неба.

Яку ж користь має це старання й особливше провидіння Боже, якого здійснення і виконання дано ангелам, що мають природу посередну й положену між Богом і людьми, як це виходить із приклад ів, що їх безліч знаходимо в Святому Письмі, а які так дуже свідчать про Божу доброту (Бут. 16; 17; 19; 22; 11; 15; 28, 12 і інші). Ангели доконували чудес для людей, що нічого не сподівались. Ці чуда упоминають нас звернути увагу на безчисленні речі того роду, не підпадаючі під наші очі, що їх доконували в нашу користь і в наш хосен ангели, сторожі нашого спасіння. Ангел Рафаїл (Тов. 5, 6) товариш Товита і післаний від Бога як провідник на дорогу, попровадив його й привів цілого й неушкодженого: (Тов. 6,2 с.). Він був помічний йому (Товитові) в тому, що його не пожерла величезна риба й він показав, яка є сила в жовчі, печінці й серці риби. (Тов. 6, 5). Він вигнав диявола, й зв'язавши й спинивши його силу вчинив те, що той не міг пошкодити Товитові. (Тов. 8, 3). Він повчив молодця про правдиве й законне право й уживання подружжя. (Тов. 8,4). Він привернув зір батькові Товита (Товії, який був осліп. (Тов. 11,7; 8, 15).

Ангел, що визволив начальника апостолів, дав багатий матеріал до поучення побожного стада про чудесні наслідки опіки й охорони ангелів. Коли парохи вкажуть на ангела, що освітив темряву темниці, розбудив дотиком плечей Петра зі сну, розв'язав пута й розірвав диби, упімнув його, щоби встав, та й щоби слідував за ним, взявши свої сандали й іншу одежу. Коли вони повчать, що той самий ангел провів свобідно Петра крізь сторожів з в'язниці й під кінець відчинивши брами, умістив у безпечному місці. Того роду прикладів, як ми вже сказали, є повна історія Святого Письма. При їх помочі ми розуміємо, як велика є сила Божих ласк, що ними через своїх ангелів, наділює нас Господь Бог. Вони є перекладачами й вістунами післаними не лише в якійсь певній і приватній справі але є поставлені на те, щоби дбали про нас від початку нашого існування. Вони є поставлені на сторожі спасіння поодиноких людей. Із розуміння тієї науки послідує ця користь, що уми слухачів підносяться й побуджуються до признання й почитання Божого батьківського старання про них і Його провидіння.

Нехай поручить парох у тому місці й проповідатиме передусім Божу доброту супроти людського роду. Вона, хоч її від першого нашого родича й його гріха (Бут. 3, 6) аж до сьогоднішнього дня ображуємо безчисленними провинами й злочинами, задержує однак свою любов до нас і не полишає цього особлившого старання супроти

нас. Тож той, хто думає, що Бог забуває на людей є безумним і кидає на Бога як найганебніше очорнення. Господь Бог гнівався на Ізраїля за богохульства народу, який прогрішувався, думаючи, що його опустила поміч із неба. В книзі Ісход знаходимо таке: «І приложив прізвище врочищу тому Маса й Мерива задля сварки між синами ізраілевими й задля того, що спокутували Бога кажучи: Чи є між нами Господь, чи нема?» (Ісх. 17, 7). І в Єзекиїла запалав Господь гнівом на цей самий народ, що казав: «Господь не бачить нас, Господь Бог полишив землю.» (Ісх. 8, 12). Тому треба відстрашити вірних оцими авторитетними доказами від тієї безбожної думки, що Господь Бог може позабувати на людей. Що до тієї справи належить нам послухати думки ізраїльського народу про Бога у пророка Ісаії, а також як Бог відкидає ці глупі допитування народу у своїй лагідній притчі. Бо там є сказано таке: «А Сіон говорив: покинув мене Господь і мій Бог забув на мене.» (Іс. 49, 14). А йому у відповідь Господь Бог: «Хиба ж забуде мати своє немовля? Невже ж не буде їй жаль свойого власного тіла? Та хоч би й вона забула, то я не забуду на тебе. Глянь, ось я написав тебе на моїх долонях.» (Іс. 49, 15).

Хоч на багатьох місцях побіжно це потверджується, то, щоби вірних цілковито упевнити, що немає такого часу в якому Бог позабув би на людей, в якому він не давав би доказів своєї батьківської любови, нехай парохи докажуть це вірним на преславному прикладі перших родичів. Вони, коли занедбали й переступили Божий прика3, були строго скартані й засуджені на страшну кару: «Проклята земля, на якій працюватимеш, у печалі й тузі харчуватимешся з неї по всі дні Твого життя. Тернину й будяки вона родитиме тобі й ти їстимеш пільні зела.» (Бут. 3, 17). Коли глядимо на прародичів прогнаних із раю (й щоби відняти в них усяку надію на поворот) та читаємо, що при вході до раю поставлено Херувима з палаючим, рухливим мечем, коли пізнаємо, що Бог, мстячи свою кривду, обложив їх внутрішними й зовнішними терпіннями, то чи ж не думаємо, що вже прийшов кінець на чоловіка? Чи ж не повіримо, що їх в той спосіб позбавлено не лише усякої Божої помочі, але також виставлено на всяку небезпеку. Та однак у всіх тих доказах так великого Божого гніву й помсти пробивається лагідне світло Божої любови до них. Бо кажеться: «І поробив Господь Бог чоловікові й жінці одежу з шкір і зодягнув їх (Бут. 3, 21). Це є найкращим доказом на те, що Господь Бог, ніколи навіть на хвилину не опустив людей. Вагу цієї правди, що Божа любов не вичерпується навіть на вид найбільших людських злочинів, висловлює пророк Давид оцими словами: «Чи Бог забув милосердитись? Хіба Він зачинив у гніві своє милосердя?» (Пс. 76, 10). Пророк Аввакум об'являє це виразно, коли каже: «Коли ти розсердишся, згадай на своє милосердя.» (Авак. 3, 2). Це так розв'язує пророк Міхей: «котрий Бог рівний Тобі, що прощаєш гріхи й не пам'ятаєш на проступки остаткові Твого насліддя; ні Він не гнівається на віки, бо Він любить милосердитись» (Мік. 7, 18). Річ загалом мається так, що коли ми уважаємо, що ми є цілковито опущені й позбавлені Божої помочі, тоді якраз Бог нас шукає й старається про нас задля своєї безмежної доброти. Бо Бог задержує в гніві меч справедливости, однак не перестає виливати скарби свойого милосердя.

Яка є третя рація, що доказує батьківську любов Бога до людського роду? Це основна правда, що сотворення й управа світом мають величезну силу в об'явленні особлившої рації любови й старання про людей. Однак це третє ді ло дуже різниться від двох попередних. так що наш найщедріший Бог тим третім добродійством доказав свою сконцентровану, найбільшу прихильність до нас. Тож нехай парох передасть своїм духовним дітям і нехай як найп ильніше вщіпить у їхнє серце цю правду про безмежну любов Бога до нас на те, щоби вони зрозуміли, що з відкупленням вони сталися в чудесний спосіб Божими дітьми. Св. Йоан: «Він бо дав їм вдасть статися дітьми Божими, тим що з Бога родились.» (Йо. 1, 12). З того приводу таїнство Хрещення, з яким дістаємо завдаток і овоч відкуплення, (Тит. 3, 5) називається також таїнством Відродження, бо в ній ми родимося Божими дітьми. Сам Господь Бог сказав: «То, що родиться з Духа, є духом». (Йо. 3, 6). «Ви повинні знову відродитися.» Те саме говорить і ап. Петро: «Відроджені не є з тілесного насіння, але з незнищимого, словом живого й вічного Бога.» (1 Петр. 1,23).

Задля особлившого, Божого добродійства ми стаємося синами Божими при помочі відкуплення. Із-за достоїнства відкуплення ми одержуємо Святого Духа й стаємося гідними Божої ласки. При помочі діла відкуплення Бог приймає нас за своїх синів. Тому то писав ап. Павло в листі до Римлян: «Бо ви не прийняли духа неволі, а ви прийняли духа всиновлення, в якому кличемо: «Авва, Отче» (Рим. 8, 15; Гал. 4, 7; 1 Тим. 1, 15). Силу й діяння усиновлення (адопції) пояснює св. Йоан у той спосіб: «Глядіть яку любов дав нам Отець, щоби ми звались і дійсно були дітьми Божими.» (1 Йо. 3, 1). Представивши те все, належить упімнути вірних, до якої вдячности вони є зобов'язані супроти найлюбішого Бога-Отця за ті всі Його добродійства; щоби вони зрозуміли яку любов і побожність, який послух і почитання вони повинні віддавати Творцеві, Володареві й Відкупителеві; та й з якою надією й довір'ям повинні кликати до Нього. Та щоби вірних про те навчати й вказати їм на злочинні думки тих, які думають, що, коли нам гаразд і коли живемо безжурним, щасливим життям, тоді Бог нас любить, коли ж досвідчає нас нещастями й терпіннями, то це є ознакою Його гніву супроти нас і відвернення Його Божої благодати, треба нам буде доказати, що коли нас діткне Божий палець (Йов. 19, 21), то Бог не робить того з гніву, (Втор. 32, 39) але радше на те, щоби досвідчаючи уздоровляти й те терпіння, що його Бог посилає, є ліком. Господь карає грішників на те, щоби тією карою поправити їх і щоби тим терпінням відкупити їх від вічної кари. Він вправді зустрічає нашу злобу з різкою в руці, (Пс. 88, 34), а гріхи наші є бичем, однак Він не відвертає від нас свойого милосердя. Тож треба упімнути вірних, щоби вони пізнавали в тій карі Божу, батьківську любов, та й те, про що сказано в книзі терпеливого Йова, щоби заховали у своїй тямці й на своїх устах: «Він поранить, але сам перев'яже рану, ударить, але це Його руки, що гоять.» (Йов. 5, 18). Це треба

пригадувати, щоби вони осягнули те, про що говорить у Єремії неначе уосіблений жидівський народ: «Покарав Ти мене і я покараний неначе той неосвоєний бик: наверни мене й я навернуся, бо Ти є Господь Бог мій.» (Єр. 31, 18). Нехай вони візьмуть собі за приклад Товію, який розуміючи, що 248 «Благословлю тебе Господи Боже Ізраїля, бо ти мене покарав і ти мене вибавив» (Тов. 11, 17; 2 Сам. 2, 6).

Треба завжди пригадувати вірним, що Бог ніколи не забуває на нас. Вони повинні передусім вистерігатися того, щоби, хоч діткне їх якась біда, чи зустріне якесь нещастя, не думали, що Бог про те не знає. Бо Він сам і каже: «Ані волос з вашої голови не спаде.» (Лк. 21, 18). Що більше, вони нехай потішаться Божими словами висказаними в об'явленню: «Кого я люблю, того наказую й караю» (Откр. 3, 19; Посл. 3, 11). Нехай задержаться на упімненні апостола до Євреїв: «Сину мій не гордуй карою Божою, ані не ослабай, коли Він тобі докоряє. Бо кого Бог любить, того й карає і б'є всякого син а, якого приймає. Коли ж ви перебуваєте без кари, ви є дітьми неправого ложа, а не синами. Ми ж мали батьків, що радше карали наше тіло і ми поважали їх, то чи ж належить нам радше коритися Батькові духів, і житимемо» (Євр. 12, 5; 8).

Наш

Коли ми з осібна кличемо Бога, називаємо його нашим Батьком і пізнаємо що з того дару й Божого права слідує, що всі вірні є братами й повинні любитися між собою братньою любов'ю. «Бо ви всі», каже Він, «є братами; один бо є ваш Отець, що є на небі.» (Мат, 23, 8). З того огляду в листах апостола всі вірні називаються братами. (Рим. 1, 13; 12, 1). З того дальше конечно слідує, шо задля Божого усиновлення не лише вірні лучаться в конечному братерському спорідненні, але також, тому що єдинородний,Божий Син стався чоловіком, називаються й стаються Його братами. Бо в листі до Євреїв, говорячи про Божого Сина, пише св. апостол: «Не встилається називати їх братами, кажучи: (Євр. 2, 11). Звіщу ім'я Твоє моїм братам». (Пс. 21,23), (шо вже давно перед тим Давид предсказав про Христа). Та й сам Христос говорить у Євангелії: «Ідіть і звістіть моїм братам, щоби йшли в Галилею й там мене зустрінуть.» (Мат. 28, 10). Звісним є, що Ісус сказав це на те, аби ніхто не думав, що коли Він воскрес і осягнув безсмертя, це братерське споріднення вже розв'язалось із його воскресенням і вознесенням на небо. Бо як далеким є від того щоби воскресення Христа розв'язало це споріднення й Його любов (Мат. 25, 31), виходить з місця слави й маєстату в якому Він перебуває, і з якого вказав людям усіх часів, що ми одержали від Нього те споріднення, бо навіть найменших вірних Він називає братами.

Чому ж вірних треба зачисляти до Христових братів ? Як може бути, щоби ми не були братами Христа, коли ми є Його співнаслідниками? (Рим. 8, 17). Сам (Кол. 1, 18). первородний Син (Євр. 1, 2) є установлений володарем всесвіту. Ми ж у другу чергу роджені, співнаслідники Його що до небесних дарів з огляду на любов, якою ми віддалися як знаряддя (1 Кор. 3, 9) й помічники Святого Духа. За Його поміччю ми заохочуємо й запалюємося до чесноти й до спасенних діл, щоби скріплені Його ласкою ми з більшою хоробрістю вступили в боротьбу за спасіння. Провівши мудро й постійно цю боротьбу, і перейшовши протяг цього життя, осягаємо з рук небесного Отця нагороду праведних,, яку він призначив усім тим, що йшли тією самою дорогою тобто вінець слави. Бо як каже апостол: «Бо Бог не є несправедливим, аби забув наші діла й любов.» (Євр. 6, 10).

В який спосіб треба нам молитися за себе взаїмно і вважати себе взаїмно братами? Святий Йоан Золотоустий доказує, чому ми маємо уживати слова «наш», кажучи, що Бог радо вислуховує того християнина, який просить не лише за себе самого, але також і за других. Молитися за себе самого це природне діло, за другого, це діло ласки; конечність змушує нас молитися за себе самого, братня любов напоминає молитися за других. До попереднього додає той святий оце: «Миліша Богові є та молитва, яку поручає братня любов, ніж та, яку диктує конечність справи.» У тій спасенній справі, як молитва, парох повинен упоминати й закликати всіх людей, всякого віку, роду й стану, щоби пам'ятаючи на це спільне братнє споріднення, поводились зі собою по товариськи й по братерськи й не вивищувались гордовито одні понад других. Бо хоч у Церкві є різні степені в урядах, однак ця різнорідність степенів і урядів не зносить конечности братерської єдности. (Рим. 12, 10; 1 Кор. 2, 11; Еф. 4, 7). Щось подібного й у нашому тілі різні призначення й різні чинності членів нічого не значать; з тої причини ця або інша частина тіла тратить свою особливість і свою назву, а разом із іншими творить одно й те саме тіло.

Чому між: християнами існує ця спільна зв'язи, споріднення? Представ собі того, хто має царську вдасть. Чи ж він, якщо є віруючим, не є братом усіх тих, які вміщаються в спільноті християнської віри? А чому ж воно так є? Бо немає одного, від якого походили б багаті й царі, а іншого, від якого походили б бідні, які є у власті царів. Є тільки один Бог, Отець й Господь усіх. Проте є одна гідність духового походження, один блеск роду. Всі ми від одного Духа, бо при помочі тої самої таїни віри народилися дітьми Божими (Йо. 3, 5; Рим. 6, 3; Кол. 2, 12) і наслідниками того самого наслідця. Не мають іншого Христа Бога люди багаті й могучі, а іншого бідні й безславні. Вони не зачалися іншими таїнами, ані не вижидають іншого небесного наслідця. Ми всі є братами й як сказав апостол до Ефесян: «ми є членами Христового тіла, від Його тіла й від Його костей.» (Еф. 5, 30). Те

саме висловлює апостол у листі до Галатів: «Усі ж бо ви Божі сини задля віри в Ісуса Христа; ви всі, що охрестилися в Христа, в Христа зодягайся. Немає жидовина, ні грека, немає невільника, ні вільного; немає мужеського пола, ні жіночого; усі бо ви одно в Христі Ісусі.» (Гал. 3, 26). Ці речі є дуже добре звісні пастирям душ і мудрою справою було б для них затриматися над тією думкою. Тут є відповідне місце не лише на вивищення вбогих і відкинених, але і на скартання й покарання зарозумілих багачів і могучих. Щоби лікувати ці слабості, апостол побуджував серед них братерську любов і її впоював в серця вірних.

Про що повинен думати чоловік, коли відмовляє вступ до Господньої Молитви: «Отче наш? Коли отже відмовляєш ці молитви до Бога, пам'ятай християнине, що ти приступаєш до Бога, неначе син до Отця. Вимовляючи «Отче наш» думай про те, на яке високе становище винесла тебе доброта Бога, який заповідав тобі прибігати не як слузі неохоче й боязливо, але як синові охоче й впевнено до батька. Розваж із яким жаром і з якою побожністю ти повинен молитися? Ти повинен старатися, щоби ти таким стався, яким повинен бути Божий син, то значить щоби твоя молитва й твої діла не були негідними (Діян. 17, 28). Божого споріднення, яким хоче обдарувати тебе всемилостивий Бог. До такого старання закликає нас апостол, коли каже: «Наслідуйте отже Бога, як найлюбіші діти.» (Еф. 5, 1). Тоді й про нас можна буде сказати те, про що сам апостол писав до Солунян: «Ви всі є синами світла й синами Бога» (1 Сол. 5, 5).

Що єси на небі

Коли Бог є всюди присутний, то чому кажеться, що Він вибрав собі небо на особливше місце мешкання? Всі ті, що здорово думають про Бога, признають, що Бог знаходиться на всіх місцях і серед усіх народів. Того не треба роз уміти в той спосіб наче б Він поділився на части й одною частиною обниав одне місце, а другою частиною обнимав і занимав друге, бо Бог є духом, який не підлягає жодному поділові. Хто ж би посьмів описувати Бога межами якогось місця, наче замкненого в якійсь посудині, коли Він сам про себе говорить: «Бо чи ж я не виповняю небо й землю?» (Єрем. 23, 24). Це належить так розуміти, що Бог своєю силою й своєю могучістю виповняє небо й землю й те все» що в небі й на землі знаходиться; сотворюючи, або удержуючи сотворених у існуванні; неописаний жодним простором ні границями, ані не обмежений, так щоби не міг установити своєї природи й сили по всім усюдам. На це вказав блаженний Давид оцими словами: «Коли вийду на небо, Ти єтам.» (Пс. 138, 8-11). «Спочив би я під землею, ти є там також. Взяв би я крила в ранньої зорі, та й осівся на самому краю моря, і туди провела б мене Твоя рука й попала Твоя правиця». Хоч Бог є присутний в усіх справах, є на всіх місцях і як кажемо не є ограничений жодними межами; однак у Святому Письмі часто кажеться, що Він мешкає на небі. Виходить із того, що небо, на яке споглядаємо, є найбільш благородною частиною всесвіту. Воно залишається таким самим, незнищимим, перевищаючи силою, величчю й красою всі інші творива, наділене певними, сталими рухами. Отже Бог, каже в Святому Письмі, що Він живе на небі на те, щоби спонукати людські уми до розважання над Його могучістю й маєстатом, які об'являються найкраще на Його твориві, на небі. Однак кажеться часто, що відповідає дійсності, що немає такої частини світа, якої б Бог своєю природою й силою не обнимав.

У цьому розважанні про небесну домівку Божого маєстату, вірні представляють собі не лише образ спільного усім Отця, але також образ володіючого на небі Бога. їм треба знати, що в молитві повинні тямити на те, що їм треба піднести розум і духа до неба й наскільки надії й довір'я вносить у їхнє серце ім'я Отця, настільки християнської покори й побожности додає визначний і божеський маєстат нашого Отця, що є на небі. Ці слова також вказують тим, що моляться, про що належить просити; бо кожна наша просьба, що відноситься до речі конечної на ужиток в цьому житті, якщо вона не є получена з небесними добрами й не спрямовуються до тієї цілі, є марна й негідна християнина. Проте, нехай парохи упімнуть побожних слухачів про такий спосіб молитви й підтвердять це упімнення авторитетом апостола: «Коли де ви воскресли з Христом, високого шукайте, де Христос сидить по правиці Бога, думайте про те що в горі, а не про земне.» (Кол. 3, 1).

Глава X

Перше прошення

Нехай святиться ім’я Твоє.

Сам учитель і Господь усього сотвореного навчив і вказав нам чого належить у Бога просити й у якому порядкові належить це робити. Коли молитва об’являє й висловлює наше стримління й бажання, ми молимося добре й розумно тоді, коли порядок наших прошень слідує за порядком речей, яких ми сподіваємося. Проте нехай правдива любов упімне нас до того, аби ми цілу душу й стримління звернули на Бога, який, тому що сам у собі є найвищим добром, гідний того, щоби згідно зі справедливістю всі любили Його якоюсь надзвичайною й особлившою любов’ю. Але не можна любити Бога з цілого серця й в особливший спосіб, коли не ставимо вище Його почитання й слави понад усі речі й сотворіння. Бо наші і чужі добра й загалом усі ті речі, що підпадають під те значення — добра, мають свою доброту від Нього, який є найвищим добром. Проте, щоби наша молитва держалася порядку, Спаситель поставив на початку інших прошень, цю просьбу про начальника й про начало найвищого добра, навчаючи нас в той спосіб, що заки проситимемо про те, що є потрібним кожному з нас або нашому ближньому, ми повинні просити про те, що відповідне славі Божій. В першій мірі маємо предкладати самому Богові нашу дбайливість і старання про те, що до Нього належить. В той спосіб останемось в Божій любові, при помочі якої навчимося найперше любити Бога більше ніж нас самих, та й просити найперше про те, чого бажаємо для Бога, а опісля щойно про те, чого хочемо для нас самих.

Коли (як знаємо) Божої природи не можна в ніякий спосіб побільшити, ні їй не може нічого бракувати, тоді пощо тут просити про те, щоби святилось ім’я Боже? Ми просимо й бажаємо собі тих речей, яких не маємо. Того не можемо бажати Богові, тому що Його природі не можна нічого додати, ані Божої суті в ніякий спосіб побільшити не можна, бо вона в невисказаний спосіб повна всякого совершенства. Це належить розуміти в такий спосіб, що поза Богом є такі речі, які в Бога для Бога самого просимо, бо вони належать до Його зовнішної слави. Ми бажаємо й просимо про те, щоби Його ім’я було більше знане народам, щоби побільшилося Його царство, шоби чимраз більше людей повинувалося щодня Божому Єству. Ті три речі ім’я, царство й послух не належать до Божих внутрішніх дібр, але приходяться Йому зі зовні.

Ці слова «як на небі, так і на землі» можна віднести до перших трьох прошень і так їх треба розуміти. А щоби краще зрозуміти, яку силу й яку вартість мають вони, обов’язком пароха є навчати вірних, що ті слова «як на небі, так і на землі» можна віднести до перших трьох прошень. Приміром: «Нехай святиться ім’я Твоє, як на небі, так і на землі»; подібно: «Нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі»; також нехай прийде Твоє царство, як на небі, так і на землі». А коли просимо, щоб і святилось ім’я Боже, розуміємо те, щоби побільшилася святість і слава Божого імени. На тому місці згадає парох і повчить своїх побожних слухачів, що Спаситель не казав, щоби в той сам спосіб святилося Його ім’я на землі, як і на небі. То не значить, щоби земська святість могла рівнатись із небесною щодо своєї величі, бо це є неможливою справою, але щоби святили ім’я Боже з любови й із задушевного бажання.

Як же ж можемо святити ім’я Боже, коли воно вже само зі себе є святим? Воно є совершенною правдою, що ім’я Боже само в собі не потребує жодного освячення, тому що воно є святим і неприступним (Пс. 110, 9; 137, 2) з того приводу, що Бог сам зі своєї природи є святим і жодна святість, якої би він від віків не мав, не може до Нього приступити. Однак тому, що на землі ім’я Боже менше почитається, як повинно бути, а то й деколи зневажається прокльонами, невідповідними словами, ми бажаємо й просимо, щоби воно почиталося похвалами, шаною, й славою, на подобу похвал, шани й слави, які Йому відаються в небі. Це значить, щоби в нашому умі, душі й на устах знаходилася шана й почитання, щоби ми звершали їх у кожному культі, так внутрішньому, як і зовнішному, і на подобу вишніх небесних громадян обнимали вищого над усякі можливі похвали, чистого й преславного Бога. Бо як небесні сили з найвищим відданням, с лавою й проповіддю почитають Бога, так ми молимося, щоби те саме діялося по цілому світі, щоби всі народи пізнали Бога, Його почитали й шанували так, щоби не можна було знайти жодного смертного, який не прийняв би християнської віри, який не віддався б цілковито Богові, не вірив би, що від Нього походить усяке джерело святости, та й немає нічого чистого, чи святого, яке б не походило від святости Його імени.

В який спосіб може ім’я Боже святитися між поганами? Апостол свідчить, що Церква очистилася в водному умиванні (Еф. 5, 20) у слові життя, а слово життя означає ім’я Отця, і Сина і Святого Духа, що в ньому ми хрестимося й освячуємося. Проте не має жодного відкуплення, жодного очищення над якими не закликалося б Божого імени. То ж ми бажаємо й випрошуємо в Бога, щоби увесь рід людський, полишивши нечистоту й темряву поганства, просвічений лучами Божого світла, був настільки переконаний про силу цього імени, щоби тільки в ньому шукав за правдивою святістю, та приймаючи таїнство Хрещення в імені святої й нероздільної Тройці, за поміччю самого Бога осягнув правдиву силу святости.

В який спосіб грішники можуть святити ім’я Боже? Наша просьба й бажання відноситься не менше також до тих, що прогріхами й злочинами занечищені, втратили чисту ненарушимість Хрещення й одежу невинности. (Мат. 22, 12). В наслідок того сталося те, що найбрудніший дух знову вибрав тих нещасних на свою домівку. Тому то й ми молимо й просимо Бога, щоби й у них прославилося Його ім’я (Іс. 46, 8) й щоби вони повертаючи до розуму й до здоровля, відкупили попередню святість у Тайні Покаяння, й представили себе самих як чисту й непорочну святиню й мешкання Бога.

Ми молимося під кінець до Бога, щоби Він післав своє світло умам усіх тих людей, що можуть бачити: «Усяке добре діяння й усякий совершенний дар сходить із висоти від Отця світла, в якого немає переміни, ані тіни зміни.» (Як. 1, 17). Все приходить до нас від Бога, до якого відносяться умірковання, справедливість, здоровля й під кінець усі добра душі й тіла, зовнішні, життєдайні й спасаючі добра, що їх ми одержали. Від Нього, як про те деколи проповідує Церква, походять за добра. Бо все, що-небудь пособляє людському родові, чи то буде сонце своїми лучами, чи то будуть зорі своїми рухами й своїми дорогами; чи то той всеобнимаючий дух, що ним живимося, земля з її обильністю плодів і овочів, якими удержує життя всіх, чи то те, що ми завдяки праці уряду маємо мир і спокій, ті й того роду добра посилає нам безмежна Божа доброта. Хоч при помочі другорядних причин, як їх називають філософи, все таки мусимо в них доглянути чудесні, повні любови й до нас прихильні Божі руки, якими він розділив нам свої добра й розлив їх на нас широко й далеко.

Однак те, що як найбільше вміщується в тому прошенні є те, щоби всі признали й почитали оцю найсвятішу подругу Ісуса Христа й нашу родительку — Церкву. В ній одинокій знаходиться якнайобильніше й усе триваюче джерело очищення й задоситьучинення за всі нечистоти гріхів, з якого черпають широкі потоки спасіння й освячення — Святі Тайни, що ними наче небесними проводами розливаються за нас роси й води святости. Так що до неї одинокої й до тих, що в її лоні й нутрі замикаються, відноситься це прохання до Божого імени, тому що «воно одиноке дане людям із усіх речей під небом, в якому нам залежить знайти спасіння». (Діян. ап. 4, 12).

Тут парохи повинні як найбільше настоювати, що добрий син повинен не лише молитися до Бога словами, але також ділами, зобов’язаний старатися, щоби в ньому святилося Боже ім’я. Щоби вони не були подібні до тих, які в молитві просячи усильно про те, щоби святилось ім’я Боже, на ділах однак, які від них залежать, його зневажають і забруджують, й їхній гріх лихословить самому Богові. Про те говорить апостол: «Ім’я Боже лихословиться серед поган задля вас» (Рим. 2, 24), а в Єзекиїла читаємо: «І поприходили вони до невірних, до яких вони увійшли й знеславили моє святе ім’я, тим що казали про них: Це ж Господній народ, та й мусив зійти геть із Його землі.» (Єзек. 36, 20; Іс. 52, 5; Тит. 1, 10). Бо Багато недосвідчених людей звикли судити про саму віру, а також про самого Творця релігії з того, яким є життя й яка є мораль тих людей, що визнають дану віру. Проте ті, що живуть згідно з християнською релігією, яку вони прийняли й до якої правил приноровлюють свою молитву й свої діла, дають велику спонуку для других славити ім’я небесного Отця й почитати Його найбільшою шаною й похвалами. Сам Господь вложив на нас той обов’язок, щоби ми нашими блискучими чеснотами й ділами побуджували людей до похвали й до прославлення Божого імени. До них так говорить Ісус Христос у Євангелиста Матея: «Так нехай сяє ваше світло перед людьми, щоби вони бачили ваші добрі діла й славили вашого Отця, що на небі» (Мат.5,17; Мк. 4, 21; Лк. 7,*16). А начальник апостолів додає: «Живучи між поганами добрим життям, щоби вони видячи ваші добрі діла, славили Бога.» (1 Пет. 2, 12; 3, 16).

Глава XI

Друге прощення

Хай прийде царство Твоє

У Святому Письмі поручається дуже часто проповідання Божого Царства. Царство Боже, що про нього просимо і другому прошенні є того рода, що до нього відноситься й ним завершується всяка проповідь Євангелія. Так зачав свій уряд св. Йоан Хреститель, закликуючи до покаяння й кажучи: «Покайтеся, бо приближилося царство небесне.» (Мат. 3, 2; Мар. 1,4; Лк. 3, 3). Не йнакше зачав свою проповідь Спаситель людського роду (Мат. 4, 17; Мар. 1, 15), у тій спасенній нагорній проповіді, (Мат. 5, 6, 7) в якій показав своїм учням дорогу до щастя й на самому початку молитовної тези поставив царство небесне. Він бо сказав: «Щасливі вбогі духом, бо їхнє є царство небесне.» (Мат 5, 8; Лк. 6, 20). А тим, що хотіло Його задержати, вказав на цю конечну причину Його відходу: «І іншим го родам мені треба благовістити царство Боже, бо на це мене післано.» (Лк. 4, 43). Опісля приказав Апостолам проповідувати це саме царство, (Мат. 10, 1). Цьому, який сказав, що хоче йти найперше похоронити свого батька, відповів: «Ти йди й проповідуй царство Боже.» (Лк. 9, 60). Коли ж Він воскрес, у тих сорок днях, у яких явився апостолам, Він говорив їм про царство Боже.» (Діян. ап. 1, 3). То ж парохи хай дуже пильно трактують це друге прощення, щоби вірні зрозуміли як велика сила й конечність міститься в тому прощенні.

Що обнимає в собі це друге прощення? Передусім ця думка дасть нам спромогу й то велику до наукового й тонкого вияснення самої речі, яка хоч і є злучена зі всіма іншими, однак Господь заповідав нам уживати її осібно від других, щоби ми як найбільше старалися про те, чого шукаємо. Бо він сказав: «Шукайте найперше царства Божого й його справедливости, а все інше додасться вам.» (Мат. 6, 33). А вміщується в тому прощенні така велика сила й множество небесних дарів, що вона обнимає всі конечні речі до захования тілесного й духового життя. Бо яку-небудь річ, яку б ми не назвали словом гідною, то чи ж вона не вміщується в тому, що належить до спасіння царства Божого? Коли є люди, які дбають про цілість свойого царства, то нам треба вірити, що оскільки більшим є старання й дбайливість Царя-царів (Бога) про життя й спасіння людей. Отже це все, чого ми в тій подорожі й на тому вигнанні потребуємо, включається в прощенні про царство Боже, саме те, що Бог обіцяє нам ласкаво дати, бо Він сейчас каже ось це: «А це все інше вам додасться.» (Мат. 6, 33). Він у той спосіб доказав ясно, що Він самий є тим царем, який уділює щедро й обильно всього людському родові. Й пророк Давид заглиблений у розважанні над безконечністю Його доброти заспівав: «Господь моїм царем, не матиму недостатку.» (Пс. 22, 1).

Що мають робити ті всі, які хотять, щоби їхні молитви увінчалися успіхом? Замало, коли ми лише настійливо просимо про царство Боже, а до нашої просьби не додаємо всіх тих середників, при помочі яких за ним шукаємо й його знаходимо. Бо й п’ять євангельських нерозумних дівиць усильно просили такими словами: «Господи , Господи відчини нам.» (Мат. 25, 11); однак тому що їхні просьби не мали допомоги, були виключені. Та й без кривди, бо Господь висловлює оцю думку: «Не кожний, що каже мені Господи, Господи, увійде до небесного царства.» (Мат. 7, 21).

В який спосіб люди повинні збуджувати в собі бажання Божого царства? Священики-душпастирі нехай зачерпнуть із обильних джерел Святого Письма це все, що побудить у нас бажання й жажду за Небесним Царством, що положить перед наші очі оплаканий наш стан на те, щоб це нас так діткнуло, щоби ми, вглянувши в себе й застановившись над собою пригадали собі найвище щастя тих невисказаних дібр, в які опливає відвічна домівка Бога-Отця. Ми є вигнанцями й лише проминаючими мешканцями оцього місця, (Євр. 11, 13), що його замешкують дияволи, яких нена висть до нас не можна в жоден спосіб усмирити, тому що вони є ненависними й неумолимими ворогами людського роду. А що скажемо про домашню, внутрішну боротьбу, що веде між собою підступно тіло й душа, матерія й дух? (Мат. 26, 41; Рим. 7, 18; Гал. 5, 17). Задля цього, нам треба постійно боятися, щоб не улягти. Нам треба лякатися, тому що ми могли б сейчас упасти, якщо би могутня, Божа правиця нас не хоронила. Апостол Павло, відчуваючи грозу цієї небезпеки, сказав: «О, я нещасний чоловік, хто вибавить мене від цього смертного тіла?» (Рим. 7, 24).

Ця нещасна доля людського роду, хоч сама собою є звісна, все таки зі снаг інших творив і сотворінь можна її тим легче пізнати. В них, наділених чи то розумом, чи змислами, рідко коли бачимо, щоби їхня природа так відхилялась від своїх діл, смислу чи власного питомого руху, щоби цілковито втратила приписану й назначену Богом ціль. Це так ясно видно на земних, плаваючих, чи літаючих сотвореннях. На це цілком не потрібно доказів. Бо коли б ти глянув на небо, чи ж не спостережеш, що на ньому найкраще справджується те, що сказав Давид: «О Господи, Твоє слово залишається на віки в небі.» (Пс. 118, 89; Премудр. 2, 5; Еккл. 15, 18; Іс. 40, 6). Задля того сталого руху й переміни діється те, що жодне зі сотворінь, ані на волос, не відхиляється від наперед означеного закону Божого. Коли ж візьмемо під увагу землю й інший всесвіт, легко побачимо, що або цілковито немає, або, якщо є, тоді лише дуже маленьке, незначне відхилення. Одинокий, ничтожний рід людський

заводить. Він рідко коли прямує й осягає те, про що думає, що є справедливим, добрим. По більшій части однак раз повзяті добрі діла він відкидає й погорджує ними. Навіть найкраща думка, що йому перед хвилиною подобалася, сейчас перестає подобатися, та, відкинувши її він звертається до безвстидних і небезпечних речей.

Що ж є причиною тієї непостійності людської вдачі й нещастя (нещасної людської долі)? Тою причиною є цілковита погорда Божого Єства. Ми замикаємо наші вуха на Божі упімнення , (Притч. 3, 11; Іс. 65, 12; 66, 4; Єрем. 7, 13), не хочемо глянути нате, що нам ставить перед очі світло Боже, ані не слухаємо того, що нам наказує небесний Отець для нашого власного спасіння. Тому то парохи повинні доложити старань, щоби вказати вірним на цю нужду, пригадати їм на причини нещасть і дорадити силу середників. На це не забракне їм прикладів, що їх ми помістили, взявши з писань святих мужів, як Івана Золотоустого й Августина, а передусім із того, що ми ужили в поясненні Символу Віри. Пізнавши це все, хто би з поміж злочинних людей не був таким, щоби при помочі попереджаючої ласки Божої не старався на подобу євангельського блудного сина (Лк. 15, 18) встати, піднестися й явитися перед Небесним царем і батьком?

Вияснивши, яка просьба буде вірним найхосенніша, парохи нехай відкриють вірним, що тими словами в Бога випрошуємо? Передусім тому, що слово «Царство Боже» означає багато речей, та й його пояснення не буде без пожитку для розуміння інших місць Святого Письма, а до розуміння цього місця воно є конечним. Загальне отже значення царства Божого, що часто вживається в Святому Письмі, відноситься не лише до Його влади, яку Він має над людьми й над цілим всесвітом, але також до Його провидіння, що всім рядить і всім управляє: «Бо в Його руках», каже пророк, «є всі кінці землі» (Пс. 94, 6). Під тими кінцями землі, розуміється також те все, що є тайним і скритим у глибині землі й у поодиноких частинах усіх речей. Про це говорив Мардохей оцими словами; «Господи, Господи всемогучий Царю, бо всі речі є в твоїй власти й немає такого, що міг би противитися Твоїй волі.» (Естер 13, 9).

Царство Боже означає також це особливше провидіння Боже, що ним Господь Бог стереже й хоронить побожних людей. Про цю особлившу й надзвичайну дбайливість Бога, кажеться у Давида ось як: «Господь мій пастир, нічого мені не забракне.» (Пс. 22, 1) Подібно й у Ісаії пророка: «Господь наш цар, Він сам нас спасе.» (Іс. 33, 22). В тій Божій власті, хоч і особлившим способом у цьому житті, є ті, про яких кажемо, що є побожними й святими людьми. Однак Христос Господь сам упімнув Пилата, що Його царство не є з цього світа. То значить, що воно не може бути у цьом у світі, який повстав у часі й у часі проминається. Так, як ми перед тим згадували, володіють державами й провінціями царі, королі, начальники й вожді, яких назначено, чи вибрано, або які захопили власть при помочі насилля й людської кривди. А Христа Господа (Пс. 2. 6-9), як каже пророк сам Бог наставив царем, якого царством є справедливість. Бо Він сказав: «Царством Божим є справедливість, мир і радість у Святому Дусі.» (Рим. 14, 17).

А володіє в нас Христос Господь при помочі внутрішних чеснот віри, надії й любови, через які ми до певного степеня стаємось учасниками й підчиненими Богові й в особливший спосіб посвячені Його культові й почитанню. Щоби, як те колись сказав був апостол: «Бо вже не я живу, але живе в мені Христос.» (Гал. 2, 20) так і ми могли колись сказати: «Я царюю та вже не я, бо царює в мені Христос.» А називається те царство справедливістю тому, що воно є основане на справедливості Христа Господа. Про те царство так говорить Господь у святого Луки: «Царство Боже є у вас.» Лк. 17, 21). Хоча Ісус Христос при помочі віри володіє над тими всіма, що вміщаються в зборі й у лоні матері Церкви, в особливший спосіб однак царює над тими, які наділені визначною вірою, надією й любов'ю віддалися Богові як чисті й живі члени Церкви. У них, кажеться, існує царство ласки. Та крім цього є ще Боже царство слави, що про нього чуємо в св. Матея, як Христос Господь говорить таке: «Увійдіть благословенні мого Отця й візьміть у посідання Царство, приготоване для вас від основання світу. (Мат. 25, 34) Так само й у св. Луки розбійник у подиву гідний спосіб, визнаючи свої злочини, сподівається від Нього царства кажучи: «Господи згадай на мене, коли прийдеш до свойого царства». (Лк. 23, 42). Святий Йоан євангелист згадує про те царство словами: «Якщо хтось не відродиться водою й Духом, не зможе увійти до Царства Небесного.» (Йо. 3, 5). Про нього згадує й ап. Павло у листі до Ефесян: «Бо знайте те, що ні один чужоложник, або нечистий, або зажерливий (той що служить ідолам) не матиме наслідця в Христовому й у Божому царстві.» (Еф. 5, 5). Тут належать також притчі Христа Господа про Боже царство. (Мат. 13, 31; Мат. 13, 33. 44. 47. і 22, 2).

Однак, конечною справою є поставити на першому місці царство ласки, бо не може бути так, щоби в кому небудь царювала Божа слава коли в ньому не царює Його ласка. А ласка, згідно з думкою Спасителя, це «джерело води (живої), яка тече в життя вічне.» (Йо. 4, 14). А щодо самої слави, що ж вона є, як не якась совершенна й абсолютна ласка? (Рим. 6, 23). Як довго ми одягнені в це дряхле й смертне тіло, як довго у цій сліпій мандрівці й на вигнанні, нерішучі й слабі, остаючись здалека від Бога, так довго часто спотикаємося і падаємо, коли відкидаємо поміч Царства ласки, якої так потребуємо. Коли ж однак совершенне світло слави нам засяє (1 Кор. 13, 12) ми стаємо сильними й у віки незрушимими. Всякий блуд і недостача зникає, кожне недомагання й слабість уздоровляється, та у нашій душі й нашому тілі царює Бог. Про що обширніше ми вже говорили в Символі Віри, де була мова про воскресення тіла.

Представивши отже це, що висловлює загальне значення слова «царство Боже», належить пояснити, що властиво це прощення означає. Ми просимо в Бога, щоби поширилось царство Христове, тобто Його Церква, щоби погани й жиди навернулись до віри Христа Господа й до прийняття правдивого пізнання Бога, щоби незєдинені й єретики дійшли до опам'ятання й повернули до злуки з Божою церквою, на те, аби сповнилося й довелось до кінця те. що сказав Господь устами пророка Ісаії; «Розшири місце Твого намету, розпростри ширше накривала твоїх прибутків; годі тіснитись, попусти довше твої шнурки, вбивай глибоко в землю приколки намету. Бо ти розпросторишся направо й наліво, а нащадки твої загорнуть народи й заселять спустошені міста». (Іс. 54,2). А також: «І йтимуть народи до Твого світла й царі до сяйва, що заблисне над тобою; піднеси твої очі й глянь кругом; всі вони прямують до тебе громадно; сини твої прийдуть із далека й дочки твої повстануть із боку.» (Іс. 60, 3; Іс. 49, 18).

Тому що в церкві є люди (Тит. 1, 16), які, словами визнаючи Бога і ділами Його заперечуючи, дають в цей спосіб приклад здеформованої віри й у них задля гріха живе й володіє диявол як у себе вдома, ми просимо також, щоби й до таких прийшло Боже царство й щоби вони позбувшися гріховного бруду, просвічені лучами Божого світла, одержали назад попередню гідність дітей Божих. Просимо також, щоби небесний Отець, усунувши зі Свойого царства єретиків і незєдинених, викинувши те все, що є причиною образ і злочинів, очистив Церкву, яка побожно й свято віддаючи культ Богові, втішатиметься тихим і спокійним миром.

Під кінець просимо, щоби в нас неподільно жив і царював Бог, щоби смерть вже не мала місця, а була переможена (1 Кор. 15,26) перемогою Христа Господа нашого, який (1 Кор. 15, 24; 15, 25; Кол. 2, 15) відкинувши й розпорошивши всяке начальство, власть і силу ворогів, підчинив усе своїй власті. До обов'язку парохів належатиме, щоби вони повчили вірних про те, що має на гадці оце прошення й якими застановами й розважаннями наставлені вони могли би побожно заносити ті молитви до Бога. Та передусім їх треба упімнути, щоби вглибилися в силу й зміст тієї притчі, яку навів Спаситель, кажучи: «Знова подібне є Царство Небесне до скарбу закопаного на ниві, що, знайшовши його, чоловік приховав і радіючи йде й продає все, що має, й купує цю ниву.» (Мат. 13, 44). Бо той хто пізнав богатства Христа Господа, той на їх вид погорджує всім; йому видаються брудними власти, багатство й могучість. Та й немає нічого такого, що можна би було порівняти з тією найвищою цінністю, ба навіть, що могло б станути в її присутності. З тої причини ті, до яких це пізнання дійшло, закличуть як і апостол: «Я задля Нього відмовився всього, і вважаю все за сміття, щоби придбати Христа.» (Фп. 3, 8). Це є та неоцінена перла, яку, коли хто закупив, одержавши гроші з продажі всього добра, втішатисьме вічним щастям.

О ми щасливі, коли Ісус Христос дав нам так багато світла, що ми можемо бачити цю перлину Божої ласки, якою він царює серед своїх вірних. Тож ми повинні усе що маємо й самих себе продати, щоби, купивши цей жемчуг його заховати. Тоді вкінці без сумніву зможемо сказати: «Хто ж відлучить нас від любови Христа?» (Рим. 8, 35). Коли отже хочемо знати про надзвичайну світлість царства слави, послухаймо, що про неї говорить пророк і апостол: «Чого око не бачило й вухо не чуло й що на серце людині не впало, те приготовив Бог тим, що його люблять.» (1 Кор. 2, 9). А поможе нам до випрошення того, чого бажаємо найкраще те, коли собі усвідомимо, хто ми є. Чи є нащадки Адама (Бут. 3, 23), вигнанці, справедливо прогнані з раю, яких негідність і злоба слушно вимагали як найбільшої Божої погорди й вічних кар. Тож треба нам бути упокореними й приниженими духом. Наша молитва повинна бути повніша християнської покори. І, зовсім не довіряючи самим собі, (Лк. 18, 9-14) на подобу митаря, ми повинні прибігати до Божого милосердя, приписуючи все Його доброті, Йому складаючи невмирущі подяки за те, що Він уділив нам свойого Духа, яким скріплені сміємо кликати: «Авва, Отче». (Рим. 8, 15).

Ми будемо також старатися й глядіти, що належить нам робити, а чого уникати на те, щоби ми могли осягнути Небесне Царство. Бог не кличе нас на спочинок чи безділля (Мат. 10, 1). Він бо сказав: «Від днів же Івана Хрестителя й досі Царство Небесне здобувається силою й ті, що вживають насилля, хватають його.» (Мат. 11, 12). «Коли ж ти хочеш увійти до життя, заховуй заповіді.» (Мат. 19, 17). Тож не вистарчає просити про царство Боже, коли люди самі ще не доложать старання й праці в тому напрямі. Бо вони повинні бути помічниками управителя Божої ласки та триматися цього напрямку, яким зможуть дійти до неба. (1 Кор. 9, 8). Бог ніколи нас не лишить (Мат. 28, 20). Він обіцяв, що назавжди останеться з нами. А нам треба старатися тільки про одне, щоби ми не полишили Бога й не полишили нас самих. Тож Божим є все те, що має Церква. Тими середниками Він заховує життя людей і приготовляє їхнє вічне спасіння. Його є також і те, що тут на землі не підпадає під увагу, тобто численні ангели й повне небесної сили діяння святих Тайн. Під тим оглядом ми одержуємо також багато Божої помочі так, що можемо бути безпечними не лише перед найбільш завзятим ворожим царством, але також можемо повалити й перемогти навіть самого Тирана й його злочинних побратимів. З тої причини ми як найбільш усильно просимо Святого Духа, щоби заповідав нам робити все згідно з Його волею, щоби Він знищив царство Сатани, щоб диявол не мав жодної власти над нами в останньому дні. Просимо, щоби переміг і затріюмфував Христос, щоби Його закони мали значіння по цілому світі й щоби заховувано Його приписи. Дальше молимо, щоби не було жодного зрадника ні дезертира в цьому царстві, щоби всі себе так представляли, аби без жодного страху могли станути перед обличчям Бога й щоби (Мат. 25, 34) осягнули призначене для них від вічности посідання Царства Небесного, де б разом із Христом у вічні віки користувалися щастям.

Глава XII

Третє прошення

Нехай буде Твоя воля.

Коли Христос Господь сказав: «Не кожний, хто каже до мене: Господи Господи! увійде до Царства Небесного, але той, хто виконує волю мого Отця, що на небі.» (Мат. 7, 21), то воно значить, що кожний, хто хоче увійти до Небесного Царства, повинен просити в Бога, щоби сталася Його воля. З тієї причини й положене це прощення сейчас по прошенні про царство Боже.

А щоби вірні зрозуміли, як конечним нам є те, про що просимо в тому прошенні, та й яку силу спасенних ласк осягаємо з того прошення, нехай парохи представлять, якою то бідою й яким нещастям був обтяжений рід людський задля гріха першого прародича. Бо зі самого початку Бог дав сотворінням вроджене пожадання свойого питомого добра; щоби при помочі цього природного гону вони шукали й ожидали цілі, від якої вони ніколи не відхиляються, хіба що задля якоїсь внутрішньої перешкоди. А ця сила, що була в чоловіці на початку тим визначніша й славніша у тому, що він мав спромогу думання й волі, а затим звертатися в молитві до Бога Творця його щастя, а заразом до свойого Отця. Цю любов (пожадання) природно вроджену всі інші сотворіння, позбавлені розуму заховали й так, як вони були на початку сотворені, природно добрі, так у тому стані й у тому положенні й досі остаються. Нещасний же рід людський не задержав вродженої напрямної. Він не лише утратив всі добра природної справедливости якою прикрасив його Бог і збільшив в той спосіб понад спромоги його природи, але ще й навіть затемнив особливше своє стримління за чеснотою, вложене в його душу: «Усе повідступало», сказав, «разове вони стали бридкими, нема доброчинця, нема ні одного». (Пс. 52, 4). Бо «змисл і думки серця людського є схильні до злого вже від його молодости.» (Бут. 8, 21; 6, 5). Тому можна легко зрозуміти, що ніхто сам зі себе не може спасенне думати, але всі є склонні до злого. Та й є в чоловіці безчисленні погані пожадання, завжди в наготові й легко запальні, які стремлять до гніву, ненависти, до гордості й амбіції та й до всякого роду зла.

Хоч ми залишаємося постійно в тих злах, то найбільшим нещастям людського роду є те, що між тими злими речами є дуже численні такі, які не видаються нам злими. Ці речі вказують на те так велике нещастя людське, що люди засліплені жаждами й пожаданнями, не видать, що ті речі, які вони вважають спасенними, є для них по більшій части погубними. Ба що більше вони хватають за тими так шкідливими добрами, наче б вони були бажаними й пожаданими, а неначе від противних дібр утікають, хоч вони є добрими й чесними. Бог ненавидить таку думку й гнилий осуд і осуджує їх такими словами: «Горе тим, що все лукаве добрим величають, а добре злим, темряву світлом, а світло темрявою уважають; що гірке в них солодке, а солодке — гіркота.» (Іс. 5,20). Тож, щоби поставити перед наші очі ті немочі, Святе Письмо порівнює нас із тими, що втратили правдивий змисл смаку; (Іс. 24, 9; Єрем. 31, 29; Єзек. 18, 2), задля чого стається те, що вони відчужуються від доброї поживи, а бажають чогось противного. Опісля порівнюють їх із хворіючими людьми (Пс. 6, 2-8; 106, 18; Іс. 24, 4; 53, 4), бо як ті, доки не проженуть хвороби, не можуть зайняти урядів і обов'язків цілих і здорових людей; так само й ми без помочі Божої ласки, не можемо піднятися тих чинностей, які подобаються Богові.

Коли ми так успосіблені дещо осягаємо, легкими речами до осягнення є ті, які для осягнення небесного щастя дуже мало, або цілковито не мають значіння. А щоби любити й почитати Бога, як належить, що багато вищим і більшим ділом, цього, ми приляглі до землі не могли би людськими силами осягнути, коли би нас не піддвигла поміч Божої ласки. Найбільше відповідним порівнянням чи радше прикладом на пояснення нещасного положення роду людського є той, в якому кажеться, що ми є подібні до дітей, які полишені своєму власному розсудкові нерозважно звертаються на всі сторони. Дійсно мушу сказати, що ми є як ті нерозумні діти зайняті непотрібними балачками, даремними діланнями, коли ми полишені самим собі, без Божої помочі. Нас картає Премудрість: «Доки ж вам, невіжі, люба буде темнота? Доки ви дурні будете кохатися в глупоті? Доки вам нетямущим буде знання противне?» (Притч. Сол. 1, 22). Апостол напоминає нас у той спосіб: «Брати, не будьте дітьми під оглядом розуму, будьте дітьми в злому, а що до розуму будьте совершенними.» (1 Кор. 14, 20). Хоч ми живемо в великій ничтожності й у блудах, як довго залишаємося в цьому дитячому віці, який так далеко відстає від мужеської мудрости, однак з часом самі зі себе можемо дійти до неї. До Божої мудрости, що є так конечною до спасіння, ми не можемо стреміти, хіба що за поміччю й допомогою Божою. Якщо ми не одержимо спішної Божої помочі, ми самі скотимося коміть головою в добровільну погубу, відкинувши те, що є дійсним добром.

Якщо хтось, коли Бог розжене хмари з його душі, побачить людське нещастя й коли він очуняє від цього остовпіння, тоді він відчує закон членів тіла (Рим. 2, 23) й пізнає пожадання змислів, які противляться духові. Коли він створить очі на всі нахили нашої природи до злого, то, чи ж не шукатиме він середника з жевріючим бажанням, цього що є противним злові, в наслідок якого ми можемо пропасти? Чи ж не буде він глядіти за т им спасенним правилом, яким життя християнина повинно керуватися і до якого воно повинно достосовуватися?

Це є отже те, що ми просимо, коли молимося до Бога: «Нехай буде Твоя воля.» Коли ми відкинувши послух (Рим. 5, 9) і злегковаживши Божу волю попали в нещастя, Бог предкладає нам один середник на ці всі зла: щоби волею Божою, якою ми грішачи, погордили, ми мірили як якимсь правилом усі наші думки й ділання, так як довго ми живемо. А щоби ми могли що-небудь осягнути, нам треба про те уклінно просити Бога словами: «Нехай буде Твоя воля.» Ті ж знову люди в яких серцях уже царює Господь Бог, і які задля добродійства Його ласки є вже освітлені лучами Божого світла, повинні усильно просити Бога, щоби повинувалися Божій волі. Коли ми так застановимося, побачимо, що в нас знаходяться кожному питомі пожадливості задля того нахилу до злого, який знаходиться в людських змислах. То ж, коли ми є такими, тоді в нас самих міститься велика небезпека, що ми розсіяні й заняті нашими пожаданнями, які воюють у наших членах, можемо легко знову відхилитися від дороги спасіння. Про цю небезпеку упоминає нас Ісус Христос словами: «Пильнуйте й моліться, щоби не впасти в спокусу, бадьорий бо дух, але тіло немічне.» (Мат. 26, 41).

Чоловік навіть і той, що з Божої ласки є праведним, не може до цього степеня опанувати пожадання тіла, щоби вони ніколи опісля не розбудилися; тим більше, що Божа ласка уздоровляє розум оправданих, а не їхнє тіло. Про це так пише апостол: «Знаю бо, що в мені живе, тобто в моєму тілі, гріх». (Рим. 7, 18). Найперше чоловік утратив первісну справедливість, якою наче вудилами кермував пожадання, пізніше однак розум вже не міг їх так держати на місці, щоби вони не бажали того, що противиться розумові. У тій частині чоловіка, пише апостол, (Рим. 7, 20) живе гріх, тобто знаходиться вогник гріха. То значить, що він не перебуває у нас наче гість, на якийсь час тільки, але як довго ми живемо, так довго його маємо наче мешканця нашого тіла, (що мешкає на стало в мешканні наших членів). Проте ми постійно поборювані внутрішними, домашними ворогами легко зрозуміємо, що нам треба прибігати до Божої помочі й просити, щоби на нас сповнилася Божа воля. Тут є час і місце на те, щоби усвідомити вірних, яка є сила цього прошення.

На тому місці, (поминувши те все, про що схоластичні доктори корисно й багато диспутують, про Божу волю), ми її приймаємо як цю, що звичайно має назву знаку: то значить, що через неї Бог наказує й напоминає нас, що нам належить робити, а чого вистерігатися. Під тим словом воля, треба розуміти всі речі, які нам дістаються на приготування небесного щастя, без огляду на те, чи вони відносяться до правд віри чи моралі. Під кінець це слово обнимає те все, що Ісус Христос сам, або при помочі своєї Церкви чи то приказав чи заборонив робити. Про цю волю так пише апостол: «Через це не будьте нерозумні, але розумійте що є воля Божа добра, мила й совершенна.» (Еф. 5, 17; 1 Тим. 4, 1; Рим. 12, 2; 1 Пет. 2, 15). Отже, коли ми молимося: «Нехай буде воля Твоя», ми просимо в першій мірі для нас самих щоби небесний Отець послав нам спромогу завжди повинуватися Божим приказам і по всі дні нашого життя служити Йому в святості й у правді. (Лк. 1, 74). Просимо, щоби ми робили все на Його приказ і за Його волею сповняли ці обов'язки, на які нам пригадує Святе Письмо, щоби за Його проводом і поміччю ми могли осягнути все те, що Він нас вчить про тих: «що не з крови, ані з пожадливости тіла, ані з пожадливости мужа, але від Бога народились.» (Йо. 1, 13). Послідуючи за прикладом Христа Господа, що був послушний аж до смерти хресної», (Фил. 2,8), ми маємо бути готові, радше все перетерпіти, ніж навіть на дрібку від-ступити від Його волі.

Немає такого, хто би палав більшим стремлінням цієї молитви й любов'ю, як той, що йому дозволено оглядати найвищу гідність тих, які повинуються Богові. Той зумів найкраще висловити цю правду, який сказав, що служити Богові й повинуватися Йому значить царювати. «Бо хто», каже Господь, «волю мого Отця, що на небі, чинитиме, той мені брат і сестра і мати.» (Мат. 12, 50; Мар. 3, 35; Лк. 8, 21); то значить ми зв'язуємося із Ним всіма найстислішими вузлами любови й доброї волі. Немає такого святця який би не випрошував усильно передусім дару молитви. Всі вони вживали тих преславних, хоч дуже часто різних молитов. Як приклад цього бачимо чудного й лагідного Давида, що на різних місцях просить про те, кажучи: «Коби мої дороги спрямовувалися до заховування Твоїх оправдань.» (Пс. 118, 5) або де-інде знова: «Введи мене на стежку Твоїх заповідей.» (Пс. 118, 35), а деколи: «Спрямуй мої кроки по Твоєму слову, щоби не панувати надо мною ніякому прогріху.» (Пс. 118, 133). Тут також належать ті слова: «Подай мені розуму й нехай я навчусь Твоїх заповідей.» (Пс. 118, 73). «Дай мені розум і я буду знати Твої свідоцтва.» (Пс. 118,125). Він дуже часто говорить в аналогічний спосіб і висновує цю думку. Тут треба як найбільше звернути увагу вірним і пояснити їм так, щоби всі зрозуміли, яка в першій частині цієї просьби є сила й многота спасенних речей.

На другому місці, коли молимося: «Нехай буде Твоя воля», бридимося діл тіла, про які пише апостол: «Вчинки тіла явні, то є перелюб, нечистота, розпуста, ідолослуження, чари, ворожнечі, сварка, заздрість, гнів, суперечки, незгоди, єресі, заздрість, п'янство, гулянки й подібне до цього.» (Гал. 5, 19). Коли житимете по тілові, умрете.» (Рим. 8, 13). Ми просимо дальше про те, щоби ми в дійсності ненавиділи те, про що Бога самі просимо. Ті люди, глупота наша нам радять, але, щоби піддавав нашу волю своїй Божій волі. Далеко від тієї Божої волі є пожадливі люди, які занурилися у стараннях і думках про земські речі. їх попихає страшна пожадливість до уживання цього, чого пожадають і в цьому овочі грішної розкоші вони кладуть своє шастя. Вони називають того чоловіка щасливим, який осягнув те все, чого бажав. Ми ж противно просимо в Бога, щоби, як каже апостол, (Рим. 13, 14) ми не старалися про тіло в пожаданнях, але щоби була Його воля. Ми не легко доходимо до того, щоби просити в Бога, щоби Він не задоситьучинював нашим пожаданням. Видається, що важко є довести розум до того щоби ми в дійсності ненавиділи те, про що Бога самі просимо. Ті люди, які занурилися цілковито в

пожаданнях тіла, приписують це глупоті; ми однак задля Христа радо приймемо назву дурних, бо Він так сказав: «Хто хоче йти за мною, нехай відречеться себе». (Мат. 16, 24; Лк. 9, 23; Мк. 8, 34). Передусім, коли знаємо, що багато помагає, коли бажаємо того, що є добрим і справедливим радше, ніж коли осягаємо те, що чуже розумові, чесноті й Божим законам. Бо напевно в гіршому положенні є той, хто осягнув те, що без застанови під впливом пожадливосте бажав, як той, що бажав того, що було совершенним, і його не осягнув.

Ми просимо Бога, щоби Він не давав нам того, чого ми собі самі з власної волі бажаємо, бо є знаною справою, що наші пожадання є звихненими; а також щоби не давав нам того, що за підшептами й намовами диявола, який являється нам під видом ангела світла, деколи нашою думкою як про щось доброго просимо. (2 Кор. 10, 14). Здавалось, як найбільше справедливим намагання начальника апостолів (Мат. 16, 22) повним побожносте, що ним він намагався відвернути Господа від наміру йти на смерть. Та тому, що він в цьому кермувався людськими змислами, а не Божим розумом, Господь зганив його дуже строго. Якого ж більшого доказу любови до Господа можна було вимагати від тих двох святих мужів (Лк. 9, 54) Якова й Йоана, які розгнівані на Самарян, що не хотіли гостинно прийняти учителя, просили в Нього, щоби приказав огневі зійти з неба й погубити Самарян за їхню жорстокість і нелюдяність? їх однак скартав Господь словами: «Ви не знаєте, якого ви духа. Син бо Чоловічий прийшов не губити душі людські, а спасати.» (Лк. 9, 56; Йо. 3, 16). Ми маємо просити Бога, щоби діялась Його воля не лише щодо бажаного зла і цього, що має форму зла, але також що до цього, що в дійсності не є злом. (Коли приміром воля послідує перший відрух природи, бажаючи того, що заховує природу й відкидаючи те, що здається бути її противним.) Проте, коли ми вже дійшли до того місця, в якому ми хочемо про щось із цього роду просити, тоді кажемо з цілого серця: «Нехай буде воля Твоя.» В той спосіб на слідуватимемо Його самого, від якого ми одержали спасіння й науку про спасіння (Мат. 26, 31; Мк. 14, 36). Він, коли його мучив природний, внутрішний біль і ляк страшної смерти, все таки в тому страшному, найважчому болі, піддав свою волю волі Бога-Отця. Бо «не моя», сказав «але Твоя нехай буде воля.» (Лк. 22, 42).

Дивно зіпсутими є люди, які хоч і віддали свою волю пристрасті, підлиняють її також волі Божій. Без Божої помочі, яка хоронить нас від злого й спрямовує до добра, вони не можуть оминути гріха. Тож нам треба прибігати до Бога в молитві й випрошувати в Нього, щоби Він сам завершив у нас свої заповіді, щоби здусив гуляючі порушення пожадливосте, щоби підчинив наші похоті розумові й під кінець підпорядкував нас цілковито своїй волі. Просимо також, (1 Тим. 2,4) щоби всесвіт дійшов до пізнання Божої волі; й у той спосіб, щоби цю таїну Божу, від віків закриту, пізнали всі покоління.

Як на небі так і на землі

Що означає цей додаток? Ми просимо про форму й спосіб того послуху, який спрямовується до способу почитання, яким служать Богові ангели й почитає його інший хор небесних духів. Просимо, щоби подібно, й ми були готові повинуватися з найбільшою охотою Божій волі, чого Бог як найбільше бажає. В діланнях і обов'язках наших взглядом Бога, Бог вимагає від нас як найбільшої любови й незвичайного любовного стремління; так що, хоч ми й віддалися Йому цілковито задля надії на небесну нагороду, все таки ми сподіємося її й надіємося на неї лише тоді, коли це подобається Божому маєстатові. Ціла оця надія наша основується на любові Бога, який як заплату за цю нашу любов установив вічне царство. Є такі люди, що радо служать Богові, але за нагороду, до якої стремить їхня любов. Крім того є й такі, що спонукані самою любов'ю й побожністю, не шукають у своєму старанні нічого іншого, лише Божої доброти й слави, та й, розважаючи над ними й подивляючи їх, уважають себе щасливими тим, що можуть жертвувати Йому свої услуги.

Цей додаток «як на небі так і на землі», має наступне значення: Нам треба старатися передусім про те, щоби ми були послушні Богові й через те були щасливими в серці так само, як ті, яких задля їхньої служби в цілковитому послусі оспівує пророк Давид у 102-му псальмі: «Благословіте Господа всі Його сили небесні, Його слуги, що чините Його волю.» (Пс. 102, 21). Послідуючи за св. Кипріяном, хтось може вияснити це місце псальма, кажучи: На небі означає добрих і побожних людей, на землі — злих і безбожних. Ми рівно ж, підтверджуючи його думку, розуміємо під небом — духа, під землею — тіло й тому просимо, щоби всі й у всьому повинувались Божій волі .

Це прошення обнимає також подяку, бо ми почитаємо найсвятішу Божу волю й сповнені як найбільшою радістю, найвищими хвалами й похвалами виносимо всі Його діла, бо ми добре знаємо, що це все, це Його діло. (Мк. 7, 37; Еккл. 39, 21). Коли отже є правдою, що Він є всемогучим Богом, з того послідує з конечністю і те, що ми мусимо зрозуміти, що все сталося з Його приказу. Коли ж дальше стверджуємо, що Він сам є дійсно найвищим добром, ми заразом визнаємо, що жодне з Його дібр не є добрим само зі себе, але тільки тому, що Бог уділив йому свою доброту. Хоч ми й не пізнаємо Божих доріг у всіх справах, то однак на всякий випадок, погордивши всякими посередними причинами й позбувшися всякого сумніву, визнаємо разом із апостолом оце: «недослідимі є Його дороги.» (Рим. 11, 33). Ми почитаємо Божу волю найбільше задля того, що Він узнав нас гідними небесного світла. Він вирвавши нас від власти темряви, переніс нас у царство своєї батьківської любови.

Але щоби в останнє вияснити те, що належить до розважання того прошення, належить повернути до того, що ми вже на початку заторкнули. а іменно, що вірний, відмовляючи цю молитву, повинен це робити з підданим і покірним серцем; беручи під увагу те. що міститься у його єстві, тобто множество пожадань, які противляться Божій волі. Думаючи про те, ми доходимо до переконання, що під тим оглядом інші творива перевищають нас, об про них так пишеться: «Всі Тобі служать.» (Пс. 118, 91). Та вже найбільш немічним є той чоловік, що не то, що не може доконати жодного богоугодного діла, але навіть, без Божої помочі, його й зачати не може. З другої сторони немає нічого славнішого, ні визначнішого, як служити Богові й вести своє життя згідно з Його законом і Його заповідями. Бо що ж може бути важнішого для християнина, як ходити (Пс. 118, 1) господніми дорогами, як нічого не думати думкою, ні підніматись ділом того» чим гидиться воля Божа? А щоби він зрозумів цю річ і тим пильніше держався тієї заповіді, нехай же він глядить у Святому Письмі за прикладами тих» яким усе виходило на зле, коли вони не відносили причини свойого ділання до Божої волі.

Під кінець треба упімнути вірних, щоби спочили в простій і абсолютній волі Божій, щоби зі спокійним серцем погодилися зі своїм станом, хоч він і здається їм бути нижчим, як того вимагає їхня гідність. Дальше щоби вони не полишали свойого стану, але радше, щоби оставалися в тому званні. (1 Кор. 7, 20; Еф. 4, 1) до якого їх покликано, та щоби підчинили свій осуд Божій волі, яка нам краще порадить, ніж ми самі можемо бажати.

Коли нас давить біда в родині, чи хвороба тіла, переслідування, чи якісь інші прикрості й нещастя, тоді нам треба усвідомити собі з цілковитою певністю, що нічого не може нам статися без Божої волі, яка є найпершою й найвищою причиною усього. Тож нічого не повинно нас надто зворушувати; але ми повинні все зносити зі зрівноваженим, непобідженим серцем, маючи завжди на устах оце: «Нехай буде воля Господня». (Діян. Ап. 21, 14) або також слова блаженного Йова: «Як Богові подобалося, так і сталося; нехай буде ім’я Господнє благословенно.» (Йов. 1, 21).

Глава XIII

Четверте прошення

Хліб наш насущний дай нам сьогодні

Який порядок заховується в Господній Молитві? Четверте прощення й інші, що за ним послідують, якими просимо про питомі й поодинокі добра тіла й дуті, відносяться до вищих прошень. Господня Молитва має таку засаду й порядок, що по прощеннях про речі Божі, послідує прощення, що відноситься до захорони, збереження тіла й земського життя. Бо, щоби люди відносилися до Бога як до останньої цілі, треба щоби задля тієї самої причини добра людського життя відносилися до дібр Божих. Цього ж треба бажати й про те просити або тому, що цього вимагає Божий порядок, або тому, що ми тієї помочі потребуємо, щоби осягнути добра, за яких поміччю ми могли би осягнути призначену нам ціль. Ця ціль міститься в царстві й славі небесного Отця, а також у почитанні й заховуванні заповідей, які як знаємо, є згідні з Божою волею. З тієї причини усю силу й рацію цього прощення належить відносити до Бога й до Його слави.

Парохи отже нехай ужиють свойого уряду на те, щоби пояснити вірним, що в прощенні про те, що відноситься до уживання й користування земських речей, належить спрямовувати наш розум і нашу волю до заповідей Божих і від них ніяк не відхилятися. В тому, як написав апостол: «ми не знаємо, про що маємо молитися, як належить.» (Рим. 8, 26) ми найбільше прогрішуємося нашими проханнями про земські, проминаючі речі. Належить просити про ті добра, так як годиться, щоби в противному случаї ми не наразилися на таку відповідь Божу: «Ви не знаєте, про що просите.» (Мат. 20, 22). Є певне правило, після якого можемо осудити, що є добром, а що злом, як також, коли якась просьба, рада й пропозиція того, що просить є справедлива. Коли, хтось із цілого серця просить про земські речі так, що лише ті речі уважає за добрі й у них спочиває наче в одинокій бажаній цілі й поза ними нічого не бажає, той без сумніву не молиться так, як повинен. Бо ми, каже святий Августин, просимо про дочасні добра не, як про наші добра, (тобто такі, що відповідають нашій природі), але як про добра нам конечні до земського життя. Так само й апостол у листі до Коринтян навчає, що належать спрямовувати до Божої слави це все, що відноситься до ужитку речей конечних для життя. Він каже: «То ж коли ви їсте, чи коли ви п’єте, або коли інше що робите, робіть все на славу Божу.» (1 Кор. 10, 31).

Щоби вірні пізнали, як конечним є це прошення, нехай парохи повчать вірних, як дуже конечними є зовнішні речі для нас на п оживу й на вдержання життя. Це вони пізнають тим краще, коли порівняють ті речі, що були конечними до життя першому прародичеві нашого роду й пізнішим іншим людям. Бо хоч він і був в найширшому значенні того слова в стані невинности, яку він сам утратив для себе (й його провина спала на нащадків), все таки він конечно потребував поживи на відновлення сил. Однак між конечними до життя речами його й нашими є велика різниця. Він не потребував одежі, ні покриття тіла, ані даху на пристановище, ні оружжя на оборону, ані середників для здоровля, ні інших речей, потрібних нам на нашу підмогу для збереження немічної й тендітної природи. Однак чоловік не мав бути бездільним серед тих розкошів раю (Бут. 2, 15), бо Бог помістив його у тій домівці розкоші на те, щоби працював. Та жодна праця не була йому утяжлива, жодне зайняття не було йому немилим. Вія завжди збирав найсмачніші овочі прегарних городів і ніколи не заводили його ці праця ні надія.

Його дітей і нащадків позбавлено не лише овочу життєдайного дерева, але також осуджено тим страшним осудом: «Проклята земля задля тебе; в печалі й тузі харчуватимешся з неї по всі дні Твого життя. Тернину й осот родитиме вона й ти їстимеш пільні зела. В поті Твого лиця їстимеш хліб твій, аж доки не повернешся в землю, з якої тебе взято. Бо ти є землею й у землю обернешся.» (Бут. 3, 17). Для нас усе стало противним, а мало воно остатись підлеглим йому (Адамові) й його нащадкам, якщо би Адам був повинувався Божому приказові. А так усе проминуло й змінилося на найгірше. В тому однак найгіршою справою є те, що дуже часто найбільші зусилля, найважчий труд і піт не осягнув жодних овочів. Обильні засіви приносять лише слабкий збір; здушують їх вибуялі хопти, або вони гинуть від зливи, вітру, граду, посухи, чи то підтяті й повалені ржею. В той спосіб праця цілого року задля якоїсь катастрофи в атмосфері, чи на землі в одній хвилині повертається в ніщо. Це стається в наслідок наших звірських злочинів, задля яких Господь Бог відвертається й не благословить наших діл. То ж і не диво, чому ще й досі залишається той страшний проклін, що його Господь висловив був на початку: «В поті Твого чола їстимеш твій хліб.» (Бут. 3, 19).

Тож парохи нехай задержаться над обговоренням оцього місця, щоби вірні пізнали, що задля своєї власної провини люди попали в нещастя й біду, а заразом, щоби зрозуміли, що їм треба напотитися й напрацюватися, щоби приготовити те все, що є конечним до життя. Якщо Господь Бог не поблагословить нашої праці, то заведе наша надія й марним буде всяке плянування. «Бо, ані той, хто садить, ані, хто поливає є чимсь, але Бог, що дає ріст.» (1 Кор. 3, 7). «Коли Господь не збудує дому, даремне трудяться будівничі.» (Пс. 126, 1). Нехай отже парохи повчать людей, що є дуже багато таких речей, яких, якщо забракне, то ми або тратимо життя, або воно стає нам немилим. Проте, пізнавши цю конечність речей і безсилля природи, християнський народ буде змушений

прибігати до небесного Отця й від Нього випрошувати земських і небесних речей. Нехай він наслідує в тому блудного сина (Лк. 15, 16), який, коли в далекій чужині почав голодувати й не було нікого, хто би йому голодному дав дещо з охлапів свинячих, увійшовши в себе самого, зрозумів цю біду, що його пригнобила, й не сподівався помочі від нікого іншого, тільки від свойого батька, Тут вірний народ припаде до молитви зі збільшеною вірою, коли в розважанні пригадає собі на ласкавого Бога, якого батьківські вуха завжди відкриті на голос синів. Коли Він напоминає нас, щоби ми просили про хліб, обіцяє рівночасно його дати щедро тим, що право просять. І навчаючи нас, як нам треба просити, заразом упоминає, а, упоминаючи, спонукує, спонукуючи ж, вливає в нас віру цілком певного випрошення, тобто одержання того, про що просимо.

Зрушивши й запаливши серця вірних, належить пояснити їм, про що ми просимо в тому прошенні. Та найперше треба сказати, що є той хліб, що про нього просимо. Треба нам знати, що в Святому Письмі хліб означає багато речей (Бут. 18, 5; 24,33, 37, 25; Еккл. 9,7; Еккл. 15, 3; Лк. 14, 15), а передусім дві. Означає найперше це все, чого ми уживаємо, як поживу, й інші конечні речі до удержання тіла й нашого життя, а дальше означає все те, що нам із Божої ласки уділено до життя й спасіння духа й душі. Просимо тут однозгідною думкою святих Отців про речі, потрібні нам до нашого життя, тут на землі. Проте не належить слухати тих людей, які твердять, що християнам не випадає просити Бога про туземні життєві добра. Тій ошибочній гадці протиставляється крім однозгідної думки Отців, багато місць так Старого, як і Нового Завіту. Яків, складаючи обіт, так молився: «Коли Бог буде зо мною, захоронить мене в дорозі, якою повертаю і дасть мені хліб на їду й одежу на одяг. І верне мене здорового в батьківську господу, тоді Господь буде мені Богом. І оцей камінь, що я поставив на знак, буде в мене домом Божим, і з усього, що мені даси, даватиму Тобі десятину.» (Бут. 28, 20). Також і Соломон цілком певно звертався з просьбою про поміч, коли так молився: «Убожества ні багатства не давай мені, подай мені тільки те, що є конечне до їжі.» (Пословиць Сол. 30, 8). Що ж отже, коли Спаситель людського роду каже нам просити про речі, що до яких ніхто не може заперечити, що вони належать до ужитку тіла? «Молітесь», каже Він, «щоби ваша втеча не була в зимі, чи в суботу.» (Мат. 24, 20). Що ж: скажемо про св. Якова, який так сказав: «Чи страждає хто з вас? Нехай молиться. Чи тішиться хтось? Нехай співає псальми.» (Як. 5, 13).

А що ж про апостола, який так говорив до Римлян: «Благаю ж вас браття Господом нашим Ісусом Христом і любов'ю) Святого Духа, помагайте мені в моїх молитвах за мене до Бога, щоб мені звільнитися від невірних, що є в Юдеї.» (Рим. 15, 30). Коли отже Бог позволив вірним молитися за поміччю в людських справах і Христос Господь передав нам цю совершенну формулу молитви, тоді не можна й сумніватися, що це прощення про земські речі є одним із сімох прошень.

Крім того, коли ми просимо про щоденний хліб, то значить про конечні харчі; під назвою хліба в тому случаю розуміємо те все, що є конечне до життя, тобто подостатком одежі на одіння, харчів на поживу, чи то буде хліб, м'ясо, риба, чи що-небудь іншого. Ми спостерігаємо такий спосіб вислову в пророка Єлисея, коли той упімнув був короля, (2 Цар. 6, 22), щоби дав хліба ассирійським жовнірам, які одержали тоді велику кількість поживи. Те саме пишеться й про Христа Господа: «Він увійшов до дому одного з фарисейських старшин у суботу, щоби спожити хліба.» (Лк. 14, 1), що як бачимо означає все те, що відноситься до поживи й напитку. До цілковитого пояснення цього прощення треба додати ще, що під словом «хліб» не треба розуміти обильне й вишукане множество харчів чи одежі, але його конечну й звичайну кількість. Задля того й пише апостол: «А як маємо поживу й одяг, ми задоволені будемо з того.» (1 Тим. 6, 8), та цар Соломон, як ми вже перед тим згадали каже: «Дай мені лише те, що є конечним на мою поживу.» (Посл. 30, 8).

Чому ми не просимо по просту про хліб, але про наш хліб? Це слово наш, що близко послідує за словом хліб, напоминає нас про поміркованість і ощадність. Бо коли кажемо наш, то під цим розуміємо, що просимо про хліб конечний для заспокоєння нашої потреби, а не на розкіш. Він не є наш, наче б ми могли його собі приготовити без Божої помочі, тому що в Давида читаємо таке: «Даєш їм, вони збирають, руку свою розкриваєш і вони всі добром насичуються.» (Пс. 103, 27); а на другому місці: «Очі всіх на Тебе уповають Господи й Ти даєш їм їхню їжу в відповідний час.» (Пс. 144, 15). Тому що хліб є конечним для всіх, то ж Бог, як Отець всього сотвореного його нам уділює; Він в своєму провидінні живить усі животини. Він називається нашим хлібом, то значить, що ми маємо його собі здобувати справедливо, а не кривдою, підступом, чи крадіжжю; тому що ті речі, які набуваємо неправими штучками, в дійсності не є нашим, але чужим добром. Дуже часто їхнє осягнення, чи посідання є получене з нещастям, а противно, чесно й важко осягнений добуток побожних людей, приносить спокій і глибоке щастя. «Коли ти труд твоїх рук будеш їсти, блаженний ти й добре тобі.» (Пс. 127, 2). То ж тим, що чесною працею здобувають собі поживу, Господь Бог на тому місці обіцяє свою добродійну ласку: «Господь благословитиме твої комори й усяке діло твоїх рук і благословитиме тебе в землі, що дає тобі Господь Бог твій.» (Втор. 28, 8). Ми не лише просимо Господа, щоби нам можна було користуватися тими річами, яких ми нашим потом і нашою працею осягнули за поміччю Його ласки, але також просимо про наставлення нашого ума, щоби ми знали якої поживи й у який час второпно належить уживати.

Насущний — Щоденний — Повседневний

В тому слові повседневний вміщується також значення повздержливости й ощадности, про яку сейчас

говоритимемо. Ми не просимо про надмірні й вишукані харчі, але про такі, які задоситьучинюють вимогам нашої природи. Тут нехай завстидаються передусім ті, які глядять за вишуканими харчами й вином, бо їм уже переїлася звичайна їжа й напиток. Не менше тим словом «щоденний» тут опрокидується тих, про яких пише пророк Ісаія оці страшні слова: «Горе вам, що наживаєте дім за домом, та й прилучуєте поле до поля так, що другим уже немає місця, наче б вас одиноких поселено на землі.» (Іс. 5, 8). Бо в тих людей царює незаспокоєна жажда. Про них так пишеться в Соломона: «Скупий не наповниться грішми.» (Еккл. 5, 9); туди належить також і той висказ апостола: «А ті, що хотять багатіти, впадають у спокуси й у сіти та й численні й шкідливі пожадливості, що кидають людей у загладу й загибіль.» (1 Тим. 6, 9). Крім того щоденним хлібом називаємо той хліб, що його споживаємо на відновлення життєвої енергії, яка зуживається щодня силою природнього спалювання. Під кінець рація цієї назви є ця, (про яку нам треба усильно просити Бога), щоби оставали в цьому звичаю любови й почитання Бога, та й щоби ми усвідомили собі, що наше життя й спасіння залежить від Бога.

Дай нам

Ті два слова дають нагоду упімнути вірних, щоби побожно й свято почитали безмежну Божу силу Творця, в якого правиці все спочиває (Пс. 23, 4. 9; 90, 1-16; Еф. 3. 9) та й, щоби погорджували тим злочинним висказом сатани: «Я дам тобі всю владу та й їхню славу, бо мені це все передано й я даю її, кому захочу.» (Лк. 4, 6). Бо всі поодинокі добра заховуються й побільшуються тільки завдяки Божій волі. Однак пощо й багаті мають просити про повседневний хліб, коли вони мають подостатком усіх речей? Вони мусять просити Бога не тому, щоби дав їм те, що з Божої доброти вони вже обильно (ма ють, але тому, щоби те, що вони вже мають й в що так забагатіли не віднялось від них. Тому то, як пише апостол (1 Тим. 6, 17), нехай багачі навчаться не виноситись за високо, ні не покладати свою надію на непевне багатство, але на живого Бога, який дає нам так обильно всього на прожиток. Св. Іван Золотоустий наводить іншу причину того так конечного прошення. Як він пояснює, ми просимо не лише про те, щоби Бог достарчив нам поживи, але, щоби рука Господня, коли вона його нам достарчає, вкладала в той щоденний хліб здорову й спасенну силу й спричинила те, щоби ця пожива спомогла тіло, а тіло, щоби служило душі.

Ми звертаємось в тому случаю в числі многому, кажучи дай нам, а не дай мені тому, що те є питомою справою християнської любови, (1 Кор. 13, 3), що кожний дбає не тільки про себе самого, але старається також і про другого, та й стараючись про свою користь, не забуває й на других. Додасться до того ще й те, що коли Бог дає комусь свої добра, дає їх йому не на те, щоби він одинокий їх мав, чи на те, щоби розкішно серед них жив, але на те, щоби ділився з другими, які знаходяться в біді. Св. Василій і Амврозій кажуть таке: «Хліб, який ти ховаєш належить до тих, що голодують; до нагих належить одежа, яку ти держиш під ключем; гроші, що їх закопуєш у землю належать на викуп і на звільнення нещасних. То ж знай скільки дібр ти здобуваєш, якими ти міг би поділитися, але не хочеш.» (Проповідь 81).

Сьогодні

Це слово пригадує нам на нашу спільну неміч. Бо де ж є такий чоловік, який хоч і не має надії, щоби міг подбати про конечні до життя речі на довший протяг часу, не сподівався би подбати про них принайменше з дня на день? Та Бог не позволяє нам навіть на таке довір'я до наших сил, бо Він заповідав нам просити про поживу на кожний день. Ця думка має оцю конечну рацію, а іменно, тому, що ми всі потребуємо щоденного хліба, тому й кожний із нас мусить молитися словами Господньої Молитви. Стільки нехай вистарчить про хліб, який прийнятий устами живить і піддержує тіло, що є спільний віруючим і невірним, уділяється всім: побожним і безбожним, задля пречудної Божої доброти: «що наказує сходити сонцю своєму на злих і на добрих.» (Мт. 5, 45; Лк. 6, 27. 36).

Що належить розуміти під душевним хлібом, що задля широкого значення тієї просьби, також включається в Господній Молитві? Другим хлібом — є хліб душевний; про нього також просимо на тому місці й він означає те все, що є нам конечним в житті для здоровля й ненарушимости духа й тіла. Як прерізна є пожива, якою живиться й удержується тіло, так само не однородною є пожива, яка вміщає життя духа й душі. Такою поживою душі є слово Боже. Премудрість бо каже: «Прийдіть і їжте мій хліб і пийте вино, яке я вам замішав.» (Посл. 9, 5). Коли Бог відніме в людей спромогу приймати Боже слово, що Він звичайно робить, коли ми Його ображуємо нашими гріхами, тоді кажеться, що Він голодом морить людський рід. Такі слова знаходяться в пророка Амоса: «Оце надходять дні, говорить Господь Бог, що пішлю голод на землю, не голод хліба, та й не спрагу за водою, але жажду почути слово Боже». (Амос 8, 11). Як певним знаком близької смерти є те, коли люди вже не можуть приймати поживи, чи прийнятої вже в собі задержати, так само є великим доказом безнадійности спасіння, коли люди або не шукають Божого слова, або, якщо воно подається, вони його не задержують, та й ще до того отвирають на Бога свої безбожні уста зі словами: «Відступи від нас, ми не хочемо знати Твоїх доріг.» (Йов. 21, 14). У тому шалі душі й засліпленні розуму знаходяться ті, які, злегковаживши католиками, що є їхніми начальниками, Єпископами й Священиками, відступивши від святої Римської Церкви, віддалися науці тих, що нищать Боже слово, тобто єретикам.

Тепер дещо скажемо про правдивий переєствлений хліб, що ним є Ісус Христос. Христос Господь є хлібом нашої душі. Він сам сказав про себе: «Я є хліб живий, який зійшов із неба.» (Йо. 6, 41). Важко є повірити, якою розкішшю й радістю наповняє цей хліб душі праведників, тоді коли їх дуже гнобить земська біда й земні прикрості. Приміром для нас є збір апостолів, що про нього кажеться: «А вони поверталися зі Синедріону, радіючи, що сподобились прийняти зневагу задля імени Ісуса.» (Діян. ап. 5, 41). Тут належить навести приклади з книг про життя святих людей. Про внутрішню радість праведників говорить Господь таке: «Переможцеві дам їсти приховану манну» (Об'явл. 2, 17). Та в особливший спосіб нашим хлібом є сам Христос Господь, який цілим своїм єством знаходиться в тайні Євхаристії. Він дав нам цей невисказаний знак любови, коли відходив до свойого Отця й про нього Він сказав таке: «Хто їсть моє тіло й п'є мою кров, той перебуває в мені, а я в ньому.» (Йо. 6, 5). «Прийміть і їжте, це моє тіло.» (Мат. 26, 26; 1 Кор. 11, 24; Мк. 14, 22; Лк. 22, 19). Парохи нехай просять про те все, що служить до вжитку вірних, на тому місці, в якому вміщується особливша сила й рація тої Тайни (тобто по Освяченні й по святому Причастю). Та й називається цей хліб нашим, то значить, він є хлібом віруючих людей, які получивши любов із вірою, обмивають бруди гріхів у Тайні Покаяння й не забуваючи, що вони є дітьми Божими, приймають цю Божу таїну Пресвятої Євхаристії й почитають її з як найбільшою святістю й культом.

Чому називаємо Пресвяту Євхаристію нашим щоденним хлібом? Є подвійна рація тої назви насущний: Найперше тому, що в святих Тайнах Церкви щодня жертвується Богові Його Син і. дається в духовну поживу тим, що набожно й свято того домагаються. Друга є ця, що Його треба щодня приймати, або принайменше треба так жити, щоби ми могли щодня Його гідно приймати. То ж нехай слухають ті, що інакше думають, хіба що не мали нагоди користуватися спасенними пирами душі, як про це каже св. Августин: «Коли той хліб є повседневний, то ж чого приймаєш його щойно по році? Приймай щодня те, що є тобі щодня хосенне; живи так, щоби щодня заслужив собі його приймати. В тому прошенні належить передусім упімнути вірних, щоби, коли право повзяли свою постанову й долучили до неї старання надбати тих речей, що є конечні до життя, нехай вислід цього полишуть Богові, та й своє стримління нехай спрямують до Його волі: «Бо Він ніколи не дасть захитатися праведному.» (Пс. 54, 21). Бог або призволить на те, про що вони просять і вони в той спосіб осягнуть те, чого бажають, або не призволить, що буде найпевнішим доказом, що те, що Бог відмовив праведникам, не було ані спасенним ані хосенним для них, бо Він більше дбає про їхнє спасіння, як вони самі. На пояснення цього місця парохи можуть ужити тих рацій, що їх св. Августин так гарно зібрав у листі до Проби.

Під кінець утому прощенні треба розважити те, щоби багачі не забували відносити до Бога свої багатства й своє майно, від якого вони їх одержали. Та й нехай вони пам'ятають, що Він наділив їх тими добрами тільки на те, щоби вони ділилися ними з тими людьми, що потребують. З тою думкою годиться те, що ап. Павло у першому листі до Тимотея розважає. (1 Тим. 6, 17). То ж парохові треба ужити великої сили Божих заповідей на те, щоби хосенно й спасенно пояснити це місце.

Глава XIV

П’яте прошення

І відпусти нам наші довги, так як і ми відпускаємо тим, що довжні нам.

Відпущення всіх наших гріхів вилонилося з терпінь Ісуса Христа. Є багато речей, які вказують на безмежну Божу могучість получену разом із премудрістю й добротою, так що куди-небудь звернув би ти очі, чи думку, без сумніву спостережеш певні знаки безмірної сили й ласкавости. Та немає нічого такого, що краще б об’явило Його безмірну любов і подиву гідну ласкавість до нас, як ця не можлива до пояснення таїна терпінь Ісуса Христа. З неї виринуло відвічне джерело на очищення гріховних брудів, з яких ми бажаємо обмитися й задоситьучинити за них під проводом і жертвуванням Божим, коли в Бога просимо: «Відпусти нам наші довги.»

Це прошення обнимає п’ять речей. Обнимає воно збір тих дібр, якими Ісус Христос наділив людський рід. Так бо навчає пророк Ісаія: «Відпуститься», каже він, «беззаконня Якова, а користь із цього буде та, що зніметься із нього гріх.» (Іс. 27, 9; 35, 3-6; Рим. 4, 24; 1 Кор. 15, 2). На те саме вказує також пророк Давид, що щасливими називає тих, які змогли осягнути той спасенний овоч, ось такими словами: «Щасливі ті, яким відпущено гріхи.» (Пс. 31,1; Рим. 4, 7). Тож парохи повинні точно й пильно вияснити значення тієї думки, про яку знаємо, що має таке велике значення до осягнення небесного щастя. Тут ми входимо в нову причину просьби. Бо досі ми випрошували в Бога не лише вічних і духових дібр, але також проминаючих і тих, що відносяться до цього, туземного життя. А тепер просимо, щоби нас оминули лиха тіла й душі, цього й відвічного життя.

Чого вимагається в того, хто хоче випросити собі прощення гріхів? Тому що до випрошення того, чого бажаємо, вимагається правильна рація прохання, здається треба сказати, в якому розположенні духа треба бути тим, що хотять в той спосіб до Бога молитися. Проте нехай парохи упімнуть вірних, що той, хто хоче приступити до випрошення чого-небудь, мусить найперше признати свій грішний стан. Опісля має зрушитися болем на його вид, та й переконати себе, що Бог є готовий простити тим, що прогрішилися, але каються й жалують. Однак, щоби часом по живій пригадці й пізнанні прогріхів не наступила втрата надії на одержання прощення, (що колись опанувала була дух Каїна (Бут. 4, 13) і Юда (Мат. 27, 4; Діян. Ап. 1, 18), бо вони думали, що Бог є месником і мстителем, а не лагідним і милосердним), тож у тому прощенні нам треба бути так розположеними, що, визнаючи з болем наші гріхи, прибігаємо до Бога як до Отця, а не як до судді й просимо Його, щоби поступав нами не по своїй справедливості, але по своєму милосерді.

Ми доведемо себе до того признання наших гріхів, коли почуємо Бога, що сам у святому Письмі пригадує нам на цю обставину. Бо так пише Давид: «Усі повідступали, разом стали бридкими вони, немає доброчинця, нема ні одного.» (Пс. 13, 3; Рим. 3, 12). Подібно говорить Соломон: «Бо немає чоловіка праведного на землі, який би робив лише добро й не грішив.» Еккл. 7 , 21; 1 Цар. 8, 46; 2 Цар. 6, 36). Тут також належить цей висказ «Хто мож^ сказати: я чистий від мого гріха.» (Послов. 20, 9). Це саме пишеться в св. Йоана на відстрашення людей від зарозумілости: «Коли кажемо, що не маємо гріха, ми ошукуємося самі, й немає в нас правди.» (1 Йо. 1, 8). Так само й Єремія пророк: «А проте таки кажеш: Я невинна, так певно й його гнів відвернеться від мене. Оце ж я буду судитися із тобою за те, що кажеш: «Я не согрішила.» (Єрем. 2, 35). Всі їхні думки є такі самі, як ці, що їх висловив своїми устами Христос Господь і підтвердив тим законом, яким наказує нам визнавати наші гріхи. А авторитет Мілєвітанського Синоду заборонив це інакше вияснити, такими словами: «Постановляємо, що хто би ці слова Господньої Молитви, де кажемо:: «відпусти нам наші довги, так хотів вияснити, що вони це кажуть із покори, а не згідно з правдою, нехай буде виклятий.» Хто не признає, що той, що молиться про відпущення гріхів, не маючи їх, не людям, але самому Богові говорить неправду; він бо устами каже, що хоче аби йому простити, у серці ж уважає, що не має гріхів.

У конечному пізнанні гріхів не вистарчає їх собі лише легко пригадати. Конечною справою є, щоби ця придумка була нам гіркою на те, щоби вона прошибла серце, порушила розум і завдала біль... Тож нехай парохи старанно вияснять це місце, щоби вірні слухачі не лише пригадали собі свої злочини й прогріхи, але щоби це собі пригадали з терпінням і болем. Щоби вони звернувшися своїми внутрішними снагами до Бога-Отця, та й виявивши застряглі жала злочинів, усильно просили прощення. Та й парохи будуть старатися не лише піддати під очі вірним погань прогріхів, але також негідність і бруди людей. Божми, що є нічим іншим, як смердячим тілом і найбільшою поганню сміємо в неможливий до повірення спосіб ображувати необнятий, Божий маєстат і неможливу до пояснення Божу вищість Того, що нас сотворив, звільнив від гріхів і збогатив безчисленними, найвищими добродійствами.

В який спосіб через гріх віддаємося на службу дияволові? Ми люди, відчужені від Бога-Отця, що є нашим найвищим добром задля найбільш гидкої нагороди (розкоші) гріха, віддаємо себе самих на найгіршу службу дияволові. Навіть не можна описати як жорстоко володіє він у душах тих, що відкинувши миле ярмо Боже, зірвавши найлюбіший вузол любови, яким наш дух в’яжеться з Богом Батьком, переходять до цього

найзавзятішого ворога, що в Святому Письмі приходить під назвою князя цього світа (Йо. 12, 31; 14, 30) і володаря світа (Еф. 6, 12), князя темряви і царя над усіма синами гордости. (Йов. 41, 25). До тих, яких гнете тиранія дияволів, відносяться оці слова пророка Ісаії: «Господи Боже наш, над нами крім тебе панували другі, вороги.» (Іс. 26, 13).

Які зла наводить гріх на душу? Коли не зворушують нас розірвані завіти любови, то напевно зворушать нас нещастя й прикрости, в які впадаємо в наслідок гріха. Через гріх нарушується святість душі, про яку знаємо, що є заручена Христові (Єр. 2, 2; Ос. 2, 19; 1 Кор. 6, 19), безчеститься оця Господня святиня; а про тих, що її занечищують, таке говорить апостол: «Бо хто зневажить храм Божий, того знищить Бог.» (1 Кор. 6, 19). Є багато лих, що їх спроваджує гріх на душу чоловіка. Про цю безмірну пошесть так висловився Давид: «Від Твого гніву, немає цілого місця на моєму тілі, немає спокою в костях моїх через мій гріх.» (Пс. 37, 4). Автор псальмів відчуває силу тієї хвороби, коли признає, що немає жодної части його тіла вільної від цього заразливого гріха. Заразка гріха увійшов у кости, находить на розум і на волю, заражує навіть найбільше здорові снаги духа. Цю широко поширену заразу означує Святе Письмо, коли називає грішників замряченими, (Послов. 26, 6; Іс. 33, 23; Єр. 31, 8; Лк. 14, 13), глухими, (Іс. 42, 18; 43, 8), німими (Пс. 37, 14; Іс. 56, 10), сліпими (Іс. 42, 7; 59, 10) й зраненими на всіх членах. Крім болю, що його відчував зі злоби гріха, Давид ще більше болів на вид Божого гніву, що його вагу відчував на собі. Злочинники своїми гріхами неначе воюють із Богом, що незмірно ображується їхніми гріхами. Каже бо апостол: «А сварливим та тим, що противляться правді, а коряться неправді, лютість і гнів, недоля й утиск на всяку душу людини, що чинить зле.» (Рим. 2, 8). Бо хоч ділання гріха перейшло, все таки гріх залишається на душі змазою (плямою) й провиною, за якими послідує завжди як та тінь за тілом, близький гнів Божий.

Тож коли Давид зранений його жалом заохочував себе до просьби про прощення гріхів, нехай парохи представлять його вірним як приклад на біль і приклад до наслідування, взявши з 50-го псальма думки й слова, на те, щоби вони, наслідуючи пророка, могли навчитись від нього смислу болю конечного до правдивого покаяння й до надії на прощення. Яку вартість має цей спосіб навчання і як при помочі гріхів навчитися збуджувати жаль за них, показує оця молитва до Бога в пророка Єремії, (що закликаючи Ізраїля до покаяння, упоминав ізраїльтян, щоби зрозуміли й відчули зла, які послідують за гріхом): «Гляди, щоби ти спізнав і зрозумів, яке це лихо й яка це річ, що ти покинув Господа Бога Твого, й що немає в тобі мого страху, каже Господь Бог, Саваот». (Єр. 2, 19). А про того, кому бракує розпізнання й відчування болю, кажеться в пророків Ісаії, Єзекіїла й Захарії, що вони мають тверде серце (Іс. 46, 11; Єзек. 3, 7), кам'яне (Єзек. 36, 26), чи залізне (Зах. 7, 12). Вони на подобу каменя не зворушуються жодним болем, не мають жодного життя, тобто смислу розпізнати те, що є спасенним .

Однак, щоби народ, перестрашений важкими гріхами, не втратив надії випросити прощення гріхів, парохи мають привести його до тієї надії доказами з факту, що Христос Господь дав Церкві власть відпускати гріхи (Мат. 16, 18). Цю правду пояснюється в Символі Віри. Тим прощенням Христос навчив людей, як великою є доброта й ласкавість Бога супроти людського роду. Бо якщо би Бог не був скорим і ротовим прощати гріхи тим, що за них жалують, Він ніколи б не був приписував тієї формули молитви: «Відпусти нам наші довги.» З тієї причини ми повинні заховати глибоко в серці те, чого Він сам нам випрошує. Цим є батьківське милосердя, що його приказів нам випрошувати у тій молитві. В тому проханні міститься думка, що Бог є так розположений супроти нас, що Він радо прощає тим, які дійсно жалують за свої гріхи. Бо Бог є тим, супроти якого прогрішуємося, відмовивши Йому послуху, якого премудрий порядок у нашому єстві заколочуємо, якого ми ображуємо й якого нашими словами й ділами зневажуємо. Він у дійсності є найбільш щедрим батьком, який могучи все подарувати, не лише запевнив нас про те, що хоче те зробити, але ще й спонукує людей, аби просили в Нього вибачення й повчив навіть, якими словами мають це робити. Задля того ніхто не може мати сумніву, що за Його поміччю ми можемо виєднати собі ласку Божу. А тому що це свідоцтво дуже помагає до признання Божої волі, помноження віри, скріплення віри й запалення любови, було б добре прикрасити те місце деякими Божими свідоцтвами й прикладами людей, що Бог простив навіть найбільші злочини тим, що каялися. Цю думку ми вже обговорювали наскільки це можна було на вступі до цеї молитви, як також у тій частині Символу Віри, де говорилось про відпущення гріхів. Тож: звідти парохи виберуть те, що підходитиме до вияснення цього місця, а все інше зачерпнуть із джерел Святого Письма.

Що належить розуміти під довгами в тому прошенні? В тому случаї ми будемо послугуватись тим самим способом, якого ми уживали в інших прошеннях на те, щоби вірні могли зрозуміти, яке значення має тут слово «довги», щоби часом, зведені двозначністю, не просили в Нього що іншого, як те, чого належить просити. Найперше треба нам знати, що ми не просимо про те, щоби нам відпущено з любови, з цілого серця, з цілої душі й із усієї нашої думки, що її ми винні Богові, тому що віддання того довгу любови є конечним до осягнення спасіння. Ми також не просимо, щоби ми не були більше винні Богові послуху, культу, почитання й інших обов'язків того роду, хоч і вони містяться в слові — довг. Але в нашому случаї ми просимо, щоби Бог звільнив нас від гріхів. В цей спосіб виясняє це місце св. Лука (Лк. 7, 41; 11, 4), який замість довгів, поставив слово гріхи, бо поповнивши їх, ми стаємося винуватими перед Богом, гідні належних кар, чи б то як задоситьучинення, чи як терпіння. Довг був того роду, як про те говорить Ісус Христос устами пророка: «Чого я

не пограбував, то вертаю.» (Пс. 68, 5). Цю Божу ласку належить так розуміти, що ми є довжниками, але заразом і не є довжниками (Лк. 7, 41), тому що грішник сам особисто в жодин спосіб не може задоситьучинити Богові за свої гріхи.

Задля того нам треба прибігати до Божого милосердя; а тому що йому в рівній мірі відповідає справедливість, яку Господь Бог так скоро заховує, треба буде уживати молитовної сили й заступництва страстей Господа нашого Ісуса Христа, без яких ніхто ніколи не вимолив прощення провин. Від них наче з якого джерела пливе всяка задоситьучинююча сила й причина. Тому ця ціна, яку заплатив Христос Господь на хресті і яку нам при помочі Тайн, або старання чи стримління (молитов) уділює, є так велика, що нам випрошує й заслуговує те, про що в молитві просимо, тобто відпущення наших гріхів. На тому місці ми просимо не так про відпущення легких і повседневних гріхів, але радше на відпущення важких, смертельних гріхів. Ця просьба що до важких гріхів не матиме значення, якщо не дістане прощення в таїнстві Покаяння, принятої чи то в дійсності (реально), чи лише в задушевному бажанні (духовна сповідь).

Ми кажемо в тому случаї наші довги не є з тієї самої причини, як ця, коли ми просили про наш хліб. Цілком інші причини є, коли ми кажемо наші довги, як ті, коли ми перед тим казали — «хліб наш насущний.» Той хліб є наш, бо його уділює нам ласкаво Бог, а гріхи є наші, бо їхня провина міститься в нас. їх бо зачинає наша воля, тому що вони б не були грішними, якщо би не були добровільними. Проте ми визнаючи цю провину, випрошуємо Божого милосердя так конечного для одержання прощення гріхів. В цьому ми не уживаємо жодного оправдання, ані не переносимо причини гріха на когось іншого, як це робили прародичі Адам і Ева (Бут. 3, 12). Ми осуджуємо самі себе, уживаючи, якщо знаємо, тієї молитви пророка: «Не нахиляй мого серця до речі лихої, щоби шукати оправдання в гріхах.» (Пс. 140, 4). Ми не кажемо прости мені, але нам, бо того вимагає від кожног о з нас братська співчутливість і любов, яка заходить між усіма людьми, щоби ми дбали про спільне спасіння ближніх так, що коли молимося за нас, молимося також і за них. Звичай такої молитви передав нам Ісус Христос, опісля перейняла його Церква Божа й його вже на стало заховала (Рим. 1, 9; 2 Кор. 11, 28; 2 Петр. 1, 15). Дуже пильно заховували той звичай апостоли й старалися про те. щоби й другі його вживали. А преславний приклад того горячого старання й дбайливости в прошенні про спасіння ближніх маємо в обох Завітах, у святих: Мойсея й Павла. З них один так молився до Господа Бога: «Або прости їм цей гріх, а якщо ні, тоді викресли мене з твоєї книги, до якої Ти мене вписав.» (Ісх. 32, 32). А другий знову так: «Бо я бажав би бути відлученим від Христа за моїх братів.» (Рим. 9, 3).

Як належить розуміти ті слова«як і ми відпускаємо тим, що довжні нам?» їх можна розуміти подвійно. Вони мають найперше значення подібности. То значить ми просимо, щоби так, як ми відпускаємо кривди й обиди тим, що нас кривдили, так і Він простив нам наші гріхи. Але крім того це місце можна розуміти як умову й так поясняє цю формулу Ісус Христос: «Бо, коли прощатимете людям їхні провини, то й Отець ваш небесний прощатиме вам. Коли ж не простите людям, тоді й ваш Отець не простить вам ваших гріхів.» (Мат. 6, 14; Мк. 11, 25; Еккл. 28, 3). Та ці обидва значення мають ту саму конечну умову, а іменно: коли хочемо, щоби Бог уділив нам прощення наших злочинів, мусимо й ми самі прощати тим, що скривдили нас. Так само й Господь Бог вимагає від нас забуття кривд і взаїмної помочі й любови, (Мат. 10, 24). Він відкидає й погорджує добрами й жертвами тих, що не поєднались у ласці.

Можна доказати, що прощення всіх кривд домагається закон природи й заповіли Христа Господа. Закон природи вимагає (Мат. 7, 12; Лк. 6, 31; Тов. 4, 16), щоби ми були такими для других, якими хочемо, щоби вони були для нас. Дійсно безличним був би той, хто би вимагав від Бога, щоби той відпустив йому кару за його гріхи, а сам заховував би своє серце ворожим супроти ближнього. Проте ті, що досвідчили на собі кривду, повинні бути згідними й готовими забути її, бо до того напоминає їх формула молитви й це наказує їм Бог словами: «Коли провиниться твій брат, то докори йому, а коли він покається, то вибач йому. І хоча б сім раз денно він був провинився проти тебе й сім разів звернувся до тебе говорячи: каюся, вибач йому.» (Лк. 17, 3). А в Євангелії від Матея кажеться ось так: «Любіть ваших ворогів.» (Мат. 5, 44); ап. Павло (Рим. 12, 20). Перед тим Соломон писав так: «Голодний твій ворог, ти хлібом нагодуй його; хоче він пити, подай йому води.» (Посл. 25, 21). Подібно пише й Євангелист Марко: «І коли стоїте на молитві, то прощайте, як маєте що проти кого, щоб і Отець ваш небесний пробачив вам ваші провини. Коли ж ви не прощаєте, то й Отець ваш небесний не простить вам ваших провин.» (Мк. 11, 25).

Тому для людської природи звихненої гріхом, немає нічого більш здорового як, щоби чоловік вчинив те, щоби простив тому, що завдав йому кривду. Тож нехай парохи доложать усяких старань розуму й сил духа до змінення й до нахилення духа вірних до лагідности й до милосердя так конечних християнинові. Нехай вони задержаться на переданий Божих пророцтв (Ісх. 23, 4; Левіт. 19, 34; Втор. 24, 18; 1 Сам. 24. 5; 26, Юс; Йов. 31, 29; Пс. 7, 9; Посл. 20, 24) в яких кажеться, що належить слухати Бога, який наказує прощати ворогам. Нехай проповідують їм те, що є найбільшою правдою, а заразом має велику доказову силу для людей, а іменно, що вони є дітьми Божими, передусім тоді, коли легко прощають кривди й із душі полюблять ворогів. З тієї любови до ворогів просвічує якась подібність до Бога Отця (Рим. 5, 8), який смертю свойого Сина примирив собі найбільш неприятельський і ворожий людський рід, відкупивши його в цей спосіб від вічної погибелі. Нехай же

це упімнення й ця заповідь завершать приказ Христа Господа, якому не можемо відмовити без нашої власної ганьби й погуби, «Молітесь, за тих, що вас переслідують і обмовляють, щоби ви були синами вашого Отця, що на небі.» (Мат. 5, 44).

Як поступати з тими, що не хотять усунути зі свойого серця всякої памяти завданих їм кривд? Тут вимагається незвичайної второпности парохів, щоби хтось, пізнавши важність і конечність тієї заповіли, не сумнівався в своє спасіння. Бо є такі люди, які розуміють свою повинність свобідно вимазати зі своєї тямки кривди, яких вони зазнали й любити тих, що їх скривдили. Вони бажають цього й стараються осягнути всіма своїми силами, але відчувають, що не можуть позбутися вповні думки про одержані кривди, тому, що остаються в їхніх умах як ісь залишки ненависти. Задля того вони не дуже непокояться порушеннями своєї совісти й обавляються, що задля точно й ясно відчуваних ворогувань, вони не повинуються приказові Бога. Тут парохи нехай вияснять противні посягання тіла від почувань духа (Мат. 25, 4; Рим. 8, 18; Гал. 5, 14); стримління тіла є схильні до мести, а духа охочі до забуття й прощення. Звідсіля між зими існує відвічна незгода й боротьба. Тож нехай парохи докажуть їм, що немає чого сумніватися в спасіння, тому що пристрасти звихненої природи витягаються й противляться умові так довго, як довго дух залишається в стремлінні й рішенні прощати кривди й любити ближнього. Так що ті, в яких залишається ще, хоч і недобровільне бажання пімсти, можуть, а навіть повинні відновляти Господню Молитву без почуття вини. А що зробити тоді, коли знайдуться такі, які ще не могли довести свойого розуму до того, щоби забувши на кривди полюбили ворогів та й задля того застрашені, як ми вже перед там згадали умовиною того прошення, не уживають Господньої Молитви? Нехай парохи наведуть дві рації, якими вони вирвуть із них той руйнуючий блуд. Кожний із вірних, що відмовляє ці молитви, творить їх у імені Церкви. А в них від побожних людей вимагається того, щоби вони відпускали довжникам ті довги, що про них тут згадується. До того приходить ще й те, що випрошуючи в Бога те, про що повище сказано, випрошуємо заразом собі те все, чого нам конечно треба доложити з нашої сторони до молитви, щоб мала силу випросити. Ми випрошуємо прощення наших прогріхів і дару правдивого покаяння. Просимо про спромогу внутрішнього жалю, а також, щоби ми могли боятися гріхів і їх правдиво й побожно визнати перед священиком. Та тому, що є конечною справою є те, щоби ми пощадили тих, що зробили нам шкоду чи якесь інше зло; тож, коли просимо, щоби Бог простив нам, просимо заразом, аби ми самі одержали спромогу перепроситися з тими, яких ненавидимо. Проте належить відстрашити від тої думки тих, що зворушуються нерозумним і злим страхом, щоби не образити Бога ще більше, відмовляючи цю Господню Молитву. Противно треба їх закликати до частішого уживання молитви, якою зможуть випрошувати в свойого Бога-Отця такого успосіблення ума, в якому простять тим, що їх скривдили, та й навчаться, як треба любити своїх ворогів.

Та щоби молитва була успішна, треба до неї додати оце старання й розважання, а іменно, що ми просимо Бога й у Нього випрошуємо прощення, яке не дається нікому іншому тільки тому, що кається. Ми повинні мати любов і побожність, яка відповідає каяннккам. Вона полягає найбільше в тому, щоби грішники наче сльозами своїх о іей змили власну неславу й свої злочини. З тим розважанням є получена осторожність на майбутнє перед тими речами, що можуть бути нагодою до іріха й які можуть нам дати нагоду образити Бога-Отця. В такому розположенні знаходився Давид, коли казав: «І мій гріх є завжди переді мною.» (Пс. 50, 5); а на другому місці він визнає: «Що ночі обмиваю моє ліжко сльозами, постелю мою зрошую моїми сльозами.» (Пс. 6, 7). Крім того нехай кожний візьме собі за приклад митаря, (Лк. 18, 13), який, стоячи здалеку й задля сорому й болю спустивши очі свої на землю, бючися в груди, мав на устах оцю молитву: «Боже милостив буди мені грішному.» (Лк. 18, 13). Подібний є приклад жінки грішниці, що стоячи у стіп Христа Господа, обмивши його стопи сльозами й обтерши їх своїм волосям, цілувала їх без устанку. Під кінець переконуючий є приклад Петра, князя апостолів, «який вийшовши плакав гірко.» (Мат. 26, 75). Всі вони повною покори й жалю за гріхи молитвою випросили собі прощення своїх гріхів.

Які є головні середники на уздоровленії ран? Належить думати, про те, що чим більше люди хворіють на немочі душі, тобто гріхи, тим більше вони є склонні до них, тим більше і тим частіше вони потребують ліків. А ліками на хвору душу є таїнство Покаяння й Пресвятої Євхаристії. Тож нехай частіше уживає їх вірний народ! Дальший лік це милостиня, яка, як про те говорить Святе Письмо є дуже відповідна на оздоровлювання ран душі. Тож усі ті, що бажають побожно користуватися тією молитвою, помагають собі нею незмірно на свої немічні сили. Яку силу мав молитва на знищення гріховних плям, свідчить про те Божий ангел святий Рафаїл у книзі Товит, що так каже: «Милостиня увільняє від смерти й вона сама очищає гріхи, помагає знайти милосердя й життя вічне.» (Тов. 12, 9). Свідком того є також пророк Даниїл, що так напоминав царя Навуходоносора: «Викупляй свої гріхи милостинею і свої злочини милосердям супроти бідних.» (Дан. 4, 24). Та найбільшим доказом щедрості й уділення милосердя є забуття кривд і добра воля супроти тих. що тебе скривдили чи твоїх рідних на майні, добрій славі, чи на тілі. Тож кожний, хто хоче, щоби Бог був як наймилосердніший для нього, нехай Богові подарує всі свої неприязні, нехай простить всякі образи й нехай молиться щиро за своїх ворогів, використовуючи кожну нагоду, щоби вислужити для них щось доброго. Та тому, що ми вже пояснили цю справу, коли говорили про чоловіковбивство, відсилаємо парохів до того місця. Якщо однак є такі люди, що в той спосіб це прощення закінчують, тоді треба сказати, що не може бути нічого більше несправедливого, (ані навіть видумати не можна щось більше противного справедливості над те), щоби хтось будучи твердим супроти людей і сам не даючи нікому полекші, заразом вимагав від Бога, щоби Господь був лагідний і ласкавий для нього.

Глава XV

Шосте прошення

І не введи нас у спокусу

Яка є небезпека, щоб ми, осягнувши відпущення гріхів, наново в них не попали? Немає сумніву, що чим більше сини Божі, одержавши прощення провин, запалені бажанням віддавати Богові належний культ і почитання, випрошуючи царства небесного й віддаючи Божому Єству всякі вияви побожності, здаються цілковито на Його батьківську волю й провидіння, тим більше ворог людського роду, диявол вигадує всякі штучки проти них, приготовляє всяке приладдя, щоби їх назад здобути, та й вони змінивши й відкинувши свою попередню думку й повернувши до попереднього життя, сталися б далеко гіршими, як перед тим були. Про таких началь ник апостолів міг згідно з правдою сказати: «Бо краще було б не пізнати їм дороги справедливості, аніж пізнавши відвернутися назад від переданої їм святої заповіді.» (2 Петр. 2, 21).

В який спосіб Ісус Христос хотів нас озброїти цією молитвою від засідок найбільш підступного ворога? Христос Господь дав нам поручення цієї молитви, щоби ми поручали себе щоденно Богові й просили про Його батьківське старання й опіку, будучи певними, що коли нас опустить Його Божий покров, ми пропадемо й останемося у сітях підступного ворога. Та не лише в тій формулі молитви Господь велів нам просити в Бога, щоби Він не позволив на те, щоби нас хтось спокушував, але також у тій молитві, яку Він заносив за апостолів перед самою смертю, коли сказав, що вони що правда є чистими (Йо. 13, 10), та й упімнув їх; про цей обов'язок, кажучи: «Моліться, щоби ви не попали в спокусу.» (Мат. 26, 41; Мк. 14, 38; Лк. 22, 40). Є ще інше упімнення Христа Господа, що його дав на те, щоби побуджувати вірний народ до частого вживання тої молитви, щоби люди, коли ненависний диявол стільки небезпек приготовляє на кожну годину на погубу людського роду, усилено просили Бога, який одинокий може їм помогти в боротьбі проти злого, оцими словами: «Не введи нас у спокусу.»

Що може помогти людям до зрозуміння конечности цього прощення? Вірний народ зрозуміє, як дуже він потребує тієї помочі "Божої, коли згадає на свою слабосильність і незнання, пригадавши собі на ці слова Христа Господа: «Дух бо бадьорий, тіло ж немічне.» (Мат. 26, 41). Рівно ж стане йому це ясним, коли згадає дальше на тих людей, що задля спонук диявола могли були наражуватися на смерть (втрату ласки освячуючої), якщо б не піддержала їх помічна Божа правиця. Що ж може бути кращим прикладом на людську неміч, як цей святий збір апостолів (Мат. 26, 35), які хоч і перед тим були піднесенні на дусі, то коли лише обняв їх страх, полишивши Спасителя самого, розбіглися? Або хоч би й той славний князь апостолів святий Петро. Він у своєму особлившому визнанні хоробрості й любови до Христа Господа, коли то, дещо перед тим уповаючи на свої власні сили, сказав: «Коли б мені й прийшлося вмерти з Тобою, я не виречуся Тебе.» (Мат. 26, 35. 70; Мк. 14, 29. 68), та зараз опісля перестрашений словами одної жінки, присягою підтвердив, що він не знає Господа. Не диво, бо його найбільшій готовості духа не відповідали сили тіла. Що ж, коли мужі повні святости згрішили важко, бо довіряли немічній, людській природі! Чиж не повинні боятися всі інші люди, яким ще далеко до їхньої святости?

На які й на як многі небезпеки є виставлене життя людське? Нехай парох представить вірним боротьби й небезпеки, в яких вони постійно знаходяться (Йов. 7, 1) так довго, як довго душа залишається в тому смертному тілі, якого зі всіх сторін поборюють тіло (тілесні похоті) світ, і Сатана. Хто ж би був таким, що не знав би свого зла, тобто, що може з ним зробити гнів чи пожадання? Хто є таким, якого б не зранили ті жала? Хто є таким, що не відчув би тих тернин, та й не горить і не палає тоді, коли вони його заторкнуть? Є так багато різних нещасть, так багато прерізних потреб, що дуже важкою справою є захоронити від якого небудь удару, нещастя. Та крім тих ворогів, що мешкають і живуть в нас самих (Мат. 10, 16), у першу міру найгіршими ворогами є ті, про яких пише Святе Письмо таке: «Бо ми не маємо боротьби проти крові й тіла, але проти начальства, проти влади, проти правителів цієї темряви, проти піднебесних духів злоби.» (Еф. 6. 12).

Як завзятими є ті напади дияволів на нас виходить із думки блаженного Павла. До тієї внутрішньої борні приступають ще й зовнішні напади й удари дияволів, які чи то явно наклонюють нас, чи то скрито впливають на наші душі, так що ми ледве чи можемо захоронитися від них. Начальник апостолів задля їхньої визначності що до природи (бо перевищують змислові й видимі сотворіння) називає їх властями, бо не лише силою своєї природи, але владою перевищують людей. Він називає їх володарями темряви світу, бо вони не володіють над ясним і світлим світом, то значить над добрими й побожними, але над темним і хмарним, то значить над тими, що засліплені брудами й темрявою злочинного й гріховного життя, втішаються ним під проводом вождя темряви, диявола. Він називає також дияволів духовою злобою, бо є тілесна й духовна злоба. Злоба так звана тілесна запалює пожадливість похотей і розкошей, що їх досвідчуємо змислами. Духовна злоба, це злі стримління й недобрі пожадання, що належать до вищої частини, до душі й вони є настільки гірші, як попередні, наскільки є від них вищі й світліші. Тут передусім належить злоба Сатани, бо вона позбавляє нас

небесного наслідця; тому то й апостол каже: «у небесних.» (Еф. 6, 13). З того виходить, що сили ворогів є дуже великі. Під кінець непереможний ангел, Сатана зі своєю звірською й безконечною ненавистю до нас також веде безустанну боротьбу проти нас так, що немає жодного миру з ним, ані не може бути ніякого перемир'я.

Яку відвагу й злобу має диявол, коли нас спокушає? Як дуже сміливим він є, вказують на те слова самого Сатани в пророка Ісаії: «Вийду на небо» (Іс. 14, 13). Він зайшов (Бут. 3, 1) до перших людей у раю, (Йов. 1, 1; 1 Пар. 21, 1) нападав на пророка, спокушував апостолів, як про те говорить Господь у Євангелиста: «ось сатана жадав вас, щоби пересіяти вас як пшеницю.» (Лк. 22, 31). Він не повстидався навіть самого Христа Господа (Мат. 4). Тож його ненаситну жадобу й безграничний розум описав святий Петро, коли сказав: «Ваш ворог диявол, неначе рикаючий лев кружляє, шукаючи кого б пожерти.» (1 Петр. 5, 8). Та не лише один диявол спокушає чоловіка, а деколи цілою громадою нападають вони на поодиноких людей, до чого признався диявол (Мк. 5, 9; Лк. 8, 36), коли на запит Ісуса Христа, як називаєшся, відказав: «ім'я моє Легіо н», то значить, що багато дияволів опанувало цього бідного чоловіка. А на іншому місці кажеться: «Тоді він іде й приводить сімох інших духів, лютіших за себе й вони входять та й живуть тут. І буде останнє тієї людини гірше за перше.» (Мат. 12, 45; Лк. 11, 26).

Чому дияволи менше напастують злих, як добрих? Багато є таких людей, що цілковито не дізнають на собі нападів і покус диявола, та думають, що те все, що говориться про кусителів, є неправдою. Немає чого дивуватися, що дияволи їх не напастують, бо вони вже добровільно їм віддалися. В них немає побожності, любови, ані іншої чесноти гідної християнина. В наслідок цього, вони є цілковито у власті диявола; тож не треба жодних покус, щоби їх до себе привернути, бо в їхніх умах, за їхньою власною згодою, він уже й так перебуває. А противно ті люди, що віддалися Богові й ведуть тут на землі життя подібне небесному є виставлені на всі напади диявола; він їх завжди з однаковою силою ненавидить, і для них на кожну хвилину приготовляє засідки. Історія Святого Письма є повна святих людей, яких він навіть у тому стані духа (у їхній святости) силою чи підступом відвернув від Бога; Адам (Бут. 3); Давид (2 Сам. 11, 2); Соломон (3 Сам. 11, 1) і інші, (Суд. 16,4; 1 Цар. 15, 11; Єз. 11,2; 2 Цар. 13, 20), яких важко й почислити, які відчули його нагальні напади й холодну хитрість, так що не могли йому опертися ні розумом, ні людськими силами. Тож хто буде почуватися безпечним, полишений собі самому й своїй власній обороні? Тому побожно й чистим серцем належить просити Бога (1 Кор. 10, 13), щоби не позволив нас кусити понад наші сили, але щоби завернув покусу нам на хосен, та й, щоби поміг нам її перенести.

Дияволи не можуть кусити людей довго й коли їм подобається. Тут належить утвердити вірних, які бояться сили дияволів задля немочі ума, чи незнання речі, щоби вони розбурхані хвилями прибігали до пристані молитви. Диявол не має такої могучости ні витривалости у своїй великій ненависті до людського роду, ані він не може нас так довго кусити чи непокоїти, як хоче, бо вся його вдасть кермується волею й позволениям Бога. Загально знаним є приклад Йова, що йому диявол не міг нічого вдіяти, аж доки на те не призволив Бог, словами: «І сказав Господь Сатані: Ну так, нехай усе що його буде в твоїй руці.» (Йов. 1, 12), а пізніше Господь додав: «Тільки, щоби ти не простягав своєї руки на нього.» (Йов. 1, 12) і віддав в одну мить дияоволові вдасть над його дітьми. Так бо є зв'язана сила дияволів, що вони навіть не посміли увійти в свиней, як довго Бог не позволив їм на те, як про те пишуть Євангелисти (Мат. 8, 32; Мк. 5, 13; Лк. 8. 32).

Що означає слово покуса й у який спосіб Бог спокушає нас? Для зрозуміння цього прошення треба нам сказати, що означає слово покуса, а також, що значить ввести в спокусу? Кусити значить, приготовляти небезпеку для того, кого куситься на те, щоби дізнавшись від нього те, чого бажаємо, ми відкрили правду. Той спосіб кушення не відноситься до Бога, бо ж, що є такого, чого б Бог не знав? «Бо все», каже апостол, «наге й відкрите перед Його очима.» (Євр. 4, 13; Пс. 33, 16; Екклк. 15, 20). Є ще й другий спосіб кушення, тоді, коли довше випробовуючи, шукається за правою чи лівою стороною. Шукається за доброю стороною, коли я досвідчається чиюсь чесноту, щоби вона проглянена й пізнана могла догідно й почесне розвиватися й її приклад подається другим до наслідування. А робиться це на те, щоби задля неї побудити інших до подібного прославлювання Бога. Такий спосіб спокушування підходить Богові. Його знаходимо у Второзаконні: «Бо Господь Бог ваш спокушає вас, щоби довідатись, чи ви справді любите Його чи ні» (Втор. 13, 3). В той спосіб також кажеться; що Бог спокушає своїх, коли досвідчає їх убожеством, хворобою й іншими родами нещасть. Він робить це все на те, щоби випробувати їхню терпеливість та й, щоби вони стали для других прикладом християнського обов'язку. В тій частині Св. Письма читаємо про кушення Авраама, (Бут. 22, 1) щоби цей пожертвував свого сина. Через те він стався прикладом особлившого послуху на вічну память людям. В тому самому зрозумінні сказано й у книзі Товит: «Щоби тебе Бог прийняв, треба, щоби його спокуса тебе випробувала.» (Тов. 12, 13).

В який спосіб диявол спокушає людей? В злу сторону спокушає людей той, хто наклонює їх до гріха й до руїни, що є питомою ціхою диявола. Він спокушає людей на те, щоби їх ошукати й стягнути вниз. З тієї причини Святе Письмо називає його «кусителем». (Мат. 4, 3). В тих спокусах він деколи впливає на внутрішні нам порушення, уживаючи тих душевних пожадань і порушень до своїх цілей. Він непокоїть наші внутрішні снаги, вживаючи зовнішних речей, раз милих, щоби їх розбурхати, а іншим разом противних, щоби їх зломити. Деколи він уживає післанців і висланників, пропавших людей, передусім єретиків, що, сидячи на катедрі зарази, (Пс. 1, 1)

розпорошують смертоносне насіння злих наук, щоби тих, які не мають жодного уподобання й зрозуміння чесноти й блудів, а які самі зі себе, задля своєї людської природи є схильні до злого, привести до замішання й до упадку. Як належить зрозуміти те, що когось доводиться в покусу? Ми кажемо, що хтось вводиться у спокусу тоді, коли він улягає покусі, чи покусам. А ми вводимось у покусу, чи впадаємо в спокусу в двоякий спосіб: Найперше, коли ми, усунені з нашої стійки, котимось у те лихо, до якого нас хтось, спокушуючи, спрямував. Бог однак нікого не спокушає в той спосіб, тому що Бог не є спричинником жодного гріха. Ба що більше Він «ненавидить усіх тих, що творять, беззаконня.» (Ісх. 23, 7; 2 Пар. 19, 7; Йов. 24; Пс. 5, 7; Посл. 15, 9; Прем. 14, 9; Еккл. 15, 21; Ос. 13, 7). Так також є записано й у святого Якова: «Випробовуваний, нехай ніхто не каже: я від Бога випробуваний. Бо Бог злом не випробовується й нікого Він сам не випробовує.» (Як. 1, 13). Опісля кажеться, що вводить нас у покусу той, хто, що правда, нас сам не спокушає, ані не старається про те, щоби нас випробовувано, однак про цього кажеться, що нас спокушає, бо, хоч він може перешкодити тому, щоби зло не сталося, не перешкаджає й допускає, щоби ми улягли покусі. Так то Бог, що правда, допускає, щоби спокушувано побожних і добрих, але своєю ласкою не перестає їм помагати. Але також деколи згідно зі справедливим Божим рішенням, задля наших власних злочинців, Він допускає, що ми полишені самим собі, упадаємо.

Добродійства Божі деколи вводять нас у покусу. Крім того кажеться, що Бог вводить нас у покусу. коли Його добродійства, що їх Він дав нам на наше спасіння, ми уживаємо на нашу власну погубу (Лк. 15, 12) і Його батьківське майно, як той євангельський блудний син, розкидуємо, живучи блудно, поблажаючи нашим пристрастям. Задля того ми можемо сказати те, що апостол сказав про закон: «І сталася мені ця заповідь, що для життя, на смерть.» (Рим. 7, 10). Відповідним прикладом цього є Єрусалим, що його по свідоцтві Єзекиїла збогатив Господь всякого роду прикрасами, так що про нього таке говорить Бог устами пророка: «Совершенна ти в моїй прикрасі, що я зложив на тебе.» (Єзек. 16, 14), та однак це місто так обсипає добрами, втратило цю незаслужену, заслуговуючу, конечну до осягнення небесних дібр і щастя і ласку. Як найбільш невдячне супроти свого Отця Бога, воно, відкинувши надію й сподівання на небесні овочі, користувалося виключно розкішною й погубною сучасною обилькістю, що в тій самій главі широко описує пророк Єзекиїл (Єзек. 19, 20). Так то невдячні люди, які уділену їм Богом щедру поміч до ділання доброго, звертали за Його додопустом гріха.

Як належить розуміти слова Святого Письма, які говорять про дозві л Бога, даний при помочі знаків? Треба пильно уважати на цей спосіб вислову Святого Письма) що деколи означує дозволення Боже словами, які поняті в відповідний спосіб, означають наче Боже ділання. Так бо п ишеться в книзі Ісход: «Я зроблю твердим серце фараона.» (Ісх. 4, 21), а в Ісаії пророка: «Закамяніло серце того народу.» (Іс. 6, 10). До Римлян писав апостол: «Через те Бог видав їх на пожадливість ганебну.» (Рим. 1, 26). В тих і тим подібних місцях треба розуміти, що Господь цього не робив, але допустив, аби сталося. У тій частині прошення не молимося, щоби ми були захоронені від усякої покуси, але, щоби Бог нас не опускав у час покус. Представивши те, не буде важко пізнати, про що ми просимо в тій частині молитви. Бо ми не просимо, щоби ми цілковито не мали покус: «Бо покуса, це життя людське на землі,» (Йов 7, 1). Ця річ є хосенна й повна овочів для людського роду, бо в покусах ми пізнаємо самих себе, чи радше наші сили. Також: задля них ми упокорюємося перед всемогучою правицею Бога (Петр. 5, 6) і так, мужно борячись, (Петр. 5, 4) очікуємо невянучий вінець слави. Бо хто в борні суперничав, (2 Тим. 2, 5) не одержить вінця, якщо справедливо не боровся, та й, як каже Святий Яків: «Блаженний чоловік, що перетерпить пробу, бо, коли його випробувано, дістане вінець життя, що його обіцяв Господь тим, які Його люблять.» (Як. 1, 12). Так що коли нас деколи переслідують ворожі покуси, великою розрадою буде нам оця думка: «Бо ми маємо не такого Первосвященика, що не міг би співчувати нашим слабостям, але випробуваного в усьому, подібного до нас у всьому крім гріха.» (Євр. 4, 15). Про що ж отже просимо? Про те, щоби ми, позбавлені Божої помочі й зведені покусами, на них не призволили, чи, побіджені ними їм не улягли, щоби була завжди при нас ласка Божа, та й, щоби вона в біді нас відсвіжила й відновила, тоді коли нас заведуть наші власні сили.

В який спосіб маємо випрошувати в Бога помочі в наших покусах? Тому що ми маємо обов’язок просити Бога про поміч у всяких покусах, а передусім тоді, коли вони в особливший спосіб нас мучать, нам треба прибігати до молитви. Як читаємо в Святому Письмі, Давид робив те майже в кожній покусі. Бо в неправді він так молився: «І не віднімай ніколи з моїх уст слів правди.» (Пс. 118, 43). У захланності знову просив в такий спосіб: «Серце моє нахили до Твоїх свідоцтв, а не до користи.» (Пс. 118, 36). А в речах марних і проминаючих цього життя і в час притягаючих покус, він уживав такої молитви: «Відверни мої очі, щоби мені не бачити марноти.» (Пс. 118, 37). Проте ми просимо, щоби ми не призволили нашим пожаданням, ані не охляли (Євр. 12, 3) в зношенні покус, та й щоби ми не відхилились (Вт. 31, 29) від дороги Божої; шоби ми, так у щасті, як і в нещасті, заховали рівнодушність розуму й його постійність; а Бог не полишить жодної частини нашого єства без належної охорони. (Рим. 16, 20). Під кінець просимо, щоби Він упокорив диявола і кинув його під наші ноги.

В який спосіб можна віднести перемогу над покусою та хто причиняється до її осягнення? Під кінець парохи нехай упімнуть вірних, про що належить передусім думати й розважати в тій Господній Молитві? А молитва ця

буде тим успішніша, ніж більше ми, розуміючи велику людську неміч, перестанемо довіряти нашим силам, й умістивши всю надію нашого збереження в Божій доброзичливості й полягаючи на тому покровительстві, заховаємо рівновагу духа серед найбільших небезпек, тямлячи передусім про те, як багато людей наділених тією надією й духом визволив Господь Бог від розкритої пащі Сатани. Чи ж Йосифа, (Бут. 39, 7; Пс. 140, 1, 8) огороденого з усіх сторін горіючими пристрастями безумної жінки, вирвавши із найбільшої небезпеки (Бут. 41, 38) не підніс Він до слави? Або чи Сузанну, опановану слугами сатани, як уже їй ніщо не оставалось, як те, щоби задля безбожного оскарження загинути, не заховав Він ненарушеною? Та й не диво: «Бо серце її було повне довір'я до Господа.» (Дан. 13, 61).

Вождом у нашій боротьбі є Христос, товаришами є всі святі; а ті, що не послідують за ними, це безумні люди. Нехай жеж розважуть вірні, кого мають за провідника в ворожих покусах, чи не Христа Господа, який (Мат. 14, 4; Кол. 2, 15) переміг у тій боротьбі. Він сам переміг диявола. Той бо є сильнішим (Лк. 11, 22) хто прийшовши переміг уоруженого борця, обеззброїв його й відобрав в нього добичу. Про Його перемогу, яку Він відніс над світом, так каже св. Йоан: «Бодрітесь, я переміг світ.» (Йо. 16, 33).

А в Обявленні кажеться: «Ось Лев, що з племени Юдиного, корінь Давидів переміг...» (Откр. 5, 5) «...і вийшов, немов переможець, щоби перемогти.» (Откр. 6, 2). А тією перемогою він дав також своїм почитателям змогу перемогти. Лист св. апостола до Євреїв є повний прикладів перемог святих мужів «які вірою перемогли царства, загороджували пащі львів...» (Євр. ціла 11 глава). А з тих, що про них ми читаємо, ми наводимо такі перемоги, що їх віднесли люди при помочі віри проти внутрішних і зовнішних ворогів. Ті перемоги, що їх віднесли люди при помочі надії й любови, є такі численні й такі визначні, що якби ми могли їх усіх мати перед нашими очами, ми б мусили признати, що від них нічого частішого ні славнішого ще не лучилось. Про погром тих ворогів так пише святий Йоан: «Пишу до вас юнаки, бо ви міцні й слово Боже перебуває в вас і ви перемогли лукавого.» (1 Йо. 2, 14).

Як можна перемогти диявола? Диявола перемагається не безділям, сном, вином, бенкетуванням, чи розкішшю, але молитвою, працею, чуванням, постом, уміркованням, чистотою. «Чувайте й моліться», казав Ісус Христос, як ми вже згадували, «щоби ви не попали в спокусу.» (Мат. 26, 41; Лк. 22, 46; Як. 4, 7; Мк. 14, 38). Ті, що вживають цього оружжя в боротьбі, примушують ворогів до втечі. Бо від тих, що противляться дияволові, він утікає. Однак у тих перемогах святих людей, про яких ми вже згадали, ніхто не потрапляє в зарозумілість, ніхто себе бундючно не вивищує, твердячи, що може своїми власними силами видержати ворожі напади диявольських покус. Кожний з них признає, що це не є вислід нашої природи, ні людської немочі, але виключно Божої могучости.

В який спосіб Бог дає нам всі конечні сили для віднесення перемоги? Ті сили, що ними перемагаємо товаришів Сатани, одержуємо від Бога, (Пс. 17,35) який кладе неначе золотий лук на наші рамена; (1 Сам. 2, 4) задля цього: «Ломиться лук у потужних, а немічні оперізуються силою.» (1 Сам. 2, 4). Він дає нам охорону спасіння (Пс. 17, 36). Його правиця приймає нас (Пс. 62, 9), Він вишколює до боротьби наші руки (Пс 143, 1) і пальці наші до битви. Тож одному Богові треба дякувати за перемогу, бо одиноко за його участю й поміччю ми віднесли перемогу. Так робив; апостол, коли казав: «А Богові подяка, який дав нам перемогу Господом нашим Ісусом Христом.» (1 Кор. 15, 57). Того самого дателя перемоги проповідує небесний голос у книзі Обявлення: «Тепер настало спасіння, і сила, і царство нашого Бога, і влада Христа Його, бо скинено того, хто скаржив наших братів... і вони перемогли його кровю Агнця.» (Откр. 12, 10). Те саме свідчить книга Христа Господа, що взяв тіло й перемогу зі світа, в тому місці: «Вони боролись із Агнцем, і Агнець їх переміг.» (Откр. 17, 14). Це вистарчить про причину й спосіб перемоги.

Яка ж є нагорода для тих, що віднесли перемогу в цій духовній боротьбі? Представивши це все, парохи нехай вкажуть вірним, на Богом приготовані вінці й на установлені побідникам величні й вічні нагороди, на які вони можуть навести докази з тієї самої книги Обявлення: «Побідник не буде покривджений від другої смерти.» (Откр. 2, 11) або другому місці, «Переможець зодягнеться в білу одежу, а його йменя Я не змию з книги життя й визнаю його ім'я перед моїм Отцем і Його ангелами.» (Откр. 3, 5). А дальше Бог і Господь наш так каже до Йоана: «Переможця я зроблю стовпом у храмі мого Бога й він уже не вийде назовні й на ньому напишу ім'я мого Бога...» (Откр. 3, 12). Опісля ж каже: «Переможцеві Я дам сісти на моєму престолі зо мною, як і Я переміг був і сів з моїм Отцем на Його престолі.» (Откр. 3, 21). А під кінець, коли виложив славу й цю вічну силу дібр, що ними вони користуються в небі, додав: «Переможець наслідить усе, і Я буду для нього Богом, а вій буде мені за сина.» (Откр. 21,7).

Глава XVI

Сьоме прошення

Але звільни нас від злого

Немає нічого в попередних прошеннях, щоб не включалось у тому прошенні. Це останнє прошення є подібне до інших, що ним Син Божий закінчує цю Божу молитву. Він ужив його як закінчення молитви, вказуючи в той спосіб на її вагу й силу, коли відходячи з цього світу до свого Бога Отця, молився за спасіння людей: «Бо я прошу», сказав, «щоби Ти захоронив їх від злого.» (Йо. 17, 15). Отже ця формула молитви, яку передав і в заповіді підтвердив, наче в закінченні включає загалом силу й рацію інших прошень. Бо коли б ми просили про те, що вміщується в тому прошенні, тоді згідно зі св. Кипріяном не залишається нічого, про що ще можна би було просити, коли ми вже випросили в Бога захорону перед злом; бо випросивши її проти всього, чим послуговується диявол і світ, ми всі вже є забезпечені. А тому, що це прошення має таку велику вагу й силу, як про те ми вже сказали, тож парох повинен додати великої пильности в його поясненні. Різниться воно від попередного прошення тим, що попереднім випрошуємо уникнення вини, а цим звільнення від кари.

Що спонукує нас вилити це прохання перед Господом? Вже не треба напоминати вірних про те, як дуже потребують вони небесної помочі тоді, коли терплять в наслідок недостачі чи нещастя. Бо тих небезпек і нещасть є в людському житті так багато, й так багато святих і світських письменників обширно цю справу трактували, що майже немає нікого, хто би не розумів своєї й чужої небезпеки. Бо до кожного промовляє приклад терпеливости, що його передав людській памяті праведний і терпеливий Йов: «З жінки родиться чоловік і короткий свій вік переводить у журбі. Він прозябає наче квітка й як вона нидіє, наче тінь пробігає й не залишається в такому самому стані.» (Йов 14, 1). Навіть не минає один день, щоби не відзначився якоюсь питомою докучливістю, чи невигодою, на що свідком є оці слова Спасителя: «Вистарчає дневі його злоба.» (Мат. 6, 34). Самі умовини людського життя поясняють оцей вислів Господа, який учив, що нам належить брати щодня свій хрест (Лк. 9, 23) і послідувати за ним. То ж коли хтонебудь сам відчує як важким і небезпечним є це життя, він легко переконає вірний народ, що треба просити в Бога визволення від зла, передусім тому, що жодною іншою справою не можна довести людей до молитви, як бажанням і надією на звільнення від невигод, що їх тиснуть, або, які над ними зависли. Такий то вже є вроджений наклін у людському умі, що в біді люди сейчас прибігають до Божої помочі. Задля того й написано: «Наповни обличчя їх соромом, і нехай шукають вони Твоє імення, о Господи.» (Пс. 82, 17). «Помножились їхні слабости, а пізніше приспішились.» (Пс. 15, 4).

Чому треба просити в Бога усунення всяких небезпек і нещасть? Тому що майже мимоволі люди роблять те, що в небезпеках і нещастях кличуть до Господа, тож ті, яких вірі й второпності є поручене спасіння других, повинні навчати людей, в який спосіб зможуть те добро зробити. Є такі, що проти праказу Христа Господа уживають недоброго порядку в молитві. Той, хто заповідав нам прибігати до себе в день тривоги, Він також приписав нам порядок у молитві. Він хотів, щоби ми заки проситимемо, щоби Він звільнив нас від злого, просили найперше, щоби святилось ім'я Боже; щоби прийшло Його царство й усе інше, а щойно тоді, наче по яких степенях, ми дійшли до того останнього місця. Та дехто, коли його заболить голова, бік чи нога, коли пропадає його майно, коли вороги грозять і приготовляють небезпеки, у голоді, в війні, чи пошесті, полишивши степені Господньої Молитви, просить лише, щоби його вирвано з тих лих. Однак тому способові молитви противиться приказ Христа Господа: «Шукайте найперше царства Божого.» (Мат. 6, 33). Проте ті, що добре моляться, коли просять про усунення нещасть, невигід і зла, відносять те все до Божої слави. Так Давид в молитві: «Господи не карай мене в Твоєму гніві.» (Пс. 6, 2) підчинив себе рації, в якій висловив, що бажає передусім слави Божої. Він сказав: «Бо ж у смерті немає нікого, хто би памятав про Тебе, в неволі ж хто буде Тебе хвалити?» (Пс. 6, 6). А також, коли молився до Бога, (Пс. 50, 3) щоби випросити собі милосердя додав оце: «Я буду навчати беззаконних Твоїх доріг, і грішники вернуться до Тебе.» (Пс. 50, 15). До того спасеного способу молитви й до прикладу пророка нележить запалювати вірних слухачів. А заразом належить навчати людей, як велика є різниця між молитвами невірних і віруючих християн.

Невірні й християни не однаково просять, щоби звільнитися від злого. Перші просять Бога й то усилено, щоби могли вилікуватись від хворіб і ран, щоби могли звільнитись від грядучих нещасть. Вони однак покладають особлившу надію визволення на середники приготовані природою або людською запопадливістю. Вони без обиняків уживають усяких середників, без уваги на те, хто їм їх дав, хоча б вони були приготовані недозволеними заходами, отруйними способами, чи діланням диявола, щоби лише була якась надія вилікування. Цілком інша є спонука молитви у християн, які в недугах і стражданнях мають Бога за найвищу оборону й захорону спасіння, Його одинокого визнають і почитають, як дателя добра й свого Спасителя. Якщо є в середниках, тобто в лікарствах якась лікувальна сила, то вони знають, що її там вложив Господь Бог та й вірять, що вони тоді поможуть хворим, коли того захоче Бог. Бог дав ліки людському родові, якими Він лікує хвороби. Тут маємо оці слова Екклезіяста: «Найвищий сотворив лік із землі й розумний чоловік не гордує ним.» (Екклк. 38, 4). То ж: ті, що віддалися Христові не покладають найвищу надію на відзискання здоровля на ліки, але

довіряють найбільше самому творцеві лікарства, Богові.

В який спосіб належить у хворобах довіряти Богові, що звільнив багатьох від тих небезпек, у яких знаходилися? Святе Письмо ганить тих, що довіряючи лікам, не просять жодної помочі в Бога. А також ті, що живуть згідно з Божими законами, будуть здержуватися від усіх тих середників, що про них упевняться, що Бог не дав їх на лікування. Та й хоча б уживаючи тих ліків, вони б і могли поздоровіти, то вони повинні боятись тих, в яких користається заклять і різних штучок диявольських. А крім того треба закликати вірних, щоби уповали на Господа. Цей найласкавіший Отець заповідав нам просити Його про звільнення від злого, щоби ми в Ньому самому, що нам наказує, мали також надію випрошення звільнення. Є багато прикладів на те в Святому Письмі в тій цілі, щоби тих людей, яких не можна довести до уповання на Бога доказами розуму, можна було спонукати до цього багатьма прикладами зі Святого Письма. Авраам (Бут. 12, 12, 15. 18; 17,2); Яків (Бут. 28, 14; 33, 11; 35, 11); Лот. (Бут. 14, 12, 18), Йосиф (Бут. 37, 36; 41, 14), Давид (1 Сам. 14, 15; 21, 10; 23, 28; 24, 23) є на наших очах численні свідки Божої ласкавости. Святе Письмо Нового Завіту вичисляє так багато людей, які при помочі побожної молитви вирвалися з найбільшого нещастя, що ця справа вже не потребує наводження нових прикладів. Вдоволімось отже цією одною думкою пророка, яка може переконати навіть найбільшого недовірка: «Кликали, праведники й Господь вислухав їх, і вибавив їх від усяких небезпек.» (Пс. 33, 18).

Що розуміємо тут під словом «злого», й яке є значення тієї просьби? Причина, сила й рація цього прощення є та, щоби вірні зрозуміли, що ми не просимо цілковито на цьому місці звільнення від усього злого. Є деякі речі, які загально вважаються за щось злого, — вони однак є хосенні для тих, що їх переносять (1 Кор. 12, 19-26). Таким є те жало що його дано ап. Павлові на те, щоби споможений Божою ласкою, звершив свою силу в немочі. Вони наповняють праведників найбільшою розкішшю, коли ті пізнають їхню силу, так що вони просять Бога, щоби їх від них не віднімати. Проте, ми просимо, щоби віднялись від нас ті зла, які не можуть приносити нам жодної користи, а не ті другі, з яких можемо мати якусь користь. Загально це значення вміщується в тому слові, щоби ми звільнені від гріха, вирвалися також від небезпеки покути та й від внутрішних і зовнішних лих. А іменно, щоби ми були захоронені від води, ворня, жари; щоби град не пошкодив плодам, щоби ми не терпіли з приводу недостачі в річному приході, від бунтів, чи війни. Ми просимо Бога, щоби повздержував хвороби, пошесті, спустошення, щоби нас захоронив від оков, в'язниць, вигнання, зради, засідки й інших усіх невигод, які найбільше страшать і пригнічують життя людське. Тай під кінець, щоби відвернув причини всіх терпінь і злочинів. Та ми не лише бажаємо звільнення від тих речей, що за загальною опінією уважаються за лихо», але також від тих, яких усі майже визнають за щось доброго: як багаства, почесті, здоровля, сила, скажу навіть, саме життя, щоби вони не привели нас до зла, та й до втрати нашої душі. Ми молимо Бога рівнож, щоби не навістила нас нагла смерть, щоби ми не накликали на себе гніву Божого, щоби ми не попали в кари призначені на безбожних людей. Дальше, щоби не мучив нас вогонь чистилища, від якого, як ми побожно й свято молимося, щоби були звільнені й інші. Це прошення так вияснює також Свята Церква в Літургії й у Літаніях, що значить, що ми просимо про звільнення від минулих сучасних і майбутніх лих.

Бог повздержує навислі лиха й деколи чудесно вибавляє від уже приявних. Та не одиноким способом вириває нас з нещастя ласкавість Божа. Деколи Господь задержує грозячі нещастя, як Він визволив Якова від ворогів, яких підюдили на нього Сихиміти. Бо так воно було: «І помандрували вони й був страх Божий по містах круг їх, і не вганяли вони за синами Якова.» (Бут. 35, 5). Так також усі щасливі, що разом із Христом царюють у небі, (Іс. 25, 8; Откр. 7, 17; 21, 4) при Божій помочі звільнилися від усіх лих. А нас, які ще знаходимося в мандрівці Він ще не хоче звільнити від усіх невигод, однак вириває від деяких. Бог дає деколи тим, що терплять біду, певного роду потіхи, так що ті видаються їм неначе звільненням від усяких лих. Так то потішав себе пророк, кажучи таке: «Коли множаться в моєму нутрі болючі мислі, то Твої розради веселять мою дуту.» (Пс. 93, 19). Крім того Бог визволяє людей від злого, коли їх доведених до найвищої проби, заховує цілими й ненарушеними. Так сталося, як читаємо з молодцями, яких вкинено в горіючу печ. (Дан. 3, 22) чи з Даниїлом (Дан. 6, 22: 14, 35), якого не ушкодили льви так, як полумя не ушкодило молодців.

Диявол називається «злом» у тому місці, тому що він є причиною зла й виконавцем кари. А злом у письмах святих Василія Великого, Івана Золотоустого й Августина, називається передусім диявол, тому що він є спричинником людських провин, то значить гріхів і злочинів. Ним також послуговується Бог у вимірюванні кар грішникам і злочинникам. «Бо Бог зсилає всяке зло на людей, які терплять задля гріха.» (Дамаскин, Про Православну Віру. Кн. 1, 20). Згідно з тим говорить і Святе Письмо оцими словами: «Чи ж станеться в місті лихо, без Божої волі?» (Амос 3, 6), або: «Я роблю світло й темряву, посилаю долю й недолю; Я, Господь роблю те все.» (Іс. 45,7). Лихом називається диявол ще задля того, що, хоч ми ного нічим не вразили, віл веде з нами вічну обротьбу й горить до нас страшною ненавистю. Тай, хоч він нам, озброєним вірою й покритим невинністю, пошкодити не може, не перестає однак кусити нас зовнішними лихами, та й, в який лише спосіб може, нас непокоїть. З тієї причини ми молимо Бога, щоби зволив звільнити нас від злого.

Чому в одиничному числі, а не в многому просимо про визволення від злого? Кажемо від злого, а не від лих, тому що лиха, що їх зазнаємо від ближніх, ми приписуємо дияволові, як авторові їх, чи принайменше його спонуці. Задля того ми не повинні гніватися на ближніх, тому що нашу ненависть і гнів треба звернути на

самого Сатану, який спонукує людей кривдити других. То ж коли тебе у чомусь скривдив твій ближний, ти, молячись до Бога Отця, проси, щоби не лише звільнив тебе від злого, то значить від тих кривд, які тобі ближній завдав, але також, щоби Він вирвав ближнього з руки диявола, через якого спонуку люди впадають у засідку. В який спосіб маємо не запереставати любити, хоч ми сейчас не звільняємось від злого? Під кінець нам треба знати, що коли в молитвах і обітах не звільняємось від злого, ми повинні терпеливо зносити те, що нас гніте, розуміючи, що подобаємося Божому Єству, коли ми те терпеливо зносимо. Ми цілком не повинні обурюватися, чи боліти, коли Бог не вислухає наших молитов. Все треба віднести до Його бажання й Його волі, уважаючи за хосенне й спасенне те, що подобається Богові. Ми маємо годитися, щоби було так, як Бог хоче, а не так, як противно до Божої волі нам видається.

Які, й як багато користей осягаємо з прикростей? Треба навчати побожних слухачів, що, як довго вони знаходяться у тій життєвій мандрівці, повинні бути готовими не лише з рівнодушним, але й радісним успосібленням на всякі роди невигод і прикростей. «Бо всі», каже він, «що хотять жити побожно в Христі, будуть переслідувані.» (2 Тим. 3, 11), або: «Та й через великі турботи треба нам увійти в Царство Небесне .» (Діян 14, 21), або знову: «Бо чи ж не треба було Христові перетерпіти це все й так увійти в свою славу» (Лк. 24, 25). Не було би справедливим, щоби слуга (Мат. 10, 24; Лк. 6, 40; Йо. 13, 16; 15,20) був більшим від свого пана. Як поганим було б після думки св. Бернарда, щоби були ніжні члени під твердотернистою головою. Є прегарний приклад Урії, що його дають до наслідування. Коли Давид взивав його, аби оставався вдома, він сказав: «Скриня Божа й Ізраїль і Юда пробувають у наметах... а мені б проб увати в домівці?» (2 Сам. 11, 11). Коли з такими раціями й розважаннями приступимо до молитви, осягнемо те, що, хоч нас із усіх сторін будуть облягати лиха (Дан. 3, 49), ми, як колись ті три молодці незаторкнені вогнем, так само останемось ненарушені. Певно, так як Макавеї, будемо постійно й хоробро поборювати лихо. (1 Мак. 2). В кривдах і терпіннях наслідуймо святих апостолів, (Діян. ап. 5, 41) які бичовані пугами незмірно раділи, що сталися гідними перенести за Христа терпіння. Так само й ми приготовані на лиха співатимемо з найбільшою розкішшю ума, оце: «Безвинно вельможі мене переслідують, але слова Твого лякається моє серце. Я тішуся словом Твоїм, наче б я знайшов велику добичу.» (Пс. 118, 161).

Глава XVII

Про останню частинку Господньої Молитви, тобто про «Амінь»

Яка є користь і який хосен є з цієї частини? Це слово, так як воно звучить, св. Єронім називає в своєму «Коментарі на Матея» — печаттю Господньої Молитви. Про те, як ми вже упімнули вірних перед тим у приготуванню, треба знати, заки вони приступлять до Господньої Молитви. Зараз ми постараємось, щоби вони пізнали закінчення й ціль та й рацію самої молитви. Бо не є важнішим пильно зачати Божі молитви, від того, щоби їх побожно закінчити. (Еккл. 7, 8). Нехай отже знає вірний народ, що є многі й обильні овочі, що їх остаточно одержуємо з Господньої Молитви, однак найобильнішим і найбільш радісним овочем зі всіх, є одержання того, про що ми просили. Про те вже перед тим досить було сказано. Не лише тією останньою частиною ми осягаємо те, що Бог вислухує наші молитви але також Він знає більші й славніші речі, ніж ми можемо висловити їх словами.

Які добра приходять людям із молитви? Коли в молитві люди розмовляють із Богом, як про те каже св. Кипріян, в якийсь невияснений спосіб маєстат Божий є ближче того, що молиться, як до інших і якого Він прикрашує прерізними дарами. Так що тих, що побожно моляться до Бога, можна деколи порівняти до тих, що приступають до вогню. Вони будучи холодні, загріваються, коли ж теплі, то стають гарячими. Так само й ті, що є близько Бога, залежно від побожности й віри стають більше ревними. Запалюється бо їхній розум горить бажанням Божої слави, їхня думка прояснюється в чудесний спосіб і цілковито виповнюється Божими дарами. Таке вияснення знаходиться в Святому Письмі: «Ти випередив його в солодких благословеннях.» (Пс. 20, 4).

Приміром на те є великий пророк Мойсей (Ісх. 34, 35), який виходячи зі стрічі з Богом, блестів якимсь Божим сяйвом так, що Ізраїльтяни не могли на нього глядіти. (2 Кор. 3, 13). Взагалі ті, що з усильним намаганням моляться, користуються чудесною Божою ласкавістю й Його маєстатом. «Устану я рано,» каже пророк, «і гляну, бо Ти є Богом, що не хочеш несправедливосте.» (Пс. 5, 5). Чим більше люди те пізнають, тим усильнішим культом і побожністю Бога почитають, Його тим радше слухають. (Пс. 33, 9). Солодким є Господь і щасливимми всі ті, що на Нього надіються. Просвітлені тим преславним світлом розуму розважають над тим, яка є їхня ницість, а який із другої сторони є величний Божий маєстат? Бо є правило св. Августина: «Пізнаю Тебе, пізнаю себе.» Тому то й діється те, що вони, не довіряючи своїм власним силам, віддаються цілковито доброті Божій, цілком не сумніваючися, що Він обнявши їх своєю чудесною любов'ю, обильно підможе їх усім тим, що є їм конечним до життя й до спасіння. Звідси нехай люди звернуться до віддавання подяки Богові, в будь який спосіб вони це найкраще зможуть зробити і якнайбільше молитвою обниуть. Це як читаємо зробив пророк Давид, коли відмовляв таку молитву: «Захорони мене від усіх, що мене переслідують.» (Пс. 7, 2), а її закінчив: «Я буду хвалити Господа по його правді, й буду виспівувати Ймення найвищого Господа.» (Пс. 7, 18).

Яка є причина, що молитви святих зачинаються зі страхом, а кінчаються радістю? Молитви святих людей, є того роду, що вступ у них є повний жаху, а закінчення є сповнене доброю надією й радістю. Та дивним є те, як дуже під тим оглядом вирізняються молитви самого Давида. Застрашений він почав так молитися: «Многі повстають проти мене: многі кажуть мені: немає йому порятунку в Його Бозі.» (Пс. 3, 3), та дещо підсилений, пройнятий радістю, додав трохи пізніше: «Не буду боятися тисячів людей, що мене огороджують.» (Пс. 3, 7). Також у іншому псальмі, коли оплакуючи свою ницість і безгранично довіряючи Богові, незмірно зрадів надією відвічного щастя: «В спокою я ляжу й засну, бо Ти Господи, Сам безпечно садовиш мене.» (Пс. 4, 9). В іншому місці він молиться так: «Не карай мене Господи в Твоєму гніві, не завдавай мені кари в Твоєму пересерді.» (Пс. 6, 2). Треба собі представити, з яким страхом і трепетом пророк висловив ці слова? А противно, те що опісля слідує є таке повне довір'я й радосте ума: «Відступіть від мене ви всі, що чините несправедливість, бо Господь почув голос мого плачу.» (Пс.6, 9). Коли ж він досвідчив на собі гнів і божевілля Савла, як покірно й уклінно він тоді просив Бога про поміч: «Спаси мене Господи Твоїм іменням, і міццю Твоєю оправдай мене.» (Пс. 53, 3); та однак весело й із довірям у тому самому псальмі додав таке: «Ото Бог помагає мені, Господь серед тих, що підтримують мою душу.» (Пс. 53, 6).

Озброєний вірою й надією він звертається до Бога Отця, та й ніяк не сумнівається, що зможе осягнути те, чого йому потрібно.

В якому смислі уживається слова «Амінь» тут на кінці Господньої Молитви й чому під час Літургії резервується його священикові? На кінці Господньої Молитви в цьому слові «Амінь», є наче численні насіння деяких причин чи гадок, про які ми вже перед там говорили. Дуже часто це єврейське слово було на устах Спасителя та й подобалося Святому Духові, щоби його задержано в Церкві Божій. Цьому слову підходить наступний смисл: «Знай, що твоя молитва є вислухана.» Бо воно має силу відповідаючого Бога тому чоловікові, що хотів щось осягнути за спасенною ласкою відпускаючого Бога. Цю думку доказує постійний звичай Божої Церкви, яка в Жертві Літургії, коли відмовляється Молитва Господня, приписала це слово «Амінь» не служачим до Служби Божої, що відмовляють слова: «але звільни нас від злого», але самому священикові, який будучи речником Бога

до людей, тим словом звіщає народові, що Бог вислухав його молитов.

Чому в інших молитвах служачий, а в тім сам священик відповідає слово «Амінь»? Той звичай не є спільний усім молитвам, він є питомий Господній Молитві. В інших молитвах згода (висказана словом — амінь) означає лише бажання: а в тій молитві, ця відповідь означає, що Бог вислухав просьб того, що молиться. Чому слово, «Амінь» виясняється різно? Це правда, що многі люди різно «пояснюють» слово амінь. Перекладачі Септуагінти перевели його — «нехай буде», інші переклали — «направду», Аквіля, переклав — «вірно». Та воно не має такого великого значення, чи його так чи інакше перекладено, коли ми лише зрозуміємо цю силу, що про неї ми вже говорили, а іменно, що ним священик потверджує, що Бог призволив на те, про що Його хтось просив. Свідком на це твердження є апостол у листі до Коринтян: «Скільки бо Божих обітниць, то в Ньому «Так» і в Ньому «Амінь», Богові на славу через нас.» (2 Кор. 1, 20). Це слово є нам також догідне, бо в ньому є потвердження деяких наших прошень, що ми їх досі уживали. Воно робить уважними людей, що вживають святих молитов. Бо трапляється часто, що в молитві люди розсіваються й відводяться думками де-інде. То ж ми усилено просимо й то тим самим словом, щоби все сталося, тобто, щоби Господь приз волив на все те, про що ми перед тим просили. Або радше розуміючи, що ми вже випросили все, та й, відчуваючи приявну силу Божої помочі, так співаємо разом із пророком: «Ото Бог помагає мені, Господь серед тих, що піддержують мою душу.» (Пс. 53, 6). Та й немає такого, хто би сумнівався про те, щоби Господь Бог не зрушився іменем свого Сина, як і тим словом, якого Той так часто уживав бо про Нього каже апостол який був вислуханий за свою богобійність: «Якого є царство і сила і слава у вічні віки.» (Євр. 5, 7; Там. 6, 16).

Кінець четвертої частини

Книги Старого й Нового Завіта і їхні скорочення, уживані в цитатах

1 Кн. Ездри	1 Езд.	Ісаїя:	Іс.
2 Кн. Ездри й Неемії	2 Езд.	Ісуса Навина	Іс. Нав.
1 Кн. Макавеїв	1 Мак.	Ісхода (II Кн. Мойсея)	Ісх.
2 Кн. Макавеїв	2 Мак.	Йов	Йов.
1 Кн. Самуїла (I Кн. Царств)	1 Сам.	Йоіл	Йоіл.
2 Кн. Самуїла (II Кн. Царств)	2 Сам.	Йона	Йон.
1 Кн. Царств (III Кн. Царств)	1 Цар.	Кн. Псальмів	Пс.
2 Кн. Царств (IV Кн. Царств)	2 Цар.	Левіт (III Кн. Мойсея)	Лев.
1 Параліпоменон	1 Пар.	Малехія	Мал.
2 Параліпоменон	2 Пар.	Міхей	Міх.
Авакум	Авк.	Наум	Нам.
Авдій	Авд.	Осії	Ос.
Аггей	Аг.	Пісня Пісень	Пісн.
Амос	Амс.	Плач Єремії	Пл. Єр.
Битія (1 Кн. Мойсея)	Бит.	Пословиць	Пос.
Варух	Вар.	Премудрости	Прем.
Второзаконія (V Кн. Мойсея)	Втор.	Руть	Рт.
Даниїл	Дан.	Софонія	Соф.
Екклезіяст	Еккл.	Суддів	Суд.
Естир	Ес т.	Товія	Тов.
Єзекіїл	Єзек.	Чисел (IV Кн. Мойсея)	Чис.
Єремія	Єрем.	Юдит	Юдт.
Захарія	Зах..		

НОВИЙ ЗАВІТ

Св. Євангелист Матей Мат.

Св. Євангелист Марко Мк.

Св. Євангелист Лука Лк.

Св. Євангелист Йоан Йо.

Лист 1 до Коринтян 1 Кор.

Лист 2 до Коринтян 2 Кор.

Лист 1 до Солунян 1 Сол.

Лист 2 до Солунян 2 Сол.

Лист до Ефесян Еф.

Лист до Филипян Фил.

Лист до Галатів Гал.

Лист 1 до Тимотея 1 Тим.

Лист 2 до Тимотея 2 Тим.

ЛистдоТита Тит.

Лист до Филимона	Фил.
Лист до Євреїв	Євр.
Лист до Римлян	Рим.
Лист до Колосян	Кол.
Лист 1 Св. Ап. Йоана	1 Йо.
Лист 2 Св. Ап. Йоана	2 Йо.
Лист 3 Св. Ап. Йоана	ЗЙо.
Лист 1 Св. Ап. Петра	1 Пет.
Лист 2 Св. Ап. Петра	2 Пет.
Лист Св. Ап. Якова	Як.
Лист Св. Ап. Юди	Юд.
Апокаліпса, Откровенія,	Об’явл.
Діянія Апостольські	Діян ап